SAYILI FIRTINALAR

REFİ' CEVAD ULUNAY



BOLAYIR YAYINEVİ

Yazan:
REFİ' CEVAD ULUNAY

SAYILI FIRTINALAR

DÖRDÜNCÜ BASILIŞ

BOLAYIR YAYINEVİ
Nuruosmaniye Cad. 49/2
İSTANBUL
1 9 7 3

Dizgi - Baskı : Eskin Matbaası - İstanbul, 1973

ESKİ İSTANBUL KABADAYILARI

İstanbulun eski kabadayılığı bir nevi «şehir şövalyeliği»dir. Bâzı eli kalem tutanlar, o muhiti, o şahısları yakından uzaktan tanıyorlarmış gibi, bu mevzu üzerine çalakalem, hâtıralar, romanlar, hikâyeler düzdüler, uydurdular. Bunlar, okuyanlarda bir alâka uyandırmadı, çünkü yalandı, yanlıştı. Yalnız yazanları az çok tatmin etti.

İstanbul kabadayılığı başlı başına bir âlemdir. Bu âlemin büyük vak'alarını, tanınmış şahsiyetlerini kulaktan dolma malûmat ile anlatmağa imkân yoktur, o muhit içinde bulunmak, yaşamak lâzımdır.

İstanbul şövalyeliğinin kendine mahsus kanunları, raconları vardır.

Bu adamlar kendi terbiyelerine göre, âdetleri ve ülfetleri ile koydukları kaidelere riayete mecburdurlar. Zayıfı, bilhassa ırz ehlini himaye ederler, çizdikleri yoldan ayrılmamaya dikkat ederler. Çünkü muhitlerinin onlara verdiği bâzı hakları ayak altına alırlarsa şöhretlerini kaybedeceklerinden korkarlar.

Onlar beydir, efendidir, ağadır. Birbirlerine hürmet ederler, bu hürmete lâyık olmağa dikkat ederler, kendilerine «Külhanbey» denilmesinden ödleri kopar. Çoğu cahildir, fakat terbiyeli adamlardır, büyüklerin muhitinde bulundukları zaman kendilerine söz düşmezse ağızlarını açmazlar. Neş'eli adamlardır, zevk ehlidirler, kılık kıyafet itibariyle de - bâzılarının tasavvur ettikleri gibi - sıfır kalıp fes, camavârî yelek, sakız kuşağı, kıvrık paçası mor kadifeli bol pantalon, yumurta ökçe pabuç, boyun tarafı büzmeli siyah mintan giymezler, herkes gibi giyinirler, hattâ iyi terzilerden giyinirler, fakat ekseriya pardesüsüz gezmezler. Çünkü koltuk altında saldırma taşırlar. Bunu da bir çalım vesilesi yapmazlar.

Çoğu ehli san'attır, içlerinde kaleme devam edenler de vardır. Hiçbiri mesleklerinde sivrilmek iddiasında değildir. Kendilerine verilen vazifeyi saat gibi yaparlar, bunun haricine de pek çıkmazlar, çünkü fazlasını öğrenmeğe vakit bulamamışlardır.

Severler, aşklarında şakaları yoktur. Sevdiklerine yan gözle bakanları evvelâ uyarırlar, sonra ihtar, ondan sonra, okşarlar, daha sonra da tepelerler. Aralarında bir kadın meselesi olur, bunu da racon kesmekle halledemezlerse o zaman koltuk altındaki saldırmalar kınlarından çıkar.

«Madra» olmaktan çok çekinirler. Dostları ile bulundukları mecliste sabahlara kadar içerler, fakat sululuk yapmazlar, kendilerini kaybetmezler. Gülerler, oynarlar, sohbetlerine doyum olmaz. Devamlı münasebette bulundukları kadınlar, arkadaşları için nâmahremdir, ona kötü niyetle bakmağa gelmez. Güzel kadına bayılırlar, kazandıklarını kazanacaklarını yedirmekten sonsuz bir zevk duyarlar.

Sportif adamlardır... Bu müsabaka hevesi, o zaman tulumbacılıkta tatmin edildiği için, oturdukları mahallenin ekseriya tulumba teşkilâtını idare ederler. Kule işaret çeker, yangın topu patlar, köşklü nârayı atarsa, dükkânlarında iseler işi gücü, kalemde iseler evrakı bırakınca, fırlarlar. Zâten dizlik pantalonun altındadır.

Her yangın, bir sür'at müsabakasıdır. Bu yarışlar, ertesi gün münakaşa mevzuu olur:

— Mengene, Çukurçeşmeyi bozmuş.

— Bozar ya... Hopyardaki Fil Ahmedi ön takıma aldılar.

— Öyle ama Çukurçeşmede Eyüplü Talât var.

— Son yangında Talât hasta idi.

— Ben zâten tepelik sallanmağa başlayınca anladım.

— Ön takımda Fil Ahmetle Dökmeci Hasan olduktan sonra, arkacılar istedikleri kadar yüklensinler, Fili kapatamazlar.

— Sandık uçuyordu... Borucu nârayı salladığı zaman bütün halk kahvelerden dışarı uğradı.

Yâni anlayacağınız, şimdiki Lefterle Turgay yerine Fil Ahmet, Eyüplü Talât, Dökmeci Hasan.

Sayılı fırtına tulumba ağasıdır. Rehvan beygirine biner,

sandığı tâkib eder. Bu alışkanlığı sakın kınamayınız. Tulumba sporuna meraklı nice ekâbir vardı. Birisini anlatayım :

Bir gün Galatada yangın olmuş. Bilmem nerenin tulumbası Köprüden geçiyor, tulumbanın hemen arkasından bir payton arabada Paris Sefiri Vüzerâdan Münir Paşa, paytonda ayağa kalkmış, tulumbayı seyrediyor..

Zaman geçti. Hâdiseyi oğlu Cemil Münir'e söyledim.

— Babam, dedi, tulumbaya bayılır. Vaktiyle dizlik giyer, o da iştirâk ederdi. Fakat son zamanda ihtiyarladığı için koşamıyor, araba ile tâkib ediyor.

İstanbulun eski kabadayılığı nedir?

Bunu size şu vak'a ile anlatayım :

Çeşmemeydanında Azabkapı iskelesinde sandıkcılık eden Arab Reyhan Ağa, Haddehaneli Kel Eşref, Kasımpaşalı Hüsnü, Galatayı sustaya durduran Kefalonyalılara göz açtırmıyorlar. Ben, Reyhan Ağaya yetiştim. Uzun boylu, iri kemikli bir zencî idi. Benim tanıdığım zaman saçları beyazlaşmış, hattâ göz bebeklerinin etrafında da hafif mavimtrak bir dâire vardı. Bundan Reyhan Ağanın yaşı hakkında bir fikir edinilebilir.

Kavga ettikleri zaman bellerindeki bıçağı çekip hasımlarına uzaktan atarak istedikleri noktaya saplamak melekesine sâhip olan beş Kefalonyalı, Reyhan Ağayı, bir yerde sıkıştırırlar. Reyhan Ağa, abanoz bir ok gibi fırlar, fakat beş Kefalonyalı ile başa çıkmak bir mesele olduğu için, eline geçen bir iskemle ile bunları çil yavrusu gibi dağıtır.

Arap Reyhanın arkadaşları iki ay onunla dargın durmuşlar.

Sebep? Gayet basit :

— Senin, demişler, tokadın bu gâvurlara yetmez miydi ki sandalye kullandın, ayıp değil mi? Sana yakışır mı?

DİREKLERARASI CİNAYETİ

ARAP ABDULLAHIN SALDIRMASI

Kabadayı muhitinde «Abu» diye anılan Arap Abdullah, Hacı Mehmedin çayhanesinden kalktı, çaycının parası-

nı verdi. İnce kiraz ağızlığından sönük sigarasını şam'alı kibritle yaktı, Ağa Yokuşundaki evine gitmek üzere, daha o zaman kaldırılmamış olan direklerle dükkânlar arasındaki dar kaldırımdan ağır ağır ilerledi. Geçerken Köse Manava takıldı :

— Hay babam Köse Manav! Beşbıyık var mı?

Dedi. Manavın :

— Kösenin dükkânında beşbıyık olur mu? Muşmula var.

Cevabına birkaç «Hay babam, hay babam» la mukabele etti, yoluna devam eyledi.

Yürürken çok ihtiyatlı idi. Yan gözle etrafına bakınıyor, direklerden geçerken ufak bir harmanlama yapıyordu. Havagazı fenerlerinin titrek ziyâsı uzun boyunun gölgesini yere aksettiriyor ve bu gölge uzanıyor, siliniyor, yerini yeni bir gölgeye terkediyor.

Erzurum Kıraathanesinin önünden geçerken kıraathanenin merdivenlerinden inen birkaç ahbabı selâmladı. Tekrar sönen sigara bakiyesini ağızlıktan çıkarıp attı, ağızlığı cebine soktu.

Karşı tarafta Emin Pederin dükkânında oturanların kim olduklarını anlamak istiyormuş gibi o cihete dikkatle baktı, geçti.

Abu tâkib ediliyordu, fakat tâkib edildiğinin farkında değildi.

İki gölge direkleri siper alarak ilerliyorlar. Üç kişi de İbrahim Paşa sebilinin köşesinde kendilerini göstermeyecek şekilde bekliyorlardı.

Direklerin bittiği noktada, kafes şeklinde demir parmaklıklarla örtülü Osmanbaba türbesine yaklaşmak üzereydi.

Sebilin köşesinde bekleyenler ilerlediler. Abdullah durdu, gelenleri tanıdı, arkasında da ayak sesleri oldu, gelenleri gözden kaçırmayarak, arkasındakileri de görmek için yan döndü.

Bir lâhzada bu beş kişi gülle gibi Abdullahın üzerine atıldılar. Hücum o kadar âni oldu ki, koltuğunun altındaki saldırmayı çekmeye vakit bulamadı. Sanki ansızın müthiş bir rüzgâr, yaprak kümelerini birbirine girift ediyormuş gi-

bi bu altı kişi dertop olmuşlardı. Yumruk, sille, tokat birbirine karışıyordu.

Küfür yoktu, konuşmak yoktu. Her iki taraf için bu kaçınılmayan, her zaman beklenen bir hâdise idi. Hepsi ne için dövüştüklerini biliyorlardı. Dövüş birkaç sâniye sürdü. Abdullah, bir çelme ile yıkıldı, bastırdılar. Üzerine çullanan iri yarı, güçlü kuvvetli bir adamdı. Abdullahın suratına atılan tekmelerle ön dişi kırılmış, ağzından burnundan kan boşanıyordu. O hâlde iken onu bastıranı bir kılçıkla üstünden atıp fırlamak istiyor, sırım gibi adalelerinin bütün kuvvetiyle yay gibi geriliyordu. Fakat düşmanının kenetlenen kollarından sıyrılamıyordu.

Dövüşten böyle pestili çıkmış bir halde kurtulması onun için ölüm demekti.

Silkinip kendini kurtaramıyacağını anlamıştı. Toplandı, ellerini kollarının yukarı kısmından dolanan iki kolun müsaade edebildiği kadar harekete geçirebildi. Sağ eli koltuğunun altına uzandı, iki tarafı da ustura gibi bilenmiş kamayı çekti, kendi sol kolunun altından kaydırdı ve birden bütün kuvvetiyle dayandı, dayandı... Kamanın artık girecek yeri kalmamıştı.

Üstündeki adam inledi :

— Vuruldum Necip Bey...

— Ne diyorsun Mehmet?

— Kahpe herif vurdu beni...

Abdullah, kemiklerini birbirine geçirecek bir kuvvetle sıkıldığını hissetti.

Kollarının tamamen gevşediğini anlayınca altından fırladı. Elinde saldırma ile ayağa kalktı.

— Savulun! Yakarım.

Çerkes Mehmet, yerde yatıyordu, arkadaşları üzerine eğilmişler, yarasına bakıyorlardı.

Abdullah ileriye atıldı. Suyolcu Mehmetle karşı karşıya geldiler.

— Sen misin Mehmet? dedi. Haydi!

Elindeki saldırmayı Şehzade Câmii avlusundaki türbelerin olduğu tarafa fırlattı. Cebinden çıkardığı mendille yüzünden akan kanları silerek bacaklarının bütün sür'atiyle Çukurçeşmeye doğru koşmaya başladı, karanlığa gömüldü, kayboldu.

Abdullahı sıkıştıran mirasyedi Neciple arkadaşları Tatar Ömer, Suyolcu Mehmet, Kazaskerin Haydar, Karnı deşildiği için barsakları dökülen Çerkes Mehmedi ne yapmak lâzım geldiğini bilmiyorlardı. Necip :

— Yahu, zavallı Mehmedi sokak ortasında mı bırakacağız? Hiç olmazsa kahvesine götürelim.

Diyor. Ahali :

— Biraz durun, kol gelsin.

Diyor. Arkadaşları :

— Bir hasır getirin... Üzerine koyalım da öyle götürelim.

Diyorlar, her kafadan bir ses çıkıyordu.

Bütün kahvelerden, dükkânlardan fırlayanlar hâdise yerine koşuyorlardı. Taştekneler, Bozdoğan Kemeri, Feyziye, Veznecilerin mahalle bekçileri yetişmişlerdi.

— Çerkes Mehmed'i vurdular.

Haberi her tarafa yayılmıştı. Necip Bey :

— Yahu! diyor, şu Sokrat'ın eczahanesine koşun... Bir doktor bulun.

Mehmed'in barsakları doğranmıştı. Yattığı yerde gittikçe genişleyen bir kan gölcüğü pıhtılanıyordu. İki kişi kollarından, iki kişi ayaklarından hasıra koymak için kaldırdıkları zaman barsak parçalarının sallandığı görülüyordu.

Nihayet kol yetişti... O zamanlar dört tüfekli askerle bir polis şehirde kol gezerlerdi. Halk, kolu görünce açıldılar. Göğsüne kadar siyah sakallı polis :

— Ne oldu? Ne var? Kim vurmuş bu adamı? Kaatil nerede?

Necip Bey :

— Canım polis efendi. Bırak şimdi sorgu suali... Bir sedye bulun da şu yaralıyı bir yere götürelim.

Polis :

— Öldü mü?

— Ölmedi ama ölüyor. Baksana, barsakları yerde sürünüyor.

Sakallı polis, bekçilerden birine :

— Sen Hasanpaşa karakoluna koş bir sedye getir.

Emrini verdi. Mahalleliden biri Sokrat'ın eczahanesinden zorla bir eczacı kalfası getirmişti. Genç adam yaralıya elini bile sürmedi.

— Bu benim işim değil... Bu doktor işi.

Necip Bey, Çerkes Mehmed'in arkasında yere diz çökerek yaralının göğsüne dayanan Tatar Ömer'e soruyordu :

— Öldü mü Ömer?

Tatar Ömer :

— Ölmedi ama gidiyor.

Arslan gibi adamın rengi bembeyazdı.

Bir kol daha yetişti. Bunun polisi beyaz bıyıklı ve tecrübeli bir zabıta memuru idi. Hemen oradakilerden vak'anın esasını öğrendi. Hasanpaşa Karakoluna kadar giden bekçinin sedye ile gelmesi uzayacaktı. Caddeden geçen boş bir arabaya seslendiler. Arabacı yaralı nakledileceğini anlayınca hemen hayvanları kamçıladı :

— Müşterim var... Şimendifere yetiştireceğim.

Dedi, sürdü gitti. İkinci arabacıya Necip Bey bir mecidiye uzattı :

— Oğlum, şu yaralıyı karakola kadar götür.

Yaşlı polis sakallıya :

— Nafiz Efendi. Yaralı ile beraber gidiniz. Ben vak'ayı görenleri alıp geleyim.

Arap Abdullah'a saldıranlar kaçmağa lüzum görmemişlerdi. Kendilerini mâzur vaziyetinde görüyorlardı. Polis sordu :

— Kim vurdu bu adamı?

— Arap Abdullah...

— Siz yaralının arkadaşı mısınız?

— Evet.

— Öyleyse hep beraber karakola gidelim.

Çerkes Mehmed'i, ihtiyatla kaldırıp arabanın içine uzattılar.

— Ağır ağır git... Hızlı gitme.

Demir tekerlekler kaldırımların üzerinde sarsıla sarsıla yola çıkıldı.

Hasanpaşa Karakoluna geldikleri zaman Çerkes Mehmet daha ölmemişti. Araba, Zeynep Hanım Konağı önünden geçerek bir cephesi tramvay bahçesine bakan karakolun önünde durunca komiser fırladı. Polise :

— Sedyeyi bulduramadık, dedi. Geçen gün Aksaray karakolundan istediler, gönderdik. Hâlâ gelmedi, bekçiyi oraya gönderdim.

Polis :

— Hâcet kalmadı, dedi. Biz bir arabaya attık, getirdik.

— Konuşuyor mu? Bir şey söyleyecek halde mi?

Komiser, kapının önünde duran arabaya yaklaştı. Yaralının kulağına eğildi.

— Arkadaş!

Diye bağırdı. Çerkes Mehmed'in ıztıraptan kapalı duran gözleri aralandı :

— Seni kim vurdu?

Çerkes Mehmed'in dudakları titredi, kansız dudaklarının arasından şu iki hece döküldü :

— Abu...

Hasanpaşa karakolundaki komiser, yaptığı ilk tahkikatın içinden çıkamadı. Mirasyedi Necibi, arkadaşlarıyla topladı, bir müzekkere ile Zabtiye Nezâretine gönderdi. Çerkes Mehmed'in cenazesi de beraberdi.

O zaman Zabtiye Nezâreti, harap bir avlı içinde, İstanbul Şehremaneti ile müştereken işgal eylediği büyük ve harap bir konakta idi. Burası mutlakiyet devrinin âsâyişini teminle mükellef bulunan teşkilâtın mihveri idi.

Mirasyedi Necip, adı üstünde paralı bir adamdı. Müteferrikaya geldiği zaman komiserler ona karşı yapacakları güzel muamelenin karşılıksız kalmıyacağını biliyorlardı, dört arkadaş da vak'ayı şöyle anlatıyorlardı :

— Direklerarasından geçiyorduk, Abdullaha rastgeldik, rahmetli Çerkes Mehmed'e küfür etti, o da ona mukabele etti, dövüşmeye başladılar, biz de ayırmak üzere aralarına girdik. Abdullah, Çerkes Mehmed'i saldırma ile vurdu, öldürdü.

Direklerarasında, Osman Babanın türbesinin önünde cereyan eden vak'ayı görenler vardı. Fakat hiçbirisi işin doğrusunu söylemeye cesaret edemiyordu. Üstlerine lâzım olmayan işe karışmanın mahzurları olabilirdi. Zâten Arap Abdullahın vak'adan sonra ortadan kaybolması da kaatilin o olduğunu gösteriyordu.

Tahkik Hey'eti Reisi kısa bir tahkikat yaptı. Dördünü hukuku âmme şahidi olarak dinlendi ve hepsini kefalete bağlayarak serbest bıraktı.

Şimdi bütün mesele kaatili yakalamaktı. Abdullahın Ağayokuşundaki evini birkaç defa bastılar, evin zemin ka-

tındaki odasında oturan ve Abdullahın işine bakan kundura boyacısı Tatar Ahmedi sıkıştırdılar. Ahmet :

— Ben çoktan beri Abdullahı görmedim, zâten birbirimizi görmeyiz, o öğle üstü çıkar, gece geç gelir. Ben boya sandığını alır, erken çıkarım, akşam ezanı eve gelirim. Buyurun, bakın, her tarafı arayın.

Dedi. O zamanki poliste mâhir zâbıta memurları vardı, Abdullahı yakalamak için onun bulunabileceği her tarafı arıyorlardı.

Abdullah, bu meselede kendini haklı gösteriyordu, nihayet hücuma uğramış ve kendini müdafaa etmişti. Fakat kurtulmayı emniyete almadan sıcağı sıcağına yakalanmak, teslim olmak istemiyordu.

Evvelden tanıdığı Kilercibaşı Osman Beye sığındı, vak'ayı bütün tafsilâtı ile anlattı, Osman Bey :

— Abdullah, dedi, bana vuruşmanın her tarafını söyledin, ben de inandım, çünkü yalan söylemiyeceğini bilirim, fakat mirasyedi Necible aranızdaki husûmetin sebebini söylemedin. Bu, bir kabadayılık dâvası olmıyacak, zira mirasyedi Necip vurucu, kırıcı bir adam değildir, bu işin içinde başka bir dalavere var.

Abdullah :

— Evet Beyim, dedi, var.

— Nedir? Bir kadın dalaveresi mi?

— Evet Beyim, bir kadın dalgası...

— Kim?

Abdullah kısaca şu cevabı verdi :

— Hayganoş!

HAYGANOŞ

Hayganoş, İstanbulun sayılı fırtınalarını zaman zaman coşturan, yollarına ne tesadüf ederse yıkıp devirmeye mecbur eden sayılı baharlardan biriydi. Samatyada bir tornacının kızı olan bu kadını ben ununu eleyip eleği astığı bir devrede gördüm. Güzel kadın için yaş diye bir şey yoktur. Kadın, senelere tahakküm etmesini o kadar güzel bilir ki, onun kır düşmüş saçları bile ağaçların baharı müjdeleyen çiçeklerine benzer.

Hayganoş, keman kaşlı, âhû gözlü, al yanaklı, kiraz du-

daklı, hokka ağızlı, servi boylu bir güzel değildi. Ufak tefek, yüzünün hatları mevzûn, mine gibi bir kadındı. Fakat varlığından öyle bir kadınlık taşardı ki, muhitindekileri âdeta sarhoş ederdi.

Yeni piyasaya çıktığı zaman - İstanbulun o yola düşen güzel kadınlarının çeşnicibaşısı gibi olan - Abdullahı tanımış, yine o zamanın tâbiriyle Abdullah'la çıkmış, fakat aralarındaki münasebet Abdullahı bağlayacak kadar uzun sürmemişti. Yalnız aradan bir iki sene geçip de beyler, paşalar, «Varsa Hayganoş yoksa Hayganoş» diye kadına varlarını yoklarını yedirmeye başlayınca, bu umumî alâka Abdullahın hırsını kamçıladı. O zaman düşünmeye başladı, düşündükçe sardı, sardıkça alevlendi. Etrafı dinledi, söz arasında Hayganoş'dan bahsedenler :

— O şimdi mirasyedi Necible...

Diyorlardı. Bunun mânası :

— Nafile üsteleme... Sen onunla başa çıkamazsın. Onda para var, demekti.

Abdullah, bu gibi işlerde kullandığı bir iki kadını, Hayganoşun izine düşürdü.

— Hayganoş artık o bildiğin Hayganoş değil. Karı peşenk katırı gibi elmaslara garkolmuş. At, araba, aşçı, işçi, uşak hepsi tamam. Necip Bey çiftlikleri satıp satıp yediriyor.

Abdullahın rakibine bu bakımdan üstün gelememesi, daha ziyade hırsını kamçılıyordu.

Hayganoş, onda sâbit bir fikir hâline geldi, ne bahasına olursa olsun, ona sahip olmak istiyor, bunun için her vâsıtaya müracaat etmeyi kendince meşrû bir hak telâkki ediyordu.

Kadına haber gönderdi. Hayganoşun cevabı, Abdullahı büsbütün çileden çıkardı. Kadın: «Ben bu isimde bir adam tanımıyorum,» demişti. Abdullah böyle vaziyetlerde hemen zor kullanmazdı. Bu gibi işlerde kullandığı vâsıtaya yeni tâlimat vererek tekrar gönderdi.

— İyi anlat... dedi, o beni tanır, ben de onu iyi tanırım, ben ondan benim dostum olmasını istemiyorum, istediği adamla düşsün kalksın, fakat haftada bir gün bana gelecektir.

Gönderdiği vâsıta kadını içeri bile almadılar. Abdullah,

küplere biniyordu. Hayganoşun arkasına adam koydu. Evden girdiği çıktığı saatleri hesap etti. Fakat kadını bir punduna düşürmeye imkân yoktu. Nihayet bir gün Galatada Kadifelide mirasyedi Necibe rastladı. Yanında iki, üç arkadaşı ile bir masada çakıştırıyordu.

Abdullah, doğru masalarına gitti, selâm verdi. Necip Bey :

— Buyurun! dedi, yer gösterdi.

Abdullah, bir tarafı açıkta kalmak şartıyla bir iskemleye oturdu, hepsi tetik üstündeydi. Merhabalardan sonra garsona seslendiler :

— Todori! Kadeh getir, su getir... Mezeleri tazele.

Abdullah içmezdi, bütün hayatında da içmemişti. Necip Bey :

— Sana ne ikram edelim? Rakı içmezsin, şarap içmezsin.

Abdullah :

— Bir sade kahve içerim.

Necibin arkadaşlarından biri sordu :

— Abu! Neye şekerli içmez de sade içersin?

Abdullah :

— Bir fincan sade kahvenin kırk yıl hatırı varmış, derler de onun için...

Sonra Necibe sokuldu :

— Seninle bir çift lâfım var.

— Buyur, söyle.

— Yok. Burada olmaz, ikimiz başbaşa konuşalım.

Necip kalktı, boş bir masaya oturdu. Abdullah da yanına geldi.

— Buyur... Seni dinliyorum.

— Ben senin baban Kâmil Beyi tanırım, çok efendi adamdı, öldüğü zaman sana büyük miras bıraktı, âfiyet olsun yiyorsun, fakat baba dostlarının da hakkını yeme...

— Anlamıyorum.

— Beyzâdem, sen benim hakkımı yiyorsun.

— Anlamıyorum. Açık söyle...

— Benim elimden Hayganoşu aldın.

— Ben kimsenin dostunu kimsenin elinden almadım. Hayganoş senin dostun mu idi?

— «Çıkmışım» dı.

Bu cevap, Necibin bütün kanını yüzüne çıkardı, sevdiği kadının aşkına Abdullahın ortak olması, onun kıskançlığını kamçılıyordu.

— Bir adamın çıkmışı olmak, onun dostu olmak mıdır?

— Dostu olmasa da ahbap arasında böyle şey olmaz. Manniğin evine gitsek, seninle kalan bir sermayeye bile eğri bakmak bize düşmez.

— Bunu da nereden çıkardın?

— Sen bu raconu bilmez misin?

Necip :

— Racon kestirirsek sen haksız çıkarsın.

— Neden?

— Ben Hayganoşu tanıdığım zaman kimsenin dostu değildi. Senin çıkmışın olduğunu da bilmiyordum, evden çıkardım.

— Bilmiyorsan sana şimdi söylüyorum.

— Söylüyorsun ama geç kaldın.

— Neden?

Necip, hafifçe güldü.

— Ne söylüyorsun Abu? dedi. Adımız mirasyedi Necip Bey olunca racondan haberimiz olmaması mı lâzım gelir?

— Eğer racondan haberin olsaydı böyle konuşmazdın.

Necip yavaş yavaş sinirleniyordu.

— Yâni, dedi, ne demek istiyorsun?

— Hayganoşu bırak.

— Sen deli olmuşsun.

— Alırım karıyı elinden.

— Ben de vermem.

Abdullah :

— Kişizâdem, dedi, sen böyle üst perdeden konuşuyorsun. Çünkü etrafındaki çomarlara güveniyorsun. Arap Abdullah, saldırma ile ortaya çıkarsa bunlar çil yavrusu gibi dağılır. Seni yapayalnız bırakırlar.

— Ben kimseye güvenmiyorum.

— Ben seninle dövüşmem. Babanla merhabam var.

— Öyleyse işine git. Bizi rahatsız etme...

— Sen de kadını bırak.

Necip Bey son kozunu oynadı :

— Peki, dedi, bırakayım... Bir şartla :

— Nedir?

— Hayganoşu nikâh et.

Abdullah güldü :

— Çocuksun, dedi. Şapı kaynatsan olur mu şeker, cinsine tükürdüğüm cinsine çeker. Sen neye almıyorsun?

— Almağa ne lüzum var? Karı bende...

— Kâmil Beyzâdem. Ben seninle kavga etmek için gelmedim. Anlaşalım, muhakeme olalım, diye geldim.

Necibin masasındakiler söğüt yaprağı bıçakları kollarının yenine koymuşlar, bellerindeki Smit Vesson tabancaların kapak kayışlarını açmışlardı.

Abdullah zeki adamdı, orada ufak bir harekette bulunsa kötüye boğulacağını biliyordu, biraz düşündü.

— Öyleyse, dedi, racon kestirelim.

— Haksız çıkarsın.

— Ben racona razıyım.

— Olur. Ne zaman istersen Tophaneye Zehir Alinin kahvesine gidelim, ben hazırım, istersen bu akşam.

— Yok, öbür gün gidelim.

— Nasıl istersen...

Masadakiler sinirleniyorlardı, içlerinden biri :

— Yâhu! Daha bu lâf bitmedi mi? Yıl sohbeti mi yapıyorsunuz?

Abdullah :

— Bitti, yanınıza geliyoruz.

Kalktılar, üzeri yeni baştan donanan masaya geldiler. Abdullah, biraz daha oturdu. Tabaktaki şamfıstığından bir iki tane aldı, ayıkladı, ağzına attı. Gümüş kordonla yeleğine bağlı saatine baktı, müsaade istedi, ayağa kalktı. Necibe :

— Beyzâdem, dedi, perşembe günü öğleden evvel Tophanede.

— Öyle olsun.

— Haydi hoşça kalın.

Yüzünde hafif bir tebessümle ağır ağır çıktı.

Necibin arkadaşları hemen başladılar :

— Biraz daha üstelese dürzüyü şişleyecektim.

— Benim kakanca da kendi kendine kıpraşmaya başladı.

— Necip Bey! Şunun gözünün üstüne bir konduramadın.

Necip :

— Aşağıdan güreşiyor. Ne diyeyim?

— Şimdi ne olacak?

— Racon keseceğiz.

— Abu, aleyhinde olursa eyvallah demez.

— O zaman ya karnı, ya sırtı...

Kadifelide geç vakitlere kadar içtiler. Meze olarak işkembeciden tuzlamalar geldi. Ceketler çıktı, kollar sıvandı, kabadayılık vak'aları açıldı, saçıldı. Nihayet gazinonun önüne arabalar getirtildi. Bindiler, Beyoğluna çıktılar.

★

Abdullah, Kadifeliden çıktıktan sonra koltuk altındaki saldırmayı belli etmeden okşadı. Arkasına bakarak yürümeyi üteklik addettiği için en ufak pıtırdıyı bile kapmak için kulağının bütün hassasiyetini keskinleştirerek, Çeşmemeydanına doğru yürüdü. Hurşit Reisin o zaman için pek meşhur olan Kürekçilerdeki bitirim yerine gitti. Kenarı çıtalı, üstü muşamba kaplı dört köşe masaların başında barbut oynanıyor, büyükçe bir masada da peseta kesiliyordu.

— On beşin beşi önüne...

— İki bir...

— Haydi dinine yandığım...

— Hüt! Ağzını bozma.

— Sana mı küfrediyorum ulan?

Buradakiler tavuk hırsızlarından kasa hırsızlarına kadar Galata'nın tortusunu teşkil ediyordu.

Başında kalpağı, göğsünde savatlı fişeklikleri, belinde gümüşlü kaması ile bir Çerkes, dar dizliğinin cebinden çıkardığı paraları punduna koyuyor, kâğıdın kulağını bükerek Çerkes şivesiyle :

— Apakayı posta!

Diyordu.

Barbut masasındaki plâkacılar, yazarken, dünyanın en usta hokkabazlarını geride bırakacak bir el çabukluğu ile serçe parmaklarını işletiyorlar, plâkayı geçen sermayenin pek kısa bir zamanda erimesini temin ediyorlardı.

Fransızlı Petro, Adalı Kıllanti, hapishanenin lâğamından kaçtığı için Sıçan Onnik, kamburluğuna rağmen iki kişi vuran İspenç Hüseyin, Çeyrek Hüsnü, acayip kahka-

hası yüzünden lâkablanan Saksağan Nuri... Ve daha bunlara benzeyen anadan doğma rahvanların hepsi orada idi. Aralarında münakaşa oluyor, fakat dükkânın âsâyişini temin ile mükellef bulunanlar derhal işi yatıştırıyorlardı. Plâkacı kumarbazlardan birine :

— Çıkmışın bitti.

— Sen yaz geliyor.

— Paranın rengini görelim. Veresiye aksuata yok.

— Yahu! Deminden beri nal gibi mecidiye bayılıyorum. Zaten hergelelik bende...

Hemen âsayiş bekçileri yetiştiler.

— Haydi! Çek arabayı...

Herif, biraz direnmek istedi. Kavradılar, ayağını yerden kestiler, bohça gibi elden ele uçurdular.

Plâkacı yerini alana sordu :

— Gece kuşu! Ne yazayım sana...

— Her zamanki gibi...

Oyun devam ediyordu.

İstanbulun o zaman için en zenginlerinden olan Bedestenli Ali Beyin köleliğinden gelen Hurşit Reis, paltosu kartal kanad omuzda... Kapıya yakın peykeye kurulmuş nargile içiyor, ona her gün istediği kadar para getiren bu düz dolabı seyrediyordu.

Kürekçilerin vâridatı yalnız mano değildi. Arada parası çok, aklı az kumar meraklısı enayiler de düşerdi. Fendbazlar, bunları, kurnazlıklarına ve ceplerindeki paraya göre tâyin eyledikleri müddet zarfında temizlerler, kapar koyuverirlerdi. Böyle kolpolarda gelen para olduğu gibi Hurşit'in çekmecesine girerdi. Enayi, yolunurken şüphelenecek olursa mükemmel bir dayak yer ve sokağa atılırdı. Barbut, peseta masalarında gürültülü münakaşa olursa, Hurşit oturduğu yerden doğrulur, ağzını açmadan bir bakışıyla işi mayna ederdi. Kamadan, tabancadan korkmayan, düz duvara tırmanacak kadar gözü pek olan bu katmerli sabıkalılar, Hurşit'ten çekinirlerdi.

Arap Abdullah içeri girdiği zaman Kürekçilerde para dolabı tam sü'atle dönüyor, kazananların, kaybedenlerin alayı, küfrü bir uğultu halinde aksediyordu.

Hurşit, Abdullahı görünce toplandı :

— Hoş geldin Abu!

— Hoş bulduk.
— Buyur otur.
Abdullah, Hurşidin peykede gösterdiği yere oturdu :
— Merhaba.
— Merhaba.
Hurşit ocakçıya seslendi :
— Mustafa bir çay yap.
Sonra Abdullaha döndü :
— Ne var ne yok?
— Sağlık.
— Hangi rüzgâr attı?
— Keşişleme.
— O, Halic'e dokunur ama burası limandır.
İkisi de gülüştüler. Abdullah kalabalığa baktı.
— Arı kovanı işliyor..
Dedi. Hurşit :
— Aldırma, dedi, çoğu bal yapmaz cinsinden. Kurukalabalık.
— Nede olsa ufak tefek çıkar.
— Çurçur balığı yumurta vermez. Herkes zannediyor ki bizim dükkân sabahtan akşama, akşamdan sabaha kadar darbhane gibi para basıyor. Dün Miçoyiz Mehmet diye biri geldi, bilmem nerenin kabadayısı imiş. Horoz gibi bir yürüyüşü var. Bir sürü lâf etti. «İmanım, dedim benim hikâye dinlemeğe vaktim yok, zâti çok lâf sevmem. Ne istiyorsun?» Nihayet yumurtladı, pay istiyormuş. «Arkadaş! Dedim, sana bir mecidiye vereyim. Tahmis'ten fındık fıstık, kabak çekirdeği al, bir de çay bardağı vereyim, kapının önünde dolusunu kuruşa satarsın. Ama dişlerin İngiliz çeliğinden kerpeten olsa burnumdan bir kıl koparamazsın, haydi, çek arabanı!..» Yaygarayı bastı, para kaybetmiş, buradaki oyun harbi değilmiş, boğmuşlar... Ulan bunun adı üstünde, oyun be! Oyunun namuslusu, ırz ehlisi olur mu? Gözünü aç da boğulma. Sen enayi isen ben ne yapayım? Camı çerçeveyi kırmağa kalktı. Soluma aldım, bir tane içirdim, iki defa döndü, kapıya bir tos vurdu, kaldırımın üstüne serildi.
— Sonra?
— Sonrası hâlâ gidiyor işte... Ha... Ne diyordum? Allah bin bereket versin. Dükkân getiriyor ama masraf büyük. Koğuşta altı takım besliyorum. Her gün karavana kaynıya-

cak, önlerine okkalık ekmek doğrasan yetmez. Suyuna tiritle tulumbacı beslenir mi? Sırası gelince Çeşmemeydanından Büyükdere'ye gidiyoruz. Hem de kıyısırı olacak ki çalımı aynalı olsun, biz buradan gidiyoruz, Beşiktaşı, Fındıklıyı yolda tuttuk. Arnavutköylü Deli Pandeli, kendini yedi. Allah inandırsın, rahvanla yetişemiyordum. Altıncı Dairenin Kürtlerini de Yeniköyde enseledik. Potko'yu sıkıyorlar ama Peynirci Fahri ile Kabak Mustafa ardçı olduktan sonra dinlerler mi? Alimallah sandık rüzgârı kesiyor, buv diye ses veriyor. Baktım, Afif Paşa yalısının arkasında sandığı indirdiler, baskı kollarını çektiler. Akıllarınca bizi geçirtmiyecekler. Sandığın içinden usturpaları çektik, bir giriştik... Ana baba günü. Balatlı Mişon'un kafası patladı, Yorgancı Hüsnünün de kolu kırıldı ama Kürtlerde de hal kalmadı. Onlar şehir çocuğu gibi döğüşebilirler mi? Uzatmıyalım, sandığı atlattık. Mişon da dayanıklı Yahudi imiş ha... Kafasına kuşağı sarmış, yine takıma giriyordu. Yeniköy çarşısından geçerken bir de nâra salladık. Ertesi gün, bütün İstanbul'da bizi söylediler.

Abdullah, tulumbacılığın fiyakasına bayılırdı. Dinlerken fıkır fıkır içi kaynıyordu.

Hurşit :

— Abu! Dedi, sana bir şey ayırdım, kusura bakma.

Abdullah, eline sıkıştırılana bakmadan cebine indirdi.

— Karakolla nasılsın?

— Onlar beni korur, ben onları korurum, geçinir gideriz.

— Eski komiser mi?

— Çok şükür değişmedi.

Hurşit, gülerek anlattı :

— Yenisi geldi mi? Birkaç gün bekleriz. Eğer kol gezmek, ikide birde memur göndermeğe filân kalkmak olursa ferahlarız.

— Amma yaptın ha...

— Öyle değil mi? Evvelâ çatışacağız, sonra barışacağız.

— Böyle olmayıp da yeni gelen tınmaz melâike olursa o zaman iş kötüdür.

— Neden?

— Çünkü onu yola getiremezsin, uğraşmalı... Eğer Tophaneli Burunsuz Ali Bey olmasa işimiz dumandı. Baktım,

adam Nuh diyor, Peygamber demiyor, anan yahşi dedik, olmadı. Baban yahşi dedik olmadı, olmadı, olmadı. Ali Bey beni sever, gittim onu buldum. Bu memleketin gelmişinde, geçmişinde onun gibi polis gelmemiş. Galata'da Dericilerin, Yorgi ile Anestinin mağazasına girmişler, kasayı kırmışlar. Ali Bey bakmış, iskarpela kullanışından kimin işi olduğunu anlamış... Bu, olsa olsa Tekirdağlı Andon'un işidir, demiş.

— Nereden anlamış?

— Dedim ya iskarpela kullanışından... Tekirdağlı Andon çok içer, eli titrermiş. Kırdığı kasaların üzerinde kaydırma çizgileri oluyor. Gelgelelim... Andon'u ara ki bulasın. Bir gün bana geldi, işi açtı.

«Ali Bey, dedim, İstanbulun hırlısı hırsızı buraya gelir. Bunların içinde Fransızlı Petrosundan Amerikalı Yanisine kadar en azılı kasa hırsızları da vardır. Bir yer soydular mı? Parayı buraya getirecek, harbiye verecektir. Ama ben bunları size gammazlık edemem. Ben polis değilim». Bu lâfım ona kâfi geldi. Andon'un burada olduğu bir gün geldi. Andon'u bir tarafa çekti. Ne dedi? Ne yaptı? Ne afsûn okudu? Anlamadım. Arkasına taktı, aldı götürdü. O zamandan beri Ali Beyle aramız iyidir. Ona rica ettim. Anlaşılan bir afsûn da komisere okumuş olacak, yakamızı bıraktı.

Biraz daha dereden tepeden bahsettiler. Abdullah sordu:

— Nafiz Hoca yine Tophaneye gidiyor mu?

— Zehirin kahvesine mi?

— Evet.

— Gidiyor. Ne var? Senin dalgan gacolarladır.

— Sen hocayı tanırsın. Yarın değil öbür gün oraya gideceğiz.

— Racon meselesi mi?

— Öyle.

— İyi ama, yalnız Nâfiz Hoca ile bitmez, Yenibahçeli Halim var, sonra Zehir Alinin kendisi var. Onlar ne olacak?

— Zehir Ali beni sayar, Yenibahçeli Halim de adamımdır. Ama Nâfiz Hoca ile aram iyi değildir. Onun kulağını bir bük.

— Ben Hocayı görürüm, lâzım gelen şeyi söylerim.

— Acele etmeli.

— Hemen yarın sabah giderim.

— Oradan da Direklerarasına gel. Çaycı Hacı'da buluşalım.

Hurşit Reis, Abdullahı selâmetledi. Tekrar peykesine döndü. Kahveci çırağına seslendi :

— Hasan! Şu nargileyi tazele.

RACON

Aslı İtalyanca olan racon, İstanbul çapkınlarının, aralarında halledemedikleri meseleleri bir hakem vâsıtasıyle karara bağlamalarıdır. Herhangi bir meselede iki taraf da hak iddia ederse, bunu hakem heyetine izah ederler, o da etraflıca dinleyip hükmünü verir, bu hükme hepsi itaatle mükelleftir. Racon kesenlerin, bitaraf olmaları, kabadayılık hayatında falsoları olmamaları, olgun ve tecrübe sâhibi bulunmaları şarttır. Şâyet iki taraf kesilen racona ehemmiyet vermezlerse meseleyi aralarında dövüşle halledeler. Fakat bir taraf kabul eder, diğer taraf kabul etmezse kabadayılık âlemi, kabul etmeyeni bir nevi aforozla aralarından çıkarır, onun artık sözüne itimad edilmez, kendine başka bir muhit bulmaya mecburdur.

Bu hâdise olduğu zaman, hakem hey'eti Üsküdarlı Nâfiz Hoca, Zehir Ali ve Yenibahçeli Halim Efendiden mürekkep bulunuyordu.

Haftada iki gün Zehir Alinin kahvesinde toplanıyorlar ve kendilerine nakledilen meseleyi hallediyorlardı.

Abdullah, Hayganoş meselesinde haksız olduğunu biliyordu. Aleyhine racon kesilmesi ihtimali kuvvetli idi. Fakat iş bir kere bu yola dökülmüştü. Kadına mâlik olmak için her şeyi yapacaktı. Mirasyedi Necip Beyin etrafındakilerin Hayganoş'un dostuna, candan arkadaş olmadıklarını, hepsinin para hatırı için ona taraftar olduklarını biliyordu.

Kararlaştırılan günde Tophane'ye gitti. Mirasyedi Neciple arkadaşları kahvenin arkasında gaz tenekelerine dikilmiş kınaçiçekleri, horozibikleri ile süslü küçük bahçede oturuyorlardı.

Çekmecenin yanında oturan Zehir Ali ile selâmlaştı. Bahçeye doğru yürüdü. Necip Beyle adamları Abdullahı görünce biraz kımıldadılar. Selâm verdi, bir yer iskemlesi ala-

rak bir kenara oturdu. Meseleyi izah etmeden bundan bahsedilmezdi.

Tatar Ömer, bir horoz dövüşü mâcerası anlatıyor, diğerleri de merakla dinliyorlardı.

Küçük bahçeye evvelâ Nâfiz Hoca girdi.

— Selâmün aleyküm.

— Aleyküm selâm Hocam... Buyurun.

Arkadan Halim Efendi ile Zehir Ali de geldiler.

— Buyurun... Buyurun!

Denildi. Çaylar, nargileler ısmarlandı. Nâfiz Hoca :

— Hayrola... dedi, hepiniz buradasınız. Biz de buradayız. Ne var? Çapraşık bir iş mi var?

Abdullah :

— Öyle gibi...

Dedi. Mirasyedi Necip :

— Hiç öyle değil, dedi, işde çapraşıklık yok. Herşey güneş gibi meydanda.

Yenibahçeli Halim Efendi :

— Anlatsınlar bakalım... Necip Bey, buyurun anlatın.

Mirasyedi Necip :

— Ben, dedi, bir kadınla yaşıyorum. Abu bu kadında hak iddiâ ediyor, dostunu elinden aldığımı söylüyor.

Abdullah :

— Kadın benim «çıkmışım» dır.

Nâfiz Hoca «Öyle mi?» gibi Necibe baktı.

Necip :

— Kadının Abu ile münasebeti olduğunu bilmiyordum, dedi. Fakat bilsem dahi ehemmiyeti olamaz.

Eskilerden biri sordu :

— Neden?

— Çünkü bu münasebet devamlı bir münasebet değildir.

Halim Efendi :

— Yok, dedi, öyle değil, madem ki siz Abu ile tanışıyordunuz, onun temasta bulunduğu kadınla düşüp kalkamazsınız. Bunu yaparsanız haksız çıkarsınız.

Zehir Ali de ilâve teti :

— Kabadayılık âleminde bu böyledir.

Necip :

— Ben demin de söyledim, bunu bilmiyordum. Bir in-

san da her yaklaştığı kadına sen kiminle yattın kalktın diye sormaz ya... Adama gülerler. Sonra bir tanıdığın beraber bulunduğu kadın, neden başkasına nâmahrem olsun? Bunu da anlamam. Bir kadın günhkâr olmuş, bir kere bu yola dökülmüş, bu işin ticaretini yaparak dükkânı açtı mı dükkâna her müşteri gelir. Satılık malı alır. Bir alıcı başkasına mâni olur mu?

Nâfiz Hoca :

— Bunun sebebi vardır, dedi, bunu sizin de bilmeniz lâzım. Fakat ben yine anlatayım. Böyle eş dost arasından biri beraber bulunduğu bir kadına olur ki tutulur, tövbekâr eder, alır çıkarır, nikâh eder, kendine karı yapar, o zaman onu tanıyanlar: «Filânın nakâhlı karısı benim çıkmışımdır» dememelidir. Buna dikkat etmeli.

— Bilmezse...

— O zaman iş değişir.

Abdullah, dâvayı kaybediyordu. Halim Efendiye baktı. Necip Bey :

— Kadın, bana gelmeden Abdullah'ın aklına bile gelmemişti, ben kapattıktan sonra hak iddia ediyor.

Abdullah dinliyor, hiç ses çıkarmıyordu, fakat bu söz üzerine :

— Efendim, dedi, yanlış hesap Bağdad'dan döner, kadının benimle bulunduğunu öğrendikten sonra çekilmesi lâzımdı, erkeklik böyle icabettirir.

Necip Bey sinirlendi :

— Sen erkeksin de biz karı mıyız? Bundan sonra çekilip de orospulara «mirasyedi Necip korktu da çekildi» dedirir miyim?

Abdullah :

—Ya ben? Ben de Abu'nun dişi kesmedi, yan çizdi dedirir miyim?

Zehir Ali sordu :

— Bizim keseceğimiz racona razı olur musunuz?

Abdullah :

— Hakkımı verirseniz razı olurum.

Zehir Ali :

— Abu! Dedi, bu meselede sen haksızsın, karıyı dost tutmamışsın, kapatmışsın, çeşnicilik yapmışsın. Bunun için onda bir hakkın yok. Necip Bey de karının seninle tanış-

tığını bilmediğini söylüyor, burası da bizce malûm değil. Belki öyle, belki böyledir. Bu işin raconunu ben şöyle kesiyorum. Bu kadından ikiniz de elinizi çekeceksiniz.

Halim Efendi :

— Yahut, ikinizden biriniz nikâh eder alırsınız.

Nâfiz Hoca :

— Bu, böyledir.

Necip kıpkırmızı kesilmişti.

— Ben, dedi ne vazgeçerim, ne de nikâh ederim, onu benden alacak kabadayı daha anasından doğmadı.

Abdullah, doğrudan doğruya rakibine hitap ederek :

— Bana bak, dedi, mirasyedi beyim... Sen etrafındaki çomarlara güveniyorsun da böyle söylüyorsun, önlerine doğrayacak ekmeğin kalmadığı gün birisini arasan bulamazsın. Biz, senin gibi saymadan harcayan çok beyzâdeler gördük, sonunda karılar hamamına bohça taşıdılar.

Bu, açıktan açığa posta okumaktı. Tatar Ömer, Çerkes Mehmet, Suyolcu Mehmet, ayağa kalktılar, Avdullah'a :

— Ağzını topla! Dediler. Çomar senin babandır.

Abdullah da ayağa kalktı. Nerede ise saldırmalar fora edilecek, tabancalar patlayacaktı.

Zehir Ali :

— Hey! Dedi, ben kahvemde hır istemem. Çıkın dışarıya ne haliniz varsa görün.

Halim Efendi :

— Biz ne şunu, ne bunu tanırız. Bir şey sordunuz, cevabını verdik. İster kabul edin, ister etmeyin.

Nâfiz Hoca :

— Madem ki dediğimizi kabul etmiyecektiniz, ne diye buraya geldiniz?

Abdullah, hasımlarına arka vermiyerek yavaş yavaş bahçeden çıktı, kahveye girdi.

Birdenbire oradan çekilip gitmek izzetinefsine dokunuyordu. Kapının yanında bir iskemleye oturdu, sigarasını yaktı, bir de kahve ısmarladı. Dükkânın arka tarafındaki bahçede oturanlarla hiç meşgul olmuyormuş gibi görünmek için sokağı seyretmeğe başladı.

İki tarafın âsabı o kadar gerilmişti ki, bundan sonra bu mevzuda konuşulacak hiçbir şey kalmamıştı. Bir söz kapışmak için kâfi idi. Bunu Neciple arkadaşları da bili-

yorlardı. Bir çarpışma olursa belki Abdullahı bozarlardı, fakat onun da düşmanlarından birkaç kişiyi haklayacağı muhakkaktı.

İki taraf da üstelemediler. Bahçedekiler, kaşlar çatık, omuzlar kalkık, Abdullahın olduğu tarafa bakmıyarak çıktılar, gittiler.

Bundan sonra artık birbirlerinin kanına ekmek doğrayacaklardı.

Bu hâdiseden sonra iki ay geçti. Bu müddet zarfında Abdullah tarafından hiçbir hareket olmadı. Neciple adamları Abdullahın artık yıldığını ve işten vazgeçtiğini zannediyorlardı. Hattâ :

— Abu işi anladı, üstelemiyor!

Diyorlardı. Halbuki zeki herif, bu meselede mağlûbiyeti kabul etmenin onun kabadayılık âlemindeki şöhretine nasıl bir darbe vuracağını biliyordu, yavaş yavaş plânını hazırlıyordu.

Hayganoşun Samatyada âilesi olduğunu öğrendi, adreslerini aldı, tanıdığı Ermeni kadınlarından birini çağırttı, Hayganoşun anasının ağzından Ermenice bir mektup yazdırdı. Tornacı Agobun karısı bu mektupta kendisinin çok hasta olduğunu ve ölmeden onu son defa görmek istediğini söylüyordu. Mektubu götürecek kadına sıkı bir talimat verdi :

— Eve gireceksin, mektubu vereceksin... Senden malûmat sorarsa, anasının hasta olduğunu anlat, fazla lâf etme... Eğer bu işi dediğim gibi yaparsan sana çil çil beş sarı lira var... Yapamazsan, yahut daha fazla koparmak için ters bir halt edersen seni bu memlekette yaşatmam.

Kadın mektubu aldı. Abdullah bir lira uzattı :

— Bunu o beş liraya karıştırmıyorum. Yol harçlığı veriyorum. Bana bugün haber getir.

Kadın, gitti. Abdullah Ağayokuşundaki evinde sokak üstündeki odanın cumbasında bekliyordu. Bu mahalle nisbeten tenhaydı, Abdullah her ayak sesine kulak kabartıyor, cumbadan sokağı gözlüyordu.

Bekleyiş uzun sürmedi. Bir araba gürültüsü oldu, biraz sonra Ermeni karısı eve doğru sür'atle geliyordu. Abdullah hemen indi, kapıyı açtı... Kadın kendini malta döşeli taşlıkta bir yer iskemlesinin üstüne attı, biraz helecanını bastırdık-

tan sonra zemin katında ufak bir bahçeye nâzır odaya geçtiler.

— Ey anlat bakalım.

— Dediğin eve gittim, sanırsın ki bir kaledir, kapıyı çaldım, izbandut gibi bir herif açtı, ne istersin? dedi. Kapıcı efendi, dedim, ben yabancı değilim. Hayganoş hanımın komşusuyum, anasından haber getirmişim. Ne haber getirdinse, dedi, bana söyle ki hanıma anlatayım. Yok efendim, dedim, anlatamam, verecek mektubum vardır, haber onun içindedir, elden ele vermeliyim. Burada dur, dedi, gitti geldi, yanında bir hizmetçi var idi. Hizmetçi karı: Mektubu verin, hanıma verelim, dedi ise, olamaz, dedim, bana eline ver dediler, gel öyleyse dedi. Merdivenleri çıktık, bir odaya girdik. Bunca evler gördüm, böyle döşeme dayama görmedim. Hayganoşun üstünde som ipekten bir gecelik var idi. Beni görünce kim olduğumu sordu. Beni tanımadın? dedim, Markar'ın karısı Surpik değilim? Öyle ya, kibar gözü perdeli olur, dedim. Ben Samatyada iken sen orada idin? dedi. Yeni gelmiştik dedim. Unutmuşum, dedi, he, dedim, belkim bir defa görmüşsündür, sen gittikten sonra biz her gün beraber idik, zavallı anacığın senin için az gözyaşı dökmüştür? Şimdi bile ağzından senin lâfın eksilmez. Baban Agob Ağa ise evde senin lâfını ettirmez, bunca senelik namusumuzu berbat etti, der. Anan hasta oldu ise, bana yalvar oldu. Kuzum Surpik, dedi, sen beceriklisin, Hayganoşu bul sana bir mektup vereyim, götür ver, bir kerecik gelsin, yüzünü göreyim. Ama olmaya ki Agob ustaya bu lâfı açasın. Ben de Asvasıma yemin ettim, söylemem, dedim. Sonra hastalığını sordu. İkide bir hafakan tutoor dedim. Yüreğinden bir çarpıntı başloor, geğirti gelirse geçoor, gelmezse tıkanoor... O zaman «Ah Surpik, door, yine hafakan hıp deyi gırtlağıma dayandı!» Evde kimse yok... Ben bakoorum... Hayganoş bunları dinler iken ağlamağa başladı. Zavallı Mayriğim, dedi, gitmeliyim ama ancak yarın giderim, bu akşam beye söyleyeyim. Olur dedim, ama yarını geçirme. Bu hafakan illeti birden götürürmüş. Yok, yok, dedi, yarın mutlak giderim. İşte bu kadar.

— Kaçta gidecekmiş?

— Orasını bilmem, sormadım.

Abdullah o civarda keşif yapmış, Hayganoşun her halde

araba ile gitmesi ihtimalini nazarı dikkate alarak, Samatya·ya inmek için geçeceği yolda plânını tatbik edecek sahayı kararlaştırmıştı.

Ermeni karısına :

— İşi iyi idare etmişsin. Bakalım bundan sonrası da istediğim gibi olursa, seni fazlasıyla memnun ederim.

Abdullah, kadını savdıktan sonra odasına çıktı, soyundu, entarisini, hırkasını giydi, cumbalı odanın sokağa nâzır penceresinin önündeki kısımda baştan başa uzanan sedire oturdu. Arkasını yastığa dayadı, ayaklarını uzattı. Boş vakitlerinde hazırladığı sigaralardan birini tabakadan çıkardı yaktı, ağızlığına taktı, düşünmeye başladı.

Abdullah, lâkabına rağmen Arap değildi, Süleymaniye sancağındandı. Telâffuzundaki şive dolayısıyla ona bu lâkab verilmişti. Babası oğulları Abdullah'la Kâmil'i, okutmak için, küçük yaşta İstanbula amcasına göndermişti, büyüğü okudu, yetişti, gümrüğe girdi, terakki etti ve Beyrut Vilâyeti Gümrük Nazırlığına kadar yükseldi. Abdullah okumadı, nasihat, tekdir, sille, tokat para etmiyordu. Abdullahı mektebe verirken hocaya : «Eti senin, kemiği benim» demişlerdi. Fakat Abdullahta et yoktu ki... Daha o yaşta kemikle sırım gibi adaleden ibaretti. Taş Mektepte zencî kalfanın falakası bu sırımı eritmek değil gevşetememişti bile...

Abdullah sabahleyin mektebe gitmek üzere evden çıkıyor, cüz kesesini, sefertasını Bukağulu Dedenin türbesine bırakıyor. Câmi avlusuna koşuyordu. Orada akranları ile uzuneşek, kaydırak oynuyor, mezarlıktaki çitlenbik ağaçlarına tırmanıyor, uçurtma uçuruyordu. Onun için mektep, beraber oynayacak arkadaş bulamadığı zaman vakit geçirmek üzere gidilen bir kulüp demekti. Böyle arasıra mektebe giderse mutlaka bir haşarılık yapar, falakaya yatırılırdı. Devamı temin için mahalle bekçisine ayak teri vererek her sabah mektebe bekçi ile göndermeyi düşündüler. Yine mümkün olmadı. Abdullah bir fırsatını buluyor, bekçinin elinden kurtuluyordu.

Abdullah, mahallenin en afacânlarından mürekkep bir teşkilâtın başında idi. Bunların şerrinden kimse göz açamıyordu. Kazârâ bir hıristiyan kadını geçmesin... «Kokana kokana... Köpek yapsın yakana!» tekerlemesi hazırdı. Eskici Yahudiler, bu semti turfa etmişlerdi. «Nane maydanoz» sa-

tan ihtiyarın o tarafa yolu düşerse küfesine haberi olmadan fışkı doldururlardı. Ramazan gelince bunlara gün doğardı. Abdullah boynuna bir davul asar, ötekiler de ellerine gaz tenekesi, şakşaklar alırlar, gelenin geçenin, «Yağ parası, mum parası... Düştü kırıldı kumbarası» diye önünü keserler, para alırlardı.

O zamanlar İstanbulda mahalle çocukları arasında «Taş salâsı» dedikleri dövüşler olurdu. İki mahallenin afacanları birbirlerine girerler, muharebe sâhasında iki tarafın birbirlerine attıkları taşlarla kafa göz patlar, civardaki evlerde de cam çerçeve kalmazdı. Bâzan bu kavgalar o derece şiddetlenirdi ki, mahalle gayreti ile iki tarafın delikanlıları, yaşlı başlıları da iştirâk ederler, hele tulumba koğuşları da yardımcı kuvvet olarak meydana atılırlarsa o zaman ancak polis, jandarma müdahalesi ile bastırılabilirdi.

Pek tabiî olarak Abdullahın ekipi bütün civarı yıldırmıştı. Ele avuca sığmayan bu afacanın kafası taştan çeteleye dönmüştü. Artık okumasından ümitlerini kestiler, bir san'at öğrenmesi tarafına gittiler. Abdullah hangi san'ata verildi ise tutunamadı. Günden güne de serpiliyordu. Câmi avlusunda yapılan tulumba tâlimlerine giriyor, Ramazan geceleri Yeşiltulumbada, Çeşmemeydanında semâî kahvelerine gidiyor, desteye güreşiyordu.

Eğer güreşe devam etseydi, harikulâde bir pehlivan olabilirdi. Fakat Abdullah güreşi de eğlence telâkki ediyordu.

Abdullahın bu hayatı — garip değil mi? — amcasının hoşuna gidiyordu. Onun her dövüşten galip çıkmasını içinden takdir ediyordu. Bâzı ekâbiri tanıdığı için, Abdullah, Zabtiye Nezâretine düşecek olursa, üşenmiyor, tanıdığı nüfuzlu kişilere müracaat ederek yeğenini kurtarıyordu.

Abdullah, delikanlılık hayatına girmişti. O zamanlar İstanbulda sayılı nâzeninler vardı. Abdullahın ilk dostu Besime isminde bir kadındı. Bu kadınla mâcerası bütün İstanbulda günlerce çalkanmış, saçlı sakallı adamları bile güldürmüştü.

Vak'a şudur:

Abdullah, Üsküdarda Şahinin evinde basıldı. O zaman gizli fuhuşhâne işletilmesine mahalleli müsaade etmezdi. Böyle bir hâdise vukuunda imam, muhtar, mahalleli toplanır, evi basarlar, karıları, zamparaları döve döve çıkarırlar,

rezâletle teşhir ederek karakola götürürler, oradan da Zabtiye Nezâretine gönderirlerdi.

Abdullah bana hâdiseyi şöyle anlattı :

— Sokağa bakan bir odada lâmbayı kıstık. Besime ile mangalın başında muhabbet ediyoruz. Birden sokak kapısının tokmağı hızla vuruldu. Hemen anladım. Çünkü böyle işkilli evlerin kapı tokmağı balyoz vurur gibi çalınmaz, tıkırdatılır. Hemen lâmbayı söndürdüm, cumbadan baktım ki kapının önü dolu... Bu kadar adam ses çıkarmadan buraya nasıl kümelenmişler? Şahinin kocası: «Kim o?» dedi. «Aç!» dediler. Arkadan küfür yağmuru geldi... Ne ana, ne avrat... Hiçbiri kurtulmuyor. Herif içeriden and yemin ediyor, onlar dışarıdan kalaylıyorlar. Ev sahibi, «Yanlışınız var, diyor, evde kimse yok.» Mahalleli: «Gözümüzle gördük. Orospu ile zampara beraber girdiler.» diyorlar. Açarsın açmazsın... Kapıyı kırmaya kalktılar. İçeriye girerlerse araba ile dayak yiyeceğiz. Pencereyi araladım: En önde imam, göbeğine kadar beyaz sakallı, nur yüzlü bir adam. Elinde de muşambadan bir işkembe fener... Amma şirret ha! «Ulan Müslüman mahallesinde salyangoz satılır mı?» diye bar bar bağırıyor. Kapı da esnemeye başladı. Pencereyi araladım :

— Efendiler, ağalar! dedim. Beni dinleyin, aradığınız zampara benim.

Gürültü kesildi.

— Gençlik, cahillik... Şeytana uydum, bir halt ettim. Beni affedin.

İmam bağırdı :

— İn aşağı teslim ol.

— Teslim olayım ama dövmeyin.

— O bizim bileceğimiz iştir. Sen bir kere çık...

Mahalleliden birkaçı da en kötü küfürlerle bağırıyorlardı :

— Bize burada boynuz mu taktıracaksın? Mahallelinin namusu var.

Hepsine cevap yetiştiriyor, aynı zamanda vaziyeti hesap ediyordum. İmamı piyazlamak istiyordum.

— İmam efendi, dedim, çıkayım, elini öpeyim. Kabahatimi affet. Sen beni rezil etme...

İmam :

— Lâfa yekûn tut külhanbeyi! dedi, seninle uğraşmıyalım. Haydi çabuk çık...

— Geliyorum.

Dedim. Besime ağlıyor:

— Benim hâlim ne olacak?

Diyor.

— Korkma! dedim, seni kadın olduğun için dövmezler, olsa olsa nihayet beş on tükürükle yakayı kurtarırsın ama, ben yakalanırsam işim duman.

Bu patırtının içinde Şişman Şâhinin de çenesi durmuyor:

— Karıyı koluna takıp piyasa eder gibi eve gelinir mi? Evin altı aylık kirasını daha dün verdim. Artık burada tutunamayız.

Diye sızlanıyordu.

— Sus ulan! dedim. Zararını ben veririm.

Merdivenden indim. Yavaşçacık kapının arkasından kol demirini çıkardım.

Gürültünün arasında imamın sesi çınlıyordu:

— Haydi çık! Bekliyoruz.

Kapının rezesini kaldırdım, araladım, imam, elinde muşamba fenerle en önde duruyordu, birden kapıyı açtım, çıktım.

— İmam Efendi! Sana teslimim...

Demeye kalmadı. İmam mahalleliye:

— Yakalayın şu katırı!

Emrini verdi, fakat vakit kalmadı, fenerin altına basıp elimi yukarıya kaldırınca, mum fenerden çıktı, alev fındıkyağı, kalemiş yağı, envâi hacı yağları ile tıla edilmiş o pamuk gibi sakalın ucuna dokundu, ateşle pamuğun oyunu olur mu? Sakal lâv diye utuştu. İmam:

— Aman sakalım tutuştu. Yanıyorum.

Feryadını bastı. Mahalleli beni unuttu.

— Söndürün yâhu!

— Su getirin.

— Saka nerede?

— Teneke yok mu?

Ben, ok gibi atıldım. Bir yumruk sağa, bir yumruk sola savurdum, büyük ikramiyeyi alanlar yuvarlandılar, yumru-

ğun amortisi de birkaç kişiyi dağıttı. Hemen saldırmaya sarıldım. «Savulun yakarım.» dedim, karanlığa daldım.

Takip bile etmediler. Sonra öğrendim ki, bana olan hınçlarını Şâhinle kocasından, bir de Besime'den almışlar. Şâhinin kocası bir araba dayak yemiş. Şâhinle Besime'nin suratları da tükürük hokkasına dönmüş. Karı öyle anlattı ki, bir eyyam yüzünü öpemedim.

Sordum :

— İmam nę oldu?

Abdullah güle güle :

— Onu da anlatayım! dedi. İş yatıştıktan sonra o basıldığım yerin mahalle kahvesine gittim. Baktım, İmam yüzünü mendille sarmış, peykede oturuyor.

— İmam Efendi merhaba.

— Merhaba!

Dedi.

— Ne o, dişin mi ağrıyor?

— Hamdolsun dişlerim sağlam, sakal...

— Saçkıran mı girdi? Öyleyse sarmısak sür.

Ondan sonra yüzüme dikkatle baktı, beni tanıdı:

— Vay nâbekâr! dedi. Sakalımı sen mi yaktın?

— Estağfurullah... Allah kuru iftiradan saklasın, ben senin sakalını yakmadım. Seni öyle bembeyaz sakalla görünce babam hatırıma geldi. Sakalı benziyor, acaba gözleri de benziyor mu? diye gözlerini iyi görmek için mumu yukarıya bastırdım. Ne bileyim? A babam sen de sakalını amma yağlamışsın, uzaktan ateşi göstersen Marmara çırası gibi tutusuyor.

İmam, ehl-i dil adammış, beni sükûnetle dinledi, dinledi. Sonra yine sükûnetle sordu :

— Demek beni babana benzettin?

— Evet...

— Ulan itoğlu... dedi. Acaba hangi babana benzettin?

★

Abdullah, sedire biraz daha uzandı. Heyecanlı ve gürültülü hayatının kırıntılarını bir panorama seyreder gibi gözünün önünden geçirdi. Başından buna benzer daha ne vakalar geçmişti...

Aşağıda bir gürültü işitti. Oturduğu yerden seslendi:

— Ahmet? Sen misin?

Boyacı Tatar Ahmet'in sesi, cevap verdi:

— Benim...

— Yukarı gel.

Biraz sonra Ahmet, siyah elifî biçim şalvarı ile karşısına dikildi.

— Ahmet, ben bu akşam çıkmıyacağım.

— Yemeğe de gitmiyecek misin?

— Gitmiyeceğim... Sefertasını al, Veznecilerdeki aşçı Aram'a git, bir kapama ile bir pilâv koysun, al gel. Köse manava da uğra, biraz yemiş al.

— Kapama yoksa ne alayım?

— Ulan, aşçıda kapama olmaz mı? Bütün et yemeklerinin adı kapamadır.

Yeleğinin cebinden kesesini çıkardı. Ahmet'e bir mecidiye çeyreği uzattı. Ahmet, parayı aldı, merdivenleri indi. Abdullah tekrar düşüncelerine daldı:

— Yarın Hayganoş Samatya'ya gelecek. Karı trenle gelmez, elbette araba ile gelir. Yanında da mutlaka Necib'in çomarlarından biri bulunacak. Araba yokuşu inmeden oldukça büyücek bir yangın yerinden geçer. Orada beklemeli. Bakalım, ne olacak?

Ertesi günü muharebe edecek bir kumandan gibi hazırladığı plânın eksik taraflarını hesap etti.

— Karının yanındaki çomar azılı ise evvelâ onu ıskartaya çıkartmalı. O müddet zarfında karıyı da kaçırmamalı.

Abdullah, kendisine güveniyordu, yalnız bir nokta onu düşündürüyordu: Karının yanındaki adamla uğraşırken Hayganoş'u kaçırmak... O zaman rezalet olur, bütün şöhreti sıfıra inerdi.

Boyacı Ahmet, sefertası ile geldi. Kapları tepsiye koydu, Abdullah'ın önüne getirdi.

— Mangalın bir kapağını kapat, üstüne koy, sen git.

Bütün sinirleri gerilmişti ve yarın olacak vak'ayı şimdiden yaşıyordu. Ahmet, Abdullah'ın böyle düşünceye dalışlarının bir hâdise doğuracağını tecrübe ile bildiği için:

— Ne var? dedi, yine bugün pek düşüncelisin... Birisine mi kızdın?

— Bir şey yok. Kimseye de kızmadım.

— Pek bir şey yoka benzemiyor. Sen farkında değilsin ama ben görüyorum... Âdeta kendi kendine konuşuyorsun.

— Bir şey yok be Tatar oğlu...

— İnşallah dediğin gibi olur... Şayet bir şey varsa bana da söyle, birkaç gün görünmiyeyim.

— Neden?

— Neden olacak? Birini şişlersin. Buraya gelirler. Seni ararlar bulamazlar. Haydi Boyacı Ahmet karakola...

— Bir şey yok, dedim.

Ahmet, odanın kapısını çekti, gitti. Abdullah, uzandığı sedirden doğruldu, mangalın kenarındaki ısınan yemekleri tepsiye koydu, sedirin üstünde bağdaş kurarak yemeğini lâhzada yedi bitirdi, tepsiyi de sofaya bıraktı, erkenden yatağına girdi. Sabaha kadar deliksiz bir uyku uyudu.

Uyandığı zaman ortalık alacakaranlıktı, hemen yatağından fırladı. İç gömleğinin üstüne beyaz uzun sakız kuşağını, kasıklarından koltuk altlarına kadar sımsıkı sardı. O zamanın yırtıcıları böyle kuşak sarmayı, yiyecekleri bıçak darbelerine karşı bir zırh gibi kullanırlardı. Üstüne pantalonunu çekti. Ağızdan dolma tabancayı kayışa geçirdi, beline taktı. Onun ateşli silâhlardan yalnız dolma tabanca kullanması tanıdıklarını güldürürdü.

— Canım Abu, derlerdi, mükemmel Amerikan beş ateşli Smit Vesson'lar varken ağızdan dolma tabanca taşınır mı?

Abdullah :

— Sizin altı patlarınızın yalan söylediği olur. O zaman herif bıçağı çeker, adamı kalbura çevirir, bu dolma tabanca iki taraflıdır, rasgeldi mi? İfade verdirmez. Ben bunu ihtiyat olarak yanıma alıyorum. Benim işim saldırma ile...

Yeleğini giydi. Sol koluna saldırmanın sırımını geçirdi, üstüne ceketini de giydi, pardesüyü kartal kanat omuzuna attı. Arkaya meyyal fesindeki bir felek tekmesini düzeltti, ağır ağır merdivenleri indi, sokağa çıktı.

Ağayokuşundan Samatya'ya kadar olan mesafeyi yürüyerek katetti. Muharebe meydanı olarak seçtiği virane civarında bir mahalle kahvesi vardı. Vaktin çok erken oluşu onun hemen yerinde mevzi almasına lüzum göstermiyordu.

Bir kahve içecek vakti vardı. Kahveye girdi. Kahveci tâbii, uzandığı peykeden yeni kalkmış, daha incecik şiltesi-

ni, yorganını dürmeğe vakit bulamadan ocağı yakmakla meşgul oluyordu. Abdullah :

— Ne o? dedi, ateş yok mu?

— Şimdi efendim, dedi, beş dakikada hazır.

Abdullah, kapının yanında bir masaya oturdu. Ateşin yanmasını beklerken mahalleliden gelenler oldu. Sokakta yavaş yavaş hayat başlıyordu.

Abdullah, daha fazla oturup dikkati çekmemek için kalktı, biraz daha dolaştı, vakit geçmek bilmiyordu.

Kira arabaları da geçmeye başlamıştı. Abdullah her arabaya dikkat ediyordu. Birden kaşları çatıldı, karşıdan, Beyoğlu arabası olduğu belli, Bender fabrikası malı bir kupa göründü, arabacının yanında muhafız olduğu anlaşılan bir adam oturuyordu.

Abdullah, kısmen yıkık bir su terazisini siper alarak, gözlerinin bütün kuvvetiyle arabanın içine baktı. Tamam... İçerideki kadın Hayganoş'un ta kendisi idi.

Olduğu yerden arabaya doğru uçar gibi koştu. Arabacının yanında oturan adamın ceketinin eteğinden yakalayıp öyle bir çekti ki, adam, ne olduğunu bilmeden kendini yerde buldu. Saldırma kınından çıkmıştı. Bunun yassı tarafı, yerde kendini toplamaya çalışanın alnının şakında çatladı, adam da yere tamamen serildi.

Arabacı, hayvanları kamçılamak istedi, vakit bulamadı. Abdullah arabacının yanına fırlamıştı.

— Ver ulan dizginleri... Şimdi leşini sererim!

Rum arabacı, yanında elinde koca saldırma ile Abdullahı görünce :

— Aman vire pasam! Kıyma bana...

Diyerek terbiyeleri uzattı. İki kamçı, hayvanları dörtnala kaldırmağa kâfi idi. Demir tekerleklerin temasiyle yamrı yumru kaldırımlardan ateş çıkararak gidiyorlardı.

Hayganoş vaziyeti anlamıştı, kapıyı açıp sokağa atlamak, yahut pencereden bağırarak istimdat etmek gibi hiçbir harekette bulunmuyor, donmuş gibi duruyordu.

Araba, yıldırım gibi bir sür'atle Langa'ya doğru uçuyordu. Sokaklarda oynayan mahalle çocukları, çiğnenmemek için kaçıştılar.

Abdullah, sanki oraları karış karış biliyormuş gibi, birbirine dayanmış gibi duran köhne evlerin aralarındaki so-

kaklardan, meydanlardan geçti. Tenhaca bir açıklıkta hayvanları durdurdu, aşağı atladı, kupanın kapısını açtı, titreyen Hayganoş'a:

— Senin ağzını burnunu doğrayıp fino köpeğine benzeteyim mi? Yoksa peşime takılıp benimle gelir misin?

Abdullah, Hayganoş'un en korktuğu şeyi söylemişti. Kadın, cevap vermeden eteklerini topladı. Arabadan atladı.

Abdullah, arabacıya döndü:

— Arabayı çevir, geldiğin yere git. Kimseye ağzını açıp tek lâf edersen derini yüzerim. Kaçar kurtulurum sanma, sıçan deliğine girsen seni bulurum, haydi çek arabanı!

Arabacı :

— Başüstüne, pasam.

Dedi, arabayı çevirdi gitti. Ucuz kurtulduğuna seviniyordu.

Araba, sokakların kıvrımında kaybolduktan sonra Abdullah Hayganoşa:

— Yürü bakalım.

Dedi, bir iki sokak geçtiler. Abdullah, aşı boyalı bir evin önünde durdu. Kapının halkasını tıkırdattı, içeriden bir ses sordu :

— Kim o?

— Aç... Benim, Abu!

Cumbadan görülmüş olacaktı ki, kapı otomatik gibi açıldı. Malta taşı döşeli loş bir avluya girdiler, kapı kapandı. Gözleri karanlığa alışınca, maltaya inen merdivenlerde başı yemenili, yaşlı bir kadın hayâli gördüler.

— Buyurun!

Merdivene doğru yürüdüler. Birinci kata çıktılar, sofa aydınlıktı.

Abdullah, kadına sordu :

— Kardeşin nerede?

Kadın, elini kulağına götürdü.

— Efendim?

Abdullah, sesinin tonunu bir perde daha yükselterek:

— Kardeşin, dedi, kardeşin nerede?

— Ha... Ablam mı? Burada. Şimdi gelir... Siz odaya buyurun.

Üstü karpuz lâmbalı konsollu, sedirli, birbirini tutmayan koltuklu, kanapeli bir odaya girdiler.

Hayganoş, ayakta duruyordu, Abdullah, tatlılaştırdığı bir sesle :

— Otursana... dedi, seni oldukça korkuttum galiba...

Kadın, içini çekti, sedire ilişir gibi oturdu.

— Rahat otur, rahat. Soyun dökün... Birkaç gün buradayız. Bu ev pek rahattır, burası iki sağır kız kardeşindir. Bir kere eşiğini atladın mı? Topla yıkılmaz. Bakalım, mirasyedi Bey gelsin de seni benim elimden alsın!

Hayganoş, ses çıkartmıyor, yavaş yavaş ağlıyordu. Abdullah sordu :

— Neye ağlıyorsun?

Ufak bir hıçkırık arasında :

— Ne yapayım? dedi, güleyim?

— Gül ya... Asıl ağlamak ona düşer.

— Zavallı Mayriğimi düşünüyorum.

— Ananı mı? Onu hiç düşünme... Anan hasta masta değil, hastalık yalanını ben uydurdum.

Hayganoşun ağzı bir karış açık kaldı.

— Ne? dedi, o Sürpik karıyı bana sen gönderdin?

— Ben gönderdim.

— Bana bunu ne deyi yaptın?

— Sana kaç defa haber gönderdim, bana cevap bile vermedin. Halbuki ben seni ondan evvel tanıdım, sen bu işi idare edemedin, haftada bir gün, yahut bir gece bana gelmiş olsaydın, hiç böyle yürek çarpıntılarına uğramıyacaktın.

— Necib Bey buna râzı olur? Sen olsan râzı olursun?

— Şimdi istediği kadar râzı olmasın. Sen bendesin, benim elimdesin.

— Ne deyi böyle lâf edersin? Zorlan muhabbet olur? Nasıl istersin ki sana gönül vereyim? Bu dünyada bir kadın istediği erkeğe gider, istemediğine gitmez. Öyle değil?

— Öyle değil. Bu yola girdikten sonra bizim dediğimiz olur. Sen Necibin çipil gözlerine, mayasıllı suratına mı âşıksın?

— He... Necib Bey o kadar güzel değildir ama, doğrusu zat kişidir, eli açıktır.

— Şöyle söyle... Sen onun oynayan iki parmağına âşıksın.

— Öyle de olsa ne çıkar? Benim rahatımı ne deyi bozarsın?

— Sebebini söyledim. Sen bir kere bu yola dökülmüşsün, artık kendi irâdene sâhip değilsin.

Hayganoş, nisviyetinden taşan bütün câzibesi ile somurtarak:

— Şimdi ben ne yapacağım? Sen bana kem gözle bakmasan da Necib Bey artık benim ile oturmaz, ben sana işin doğrusunu söyleyeyim. Babamın evini bırakıp kaçtığım zaman bu işi bile bile yaptım, beni dökümcü Takfora vermek istorlardı ise kendi kendime bir tefekkür ettim, zavallı Mayriğimin, Hayriğimin tornacılıktan kazanacağı kıt kanaat para ile geçinmek için neler çektiğini gördüm, kendi kendime: Bu yol, dedim, beni ya en yüksek yere çıkarır, ya da yerin dibine batırır. Mayriğim gibi ben de kocama maltız üstünde patlıcan tava edeceğim deyi ateş karşısında yanıp kavrulamam. Bana da bir kuyruklu yıldız doğdu, doğdu ama rüyâ gibi bir şey oldu, bundan sonra yine Tablalı Takoki'nin evine gidip müşteri bekleyeceğim?!

Bunları Ermeni şivesiyle o kadar olgun ve tatlı bir edâ ile söylüyordu ki her kelimesi Abdullahın üzerinde bir kamçılama tesiri yapıyordu.

— Merak etme, dedi, bu iş için Necib seni bırakmaz.

— Bırakmaz olur? Göz göre göre böyle işe nasıl katlanır?

— Sen bırakmaz dediğime bak. Biz erkekler elimizdeki kadının başkası tarafından alındığını yahut alınacağını anlarsak daha ziyade ateşlenir, bağlanırız. Göreceksin, bu vak'a üzerine Necib sana daha fazla düşecek. Hem, bunda senin ne kabahatin var? Ananın evine gizli gitmedin ya... Gideceğini haber verdin.

— He... Verdim.

— Yanına eli ayağı tutar bir çomar koysaydı.

Hayganoş :

— Var idi ya... Ama bırak ki sen ondan üstün çıktın.

Abdullah güldü:

— Adam sen de... Eli ayağı tutar çomar böyle mi olur? Herife dokunur dokunmaz boylu boyunca yere serildi.

Hayganoş, Abdullahın genişçe omuzları üstünde yükselen boynuna, bir dirhem fazla yağ bulunmıyan kuvvetli ada-

lelerine, bilhassa hiçbir tehlikeden korkmayan, çekinmeyen cür'et ve cesaretinin onun kadınlığında husule getirdiği tesire karşı benliğinde uyanan kadınlık hayranlığı ile:

— Sen ne dersen de... Ummam ki bundan sonra onunla yüzyüze gelelim

Abdullah:

— O da benim umurumda değil!

Dedi. Tam bu sırada iki sağır kardeşler kapıdan girdiler:

— Hoş geldiniz, safa geldiniz.

Geçim meselesini bu türlü halleden iki sağır kardeşten büyüğü, hotozundaki roza iğnenin habbesini titreterek, sanki evlerine günübirliğine gelmiş bir misafir ağırlıyormuş gibi:

— Ayol Abdullah Bey... Ne zamandan beri bize uğradığın yok, kayıplara mı karıştın?

Diye sitem ediyor, diğeri de ilâve ediyordu:

— Akşama kalacaksınız, tabiî... Zâten gideceğim deseniz kim bırakır?

Bu sitemleri yaparlarken bir taraftan da Hayganoş'u süzüyorlardı. Ayrı ayrı tetkik edilirken hiçbir hattında bir fevkalâdelik olmayan bu çehrenin heyeti umumiyesindeki âhenk onların mütehassıs bakışlarında hemen lâyık olduğu kıymeti buldu. Büyüğü:

— Aferin Abdullah Bey, dedi, doğrusu tabiat sâhibisin.

Abdullah tebessümle iktifa etti. Çünkü sağırlara lâf anlatmak bir mesele idi. Zenci bir hizmetçi kahve getirdi, kırıla döküle tepsiyi uzattı.

Kahveler içildikten sonra ev sâhibesi, kapının yanında elinde tepsi ile bekleyen zenciye sordu:

— Odaları hazır mı?

Hizmetçinin tasdik işareti üzerine Abdullah'a:

— Odanız hazırmış, değişmek isterseniz...

Hayganoş kalktı. Abdullah:

— Beraber gidelim, dedi, burası biraz seyranlıktır, belki hava almak istersin.

Bununla Hayganoşa, Abdullahı gaflete getirmenin imkânı olamıyacağını anlatmak istiyordu.

Abdullah için hazırlanan oda, evin arka bahçesi ile,

Lânga bostanlarına nâzırdı. Odaya girdikleri zaman Hayganoş:

— Sana bir lâfım var, dedi, sen dediğini yaptın, güpegündüz beni arabadan aldın. Burada gecelersek demin sana dediğim gibi benim için artık her şey bitmiş olacaktır. Bırak, beni gideyim, elinden kaçmış kurtulmuş olurum.

Abdullah güldü:

— Buna senin aklın ermez, dedi, mesele seni Necib'in elinden almak değil. Seni aldığımı ve istediğim kadar yanımda alıkoyduğumu ona anlatmaktır. Bunu şimdi bütün İstanbul biliyor.

— Tut ki ben senin olayım... Bana onun yaptığı masrafı edersin?

— Etmem.

— Öyleyse bırak beni gideyim.

— Olmaz. Kimin kime gücü yeterse karıyı o alır. Benim gücüm yetti, ben aladım. Senin Necib Beyin, parasına güveniyor, ben kendi gücüme dayanıyorum. İstemiş olsam ben de yanıma eli ayağı tutar birkaç arkadaş alırdım, almadım. İşimi yalnız başıma gördüm.

Odanın kapısı vuruldu, Arab hizmetçi:

— Fıtnat Hanım diyor ki, akşama meclis olacak mı? Başka misafir gelecek mi? Kemancı Kör Sebuh'a haber yollayalım mı? Meze, yemek ne emrediyor?

Abdullah:

— Bu akşam kimse bulunmıyacak. Yarın akşam için ben onunla konuşurum.

— Siz işret etmezsiniz. Hanım, işret kullanırlar mı? Ne meze emrederler?

Abdullah:

— İkimiz de içmeyiz. Yemek için de ne isterseniz hazırlayın!

Dedi, odanın kapısını kilitledi, hoyrat bir tavırla ceketini attı, kolundan saldırmayı çıkardı, karyolanın başına astı, yeleği de attı, Hayganoşun yanına yaklaştı, iki eliyle koltuklarının altından tuttu, çelik kollarının mukavemet edilmez kudretiyle ayaklarını yerden kesecek kadar kaldırdı. Yaramaz bir çocuğun kırmak istediği bir bebeği parçalamadan evvel seyretmesi gibi, onun ince simâsına uzun uzun baktı, güzelliğini yüzüne karşı söylemeyi erkeklik gururu-

na sığdıramamış gibi onu yine yavaşça yere bıraktı, sonra bir dostunun sunduğu bâdeyi (içkiyi) içiyormuş gibi bir kahkaha ile :

— Necib Bey! dedi, şerefine...

★

Abdullah, ertesi akşam için sağırların evinde bir âlem tertip etti. Memuriyet hayatında, hattâ yüksek mevkilerde bulundukları halde İstanbulun îş u nûş ve kadın mâceralarını ihmal etmeyen bâzı arkadaşlarına, evin uşağını göndererek dâvet etti, hepsi geldiler.

Evin, sanki bu gibi eğlentiler için hususî surette yaptırılmış zannolunan geniş salonunda parlak bir sofra hazırlandı, Abdullah, bu eğlentiden bahsolunmasını istiyordu. Sabaha kadar eğlendiler, güneş doğarken misafirler evden çıktılar.

— Abdullah bir araba getirtti, Hayganoşa :

— Haydi, dedi, hazırlan!

— Ne olacak?

— Seni beyine gönderiyorum. Yalnız şunu bil ki ne zaman haber gönderirsem bana geleceksin, ondan hiçbir şeyi saklama. İki gün iki gece benimle kaldığını söylemeyi de unutma...

Kadını arabaya bindirdi, biraz sonra o da evden çıkarak Ağayokuşunun yolunu tuttu.

FIRTINA BAŞLIYOR...

Necib Bey, Hayganoşun kaçırıldığından o gün haberdar olmuştu. Abdullahın arabanın üstünden alıp zararsız bir saldırma darbesi ile yere serdiği adam kendine gelir gelmez etrafı aramış, arabanın ne tarafa gittiğini ötekine berikine sormuş, zonklayan başını iki eliyle tutarak civar sokakları dolaşmış, kimseden işe yarayacak bir haber alamayınca eve gitmekten başka çare bulamamıştı.

Hayganoşun annesine gitmek üzere bindiği araba, evin önünde idi. Aralık duran sokak kapısından içeri girdiği zaman Necib Beyin sesi zemin katındaki odadan geliyordu.

Oda kapısını tıkırdattı, girdi. Necib Bey arabacıyı karşısına almış ateş püskürüyordu :

— Ulan! diyordu, sen arabacı olasın da İstanbul sokaklarını bilmez olur musun?

Rum arabacı, istavroz çıkararak:

— Beyimu! diyordu, ama bırakazaksin ki anlatazayim. Öyle sokaklar içinde girdik çıktık. Nasin oldu da makaslar kırılmamiş... Vallahi sasdim, kaldim...

— Neye bağırmadın?

— Ne bağırazayim... Arkuda gibi adam. Elinde kocaman bıçak. Ne zaman bağirazayim, kesezek beni... Beni kari var, çocuklari var. Ben arabaci... Beni işi madamı taşimak...

— Ben sana onu sormuyorum. Arabadan nerede indiler? diyorum.

— Vallahi. Pasamu! Haniya ki simde gitsem, yine bulamam.

Necib Bey, kapının yanında nöbetini bekleyen muhafıza döndü. Adamın suratına bir tükürük atarak:

— Tüvv!.. dedi, senin boyuna bosuna, kalıbına kıyafetine... Kalp herif! Ulan... güpegündüz caddede arabanın üstünden seni alaşağı ediyorlar, arabadan karıyı alıp gidiyorlar. Seyrine bakıyorsun... Bir de kıçının üstünde koskoca bir piştov taşıyorsun.

Adam susuyordu:

— Ben seni tuttuğum zaman söyledim: Aziz, dedim, benim ve Hayganoşun düşmanları var, gözünü aç. Maşallah iyi açtın. Söylesene ulan... Dilini kedi mi yedi?

Aziz, ellerini oğuşturdu:

— Ne söyleyeyim Beyim, dedi, gafil avlandım.

— Halbuki sana bunları anlattığım zaman avurdunu şişire şişire: Merak etme Beyim, diyordun, bana Zeyrekli Aziz derler. Sana yan gözle bakanın leşini sererim. Hani ya... Zeyrekli Aziz ne oldu?

— Hakkın var. Gafil avlandım. Ben kabadayılığı böyle anlamam. Çıkarız karşı karşıya yeke yek dövüşürüz. Bu herif kahpelik etti, birden ceketimin eteğinden asıldı, beni aşağı aldı, kendimi toplamaya vakit kalmadan alnımın şakına öyle bir vurdu ki orası döndü başıma geçti, kendimi kaybettim.

— Ya ne zannediyordun? Sana dövüşelim diye haber mi verecekti? Yenibahçe çayırında güreşe mi çıkıyorsun?

— Beyim ben yanımda, önümde olanı görürüm. Kahpelikle arkadan saldırana ne yapayım? Sırtımda gözüm yok ki...

— Hay gözüne dizine dursun... Haydi, defol karşımdan. Git, Zeyrek câmiinin avlusunda kaydırak oyna. Kaldırım kabadayısı!

Aziz sordu:

— Bütün bütüne mi gideyim?

— Bütün bütüne git. Hem de cehenneme kadar...

Aziz, odadan çıktı...

Necib, yanıyordu... Ne tarafa baksa Hayganoşun mine gibi vücudunu Abdullahın kolları arasında görüyordu. Yüreğinden taşan kıskançlık ateşi, nefesini alev hâline koymuştu.

— Vay dürzü vay! diyordu, ettin mi bana edeceğini...

Hayganoşsuz ev ona bir belâhâne gibi geliyordu. Duvarları bir cendere gibi onu sıkıştırıyor, nefes aldırmıyordu. Her zaman oturdukları odaya girdi, bir koltuğa oturarak bıyık falına başladı. Kumral bıyıklarını büküyor, büküyor, düşünüyordu.

— Acaba karıyı nereye götürdü? Oralarda tanıdığım bir yer yok. Belki Macuncuya, Senâ Yokuşuna götürmüştür, belki de yine Beyoğluna geçirmiştir... Şu anda nerede olduklarını bilsem, varımı yoğumu verirdim.

Kapı açıldı, Aziz göründü.

— Ne var?

— Beyim ben gidiyorum.

— Uğurlar olsun...

— Dünkü hesaptan biraz para kaldı da onu verecektim.

— İstemez, sende kalsın.

Aziz çekildi.

Necib Bey, evde yarım saat daha kalabildi. Elini yüzünü yıkadı, yanan başını soğuk su ile ıslattıktan sonra dışarı çıktı, bir arabaya atlayarak Şehzadebaşına Çerkez Mehmedin kahvesine geldi.

Haydarla Tatar Emin tavla oynuyorlar, Tatar Ömerle

Suyolcu Mehmet seyrediyorlardı. Necib'i görünce oyunu bırakmak istediler.

— Devam edin, devam edin! Bırakmayın...

Dedi. Ora muhitinde Emin Peder diye anılan Tatar Emin, hem iyi tavla oynar, hem de üçlü zar kullanırdı. Necib Beye:

— Hay Allah râzı olsun, dedi, geldin de beni acemiye ders vermekten kurtardın.

Tavlayı kapattılar. Necib sordu:

— Madem sıkılıyorsun... Neye oynuyorsun?

Emin Peder cevap vermeden Haydar atıldı :

— Defterdarı bekliyor...

Tatar Eminin tavla meraklısı bir defterdar mâzülü vardı. Her gün ondan bir iki lira çekiyordu. Necib'e:

— Beyzâdem, dedi, bu Haydar yok mu? Utanmadan benden pay istedi. Vermezsen dedi, üçle oynadığını Defterdara haber veririm. Bir iki kere baştan savdım. Baktım, asılıyor. Biz defterdarla tavlaya oturduk mu? O da başımızda bitiyor, ben lirayı doğrultunca ışmar başlıyor. Bir gün Defterdara dedim ki: «Beyim, ben üçle oynarım!» «Ne demek o?» dedi. «Canım, dedim herkes tavlayı iki zarla oynamaz mı? Ben iki zarı uğursuz saydığım için üç zarla oynarım. İşine geliyor mu?» Zavallı, anadan doğma kurban... «Ne çıkar? dedi, avucuna sığdırabilirsen dörtle, beşle oyna.» Haydara: «Şimdi Beyefendiye üçle oynadığımı söyle, yüzdelik için de avucunu yala!» dedim. O kadar afalladı ki zarlardan birinin kötüye dolgun olduğunu söylemeyi unuttu. Sonra pazarlığa oturduk, mecidiyeye sulh olduk, yâni yüzde yirmiye...

Tatar Ömer:

— Şimdi de Emin Pederin defterdarını bekliyorlar.

Necib, arkadaşlarına bir işaret çaktı. Emin Pederi kapalı tavlanın başında bırakarak bir kenara çekildiler. Necib, heyecanını belli etmemeye çalışarak sâkin bir edâ ile haberi verdi :

— Abdullah bu sabah Hayganoşu kaçırdı.

Hepsi birer sorgu işareti şeklini aldılar. Necib devam etti :

— Karının Samatyada oturan anası hastalanmış, haber göndermiş. Benden izin istedi, verdim. Araba ile gitti.

Zeyrekli Aziz de arabacının yanında, Samatyaya inecek caddeye geldikleri zaman, bir yangın yerinden Abdullah fırlar, Azizi aşağı alır, saldırmanın yassı tarafıyla bir tane içirir, ondan sonra arabacının yanına çıkar, dizginleri alır, çala kamçı götürür, bir yerde durdurur, Hayganoşu arabadan indirir, alır götürür.

Çerkez Mehmet sordu:

— Acaba nereye götürmüştür? Sormadın mı?

— Sordum, arabacı mahalleyi bilmiyor.

Suyolcu Mehmet:

— Beyoğlu arabası, hem de hususî araba Samatyayı ne bilsin? dedi.

Haydar:

— Bilir, teres bilir. Bilir ama söylemez. Kimbilir fellâh onu nasıl tehdit etmiştir?

Tatar Ömer:

— Bana kalırsa, dağılalım. Abdullahın gidebileceği yerleri tarayalım. Elbet birinden birinde rastlarız.

Suyolcu Mehmet:

— Ömer, dedi, sen deli misin? Koskoca İstanbulda kerhane kerhane karı aranır mı? Adamı defe koyarlar da çalarlar.

— Böyle oturacak mıyız?

— Oturmayıp da ne yapacağız? Haydi, diyelim ki bir yerde bulundu. Ne olacak?

— Elinden alırız.

Suyolcu, tecrübeli bir adam edâsı ile:

— Hayganoşu elinden almağa ne hâcet, dedi, zâten Abdullah onu alıkoymaz ki...

Necib içinde bir ümit çırpıntısı ile sordu:

— Neden alıkoymasın?

— Alıkoymaz. Çünkü o, istediğini, dediğini yapmış, alayımıza posta okumuştur, bundan sonra Hayganoş... Ha gelmiş, ha gelmemiş, bana kalırsa gelmese daha iyi olur.

Necib:

— Evet, dedi, haklısın. Fakat bir de karıyı dinlemek isterim, bakalım, nenin nesidir?

Suyolcu Mehmet:

— Valla, Beyim, dedi. Bu, nihayet bir gönül meselesidir, ne söylesek nâfile.

Bir müddet sükût ettiler. Haydar:

— Abdullah, bu işi saklamak şöyle dursun, yayacak, önüne gelene söyleyecek, bizim kestiğimiz racona da herkes gülecek, iki paralık olduk.

Necib:

— Ne yapacağız? dedi.

— Bunu yine racona uydurursak senin karıyı terketmen lâzım.

Suyolcu Mehmet:

— İşte ben de demin bunun için gönül meselesi demiştim. Necib Bey, bana açık söyle... Hayganoştan bir daha yüzyüze gelmemek üzere ayrılır mısın? Bak, elde hazır fırsat var.

Necib, kıpkırmızı kesilmişti:

— Hakkınız var, dedi, ayrılmalı... Fakat bir kere karıyı dinleyelim. Bakalım, ne olmuş ne bitmiş?

Haydar, Suyolcu Mehmede, Necib'in görmiyeceği şekilde bir işaret geçti. Bunun mânası: «Seviyor, boşuna ısrar etmeyin ayrılmaz.» demekti.

Suyolcu Mehmet:

— Bir kadın terkedilecek olursa artık onun söylemesi dinlemesi olmaz.

Necib, bu söz üzerine öyle bir pufladı ki, bu sıcak hava buz deryâsını bile eritecek kadar yakıcı idi.

— Arkadaşlar! dedi, benim üstüme varmayın. Ben hovardalık âleminde en ağır darbeyi yedim. Beğendiğim, sevdiğim, kapattığım kadını elin iti, yumruğu bahasına çekti aldı. Hâlâ onun sersemliği altındayım. Yarın, öbür gün her yerde bundan bahsedilecek. Bu kadar adamsınız... Senelerden beri birbirimizi tanırız, severiz. Benim başıma gelen bir rezâleti temizlemeyi düşüneceğinize bana nasihat veriyorsunuz. Şimdiye kadar, bana hangi iş için başvurdunuz da size hayır, dedim?

Necib coşmuştu. Biraz daha sinirlense bütün ruhunda biriken infiâlini bunlara bağıracaktı.

Çerkez Mehmet:

— Necib Beyin hakkı var, dedi. Abdullahın bu hergeleliğini hazmetmek hepimizin madra olması demektir. Bundan sonra bizi kimse saymaz, haydi bakalım, eskisi gibi bir yere eğlentiye gidin de mahalle kopukları eve asıldıkları za-

man kim olduğumuzu anlayınca, «Kusura bakmayın» diye çekilip gitsinler... Kaldırım külhanbeyleri bile bize betelenecekler... Ben kendi payıma, Abdullahın bu işini yanına bırakmam.

Tatar Ömer :

— Ben de bırakmam. Necib Beyden o kadar iyilik gördüm. Çukurçeşmeli Hüsnüyü vurduğum zaman, Mehterhanede bana kim baktı? Bey olmasa koğuşta kahve içemezdim.

Haydar :

— Necib bizi Abdullahtan korkuyor zannediyorsa, hata ediyor. Ona bir kadın lâfını ettirmeyiz. Biz adamı delik deşik etmesini de biliriz.

Ekseriyet Necib'in tarafında idi. Suyolcu Mehmet de :

— İş bu yola dökülürse onunla konuşmasını biz de biliriz. Fakat vaziyeti daha kolayca halledelim dedim.

Gibi lâstikli bir ifade ile onlardan ayrılmadığını söyledi.

En ileri giden Çerkez Mehmet idi :

— Siz ne derseniz deyiniz. Ben yalnız başıma ona gider, anladığı lisanla konuşurum. Suratına bir imza atarım, dünyanın köpekleri yalasa silemez... dedi. Necib ferahladı :

— İşin ölüme kadar gitmesini istemem, dedi. Abdullah bozulsun, yeter.

Çerkez Mehmet :

— Öylesi de olur.

Dedi ve kuvvetli pençelerini göstererek :

— Keratanın bir sıkımlık canı var.

Suyolcu Mehmet :

— O kadar uzun boylu değil Mehmet! dedi. Ben Abdullahı güreşte gördüm, ne olduğunu bilirim.

Çerkez Mehmet :

— Adam sen de... dedi, ateş olsa cürmü kadar yer yakar.

Necib :

— Şimdi ben ne yapacağım? Bir kere Hayganoşu göreyim.

Suyolcu Mehmet :

— Merak etme, dedi. Karı sana bugün yarın gelecektir.

Necib, içini çekti :

— Siz Hayganoşu tanımıyorsunuz. Ya gelir, yahut eşyasını aldırır.

Suyolcu Mehmet :

— Karı böyle bir şey yaparsa ne olur? dedi. Nihayet İstanbulda, Beyoğlunda kadın kıtlığına kıran girmedi ya... Fakat bunu yapacağını zannetmiyorum. Yapsa da yapmasa da Abdullahın bu hareketini hazmetmek oldukça ağır bir iştir.

Necib :

— Bekleyeceğim, dedi. Hayganoştan bir kere soracağım. Ondan sonra yapacağımı ben bilirim.

Akşam oldu. Necib :

— Bu akşam, Yorgancı Bahçesine gidelim, dedi, Yakomiyi getirteceğim, sabaha kadar zurna çaldıracağım.

Hep beraber arabalara bindiler. Beyoğluna geçtiler. Taksim ile Şişli arasında Taş Kışlanın arkasına tesadüf eden boş arazide «Yorgancı Bahçesi» diye anılan kır meyhanesine gittiler. O zamanlar burasını Vangel isminde bir Rum tutuyordu. İki araba dolusu müşterinin geldiğini görünce, önündeki kirli peştemalı beline dolayarak koştu :

— Buyurun beyimi!

yi bastırdı. Arabadan indiler. Birkaç masa işgal edilmişti. Vangel :

— Çardak altı boştur, isterse orada hazirliyayim.

Çarpık çurpuk direklerle yapılmış çardağa doğru yürüdüler. Arkalıklı hasır iskemlelere oturdular. Bahçe sahibi, garsonları çağırdı, tahta masanın üzerine, meze lekeleri ile beneklenmiş bir örtü yayıldı, hemen karafalar, siyah şişe ile Taşdelen suları geldi. İlk çakıntı için beyaz peynir, salata, fasulye plâkisi sıralandı. Bunlar sıra mezesi idi, asıl sıcak meze bundan sonra gelecekti.

Kadehlere rakılar konuldu, mis gibi bir anason kokusu yayıldı. Necib :

— Vangel! dedi, bu her zamanki düz mü?

— Evet, Pasam... Size baska düziko vermez... Papaz düziko! Bir Tokatliyanda bir de bende veriyor.

Necib, bir hamlede duble kadehi boşalttı, ötekiler de onu izlediler. Bahçenin aşağı sırtlarından bir zurna sesi geldi. Necib, Yakomiyi hatırladı. Tatar Ömere :

— Ömer! dedi, kalk bir arabaya bin. Yakomiyi nerede bulursan al gel.

— Ayvansaraya kadar da gideyim mi?

O esnada kocaman bir kâse ile cacık getiren Vangel :

— Yakomi soruyor? O, simdi gelezek...

Hakikaten yarım saat sonra o devrin en meşhur zurnacısı olan Yakomi, yanında çifte nâracısı olan oğlu ile bahçeye geldi. Kıranta bıyıklı kıbtî, herkesi selâmladı. Necib :

— Buyur bakalım Yakomi usta, dedi, ne zamandan beri seni dinleyemedik.

Yakomi özür diledi :

— Ne yapayım Beyim, dedi, Mıstâ Paşadan kurtulamıyorum ki... Haftanın dört, beş gününü orada geçiriyorum...

— Paşa sana gümüş bir zurna vermiş öyle mi?

Yakomi, koltuğunun altından çıkardığı zurnayı gösterdi :

— İşte... Paşanın verdiği zurna bu...

— Bunun neresi gümüş?

Yakomi :

— Som gümüş olacak değil ya Beyim... dedi, som gümüş olursa ses çıkmaz, bunun bütün çemberleri gümüş... Sonra deliklere de gümüş anahtar taktırmış, ama ben anahtarlarla çalamadım.

— Neden?

— Beyim, zurna yalnız üflemekle çalınmaz. Deliklere dokunan parmakların dokunuşunda da iş vardır, anahtarlar buna uymuyordu, hepsini çıkarttım.

— Ne yaptın?

— Sonra kendi kendime : «Ulan Yakomi, sen bir garip çingenesin, nene gerek gümüşlü zurna...» dedim, anahtarların hepsini Bedestende sattım.

— Haftanın beş gününde ne yapıyorsun?

— Aman Beyim... Mıstâ Paşanın konağında saz eksik olur mu? Her gece fasıl tamam. Tatyos orada, Kemençeci Vasil orada, Kanunî Mike orada... Fasıl başlayacak mı? Paşa emrediyor, ben de zurna ile fasla giriyorum, Mühendis Ferdi Paşa, Ârif Paşa, daha adlarını duymadığım, Beyler Paşalar... Hep orada.

— Mıstâ Paşa... hovarda adamdır.

— Ne söylüyorsun Beyim, Allah bin bereket versin, çok parasını aldım. Paşa hicazkârla karcığarı çok sever, geçen

gün, fasıl olacak, «Sen de gir.» dedi, «Paşam, dedim, ben bu peşrevi hiç bilmiyorum, falso yaparım.» «Falsosuz çalarsan sana bir beşlik banknot var.» dedi.

Bir sıvandım, sanki peşrevi ben yapmışım gibi çaldım, paraları da aldım.

Necib, eliyle bir kadeh rakı koydu. Yakomiye uzattı :

— Haydi bakalım, Yakomi usta...

Zurna üstadı, kadehi çekti. Ondan sonra Paşa yadigârı zurnayı eline aldı :

— Ne çalacaksın?

Suâline de tatlı bir gülüşle :

— Zurnada peşrev olmaz, dedi, ne çıkarsa bahtınıza...

Kabadan tatlı bir hicaz nağmesiyle başladı, güzel bir taksim etti. Basit zannedilen bu nefes sazında akla gelmedik incelikler yaptı, birkaç makam dolaştı. Hüseynîde biraz fazla durdu, ondan sonra yine hicazda karar verdi. Koyu renk fesin altından bol ve siyah saçları fışkıran oğluna başı ile işaret ederek hicaz-ı hümâyûn peşrevini çalmaya başladı... Delikanlının elinde çiftenâra çomakları dile geliyordu.

Necib'in :

— Hani zurnada peşrev olmazdı! Suâline bir gülümseme ile cevap verdikten sonra, Yakominin oğlu, biraz kısık, fakat kıvrak çingene nağmeleri ile Rifat Beyin bir şarkısına başladı :

Sislendi hava tarf-ı çemenzârı nem aldı

Sıra nakarata gelip de oğlan :

Bülbül yuvadan uçdu gülistânı gam aldı

Deyince, Necib'in yatıştırdım zannettiği teessürün üzerindeki küller bir anda savruldu.

Suyolcu Mehmetle Haydar birbirlerine baktılar. Çerkez Mehmet de işi anladı :

— Aman! dedi. Bu havayı da nereden buldunuz yâhu? Başka okunacak bir şey yok mu?

Tatar Ömerin işaretiyle bu şarkının Necib için bir mâcerası olacağına ihtimal veren Yakomi, meyânı atladı. Başka bir şarkıya geçti. Delikanlı da aksi gibi :

Haber yok nazlı cânandan haber yok

Şarkısına geçince, Necib büsbütün çarpıldı, üstüste iki tane daha yuvarladı.

Suyolcu Mehmet :

— Geç Yakomi geç! dedi, biraz kiriz havalarına geç.

Yakomi ustaca bir parmak peşrevi ile karcığara atladı.

İki de turnam gelir allı kareli
Birini şâhin vurmuş biri de yâreli

Türküsüne girişti. Aksi gibi bunun da ikinci kıt'ası :

İnme turnam inme sen bu pınara
Avcı tuzak kurmuş var yolun ara

Şeklinde idi. Avcının kurduğu tuzak Necib'in turnasını yakalamıştı. Kafasına saplanan bu sâbit fikir, üstüste yuvarlanan kadehlerin tesiriyle tahammül kabını taşırdı, elinin tersiyle masanın üzerinde ne var ne yok silip süpürüverdi.

Yakomi, zurnayı kesti, fakat Çerkez Mehmet :

— Kesme be... dedi, bu kadar firaklı çalarsan adam bir coşkunluk etmez mi?

Vangel koştu. Hemen garsonlar yetiştiler, lâhzada masanın üzeri temizlendi, kırılan kırılmayan kadehler toplandı, mezeler tazelendi.

Yakomi, ne yapmak lâzım geldiğini bilmiyordu, oğlu da ne okuyacağını şaşırmıştı.

Necib bu hareketiyle yüreğinin acısını taşırmış gibi biraz sükûnet buldu. Yakomiye :

— Kusura bakma Yakomi usta... Sen zurna çalmıyorsun, adamın yüreğine neşter vuruyorsun.

— Sağolun Beyim. Ne emrederseniz onu çalayım.

Çakıntı tekrar başladı. Necib :

— Bugün Yorgancı Bahçesinin keyfi yok, dedi, eğlenemiyoruz.

Haydar :

— İstersen Ayvansaraya gidelim... Sâfinazı okuturuz.

Derhal karar verdiler. Vangel müteessirdi. Necib'in orada bir gece sabahlaması en aşağı onbeş altındı. Kazancın böyle yarıda kalması hiç işine gelmiyordu. Fakat dâima müşterinin suyuna gittiği için, belli etmedi.

Arabalara bindiler, cumbur cemaat yola çıktılar.

Ayvansarayda Sâfinaz'ın evi o zaman saz, söz meraklıları için bir neşve kaynağı idi. İstanbulun yerli çingene-

leri insanların eğlence ihtiyacını pek iyi anlamışlar ve bilhassa bu ihtiyacı istismar eylemesini pek güzel bilmişlerdir. Hepsinde kerize atavik bir istidat olduğu için kızlar sanki analarının karnından oynaya oynaya çıkarlar, oğlanlar da beşikte makamla ağlarlar.

Bahar gelince Kâğıthanenin yeşil çimenleri üzerinde allı güllü entarileri ile insan kelebekleri gibi koşuşan çingene kızları için bu temrin bir staj devresidir. Okuma, raksetme idmanının tatbikatını burada yaparlar.

— Beyler! Keriz edelim.

Teklif kabul edilir edilmez hemen zurna ile çiftenâra başlar :

Çiçeği takmış yandan
Severim seni candan
Boşan da gel alayım
Seni miskin kocandan.

Kökü istidada dayanan bu öğrenme meselesi yalnız baharda çayırlarda sarhoşuna, çakır keyfine, ayığına birkaç eski için türkü söylemekle bitmez. Asıl bu işin konservatuarı mahallelerdir.

Bilmem çok kişi dikkat etmiş midir? Eskiden saz ilânlarında gazinolarda çalan piyasa fasıl heyetleri için : «Filân falandan mürekkep incesaz takımı» denilirdi. Bir incesaz takımı demek için bir de kabasaz takımı olmak lâzım gelir. Türk musikisinde incesaz takımı olduğu gibi bir de «kabasaz takımı» vardı. Bu takımın sazları kemençe, lâvta, darbuka, zilli maşa, kaba teftir. Hepsi hem okur hem çalar. İcrâ edilen eserler, ekseriyetle köçekçelerdir. Bu köçekçeleri bütün kadansları ile mükemmel surette oynıyabilmek uzun bir çalışmaya ihtiyaç gösterir. Çingenelerde kulak gayet hassastır, tempoya ayak uydurmak doğuştan gelen bir Allah vergisidir. Bu millet zekâsını vücudunun herhangi bir uzvunda toplamak kudretine maliktir. Parmaklarına taktığı zillere istediği tannaniyeti verebilmekte yektâdır. Bu kudret, ustaları tarafından tanzim edilir, yontulur. Bir rakkase olarak ortaya atıldığı zaman, görenlere kendini beğendirirdi.

Bir «Çil Safûre» tanıdım ki, acemilere raks öğretirken yanından ince bir kızılcık değneği eksik etmezdi. Yanlış bir

adımda değnek, çıplak ayağına iner. «Aman Safûre tize! Bacağım biber gibi yandı!» feryadına kulak asmazdı.

Bunlar metres dö bale'dir, hem de dört yüz dirhem!

Dersler, sazla verilirdi. Raksa başlamadan evvelâ aceminin meydanda dolaşmasını öğrenmesi icap ederdi. Ondan sonra çalınan havaya göre kendini âhenge kaptırması ve bütün nağmeleri vücudun kırılışı, dökülüşü ile ifade etmesi lâzımdı.

Çalınan parçaların ekserisi - pek seri olduğu halde - ağırlama tâbir edilen oyun havaları idi. Bunlar meselâ :

Bülbül olsam kona da bilsem dallere
Alam da seni gidem gurbet ellere

Köçekçesi idi ama bugünkü «Bülbül olsam...» değildi. Yahut :

Selânik kahbe Selânik
Çok suyun içdim bulanık
Ak kırmana gider iken
Güzelim gel...

Köçekçesi okunurdu. Fakat bunlar Serez potasında kaynamış, süzülmüştü. Bugün bütün kaideleri ile icra edilecek olsa o çâlâkiyi yapacak ayak nerede?

Benim tanıdığım rakkaseler, Nâdide, Palaz Emine, Dörtlük Pembe, bir de Ceylân'dı.

Şöhretleri, bulundukları mahallenin köhne evlerinden, dar sokaklarından, harap duvarlarından taşmış fışkırmış, vükelâ konaklarına, zengin yalılarına, mirasyedi muhitlerine kadar yayılmıştı.

Arada hepsi takım halinde çağırılır ve sanatlarının bütün inceliklerine eğlenen İstanbulu hayran ederlerdi.

Mısır Hidivi İsmail Paşanın bugün yerinde yeller esen Emirgân sarayının muazzam salonlarında bu köçekçe takımlarının bir kordelâ raksını seyrettim ki, geçen yarım asır, bu hâtırayı hâfızamdan silemedi.

★

İşte Necib'le arkadaşlarının gidecekleri Sâfinaz'ın evi böyle idi. Arabalara bindiler, tam ayrılacakları sırada yanıbaşlarında bir ses :

— Ne o? dedi, biraz da başka yerde mi oynatacaksınız?

Hepsinin ağzından bir memnuniyet feryadı yükseldi :

— Tevfik!

Arabanın yanında Borazan Tevfik duruyordu.

— Haydi Tevfik, atla.

— Nereye?

— Arabaya...

Tevfik, her tarafı dolan iki arabaya baktı :

— Benim süvariliğim yok.

Dedi. Necib :

— Ne münasebet?

Dedi. Tevfik :

— Baksanıza... Arabada hayvanların sırtından başka binecek yer yok.

— Gel efendim. Sana nasıl olsa yer bulunur.

Tevfik, yanındaki iriyarı arkadaşını göstererek :

— Haydi bana bir yer buldunuz, Karakulağı ne yapacağız?

Karakulak dediği, Çatalca civarında bir çiftliği olan Karakulak Lütfi Beydi.

— Ona da yer buluruz.

Yorgancı Bahçesine müşteri getiren bir arabacı, yüksek sesle olan muhavereyi işitmiş olacak ki, yerinden kalkarak sordu :

— Araba mı lâzım beyim?

— Evet oğlum, yanaş.

Üç arabaya taksim oldular. Haydar'la Necib, Tevfik'i kendi arabalarına aldılar, kırbaçlar şakladı, yola çıktılar. Haydar, Tevfik'in Necib'le bir arada olmasını istiyordu. İstanbul'un sayılı nüktedanlarından olan Tevfik, alaylı fıkralar anlatacak, vakit vakit Necib'in üstüne gelen hey heyleri önleyecekti. Haydar sordu :

— Tevfik! Nereye gittiğimizi sormuyorsun?

Tevfik :

— Ne sorayım kardeşim? dedi. Ben şimendifer vagonu... Sizin gibi eş dost da lokomotif. Şehzadebaşına çıkarım. Bir iki dakika sonra arabalı bir kalantor geçer. Selâmlaşırız. Arabayı durdurur. «Nereye Tevfik?» - «Beyoğluna çıkacaktım.» - «Buyur, beraber çıkalım.» Lokomotif, beni arkasına takar, Beyoğluna çıkarır, bırakır. Gezer dolaşırım. Haydi

bu akşam yine Şehzadebaşına döneyim. Neş'e Beyin konağına gireyim, çoktan beri uğramadım. Etrafıma bakınırken bir lokomotif daha gelir : «Nereye Tevfik?» - «Direklerarasına gidecektim.» - «Buyur, beraber gidelim.» Hemen ben vagonu arkasına bağlar, çeker götürür.

Necib :

— Demek şimdi lokomotif biz olduk? dedi. Nasıl bâri, istim yerinde mi?

Tevfik :

— İstimi yeni tutmağa başlamışsın. Sakın öteyim demeyin. Fakat şimdi sorayım: Hangi istasyona gidiyoruz?

— Ayvansaraya...

— Sâfinaz'ın evine mi?

— Tam üstüne vurdun.

— Mısır Çarşısı şimdi kapalıdır. Bir mahalle aktarını açtıralım da biraz sürür merhemi alalım.

— Sürür merhemini ne yapacaksın?

— Başıma süreceğim... Ne zaman çingene evine gitsem, bitleniyorum. Şimdi kolayını buldum, pamuk ipliğine civa merhemi sürüp belime bağlıyorum, başıma da sürür merhemi sürüyorum. Hiç biri semtime uğramıyor.

— Amma yaptın Tevfik.

— Amma yaptını yok... Böyle. Hem ben size bir şey söyleyeyim, benim bir keşfim var: Her insanın biti ayrı oluyor, hem biraz da üstünde bulunduğu adama benziyor. Meselâ tefeci Sabire'nin biti tıpkı Sabire'ye benziyor, onun gibi karakuru. Kaymak Hürmüz'ünkü teleme peyniri gibi löpür löpür... Bitsiz çingene olmaz. Öbür arabadaki Yakomi'yi bir araklasan kıranta bitler bulursun. Oğlununkiler de aç kalmış tahtakurusuna benzer. Bu akşam orada sabahlıyacağız. Yarın hamama gitmeyiniz, çamaşır da değiştirmeyiniz. Görürsün, Haydar'ın bitleri arada nâra atar. Necib Beyimizinkiler de sararır.

— Neden o?

— Altın rengini alırlar.

Tevfik birden sordu :

— Hayganoş abla ne yapıyor?

Necib, yarım ağızla cevap verdi :

— Ne yapsın? İyi...

— Ne o? Yoksa dargın mısınız?

— Gibi...

— Ha, anlaşıldı. Karı ile aranız şekerrenk oldu. Ona inat eğleneceğiz.

Tevfik, hemen gözlerine bir mâna verdi. Lehçesini taklit edeceği şahsın simasını da çehresinde teressüm ettirerek herkesin tanıdığı Tablalı Takohi'nin edâsıyla :

— Ah Tevfik... Dedi, bu Hayganoş karıya lâf anlatamadım. Eline Necib gibi bir yaban kazı geçmiş, yolarken ne deyi etini de cımbızlarsın? Çilingoz çiftliğini çevirt üstüne. Ondan sonram hime hime de bargi!

Necib, Hayganoş lâfını değiştirmek istiyordu. Tevfik'e sordu :

— Bugünlerde Muhsin'i göremiyoruz.

— Muhsin'in işi var... Bir yerde hisseli arsası varmış. Onun muamelesi için Yenikapı Mevlevihanesine hapsetmişler.

— Kim hapsetmiş?

— Kim olacak? Şeyh Efendi hapsetmiş.

— Sebep?

— Sebep şu... Arsanın satılabilmesi için Muhsin'in vekâlet vermesi lâzım. Fakat vekâleti almak için de Muhsin'i ele geçirmek lâzım... Arıyorlar, bulduruyorlar, filân gün gelirim diyor, gelmiyor. Son vaka bütün bunların üstüne tüy dikti. Onlar da nasılsa bir yerde yakalamışlar, vekâlet ve arsanın peyi alınıncaya kadar tekkede kapamışlar.

Haydar sordu :

— Son vaka dediğin nedir?

Tevfik, büyük bir kahkahadan sonra anlattı :

— Mevlevihaneye Muhsin'in Şehzadebaşında Neşe Beyin konağında olduğunu haber vermişler. Şeyh Efendi, Osman Dedeyi çağırtmış. «Dede! Demiş, merkebe palanını vur, bin üstüne... Doğru Şehzadebaşına git. Orada Neşe Beyin konağı vardır. Bizim Muhsin Bey orada imiş, onu al gel. Şayet orada değilse nereye gittiğini tahkik et, oraya git. Her halde ne yapmak lâzımsa, yap. Getir.» Osman Dede «Eyvallah!» Demiş. Göğsüne kadar inen kırçıl sakalını sıvazlayarak ahıra gitmiş, merkebe palanını vurmuş, heybesini koymuş, binmiş, elindeki ucu halkalı kısa çomağı şıkırdatarak yola düzülmüş, merkebin rahvan yürüyüşü ile Şehzadebaşına varmış, gelene geçene Neşe Beyin konağını sormuş, se-

lâmlık odasının penceresinde oturan Muhsin bu başı sikkeli dedenin mutlaka kendisini aramakta olduğunu anlamış, hemen gözü açık uşaklardan birini çağırmış :

— Oğlum, demiş, birazdan buraya eşeğe binmiş sikkeli bir dede gelecek, beni soracak, sakın burada olduğumu söyleme. Nereye gittiğimi sorarsa Beyoğlunda Çiçekçi sokağında Mannik'in evine gittiğimi söyle.

Unutmaması için uşağa bir kaç defa Çiçekçi sokağını ve Mannik'i tekrarlatmış, âdeta ezberletmiş.

Hakikaten biraz sonra dede konağın avlusuna girmiş, uşağa :

— Merhaba erenler! Demiş.

— Merhaba! Dedem.

— Burası Neşe Beyin konağı değil mi?

— Evet...

— Burada misafir olarak Muhsin Bey var mı?

— Vardı ama, şimdi yok.

— Ne oldu?

— Bu sabah gitti.

— Hay Allah hayrını versin. Nereye gitti?

— Beyoğlunda Çiçekçi sokağında Mannik'in evine gitti.

— Bu sokak nerede imiş acaba?

— Beyoğlunda imiş, herkes de bilirmiş.

— Bu Mannik hanımın konağı bu sokakta mı imiş?

— Evet bu sokakta...

— Bu hanım dul mu, evli mi? Zevcinin ismi ne olsa gerek? Bir hatun, kocasının ismi ile anılır, bunun efendisinin adı ne?

— Bilmiyorum. Bu hanımı da herkes tanırmış, kime sorsan sokağı da, evi de gösterirmiş.

— Demek fakire oraya kadar gitmek düştü.

— Öyle dedem.

Osman Dede tekrar eşeğine binmiş. Bâzan Kulekapısı dergâhına gittiği cihetle yolu bildiği için Vefadan, Unkapanından, Çeşmemeydanından, Meyyit yokuşundan, Şişhaneden, Tünel meydanından Beyoğlu caddesine çıkmış. Yolda eşeğin başını çekip birine sormuş :

— Erenler! Çiçekçi sokağı nerededir?

Bu suale ilk muhatap olan iri bir Ermeni, Dedeyi süzmüş :

— Çiçekçi sokağı dedin? Sen göbeğine inen bu sakal ile bana Çiçekçi sokağını sormayı âr etmorsun?

Dede şaşırmış :

— Bir kötü söz sarfetmedim. Çiçekçi sokağını sordum. Lüzumu var da onun için soruyorum.

Deyince beriki büsbütün kabarmış :

— Lüzumu varsa bana ne sororsun? Git, tüysüz Haçik'i bul da ondan örğen!

Demiş, yürümüş. Dede :

— Allah Allah! Demiş, galiba adam deli olmuş ki tüysüz kaçığı bul! dedi.

Biraz daha ileride şemsiye satan bir Yahudiye rastlamış :

— Pazarola bezirgân, demiş, sen Çiçekçi sokağını biliyor musun?

Yahudi gülmeğe başlamış :

— Bilirim, demiş, sen mi gideceksin, yoksa eşeği mi yotureceksin?

— İkimiz de beraber gideceğiz?

— Hi hi hi... Demek ikiniz de bir akılda...

Dede kızmış, eşeği sürmüş.

Böyle sağdan soldan alay edile edile Çiçekçi sokağını bulmuş, eşekle beraber dalmışlar. Sokakta lâtarna, pencerelerde açık saçık kadınlar... Eşek lâtarna sesini alınca Yenikapı kırlarını inleten en yüksek perdeden anırmaya başlamış. Eşek musiki bahsinde çok inatçıdır, falso filân dinlemez, parçayı bitirmeyince susmaz. Evlerin pencereleri fora edilmiş, eşek susar susmaz Dede evlerden birinin penceresindeki bir kadına sormuş :

— Mannik hanımefendinin konağı burası mı?

Penceredeki :

— Hayır, demiş, burası Sürpik hanımefendinin konağı. Sorduğun konak karşımızdadır.

Dede eşekten inmiş. Kapının halkasını tıkırdatmış. Kapı aralanmış, Dede içeriye bakmadan :

— Mannik hanımefendiyi istiyorum.

Demiş, saçları taras taras bir uşak :

— Gir baba içeri...

Dede eşeği kapının tokmağına bağlamış, girmiş, uşak yukarıya bağırmış :

— Mamaka! Koca sakallı, külâhlı mart egav!

Birdenbire merdivende terlik şıpırtıları işitilmiş, evde ne kadar sermaye varsa üşüşmüşler :

— Ah! Vre... Papumu!

Feryadı ile Dedeye sarılmışlar.

Osman Dede kan ter içinde muttasıl :

— Hanımefendi nerede? Hanımefendi nerede?

Diye sordukça kızlar :

— Papu vre! Ne yapazaksin Hanımefendi?

Sualiyle Dedeyi sıkıştırmağa, boynuna sarılmağa, kucağına çıkmağa, sakalını okşamağa başlamışlar, adamcğız büsbütün şaşırmış. Mannik :

— Kavu... Bunca senelik evsahibiyim... Müşterinin böyle hem eşeklisini hem külâhlısını hiç görmemiş idim!

Diye merdivenleri inmiş.

— Baba Efendi... Kızları beğendin? Vızıta yapacaksın, yoksa gecelik kalacaksın?

Osman Dede bu lâfı işitince büsbütün şaşırır :

— Aman Mannik Hanımefendi, der, bu ne biçim lâkırdı? Vizita ne demek? Burası doktor evi mi? Bunlar sizin câriyeleriniz mi? Allah bağışlasın hepsi güzel. Fakir, daha dünya evine girmedim.

Mannik :

— Öyledir de burada işin ne?

Dede izah etmek için :

— Muhsin!

Der demez, eşek yeniden anırmaya başlar. Bütün sokakta oturanlar pencereden alkışlarlar. Mannik :

— Dedesin? Nesin? Sustur şu çemenderi!

— Susmaz, hanımefendi, susmaz.

— Söyleyeceğin nedir?

— Efendim, Muhsin Beyi arıyorum. Neşe Beyin konağından burada olduğunu söylediler.

Mannik kahkahayı atar :

— Seni ile düpedüz alay etmişler, maytaba almışlar. Muhsin, buraya şöyle bir uğrar.

Tam bu sırada kol gelir. Polis evin kapısında palanlı eşeği, açık kapının içinde, başında sikkeli, bir kucak sakalı ile Dedeyi görünce :

— Bu kıyafetle burada ne arıyorsun?

Der. Dede :

— Efendim vekâlet vermek üzere Şeyh Efendi, Muhsin Beyin, Neş'e Beyin konağında olduğunu...

Polis kaşlarını çatar :

— Bu karışık bir işe benziyor. Vekâlet verilecek... Şeyh Efendi, Muhsin Bey, Neşe Bey... Bunu komiser halletsin... Haydi bakalım Galatasarayına!

Osman Dede «Eyvallah!» der, eşeği çözer, etrafında kol... Sokağın bütün külhanbeyleri :

Arâyı arâyı buldun belâyı

Diye bir ağızdan bağırarak arkasına takılırlar. Eşek gürültüyü işitince yine anırmaya başlar. Dede hâlâ :

— Muhsin Beyi aramak için..

Lâflarıyla derdini anlatmaya çalışır. Nihayet Galatasarayına varırlar, eşekle beraber avluya girerler. Dede yuları sıkı sıkıya merdivenin trabzan babasına bağlar, polisle komiserin odasına girer. Polis :

— Mannik'in evinde bulduk.

Deyince, komiser Dedeyi tepeden tırnağa süzer, yerinden kalkar, yüzüne bir fasla tükürük atarak :

— Tûûû senin kalıbına kıyafetine! Başında sikke, koskoca sakalınla bu yaşta utanmadın mı Mannik'in evine gitmeye...

Osman Dede :

— Efendim, Şeyh Efendi fakire emretti.

— Sus! Bir de yalan söylüyor. Hiç Şeyh Efendi adama kerhaneye git, der mi?

— Hâşâ efendim, öyle bir şey demedi. Muhsin Bey, Neşe Beyin konağında imiş...

— Neme lâzım benim Muhsin Bey, Neşe Bey... Biz seni bu kıyafetle Mannik'in evinde bastık.

— Efendim fakir...

— Sus! Çok lâf istemez.

Zile basar. İçeriye giren polise :

— Alın şu papazı aşağı...

— Efendi oğlum, fakir...

— Haydi aşağı... Evrakını hazırlasınlar, Zabtiye Nezâretine gidersin.

Zavallı Osman Dede, «Eyvallah!» der, Galatasaray Merkezinin bodrumundaki müteferrikaya indirilir, evrak, o gün hazırlanmaz, geceyi sarhoşlar, serkeşler, hırsızlar arasında geçirir. Nöbetçiye :

— Yâhu erenler! Şu bizim merkebin boynuna yem torbasını takıverin...

Diye yalvarırsa da kimse aldırmaz. Ertesi sabah Dedeyi, hırsızlarla beraber, posta ederler, eşek de posta edilir. Zabtiye Nezâretine gönderilir. Şeyhülislâm Kapısına «Meclisi Meşâyih» e tezkere yazılır. Oradan Şeyh Efendiye :

«Dergâhtan birinin bir umumhânede basıldığı Zabtiye Nezâretinden gönderilen tezkere meâlinden anlaşılmış olmağla merkumun kisve-i dervişânesine yakışmayan bu sû-i hâlinden dolayı âdâb ü erkân dahilinde tecziye edilmesi...»

Gibi bir yazı gönderilir.

Şeyh Efendi bir arabaya atlar. Osman Dedeyi Nezârethâneden çıkarır, alır tekkeye götürür.

Tevfik'in hikâyesi Ayvansaraya kadar olan mesafeyi arabadakilere duyurmamıştı. Necib, gülmeden Hayganoş'u düşünecek vakit bulamadı. Bununla beraber, Tevfik'in taklidleri ile ballandıra ballandıra anlattığı vak'ayı dinlerken, turunç şerbeti içiyormuş gibi içinde hafif bir acılık hissediyordu.

Arabalar Sâfinaz'ın kapısının önünde durdu, çalmaya hâcet kalmadan kapı açıldı, Sâfinaz'ın kocası gelenleri karşıladı. İçeriden saz ve zil sesleri geliyordu. Haydar sordu :

— Ne o, misafir mi var?

— Fuad Bey, Dilâver Ağa, Hüseyin Bey var.

Suyolcu Mehmet, Sâfinaz'ın kocasına :

— Ulan, dedi, şunları lâkablarıyla söyle de kim olduklarını tanıyalım, Fuad Bey dediğin Tonga Fuad mı?

— Evet...

— Dilâver de Arap Dilâver olacak.

Muhatabı başını salladı.

— Öteki de Deli Hüseyin galiba... Hah şöyle.

Sâfinaz, bilhassa bu gibi eğlentiler için bahçe üstünde geniş bir oda yaptırmıştı. Sâfinaz'ın kocası bütün bu kalabalığı görünce, kırıla döküle bir çingene nezaketi ile :

— Kusura nazar etmeyin! dedi. Şu odacığa buyurun da Sâfinaz'ı çağırayım.

Necib :

— Keşke gelmeseydik, dedi, burası yükünü almış.

Sâfinaz, basma entarisini savurarak koştu. Kocası :

— Necib Bey geldi.

Derdemez, bunun ne demek olduğunu derhal anlamıştı. Bir köçekçe başlıyacak olursa, arkaya bükülerek alnında takdim edilen her kadehin yerine yapıştırılacak lira çeyreklerini şimdiden görüyor gibi oluyordu.

— Hoşgeldin, safalar getirdin... Paşam! Sâfinaz'ı nasıl hatırladın?

Feryadı ile Necib'i yerle selâmlıyor, nasıl ağırlıyacağını bilmiyordu. Suyolcu Mehmet :

— Kız, pek hoşlaşmışsın... Unutma... İlk gözümüzün ağrısısın.

Sâfinaz, dolgunca vücudundan beklenilmeyen bir kıvrılışla kırıttı :

— Aman Suyolcu sus! dedi, kocam burada... Duyarsa sonra beni boşar.

Çerkez Mehmet :

— Haniya o günler? dedi, ama o, senin onu boşayacağından korkar. Suyolcu Mehmet, sünnetçi gibi önümüzü kesti, yoksa sen benim elimden kurtulamazdın. Şimdi geçti artık, seninle bana nikâh düşmez.

Necib :

— Sâfinaz abla, dedi, biz kalabalığız, senin de misafirin var. Biz gidelim. Başka bir gün gelelim.

Sâfinaz :

— A vallahi olmaz. Onlar üç kişi... Hepsini başka bir odaya sığdırırım, sizi büyük odaya alırım... Beraber meclis olmaz mısınız? İsterseniz söyleyeyim.

Dar sofadan çatlak bir ses aksetti :

— Ne söyleyeceksin? Necib Bey de arkadaşları da buyursunlar... Başımızın üstünde yerleri var.

Bunu Tonga Fuad söylüyordu.

— Merhaba Fuad Ağabey. Nasılsın, iyi misin?

— Çok şükür... Buyurun, burada ayakta durmayın!

Hepsi sofayı geçerek bir sürü çingene piçinin arasından bahçeye çıktılar, büyük odaya girdiler. Deli Hüseyin'le, Arap Dilâver ayakta bekliyorlardı.

— Merhaba...

— Merhaba...

— Hoşgeldiniz.

Oda bir anda doldu. Necib birdenbire sordu :

— Tevfik nerede?

Tatar Ömer :

— Tüydü, dedi. Karakulakla beraber kayboldu, o, pek sıkıntıya gelemez.

Sedirlere oturdular. Ortada çıkrığın üzerine konmuş bakır tepsiyi kaldırdılar, daha genişini getirdiler. Sâfinaz'la kocası bakır tepsiyi mezelerle donattılar. Tepsinin altına su testisi, kalaylı maşrapa konuldu. Kaba saz takımını teşkil edenler pervane gibi koşuyorlardı. Tonga Fuad, mısır püskülü renginde bıyıklı bir lostromo idi. Ceketini çıkarmış, iri kemikli bileklerini örten gömleğin kollarını sıvamıştı. Fuad, İstanbul'un en afili konuşan kabadayılarından biriydi. Haydar sordu :

— Son günlerde hiç görünmüyordun.

— Kazaya uğradım.

— Ne oldu, gemi mi battı?

— Yok be imanım. Karada kazaya uğradım.

Necib, onun söylediği söze kuvvet vermek için ellerini uzata uzata kâh bir gözünü kapayarak, kâh ötekini süzerek, bâzan da ikisini birden faltaşı gibi açarak bütün vücudu ile anlatış tarzını pek severdi.

— Aman Fuadcığım... Anlat şu kazayı...

— Dur be şekerpârem... Hele bir hoşgeldin yapalım.

Çabucak kadehler doldu, çaktılar, ağızlardan birer yumruk mezesi geçirildi. Tonga Fuad :

— Bir akşam, dedi, Galata'da Sakızlının (baloz) una gittik. Güzel bir karı getirmişler, kanto söylüyor, ben de malûm a aftostan yeni ayrıldım. Marmara çırası gibi yanıyorum. Karı bir kanto tutturdu: «Âteşi aşkı sevda... Ne imiş anlatayım ben sana.» Dur bakalım, dedim âteşi aşkı sevda ne imiş? Anlayalım. Karı : «Bu aşk beni ıvırdı, kıvırdı, zıvırdı, hoplattı, zıplattı!» Vay anasını... Dedim. Tıpkı ben... Kanto bitti ama ben bitmedim. Masaların arasında dolaşan kopile bir mecidiye verdim. «Götür ulan şu dörtlük patakosu, kemancıya tosla! Ivırdı, kıvırdı'yı bir daha kıvırsınlar!» Söylediler. Bir mecidiye daha uçurduk, bir daha söylediler, iskemleyi aldım, çalgıcıların kerevetine çöktüm... Ha ıvırdı,

ha kıvırdı... Derken adamakıllı olmuşum. Yeni seferden geldik, cepte eski de var. Ben çalgıcıları nallıyorum, onlar da beni ıvırıyorlar, kıvırıyorlar, yavaş yavaş da sızdırıyorlar. Derken kulağıma bir ses geldi: «Ey bıktık be... Bu fonografın başka kovanı yok mu? Bırakın şu enayiyi, başka yerde kıvrılsın.» Sesin olduğu tarafı nişanladım. Oturduğum iskemleyi kaptım, o adrese doğru taahhütlü posta ile gönderdim, iadeli imiş... Geri geldi. Balozun ortasındaki şemsiyeli lâmbaya da bir iskemle uçurduk. Ondan sonra ortalık karıştı. Müşteriler, dik merdivenden aşağı akıyorlar. Balozcu, ortada çırpınıyor. Sakız lisanından küfürler ediyor, ona da bir tane kondurdum, sabun köpüğü gibi söndü. Kantocu ile çalgıcılar tüydüler. Biz hâlâ havadan mektuplaşıyoruz. Nihayet gaddareye el attım. Masaların üstünden birbirimize saldırdık. İş bu peşeleye gelince ellerim pek ustadır. Fonoğrafta başka kovan isteyen iyi dinlesin diye kulağını sünnetlemiştim. Kol geldi, mayna olduk... Herif kulağını eline almış, «Yapıştırsam tutar mı?» diyor. «Tutar, dedim, biraz da pabuççu çirişi koy!» Alayımızı kodeslediler. Nihayet mahkemeye çıktık. Ben «ta'dil-i uzuv» olmuşum, cezası da ağır. Mahkeme reisi adımı sordu :

— Tonga Fuad.

Dedim. Yine sordu :

— Bu senin göbek adın mı?

— Yok, dedim, lâabım...

— Hangi senede doğdun?

— Senesini bilmem, büyük zelzelede doğdum.

Nihayet :

— Sen, dedi, balozda kavga etmişsin, bu adamın uzvunu kesmişsin.

— Reis bey, dedim, ben ne Hacı Fidanım, ne de Karlovalı Osman... Kimsenin uzvunu kesmedim.

— Kulağını kesmişsin. Ta'dil-i uzuv olmuş.

— Ha... O başka. Fakat ben bu adamın kulağını kesmedim. O, kudretten öyle yaratılmış. Buna adla sanla Kulaksız Tevfik derler.

Herif yeleğinin cebinden kulağını çıkardı :

— Reis bey, dedi. Ben kulaksız Tevfik değilim, bana Çopur Tevfik derler. Anadan kulaksız doğsam, kulağım ce-

bimde olur mu? Bakın, ölçün. İkisi bir... Sıra şahitlere geldi. Birisi :

— Efendim, dedi, Sakızlının balozunda idim. Çopur Tevfik'in yanındaki yerde oturuyordum. Bu adam da çalgıcıların yerinde türkü söyletiyordu. Ötekiler evvelâ dîdelediler, sonra da posta okudular. Bunu işitince bu adam kötürümü kaptı. Yanımdakilerin tosluğuna kondurdu. Onlar da hep birden «Hampir» çektiler. Baktım ki bu adamın işi koftinin parası kıçına... Orada durursam benim şahniş de sakatlanacak, sekdim.

Mahkeme düşündü, galiba bir şey anlamadı. Bana Sultanahmet sarayında bir kaç ay misafirlik verdi. İçeride Hüseyin'i gördüm. İkimiz tebdili havayı bir günde bitirdik. Sâfinaz'ın evinde hındım yapmayı sözleştik, arkamıza Dilâver de takıldı, şimdi de sizi bulduk.

Necib :

— Hüseyin, neye içeriye düştü?

— Mayıs ayı değil mi? O da kan almış.

Haydar, Dilâver'i işaret ederek :

— Sülük yapıştırsaydın...

Dedi, gülüştüler.

Kadirgalı Deli Hüseyin diye tanılan bu kabadayı uzun boylu, iri kemikli, bilekli, pençeli bir delikanlı idi. İstanbul kabadayılığının iptidaiye mektebi olan mahalle arasındaki taş salalarından diplomasını almış ve pek tabiî olarak okumamıştı.

Babası adliye ricâlinden muhterem bir adamdı. Hüseyin tek evlâdı olduğu için çocuğun her arzusunu yerine getiriyordu. Hüseyin biraz serpilince mahalle kabadayılarını birer birer amana düşürdü. Kadirgada kahvenin önünde oturduğu zaman sokaktan ceketi kartal kanat, yumurta ökçe pabuçlu birinin geçtiğini görürse hemen gözlerinin hadekaları fırıl fırıl dönmeye başlar, yerinden kalkar, ona doğru gider, yekden sorar :

— Burada bana caka mı yapıyorsun?

— Ne caka yapacağım? Yoluma gidiyorum.

— Bu ceketi mahsus mu giymiyorsun? Hani bir dövüş olursa hemen atıp dalacaksın. Öyle mi?

Öteki biraz betelenecek olursa Hüseyin memnun olurdu.

— Haydi şu viraneye gidelim de kozumuzu paylaşalım. Bana Kadirgalı Deli Hüseyin derler, sana ne derler?

— Bana da Mengeneli Ârif derler.

Yangın yeri, harb sâhasıdır... Kahvedekiler dövüşü seyir için koşuşurlar, tokat, sille başlar, arkadan saldırmalar çıkar. Birinden biri kan içinde yere yuvarlanır. Böyle kavgalarda Hüseyin'in mağlûp olduğu görülmemiştir, kafası yüzü çetele gibi idi, vurdukları ile alay da eder :

— Kanı dindirmek için süt iç!

Der, kaçarken saklanacağı yeri de söyler :

— Beni arayan Halil Hocanın ahırında bulsun...

Vak'a derhal yayılır, babasına haber verilir. Adamcağız bu canavarı ıslah etmek için ne yapacağını bilmez, vurulana paralar verilir, rica edilir, nihayet mesele zamanla düzelir.

Hüseyin her akşam Sandıkburnunda, Balıkpazarında, yahut Maksudun meyhanesinde içerdi. Mahallesine geldiğini de bir nâra ile haber verirdi, mahalleli, bu zamanlarda Hüseyin'in şakası olmadığını bildikleri için karşılarlar, suyuna giderler, evine götürürlerdi.

Babası için bu çocuk bir muamma teşkil ediyordu. Adamcağız, karısı ile dertleştiği zaman :

— Anlamıyorum, diyordu, bizim soyumuzda sopumuzda böylesi hiç çıkmadı. Bu oğlan kime çekti? Babam, amcalarım hep sâkin adamlardı. Ağızlarına vur, lokmalarını al.

Hüseyin'in annesi :

— Bizimki ağzından lokma değil, burnundan kıl aldırmaz.

— Hanım, ne yapacağız? Eninde sonunda bunun elinden bir kazâ çıkacak, birini öldürecek, hapishanelerde çürüyecek. Benim de nihayet hatırımı bir sayarlar, iki sayarlar. Kaç defa kurtardım, artık kimseye söylemeğe yüzüm yok.

Kadıncağız :

— Bey, dedi, buna adamakıllı bir nasihat edelim.

— Kaç defa nasihat ettim. Bir kulağından giriyor, öbür kulağından çıkıyor. Unuttun mu? Son defa nasihat ettiğim günü yine birini vurdu, karakola götürmüşler, komiser ileri geri söylendi diye, adamın tepesine bir yumruk

vurdu, zavallının alt çenesi masaya çarptı, dişleri döküldü. Hangi birini söyleyeyim?

— Su bulanmayınca durulmaz, belki eşref saat gelmiştir, bir tecrübe edelim.

— Bu cuma sabahı bir tilki divanı daha vereyim. O da eğer evde ise...

Cuma günü Hüseyin evde idi. Annesi uyandırdı, babasının yanına getirdi.

— Gel oğlum. Şöyle otur bakayım. Seninle azıcık konuşalım.

Hüseyin, hırkasının düğmelerini iliklemiş, çıplak ayağında mercan terlikler, kapının yanında bir iskemleye oturdu.

— Hüseyin! Benim senden başka evlâdım yok, şimdiye kadar seni bu boya getirdim, okutayım dedim okumadın, mektebe verdim, gitmedin, hoca tuttum, adam bir kere bile seni bulamadı. Bu gidişin sonu ne olacak? Ben gözümü kapadığım zaman arkamda beni hayırla yâd edecek kimsem yok, herkesin evlâdına gıpta ediyorum.

Annesi de ağlamaya başlamıştı.

Hüseyin, dinliyor yahut dinler gibi görünüyordu. Adamcağız bütün iknâ edici tavrını topladı :

— Benim yerimde başka bir baba olsa çoktan seni evlâtlıktan reddederdi.

Deyince Hüseyin irkildi :

— Ben ne yaptım? dedi, hırsızlık mı yaptım, adam mı dolandırdım?

— Okumadın, adam olmadın.

— Okumayı aklım almıyor işte... Okuyayım diyorum, içim sıkılıyor.

— Benim gibi bir adamın evlâdı böyle gece gündüz kudurmuş köpek gibi önüne gelene salar mı? Kimseye göz açtırmıyorsun.

Hüseyin :

— Ne yapayım babacığım? dedi, elin hergelesi küfrediyor, hem de babanın...

— Sus! Küfrediyor dedin, yetişir...

— Senin gibi iyi bir babaya küfrettirir miyim? Ben de ağzını burnunu kırıyorum.

Adamcağız :

— Teşekkür ederim ama... Bu kadar adamın da evlâdı var. Onların babalarına küfretmiyorlar da seninkine neye küfrediyorlar?

— Ne bileyim ben? Ediyorlar işte... Ben de ettirmiyorum, fena mı yapıyorum?

— Bu gibi hezele ile görüşmesen, temas etmesen olmaz mı?

— Ben onları aramıyorum, onlar beni arıyorlar.

— Ararlar ya... Tulumba kaldırıyorsun. Tulumbacılarla düşüp kalkıyorsun.

Hüseyin itiraz etti :

— Yok babacığım' dedi, ona bir şey söyleme... Tulumba bizim mahallemizin namusudur. Eli ayağı tutar delikanlı oldu mu? Takıma girer, hem de girmelidir?

— İstemem efendim. Ben bugüne bugün Ricâl-i Devlet-i Aliyyeden bir adamım. Benim oğlumun tulumbada işi ne?

Hüseyin, yüzünde hafif bir istihzâ mânası dolaştırarak sordu :

— Peki, babacığım... Sen tulumbada takıma girmedin mi?

— Bunu da kim haltetmiş?

— Geçen gün kahvede Hacı Gaffar söyledi. Babanla biz, dedi, Mengenede ön takımda omuzlaştık.

— Bak yediği naneye...

Hüseyin, istihzâ mânasını biraz daha genişleterek :

— Peki... dedi, evde olduğun zaman yangın olursa tulumbaları seyretmek için pencereden ayrılmıyorsun. Buna ne dersin?

— Ben tulumbaları seyretmiyorum. Yangının nerede olduğunu merak ediyorum da ona bakıyorum. Şimdi o meseleyi bırak, anlıyorum ki ben seni ihmâl ettim, bundan sonra seni gözümün önünden ayırmıyacağım, seni Adliyede bir kaleme koyduracağım.

— Ben bir türlü düz satırla yazı yazamam, hep çarpık gider.

— Lüzumu yok... Ne müsevvidlik edeceksin, ne de mübeyyizlik... Gelen avrakın deftere numarasını kaydedeceksin. Buradan her sabah beraber gideriz, öğle yemeklerini de

beraber yeriz, akşam olunca eve yine beraber döneriz. Hemen yarından tezi yok, ben bu işi hallederim.

— Peki ama babacığım... Ben kolalı gömlek takamam. Bayramda takıyorum, boğulur gibi oluyorum.

— İstemez, takma. Yeter ki hayatın intizama girsin. Terzi Tataryan'a git, sana bir redingot yapsın...

— Ben o uzun etekli şeyi giyemem... Ayaklarıma dolaşır.

— Hüseyin, giyeceksin. Benim odacıya bırak... Kalemde giyersin. Çıkarken değiştirir, yine ceketini giyersin.

Bir hafta sonra Hüseyin, Adliyede bir kaleme mukayyid olarak kayırıldı. İki gün babası ile gitti geldi, üçüncü günü devam jurnalını imzalamadan fırladı, kendini Kumkapıya attı. Ertesi gün babasına, şımarık büyümenin verdiği bir küstahlıkla :

— Ben, dedi, böyle mektep çocuğu gibi senin yanında dâireye gitmem.

— Neden, kibrine mi dokunuyor?

— Kibrime dokunmuyor ama, mahalleliden utanıyorum.

İşe annesi de karıştı :

— Israr etme... dedi, tek kalemine devam etsin de yalnız gitsin, ne olur?

Gayet tabiî olarak pek kısa bir zamanda devam jurnalında Hüseyin'in imzası günden güne seyrekleşmeye başladı. Mukayyidlik işi de yapılmıyordu. Meseleyi babasına açtılar. Adamcağız Hüseyini tekrar sıkıştırdı. Hüseyin :

— Baba, dedi, sana ben açık bir şey söyliyeyim, ama kızma, ben gencim, kanım kaynıyor. Akşam olunca Sandıkburnuna düşüyorum, annem söyledi, bunu sen de yaparmışsın. Fakat şimdi düşündüm, sen benim için çok üzülüyorsun, doğrusu vicdanıma dokunuyor. Artık her şeyden elimi, eteğimi çekeceğim, bundan sonra kimse ile kavga yok, vukuat yok, ilkbaharın hasır kuzusu gibi bir evlât olacağım, her gün kalemime gideceğim, akşam da evime döneceğim, güle oynaya yemeğimizi yiyeceğiz. Ondan sonra tumba yatak.

Adamcağızın gözleri dolu :

— Aman, dedi, haniya o günler. Gel benim arslan evlâdım, seni bir doya doya öpeyim.

— Ama babacığım. Bir şartım var.

— Ne istersen söyle... Hepsini kabul ettim, hem de peşin.

— Babacığım... Son akşam senin Maksuda gideceğiz. Baba oğul karşılıklı çekeceğiz.

Babası düşündü:

— Hüseyin! Sen çıldırdın mı? Rezil olurum. Görenler ne der?

— Aman baba, sanki hiç yapmamış gibi söylüyorsun.

— Oğlum her yaşın kendine göre yakışığı vardır. Sonra elâlem ne der? Ben bugün Ulâ sânisi ricâlindenim. Maksudun meyhanesine gider de herkesin gözü önünde rakı içebilir miyim?

— Ne olur sanki, biz Maksutta İsmet Molla ile kaç defa buluştuk. Başından kavuğunu bile çıkarmadı.

— Ona deli İsmet derler. Kazasker olsa yine dünyaya ehemmiyet vermez, ben onun gibi yapabilir miyim?

— Babacığım... Orasını bilmem. Son teklifim bu... Eğer benim her şeyden elimi eteğimi çekip adam olmamı istiyorsan dediğimi yaparsın.

Adamcağız, evvelâ katiyen reddetti, sonra düşündü, taşındı. Kendi kendine:

— Adam sen de! dedi, bir akşam Maksud'a gitmekten ne çıkar? Beni tanısalar da ne ehemmiyeti var? Nihayet, ben de bir akşam iki kadeh çakmak istemiş olurum. Sonra şâyi olursa yalandır, derim, geçer gider.

Hüseyin, cevap bekliyordu.

— Peki Hüseyin! dedi, senin için bu fedakârlığı da kabul ediyorum. Gidelim.

— Ne vakit gideceğiz?

— Ne vakit istersen...

— Bu akşam.

— Öyle olsun. Fakat, bu akşam her şey bitecek. Benim ismime, mevkiime, şerefime lâyık bir evlât olacaksın.

— Oldum bile. Yarından tezi yok, annem de görücü gezsin, artık ev bark sahibi olayım.

Adamcağızın gözleri yaşardı:

— Bana minimini torunlar vereceksin. Âhir ömrümde etrafımda cıvıl cıvıl oynaşacaklar, konuşacaklar değil mi?

— Emret. Kaç tane istiyorsun? Söyle...

— Allah kaç tane verirse...

Akşam vakt-i kerâhet yaklaşınca baba oğul çıktılar. Maksudun meyhanesine yollandılar. Fedakâr baba yolda oğluna sordu:

— Bana bak... Burası fazla kalabalıksa daha tenhaca bir yere gidelim.

— Olmaz, Çopur Apostol var ama, onun da mezesi kötüdür. Maksut hepsinden iyidir, hem oraya senin gibi uslu, kâmil adamlar gelir.

Dışarıdan hiçbir fevkalâdeliği olmayan dükkâna girdiler. O tarihte Maksut, tam mânasıyla bir şark meyhanesi idi. Etraftaki mermer masalardan başka, dükkânın açık bir bölme ile geçilen iç tarafında ayaklı yuvarlak hamur tahtasını andıran yerden yapma masalar, bodur iskemleler vardı. Tezgâhta Maksut, tıknazca vücudu, kıranta bıyıkları ile şişelerin, binliklerin, irili ufaklı varillerin arasında alaturka bir (Baküs) e benziyordu. Baba oğlu görünce «Buyursunlar» ı bastırdı. Hüseyin, Maksuda yaklaştı, kulağına:

— Maksut Ağa, dedi, bu yanımdaki babamdır, bu akşam ikimiz başbaşa bir rakı içeceğiz.

Hiçbir şeye hayret etmemek itiyadında olan Maksut:

— Âfiyet, şeker olsun!

— Rakı için lâf etmiyorum ama ona lâyık meze isterim.

— Hiç merak etme... Dipdiri bir levrek var, tava yapayım.

— Yap... Başka?

— Bıldırcın kebabı istersin?

— Ağır olmaz mı?

— Bostan patlıcanının içinde fırına gönderirim, kaymak gibi olur. Midye salmam da var, parmaklarını yersin.

— Ne yaparsan yap.

— Nerede oturacaksınız?.. İsterseniz içeri geçin.

Maksut, kendisine yardım eden çocuğa:

— Ulan Sava, dedi, hava alıyorsun... Koş, masayı sil.

Baba oğul yerden yapma masanın etrafında bodur iskemlelere oturdular. Masa lâhzada donanıverdi. Pilâki, beyaz peynir, tarator, korta salata, tere, kırmızı turp, Trilya zeytini ile süslü patates ezme salatası, ançuvaz, fıçı sardalyası, ciğer kebabı...

Hüseyin, köşeli kalın kadehleri doldurdu :

— Su koyayım mı baba?

Su, hâlis cıbra rakıyı beyaz bir duman gibi çalkadı, süt yaptı.

— Haydi, babacığım...

Birer tane yuvarladılar. Ellerinin altına gelen mezelerden aldılar. Kısa bir fasıladan sonra ikinci kadeh yaşlı adamın hazandide yanaklarına belli belirsiz hafif bir kırmızılık verdi. Hüseyin, bunu çaktı. Üçüncü kadehi doldurmak istedi... Babası kaşlarını çattı :

— Yoook! dedi. Benimki bu kadar...

— Aman babacığım.

— Amanı zamanı yok. Bunun biri yarar, ikisi karar, üçü zarardır.

— O, kadeh için değil, okka hesabı içindir.

— Haltetmişsin... Ben küplü değilim.

Tam bu esnada Maksut, geniş bir kayık tabak içinde dumanı tüte tüte levrek balığını getirdi. İhtiyarın kaşları düzeldi.

— Balık iyi pişmişe benziyor.

— Biraz almaz mısın?

Çatal uzandı.

— Levrek yalnız gitmez... Bir parmak olsun koyayım.

Babasının bir şey söylemediğini görünce Hüseyin, kadehi dolduruverdi. İhtiyar, sonradan görmüş gibi yaptı :

— Ne yaptın Hüseyin?

Suyu kendi koydu, beraber yuvarladılar.

Maksut, boyuna taşıyordu... Yeni gelen mezelerin hatırı için de birer cur'a çekiliyordu. Hüseyin'in babası, açıldı. Bostan patlıcanının içinde sırt sırta dayanmış bıldırcınlar ortaya gelince :

— Bıldırcına bayılırım, dedi, hiç bir av eti bunun kadar lezzetli değildir. Vaktiyle ben kaleme yeni çırağ olduğum zaman ava pek meraklı idim. O zaman bir de arkadaşım vardı. Cemil Bey... Zavallı genç vefat etti. Onunla av mevsimi Kalitaryada ev tutardık..

— Babacığım soğumasın...

— Alıyorum... Evet ne diyordum?

— Kalitaryada ev tutardık...

— Annem bir şey demez miydi?

— O zaman bekârdım... Bir sene de av mevsimini çadırda geçirdik. Sonra âmedci oldu, Kıbrıslı Âsaf Bey vardı. O da bizimle beraber gelirdi, onun ava merakı yoktu, ama pokere bayılırdı... Ne tatlı zamanlar geçirdik.

Artık beybaba kadehini kendisi dolduruyordu.

— Hiç unutmam. Bir akşam poker oynadık. Âsaf Bey tertemiz oldu. Ertesi gün daireye gidecek... On parası yok. Hepimiz yemin ettik, vermiyeceğiz... Vermedik de, Hüseyin, şu Maksuda söyle. Bir karafa daha getirsin... Âsaf Bey hem daireye gidemedi, hem de o akşam çadırda fişek sandıklarının üstünde yattı... Ertesi gün cephaneliğin üstünde yattığını söylediğimiz zaman az kalsın küçük dilini yutuyordu. Bize bağırıyor: «Alçak herifler! diyordu, paramı aldığınız yetmiyor, bir de beni berhava mı edeceksiniz? Gece uyanıp sigara da içtim.»

Meyhane doluyordu. Ortalığı anasonla karışık ılık bir hava istilâ etmişti. Hüseyin'in babasının çenesi hiç durmuyordu. Hüseyin :

— Beybaba, dedi, sen tulumbacılık ettin mi?

Beybaba bu suale hiç kızmadı :

— Etmez olur muyum ulan? İstanbullu olsun da buna merak etmesin...

— Hangi mahallede idin?

— O zaman Sarıgüzelde oturuyorduk.

— Babacığım buraya niçin Sarıgüzel demişler?

— İyi bilmiyorum ama, anlaşılan dillenmiş yosmalardan birisinin adı olacak. Ben oldum bittim buraya Sarıgüzel derler.

— Takımlar kalabalık mıydı?

— On takıma kadar çıktık. Tulumbada fazla takım iyi değildir, karışır. İyi tulumbacı olursa beş takımla sandığı uçurur.

— Öyle ise Hacı Gaffarın dediği doğru...

— Ne gibi?

— Hani beraber omuzdaşlık ettiğiniz.

— Bilmem belki doğrudur. Bizim zamanımızda takım kovalama edeb erkân dahilinde olurdu. Sonra sonra rezâlete bindirdiler, sandığını kaçıramayacaklarını anlayanların, arkalarına şişe kırığı attıkları oldu. Kovalayanların içinde yalın ayaklılar yaralanıyorlar ve kendi yaraları ile

meşgul oldukları için öndekilere yetişemiyorlardı. Bu suretle onlar da yakayı kurtarmış oluyorlardı.

Bu esnada kapı açıldı. İçeriye dört, beş kişilik bir grup girdi. En önde burundan tutturma altın gözlüklü, yuvarlak yüzlü, tıknazca, temiz giyinmiş bir bey, arkasında beyaz çember sakallı iriyarı bir adam, ondan sonra ik'anses dedikleri, hem göğüsten, hem sırttan kambur, çatık kaşlı, asabası kısa fesini biraz öne eğmiş, bir üçüncü ve gayet müeddeb tavırlı, ince bıyıklı, tatlı bakışlı bir zât ile Enderûn ağalarını hatırlatan biri daha vardı.

Öndeki alışkın bir hareketle gözlüğünü düzeltti, sigara dumanları ile sislenen meyhaneyi süzgün nazarları ile süzdü.

— Arkaya doğru gidelim.

Dedi. Hüseyin'le babasının oturduğu tarafa doğru yollandılar. Maksut, koştu, onlarla bizzat meşgul oldu. En arkada gelenin elinde paketler vardı. Maksuda uzattılar :

— Bunları bildiğin gibi yap!

Dediler, yerlerine oturdular. Önden giren, oturduğu yerden etrafındakileri bir daha gözden geçirdi, yanındakilere doğru eğildi :

— Muhsin! dedi, şu ilerideki masada oturan Mezâhib Müdür Muavini Zekâi Bey değil mi?

Arkadaşı, çaktırmadan o tarafa baktı :

— Bana da öyle geliyor ama...

— Evet, o... Burada işi ne?

Kambur, mânalı bir bakışla sordu :

— Burada senin işin ne?

— Ben içmeye geldim.

— O da içmeye gelmiştir.

Masa donandı. Maksut, mezeleri dizerken kambura sordu :

— Bugün hindi dolması istemezsin?

— İstemem. Neye sordun?

— Geçen haftaki hindi kolposunu duymuşlar. Balığını yediğin adamlar, her gelişte seni soruyorlar. Herifler hasta olmuş. Ellerine geçeyim... deme. Sana duman attıracaklar, bana da masraf ettirdin. Bütün tencereleri, kabları kalaylattırdım. Seni de oldukça kalayladım.

Kambur, müstehzi bir edâ ile sordu :

— Yine gelirler mi dersin?

— Olur ki gelirler.

Kambur, yanında oturan beyaz sakallının sırtına vurdu :

— Yanımda böyle arslan olduktan sonra...

Gözlüklü sordu :

— Muhsin! Nedir bu hindi kolposu?

Muhsin diye hitabettiği zat gayet ehemmiyetsiz bir edâ ile anlattı :

— Kamburla Enderûnlu Eminin edepsizliği...

— Anlat Allahaşkına...

— Efendim, geçen hafta ikisinin de canı Maksuda gidip çakıştırmak ister. Ceplerindeki para ancak bir iki karafalık... Buna o akşamlık bir çare düşünürler.

— Maksud kredi yapmıyor mu?

— Çoktan kesti... O kadar ki karafadan geçtik, parayı peşin almadan tek kadeh bile vermiyor. Bir yere beraber gidemiyorum, rezil oluyorum.

Kambur dayanamadı :

— Ulan ama hırpalıyorsun bizi ha... Ben şimdi istesem meyhaneyi satın alırım be!

Lâfa karışmayan refikine döndü :

— Söylesene Emin, dedi, namusumuzla oynuyorlar.

Beyaz sakallı :

— Kambur! Büyük lâf söyleme de benim gibi büyük lokma yut.

Muhsin devam etti :

— Bir kere Maksuda girip ağız kızıştırsalar elbet bir ahbap çıkacak. Nasıl olsa beleşe yatacaklar...

Kambur yine horozlandı:

— Yok, dedi, bu kadarına tahammül edemem. Daha ileriye giderseniz fırlar giderim.

O âna kadar lâfa karışmayan Emin, yavaşça:

— Gidemezsin Nazif! dedi.

— Neden? Namus, şeref her şeyin fevkindedir.

— Öyledir ama gidemezsin. Hem senin öyle büyük kelimelerle pek alış verişin yoktur. Otur da edebinle zıkkımlan!

Nazif, bin mâna ifade eden bir nazarla masaya baktı:

— Öyle mi dersin? Haydi öyle olsun...

Ondan sonra:

— Dur ulan! dedi, bâri üst tarafını ben anlatayım: Akşam yaklaşıyor, ne Eminde ne bende metelik var. Kalın Ermeni de paranın rengini görmeyince rakı vermiyor... Yine de ayaklarımız bu tarafa gidiyor, ikimiz de kötü kötü düşünüyoruz. Yeşiltulumbayı geçtik, Kumkapıya doğru büküldük. Yangın yerini geçerken gözüme viranede bir hindi ölüsü ilişti. Bilirsiniz, bendeniz zekâ kumkumasıyım. «Emin! dedim, şu hindi ölüsünü al.» «Ne yapacaksın?» dedi. «Sen al... Üst tarafına karışma!» Emin hindi leşini aport etti. Hemen orada yolduk, temizledik, bir kâğıda sardık. Meyhanenin biraz kalabalıklaşması için ayağımızı ağır aldık. Bu müddet zarfında Emine lâzım gelen tâlimatı verdim. Nihayet vakit geldi. Maksud'a düştük. Girer girmez, hindiyi uzattım: «Şunu biçimli bir şey yap!» dedim... Masa hazırlandı. Karafaları idare ile içiyoruz. Eminle tekerleme başladı. Etraftakiler bizi dinliyorlar. Derken hindi nar gibi kızarmış ortaya geldi. Kadehleri doldurduk. Tam içeceğimiz sırada Emin:

— Sen, dedi, geçen gün Paşanın evinde ne hakla bana hakaret ettin?

Ben de derhal üst perdeden cevap verdim:

— Hak ettin de ondan...

— Haltetmişsin.

— Sen haltetmişsin... Şimdi tatlı tatlı konuşurken bu lâfı açmanın mânâsı var mı?

— Var ya... O gündenberi içime dert olmuştu.

— Maksadın o değil.

— Başka ne olabilir ki?

— Şu önümüzde duran hindi yok mu? İşte onu bana zehir edeceksin kerata...

— Ağzını topla... Ben böyle hindiler çok gördüm. Bana hindi ile çalım etme...

— Evet, evet... Bunun sebebi beni sinirlendirip canım hindiyi yedirmemek.

— Sen yemiyeceksin de ben mi yiyeceğim?

— Orasını bilmem.

Gittikçe kameti azdırdık. Herkes bizi dinliyor. Birkaç kişi müdahale etti:

— Nazif Bey! Emin Efendi, rica ederiz. Sizin şeker gibi sohbetinizi dinliyoruz, bırakın şu meseleyi...

— Hayır, dedim, siz bu teresi bilmezsiniz. Maksadı bana hindiyi yedirmemek.

Emin köpürdü :

— Ne? dedi. Hindiyi yedirmemek ha. Yâni ne demek istiyorsun? Sen yemiyeceksin de ben mi yiyeceğim?

— Kimbilir!

Derdemez Emin :

— Eğer, dedi, şu hindiden ağzıma bir lokma koyarsam üçten dokuza şart olsun!

Ben de atıldım :

— Şu canım hindiyi iki arkadaş güle oynaya cümbüşleyelim diye hazırlattım... Makbule geçmedi. Üstelik bir de mesele çıkardın değil mi? Al benden de öyleyse... Eğer ben de şu hindiye elimi sürersem bir üçten dokuza da benden şart olsun.

Sonra etrafıma döndüm, ikimizin de bekâr olduğunu kim bilecek?

— Görüyorsunuz ya, dedim, yeni evli olduğum hâlde şu namussuz herif, beni biricik karımdan edecek.

Emin :

— Al hindini başına çal!

Dedi, ben de:

— Şimdi kumda oyna da çöp batmasın!

Diye bağırdım. Önümüzdeki kadehleri de şöyle elimizle iter gibi yaptık. Civar masalardan :

— Yâhu! Bırakın... Tatlı tatlı eğlenelim!

Diyorlardı. Nihayet masaların birinden bir ses geldi:

— Canım Nazif Bey! Keyfinizi bozmayın... Mademki ağzınızdan yemin çıktı. Hindiyi yemeyiniz. Gönderin onu bizim masaya... Bizim masadaki mercan tavasını da siz alınız! Hem böyle ayrı da oturmayın, buraya buyurunuz. Sizin gibi hoşsohbet zevâtı biz bir daha nerede bulabiliriz?

Dediler. Eminle beraber biraz nazlandık. «Rahatsız etmeyelim!» filân dedik, ısrar ettiler. Masalarına gittik, onlar şapır şupur bizim hindiyi yediler. biz de mercan tavası ile demlendik. Arada bir: «Ah Emin!» diyordum. Şu hindi

için neden yemin ettim? Bak, Maksud ne de güzel kızartmış!» O gece geç vakitlere kadar eğlendik. Fakat gelgelelim, herifin ağzında bakla ıslanmıyor, ertesi gün birine nasılsa çıtlatmış, iş duyuldu.

Öbür masada Hüseyinin babası, gençlik hayatının bütün haşarılıklarını açmış, anlatıyordu. Ulâ sânisi ricâlinden Mezâhib Müdür Muavini Bey lâkırdıyı şimdi semaî kahvelerine nakletmişti. Bunları anlatırken Maksud geldi. İki duble kadehle rakı getirdi:

— Efendim, dedi, Râsim Bey elinizi öptü...

Mukaddimesiyle kadehleri masaya koydu. İhtiyar sordu:

— Hangi Râsim Bey?

— Şu karşıki masadaki gözlüklü bey.

Uzaktan selâmlaştılar. Öbür masada curcuna başlamıştı. Maksud:

— Bu akşam bizim dükkân, çalmadan oynoor! Hep yadigârlar burada... Muhsin, Tıflı Hasan, Enderûn Ağası Emin, Kambur Nazif... Ahmet Râsim Bey...

Rakı ikramına mukabele edildi...

Hüseyinin babası semaî kahvelerinden koç dövüşüne geçerken birdenbire ortalığı derin bir sükût kapladı. Muhsin, kendine hâs olan tavrı ile bir gazele başlamıştı:

Âşıka ta'n itmek olmaz mübtelâdır neylesin
Âdeme derd ü muhabbet bir belâdır neylesin.

Gazel, bittiği zaman etraftaki masalardan «Nûr ol... Varol..» takdirleri yağıyordu.

Tıflı ile Nazif birbirlerine sarakaya başlamışlardı. Muhsin, Ahmed Râsimin bestelediği:

Çâre bulan olmadı bu yâreye

şarkısına girerken Ahmed Râsim atıldı:

— Aman Muhsinciğim vazgeç! dedi. Bu şarkıdan öööö... dedim! Piyasa sazlarından, fonoğraf kovanlarından, zurnalardan, lâtarnalara kadar: «Çare bulan olmadı bu yâreye..»

Şimdi artık öbür masalardan da mâniler, gazeller aksediyordu. Beybabanın masası ile Râsimin masası arasında telepati devam ediyordu. Nihayet Râsim kalktı, Zekâi Beyin yanına geldi:

— Efendim, dedi, iltifat buyurulmaz mı?

— Maşallah Râsim Bey... Buyurun.

— Emredersiniz. Fakat biz Zuhûrî kolu gibiyiz... Takım taklavat göç etmek müşkül olacak.

Beybaba :

— Biz oraya gelelim:

Dedi. Hep beraber öbür masaya naklettiler. Gelenler peyke tarafına oturtuldu, hepsi içmişlerdi. İçlerinden neşve fışkırıyordu.

Râsim :

— Beyefendi, Adliye Nezâreti Mezâhib Müdür Muavinidir. Yanındaki genç de...

İhtiyar, ikmâl etti :

— Bizim mahdum.

Kambur Nazif :

— Demek bu akşam mektebe başlattınız.

Beybaba :

— Ben onu değil, o beni başlattı.

— Allah ikinizin de feyzini arttırsın... Buyurun derse devam edelim.

Kadehler boşaldı. Muhsin :

— Müsaade buyurursanız resmi takdimi bendeniz yapayım: Râsim Bey mâlûm. Şu hem göğsü hem sırtı çekmeceli zât Kambur Naziftir. Seryâver Halil Paşanın nedimidir. İstanbulu vücûd-ı - habâset âlûd'undan kurtarmak için belki geberir ümidi ile Bağdad'da bir kazâya kaymakam tâyin ettiler. Siz onun buradaki hâline bakmayın. Bütün kamburlar gibi gayet azametlidir. Kazâyı bir müddet pek güzel idare etti. Fakat aksilik bu ya... Bir gün kazâya bir orta oyunu kumpanyası geldi. İlk temsile hükûmet erkânını dâvet ettiler. Nazif Beyefendiye de mükellef bir koltuk hazırladılar. Oyun başladı, Kaymakam Bey, kavuklunun bir türlü muvaffak olamadığını görünce, hemen yerinden fırladı, «Ulan kavuklu öyle oynanmaz!» feryâdı ile herifin başından kavuğu, sırtından cübbeyi, ayaklarından çedik pabucu aldı, kavukluya çıktı.

Kambur Nazif, müdahale etti:

— Fena mı oldu? Halkı kırdım geçirdim. Efendim, Peşekâr fena değil... Gayet dişi konuşuyor, fakat Kavuklu

bundan istifade edemiyor... Düşündüm: Ulan Nazif! dedim, nasıl kaymakamlıkta nam verdinse, Kavukluda da şu heriflere kendini göster... Dediğimi de yaptım. Ama herifler eşek, anlamadılar, Vâliye telgraf çekmişler...

Muhsin devam etti:

— Azledildi...

— Basraya kadar kelekle geldim, az kalsın yolda ölecektim.

— Maalesef ölmedi... Onun yanında oturan beyaz çember sakallı, iri yarı herif de meşhur Tıflı Hasandır. Nasılsa gönüllü olarak jandarmaya girmiş... Sonra çıkmak istemiş, bırakmamışlar, yalvarmış olmamış. Nihayet resmî elbise ile köprünün üstünde dilenmiş, görmüşler, kovmuşlar... Güçlü kuvvetli olduğu için mahallede odun yarar, bekçi hastalanırsa sabaha kadar mahalleyi bekler, yangın olursa makamla bağırır, herkesi ağlatır, arada kadınlar hamamına bohça taşır.

Tıflı :

— Anlayacağınız Hezârfen...

— Kambur Nazifin yanında oturan da Nazifin yardağı Enderûnlu Emindir. Nazifin bütün edebsizlik vukuâtında onun el ulağıdır. Her haltı beraber yerler.

Geç vakte kadar yediler, içtiler, eğlendiler.

Zekâi Bey, saate baktı:

— Vakit hayli ilerlemiş, dedi, haydi bakalım Hüseyin, evli evine, köylü köyüne...

Râsim Bey:

— Efendim, şerefinize birer tane daha çakalım.

Dedi. Zekâi Bey bu teklifi reddedemedi. Son kadehi de yuvarladı. Maksudu çağırdı, hesap gördüler, beybaba yerinden kalktı, fakat kalkması ile oturması bir oldu. Hüseyin yüzünde dolaşan tebessümü açığa vermemek için dudağını ısırdı.

— Ne oldu beybaba?

İhtiyar :

— Bir şey olmadı. Galiba çok oturdum da mafsallarım uğuştu.

— Koluma girin...

— İstemez. Beni yürüyemiyecek hâlde mi sanıyorsun?

Hüseyin, cevap vermedi, babasının koluna girdi. Kalanlarla tekrar vedalaşarak sokağa çıktılar.

Zekâi Bey, serin ve temiz havayı teneffüs edince:

— Oh! dedi, dünya varmış... Herifin rakısı mezesi fevkalâde ama uzun boylu oturmaya gelmiyor.

Bunu söylerken yavaş yavaş kendini oğlunun koluna bırakıyordu. Hüseyin de yüklü idi, hürmet ettiği adamların karşısında o zamanki terbiyeye uymak için kendini adamakıllı sıkmıştı. İçinde kaynayan taşkınlıkların mantarını açmak istiyordu.

— Beybabacığım...

— Buyur evlâdım...

— Bir arabaya binelim mi?

— Yok canım... Biraz yürümek istiyorum. Açık hava bana buzlu limonata gibi geliyor.

Zekâi Beyin «Yürümek istiyorum» sözü lâftı. Açık hava onlarda bir reaksiyon yapmış gibi idi. İkisi de zikzak gidiyorlardı.

Beybaba, arada duruyor, Hüseyine bir vaka anlatmak istiyor, fakat başladığı cümleyi bir türlü bitiremiyordu. Yalnız:

— O zaman ben yok mu ben...

Diyor ve bunun arkası gelmiyordu.

Böyle sallana sallana semtlerine geldiler. O âna kadar kendini sıka sıka patlayacak hâle gelen Hüseyin, artık dayanamadı.

— Âyt!...

Diye bir nâra koyuverdi.

Hüseyinin nârasını tanıyan mahalleli kahvelerden fırladılar. Pencereler açıldı. Hüseyin, mahmur gözleriyle etrafına bakarak, tiz perdeden bir ikinci nâra daha patlattı, arkasından:

— Ulan! dedi. Benim babam babadır, şambabası değildir.

Zekâi Bey de :

— Öyledir evlâdım... Yaşa!

Diyordu. Aksini iddia etmek kimin haddine düşmüş? Herkes koskoca Mezâhib Müdür Muavinini kazaya uğramış yandan çarklı bir vapurun römorkörle kalafat yerine götürülmesini andıran bu unutulmaz hâdiseyi âdeta alkışladı.

— Öyledir beyefendi... Allah sefanızı arttırsın!

Zekâi Beyle Hüseyin, volta vurarak evin kapısına yanaştılar. Nârayı duyan ev halkı kapıyı açmıştı. Beybaba taşlığa girer girmez bayıldı. Bir halı seccadenin içine uzatıp merdiveni çıkardılar, yatak odasına götürdüler.

Zavallı adam, iki gün kendine gelemedi.

Hüseyin, yine o Hüseyindi, değişen hiçbir şey yoktu.

★

Necib'le arkadaşlarının Sâfinazın evinde tesadüf ettikleri Arap Dilâver, zebellâ gibi bir zenci idi. Sudandan alınarak çölde en kaba şekilde hadım edilerek kuma gömülmek suretiyle tedavi edilen kırk elli çocuğun içinde nasılsa sağ kalan on çocuktan biri idi. Yemene getirilmiş, Hudeyde Mutasarrıfı Lûtfi Paşa tarafından satın alınmış, kısa bir zaman sonra paşa azledilerek geldiği zaman Dilâveri de beraber getirmişti.

Dilâver altı yedi yaşına geldiği zaman bir çocuğun yaramazlıkta yapabileceği en büyük haşarılık mertebesine erişmişti. Evde Şebter bacıdan, emektar Tarandil kalfaya, paşanın eski ayvazı Bağdasar ağaya kadar herkes Dilâverden yaka silkiyordu.

Dilâverin haşarılığı yalnız kendine kalmıyordu. Evin küçük beylerini de tahripkâr bir yaramazlığa alıştırıyordu.

Dilâverin efendisi Lûtfi Paşanın Vefa yokuşunda bir konağı vardı. Konak yapıldığı zaman Paşa, mücavir üç dört evi satın almış, onları yıktırarak arsalarını bahçesine ilâve etmişti. Bu suretle genişleyen bahçede kömürlük vazifesini gören Tonoslar, büyük ağaçlar, üç çocuğun haşarılık sâhası olmuştu. Sabahtan akşama kadar ağaçlardan inmiyorlar, yemek zamanları onları tutup sofraya getirmek için bütün uşakları seferber etmek icab ediyordu.

Bilhassa bu ele avuca sığmaz zenciyi yola getirmeye imkân yoktu, dayaktan da müteessir olmuyordu. Erkeklik uzvunun noksanlığı, ekseri haremağalarında olduğu gibi, onda, bir yumuşaklık, bir durgunluk husule getireceğine, yaşından başından umulmayacak bir cevvâliyet husule getirmiş, onu ziyankâr bir yaramaz yapmıştı.

Bir mûziplik yaptığı zaman yakalanacağını anlayınca

lâhzada soyunuyor, kömürlüğe girerek gözlerini kapıyordu. Bu suretle görülmediği için, yaptığı yaramazlığın tesiri geçinceye kadar orada kalıyordu, ondan sonra çıkarak bir yenisine başlıyordu.

Bir defasında yediği dayaktan sonra ağlayarak :

— Ben kendimi öldüreyim de elinizden kurtulayım!

Demiş, yanına kâfi miktarda peynir ekmek alarak yine gözlerini kapamak suretiyle çırıl çıplak kömürlüğe saklanmıştı. Ev halkı yaramaz olduğu kadar da sevimli olan Dilâveri saatlerce aramışlar, hâdise Paşaya aksetmiş, kuyulara adam sallandırmışlar ve hepsi Dilâverin hakikaten intihar ettiğine kanaat getirerek karakola haber verecekleri sırada Dilâver, kömürlüğün rutubetli soğuğuna dayanamıyarak ortaya çıkmıştı.

Çocuklar biraz büyüdüler, üçü de eski usulde merâsimle mektebe başladılar. Bütün mektep çocukları, ilâhilerle merâsime iştirâk ettiler. Küçük beyler, boyunlarında cüz keseleri, fesleri, elmas iğnelerle süslü, midillilerine binmişler, Dilâvere de bir sürücü beygiri tutmuşlardı, evvelâ camie gidildi, üçü de hocanın karşısına dizildiler. Hoca efendi enfiye çektiği için burun delikleri baca gibi kurumlu idi. Dilâver, küçük efendilerine fısıldadı :

— Hocanın burnunun deliğine parmağımı sokayım mı?

İkisi de gülmeyi açığa vurmamak için kendilerini güç zaptettiler.

Dilâver için «sokayım mı?» demek bir sorgu değil, bir te'kid idi, bunun «sokacağım» demek olduğunu küçük beyler biliyorlardı.

Hoca evvelâ iki çocuğa :

— Ve kul. Rabbi zidnî ilmen ve fehma duasını okuttu.

Sıra Dilâvere geldi. Daha :

— Ve kul...

Demeye kalmadı. Dilâver, birden atıldı, parmağını hocanın burnuna soktu.

Merâsim, bütün ihtişamını kaybetti. Dilâveri yakaladılar, sille tokat aldılar götürdüler. Lûtfi Paşa, hocayı güç tatmin etti.

Dilâver, bu suretle mektebe gitmek mecburiyetinden kurtulacağını zannediyordu ama, hesabı yanlış çıkmıştı. Taş Mektebin hocası :

— Siz o kara yılan yavrusunu bana bırakın... Ben onu adam ederim.

Diyordu. Fakat adam edemedi. Aylar, seneler geçtikçe zenci çocuğu yalnız vücut bakımından serpiliyor, gelişiyor, bir yandan da dayak idmanı ile sırımlaşıyordu, fakat hiçbir şey öğrenemiyordu.

Bu üç çocuğun sabahleyin mektebe gitmeleri mahallede bir bora tesiri yapıyordu. Kâğıt helvacının camekânını taşla kırarlar, önden beygirini çekip giden zerzevatçının küfelerine sokaktan topladıkları at fışkılarını doldururlar, salepçinin güğümünü devirirler, sakanın kırbasını delerler, bütün evlerin kapı tokmaklarına köpek tersi sürerler, yapmadıkları kalmazdı.

Dilâverin, az kalsın büyük bir felâkete sebep olacak sayılı bir yaramazlığı son zamana kadar mahallede söylenmiştir:

Konağın büyük bahçesinin yanında Mızıkalı Edhem Beyin mütevâzı bir evi vardı. Edhem Bey, bir ara cinnet getirmiş, Toptaşı Tımarhanesinde bir müddet yatmış, biraz yatıştığı için evine getirilmişti. Sokağa çıkmaz, kimse ile görüşmez, ufak bahçesinde kendi kendine konuşarak dolaşırdı.

Dilâver, bunu nereden duymuştu? Bâzan duvarın yanındaki aylandoz ağacına tırmanır, Edhem Beyi seyrederdi. Bir gün efendizâdesine:

— Küçük bey! dedi, haydi duvarın üstüne çıkalım da deliyi kızdıralım.

Üçü birden ağaca tırmandılar. Oradan kiremit kaplı duvarın üstüne çıktılar. Edhem Bey, sırtında gecelik entarisi, ayağında takunyalar, başında altından uzun ve kırçıl saçları görünen arakiyesi ile yine bahçede dolaşıyordu.

Dilâver:

— Ulan deli herif! dedi, kendi kendine ne konuşuyorsun?

Edhem Bey, başını kaldırdı, Dilâvere baktı:

— Hoşt oradan kara köpek! dedi, sen de ne havlayıp duruyorsun?

Dilâver, Edhem Beyin bu sözüne karşı yanındakilere bir kumanda verdi, üçü birden yumruklarını birbirine vurarak:

— Deli deli tepeli, kulakları küpeli!

Diye bir ağızdan tekerlemeye başladılar... Edhem Bey :

— Hınzır fellâh!

Diye bağırıyor, ondan sonra en ağza alınmayacak küfürler savuruyordu. Dilâverle iki çocuk devam ediyorlar :

— Deli deli tepeli, kulakları küpeli...

Zavallı Edhem Bey var kuvvetiyle bağırıyordu :

— Vay gidi kahpe dölleri vay... Beni deli edecekler. Ümmeti Muhammed! Kurtarın beni şu fırlamalardan...

Triyo devam ediyordu. Nihayet Edhem Bey dayanamadı, yerden bir taş kaparak duvara doğru fırlattı. Dilâver :

— Deli azdı. Ağacı siper alın!

Kumandasını verdi. Edhem Beyin gözleri dönmüş, ağzından köpükler saçılıyordu.

— Durun! Ben şimdi size gösteririm.

Feryadiyle, bahçenin bir köşesindeki kümesin damına uzatılan merdivene koştu, aldı, duvara dayadı, ayağındaki takunyaları fırlatarak, taş kiremit yağmuru arasında Ortaçağda kale fetheden muharipler gibi sakına sakına çıkmağa başladı. Dilâver :

— Deli geliyor, kaçalım.

Diye bağırdı. Aylandoz ağacının dallarından tutunarak inmeye başladılar. Fakat muntazam bir merdivene tırmanmak, yüksek bir ağaçtan inmekten daha kolaydı. Üç çocuk, yere atladıkları zaman Edhem Bey de duvarın üstüne çıkmış, ağacın dallarına geçmişti. Çocuklarla arasında yirmi otuz adım mesafe vardı. Birkaç dakika sonra birinden birini yakalayacak ve o öfke ile mutlaka boğup öldürecekti.

Durumun kötülüğünü anlayan Dilâver, nârayı attı :

— Can kurtaran yok mu? Deli duvarı atladı.

Çocuklar da olanca feryatları ile ortalığı çınlatıyorlardı :

— Yetişin! Deli var.

Gürültüye evvelâ Ayvaz fırladı. Karşısında gözleri çeşmhanelerinden fırlamış, göğüs bağır açık, saçlar dikilmiş, ağzından köpükler saçılan yalınayak bir adam görünce, onunla yalnız başa çıkamıyacağını anlayarak o da var kuvvetiyle bağırdı :

— Yetişin! Deli komşu duvarı geçti.. Küçük beyleri boğuyor.

Evde kim varsa bahçeye uğradılar. Edhem Bey, çocukların en küçüğünü yakalıyacağı esnada yetiştiler. Fakat deliyi zaptetmek kolay değildi, üç kişi Edhem Beyle uğraşamıyorlardı. Aşçıbaşı, deliyi karakucak yakalamış :

— Ayvaz Kâhya, urgan getir!

Diye bağırıyordu. Edhem Beyi bağladılar, evine haber yolladılar. Zâten öbür taraftan da gürültüyü işitmişlerdi, çoluk çocuğu geldi, bîçâreyi teskin ettiler, alıp götürdüler.

Edhem Bey, çocukların kendisini kızdırdıklarını, bundan dolayı duvara merdiven dayayıp bahçeye atladığını bir türlü anlatamamıştı. Yalnız arada dişlerini gıcırdatarak :

— Ah o Arap yok mu? diyordu. Bir gün elime geçirirsem... Ben ona gösteririm.

Nihayet mahalleli Edhem Beyin, komşular için bir tehlike teşkil ettiğini ileri sürerek zavallıyı tekrar Toptaşına gönderdiler. İşin hakikati, neden sonra anlaşıldı. Lûtfi Paşa da bunun üzerine Dilâveri esirci evine göndererek sattırdı.

Dilâverin ikinci kapısı sultan saraylarından biri idi. Dilâver, burada beş sene kaldı. Sarayda yiyor, içiyor, başlı başına bir oda işgal ediyordu. Vazifesi Başkaplan (Baş kapı gulâmı) ağaya yardımdan, bir de saraylılar bir yere gidecek olurlarsa atına binip onları muhafaza etmekten ibaret kalıyordu.

Dilâverin ilk vak'ası bir Kâğıthane gezintisinde oldu. Sultan Efendiden verilen müsaade üzerine bir Cuma günü saraylılar, Has Ahırdan getirtilen arabalara binerek Kâğıthaneye gittiler, puf yaşmaklar altından taşan sümbül saçlar, yine yaşmağın sisleri altından belli belirsiz farkedilen gümüşü andıran gerdanlarla bütün geçtikleri yerde bir hayranlık izi bırakan bu güzel kızlar, tabiatiyle herkesin dikkatini çekiyordu.

Dilâver, bunu bir türlü hazmedemiyordu. Arabalar bir yerde duracak olursa, atını sağa sola sürerek arabalara kimseyi yaklaştırmıyordu.

Böyle tetik üstünde her tarafı tetkik ederken, iki güzel at koşulmuş bir kupa arabadan saraylıların arabasına, ağır olması için bir gül saplanmış bir kâğıdın uçtuğunu farketti.

Hemen hayvanını sıkıştırarak kupaya yetişti.

— Dur! Arabacı...

Kupa arabanın üstünde kırmızı fesi, üzeri markalı par-

lak düğmeli redingotu, baldır kısmı beyaz, körüklü çizmesi ile pür azamet oturan arabacı, içeriden emir almadığı için istifini bozmadı.

Dilâver, hayvanını sürdü, sokuldu :

— Ulan kerata... Sana söylüyorum... Neye durmuyorsun?

Kupanın içinden bir ses :

— İbrahim Ağa, ne var?

Arabacı dizginleri çekti, Rumeli şivesiyle :

— Haremağası dur deyre...

— Dur bakalım. Ne istiyor?

Araba durdu. Dilâver, atından indi, kupanın kapısını açtı, kumral bıyıkları maşalanmış, yüzü sinek kaydı perdahtan sepilenmiş deri gibi pırıl pırıl parlayan, saçları kozmatikli bir beye :

— Sen, dedi, saray kadınlarının arabasına nasıl mektup atarmışsın?

Bey :

— Ay, dedi, arabamı bunun için mi durdurdun?

— Evet, bunu sormak için durdurdum.

Bey, bir kahkaha attı :

— Ben de, mektubun cevabını getirdin sanmıştım.

Bu söz, Dilâveri deli etti, bir çöl örümceğinin ayağına benzeyen parmakları ile genç adamın, üstüde pembe Oryan bir inci parlayan plâstron boyunbağlı gerdanını kavradı, arabadan çekti, dışarı aldı, sağ elindeki gümüş saplı kamçıyı iki defa şimşek gibi yüzüne indirdi. İki darbe ile yüzünde çarpı işareti kabaran beyin fesi başından uçtu.

— İbrahim Ağa... Yetiş!

Arabacı yere atladı, karakucak, tozların içine yuvarlandılar. Dilâverin eli, ayağı, kafası, dişleri, bütün âzası döğüşüyordu. Kırbaç darbesinden sersemleyen şık bey şaşırmıştı. Döğüşü seyretmek için koşarak gelen halk bağırıyordu :

— Yahu! Ayırın... Birbirlerini öldürecekler.

Döğüş, bir kaç dakika sürdü. Fakat galebe Dilâverde kalmıştı, beyin yüzündeki kamçı izi adamakıllı kabarmış, arabacının düğmeleri kopmuş, kalıplı fesi tozlara bulanmış bir külâh şeklini almış, burnundan akan kan beyaz göm-

leğini kırmızıya boyamıştı. Dilâverin yalnız redingotunun yakası yırtılmıştı.

İki tarafı ayırdıkları zaman beye :

— Mektubun cevabını aldın, dedi, eve gittiğin zaman daha iyi oku!

Dilâver, etrafına bakındı :

— Atım nerede?

Patırdının arasında seyyar kundura boyacılarından biri hayvanı tutmuştu...

— Buyurun lala efendi... Atınızı ben tuttum.

Dilâver, dizginleri aldı, boyacıya bir çeyrek attı, hayvana atladı, saraylıların arabalarına geldi. Bütün yaşmaklı başlar, dışarıya uzanmış, uzakta cereyan eden vak'anın ne olduğunu birbirlerinden soruyorlardı.

Dilâver, mektup atılan arabaya sokuldu. Saraylılardan birine :

— Pürustû! dedi, seninle yalıda konuşuruz...

Ondan sonra arabacılara emretti :

— Haydi... Dönün artık.

Arabacılar, Çağlayan korusunun yanındaki sahayı geçerek yokuşa saldırdılar.

Beyle arabacı hâlâ kendilerine gelememişlerdi. Arabacı kendine mümkün olduğu kadar çekidüzen vermeğe çalışıyor, tozların, toprakların içinde kopan düğmelerini arıyordu. Bey de keten mendilini kolonya ile ıslatarak yüzündeki çarpı işaretinin ateşini gidermeğe çalışıyor, arabacısına söyleniyordu :

— Yazıklar olsun İbrahim Ağa... Şu Arabı gebertemedin.

Arabacı :

— Ben onu anasından doğmamışa benzetirdim a... Bizim hayvanlar parlar diye korktum.

Bey, gittikçe kabaran kamçı izini küçük el aynasında tetkik ederek :

— Konağa gidelim. Ben ona gösteririm! diyordu.

Dilâverin, yüzüne imzasını attığı bey, mutlakiyet devrinin nüfuzlu, zengin ve saraya mensup paşalarından birinin oğlu idi. Ne arabacıda, ne de kendinde artık mesire safası sürecek hal kalmadığı için onlar da Kâğıthanenin en civcivli zamanında konağın yolunu tuttular. Bey, hareme

girdi. Arabacı, arabayı konağın ahır kısmına götürdü. Seyis, ustasını kalıpsız fes, düğmesiz redingotla görünce :

— Ne oldu usta? dedi. Hayvanlar mı parladı? Kaza mı oldu?

— Kaza olmadı... Bir kara köpek daladı.

— Kuduz muydu? Hayvanları da ısırdı mı?

— Kuduzdan beter... Hayvanları ısırmadı. Beyle beni daladı.

— Geçmiş olsun.

Küçük bey de haremde hanımefendiye hâdiseyi anlatıyordu :

— Sultan saraylarından birinin haremağası imiş. Benim arabam saraylıların arabalarının yanından geçtiği için Arap, kadınlara söz attım diye üzerimize hücum etti. İbrahim Ağa ile döğüştüler. Benim de yüzümü kamçıladı.

Hanımefendi, oğlunun kamçılanmasından ziyade haysiyet ve şereflerine karşı yapılan bu tecavüzden sinirleniyordu.

— Vay hınzır fellâh vay... Senin Sabri Paşanın oğlu olduğunu bilmiyor muymuş?

— Söylemeğe vakit kalmadı ki... Kudurmuş köpek gibi üstümüze saldırdı.

— Akşam baban gelsin, ben ona gösteririm.

— Bir şey de yapmadım anneciğim.

— Yapsan da ne lâzım gelirmiş? İnsan Kâğıthaneye kaleme gider gibi gitmez ya...

Oğlunun tekrar elini yüzünden geçirmesi kadını iyice coşturdu :

— Eli kırılsın inşallah! Allah saklamış da gözün çıkmamış.

Sabri Paşa, akşam konağa geldiği zaman hanımefendinin başındaki çatkıyı görünce merakla sordu :

— Hayrola hanım... Rahatsız mısın?

— Evet, başım çatlıyor.

— Üşütmüş olacaksın.

— Hayır, üşütmedim, bir şeye sıkıldım.

— Ne oldu? Söyle... Merak ediyorum.

— Bugün Vedat Kâğıthaneye gitmişti. Arabası bilmem hangi sultanın saraylılarının arabasının yanından geçti diye bir haremağası çocuğa taarruz etmiş.

— Oh olsun katıra... Edebi ile, erkânı ile gitseydi... Kaç defa tembih ettim. Büyük sözü dinlemeyen böyle olur.

Hanımefendi :

— Aman paşa, bunu nasıl söylüyorsun?. Bir tek evlâdımız herkesin önünde şamar oğlanı gibi dayak yiyor, sen oh olsun diyorsun.

— Dayak mı yemiş?

— Hem de nasıl?.. Edepsiz fellâh, yüzünü kamçılamış. Bu rezalet değil mi?

Paşa, sakalını karıştırdı :

— Bu haremağası hangi saraya mensupmuş?..

— Ne bileyim?. Sultan saraylarından birinin ağası imiş.

— Bizim arabacı İbrahim, fellâha iki kamçı atamamış mı?

— Atamamış olacak.

— Şu Vedat'ı çağır, bir de ondan dinleyeyim.

Mahdum bey, babasının kendisini çağırtacağını biliyordu. Kamçı izlerini örtmek için yüzüne biraz pudra sürmüştü. Fakat biri şakağından çenesine, diğeri kaşının üstünden dudağına kadar uzanan iki iz daha fazla oklavalaşmış ve biraz da morarmıştı. Odaya girince, annesi :

— Bak! dedi... Gözüne gelse evlâdım kör olacaktı.

Paşa, vak'ayı dinledi :

— Hangi sultanın ağası olduğunu biliyor musun?

— Bilmiyorum paşa baba...

— Neyse ehemmiyeti yok. Ben yarın onu tahkik ederim, nasıl olsa efendimize jurnal gitmiştir, haremağasının eşkâli nasıldı?

— Gençti...

— Her Arap gençtir. Arabın yaşı belli olur mu? Boyu, bosu nasıldı?

— Uzun boylu, zayıf bir Araptı.

— Pekâlâ... Sen yüzün geçinceye kadar daireye gitme.

Sabri Paşa, ertesi sabah doğru Yıldız'a gitti. Baş mabeyincinin odasına girer girmez Hacı Ali Paşa :

— Geçmiş olsun paşa... dedi.

— Hayrola efendim...

— Nasıl? Haberiniz yok mu?

— Anlayamadım. Ne gibi?

— Dün, Kâğıthanede sizin mahdum...

— Ha evet. Dün akşam annesi anlattı... Fakat bunun zât-ı âlilerini hemen haberdar edecek kadar ehemmiyetli bir hâdise olduğunu zannetmiyordum.

Hacı Ali Paşa, anber tesbihini çekerek :

— Yalnız ben haberdar olsam ehemmiyeti yok. Zât-ı Şâhânenin de malûmatı var.

— Nasıl olur paşa hazretleri?

Hacı Ali Paşa, dik sözlü bir adamdı. Hâlis Anadolulu olduğu için hararetle konuştuğu zaman bâzı kelimelerde memleket lehçesi galebe ederdi :

— Ne diyon paşa? dedi. Yalnız İstanbulda değil memleketin hangi tarafında olursa olsun, olan bitenden günü gününe malûmatı olduğunu bilmiyor musun?

— Hayır, onu demek istemedim. Vak'a, haddi zâtında efendimize arzedilecek ehemmiyette değil de...

Baş Mabeyinci :

— Ehemmiyetli olmaz mı? dedi. Sultan saraylarından birinin saraylıları gezmeğe gidiyorlar. Onlara sizin mahdum harfendazlık ediyor. Haremağası da hem arabacınızı, hem de mahdumunuzu kırbaçlıyor. Vak'ayı görenler, öğrenenler de derhal jurnallarını takdim ediyorlar. Şehzadelerin, sultanların arkasında daima hafiyeler bulunduğunu bilirsiniz.

Paşa :

— Vak'a buyurduğunuz gibidir... Yalnız harfendazlık meselesi yalandır. Fakat böyle olsa da esir pazarında emsali düzine ile satılan bendegândan birinin, mütemâyiz rütbesini haiz oğlunu herkesin gözü önünde kırbaçlaması doğru mudur? Buna rıza-yı âli var mıdır?

— Haklısınız... Fakat rütbe sahibi bir paşazadenin de buna sebebiyet vermemesi lâzımdı.

— Ben bunu bir mesele yapacağım efendim. Oğluma haksız yere yapılan bu hakareti asla kabul etmem. Atebe-i şâhâneye arzedeceğim.

Hacı Ali Paşa :

— Efendimizi bunun için rahatsız etmeyelim, dedi. Sultan kâhyası Fâzıl Beyi çağırayım, söyleyelim. Bu haremağasının terbiyesini versin.

Paşa, teşekkür etti. Dairesine gitti.

İki gün sonra Fâzıl Bey saraya çağırılarak Dilâver'in cezalandırılması emredildi. Fâzıl Bey, yalıya avdet eder etmez Başkaplan ağayı çağırtarak meseleyi anlattı. Bir tilki divanı vermek için Dilâver'i getirttiler. Fâzıl Bey, gayet nazik, çelebi bir zat olduğu için Dilâver'e :

— Ağa efendi! dedi. Kâğıthanede Sabri Paşanın mahdumu Vedat Beyle bir vak'a olmuş. Bu babda bana tafsilât verir misiniz?

Dilâver :

— Efendim, dedi, saraylıların arabasına mektup attı. Ben de döğdüm.

Fâzıl Bey :

— Dilâver ağa, dedi, böyle hodbehod adam döğülmez, hâdiseyi idare etmek icabeder, sizi adam döğmek için değil, kadınları muhafaza için gönderdiler. Hâdise saraya kadar aksetmiş.

Dilâverin gözleri kızardı :

— Efendim, dedi, ben sizin kızgın saraylılarınıza pezevenklik edemem. Bundan sonra bu işe Başkaplan ağayı memur edersiniz. O istediğinizi yapar. Ben yapamam.

Başkaplan ağa :

— Vay terbiyesiz, dedi, sen kim oluyorsun ki benim gibi bir emektara böyle söylüyorsun. Daha dün geldin. Bugün adam mı oldun?

Dilâver, hiçbir cevap vermeden Başkaplan ağaya bir hüdayi sille aşketti, o da mukabele etti. İkisi de bedevî topu gibi birbirlerine sarıldılar, gırtlak gırtlağa bir döğüş başladı. Fâzıl Beyin odasının ortasında üzeri Beykoz mamulâtı sürahiler, vazolar bulunan masaya çarptılar. Masa müthiş bir şangırtı ile devrildi. Fâzıl Bey, eli ayağı titreyerek :

— Ağa efendiler! Rica ederim, sükûnet bulunuz.

Diyor, fakat birbirlerine zamk-ı arabî ile yapışmış gibi girift olan iki haremağasını ayırmak için aralarına girmeğe cesaret edemiyordu. Kapının önündeki paravana da devrildi. O zaman Fâzıl Bey odadan fırladı :

— Mehmet! Hüseyin! Koşun...

Diye var kuvvetiyle bağırdı. Uşaklar koştular, iki ağayı müşkülâtla ayırdılar. Dilâver döğüşte yine galip vaziyette idi. Dilâveri dışarı çıkardılar. Başkaplan ağa nefes nefese kanapeye uzandı...

Dilâver odasına gitti, bu vak'adan sonra artık orada kalamıyacağını anlamıştı. Hemen sandığını hazırlamağa başladı, eline ne geçerse üstüste dolduruyordu. Fâzıl Bey, saraydan ayrılmasını resmen kendisine bildirdi. Dilâver geceyi odasında geçirdi, ertesi sabah bir araba getirterek son zamanda tanıştığı Mebrûk ağa isminde bir ahbabın evine gitti. Mebrûk ağa, eski paşalardan birine hizmet etmiş ve bu sayede biriktirdiği para ile on tane inek alıp sütçülük yapıyordu. Dilâver'i dinledi.

— Talihin varmış, dedi, bana bu sabah iyi bir yerden haber gönderdiler, seni oraya koyarız.

Dilâver sordu:

— Kimdir?

Mebrûk ağa:

— Tam sana göre bir yerdir.

— Mebrûk ağa, bana göre yer ne demek? Benim hizmet edeceğim efendiler başka türlü mü olmalı?

Mebrûk ağa tebessüm etti:

— Biraz öyle Dilâver, dedi, sen pek öyle sessiz sadasız konaklardan hoşlanmazsın. Sana biraz gürültülü yerler olmalı. İşte, seni münasip gördüğüm konak böyledir.

— Ağa burası kimin konağı?

— Fehim Paşanın.

Dilâver durakladı. Fehim Paşa, o devrin en sayılı fırtınası demekti. Padişahın son derece itimadını kazanan Esvapçıbaşı İsmet Beyin bu ele avuca sığmaz oğlu, babasının nüfuzuna ve saraydaki mevkiine, dolayısıyle de Sultan İkinci Abdülhamid'in yersiz teveccühüne dayanarak İstanbulu kasıp kavuruyordu. Fehim Paşanın konağı, İstanbulun nam vermiş kabadayılarının sık sık devam ettikleri bir içtimâ yeri gibi idi. Gün geçmezdi ki Fehim Paşa, yahut ona mensup olanlar bir vak'a yapmasınlar. Dilâver de herkes gibi bunları biliyordu.

Mebrûk ağaya:

— Öyleyse boşuna burada kalmayayım, hemen beni oraya götür.

Mebrûk ağa:

— Olmaz, dedi, evvelâ ben haber göndereyim, emrederlerse beraber gideriz.

İki gün sonra konaktan haber geldi. Dilâver, siyah re-

dingotunu giydi, bir arabaya binerek konağa gittiler.

Fehim Paşa, başında kırmızı fes, sırtında gri renkte bir redingot, ayağında sarı glâse iskarpinler, konağın bahçesinde dolaşıyordu. İkisi de eteğine vardılar. Fehim Paşa, Mebrûk ağaya :

— Ağa, dedi, söylediğin bu mu?

— Evet Paşam.

— Açıkgöz bir şeye benziyor.

Fehim Paşa, Dilâvere döndü :

— Senin elin ayağın da tutarmış.

Mebrûk ağa :

— Öyledir Paşam, hem de gözünü daldan budaktan esirgemez. Sultan saraylarından da nasıl çıktığı malûm efendim.

— Biliyorum. Sabri Paşanın züppe oğlunu adamakıllı benzetmiş...

— Câhillik etmiş efendim.

— Pekâlâ etmiş. Kirkoru görünüz, odasını göstersin, işini de söylesin. Üst tarafını da onunla konuşunuz.

Paşayı etekliediler, çekildiler.

Kirkor, Paşanın vekilharcı ve dâire müdürü idi. Dilâvere odasını gösterdi.

— Paşa emretti, bugün eşyanızı alır gelirsiniz.

Dedi, maaştan bahsetmedi. Dilâver, konaktan o kadar hoşlanmıştı ki o muhitte yaşayabilmek için aylıktan bile vazgeçmeye râzı idi. Konaktan çıktılar, Dilâver, hemen sandığını bir arabaya attı, konağa koşar gibi geldi. Sandığını zemin katındaki odaya bıraktı. Sonra Kirkorun odasına gitti :

— Kirkor Efendi, ben geldim.

Kirkor :

— Hoşgeldin Ağa, dedi, senin silâhın var mı?

Dilâver şaşırdı :

— Ne silâhı?

— Tabancan yok mu?

— Yok.

Kirkor, yazı masasının gözünü çekti, beyaz menevişli bir tabanca uzattı :

— Al Ağa, dedi. Burada herkes silâh taşır.

— Ben daha hiç tabanca atmadım...

— Uşakların dâiresine git. Orada Paşanın Avcıbaşısı vardır, sana öğretir. Paşa, iyi silâhşördür. Maiyetindekilerin hepsinin de iyi silâh kullanmasını ister.

Dilâver, silâhı aldı, zâten küçük yaşından beri bu gibi şeylere meraklı idi. Ahırların bulunduğu tarafa doğru yürüdü. Uşak daireleri de arabalığın üstündeydi. Seyislerden birine sordu :

— Avcıbaşının odası nerede?

— Merdivenden çıkın... Sondaki oda.

— Adı ne?

— Şâban usta.

Dilâver, merdiven kapısını açtı. Yukarı çıktı. Uzun bir koridorun sonundaki odanın kapısı aralıktı, içeriden konuşmalar geliyordu. Dilâver, odaya gitti, kapıyı itti. Avcı Şâban kenarlı bir masanın başında fişek dolduruyor, karşısında güçlü kuvvetli bir adam da ona yardım ediyordu. İkisi de fosur fosur sigara içiyorlardı. Dilâver, kapağı açık barut tenekesine baktı... İkisi de istiflerini bozmadan :

— Buyurun Lala Efendi.

Dediler. Dilâver, bir iskemleye oturdu.

— Merhaba.

— Merhaba.

Şâban :

— Bıldırcına hazırlanıyoruz. Mestan Pehlivan da bana yardım ediyor. Paşa ava meraklıdır, her sene av mevsiminde Anbarlıya gideriz.

Dilâver sordu :

— Bu tenekedeki ne?

— Barut.

— Avcıbaşı... Bu tenekeye sizin sigaralardan bir sıcak kül düşse ne olur?

— Biraz evvel düşse Mestanla ben uçardık. Şimdi düşse Lala da bizimle beraber uçar. Ama nasıl uçarız? Bilmiyorum. Şimdiye kadar hiç böyle bir şey olmadı. Bunu daha tecrübe etmedik.

Dilâver :

— Sigaraları söndürün!. demeye utandı.

— Kirkor Efendi, Paşanın emriyle bana bir tabanca verdi. Şimdiye kadar ben hiç silâh kullanmadım. Sen bana tabanca kullanmayı, silâh atmayı öğretecekmişsin.

Şâban :

— Kolay! dedi, şu kutudaki kovanları bitireyim, bahçenin arkasına çıkalım. Bakayım tabancaya...

Dilâver, cebinden silâhı uzattı, Şâban eline aldı, evirdi çevirdi :

— Amerikan... Bunlar iyi silâhtır. Tıpkı Mestanınkine benziyor. Bunlar uzun boylu nişan almaya gelmez. Sadece vuracağın yere bakacaksın, çeker çekmez ateş edeceksin. Uzun uzadıya beklersen vuramazsın...

Kutu bitti. Şâban takımları olduğu gibi bıraktı, odadan çıktılar. Mestana :

— Pehlivan! dedi, kapıyı kilitle de anahtarı al. Aşçının bir çırağı var, kapıyı açık bulursa fişekleri aşırıyor.

Üçü de merdivenlerden inerek bahçeye çıktılar. Mutfağın arkasına geçtiler. Burası mutfak duvarı ile bahçe duvarı arasında üstü açık bir poligon gibiydi. Dilâver sordu :

— Burada mı atacağız?

— Öyle ya... Burada atacağız.

— Civardaki evlerden, konaklardan silâh sesini işitmezler mi?

Bu söze Şâbanla Mestan güldüler. Mestan :

— İşitseler ne olur?

Dedi. Şâban da :

— Lala Efendi, burası Fehim Paşanın konağı... Burada tabanca sesi eksik olmaz.

Mestan :

— Bâzı bâzı... dedi, başka sesler de eksik olmaz.

Dilâver :

— Ne gibi? dedi.

Şâban :

— Sonra sonra sen de öğrenirsin. Şimdi işimize bakalım.

Tabancayı aldı.

— Lala Efendi, dedi. bir silâhı doldururken de boşaltırken de parmak tetikte olmalı.

Ondan sonra silâhın mekanizmasını açtı, topu çıkardı, tekrar taktı, Dilâvere de öğretti.

— Şimdi dolduralım ama, dedi, bunun fişekleri yok. Mestan, oradan beş fişek ver.

Mestan, cebinden çıkardığı fişekleri uzattı. Şâban dol-

durdu. Arkası duvar olan hedefe elli adım yaklaştı. Tabancalı elini birden kaldırarak ateş etti. Kurşun hedefin ortasındaki noktanın bir parmak yanına isabet etmişti. İkinci, üçüncü kurşunlar hedefin ortasında idi.

— İşte gördün ya... dedi, sen de böyle atacaksın... Mestan, ver bakalım beş fişek daha.

Silâh, yeniden dolduruldu. Dilâver, avcıbaşının târifi üzere beş el attı. Beşi de hedefe isabet etmemişti.

— Lalacığım, sen nişan alıyorsun ama tetiği çekerken bütün parmağını oynatıyorsun. Yalnız parmağın üst kısmını oynatacaksın.

O gün yirmi beş fişek yaktılar. Gelen geçen aşçılar, bahçıvanlar bu gümbürtülere başlarını çevirip bakmıyorlardı bile...

Akşam olunca selâmlıkta ağaların sofrasında misafirler bulunuyordu. Bunlar, ekseriyetle bâzan birinci, bâzan da ikinci sınıf kabadayılardı. Birinci sınıf kabadayılar, Fehim Paşa ile beraberdi. Zâten Paşanın kendine göre bir politikası vardı. Nam vermiş birisi olursa onu arabasına alır, sağında oturtur, bir iki gün sonra soluna geçirir, birkaç gün sonra karşısındaki «Evet efendim» iskemlesini gösterir ve nihayet arabacının yanına çıkartırdı. İstanbulda büyük vukuat yapmış yırtıcı kuşların çoğunu böyle yapmıştı.

Fehim Paşanın konağında ne siyasetten, ne edebiyattan bahsedilirdi. Bütün söz mevzuu kavgalar, dövüşlerden ibaretti. Arada sarayın antipatisini çeken şahsiyetler olursa, Paşa bunları kendi zâviyesinden te'dib ederdi. Meselâ Hünkâr yâverlerinden «Güzel» lâkabiyle anılan bir Rıza Paşa vardı. Bütün sermayesi yakışıklı olmaktan ibaretti ve hakikaten de güzel adamdı.

Bunun kimbilir hangi meseleden dolayı okşanması lâzım geldi. Fehim Paşa, derhal içlerinde Mestan Pehlivanın da bulunduğu beş kişilik bir kuvvet gönderdi. Rıza Paşayı Fenerbahçesinde adamakıllı dövdüler. Rıza Paşa, eniştesi Mâbeyinci Ârif Bey vasıtasiyle Padişaha şikâyet etti, kendisinin Hünkâr Yâveri olmasına rağmen mâruz kaldığı bu hakaretin müsebbiblerinin cezalandırılmasını istirham etti. Padişah: «Ben lâzım gelen şeyi yaparım» dedi ve hiçbir şey

yapmadıktan başka bir Cuma selâmlığında Fehim Paşaya iltifat etti.

Dayağın nereden geldiğini anlayan Rıza Paşa, biraderi Şevket Paşa, Mâbeyinci Ârif Bey bir kolayını bularak o zamanın tâbirince «Erbâb-ı fesâda iltihak etmek üzere» Avrupaya kaçtılar. Bir müddet sonra da dehâlet ederek affedildiler ve memlekete döndüler. Rıza Paşa yediği dayakla kaldı.

Fehim Paşanın, Üsküdar Muhafızı Bedirhânîlerden Ali Şâmil Paşa ile de arası açıktı. Pazar, Cuma günleri Fenerbahçeye biri giderse diğeri orada bulunmamayı tercih ederdi. Çünkü ikisinin karşılaşması muhakkak bir çarpışma ile neticelenecekti.

Bu suretle konakta bu iş için ayrılan muhtelif hazır kuvvetler emir bekliyorlardı.

Dilâver, burada hem memleketin yırtıcı kuşlarını tanıyor, hem de dövüş kavga hususunda ikmâl-i tahsil eyliyordu. Konaktakiler, yahut dışarıdan peydahladığı tanıdıkları ile arada Kürekçilere de düşüyor, barbut atıyor, peseta kesiyordu.

Dost gecelerinde hazır bulunmaya başladı. Tanınmış evlerden birinde «Adalı Angeliki» diye anılan sarışın bir Rum kızını dost tuttu. Ona haremağalığını zımnen imâ edenlere:

— Bizim kalbimiz yok mu?

Der, biraz ileriye gidenler olursa ters bir lâf da söyleyiverirdi.

Dilâverin zamparalığı pek tabiî olarak tamamen plâtonik bir tarzda idi. O, sözümona metresinin dostu değil belâlısı idi. Vakitli vakitsiz eve düşer, içeridekileri ürkütür, sokağı keser, kola karşı koyar, karakola gider, hüviyeti malûm olduğu için işi örtbas ederler, jurnal Paşanın eline geçer:

— Ulan fellâh! Yine dün akşam ne haltettin?

Gibi iltifatımsı bir azar yerdi. Dilâver, memnundu, çünkü onun da anlatacak mâceraları oluyordu.

Galatada, Bahçelide bir iki Kefalonyalı ile dövüştü, yaralandı, balozlarda rezalet çıkardı, işin ucunun kârlarına dokunduğunu gören gazinocular, Dilâverden içki parası alma-

dılar, hattâ Arabın avucunu vakit vakit okşamaya başladılar.

Dilâver, gittikçe azıyor, çığırından çıkıyordu. Bir gün sokakta bir hıristiyan kadının yanında başı şapkalı bir zenci çocuk gördü :

— Vay! Gâvur karısı, Müslüman çocuğuna şapka giydirmiş!

Diye çocuğu çekti, aldı. Kadın, Fransız Konsoloshanesinden bir memurun karısı idi. Fransızca feryâda başladı, polisler koştu. Hepsini karakola götürdüler.

Dilâver, kendi mantığı ile bar bar bağırıyordu:

— Arab çocuğunu gâvur etmişler.

Komiser zencîden de hıristiyan olduğunu bir türlü Dilâvere anlatamıyordu.

İşi tatlıya bağladılar. Fakat Konsoloshâne hâdise hakkında Hâriciyeye müracaat etti. İş, Fehim Paşaya kadar aksetti. O da Dilâvere mükemmel bir dayak attıktan sonra konaktan kovdu.

Fehim Paşa iyi silâh atardı, bilhassa tabanca kullanmakta büyük mahâreti vardı. Uzakça mesâfeye dikilmiş bir tahtaya tabanca ile ismini yazdığı, Kâğıthaneye gittiği zaman da «Çayıra girmek yasaktır» levhasındaki yazıyı kurşunla doldurduğu çoktur.

Paşanın en büyük zevki, Dilâveri karşısına dikip başına su dolu bir kadeh koyarak tabanca ile vurmak ve Arabın yüzünü kırılan bardağın suyu ile ıslatmaktı.

Aynı kolpoyu, yeni gelen haremağası ile de yapmak istedi.

— Nureddin! Karşımda dur...

Nureddin Ağa, ne yapılacağını bilmiyordu. Fakat su dolu bardak başına konulduktan, Paşa da pantalonunun arka cebinden tabancayı çıkardıktan sonra işi anlar gibi oldu. Paşa :

— Başındaki bardağı vuracağım, sakın kımıldanayım deme ha... Kurşunu alnına yersin.

Habeş, korkudan âdeta beyaz oldu. Bütün vücudu titriyor, çene kemikleri takır takır birbirine vuruyordu.

Fehim Paşa :

— Ulan Arab! Titreme. Kurşunun mahrekine gireceksin...

Dedikçe haremağası ispazmoz tutmuş gibi oluyordu. Nihayet Paşa, kolunu uzatarak, sol gözünü kapayıp namluyu Nureddin Ağaya doğrultunca zavallı Habeş namludaki siyah noktanın birden büyüyerek kendisini yuttuğunu görmüş gibi oldu, bulunduğu yerde düştü, bayıldı.

Paşa kızdı :

— Kaldırın şu kalp herifi...

Nureddin Ağanın yüzüne su serptiler, ayılttılar. Zavallı, hâlâ hayatta olduğuna hayret ediyordu. Kendine gelemedi, yorgan döşek hasta yattı.

Şimdi konakta herkes Dilâver'i arıyordu.

— Çetin Arabdı, onu Hanımefendinin arabasının üstünde görenler çil yavrusu gibi dağılırlardı.

Diyorlardı. Hakikaten de öyle idi.

Nureddin Ağa, bütün nezaketine, terbiyesine rağmen Dilâverin yerini tutamamıştı. Eski efendileri onu okutmuşlar, yazdırmışlar, musikî tahsil ettirmişlerdi. Eski divânlar, ezberinde gibi idi. Fakat Fehim Paşanın konağında Fuzûlî'den, Bâki'den kim ne anlar, Nureddin Ağanın udla yaptığı taksimleri, okuduğu besteleri, nakşları kim dinlerdi?

Konağın bütün edebiyatı Kavanoz Mehmed'in altı Karamanlıyı nasıl meyhaneden uğratması, Ârif Beyin Eğinli Kasab Hüsnüyü bir tokatla nasıl yere yuvarlaması idi... Musikî de semâî kahvelerinde Zil İzzet'in koşmalarından ibaretti.

Bir gün Paşa ile bir yere gittiler. Fehim Paşa, iki kişinin dövüştüğünü gördü. Arabasını durdurdu.

— Nureddin! Git şu iki herife birer tokat vur!

Emrini verdi. Nureddin ağa atladı, kendini Paşaya beğendirmek için var kuvveti ile kavgacılardan birine bir tokat vurdu, ondan sonra da, «Aman!» diye olduğu yerde tepinmeye başladı. Paşa hayretle sordu :

— Buna ne oldu?

Arabacı da indi, baktı:

— Efendim, bileği çıkmış!.

— Hay Allah müstahakkını versin.

Arabanın üstünde inleyen haremağası ile konağa döndüler. «Şahnazar» çağırıldı, bilek yerine kondu, sarıldı.

Ertesi gün de Fehim Paşa, Kirkora:

— Bugün Dilâveri aratın, buldurun, gelsin.

Emrini verdi. Konaktaki hafiyeler, yardaklar, derhal avcıya dağıldılar. Dilâveri, Köprünün Adalar iskelesinde Avantacı Hasan Beyle «Gülbahar» oynarken buldular. Arab kazanıyor, memnuniyetinden türlü şaklabanlıklar yapıyordu.

— Şeytanın bol olsun Dilâver Ağa.

Dilâver, başını kaldırdı. Tepesinde dikilen Mestanı görünce:

— Hoş geldin Pehlivan! Otur bakalım.

— Oturamam. Şimdi tavlayı bırak. Hemen gideceğiz. Paşanın emri var.

— Otur bir kahve iç. Şu partiyi bitirelim, bak Hasan Bey kaybediyor.

— Kayba, kazanca bakma... Kalk gidelim. Biliyorsun, Paşa beklemez.

Tavlayı kapadılar. Dilâver altındaki mecidiyelerin birini aldı.

— Kusura bakma... Hasan Beyim, dedi. Malûm a...

Konağa geldikleri zaman, Fehim Paşa, Samsundan getirttiği iki çoban köpeğini, sokaktan geçen bir çingenenin iri ayısını bahçeye aldırmış boğuşturuyordu. Köpekler saldırıyorlar. Ayı ayağa kalkmış, arkasını ağaca vermiş, köpeklerin hücumuna mukabele için hazır vaziyette bulunuyordu.

Köpeklerden biri, biraz yaklaşır gibi oldu. Ayı bir tokat salladı, köpek yere yuvarlandı, bundan istifade eden diğer köpek arkadan ayının buduna saldırdı. Çingene ağlamaya başladı:

— Aman Paşacağızım. Bu ayılar, devlet malıdır. Sonra bana ödetirler.

Hakikaten de öyle idi. Eski bir gelenek mucibince hazine, ayıları çingenelere kiralardı.

Köpekleri götürdüler, can korkusu ile ağaca tırmanan ayıyı güçbelâ indirdiler... Çingeneye para verip savdılar.

Dilâver, bir kenarda bekliyordu. Fehim Paşa :

— Burnun sürttü mü? dedi. Yine işine başla... Fakat bir edepsizliğini öğrenirsem seni gebertirim.

Bu, kuru bir tehditten ibaretti. Bunu Dilâver de biliyordu.

İşte Sâfinazın evinde Deli Hüseyin'le, Tonga Fuad'la beraber bulunduğu devre, Dilâverin konağına tekrar kapılandığı zamana tesadüf ediyordu.

— Haydi bakalım Yakomi usta...

Yakomi, zurnanın altına bir ipek mendil soktu. Sesi boğarak karciğardan ufak bir taksime girişti. Saz da hazır vaziyette duruyordu. Sâfinaz, misafirlere nasıl ikram edeceğini bilmiyordu. Zurna karar verir vermez gayet kıvrak bir köçekçe başladı. Palazla Ceylân ortaya çıktılar... Saza riyaset eden Asiye :

Benim sevdiceğim bahçenin gülü
Güzel sevmeyenler olmaz mı deli
Yaşmaktan uğramış yanağın alı
Ben bir elâ gözlü yardan ayrıldım
Candan ayrıldım.

Ağırlamasına başladı. Ziller şakırdıyor, sazlar, bu milletin parmaklarına nasib olan kıvraklıkla türlü nağmeler saçıyordu.

Hepsi zâten yüklü oldukları için bu neşve fırtınası ile alabildiğine coşuyorlardı.

Birden ihtiyar Asiye ortaya:

— Bir hecalim var... Her kime?

Tekerlemesini savurdu.

Sâfinaz, Necibin hoşuna gitmek için cevap verdi:

— Hayganoş ablanın başına.

— Ala ala hey...

Necib, oturduğu yerden kalktı:

— Kim haltetti bunu?

Saz, birden durdu. Necib tekrar sordu:

— Söylesenize ulan... Kim haltetti bunu?

Sâfinaz:

— Nazlı beyim... dedi. Ala ala hey çekmek meclisi şenlendirir de...

— Meclisinizin de, sizin de Allah belânızı versin.

Ondan sonra önündeki tepsiye bir tekme vurdu. Kadehler, tabaklar, şangır, şungur odaya saçıldı.

— Kalkın! dedi.

Herkes kalktı. Tonga Fuad:

— Yâhu! Ne oldu, ne var?

Haydar :

— Anlayacağın karı ile dargın da... Alındı.

— Ne bileyim be kardeşim?

Necib ateş püskürüyordu :

— Ben, hergeleliği kimin yaptığını biliyorum.

İçlerinde en ağırbaşlı olan Suyolcu Mehmet, Necib'i teskin etmeğe çalışıyordu :

— Boşuna üzülüyorsun... Ortada bilerek yapılan bir şey yoktur.

— Ben gördüm. Şu Dilâver fellâhı yok mu? Kolbaşına o işaret etti.

Dilâver :

— Vallahi ben bir şey bilmiyorum.

Diyor. Necib büsbütün kameti azdırıyordu.

— Nasıl bilmezsin? Abdullah, sizin konaktan çıkmaz.

Sarhoşlukla Hayganoş'un kaçırılmasından o dakikaya kadar olan zamanın hâdisenin yayılacağı kadar kısalığını hesap edemiyordu. Dilâver'e :

— Sus ulan, diyordu, sizin her şeyden haberiniz olur. Fehim Paşanın konağı bu...

Dilâver :

— Canım, diyordu, Fehim Paşayı ne karıştırıyorsun?

— Karıştırırsam ne olur?

Dilâver :

— Ne olacak? dedi, sana İstanbulu haram eder.

— Vay! Beni tehdit mi ediyorsun?

Suyolcu Mehmet, artık Necib'i yatıştırmağa imkân olmadığını anladığı için Tonga Fuat'la Deli Hüseyin'e:

— Müsaade edin de biz gidelim... dedi.

— Gidin... Be kardeşim ama...

Necib'in koluna girdiler, sokağa çıkardılar, bir arabaya atarak evine götürdüler.

Hayganoş'un Abdullah'la kaldığı iki gün iki gece Necib'i deli ediyordu. Arkadaşlarına:

— Artık Hayganoş benim için öldü, diyordu.

İki gün sonra Beyoğlundaki evin önünde bir araba durdu. Arabadan Hayganoş indi, kapıyı çaldı. Kapıyı açan uşağa hiç bir şey söylemeden yukarıya çıktı, eşyasını hazırlamağa başladı. Paketlerini yaparken odanın kapısı açıldı, Necib sapsarı bir sima ile karşısında duruyordu.

— Geldin mi?

— Geldim, gidiyorum.

— Nereye gidiyorsun?

— Ne bileyim? Gözümün gördüğü yere.

— Yoksa yine dostuna mı gideceksin?

— Dostum da kim?

— Kim olacak. Seni iki gün alıkoyan herif.

Hayganoş :

— Necib! dedi, benim bu kanlı kaatil herife isteğimle gitmediğimi sen de biliyorsun. Ama, iş bir kere oldu. Bu kadar adamsınız. Beni hem koruyamadınız, hem de kurtaramadınız. Bunda benim ne kabahatim var?

— Senin kabahin yok. Yok ama... Artık ben bu köpeğin artığını yemem.

— Öyleyse ne diye nereye gittiğimi soruyorsun?

— Lâf olsun diye söyledim.

— Müsaade et ki pılı pırtımı alayım.

— Al.

Necib bir koltuğa oturdu. Genç kadın, çantasına ötebe-

risini yerleştirirken, vücudunun inhinalarını bakışları ile takip ediyordu.

Hayganoş, Necib'in zaafını biliyordu. Bundan istifade etmeyi de düşünmüyordu. Abdullah'ın vak'asının kıskançlığını tahrik ederek onu kendisine daha fazla bağladığını anlıyordu.

Hayganoş'un buna ihtiyacı yoktu. Zâten Necib'e karşı hiçbir aşkı da yoktu. Bu hayata atıldığı zaman, en ufak bir tutkunun ulaşmak istediği gayeye bir engel teşkil edeceğini biliyordu. Bunun için sevmemeye, sever gibi görünerek sevmemeye karar vermişti. Gayet ciddî bir tavırla :

— Necib Bey! dedi. Pek güzel anloorum ki sen ne yardan, ne de serden geçoorsun... Bu işde benim suçum olmadığını sen de biloorsun... Ama ele güne karşı benim ile oturamazsın. Herkesin dedikodusundan bize rahat yoktur.

Necib :

— Ben zâten böyle bir şey düşünmüyorum, dedi, biz beraber bulunacak olursak kimsenin yüzüne bakamam. Fakat senin istikbalini düşünmeye mecburum. Birbirimizden ayrılacağız. O zaman ne yapacaksın?

Hayganoş karşısında ateşler içinde yanan âşıkına baktı, içinden kahkahalar taşıyordu. Necib, dokunsa ağlayacak halde idi. Yavaş yavaş hissiyatına da hâkim olamıyordu:

— Alçak kerata! dedi. Beni can evimden vurdu. Evet! Düşünüyorum, ne yapacaksın?

Hayganoş :

— Beni düşünme... dedi.

— Nasıl düşünmem?

Genç kadın :

— Beni gördün ise Yüksekkaldırımdaki resimler gibi önünü ardını saçları ile örten çıplak (Yenuvefa) gibi aldın... Nereden geldim ise yine orâ gideceğim..

— İşte buna vicdanım kail olmuyor.

Hayganoş :

— Yavrum, dedi, boş lâf etme. Sen zenginsin. Bir Hayganoş giderse seksen tanesi gelir. İkimiz de biraz ahlarız of-

larız. Sen benden çok güzelini bulursun... Ben de kaderim buymuş der, eski yaşayışıma dönerim.

— Bunu söyleme...

— Söylemeyim de ne edeyim? Ya beni seversin, ya da sevmezsin.

— Orasını ben bilirim.

— He... Ben de öyle düşünoorum... Eğerleyim beni sevoorsan «Ko desinler aftos yârin on parmağı kınalı» dersin, beni ile eskisi gibi otururşun.

— Buna imkân yoktur. Hovardalığın kaidesi, raconu vavdır.

— Tamam... Racona uymak istersen, yol kısa iken birbirimizden ayrılırız. Artık beni unutursun... Abdullahtır? Yorgidir? Agopdur?

— Sus, Hayganoş...

Hayganoş, hem eşyasını hazırlıyor, hem de Necib'i bu lâflarla deli ediyordu.

İnce belini, yuvarlak omuzlarını, dik göğüslerini, mevzûn endâmını göstermek istiyormuş gibi eğiliyor, doğruluyor, dolabından aldığı elbiseleri yavaş yavaş katlayarak sandığa yerleştiriyordu.

Necib, bir sigaradan ötekini yakarak genç kadını gözleriyle bir yudum su gibi içiyordu.

Hayganoş :

— Onı için... Sen artık burada durma. Ateşle barut yanyana durursa patlar, bir sakatlık olur. Ben eşyamı alır gidelim. Bir kere bu kapıyı çıktıktan sonra da artık, beni arama sorma... Birbirimize rastlar isek eski ahbabca hâl hatır sorar, biraz geçmiş günlerin lâfını ederiz. Olur biter...

— Fakat Hayganoş! Ben seni seviyorum.

— Farkındayım... Benim de gönlüm taştan değildir. Ben de seni seviyorum ama...

Sözün burasında güzel dudaklarını çarpıttı, istihzâ kuvvetini toplayarak :

— İşte sizin raconunuz bırakmoor...

Dedi, ondan sonra :

— Necib Bey, dedi, boş lâf edoorsun...

Necib:

— Neden? dedi. Ben seni sevmiyor muyum Hayganoş?

— Sen beni sevmoorsun... Sen Hayganoş'un dostu olmayı sevoorsun...

— Sana karşı hangi fedakârlıktan kaçındım?

— Ben sana sevmekten lâf edoorum, sen fedakârlık doorsun. Bütün Beyoğlu karıları seni bekliyor yavrum, gönülde muhabbet olursa racon vız gelir. Raconu düşünürsen âşıklıktan bahsetmezsin... Anladın? Ben de onı için sana doorum ki yol kısa iken ben Sürpik'in evine, sen de racona gidersin... Dediğim gibi biraz puflarız, birbirimizi unuturuz.

Genç kadın, Abdullah'ın koynundan çıktıktan sonra hakikaten Necib'le olan münasebetinin artık tamamiyle kesildiğini zannediyordu. O muhitte yaşayanların bu gibi vaziyetlerde gösterdikleri taassup, erkeklerin, kısaca insanların kalbi üzerindeki tecrübelerine rağmen ona bu kanaati veriyordu. Fakat şimdi Necib'in perişan hâlini görüyor ve anlıyordu ki insan ve erkek denilen mahlûk bir aşk fırtınasına tutulursa çeşitli rüzgârların önünde savrulan bir çöpten başka bir şey değildir.

Kuvvetli zekâsı ile bunu anlar anlamaz kendisini bekliyor zannettiği mübhem istikbalin karanlıklarından kurtulduğuna hükmeder gibi oldu. Elindeki koz kuvvetli idi. Onu kadınlığının velûd bir istidat ile sıraladığı silâhlarla cihazlandırmak onun için pek güç değildi. Hayatı pek güzel anlamış hissini veren ve onu da kendine yakıştırmasını bilen bir eda ile:

— Ne yapalım beyim? dedi, kısmet bu kadarmış.

Biraz evvel: «Dediğim gibi biraz puflarız» sözü artık Hayganoş için bir kehanet olmuştu. Necib, daha şimdiden puflamağa başlamıştı. İki cami arasında kalmış beynamaz gibi ne yapacağını bilmiyordu. Hayganoş'a:

— Seninle, dedi, unutulmaz vakitler geçirdik... Fakat görüyorum ki ayrılmak icabediyor.

Hayganoş, az kalsın cıvatayı biraz daha sıkacak, yahut bütün bütüne gevşeterek:

— Anladık a babam... Ayın dört haftası topik yiyen şaşkın ayyaş gibi bu lâfı önüme sürmesene...

Diye patlayacaktı, kendini tuttu.

— İşte, dedi, bunun icabını anladığım içindir ki kalkıp gitmeliyim... Artık bir daha bu lâfın üstüne dönmeyelim.

Necib :

— Seni bu vaziyette, bu hâlde bırakamam.

Hayganoş hayretle sordu :

— Beni bırakmak için hangi vaziyet lâzımdır?

— Anlamadın... Benimle bulunduğun müddetçe ben sana karşı hiçbir fedakârlıktan çekinmedim.

— He... Öyledir. Zatlığını göstermişsindir... Bunu hiçbir zaman unutamam.

— Şimdi yapayalnız kalacaksın. İlk zamanlarda bâzı ihtiyaçların olabilir. Sana biraz para vereyim.

Elini cebine daldırdı. Beş liralık Osmanlı Bankası banknotlarından bir tutam çıkardı, Hayganoş'a uzattı. Ayrılık hediyesi, pek öyle küçük görülecek miktarda değildi.

Hayganoş banknotları aldı. Şimşek gibi bir tereddüt ânı geçirdi ve yine paraları Necib'e uzattı:

— Teşekürlerle aldım... Yine teşekkürle sana verdim...

— O ne demek?

— O, şu demektir ki... Ben artık senden para pul istemem...

— Neden?

— Necib Bey, hizmetçi Katina'ya yol veroorsun?

— Anlamadım.

— Ferasetin azdır diyemem ama... Beni yanlış tanımışsın. Eğerleyim ayrılmak kararı vermemiş olsaydık senin cebin benim cebim idi. Ne istesem alır idim. Ama, şimdi böyle değil. Benim ufak tefeklerim vardır, lâzımsa onları satar, günümü gün ederim.

Banknot tomarını Necib'e uzattı:

— Dediğin gibi senin ile güzel zamanlar geçirdik. Böyle ayrılık vaktinde istemem ki bu tatlı zamanların kirası ödenir gibi para alayım, istemem, ben para bulurum.

Necib'in kırmızı yüzü büsbütün kızardı. Hayganoş'un uzanan elini tuttu, kadını kendine doğru çekti.

— Hayganoş! Ben sensiz yaşayamam.

Hayganoş, alaylı bir tebessümle sordu :

— Raconu ne yapacaksın?

Necib :

— Burada oturmayız. Seni alır, çiftliğe götürürüm.

— Orada oturamazsın.

— Neden?

— Arkadaşlarına alışmışsın... İçin sıkılır. Ben de patlarım.

— Bir müddet kalırız. Bu işin dedikodusu kapanıncaya kadar...

— Kapanır dersin?

Hayganoş, Abdullah'ın dediğini tekrar etmiyordu. Abu: «Bana haftada bir gün, yahut istediğim gün gelmeli» demişti.

Necib :

— Kapanır, kapanmaz. Bu işi kurcalayacak bir kişi var. Ben onu susturmasını bilirim.

Hayganoş yine kendini tuttu. Söylemiş olsa :

— Herif bir başına beni içinizden aldı götürdü, iki gün kapattı, hiçbir şey yapamadınız. Yarın öbürgün «gel!» derse, ben ne diyeceğim? Siz ne diyeceksiniz?

Dilinin ucuna gelen bu cümleyi bir yutkunma ile geçirdi. Aralarında geçen ayrılık fırtınasından sonra gelen sâkin bir hava içinde seviştiler.

Pek tabiî olarak Abdullah, Hayganoş'la olan macerayı kendi görüşüne uydurarak sağa sola yaymak fırsatını kaçırmıyordu. Evvelâ Tophane'deki racon kahvesine getti. Orada :

— Şapı kaynatsan olur mu şeker? Cinsini sevdiğim cinsine çeker!

Diye bir başlangıçla girişti, oradakiler Abdullah'ın dilinin altında bir şey sakladığını hissederek etrafına toplandılar. Abdullah :

— Efendim, diyordu, karıya haber gönderdim, tıpış tıpış geldi. Bizim racon arkadaşlarının artık söyleyecek bir lâfları kaldı mı? Ama diyeceksin ki Necib gibi elini hangi cebine soksa altın çıkaran bir adamı Hayganoş bırakır sana gelir mi? Gelir... Kadın kısmının böyle anlaşılmaz kolpoları vardır. Bundan sonra da ne gün istersem Hayganoş bana gelecek. Mirasyedi Necib Bey, elinden geliyorsa mâni olsun bakalım.

Hâdiseyi Galatadan Beyoğluna kadar bütün o muhite duyurmak için bu kadarı kâfi idi. İstanbul tarafı içinde Direklerarasında Tatar Emin'in dükkânı en mükemmel haber ajansı vazifesini görecekti.

Abdullah oraya da gitti. Gayet neşeli bir eda ile :

— Hay babam Emin peder, nasılsın bakalım?

Diye çöktü. Tatar Emin lâf olsun diye sordu:

— Bugünlerde görünmüyordun?

Abdullah, mânâlı mânâlı gülümseyerek pek neşeli zamanlarda söylediği şarkıyı mırıldanmağa başladı :

Ey servi nâzım, ruhsâr-ı - âlin,
Çıkmaz gözümden bir dem hayâlin!

Tatar Emin :

— Abu! Keyfin yerinde... Yine bülbül gibi ötüyorsun.

— Öterim ya... Sen de benim gibi gül koklasan, bülbül gibi ötersin.

— Bu gül hangi gülistandan? Katmerli mi?

— Necib Beyin gülistanından.

Tatar Emin durdu, şimdiye kadar ne vakalara şahit olmuştu.

— Ne diyorsun Abu?

— Ne diyeceğim? Olanı söylüyorum.

— Amma yaptın ha... Yoksa Hayganoş'u mu düşürdün?

— Hay babam Emin peder... Ne düşüreceğim? Haber gönderdim, o da kalktı geldi.

— İnanmam. Benim bildiğim Hayganoş senin için rahatını bozmaz.

— Orasını bilmem, ben iki gün iki gece karının sefasını sürdüm...

— Yoksa zorla mı aldın?

— Ben kim oluyorum ki öyle kabadayılardan karı alayım? Senin anlayacağın karı bana tutkun.

— Onu bir tarafa bırak...

— Neden bırakayım? Ben çirkin adam mıyım?

— Alaydan vazgeç de işin doğrusunu söyle.

— Sana yemin... Hayganoşla iki gün iki gece beraber kaldık.

— İyi yapmadın Abu.

— Neden?

— Dövüşeceksin. Belki de vuruşacaksınız.

— Öyle mi dersin?

— Olmuş gibi biliyorum. Necib karıyı seviyor. Senin bu hakaretini hazmetmez.

Abdullah alaya vurdu:

— Vah vah... Desene, bu işde yanlış kapı çaldık.

— Bence öyle.

— Ama ne yapayım? Hayganoş da değer doğrusu.

— Bana söyledin... Bunu başkasına açma.

— Ben sana mahsus söyledim ki bunu onlara söyleyesin diye.

— Beni bu işe karıştırma. Ne sen bana bir şey söyledin, ne de ben bir şey duydum.

— Boş lâf etme Tataroğlu! Sen bu lâfları bu akşam onlara yetiştireceksin.

— Ağzımı bile açmam. Bak, sen bana olmuşu söylüyorsun, ben sana olacağı söyliyeyim, siz mutlaka vuruşacaksınız, eğer ben bu söylediklerini onlara söylersem, yarın öbürgün cinayet mahkemesinde Hilmi Beyin karşısında beni terletirler. Durup dururken başıma belâ alamam.

— Kaldır ayağını, tam üstüne bastın. Bâri oldu olacak hepsini söyle... Onlar mı beni haklayacaklar, ben mi onları temizleyeceğim?

Tatar Emin:

— Orasını bilmem! dedi, yalnız sana şu kadar söyliyeyim. Ayağını denk al.

Abdullah :

— Serçeden korkan darı ekmez, dedi.

Vak'a, bir kaç gün içinde bütün İstanbula yayıldı, hem de Abdullah'ın istediği şekilde yayıldı.

Necib'le arkadaşları da müşkül vaziyette kalıyorlardı. Abdullah'ın kadını zorla kaçırdığını söyleseler, acizlerini itiraf etmiş oluyorlar, Abdulah'ın dediği gibi Hayganoş'un kendi arzusu ile gittiğini kabul etseler, Necib'e leke sürmüş oluyorlardı. Hem de öyle bir leke sürülüyordu ki, o zamanın zihniyeti bunu hiçbir zaman affetmezdi.

Necib'le münasebetlerini devam ettirecek olsalar kabadayılık kaidesi onları da önlerine bakmağa mecbur edecekti.

Bir taraftan Necib'le de alâkalarını kesemiyorlardı. Şimdiye kadar bütün hovardalık âlemlerini beraber yapmışlar, sabahlara kadar eğlenmişler, Apukurya zamanında (Odeon) un incesaz salonunu kapatarak, Beyoğlunun en oynak karılarını oynatmışlardı.

Bunları birden unutmak, hattâ bu âlemlere veda etmek icabediyordu. Zira hiçbirisinin bu ağır masraflara tahammüle vaziyetleri müsait değildi. Necib daha Rumeli'deki çiftlikleri bitirememişti.

Hepsi aralarında konuşuyorlar, fakat işin bu safhasını kapalı geçiyorlardı. Çerkes Mehmet:

— Necib'i karıdan ayırmağa imkân yok, diyordu, eğer onunla dostluğa devam edecek olursak bu gülün dikenine de katlanacağız.

Diğerleri, büyük bir felâketin şimdiden matemini çekiyorlarmış gibi kötü kötü düşünüyorlardı. Tatar Ömer:

— Abdullah'ın dili durmuyor, alayımıza posta okuyor.

Haydar sordu:

— Ne diyor? Kime söylüyor?

— Bana bu sabah Emin peder söyledi, dükkânına gitmiş. Serçeden korkan darı ekmez, demiş.

Çerkes Mehmet :

— Abu'yu bir yerde sıkıştırırsam teresin pestilini çıkaracağım. Ben ona serçeyi gösteririm.

Suyolcu :

— Sana ne oluyor? dedi. Biz Abdullah'la uğraşacağımıza Necib'e lâf anlatalım.

Haydar :

— Aman, dedi, ne lâf anlatacaksın? Karıyı seviyor işte...

— Seviyor ama.. Onun muhabbeti yüzünden biz piyasada iki paralık oluyoruz.

O gün bu kadarla kaldı.

Necib Hayganoş'u tekrar bulmuş, iki gün iki gecelik ayrılığın üzerinden sünger geçirilmiş, her şey unutulmuştu.

Birden ikisini de yeniden daldıkları muhabbet âleminden uyandıracak bir hâdise oldu. Abdullah, Hayganoş'a haber gönderdi: «Son buluştuğumuz gün bana haftada bir gün gelmeğe muvafakat etmişti. Bu salı günü bekliyorum.»

Hayganoş, bunu Necib'e söylediği zaman mirasyedi deliye döndü. Pek tabiî olarak Hayganoş gitmedi. Abdullah bir iki gün sonra yine Tatar Emin'in dükkânına düştü.

— Hay babam Emin peder... Yavruya haber gönderdim, gelmedi.

Tatar Emin:

— Gelir mi ya? dedi. O, bir defa olur.

Abdullah, hiddetlenir gibi yaptı:

— Neden gelmesin efendim? Mutlaka mâni olmuşlardır. Buna hakları var mı?

— Canım Abu... İstanbulda karı kıtlığı mı var? Amasyanın bardağı, biri olmazsa biri daha... Başın belâya girecek.

Abdullah :

— Bana öyle ev âşikârelerinden gelecek belâ araba ile gelsin, Emin peder! Karı beni seviyor. O Necib olacak herifin, böyle âşık mâşuku birbirinden ayırması doğru mu? Revayı hak mı?

Buna Tatar Emin de güldü :

— Âşık sen mi?

— Ben ya... Kaç gündür ateş gibi yanıyorum.

— Su dökün...

— Para etmiyor. Şimdi ben gitsem kapıyı çalsam... Ne olur sanki?

— Ne olacak? Seni temizlerler.

— Emin peder! Beni onlar temizleyemez.

— Bu iş nasıl olsa bir patlak verecek. Bari bir an evvel olsun.

— Sana söyliyeyim. Necib'e söyle. Hayganoş'u bana yollasın.

Tatar Emin :

— Abu! dedi, sen belâ arıyorsun. Hem de püsküllü tarafından...

Abdullah, âşık rolü yapan acemi aktör gibi içini çekerek komik bir tavırla :

— Gözüm dünyayı görmüyor, varsa Hayganoş, yoksa Hayganoş. Düşündüm, sana derdimi dökmeye geldim, sevmek günahsa onu da sana söylüyorum.

Tatar Emin :

— Günah çıkartacaksan papaza git.

— Ben sana geldim. Sebebi de bütün bu söylediklerimi Necib'e söyleyeceğini bildiğim içindir.

— Abu sana geçen sefer de söyledim, beni bu işlere karıştırma, ben bundan sonra mahkemelerde sürünemem.

— Ne mahkemesi Emin Peder? Ortada kavga yok, dövüş yok.

— Şimdi yok ama olacak.

Abdullah hiçbir şeyi hesapsız yapmazdı. Tatar Emin'e mahsus gidiyor ve bu sözleri Necib'le arkadaşlarının kulağına gitsin diye mahsus söylüyordu.

Şimdiki halde karşı taraf, Abdullah'ın bu çekilmez lâflarını kabul etmek mecburiyetinde idi, uzaktan diş gıcırdatmaktan başka bir şey yapamıyorlardı.

Abdullah, bir akşam evine giderken Tatar Ömer'e rastgeldi.

— Ulan Tataroğlu, buraya gel.

Dedi. Tatar Ömer, duymamış gibi yaptı, yoluna devam etti. Abdullah adımlarını sıklaştırdı, arkasından yetişti:

— Sana söylüyorum. Lâfımı duymuyor musun?

Ömer, etrafına bakındı, sokak tenha idi, elini saldırmaya atmak için en ufak bir harekette bulunsa, Abdullah'ın kolunun içindeki söğüt yaprağı bıçağının kalbine dayanacağını anlamıştı, aşağıdan almayı muvafık buldu:

— Kusura bakma, kulağım biraz ağır işitiyor.

— Anlamak işine gelmiyor. Öyleyse iyi dinle... Necib Beyinize söyle. Hayganoş'a haber gönderdim, hâlâ gelmedi. Karıda benim hem gözüm var, hem de hakkım var. Eğer mâni olursa bu sefer geri göndermem.

Tatar Ömer, sarardı. Hakaret çok ağırdı:

— Bunu bana ne söylüyorsun? dedi. Necib'le bir kozunuz varsa aranızda halledin. Ben sizin orospu haberciniz miyim?

Abdullah:

— Ulan Tataroğlu! dedi. Sen Necib'in çomarlarındansın. Bugün de benim evimin etrafında benim için dolaşıyorsun.

Tatar Ömer:

— Allah inandırsın ki, evinin nerede olduğundan haberim bile yok.

— Öyleyse ben sana öğreteyim. Şu karşıdaki cumbalı ev benimdir. Şayet beni köteğe boğmak isterseniz yalnız sen değil hepiniz gelir, kapıyı çalar, beni çağırırsınız, böyle hırsız gibi saklana saklana adam kollamayın.

Tatar Ömer:

— Çattık yahu! dedi. Benim neme lâzım?

— Ulan Necib olmasa sen, Direklerarası kahvelerinde izmarit toplarsın, haydi git, bu dediklerimi beyine söyle.

Tatar Ömer, yürüdü... Giderken Abdullah'ı pirelendirmemek için arkasına bile bakmadı.

Tatar Ömer, Abdullah'la aralarında geçen muhavereyi Necibe anlattığı zaman bu, ateşe gazyağı dökülmüş gibi oldu. Necib:

— Bu heriften başımıza belâ gelecek!

Diyordu. Suyolcu Mehmet :

— Ben bunların hepsini daha o zaman düşündüm de Hayganoş'dan ayrılmanı onun için söylemiştim.

Necib, renkten renge giriyordu :

— Bunu temcid pilâvı gibi boyuna ısıtıp ısıtıp önüme sürme.

— Zâten bundan sonra ayrılsanız da nâfile... dedi, biz bu rezaleti sineye çektik.

Haydar :

— Biz sineye çektik ama Abu yakamızı bırakmıyor.

Necib, nihayet parladı :

— Bu kadar adamız... Bir kadını bu hergeleden muhafaza edemiyoruz.

— Ne yapalım?

— Bunu bana ne soruyorsunuz? Ne yapmak lâzım geldiğini bilmeniz lâzım.

Suyolcu Mehmet sordu :

— Öldürelim mi?

Bu sual hepsini şaşırttı. Bunu cân ü gönülden istiyorlar, fakat hiçbiri açıktan açığa söylemeye cesaret edemiyordu.

Necib :

— Yok canım, dedi, bunu istemem. Başımıza belâyı satın almış oluruz.

Suyolcu, hafif bir tebessümle :

— Öyleyse bu herifin elinden dilinden nasıl kurtulacaksınız? Anlaşılıyor ki Hayganoş'un peşini bırakmıyacak.

Çerkez Mehmet :

— Ben onu nasıl susturacağımı bilirim.

— Ne yapacaksın?

— Madra edeceğim.

— Olur mu?

— Punduna düşürürsem olur.

Suyolcu :

— Benim bildiğim Abu şamar oğlanı değildir. Onu madra etmek isteyen her şeyi göze almalı.

Çerkez Mehmet :

— Çalımına getireyim. Onun kemiklerini kırarım, bir daha hovardalığa tövbe ettiririm.

Suyolcu :

— Mehmet! dedi, senin pençeli olduğunu hep biliriz. Fakat kavga, dövüş, kuvvet oyunu değildir, Abdullah'ı bozmak, onu rezil etmektir. Abdullah, buna kolay kolay eyvallah demez. Sonra nasıl saldırma kullandığını da bilirsiniz. Ben Arabı kaç defa dövüşürken gördüm. Karşısındakinin istediği yerine imzasını atıyordu.

— Sen, ondan yılmışsın da böyle söylüyorsun.

— Peki arslanım... Öyle olsun.

Necib :

— Ben de bu herifin bozulmasını isterim. Çünkü azdı.. Zâten başka yapacak bir şey yok.

Suyolcu :

— Var, dedi., erkeklik daha ölmedi, ben Abdullah'la bir konuşayım, ona peki dediririm: Bir akşam meclis oluruz, Hayganoş da elini öper, kardeş olurlar. Mesele kapanır.

Necib parladı :

— Ben bu herifle karşılaşırsam, bu ancak dövüşmek için olur, yoksa dost olmak için değil. Böyle hergelede kabadayılık ne gezer? Racon kestik, olmadı. Kadıncağızı akla gelmedik hile ile mandepsiye bastırdı, şimdi gezdiği yerde bizim aleyhimizde söylüyor. Buna gidip de dostluk teklif etmek, «Ben ettim, sen etme» demektir, ben buna gelemem. İcabederse tek başıma gider, ondan hesap sorarım. Ya karnı, ya sırtı...

Çerkez Mehmet :

— Bu sana düşmez.. dedi, o hesabı ben soracağım.

Haydar :

— Yâni biz soracağız, demektir.

— Anlıyorsun a... dedi, Abu'yu çaktırmadan tekip edeceksin, eve kaçta gelir, kaçta çıkar? Öğreneceksin.

Tatar Ömer :

— Ben bunu yapamam beyim, dedi, son defa beni çe-

virdi, bir defa daha karşılaşırsak ikimizden biri «Buyurun cenaze namazına»dır.

— Korkuyor musun?

— Korkmuyorum. Abdullah, işkilli... Beni bir daha görürse büsbütün işkillenecek. İyisi mi? Bırakın kulağına kar suyu kaçsın. Hem onu takip ettirip de ne yapacaksınız? Gezip dolaştığı yerler malûm, nasıl olsa bir derbende düşürürüz.

Ondan sonra, hepsi kâh bir arada, kâh ayrı ayrı Direklerarasından ayrılmadılar. Zâten Çerkez Mehmet her gün kahvesinde idi. Arada Tatar Emin'e de uğruyorlardı.

Bu tecrübeli kurt garip bir teşekkül neticesi olarak uçları topak topak olan parmakları ile dört köşe çay masasında trampet çalarak, Abdullah'a söylediğini bunlara da tekrar ediyordu :

— Ayağınızı denk alın...

Bu uzaktan muhasama haftalarca sürdü. İki taraf da birbiri aleyhine söylemediği söz bırakmıyor, hepsi, yakında patlayacak fırtınayı bekliyorlardı.

Abdullah, tetik üstündeydi. Sol koltuğundaki iki yüzlü ağır saldırmayı hemen çekebilmek için sağ kolunun ufak bir hareketi kâfiydi. Bu müthiş silâhın kını çeketin eteğini biraz tecavüz ettiği için ince pardesüyü, pek emin olduğu zamanlar giyiyor, başka vakitlerde âni bir hücuma uğrarsa serbest kalabilmek için omuzuna atıyordu.

Abdullah, bütün kabadayılık hayatında yalnız hareket etmiştir. Kendisini sayanlar ve hürmet edenlerle kıraathanelerde, çayhanelerde oturur, sohbet eder, onlara askınlar baskınlar anlatır, düştüğü vartalardan nasıl kurtulduğunu hikâye eder, güler, güldürür, fakat tanıdıklarından kimsenin yardımını istemezdi.

Necib'le arkadaşlarının hemen her gün Direklerarasında görünmeleri, kendisine karşı yapılacak tecâvüzün yaklaştığını kâfi derecede anlatıyordu.

Fakat Abdullah onlardan korkmuyordu. Macerâperest ruhu bu heyecanı istiyor gibiydi. Eve gitmek zamanının gel-

diğini anlayınca inadına Çerkez Mehmed'in kahvesinin önünden geçiyor, hattâ orada biraz durmak için, pantalonunun paçasını kıvırıyor, ondan sonra ağır ağır yoluna devam ediyordu.

Bu vaziyet günlerce devam etti. Bir gün yine Tatar Emin'in dükkânına uğradı :

— Hay babam, Emin peder... dedi, dün akşam rüyamda yine Hayganoş'u gördüm.

Tatar Emin kızıyordu, fakat belli etmiyordu. Bu sefer dayanamadı :

— Bana bak Abu! dedi. Bir daha bana böyle şeylerden bahsetme.

— Ne var? Necib Bey, senin de benimle konuşmanı yasak mı etti?

— Ben Necib Beyin mantinatosu muyum?

— Ne bileyim... Baksana, neredeyse eşimi, dostumu bana haram edecek.

— Alayı bırak. Dükkâna gel... Hoş beş edelim. Ama boyuna Hayganoş'tan bahsedeceksen bir daha buraya gelme.

Abdullah :

— Peki, dedi, bir daha onun lâfını etmem. Ama sırasını düşürürsen ona bir nasihat et.

— Yine mi?

— Onun iyiliği için söylüyorum, bu sefer ikisini birden uçuracağım.

Tatar Emin :

— Ne hâliniz varsa görün, benim başıma kokmayın...

Abdullah, Necib'le arkadaşlarının, Emin'in dükkânında olduklarını görürse yolunu değiştiriyor, dükkânın önünden geçerken de Tatar Emin'i selâmlamayı ihmal etmiyordu.

Necib, bir kaç defa atılmak istedi, arkadaşları mâni oldular. Çerkez Mehmet :

— Şimdi olmaz, diyordu, onu öyle bir biçimine getirelim ki, ya hastahaneye, ya evine sedye ile götürsünler.

Nihayet iki tarafın da beklediği bora patladı.

Kuvvetine, cesaretine güvenen Abdullah bu kitabın ba-

şında anlattığım gibi bir gece evine giderken Direklerarasında Osman Baba Türbesinin yanında Necib'le arkadaşlarının hücumuna uğradı.

Hasımlarının Abdullah'ı öldürmek istemedikleri muhakkaktı. Onu yok etmek isteselerdi bu, onlar için herhalde döğüşmekten kolay olacaktı. Fakat Abdullah'ın kabadayılık âlemindeki şöhretini sıfıra indirmek için onu şamar oğlanı gibi pataklamak, pek pek yüzünde, görünecek şekilde bir yara izi bırakmak için ustaca bir bıçak atmak zannolunduğu kadar kolay değildi.

Bu kitabın başında bütün tafsilâtiyle yazdığım Direklerarası kavgasında Çerkez Mehmed'in hayatına malolan hâdise, Necib'le arkadaşlarının Abdullah'ı yalnız madra etmek istemelerinden ileri gelmişti.

Çerkez Mehmet, Abdullah'ı kıskıvrak yakalayıp bastırdığı zaman kendisinin Abdullah tarafından öldürüleceğini bilmiş olsaydı bu lüzumsuz pehlivanlığı yapmaz, kamasını lâzım gelen noktaya yerleştirirdi. O, Abdullah'ı bastırdığı zaman Necib de dahil olduğu halde hepsi Abdullah'ın kafasına, gözüne, sille tokat, tekme indiriyorlardı. Abdullah, yediği darbelere ehemmiyet vermemiş ve altta olduğu için diğerlerine çaktırmadan koltuğunun altındaki iki tarafı da ustura gibi bilenmiş kamayı yavaşça çekip yine göstermeden koltuğunun altından Çerkez Mehmed'in karnına dayamıştı. Çerkez Mehmet, vurulduğunu hemen anlamamıştı. Anladığı zaman da artık bir şey yapacak hâli yoktu. Abdullah biraz çürük ve çizikle bu hâdiseden yakasını kurtararak bir kaç gün gizlendikten sonra Kilercibaşı Osman Beye iltica etmişti. Osman Beyin :

— Abdullah, bu işte bir karı dalgası var.

Dediği zaman Abdullah :

— Evet beyim... Hayganoş.

Diyerek vak'ayı bütün tafsilâtiyle Osman Beye anlatmıştı. Kilercibaşı :

— Bu işte ilk yapılacak şey senin gidip teslim olmandır.

— Kime teslim olacağım?

— Adliyeye.

— Nasıl emrederseniz...

— Daha doğrusu buradan doğruca Zabtiye Nâzırına gidersin.

— Beni kabul etmez. Muavinine havale eder. Kim olduğumu söylersem onlar da beni ezerler. Hele içlerinde Necib'in lûtfunu görenler varsa...

— Sen merak etme. Ben sana iki satırlık bir tezkere yazarım. Yanına girer, tezkereyi verirsin. Ondan sonra teslim olmağa geldiğini söylersin.

— Nasıl emrederseniz öyle hareket ederim.

— En doğrusu budur. Ömrün oldukça kaçak gezemezsin. Sonra biraz da mâzur mevkiindesin. Nihayet senin üzerine beş kişi hücum ediyor. Aranızda bir kadın meselesi de var.

— Evet beyim... Ben onlardan birini öldürüp kendimi kurtarmasam onlar beni öldürecekti, tatlı canımı kurtardım. Ne yapalım?

Osman Bey yazıhanesinin gözünden kenarı yaldızlı bir kâğıt aldı. Zile bastı. İçeriye giren hademeye emretti :

— Kâtibi çağır.

Biraz sonra içeriye giren İstanbulinli şişmanca bir adama :

— Kâtip! dedi. Şu iskemleye otur. Şu kâğıdı da al. Bana ne söylersem yaz.

Kâtip iskemlede siyakat yavı gibi kıvrıldı. Yazı takımından aldığı kamış kalemi, tırnağında çıtlattı. Hokkayı da önüne çekti.

— Buyurun efendim.

— Devletlû Paşa Hazretleri...

Kamış kalem çatırdamağa başladı.

— Hâmil-i şukka-i senâveri Abdullah bendeleri, Direklerarasında bir tecavüze uğrayıp müdafaa-i nefs mecburiyeti ile bir belâya mâruz kalmış ve Nezâret-i âliyyeleri tarafından taharrî edilmekte bulunmuştur. Adliyeye teslimi

hususunda emri devletlerinin bidiriğ buyurulması ricasiyle arz-ı tahiyyat olunur.

Kâtip bekliyordu.

— Bitti.

Kâtip hemen rıhdanlığı yazıya döktü, Osman Beye uzattı :

— İmza buyurunuz, efendim.

Osman Bey, şal yeleğinin cebindeki mühür kesesinden mührünü çıkardı, uzattı, kâtip serçe parmağı ile mührü kuru mürekkebi ıslatmak suretiyle siyahlattı. Kâğıdı hohlayarak mühürledi, zarfa koydu, Osman Beye uzattı.

Abdullah, mektubu aldı, Osman Beyi etekledi, çıktı. Ağır ağır Beşiktaşa indi, bir kupa arabaya bindi, camlarını kapadı, nefesi ile buğulandırdı, parmağı ile dışarıyı görecek bir daire açtı.

Arabacı, oturduğu yerde arkasına dönerek sordu :

— Nereye gideceğiz beyim?

— Zabtiye Nezâretine.

Yola düzüldüler. Abdullah, Tatar Ahmed'e nasıl haber yollayacağını düşünüyordu. Zabtiye Nâzırının karşısına çıkar çıkmaz derhal tevkif edileceğini biliyordu. Kendi kendine:

— Tedariksiz davrandım, diyordu, evden yatak yorgan getirtmek lâzım. Mehterhâneden Ahmed'e haber göndersem, onu gündüz nerede bulacaklar? Yoksa Direklerarasına gitsem de evvelâ bu ciheti mi temin eylesem...

Bunu yapamıyacağını anlıyor :

— Olmaz, diyordu, Osman Bey kızar. Doğru Zabtiye Nâzırına gitmeli...

Araba durdu. Arabacı kapıyı açtı. Pazarlıksız binen bu müşteriyi pohpohlamak için :

— Buyurun Beyefendi, geldik.

Dedi. Abdullah araba parasını verdi, gayet tabiî bir tavırla Nezâretin avlusuna girdi. Şimdi yerinde bir mektep binası bulunan o zamanki Zabtiye Nezâreti, basamakları aşınmış geniş merdivenli, ahşap ve pis bir bina idi. Avlu-

sunda polisler, jandarmalar kelepçeli kelepçesiz adamlar getirip götürüyorlardı.

Abdullah, kimsenin dikkatini çekmeden merdivenleri çıktı, Nezâret odasının önüne geldi, komiserlerin, polislerin bulunduğu kapıya yaklaştı. Kıranta bir komiser, Abdullah'ı tanıdı.

— Hoş geldin Abu.

Abdullah bozmadı :

— Hoş bulduk İhsan Efendi.

— Hayrola...

— Paşayı göreceğim.

İhsan Efendi, yâver odasını göstererek :

— Yâveri gör.

— Yâverle bir işim yok. Paşayı göreceğim.

— Senin işin artık Paşa ile değil, bizimle...

— Olabilir. Ama ben Paşayı göreceğim.

Cebinden mektubu çıkardı :

— Kendisine verecek bir mektubum var.

Komiser, polis gözüyle mektuba bir nazar attı. Kapanacak tarafındaki ince yaldız dikkatini çekti.

— Ver bana da ben vereyim.

— Olmaz, kendi elimle vereceğim.

— Seni içeriye sokmaz da alır, müteferrikaya götürürsem ne olur?

— Hiçbir şey olmaz. Yalnız Kilercibaşı Osman Beyin mektubu Paşaya gitmemiş olur.

Komiser, Kilercibaşı Osman Beyin ismini işitince gülümsedi :

— Haydi gir!

Dedi. Abdullah kapının tokmağını çevirdi, girdi.

Zabtiye Nâzırı, masasının başında değildi. Bir Nezâret odası için biraz garip görünen kırmızı atlas kanapeye oturmuş, buruna sıkıştırılmak suretiyle tutturulan altın gözlüğünü takmış, evrak okuyordu.

Abdullah ilerledi, eteğine doğru vardı, geri geri çekildi.

Paşa gözlüğünün üzerinden baktı :

— Sen misin Abdullah?

Dedi. Abdullah tekrar yerden bir temennâ etti :

— Benim Paşam...

Paşa, gözlüğünü çıkardı :

— Kaç gündür zâbıta seni arıyor. Bütün polis teşkilâtı seferber oldu. İstanbul kazan, biz kepçe... İşimizi gücümüzü bırakacağız, seninle uğraşacağız.

Abdullah, sağnağın geçmesini bekledi. Paşanın :

— Söyle, neden şimdiye kadar teslim olmadın?

Sualine bir cevap olmak üzere ceketinin iç cebindeki mektubu çıkardı.

— Nedir o?

— Efendimize bir mektup.

Zabtiye Nâzırı mektubu aldı. Yırtılacak yerini tâyin için ışığa tuttu, zarfı açtı, tekrar gözlüğünü taktı, okuduktan sonra :

— Şu vak'ayı bana da anlat!

Dedi. Abdullah da Osman Beye anlattığı gibi başından nihayetine kadar hepsini bütün tafsilâtiyle söyledi.

— Paşam, dedi, Allah inandırsın bir kelimesi yalan yahut yanlış değildir, olduğu gibi anlattım.

— Öyle ama koskoca binâullahı da yıktın.

— Başka ne yapabilirdim devletlû efendim? Beş kişi köpek gibi üzerime saldırdılar. Birini öldürdüm ama canımı kurtardım.

Zabtiye Nâzırı :

— Be adam, dedi, neden sana saldırırlar da başkalarına saldırmazlar?

Abdullah, Zabtiye Nâzırını yumuşatmak için, tatlı bir edâ takınarak :

— Paşam, dedi, yengeçe neye yan yan yürürsün? demişler. Serde kabadayılık var, demiş, bizim de gıradomuz dokuza çıktı, sekize inmiyor.

— Siz yengeç değil akrepsiniz. Hepiniz birbirinizi öldürseniz vücudunuz kalkar, memleket de âsâyişe kavuşurdu.

Abdullah :

— Paşa hazretleri hakkınız var. Fakat biz olmasak efendimiz ne ile meşgul olacak. Biz birbirimizi vuracağız, kimimiz ölecek, kimimiz kaçacak, siz kovalıyacaksınız. Dünyanın dolabı böyle dönüyor.

— Neden teslim olmak için bugüne kadar ayak sürüdün?

— Paşa efendimiz... Sağnak kuvvetli olursa biraz saçak altına sığınmalı. İlk patırdının hızı geçsin diye bekledim, ama şimdi geldim. Biraz evvel efendimiz de Abdullah kulunuzu haşladınız. Bu meselede mazlûm ve mağdur olduğumu da biliyorsunuz. Onu da geçsin diye bekledim.

Zabtiye Nâzırı :

— Abdullah, dedi, nasıl vurursun?

Abdullah, bu sualin bir itâb mâhiyetinde olduğunu anlamadı, yahut anlamamış gibi yaptı.

— Kamayı koltuğumun altından kaydırdım, çünkü kımıldanamıyordum. Ölen üzerime çullanmış, beni sımsıkı...

— Onu söylemiyorum. Bir adama nasıl kıyarsın?

— Efendim. Ben kıymasam onlar bana kıyacaktı.

— Orasını mahkeme halleder.

— Elbet efendim, şeriatin kestiği parmak kanamaz, ben suçlu isem cezama râzıyım.

Zabtiye Nâzırı zili çalmak için yerinden kalkmak istemedi. Gür bir sesle :

— Gel!

Diye seslendi. Hemen içeriye giren polise :

— Muavin beyi çağırın.

Dedi. Abdullah, elpençe duruyordu. Zabtiye muavini, redingotu iliklenmiş, ihtiram eseri olarak biraz kameti öne doğru eğilmiş olduğu halde girdi. Hiçbir şey söylemeden lisân-ı hâl ile Paşanın emirlerini bekledi.

— Muavin Bey, Arap Abdullah geldi, bana teslim oldu. Hani şu Direklerarası vak'asının...

— Evet efendimiz.

— Müstantik Sabri Beye gönderiniz. İlk ifadesi alınsın..

— Evet efendimiz.
— Evrakı tekmil edilsin.
— Emredersiniz efendim.
— Adliyeye sevkediniz.
— Başüstüne efendim.
Abdullah, Paşayı etekledi :
— Paşa Hazretleri bir istirhamım var.
— Söyle.
— Emir buyurunuz, kelepçe vurmasınlar.
Zaptiye Nâzırı, muavinine :
— Maznun, bizzat gelerek teslim olmuştur. Hakkında ona göre muamele ediniz, dedi. Sonra Abdullah'a :
— Haydi muavin beyle git. Burada yapılacak muameleyi o sana söyler, dedi. Abdullah, Paşayı tekrar etekledi :
— Allah tuttuğunuzu kolay getirsin Paşam.
Dedi, odadan çıktılar. Zaptiye Nâzırı kanapeden kalktı, geniş yazıhanesinin başındaki koltuğa oturdu. Kâğıtlıktan bir tabaka kâğıt aldı, büktü, elinde şu tezkereyi yazdı :

Serkilâri-i Hazret-i Şehriyârî
Beyefendi Hazretlerine

Atufetlû Efendim,

Tezkire-i - aliyyeleri vâsıl-ı - dest-i - tekrim oldu. Merkum Abdullah hakkında icabeden muamele-i - kanuniyenin tesrii hususunda muktezi emirler verilmiştir. Bilvesile te'kid-i-muhabbet ve meveddet olunur.

Tezkerenin altına hususî mührünü bastı. Mürekkebin üzerine yaldızlı rıhdan dökerek kuruttu, zarfa koydu. Masanın üzerindeki zile dokundu, perde çavuşuna:
— Yâveri çağırın!
Dedi. Biraz sonra içeriye giren yâvere zarfı uzattı:
— Mâbeyne gidiniz. Bu tezkereyi Kilercibaşı Osman Beye veriniz, dedi.

★

Zaptiye Nezâreti muavini, önde Abdullah, arkada odadan çıktıkları zaman, Komiser İhsan Efendi bir şey diyemedi. Abdullah taşı gediğine koydu:

— İhsan Efendi, dedi. Beni müteferrikaya götürmeye lüzum kalmadı. Muavin Beyin odasına gidiyorum.

Komiser yavaşça eğildi :

— Abu! Sana burada değil dışarıda rastlamalıydım.

Abdullah da kulağına eğildi, aynı perdeden:

— Hay babam İhsan Efendi, dedi. Sen de bir acı kahvemi içerdin. Başka ne olurdu ki...

— Ziyanı yok. Sen yolcu, biz hancı... Yine bir derbende buluşuruz.

Birbirlerine olan husûmeti zehirli tebessümlerle örttüler. Abdullah, muavin beye yetişti, odaya girdiler.

Zaptiye Nezâreti muavini, altın gözlüklü, siyah sakallı, yakışıklı bir adamdı. Abdullah, onun hovardalık âlemlerinden hoşlandığını, sonraları Zinâ Yokuşu adını alan Senâ Yokuşunda Bahri'nin evinde Ebrû'ya tutulduğunu da biliyordu. Hattâ bir akşam, taş odada eğlenirlerken mahalle kabadayıları kendilerini rahatsız etmiş. Bahri, o sırada böyle ev işletenlerden «Kaymak Tabağı» nın evinde bulunan Abdullah'a giderek :

— Bizde hatırlı misafirler var, bâzı külhanbeyler, rahatlarını kaçırıyorlar.

— Haydi git, onlara söyle. Edepsizliği bıraksınlar, beni sokağa çıkmaya mecbur etmesinler.

Demiş, Abdullah adını işiten belâlılar çekilip gitmişler. Hâdiseyi muavin bey de biliyordu. Pek tabiî olarak bu vak'adan bahsetmedi. Fakat Abdullah'a :

— Kelepçe meselesini Paşaya söylemeye lüzum yoktu, dedi, o kadarını biz de yapabilirdik.

Abdullah :

— Onu ben de biliyorum beyim, dedi, ben sizden başka ricada bulunacaktım da onun için hafifini Paşaya söyledim.

— Ne gibi?

— Efendim, beni buradan adliyeye sevkedeceksiniz, bu akşam da Mehterhâneye gönderileceğim, evden biraz öteberi getirtecektim.

— Kolay, bir polis göndeririz. İstediklerini getirir.

— Benim evimde kimse yoktur. Kundura boyacısı Ahmet vardır, bana hizmet eder, evvelâ onu bulmalı.

— Bulurlar... Merak etme. Şimdi evvelâ senin ifâdeni alalım.

Muavin Bey zile dokundu. Hademeye:

— Müstantik Sabri Beyi çağırınız. İçeriye de kimseyi bırakmayınız, emrini verdi.

Müstantik Sabri Bey çok yaşlı, iriyarı ve Zaptiye Nezâretinde «Hey'et-i - Tahkikiye» Reisi Mehmet Ali Bey kadar nüfuzlu bir adamdı. Nâzırlar değişir, muavinler azledilir, fakat o zamanki zâbıta mekanizmasının bu iki rüknü dâima yerlerinde kalırlardı. İkisi de ne terfi, ne becayiş isterlerdi. Memuriyetleri onlarda akşamcılık yâhut tütün gibi bir tutku hâlini almıştı. Her dâirede âmirlerle maiyet arasında dedikodular, ihtilâflar olur, fakat Mehmet Ali Beyle Sabri Bey bütün bu cereyanların dışında kalırlardı. Yeni bir nâzır geldiği zaman ona hulûl etmek, onun gözüne girmek gibi düşüncelerden ikisi de uzak bulunurlardı. Nâzırın huzûruna bütün erkân ile beraber çıkarlar, tebrik ederler ve yine vazifelerinin başına geçerlerdi. Nâzır değişecek olursa arz-ı vedâ ederler ve tekrar odalarına avdet ederlerdi.

Hiçbir Zaptiye Nâzırı bu iki adamın hakikî hüviyetine nüfuz edememişti. Zâten etmek için de bir sebep yoktu. Fakat Nezâret erkân ve memurini onların sarayla çok yakından münasebetleri olduğunu zannediyorlardı.

Sabri Bey, Muavin Beyi selâmladı :

— Emriniz efendim.

Dedi. Muavin başı ile Abdullah'ı göstererek kısaca :

— Abdullah.. dedi.

— Evet efendim... Direklerarası vak'ası.

— Tamam... Bugün Nâzım Paşaya gelmiş, teslim olmuş. Paşa da «İlk tahkikat»ının yapılmasını emir buyurdular.

İfadesini alalım efendim. Hattâ bendeniz alayım... Katibe hâcet yok.

— Buyurun, oturun.

— Müsaade buyurursanız kendi yazı takımımı getireyim. Benim kalemlerime elim alışmıştır da...

— Getirsinler.

Muavin Bey, tekrar zili çaldı. Sabri Bey, içeriye giren hademeye:

— Ahmet Ağa... Masamın üzerindeki yazı takımını getiriniz.

Dedi. Muavin :

— Abdullah, zâbıtayı fazla meşgul etmiş olmadı.

Sabri Bey :

— Maznunların bu gibi hareketleri dâima kendi lehlerinde olur. Şâyet teslim olmasa biz yine onu bulur, adâlete teslim ederdik. Fakat böyle olmasının hakkında daha hayırlı olduğuna şüphe yoktur.

Abdullah, bu cümlenin anlayabildiği kadarından kendine göre çıkardığı mânâ ile :

— Beyefendi, dedi. Teslim olmaz da ne yaparım? Ben bu meselede haklıyım.

— Sabri Bey :

— Onu birazdan izah edersiniz.

Dedi. Ahmet Ağa yazı takımını getirdi. Sabri Bey masadan bir eser-i - cedid kâğıdı aldı, yukarısına mûtâd formülleri koydu. Gayet nazikâne sordu :

— Abdullah Efendi. Hüviyetinizi söyleyin. Yâni isminiz, pederiniz, doğum yeriniz... Ve ne zaman doğdunuz?

— İsmim Abdullah. Babamın adı Mustafa... Doğduğum yer, Süleymaniyedir. Kendim de Süleymaniye eşrafındanım. Ne zaman doğduğumu bilmiyorum.

— Nasıl olur?

— Siz yakıştırın, yazın.

— Şimdi vak'ayı anlatın. Ne günü oldu?

— Geçen perşembe akşamı.

— Nasıl oldu?

— Direklerarasında Hacının dükkânından çıktım.
— Bu Hacı necidir?
— Çaycı, kahveci...
— Yâni Hacının çayhanesinden çıktın. Sonra?
— Yavaş yavaş evime gidiyordum.
— Eviniz nerede?
— Ağayokuşunda.
— Her akşam bu vakitte mi gidersin?
— Belli olmaz.
— Neden belli olmaz?

Sabri Beyin, memuriyetin verdiği alışkanlıkla yaptığı bu açmazlar Abdullah için o kadar ehemmiyetli değildi. Hepsine lâzım gelen cevapları verebilirdi. Fakat bu, ona bir ihtar gibi oldu. Kendi aleyhine delil teşkil edecek ufak bir lâf kaçırmamaya dikkat etmek lâzım geldiğini anlamıştı.

Sabri Beyin:

— Neden belli olmaz?

Sualine :

— Belli olmaz beyim! dedi. Biz bir yerde memur değiliz ki gittiğimiz, oturduğumuz, çıktığımız saat belli olsun. Bir ahbaba rastlarız, bir saat lâflarız. Yahut kimseye rastlamayız. Canımız sıkılır, erken gideriz.

— Evet efendim, sonra...

— Sonra, tam Osman Babanın türbesinin olduğu yere geldim. Birdenbire beş kişinin hücumuna uğradım.

— Beş kişi olduklarını nereden bildiniz? Saydınız mı?

— Saymaya ne hâcet? Birini görmek, beş olduklarını anlamaya kâfi idi.

— Neden?

— Çünkü onlar dâima beraber bulunurlar.

— Siz kimi gördünüz de böyle hükmettiniz?

— Mirasyedi Necib'i gördüm ve anladım.

— Nasıl hücuma uğradınız?

— Biri arkamdan bana birdenbire sarıldı ve hemen beni yere çökertti, bastırdı. Ondan sonra kafa göz demediler vurmaya başladılar.

Öldürmek mi istiyorlardı?

Abdullah kendini topladı :

— Öldürmek istemeseler beş kişi birden bana saldırırlar mıydı?

— Öldürmek isteseler neden dövsünler? Bir bıçak sokuverirlerdi.

— Beyefendi. Ben keramet sahibi miyim? Akıllarından geçeni ne bileyim? O patırdının içinde «Beni öldürecek misiniz?» diye soramazdım ki...

— Sonra ne oldu?

— Baktım ki beni temizleyecekler... Bir çalımını buldum, koltuğumun altındaki kamayı çektim. Üstümde beni ezen kimse, onu biraz korkutup elinden kurtulmak için şöyle dayandım. O da bana o kadar sarılmış ki, kama can evine kadar sokulmuş. Çok yandım, çok üzüldüm ama, bir işdir oldu, arslan gibi delikanlı idi, inanın ki öldürmek istememiştim, sâde canımı kurtarmak istedim, rahmetli o kadar da kuvvetli idi ki, bir aralık kemiklerimi kıracak sandım.

Sabri Bey, bu tilki masallarını çok dinlemişti. Abdullah'ın anlattıklarından mühim gördüğü noktaları yazıyor, üst tarafını geçiyordu. Birden :

— Abdullah Efendi... dedi. Neden size hücum ettiler, hattâ ölümünüze kasdettiler?

— Bilmem ki beyim?

— Aranızda bir vazgeçti mi var?

Abdullah :

— Efendim, malûmunuz, kabadayılıkta kimse birbirini çekemez. Onlar da beni çekemiyorlardı.

— Bütün sebep bundan mı ibaret? Başka sebep yok mu? Hele biraz düşünün bakalım.

— Ne bileyim efendim?

— Yok, yok. Mutlaka başka bir sebep olacak. Her şeyin doğrusunu söylemek sizin için iyidir.

— ....

— Zâten siz söylemeseniz, onlar söyleyecek. Meselâ aranızda bir kadın meselesi filân...

Abdullah, muavin beye baktı. Bu bakışta: «Başın sıkıldığı gece ben nasıl seni düşündümse sen de şimdi bana yardım et. Ne dersin, söyliyeyim mi?» gibi bir mâna vardı. Muavin bey, anladı, isticvaba müdahale ederek :

— Söyle.. söyle... dedi, bunlar nasıl olsa mahkemede meydana çıkacak.

Abdullah :

— Vallahi aramızda bir kadın meselesi oldu.

Diye başladı, hâdiseyi kendi lehine olmak üzere anlattı. Tabiî bunun içinde Hayganoş'un kaçırılması filân kapalı geçildi.

Sorgu uzun sürdü. Evrak tamamlandı, Abdullah bir polise teslim edilerek çatısı altında hem mevkufları, hem mahkûmları barındıran Mehterhâneye gönderildi.

Ertesi günü «İkdam», «Sabah», «Tercüman» gazetelerinde şu havâdis çıktı :

«Derdest»

«Direklerarasında Çerkez Mehmet nâmında birini katleden Arap Abdullah nâm şerîr, zâbıtanın tâkibatından kurtulamıyarak dün derdest edilmiş ve Mehterhâneye sevkolunmuştur. Merkumu kısa bir zamanda ele geçiren memurların taltifi düşünülmektedir.»

Abdullah gazeteleri okuduğu zaman, o kadar hiddetlendi ki, âni bir hücuma uğramış gibi istemeden eli koltuğunun altına gitti :

— Vay gidi hergeleler vay! dedi. Ulan beni polisler mi yakaladı? Ben kendim teslim olmadım mı? Öyle olmasa benim ayağımın tozunu bulamazlardı. İnşallah şu vartayı atlatayım, bunu yazanın anasından emdiği sütü burnundan getireceğim.

Abdullah'ın Mehterhâneye girmesi bir hâdise oldu.

O tarihte Mehterhâne, memleketteki bütün hapishaneler gibi bir âlemdi. Mevkuf, maznun, mahkûm olanın gün-

lük hayatındaki değişiklik evinden, yâhut dükkânından alınarak muayyen bir müddet için ayrı bir binada bulundurulmasından ibâretti. Bir mahpus dört duvar arasında kalıyor, fakat hiçbir şeyden mahrum olmuyordu. Hele azılı ve paralı olursa mutlaka bir koğuşun başında bulunuyor ve o koğuşta bulunanlar onun emrine ve hükmüne tâbi oluyordu.

Hatırlı bir mahpusun aşçısı, uşağı vardı. Yemek malzemesi dışarıdan aldırılır, tatlısı ile tuzlusu ile ne isterse pişirtebilirdi. Hattâ akşamları mükemmel meze ile çakıntı bile yapılırdı.

O zamanki idare sisteminin esası «sızıltıya meydan vermemek» olduğu için, hapishane müdürleri, gardiyanlar hapishanelerin bu şekilde idaresini pek tabiî buluyorlardı. Onlar için bundan başka bir idare tarzı mevcut değildi. Yalnız müdürü, «dostlar alış-verişte görsün» kabilinden içeriye bir göz atmayı düşünürse, hemen içeriye haber gönderir. Müdür beyin sözümona teftişi esnasında koğuşlarda kumara fâsıla verilir, kısa bir müddet için esrar kabağı ortadan kaldırılırdı.

İstanbul çapkını, haddi zatında zeki ve alaycıdır. Bir suretle içeriye düşenler birkaç aylık, belki de birkaç senelik misafirliği hoş geçirmeye bakarlar, aralarında hokkabazdan, kuklacısına, karagözcüsüne, hânendesine, sâzendesine kadar hepsi mevcut olduğu için her gece türlü eğlentiler yapılırdı. Yalnız perde kurup Karagöz oynatmak memnû idi. Bunun da sebebi, Üsküdar hapishânesindeki vak'adır, anlatayım :

Bir Ramazan mahpuslar, Karagöz oynatacaklarını söyleyerek müdürü ve gardiyanları dâvet ederler: Seyirci mahpuslar da yerlerine otururlar. Perde kurulur, şem'a yanar, nâreke vızıltısı ile göstermelik kalkar. Semâî başlar :

Ey benim âfet-i devrânım
Yoluna fedâ bu cânım
Yüzü dost kalbi düşmanım
Yoluna fedâ bu cânım

Semâînin usulü, perdenin arkasında biraz gürültülü bir tempo ile vurulur, Hacivad çıkar :

«Hây hak, Mesîretgâh-ı ehl-i aşka sînem gibi bağ olmaz. Öpülmekten zarar gelmez. Ben bende, ben hâke sâye... Eli yüzü yumulmuş elfâzı düzgün... Musahabeti tatlı...»

Deyince, Karagözün o çatlakça sesiyle :

— Ekşimsi...

Demesi, seyircileri kırar geçirir. Derken Karagözle Hacivad o mûtâd kavgalarına girişirler. Fazla akis yapan gümbürtüler içinde dövüşürlerken içeriden Karagözcünün sesi gelir :

— Yardıma bir adam...

Hemen hapislerden iki üç kişi perdenin arkasına geçer. Kavga yine gürültüler içinde devam eder. Karagözcü yine seslenir :

— Yardıma bir adam...

Birkaç mahpus daha perdenin arkasına geçer. Fakat Karagözle Hacivadın kavgasının ardı arası kesilmez. Envâı tatlı küfürlerle biraz fazla devam eden dövüş seyircileri kahkahalarla güldürür. Arada :

— Yardıma bir adam...

Dâveti ile birkaç mahpus daha yardıma koşar. Nihayet, Hacivad kaçar. Karagöz de bir «Ah!» ile sırtüstü yatar ve birden ses sadâ kesilir.

Müdür, kâtipler, gardiyanlar beklerler. Karagözde hayat yok. Dakikalar geçiyor, Karagöz kalkmıyor. Sanki ölü... Müdüre bir şüphe gelir, Sergardiyana :

— Yâhu der, bunlara ne oldu? Bakın şu perdeye...

Gardiyanlar perdeyi açarlar ki, ne görsünler? Karagöz yatıyor, şem'a lav lav yanıyor. Perdenin arkasındaki duvarda da koca bir delik, alaycı bir göz gibi bunlara bakıyor.

O zaman :

— Yardıma bir adam...

Dâvetinin mâhiyeti anlaşılır.

Bundan sonra hapishanelerde perde kurup Karagöz oy-

natmak menedilir. Fakat bunun hâricinde ortaoyunu bile oynatılırdı.

Bizde Ortaoyununa çıkan san'atkârlar, zenaatla san'atı imtizaç ettirmeye muvaffak olan fedakâr adamlardır. Gündüz dükkânlarında çalışırlar, gece de Ortaoyununda rol alırlar.

Abdi Bedestende dellâlldı, Kayseriliye, Hamam Anasına çıkan Sâlih terzi idi. Arap Halayığa çıkan Zencî Ahmet tesbihçi idi. Âgâh, at cambazı idi. Bunlardan biri — insan hâli bu ya — içeriye düşerse, ruhundan taşan san'at çağlayanını durdurabilir mi?

Hemen o muhiti zevk ve neşve tûfanına boğardı.

Abdullah Mehterhâneye götürülüp Müdüriyet odasında muamelesi yapıldıktan ve hapishane defterine maznun olarak kaydedildikten sonra Başgardiyana teslim edilmek üzere bekletildi.

O gün, hapishanede büyük bir telâş vardı. Müdür, odaya giriyor çıkıyor, gardiyanlara emir veriyor. Jandarma çavuşu ile bir köşede konuşuyor. Arada :

— Daha bitmedi mi bu mesele?..

Diye soruyor ve küfürler savuruyordu. Abdullah, beklemekten sıkıldı.

— Müdür bey, dedi, ben boşuna burada beklemeyeyim, içeri gideyim... Tanıdıkları göreyim.

Müdür, odaya giren gardiyanlardan birine :

— Naim! dedi. Maznunu al da içeri götür, tesellüm muamelesini sonra yaparız. Necati hâlâ orada mı?

— Orada efendim, yalnız Necati değil, Kolağası da orada... Yukarı çıkamıyorlar.

Abdullah :

— Benim eşyamı getirecekler, ne kadar zahmetse içeriye gönderirsiniz.

Müdür :

— Olur, olur... dedi, sonra gardiyana :

— Ben şimdi geliyorum.

Abdullah'la gardiyan ahşap Müdüriyet dâiresinin mer-

divenlerinden indiler. Gardiyan jandarmalarla beraber büyük kapının üstünde duran anahtarcıya işaret etti. Demir parmaklıklı kapı açıldı. Birinci sahanlığa geçtiler, kapı kapandı.

İkinci kapıda da yine jandarmalarla anahtarcı duruyordu.

— İbrahim! Aç kapıyı...

İkinci kapı da açıldı. Abdullah Mehterhânenin yabancısı değildi, her zaman kapılarda bu kadar jandarma bulunmazdı. Gardiyana :

— Naim! dedi. Bugün Mehterhânede düğün mü var? Ne oluyor?

Gardiyan :

— Düğün yok... Dernek var.

— Anlamadım.

— İçeriye girince anlarsın.

— Koğuş kavgası mı oldu? Yoksa silâh baskını mı yaptınız?

— Öyle şey değil... İçeriye girince anlarsın, dediğime bak.

İkinci kapı, Mehterhânenin büyük avlusuna açılıyordu. Koğuşlardan bâzıları tonoz duvarlarla çevrilmiş olan bu avluya nâzır bulunuyordu. Bütün mahpuslar, binanın önüne toplanmışlar, her kafadan bir ses çıkıyordu.

Abdullah, ne olduğunu anlamak için, o da mahpusların aralarına sokulurken Müdürün sesi aksetti :

— Herkes koğuşuna gitsin.

Gardiyanlar adamına göre lisan kullanarak, mahpusları koğuşlara sevketmeğe başladılar.

— Ulan Ahmet! Haydi içeri... Ağa, sen de koğuşuna.. Yanındakilere de söyle... Müdür öyle istiyor.

Mahpuslar homurdanıyorlardı :

— Ne var yâhu? Seyrediyoruz.

— İşinize ket mi vurduk?

— Neredeyse mayna olur.

Gardiyanlar :

— Yâhu! Adamı dinden imandan çıkarmayın. Biz de emir kuluyuz.

Avlu yavaş yavaş boşalıyordu.

Yan taraftaki binanın kapısından bağırtılar geliyordu. Jandarma muhafız kıt'ası kumandanı :

— Yüklenin çocuklar! Bir hamlede yukarı fırlarsınız.

Gardiyanlardan biri Abdullah'a :

— Haydi arkadaş sen de koğuşuna...

Dedi. Abdullah :

— Ben şimdi geldim, daha koğuşum belli değil. Sergardiyanı bekliyorum.

Gardiyan, Abdullah'ı bıraktı, hâlâ oldukları yerden ayrılmayan ufak bir grupa koştu.

Bu sırada Abdullah'ı tanıyan gardiyan Naim geçiyordu. Abdullah sordu :

— Naim... Hâlâ bir şey anlamadım, ne oluyor?

— Ehemmiyetli bir şey değil... Kavanoz Mehmed'i sürgüne göndereceğiz, o da gitmiyor!

★

Koskoca bir hükûmet, jandarması ile, polisi ile, icap ederse askerî kuvvet dahi kullanmak hakkına malik olduğu halde bir «Kavanoz Mehmed» i hapishâneden alıp nasıl sürgüne gönderemezmiş? Böyle şey olur mu? Olur.

Bunun için evvelâ «Kavanoz Mehmed» in kim olduğunu anlatalım :

Kavanoz Mehmet, Eyüplüdür. Ufak tefek, kalın kemikli, gözü pek bir adamdı. Ben kendisini meşrutiyet ilânı senelerinde tanıdım. O tarihte kıranta bıyıklı, yaşlıca bir adamdı, kulağı da ağır işitiyordu. Ufak tefekliğine rağmen vücudunun yapısı, bilhassa bileklerinin kalınlığı dikkatimi çekmişti.

— Mehmet Ağa, dedim, yaşlanmışsın ama maşallah daha gücün kuvvetin yerinde... Pençeli adamsın.

Bana ikram etmek üzere tabakasından sardığı sigaranın ağız tarafına gelecek kısmını yapıştırmamağa dikkat ederek sigarayı bana uzattı, mahviyetle :

— Şimdiye kadar kolumuzu büktürmemeğe çalıştık, dedi, bunun için de bilek biraz sağlam olmalı.

Bilek sağlamdı. O kadar ki, yaşına rağmen bana atikliğini, çevikliğini göstermek istedi :

— Beyim, dedi. Ben karşıda duracağım. Sen bana haber vermeden şu iskemleyi kap ve kıyasıya bana fırlat.

— Ne olacak?

— Fırlat efendim, göreceksin.

Belki şimdi olsa yapamazdım. Fakat o zamanlar ben de gençtim. Hemen önümdeki iskemleyi kaptım, var kuvvetimle ona doğru attım. Kavanoz Mehmet, iskemleyi hop diye havadan kaptı. Bir ikinci, bir üçüncü iskemle de onun için bir lâstik top kadar ehemmiyetsizdi. Biz şaşıyorduk, o gülüyordu.

— İkisini birden atın!

Dedi. Aynı zamanda iki iskemleyi birden attık, onları da kaptı.

— Şimdi, dedi, burada bir fark var. Eğer benim kahvemde olmasak da meselâ Galatada Karakuş'un meyhanesinde olsak... Bir çingar çıksa da bana bir iskemle uçursalar. Ben o iskemleyi havadan kaparım. Şimdi yaptığım gibi yanıma bırakmam. Taahhütlü posta ile gönderene geri yollarım. O da mektubu alınca olduğu yere çöker, okumağa başlar.

Kavanoz Mehmet bilhassa meyhane kavgalarında emsalsizdi. Tutmağa, ele geçirmeğe, bastırmağa, vurmağa imkân yoktu. Bir tekme ile hasmının ayaklarına doğru masayı yuvarladıktan sonra saldırmayı çekip fırladı mı? Peykeden sandalyeye, sandalyeden masaya atlar, kendisine hücum edenleri lâhzada hacamatlar, bilhassa kendisinin de ufak bir çizinti almasına dikkat ederdi. Bu suretle mahkemede ya beraet eder, yahut da ufak bir mahkûmiyetle yakayı kurtarırdı.

Kavanoz, vücutça olduğu kadar zekâca da kuvvetli idi.

Eyüp'te oturup Fâtih, Şehzadebaşı, Beyazıt taraflarında işleri olanlar, ekseriya Edirnekapı yoluyla mezarlıkların

arasından Eyüb'e giderler. Bu yol İstanbul haricinde Mahmud Çelebi zâviyesine defnedilen «ins ü cinne» fetvâ vermiş ve «Müftiyyüs - Sakaleyn» ünvanını almış olan (İbn-i Kemal) in de türbesinin önünden geçer. Sular karardıktan sonra buradan geçerken bir korku duymamak kabil değildir. Cin, peri masallarına inananlar buradan korka korka geçerler ve muhayyilelerinde her an bir gulyabâni, bir cadı, bir hortlakla karşılaşacaklarını canlandırırlardı. Halk arasında bu itikadı kuvvetlendirecek vak'alar da söylenir.

Korkunun ne olduğunu bilmeyen Kavanoz Mehmet, çocukluğunda yola yakın mezarlıkların arasına saklanır, evinden aldığı bir yatak çarşafını bir süpürge sapına takarak yolcu beklermiş. Uzaktan elinde çıkın, korkudan ayakları dolaşa dolaşa birinin belirdiğini görünce örtündüğü yatak çarşafiyle yavaş yavaş doğrulur, adam yaklaştıkça süpürge sapını kaldırarak uzayan bir beyaz hayâl şekline girer, bunu gören adam korkudan düşüp bayılınca Kavanoz, yatak çarşafını, süpürgeyi bırakır, baygının yanına koşar ve çıkını kaptığı gibi ortadan kaybolurmuş. Baygın kendine gelir gelmez çıkını falan kim düşünür, tatlı canını kurtardığına şükrederek koşa koşa kendini eve dar atar, mahalle kahvesinde de önüne «iyi saatte olsunlar» çıktığını yemini billâhla anlatır.

Bu gençlik mâcerasını Kavanoz Mehmet inkâr eder, hattâ kendisine isnat edilmesine kızardı.

— Ben külhanbey değilim, kabadayıyım, derdi.

O zamanın zâbıta teşkilâtı, Kavanoz Mehmet'den yaka silkiyordu. Yine bir gün Galata'da (İsponi) nin gazinosunu altüst etmiş, cam çerçeve bırakmamış, tezgâhı harabe hâline getirmişti. Yakaladılar, nezârete götürdüler.

Bu hâdise üzerine Zabtiye Nâzırı, Kavanoz Mehmed'i görmek istedi. Getirtti, bu ufak tefek adama hayretle sordu:

— Kimseye rahat vermeyen Kavanoz Mehmet sen misin?

Mehmet, bir temennâh çaktı:

— Bendeniz Kavanoz Mehmet değilim paşam.

— Kavanoz Mehmet değilsin de nesin?

— Efendim, bendenize Cihan Beğendi Mehmet derler.

Zabtiye Nâzırı güldü :

— Öyleyse ben sana bir memleket beğendireyim!

Dedi.

Kavanoz, Zabtiye Nâzırının bu sözünü işitince :

— Aman efendim, dedi, ben iş güç sahibiyim. İstanbuldan çıkarsam sudan çıkmış balığa dönerim, merhamet edin.

Paşa, Kavanoz'un bir adım gerisinde duran komisere:

— Götürün!

Dedi. Onlar çıktıktan sonra zile dokundu, içeriye giren Perde Çavuşuna :

— Muavin Beyi çağırın!

Biraz sonra odaya gelen muavine :

— Kavanoz mudur, çömlek midir, nedir? Bir afacan herif var.

— Evet efendim, Eyüplü Kavanoz Mehmet.

— Onu bir müddet İstanbul'dan uzaklaştıralım.

— Emredersiniz efendim. Nereye gönderelim?

— Trabzon'a gönderelim.

— Kaçar efendim.

— Nasıl kaçar?

— Gece yüzerek vapura gider, gemiye girer, kalkıncaya kadar saklanır, ondan sonra yine İstanbul'a döner.

— O halde Kastamonu'ya yollayalım.

— Vali Enis Paşa, mülâyim bir zattır.

Zabtiye Nâzırı :

— Anladım, dedi, öyle ise Adana'ya gönderelim. Bahri Paşa onu muma döndürür.

— Münasiptir efendim. Bahri Paşa biraderiniz onu ıslah eder.

— O halde evrakını hazırlayınız. Bir haftaya kadar jandarma ile gönderilsin.

Kavanoz'u, Mehterhâneye gönderdiler. Zabtiye Nezâre-

tinden hapishane müdürlüğüne gelen tezkere üzerine müdür Kavanoz Mehmed'i çağırttı :

— Mehmet, dedi, sana seyahat göründü.

Kavanoz, anlamamazlıktan geldi :

— Ne seyahati müdür bey? Benim hiç böyle bir fikrim yok.

— Senin yok ama, Zabtiye Nâzırının var. Bütün evrakın hazırlanmış. Dışarıdan para getirt, sandığını, sepetini hazırla.

— Nereye gidecekmişim?

— Adana'ya...

— Kaç günlük yol bu?

— Biraz uzunca. Hem orada ayağını denk al. Adana'da Vali Kürt Bahri Paşa var, adama göz açtırmaz, falaka odasında köşede dayalı durur.

Kavanoz Mehmet :

— Vallahi müdür bey, ben size bir şey diyeyim: Ben şuradan şuraya kımıldamam.

— Sen ister kımılda, ister kımıldama. Adamı gönderirler.

— Zorla mı gönderirler?

— Zorla gönderirler. Onun için boşu boşuna inadı bırak da yol tedarikini gör.

Kavanoz kararını vermişti, gitmiyecekti. Fakat bu kararı müdüre söylemeyi lüzumsuz gördü. Gitmemek için başvuracağı tedbir ne olabilirdi? Silâhla mukavemet para etmezdi, dayatmanın hiçbir faydası yoktu. Jandarmalar, karga tulumba ederler, yine de götürürlerdi. Kavanozun sükûtunu gören müdürün :

— Emre itaatten başka çare olmadığını sen de anladın galiba... Haydi git, düşün, kime haber göndereceksen bana söyle...

Sözüne cevap vermedi, koğuşuna döndü.

Kavanoz, hapishanenin dolambaçlı bir merdivenle çıkılan bir koğuşunda bulunuyordu. Düşüne düşüne merdivenleri çıkarken birden gözleri parladı. Sürgüne gitmemek için

ne suretle dayatacağını görmüş, anlamıştı. Merdivenleri dörder dörder atlayarak fırladı. Koğuşun kahvecisi Çil Feyzi'nin ensesine bir tokat patlattı :

— Ulan Çiloğlu! dedi. Bütün koğuşa kahve yap!

Kahveci Feyzi şaşırdı :

— Ne o? Kavanoz ağabey, çıkıyor musun?

— Yok ulan... Sürgüne gidiyorum.

— Bunun nesine böyle sevindin?

— Orasını bir iki gün sonra anlarsın.

Koğuş ağasının nezaretinde barbut oynayanların arasına gitti, kumarbazlardan birine bir çeyrek attı :

— Sait! dedi. Çıkmışına çeyreği beraber koy... Kazanacağız.

Zarlar atıldı.

— Sırtı kara geldi. Yaşa be!.. Koy hepsini, yine avantadayız.

Zarlar yine atıldı.

— Şeş beş! Ben sana kazanacağız demedim mi? Devam et..

Ondan sonra yatağına uzandı, gözlerini tavana dikerek planını hazırlamağa başladı.

Onun bu esrarengiz hali koğuş arkadaşlarının dikkatini çekmişti. Kavanoz Mehmet'le eskiden beri tanışıklığı olan Yenikapılı Faik, Kavanoz'un uzandığı yatağın yanına sokuldu :

— Mehmet ağabey, uyuyor musun?

— Uyumuyorum. Bu vakit uyunur mu?

— Ne yapıyorsun?

— Düşünüyorum.

— Ne düşünüyorsun?

— Faik, beni bir iki gün sonra sürgüne yollayacaklar.

— Adam sen de... Bu da mı dert? Kaçarsın be Mehmet.

— Ben de biliyorum. Kaçarım ama işimin düzeni bozulur, hem de sürgüne gitmek fiyakama dokunur.

— Ne yapacaksın? Başka çare yok. Kim vermiş bu emri?

— Bülbülün çektiği dilinin belâsı. Beni Zabtiye Nâzırı görmek istemiş. Karşısına çıktık... Eline ayağına düşüp bir maval okusam belki paçayı kurtarırdım. Ama dingallı beni görür görmez: «Kavanoz sen misin?» deyince fes başımdan uçtu. «Efendim, dedim, ben Kavanoz değilim.» O anda aklım başıma geldi, betelemenin yeri değil, kendimi topladım, bir fiyongalı lâf edeyim de hoşuna gideyim dedim. «Kavanoz değilsin de nesin?» deyince «Bana Cihanbeğendi Mehmet derler» dedim. Hemen oturduğu yerde arkasına döndü, duvarda koca harita var. Ona bir göz attı: «Öyle ise, dedi, ben sana bir memleket beğendireyim.» Aklım başıma geldi ama ok yaydan çıktı. Sonrasını müdür tamamladı... Adana'ya gidecekmişim.

— Kötü yere gidiyorsun be Mehmet...

— Öyle oluyor Faik... Ama gitmiyeceğim.

— Olmaz. Karşı gelemezsin.

— Gelirim.

— Nasıl gelirsin?

— Orasını sana son günü anlatırım.

— Bugün neye söylemiyorsun?

— Daha iyi pişiremedim.

Hakikatte pişirecek bir şey yoktu. Kavanoz'un bu ihtiyatı plânının yabancılar tarafından işitilmesinden korktuğu içindi. Hapishanede müdürün, sergardiyanın, hattâ gardiyanların elleri vardı. Biraz müsamaha sayesinde içeride dönen fırıldaklardan vaktinde haberdar olurlar, ona göre tedbir alırlardı. Mehmet, bunu çok iyi biliyordu.

O gün böyle geçti. Ertesi günü müdür bey tekrar Kavanozu çağırttı :

— Mehmet, dedi, yarın gidiyorsun. Sandığını sepetini getirttin mi?

Kavanoz :

— Daha getirtmedim. Benim eşyam ne olacak? Yatağım zâti burada... İki kat çamaşır, biraz da yiyinti alacağım.

— Demek yola geldin?

— .....

— İşte böyle olmalı. Hükûmetle başa çıkamazsın. İyisi mi, suyuna gitmeli.

— Doğru müdür bey. Ben de düşündüm. Boşuna dikine gitmeyeceğim.

— Ben Nâzım Paşaya senin için bir istirhamname yazarım. Islah olduğunu söylerim. Kısa bir zamanda affolur gelirsin.

Mehmet sordu :

— Yarın kaçta gideceğim?

— Öğleye doğru jandarma teslim alacak.

— Sağol beyim.

O tarihte hapishanede her koğuşa büyük mangallar veriliyor, mahpuslar bunlarla ısınıyorlardı. Ayrıca koğuşlarda su iktiza edenlerin helâda gusül abdesti almaları yahut çamaşır yıkamaları için su ısıtmak üzere müteaddit gaz tenekeleri bulunuyordu.

Mehmet, o gece hiç uyumadı. Sabahleyin, evvelâ Faik'i çağırdı :

— Faik! dedi, bize yakın koğuşlardan, bizim mangal delindi, kül tutmuyor diye mangalları getirt. Hepsine kömür koy, ateşle.

— Ne olacak?

— Kömür iyice yanınca üzerine su dolu gaz tenekelerini koyacağız, kaynayacak.

Mangallar gelince işi koğuş arkadaşlarına da açtı. Hepsi soruyorlardı :

— Su kaynadıktan sonra ne olacak?

Mehmet :

— Arkadaşlar! dedi, beni Adana'ya sürmek için gelecekler, ben gitmiyeceğim, zorla almak isteyecekler, bizim koğuşun merdiveni büklümlüdür. Çıkmak isteyeni haşlarız, çıkamazlar. Ne yapalım? Silâh yok, cephane yok. Sade haşlama var.

Koğuştakiler bu plâna bayıldılar.

Mangallar harıl harıl yanıyordu. Üzerlerine su dolu te-

nekeler konuldu, mahpuslar mangalların etrafına dizildiler, üflemeğe başladılar, sular fokur fokur kaynıyordu.

Mehmet, hemen tertibatını aldı. Koğuş merdiveninin alt kısmında bir mahpus, merdivenin dönemecinde diğer bir mahpus nöbet bekliyorlardı. Merdivene hâkim olan noktaya, içi nar gibi ateş dolu büyük saç mangallardan biri getirilmiş, üzerindeki iki gaz tenekesi su kaynıyordu. Kavanoz Mehmed'i almak zamanı gelmiş olacaktı, gardiyanlardan biri binaya doğru yürüyordu. Kapıdaki gözcü, dönemeçteki gözcüye gardiyanın lâkabı ile seslendi :

— Çekirge geliyor.

İkinci posta yukarıya haberi tekrarladı :

— Çekirge geliyor.

Kavanoz ceketi atmış, kollar sıvalı müdafaayı idare ediyordu. Aşağıdakilere bağırdı :

— Fâik, Çakır! Yukarı fırlayın.

Nöbetçiler, merdivenleri atlaya atlaya yukarı çıktılar.

Sonradan uydurma merdiven kademeleri ahşap olduğu için, gardiyan Çekirge Ahmed'in nalçalı kunduralarının sesi geliyordu.

Kavanoz merdiven başında bekliyordu. Gardiyan dönemece gelince Mehmet :

— Ahmet Efendi! Merdiveni çıkma, dur orada.

Gardiyan :

— Ne var? dedi, neye çıkmayayım?

— Sana söyleyeceklerim var.

— Benim de sana söyleyeceklerim var, beni müdür gönderdi, eşyanı al da gidelim.

— Ben düşündüm. Buranın havası iyi geliyor. Adana sıcakmış, gitmiyeceğim.

Gardiyan güldü :

— Alaydan da vazgeçmezsin be Kavanoz!

Diyerek merdivene bir adım daha attı. Kavanoz, başını çevirmeden kumandayı verdi :

— Ufak maşrabayı verin.

Hemen eline kaynar su dolu çinko maşrabayı tutuştur-

dular. Kavanoz bu sefer efendi lâkabını kaldırdı :

— Ahmet! dedi, sana çıkma diyorum, çıkarsan haşlarım.

Gardiyan da kızmıştı, bir adım daha atarak :

— Seni ensenden yakalar, kavanoza sokarım.

— Ya... Demek inanmıyorsun, al öyleyse... İlk iftâriye senin nasibin olsun.

Maşrabadaki kaynar su, boşlukta bir kavis çizerek gardiyanın fesi ile karışık suratında dağılınca, bir feryat koptu:

— Aman yandım!

— Ben sana demedim mi? Bir adım daha atarsan topa büyük obüs koydum, haşlama mermisi bakır maşraba ile geliyor.

Gardiyan cebinden çıkardığı yazma mendille yüzünü siliyor, kızaran alnını tutuyordu. Kavanoz Mehmet :

— Haydi bakalım. Doğru Müdüre... Gördüğün gibi söyle... Geleyim demesin, haşlarım ha...

Ondan sonra içeriye döndü :

— Çocuklar cephane göbek atıyor mu ?

Hepsi kahkahalarla cevap verdiler :

— Ne diyorsun kumandan? İki telli oynuyor alimallah.

Kavanoz, tekrar emir verdi :

— Fâik! Çakır! Çabuk postalarınıza... Düşman, takviye ile gelecek.

Bütün koğuş mangalların başındaydı. Kimisi üflüyor, kimisi mukavva parçalarını yelpaze gibi kullanarak ateşi yalımlıyordu.

Kavanoz, aşağıya seslendi :

— Fâik! Benim fedakâr evlâdım. Gelenleri haber vermeye lüzum yok. Geldiklerini uzaktan görünce yukarıya süzülüver!

İçeridekilere :

— Bütün maşrabaları sıralayın. Sakın içine su koymayın, soğur!

Diyor ve hapislerden bâzılarına :

— Pırgıç Ali! Sen yanımızda dur, merdivene kalabalık

saldırırlarsa bana yardım edersin. Zil Âgâh! Sen de Alinin yanında dur.

Ali :

— Benim nefesten elim titiriyor, tam isâbet ettiremem.

— Ulan esrarkeş kerata... Tek kurşunla kırlangıç vuracak değilsin ya... Bir maşraba suyu atamıyor musun?

Fâik'le Çakır tekrar fırladılar. Kavanoz sordu :

— Geliyorlar mı?

— Sergardiyan geliyor.

— Sergardiyan mı geliyor? Kaleyi teslim teklif edecek ama avucunu yalasın. Ölüm var, teslim yok... Analarımız bizi bugün için doğurdu.

Sergardiyan haşlama keyfiyetini bildiği için merdivenin dönemeç noktasına kadar çıktı, oradan seslendi :

— Mehmet!

Kavanoz, yukarıdan cevap verdi :

— Ne var?

— Mehmet! Şakanın da bir haddi var.

Kavanoz, merdiven başından :

— Necati Efendi! Hangi şaka. Siz, beni sürgüne göndereceksiniz, ben de gitmiyeceğim. Çıkabilirseniz çıkın, zorla alın götürün.

— Alırız Mehmet. Hükûmetin eli uzundur.

— Benim elim daha uzun... Hele ucunda maşrapa olursa.

— Demek gelmiyeceksin?

— Aaah. Gelmiyeceğim, sen de gelme. Uzaktan merhaba.

Aşağıdan nalçalı kundura sesleri yükseldi. Jandarmalar da gelmişti. Arnavut Çavuş bir küfür savurdu :

— Bize kafa tutan bu kerata kim oluyor? Ben çıkayım bakayım, ne yapacakmış?

Kavanoz :

— Ali, dedi, bakır maşrapayı ver.

Jandarma Çavuşu, sür'atli adımlarla merdivenleri çıktı, dönemeci geçer geçmez, Kavanoz :

— Kaynıyor sâlep!

Nârasıyla maşrapadaki sıcak suyu Çavuşa giydirdi.

— Vay anasını.. Teres yaktı beni.

— Küfür etme Çavuşum... İkinci obüs de patlayacak.

Jandarma Çavuşu, geri döndü. Jandarmalara :

— Üç kişi birden saldırın..

Emrini verdi. Koğuştaki mahpuslar bir ağızdan :

Yandım Çavuşum yandım senin elinden
Çok sallanma kasatura fırlar belinden.

Türküsünü söylüyorlardı. Merdivende ayak gürültüleri fazlalaştı. Kavanoz :

— Kaleye hücum oluyor. Maşrapaları doldurun... İyi nişan alın. Kumandaya dikkat!

Diye bağırdı. Üç jandarma birbirlerini çiğner gibi merdivenlere saldırdılar. Kavanoz :

— Boca!

Derdemez, kaynar sular hedefi buldu. Üçü de tersyüzü döndüler.

Jandarma Çavuşu, derisi kavrulan yüzünü tutarak :

— Tüüü! Bre kalp herifler...

Diye maiyetini azarlıyordu. Kavanoz, kahkahalarla gülerek :

— Çavuşum! Ağzını bozma... Onlar da ana baba kuzusu... Ne yapsınlar? Kavanoz'un ateşi zorlu!

Diyor, bir yandan da :

— Cephaneye dikkat... Fokur fokur kaynamalı.

Emrini veriyordu. Bütün koğuş sonsuz bir neş'e içindeydi. Avluya nâzır diğer koğuşların pencereleri tıklım tıklım doluydu. Onlar da hâdiseyi gardiyanlardan öğrenmişler. Jandarmaların, gardiyanların aczini gördükçe keyifleri geliyor. Hepsi :

— Dayan Kavanoz!

Diye bağırışıyorlardı. Şimdi kapının önüne Kolağası da gelmişti. Kavanoz bunu anlayınca :

— Muhasara ordusunun kumandanı geldi. Hücum plânı hazırlanıyor.

Diyor ve dışarıdan akseden gürültüye kulak kabartıyordu. Mahpuslar, Mehterhânenin muhafazasına memur olan kuvvetin kumandanını memleketinin adıyla anarlardı. Kavanoz:

— Çocuklar! dedi, Çerkeşli de geldi. Gülle menziline yaklaşırsa onun sinek kaydı kellesine bir oturtayım, ömrü oldukça kafayı ustura ile kazıtamaz.

Kolağası, gardiyanın, Çavuşun, jandarmanın hallerini gördüğü için Kavanoz Mehmed'in tahminine pek yanaşmadı. Aşağıdan seslendi:

— Mehmet! Kavanoz Mehmet! Ben Kolağasıyım...

Mehmet arkadaşlarına:

— Gürültü etmeyin! dedi. Kumandan sulh teklif edecek.

Sonra cevap verdi:

— Buyur Kolağası. Ben de kale kumandanı Kavanoz paşayım.

— Mehmet! Sen kabadayı adamsın. Benim erkekçe lâfımı dinle.

— Dinliyorum.

— Koskoca hükûmet bir maşrapa suyun karşısında yan çizmez. Boşuna inat ediyorsun.

— Ne yapayım Kolağası?

— Bizi boşuna uğraştırma. İcâb ederse koğuşun altına kumbara koyar atar, yine seni yakalarız.

— Bir şey yapamazsın. Bir Kavanozu yakalamak için bu kadar Ümmeti Muhammedi nasıl havaya uçurursun? Onların ne kabahati var?

— Onlar da seninle beraber.

— Hepimiz sürgüne gidecek değiliz a... Hem artık geçti. Sizde telefat çok. Elinize geçersem beni saç üstünde hindi gibi oynatırsınız.

— Sana söz veriyorum, bir şey yapmıyacağız.

— Başmam... Kolağası.

— Kavanoz... Seni şerefimle temin ederim, kılına dokunmıyacağız.

— Sen dokunmazsın ama, haşlamalar var. Onları ne yapalım?

Civardaki koğuşların pencerelerinden bâzan alaylar, bâzan Kavanoza cesaret verici lâflar taşıyordu.

Kavanoz, kendi kendine düşünüyordu:

— Yâhu! Bunların hiçbirinde kafa yok. Başlarına bir çadır bezi örtüp dalsalar ben hapı yuttum, hâlâ beni çene ile yola getirmeye çalışıyorlar.

Mesele Kavanozun düşündüğü gibi değildi.

Hapishane müdürü olduğu yerde dokuz doğuruyordu. O zamanki hükûmetin prensipi «sızıltıya meydan vermemek» di, halbuki Kavanozun mukavemeti bir nevi isyan, yâhut isyan başlangıcı idi. Bu hâdise, bilhassa saraya aksedecek olursa, «İp çarığı sıkacak, çarık da ayağı sıkacak» dı.

«Kanlı kaatiller ayaklanmış!» sözü belki Zabtiye Nâzırının bile mevkiini sarsacak mâhiyetteydi.

Müdür, gardiyanlara tekrar tekrar tenbih ediyordu:

— Aman dikkat edin. Diğer koğuşlar da katılmasın!

Senelerden beri Mehterhânenin Sergardiyanlığını yapan Necati, müdürün endişesini anlamıştı.

— Müdür Bey! dedi, bir kere siz de gelin, belki Kavanozu yola getirirsiniz.

— Olmaz Necati, diyordu, ben de gidersem işin ehemmiyet kesbettiği anlaşılır, mümkün mertebe hafif göstermeli.

— Mesele pek hafif değildir. Öbür koğuşların bu işe ağızlarının suyu akıyor.

— Deme be Necati..

— Müdür Bey. Ben bunca senedir buradayım, sakalımı değirmende ağartmadım. Sıçan Onniğin lâğımdan kaçtığı sene çıkan isyan böyle gayet ehemmiyetsiz bir işden çıkmıştı, eğer bunun önünü alamazsak arkası kötü gelir.

Müdür, evhamlı bir adamdı. Sergardiyanın bu lâkırdıları onu büsbütün pirelendirdi.

— Ne yapalım dersin?

— Zabtiye Nâzırı Paşayı bir kere gidip görseniz fena olmaz.

— Hakkın var. Ben hemen oraya gideyim. Gelinceye kadar vaziyeti idâre et. Kolağasıya da fısla, ileri gitmesin.

Hemen redingotunun asılı olduğu yere gitti. Ceketini çıkardı, redingotu sırtına geçirdi. Zabtiye Nezâretine gitti ve derhal Nâzırın odasına girdi.

Paşa, Hapishane Müdürüne gözlüğünün üzerinden baktı :

— Ne o Müdür Bey... dedi, Mehterhânede âhenk mi var?

Müdür yutkundu, anlaşılan vak'a başlar başlamaz Nâzıra yetiştirmiş olacaklardı.

— Ehemmiyetli bir şey değil efendim.

— Hâlâ devam ediyor mu?

— Şey efendim... Ediyor ama.

— Mesele nedir? Bir de siz anlatın bakalım.

Müdür, Nâzır Paşanın alaylı edâsının mânasını anladı.

— Efendim, emri devletiniz mucibince Kavanoz Mehmed'i menfâsına göndermek istedik, gitmedi, mukavemet etti.

— Bir mahpus nasıl ve ne ile mukavemet eder?

— Efendim, çocukça bir hareket...

— Canım Müdür Bey. Çocukça dediğiniz hareketin mâhiyeti mukavemet değil midir? Bunun ehemmiyetini ne kadar ufaltsak...

— Efendimiz, koğuşun dar ve dolambaçlı merdivenlerinden çıkmak isteyenlere kaynar su döktü.

Nâzır, gözlüğünü çıkardı.

— Sıcak suyu nereden bulmuşlar?

— Koğuşun mangalında kaynatmışlar.

— Nede kaynatmışlar?

— Gusül abdesti için kullandıkları gaz tenekelerinde.

— Allah Allah... Sizin bunlardan hiç haberiniz olmuyor mu?

— Efendimiz... Bunun böyle bir netice alacağını kim tahmin eder?

Nâzır tekrar alaylı edâsiyle :

— Hayret ettim, dedi, İstanbulun en azılı adamları muhafaza edilmek üzere size teslim ediliyor. Çok dikkatli olmak lâzım değil midir?

Müdür, bu sâkin havanın doğuracağı fırtınadan korkmaya başlamıştı.

— Efendim, bendeniz, dedi, vazifeme bağlı bir kulunuzum.

— Hani ya? Durup dururken ortaya bir mesele çıkardınız...

— Buna karşı ne yapabilirdim ki?

Size vazifenizi öğretmekle mükellef olduğumu da zannediyorsanız o halde buyurunuz siz Nezâret koltuğuna oturun, ben de Mehterhâne Müdürlüğüne gideyim.

Müdür kıpkırmızı kesildi.

— Estağfurullah efendim... Zâtı devletiniz...

Diye kekeledi. Paşa, devam etti :

— Bu adama menfâya gideceğini ne vakit söylediniz?

— Üç gün evvel söyledim.

— Tabiî menfâsının Adana olduğunu da haber verdiniz değil mi?

— ....

— Hayret. Böyle şeyler günü gününe söylenir ve emr-i vâki yapılır. Şimdi ne olacak?

— Tabiî... Teslim olacak. Hapishane idaresi bu gibi vak'aları önleyemeyecek kadar âciz değildir efendim.

— Müdür efendi! Bunlar lâftır. Ortada bir hakikat var: Bugün tek başına bir adam, jandarması ile gardiyanı ile koskoca bir teşkilâta mukavemet ediyor ve bu memleketin âsâyişi ile vazifeli bir hapishane müdürüne âdeta meydan okuyor. Bu olacak şey mi?

— Evet efendimiz.

— Şimdi derhal vazifenize dönünüz. Bu adamı almak

üzere gönderdiğiniz gardiyanları, jandarmaları oradan çekiniz, ortalık yatıştıktan sonra, yalnız başınıza koğuşa gidiniz, benim nezdimde aracılık ettiğinizi ve ıslah-ı hâl eylemesi kaydı ile ikinci bir emre kadar menfâya gönderilmesinin tehir edildiğini söyleyiniz.

— Fakat efendim...

— Fakat ne? Umumî bir isyan çıkarsa nezd-i Şâhânede mes'ul ben olurum. Bu meseleyi mümkün olduğu kadar hafifletmeli. Zâten şimdiye kadar Zât-ı Şâhâneye kimbilir kaç mâruzatta bulunulmuştur!

— Ferman buyurursunuz efendim...

— Nasıl tedbir alacağınızı size teferruatı ile söylemiyorum, kiyasetinize bırakıyorum.

— Emredersiniz efendim.

— Haydi... Çabuk.

Müdür, Paşayı yerle selâmladı, kapıya çıktı.

Nâzır Paşa haklıydı. Kavanozun menfâya gönderilmemek için yaptığı hareket bir isyan şeklinde bütün hapishaneye sirayet ederse, Kavanozun yerine kendisinin Adana'ya veyâhut başka bir vilâyete gitmesi ihtimal dâhilinde idi. Aradaki fark, Paşanın vâlilikle gitmesinden ibâretti. Böyle mühim mevkilerde bulunan zevâtın bundan çok daha ufak hâdiseler yüzünden merkezden uzaklaştırıldıkları o zamanın siyasetinde görülmüş olaylardı.

Hapishane Müdürü, redingotunun etekleri havalana havalana dâiresine gelir gelmez kâtibe sordu :

— Ne var, ne yok?

— Bildiğiniz gibi efendim. Bir kaç kişi daha haşlandı.

— Çağırın bana Sergardiyanı.

Sergardiyan odaya girince, Müdür:

— Necati! dedi, gardiyanları çek. Kolağasıyı da bana gönder.

— Paşa ile görüştünüz mü?

— Görüştüm. Böyle münasip gördü.

— Akıllı adamdır vesselâm. İşi derhal kavramış.

— Öyle ama Necati, rezil olacağız.

— Neye rezil olalım Müdür Bey. Ben etrafı bir iskandil ettim, koğuşlar kaynıyor. Bu alıp verme biraz daha devam ederse ben hapisleri zaptedemem.

— Haydi. Vakit kaybetme.

Sergardiyan odadan çıktı, biraz sonra Kolağası geldi. Müdür :

— Nâzır Paşadan geliyorum, emirleri var.

— Ne buyuruyorlar?

— İşin yüksek makamlara başka türlü aksetmesi ihtimali ile Kavanoz Mehmedin menfâya gönderilmesini tehir buyurdular.

Kolağası, fesini çıkardı, tıraşlı kafasını kaşıdı :

— Müdür Bey, dedi. Bu, biraz acâib olmaz mı?

— Acâibliğine acâib olur ama... Ne yapalım? Emir böyle...

— Madem geri bırakılacaktı. Neye başlandı?

— Yerden göğe haklısın... Fakat o da haklı. Bizim o kadar derinine aklımız ermez, bu mukavemetin hapishaneye isyan şeklinde sirayet ederek bütün mahpusları ayaklandırmasından endişe ediyor.

— Şimdi ne yapayım?

— Jandarmalara emir ver. Oradan çekilsinler.

Kolağası göğüs cebinden bir düdük çıkardı. Pencereden iki defa öttürdü. Biraz sonra içeriye giren çavuşa:

— Koğuşun önünden jandarmaları çek.

Dedi. Çavuş bir şey söylemeden gitti.

Kavanoz, evvelâ gardiyanların, arkadan jandarmaların koğuş merdiveninin önünü boşalttıklarını görmedi. Fakat ses sedanın kesildiğini anlayınca :

— Faik! Dedi. Ne oluyor?

— Bilmem... Galiba kimse yok. İneyim bakayım mı?

— Sakın ha... Düşmanın karınca da olsa kendini merdâne tut. Seni ellerine geçirirlerse kalkan gibi kullanırlar.

— Biraz bekleyelim bakalım.

Kavanoz :

— Ben bunu pek hayra yormuyorum. Acaba demin düşündüğüm çadır bezi kolposunu mu yapacaklar?

Biraz daha beklediler. Kavanoz arkadaşlarına:

— Siz cephaneyi boşlamayınız, ne olur ne olmaz.

Dedi. Yarım saat sonra sergardiyan Necatinin aşağıdan sesi duyuldu :

— Mehmet!

Mehmet, en tatlı sesiyle cevap verdi :

— A cânım.

— Mehmet... Sana iyi bir haber vereceğim.

— Ağzını öpeyim... Söyle Nişan mı veriyorlar?

— Şakayı bırak.

— Öyle ise söyle...

— Zaptiye Nâzırı seni affetti. Artık sürgüne gitmeyeceksin.

— Necati efendi! Benim bu piyazlara karnım tok.

— Vallahi ciddî söylüyorum. Yukarıya geleyim de bir anlatayım.

— Dur bakalım. Bizim erkânı harbiye ile bir konuşayım.

Döndü :

— Arkadaşlar! Dedi, ne dersiniz? Muharebeyi mayna ediyorlar. Elçiyi kabul edelim mi?

Hepsi gülüştüler. Kavanoz bunu muvafakat telâkki etti.

— Necati efendi! Dedi. Yanında başka kimse olmayacak. Yoksa hepinizi haşlarım ha...

Sergardiyan :

— Allah inandırsın... Yalnızım.

— Çık öyle ise.

— Sergardiyan merdivenleri çıktı. Üzerinde gaz tenekeleri ile sular kaynayan sıra sıra mangalları görünce:

— Maşallah! Dedi, koğuşlarda mangal bırakmamışsınız.

Kavanoz, yakası büzmeli mintanının kolları sıvanmış, baş açık, ayakta bekliyordu.

— İşte iki gözüm! Dedi. Uyuşamazsak gördüğünü olduğu gibi söylersin. Cephane bol.

Sergardiyan :

— Bırak bu lâfları! Dedi. Mangalları yerlerine gönderin.

Kavanoz :

— Yoook! Dedi, o kadar uzun boylu değil. Evvelâ anlayalım bakalım nenin nesidir?

Sergardiyon izah etti :

— Zaptiye Nâzırı müdür beyi çağırmış. «Bu çocuğun o kadar büyük suçu yok. Adanaya gitmesi günahtır» demiş. Sürgünlük kararını geri bırakmış.

Kavanoz :

— Geri mi bırakmış, kaldırmış mı? Anlayalım.

— Geri bırakmış, kaldırmış... Hepsi bir.

— Yoook! Hepsi bir değil. Geri bırakmış demek, pundunu bulunca ananı bellerim, demektir, buna gelmem.

— Müdüre gidelim. O, sana resmen söyler.

Kavanoz :

— Necati efendi, ben buradan çıkmam. Sen gidersin, müdür beye dersin ki: «Kavanozu üzerinize âfiyet birdenbire vecâ tuttu, yorgan döşek yatıyor. Ne kadar zahmetsiz buyurun!» O da alçak gönüllülük eder, buraya kadar gelir, yalnız rica ederim, yanlarında gardiyan mardiyan istemem, yalnız gelsinler.

— Mehmet! Ayıp olmaz mı? Dedi. Koskoca bir müdür senin ayağına gelir mi?

— Öyle ise gelmesin... Sen de işine git.

Ondan sonra :

— Ben şu cephane fabrikasına bakayım...

Dedi. Sergardiyan gülüyordu:

— Ah çapkın! Dedi. Sana ben söz veriyorum. Bilirsin, o kadar fena adam da değilim. İnan bana...

— Ben de sana bayılırım ama... Bu dediğini yapamam. Çünkü müdürün yanına gidersem olur ki benden hoşlanır,

bir daha içeriye koyuvermezse buradakilerin hasretine dayanamam.

Sergardiyan :

— Mehmet! Dedi. Sana evlâtlarımın başına yemin ederim ki düşündüklerinin hiçbiri doğru değil.

Kavanoz düşündü. Sergardiyan Necati onun kabadayılık hissine dokunmuştu. Bu yaşlı başlı adamın evlâtlarının başına yemin etmesi onun bütün ihtiyatkârlığını bir anda sildi süpürdü, şakayı, sarakayı bir tarafa bıraktı. Derhal kavgalarda, tehlikeli anlarda takındığı tavırla kaşlarını çattı :

— Necati efendi, dedi, böyle yeminlere lüzum yok, Allah çoluğunu çocuğunu bağışlasın. Dur, ceketimi giyeyim...

Sonra Faik'e döndü :

— Yatağın üstünden ceketi al.

Giyindi, parmakları ile saçlarını taradı, üstüne fesini oturttu, şakak zülüflerini fesin üzerine gelecek tarzda düzeltti.

— Buyur, gidelim.

Dedi. Beraber merdivenleri indiler, sanki hiçbir şey olmamıştı.

Avluya çıktıkları zaman koğuşların pencerelerinden mahpuslar :

— Kavanoz... Teslim borusunu çaldın mı?

— Uğurlar olsun...

— Aman Adanalı, canım Adanalı...

Diye bağrışıyorlardı. Kavanoz, cevap vermedi, sadece bir hal kesmekle yetindi.

Avluyu geçtiler, birinci ve ikinci kapılardan çıktılar, müdüriyetin ahşap merdiveninden çıkarak müdürün odasına girdiler.

Müdür, masasının başında idi. Kendine bir otorite vermek istiyormuş gibi bir tavır takınmıştı.

Kavanoz bir pata çaktı. Müdür :

— Mehmet! Dedi, beğendin mi yaptığını?..

Kavanoz, sergardiyana baktı ve bununla sanki:

— Beni buraya şamar oğlanı gibi azar işitmeğe mi getirdin?

Demek istiyordu. Necati, bir göz işareti ile «Aldırma!» dedi. Mehmet :

— Ne yaptım müdür bey?

Müdür :

— Ortalığı karmakarışık ettin. Sabahtan beri seninle uğraşıyoruz.

Kavanoz :

— Müdür bey, dedi. Necati efendi sizin benim yanıma gelmenizin uygun düşmeyeceğini söyledi. Ben de onun verdiği söze güvenerek kalktım yanına geldim. Peşin söyleyeyim: Takaza istemem.

Müdür, Necatiye baktı. Sergardiyan:

— Müdür bey, dedi, Mehmet doğru söylüyor. Bir sözümle bana inandı, geldi. Artık yaptığını başına kakmıyalım.

Müdür, yumuşadı :

— Kavanoz! Dedi, müsaade et de bir iki lâf söyleyeyim... İnsan biraz ferahlar.

Mehmet :

— Onu şimdi değil, başka vakit söylersin. Asıl beni ne için çağırttınsa onu söyleyin. Ama isterseniz ben yine koğuşa döneyim. Yeni baştan işkembe kazanını kaynatalım.

Müdür :

— Beni Zaptiye Nâzırı Paşa çağırttı. Seni affetti, menfâya göndermeyecek. Sana bunu resmen tebliğ için çağırttım.

Kavanoz, mânalı bir tebessümle :

— Allah Paşamıza tükenmez ömürler versin.

— Sen de bundan sonra ıslah-ı hâl et, işinle gücünle meşgul ol.

Kavanoz sordu :

— Hapishaneden de mi çıkıyorum?

— Orasını bilmem. Bu, evrakının göreceği muameleye bağlıdır. Bakalım mahkeme ne diyecek?

Kavanoz sordu :

— Bizim bu haşlama meselesi hasıraltı olacak değil mi?

— Zaten ortada mesele denilecek bir şey yok. Kanunda da kaynar suya dair bir şey görmedim.

— Desene müdür bey... İsterseniz her şeyi kına gibi un ediyorsunuz...

Mehmet'in bu sözüne Müdürle Sergardiyan ufak bir tebessümle mukabele ettiler. Fakat bu son hâdisede galebe Kavanoz Mehmet'te kalmıştı. Dediğini yapmış, sürgüne gitmemişti. Şimdi Hapishane Müdürü, Zaptiye Nâzırından yediği zılgıttan sonra, bu gibi vak'aların tekerrürüne mâni olmak için alınacak tedbirleri düşünüyordu.

Kavanoz Mehmet'i bir gardiyanla koğuşuna gönderdiler.

★

Abdullah, bu mücadeleyi başından sonuna kadar seyretmişti. Hâdise yatıştıktan sonra gardiyan Naim yanına geldi :

— Abu! dedi. hangi koğuşa gitmek istersin?

— Bilmiyorum. Kimler var?

— Senin tanıdıklarından Şıhlılı var.

— Mustafa burada mı? Öyleyse oraya gidelim.

O zamanlar Mehterhânenin koğuşları, o koğuşta bulunan sayılı fırtınanın ismine izâfe edilirdi. Mehterhâne, bu koğuşlarla ufak ufak krallıklardan, prensliklerden teşekkül etmiş bir imparatorluğa benziyordu. Fakat öyle bir imparatorluk ki, başında bulunan müdüre, ancak resmî muamelede bağlanıyor, onun hâricinde her biri kendi an'anesi, kanunu, raconu ile tamamen müstakil bir hâlde bulunuyordu. Pek tabiî olarak aralarında birbirini rakib görmek, fazla kazanç, nüfuz gibi nedenler yüzünden geçimsizlikler oluyor ve bu geçimsizlikler vakit vakit dövüşlere, vuruşmalara kadar gidiyordu. Bâzen aynı koğuşta bulunanlar arasında

da bu gibi düşmanlıklar oluyor, o zaman her iki taraf gayet ihtiyatlı hareket ediyorlardı.

Bir cinâyet yüzünden onbeş sene mahkûmiyetle Mehterhâneye düşenlerin içeride yaptıkları cinâyetlerle sene mikdarını üç misline kadar çıkardıkları olmuştur. Onların müstesnâ mevkileri vardı.

Koğuşlarda gizli düşmanlıklara karşı en sağlam korunma tedbiri, ufak fino köpeği beslemekti. Zâten hapishânelerde kedi, köpek, kuş besleyenler pek çoktu. Fakat bilhassa köpek bir mahpus için çalarlı saat gibiydi. Gece, efendisinin ayak ucunda kıvrılır ve sabaha kadar bekçilik ederdi. Ufak bir gayri tabiîlik olursa hemen hırlamaya başlar, efendisinin yatağına birinin yaklaştığını görünce hemen havlayarak sâhibini uyandırırdı.

Bütün ömürleri dört duvar arasında geçmeye mahkûm olan bu adamlar can sıkıntısından ve vaktin bolluğundan bunları o kadar güzel terbiye etmişlerdi ki, (sirk) lerde çalıştırılan hayvanların bile bunlar kadar mahâret göstermelerine imkân yoktu.

Bağlama çalındığı zaman, iki ayağının üstüne kalkıp döne döne oynayanları, koğuştan koğuşa mektup taşıyanları, gergin ip üzerinde denge oyunları yapanları çok görülmüştür.

Ya kediler? Emre itaat etmeyen ve dik başlılığı ile tanınan bu hayvana atlama, taklak ve perende atma gibi türlü numaralar öğretilirdi. O devirde hapishâne rejimi «sızıltıya meydan verilmemek» şartıyla alabildiğine genişti.

Abdullah, Mustafa'nın bulunduğu koğuşa girdiği zaman Şıhlılı tıraş oluyordu. Mahkûmlardan bir berber, gerdan yeri açık bir leğende sabunu köpürtmüş, ağanın yüzünü yumuşatmış, elindeki usturayı şakır şakır kayışa vuruyordu. Mustafa, Abdullahı görünce, yüzünün sabununu, tıraşını unuttu.

— Hoşgeldin Abu! Geçmiş olsun.

Diye fırladı, ondan sonra hemen yüzünün sabununu havlu ile sildi. Berbere:

— Şimdi bırak İbrahim... Sonra yaparsın.

Abdullahın :

— Devam edin, yine konuşuruz.

Gibi ısrarlarına önem verilmedi. Birbirlerine sarıldılar, öpüştüler. Abdullah, baş sedire geçirildi.

— Kahven şekerli mi olsun?..

— Öyle olsun.

Şıhlılı seslendi :

— Ulan Nuri... Şekerli bir kahve yap, benim fincana koy.

Tabakalar çıktı. Mustafa kaçak tütününü medhederek:

— Buradan sar. Bu tütünü köyden getirtiyorum. Dışarıda bu kadar iyisini bulamazsın. İçimi çok tatlı...

Diyordu.

— Merhabâ...

— Merhabâ... Ey anlat bakalım.

— Belki duymuşsunuzdur.

— Duydum. Üçağaçlı Hüsnü gelmişti, biraz bahsetti. Kendini iyi kurtardın Abu.

— Ne yapalım? İki el bir baş içindir.

— Hüsnünün anlattığına bakılırsa burada misafirlik az sürecek.

— Bakalım.

— Öyle öyle... Avukatın kim?

— Daha belli değil.

— Üç tane kuvvetli avukat var. Biri Tıngır Simon, biri Acem İzzet, biri de Viram Şabuh. Bunların üçü de ipten adam alırlar. Hele Tıngır Simon... Bir şişe konyağı çekip çeneye başladı mı? Karşısındakine gık dedirmez...

Abdullah :

— Ben de bunlardan birini tutarım.

— Hangisini istersen söyle, haber yollayalım. Gelir, seninle konuşur. Mahkemeniz ne vakit?

— Bilmiyorum.

Şıhlılı, hapishânelere çok girip çıkanlar gibi alaylı bir avukata benziyordu.

— Senin bu meselede beraet edeceğin muhakkaktır, avukatını uğraştırmıyacaksın.

— Ben de öyle zannediyorum Mustafa.

— Evvelâ istintaktan geçeceksin. İstintaka gitmeden evvel mutlaka avukatla konuş... Bakarsın, ters bir halt edersin, bütün iş karmakarışık olur.

— Farkındayım... Öyleyse yarından tezi yok, hangisi münasipse ona haber yollayalım.

— Ben olsam Tınğır Simon'u tutardım. Acem İzzet'le Viram Şabuh da iyi ama Tınğır başkadır.

— Bunların avukatlık paraları çok mudur?

— İşine göre... Senin iş için çok para istemezler.

— Yâni ne kadar?

— On lira versen yetişir.

— Çok be Mustafa.

— Hepsini peşin verecek değilsin canım. Üç beş lirasını peşin verirsin. Kalanını da mahkemeden sonra tatlıya bağlarız.

Biraz sonra Abdullah'ın yatağı yorganı geldi. Mahpuslardan birinin koğuşa getirdiği denk ile gelen gardiyan Naim, Abdullah'a :

— Dışarıdan biri seni istiyor. Dedi. Abdullah :

— Bizim Tatar Ahmet olacak.

Yemeni ile iskarpin arası, ökçeleri basık pabuçlarını giydi, parmaklığa kadar gitti. Dışarıda Boyacı Ahmet bekliyordu.

— Aferin Tataroğlu... Ben seni bulamazlar sanmıştım.

— Polisler beni Erzurumluda Kel Hasan'ın kundurasını boyarken buldular. Boyayı bile tamamlatmadılar, evvelâ ödüm koptu, sonra anladım, ferahladım. Beraber eve geldik, eşyayı aldım getirdim.

Abdullah sordu :

— Dışarıda ne var ne yok? Direklerarasında ne diyorlar?

— Unutuldu bile... Kimse bahsetmiyor. Yalnız Mirasyedi Necib yemin etmiş, seni içeride temizletecekmiş.

Abdullah güldü :

— Aldırma Tataroğlu... Dedi, ben paçama keçe sardım, o köpekler beni dalayamaz, bana iki takım çamaşır getir.

— Yarın getiririm.

— Yarın buraya gelmeden kürekçilerde Hurşit'e git. Selâm söyle.

— Başka bir şey söylemiyeyim mi?

— Selâm söyle, o kadar. Üst tarafını o anlar. Sana vereceği şeyi alır bana getirirsin.

Ahmet, cebinden iki üç paket tütün çıkardı :

— Job kâğıdı bulamadım, dedi, Bafra aldım.

— Ziyanı yok. Ver... Haydi yarın gel, dediklerimi unutma.

Tatar Ahmet, paketlerle beraber istediğini verebilirdi, fakat Abdullah buna lüzum bile görmüyordu, içeride tabancadan kamasına kadar her şey mevcuttu.

Abdullah koğuşa döndüğü zaman, Şıhlılı misafirinin yerini hazırlamıştı. Akşam yemeğini beraber yediler. Yemekten sonra leğen ibrik geldi, ellerini yıkadılar.

Abdullah sordu :

— Mustafa, sen burada çok mu kalacaksın?

— Beni sorma... Ne kadar uzarsa o kadar iyi.

— Neden?

— Yaptığım vukuatı mahsus büyük gösteriyorum. Benim işim büsbütün başka...

— Anlamadım.

— Senin anlıyacağın burada kendimi emniyete koydum.

— Yine anlamadım be Mustafa.

— Düşmanım azılı... Saraya mensup. Beni dışarıda bulurlarsa canıma okuyacaklar. Düşündüm, bir vak'adan takıntım vardı, onu büyüttüm ve adliyeye teslim oldum. Tahkikat, istintak falan derken iş tavsar.

— Seni buradan alamazlar mı?

Şıhlılı güldü :

— Alamazlar, dedi, burada Adliye Nâzırı Abdurrahman

Paşa var, adliyeye kimseyi karıştırmaz. Ona saray bile diş geçiremez.

Abdullah buna hayret etti:

— Ne söylüyorsun be Mustafa, dedi. Şimdi Zebtiye Nâzırı istemiş olsa buradan birini çekip götüremez mi?

— Eğer o adam adliyeye mal olmuşsa alamaz.

— Öyleyse Kavanozu nasıl sürgüne yollayacaklardı?

— Kavanoz hakkında adlî takibat yoktu ki, idâreten tutuklanmıştı. Eğer mahkûm olursa gününü bitirmeden alamazlardı. Burada Arnavutlar var, hepsinin de saraydan adamları var, alamıyorlar. Ben bunu bildiğim için işi uzatıyorum.

— Senin koğuşta böyleleri var mı?

— Evet... Fahri Hoca var. Vaktiyle Sultan Murad'ın hocası imiş. Çırağan vak'asına iştirâk etti diye yakalanmış, gürültü arasında evrak adliyeye verilmiş, o da adliyenin malı olmuş. Tahkikat hâlâ devam ediyor, o da hiç tınmıyor, beraet etmek bile istemiyor. Beraet edip dışarı çıkarsa Fizanı boylayacak.

— Bu tahkikat sittin sene devam edecek değil a... Bir gün sonu gelecek.

— Sonu gelmez. Hoca çok okumuş, çok bilmiş bir adam, meseleyi öyle karmakarışık etmiş ki, en usta müstantikler içinden çıkamıyorlar. O da oturuyor. Her gün çoluk çocuğu gelir, sefertası ile yemeğini getirirler, ben de az buçuk zarına bakarım.

— Para mı verirsin?

— Almaz ki... Kahve çay içtiği zaman tebeşirini hafifletirim, evinden bir sürü kitap getirtmiş, okur bire okur, bâzı onbeş gün bir ay konuşmaz, yanımıza gelmez. Bâzı da çenesi açılır... O vakit ağzından şeker dökülür sanırsın. Bir gün (Leylâ ile Mecnun) u anlattı, tam iki saat söyledi... Hiç bir şey anlamadık ama, ağzına bakakaldık. Hatırımda yalnız şu kaldı: Mecnun, hakikatte başında leyleklerin yuva yaptığı zırtullahı kirmânî değilmiş, insanlarda bir, birinci numara akıl, bir de ikinci numara akıl varmış, birinci

numara akıl, nefisle boyuna hırlaşırmış, anlaşılan ikinci numara akıl da senin benim aklım olacak. Bizim pırgıç bildiğimiz Mecnun bir numara akıllı imiş. Leylâ da onu tam tertip adam etmek için bir nevi yol gösterenmiş... Mecnun, ona abayı yakmış ama, Leylâ da hakikî güzelliği çakmış, peşine düşmüş, aradığını bulmuş.

— Aradığı ne imiş?

— Onu da söyledi ama aklımda tutamadım, bana bunları anlattığı zaman, «Hocam, dedim, ben bunlardan pek çakmam ama, Karagözde Leylâ ile Mecnunu birkaç defa seyrettim. Herif Leylâ diye diye kafasında leylekler yuva yapmış, o koca yuvayı nasıl taşımış, onu da anlamam ya... Böylesinde numaralı akıl ne gezer?» Güldü: «Sen câhilsin, dedi, anlamazsın, bunların hepsi başka mânaya gelir.»

Abdullah:

— Sahi be Mustafa, dedi. Mecnunun başında neye leylekler yuva yapıyor da meselâ serçeler yapmıyor? Hem daha hafif olur, hem de yavru çıkardıktan sonra boşuna bütün kış taşıyacağına bozar atar, gelecek sene yenisi yapılırdı!

— Bunu da sordum. Böyle bir numaralı akıllara kafada leylek yuvası taşımak ağırlık değilmiş, hem de leylek her sene hacca gidermiş, mübârek hayvanmış. Sonra bana bir sürü maval okudu, hatırda tutulur şey değil...

— Acâip adammış.

— Öyle... Eğer lâf orucuna girmediyse yarın sana «Hoşgeldin» der.

— Başka kim var?

— Turşucu Hâfız var.

— Ha... Şu Hâfız. Onu mahkûm ettiler mi?

— Ettiler. Başka koğuşlardan istemediler. Geldi elime ayağıma kapandı, ben de buraya aldım.

— Neden istemediler?

— Turşucu Hâfızın öldürdüğü Leman için türkü yapmışlar. Bunu işitenler Hâfıza düşman oluyorlar.

— Lemanı öldürmüş mü?

— Ona sorarsan karı kendini öldürdü, diyor. Bana sorarsan bu öldürdü.

— Neden anladın? Sana söyledi mi?

— Söyler mi be arkadaş? Hâfız uykusunda çok kıvranıyor, boyuna sayıklıyor, karı kendini öldürse bu kadar kötü uyur mu?

— Belki karıyı hâlâ seviyor.

— Sonra başka bir şey daha var, hepimizin başından geçti, ne olduğunu biliriz. İftiraya uğrayıp mahkûm olan, tersini yemiş ispinoz gibi düşünür, keçenin dört ucunu suya koyverir, bizim gibi olanlar artık düşünmezler. Hâfız da böyle... Herifte uyku durak yok. Geceleri kaç defa attığı nâralarla beni uykudan uyandırdı. «Ulan! dedim, bir daha böyle nâra atarsan, ben de seni koğuştan atarım. Her adam öldüren senin gibi olursa Methetrhâne tımarhane olurdu.» Ağlamaya başladı. «Ben Lemanı öldürmedim ki, babasının iftirâsına uğradım. O beni seviyordu, ben onu seviyordum.» «Hâfız, dedim, köpoğluluk etme... Karı sana tutkundu da dediğin gibi neden kendini öldürdü?» «Hep babası ile kaynanamın yüzünden oldu. Koskoca binbaşı kızı turşucu ile evlenir mi? Ayrıl bu heriften! diye başının etini yediler. O da tatlı canına kıydı.» dedi.

— Kimbilir? Belki de doğrudur.

— Yok be Abdullah... Şu kadarcık tutar yeri olsa kurtulurdu. Bu saydığım avukatların hepsi çok uğraştılar. Hele o Ermeni avukat saatlerce çene çaldı ama, para etmedi.

Bütün gazeteler, dâvayı uzun uzadıya yazdılar. Hepsini okuttum, dinledim. Bu avukat milleti hem çok konuşuyor, hem de karşısındakini inandıracak lâflar ediyor, birinin dediklerine bakıyorum: Herif haklı... Sonra ötekini dinliyorum, o da haklı. Ama Cinayet Reisi Hilmi Bey, galiba hiç birine kulak asmıyor, kendi bildiğini yapıyor.

★

Ertesi günü, Abdullaha, Ahmed'in geldiğini haber verdiler. Abdullah indi.

— Merhabâ Ahmet! Ne var, ne yok?

— Sağlığın.
— Gönderdiğim yere gittin mi?
— Gittim...
— Emâneti aldın mı?
— Hurşidi bulamadım.
— Amma yaptın ha... Nereye gitmiş?
— İki gün evvel Ârif Bey gelmiş, oyunu bozmuş, Hurşid'le yanındakiler karşı koymuşlar.
— Ey?..
— Ârif Bey, Kalafatçı Hasanı, Çolak Petroyu, hurdahaş etmiş. Saldırmasını çeken Hurşid'e bir yumruk vurmuş, yere sermiş, yakasından sürükleyerek kahveden dışarıya almış, kapının önünde bekleyen paytona koymuş, almış götürmüş.
— Nereye götürmüş?
— Belli değil, kahvede bir ocakçı ile Kalafatçı Hasan vardı. O da peykeye uzanmış, yerinden kalkamıyor, inim inim inliyordu, başı dönüyor, boyuna istifra ediyormuş.
Abdullah :
— Yarın yine git de bana haber getir.
Dedi, düşüne düşüne koğuşa döndü.
Kimdir bu Ârif Bey?
Ârif Beyden yukarıda bir nebze bahsettik. Fehim Paşa ile olan münasebetini biraz anlattık. Fehim Paşa askerdi, fakat askerlikle münasebeti yok gibi idi. Ârif Bey ayarında kabadayıların bileğini bükemiyeceğini anlayınca, ona pâye verir ve başkaları üzerindeki tahakkümde bu dostluğun tesirini kullanırdı.
Ârif Beyle Hurşid'in arasındaki vak'a (haraç) meselesinden çıkmıştı. Hurşidin Kürekçilerdeki bitirim yeri korkunç bir batakhane idi ama, Hurşidin cebine para akıtan bir altın oluk gibiydi. O zamanlar böyle bir kumar yeri işletenler biraz etrafı kollamak mecburiyetinde idiler.
Hurşid, Ârifi idare edemedi ve son zamanlara kadar dillere destan olan vak'aya bu idaresizliği sebep oldu.
İstanbul kabadayıları masraflı adamlardır. Bunların

ticaretten, yâhut memuriyetten alacakları para mezelerine yetişmez, çoğunun dostları vardır, kadınlar istedikleri kadar sarfederler, sonra haftada bir gün dost geceleri olur, arkadaşlar dostlarını alıp misafir giderler, geç vakitlere kadar sazla sözle yenilir, içilir, karılar birbirlerine caka yaparlar.

Her akşam İstanbul'un bir semtinde demlenirler, baharda Kâğıthane âlemleri olur, yine böyle cumhur cemaat sulara, mesirelere gidilir, hattâ Çırpıcı, Veliefendi çayırlarında çadırlar kurularak günlerce zevk edilir... Hep paradır. Bundan başka İstanbul kabadayısı kumar yerine gittiği zaman, taş gibi durup oynayanları seyretmekle yetinmez, o da masaya oturacak oynayacaktır. Kumarda kılıç oyununda kazanan yalnız dükkân sâhibidir, orada da para lâzımdır.

Bu geniş masrafı karşılamak için Beyoğlundaki (Hanaki) yi bile haraca kestikleri olur.

O zamanki umumî terbiyenin yanlış olduğuna şüphe olmayan garip telâkkileri vardı. Meselâ, bir kumarhaneden hisse almak, yâni ganyottan pay çıkarmak ayıp değildi, buna Garblılar «Klüb aksiyonerliği» diyorlar. Zâten ikisi de bir yola çıkar, fakat bundan ötesi de vardır. Meselâ, böyle bitirim yerine bir enâyi düşerse onu boğmak mubahdır.

— Yâhu! Bu soygunculuktur.

Denilecek olursa :

— Neden soygunculukmuş? Oyun bu... Gözünü açsın da boğulmasın!

Derler. Boğuntuya gelen de enâyi damgasını taşımamak için boğulmayı sineye çeker.

O zamanki idarede nüfuzlu adamlar, maiyetleriyle muhtelif gruplara ayrılmışlardı. Bunlardan kalbur üstü olanlar, Üsküdar Muhâfızı Ali Şâmil Paşa idi... Onun maiyetinde Kürtler vardı. Arnavut silâhşörlerinin kumandanı Tâhir Paşa da silâhşörleriyle ayrı bir koldu. Fehim Paşa, hepsinden üstündü, maiyetini İstanbulun eli ayağı tutar acarlarından teşkil etmişti.

Her kabadayının kendini tanıtmak için dillerde söylenecek bir iki vak'a ile işe başlaması lâzımdı. Fehim'in de böyle bir vak'ası olduğu söylenir. Fakat vak'anın şekline bakılırsa, bunun bir kabadayılık imtihanı ile münasebeti olmaması lâzım gelir.

Akşam sular karardıktan sonra bir adam, elinde koca bir kama ile Beyoğlu caddesinde halka hücum etmiş. İlk kamayı yiyen Tünel Şirketinin Direktörü olmuş, ondan sonra Şişmanyan isminde bir zengin Ermeni ile Matmazel Margerit adında bir kekeme kızı vurmuş, bu ikisi birbirlerine kur ederlerken, vurulduklarının farkına bile varmamışlar. Matmazel «Sevgilim, ellerime sıcak sıcak bir şeyler bulaşıyor.» dermiş.

O civarda oturan Matmazel Öjeni Arabyan isminde evde kalmış bir kız da Arnavut salatacıdan salata alırken her ikisi de birer kama darbesi ile yuvarlanmışlar...

Bu beş kişilik cinayetin fâili olarak Safranbolulu Mustafa diye birini yakaladılar, fakat çok kimse bu vak'ayı Fehim'in yaptığını iddia eder.

Niçin, neden? Bunu kimse bilmez. Fakat kabadayılıktan nam vermek için ilk imtihan olarak o âlemde şöhret kazanmış bir kabadayıyı mağlûp etmek lâzımdır. Yoksa tünel direktörünü öldürmek, iki âciz kadınla iki biçâre adamı bıçaklamanın o zamanki kabadayılık terazisinin kefesinde bir ağırlık yapabileceğini pek zannetmiyorum.

O devirde İstanbul'da kendilerine mahsus teşkilâtı olan üç kuvvet vardı: Fehim Paşa, Ali Şâmil Paşa, Arnavut Tâhir Paşa.

Bunların haricinde, Gani Beyler, Hâfız Paşalar gibi kabadayılıkları şahıslarına münhasır ve estikleri zaman ortalığı kasıp kavuran lodos rüzgârları da bulunurdu.

Bedirhanî Ali Şâmil Paşa, Üsküdar-Kadıköy yakasının muhafazasına bakardı. Gayet zeki ve biraderi Abdürrezzak Bey gibi idaresiz bir adam olmadığı için Fehim Paşa ile bir mesele çıkarmamak tarafını tutar ve mümkün olduğu kadar onun bulunduğu yerden uzak kalmayı tercih

eylerdi. Meselâ, Fehim Paşa, bir cuma yahut bir pazar Fenerbahçe'ye giderse Ali Şâmil Paşa bir bahane ile oradan ayrılmayı doğru bulurdu.

Arnavut Tâhir Paşanın silâhşörlerinin öttükleri, eşindikleri çöplük ise Beyoğlu tarafı, yâni Fehim Paşanın dolaştığı yerdi.

Fehim'in saraydaki nüfuzu, esen rüzgârdan nem kapan adamlarının birer çetin ceviz olması iki tarafta da tabiatiyle rekabet hisleri uyandırıyor, tıpkı Fransa'da On üçüncü Lui devrinde kralın silâhşörleri ile Kardinal Dö Rişelyö'nün muhafızları gibi daimî bir mücadele hayatı yaşatıyordu. Bir Fehim Paşa adamı ile bir Tâhir Paşa adamı herhangi bir yerde birbirlerine tesadüf ederlerse mutlaka çarpışıyorlar, saldırmalar, tabancalar işlemeğe başlıyordu. Bu çarpışmalar da ekseriya Fehim Paşa tarafının galebesiyle bitiyordu.

Ârif Beyin Fehim Paşa ile olan dostluğu onu Fehim'e mal etmişti. Herkes Ârif'i Fehim Paşanın baş kabadayısı addediyordu.

Tâhir Paşanın baş silâhşörü de Matlı Mustafa adlı eşkiyalıktan gelme bir Arnavuttu.

Silâhşörler, her yere girerler, çıkarlar, Tâhir Paşa sayesinde kendilerine astıkları astık, kestikleri kestik denecek bir imtiyaz sağlamışlardı. Hattâ bunlardan biri bir Ramazan gecesi Direklerarasında Mınakyan kumpanyasının (Simon ile Mari) temsiline gitmiş, câni rolünü yapan (Aleksaniyan) ın önüne geleni öldürmesi Arnavut'un sinirine dokunmuş :

— Mori! Bu kadar adamı nasıl öldürürsün?

Nârası ile Karadağ tabancasını çekip sahneye iki el ateş etmesi üzerine perde kapanmış, Aleksaniyan korkudan düşmüş bayılmış, o mevsim bir daha sahneye çıkmamasına sebep olmuştu.

Matlı Mustafa, hakikaten insan şeklinde bir canavardı. Arada kafayı çekiyor ve nerede olursa olsun Fehim Paşa'ya ve adamlarına sövüp sayıyordu. Pek tabiî olarak bü-

tün bu dil taarruzları bire on katılarak Paşaya nakledili-yordu.

Fehim Paşanın adamları ile silâhşörlerin çarpışmaları kaçınılmaz bir hâle gelmişti. Bu ilk çarpışma Matlı Mustafa ile Ârif Beyin arasında oldu.

Matlı Mustafa, Beyoğlunun en civcivli bir zamanında sarhoş olduğu halde caddede nâra atarak geliyor, nâranın mevzuu da pek tabiî olarak Fehim Paşanın şahsına karşı sarfedilen küfürler oluyordu.

Ârif Bey de (Kafe Kommers) de nargilesini içmiş, tünele doğru yürüyor. Kalabalık dikkatini çekiyor, polisler, komiserler Matlı Mustafa'yı teskine çalışıyorlar...

— Mustafa Bey! Sâkin olunuz... Size bir araba getirsinler. Devlethânenize gidin.

Matlı Mustafa uzaktan Ârif Beyi görünce :

— Nah mori! O Fehim pezevenginin bir adamı da bu heriftir...

Diye küfür hududunu biraz daha genişletiyor. Ârif, olduğu yerde duruyor.

— Bana mı söylüyorsun?

— Babana mı söylüyorum? Elbette sana söylüyorum.

Polisler, komiserler, muhakkak zuhur edecek vak'aya artık seyirci kalacaklardır. Çünkü bu iki belânın arasına girmek felâket olacaktır. Ârif, yavaş yavaş ilerliyor. Mustafa, tabancaya el atmağa vakit bulamamıştır. Ârif Bey, o meşhur tokatlarından birini patlatmıştır. Mustafa sallanıyor, ikinci bir tokat elinden kamayı düşürüyor. Ârif Bey, Mustafa'nın elbisesinin ense tarafından yakalıyor, sürükleye sürükleye Galatasaray merkezinin önüne getiriyor, orada kaldırıyor, ağız burun karışık üçüncü bir tokatla Mustafa'yı büsbütün sersem ettikten sonra belinden tabancayı çekip alıyor. Çürük meyva dolu bir çuval gibi kaldırıyor, Galatasaray'ın avlusuna fırlatıyor ve polislere :

— Alın şu keratayı! Diyor.

Matlı Mustafa gibi eşkiyalıktan gelme çelik vücutlu bir adam bir tokatta nasıl bu hâle getirilebilir? Bu nasıl bir

bilek, nasıl bir pençedir? Ben bu adamların çoğunu tanırım. Eğer o zamanlar spor, bugünkü gibi bir telâkkiye mazhar olsaydı, dünyanın en darblı boksörleri Türkler olurlardı. Bunların içinde bir yumrukta hasmının elmacık kemiğini kırıp içeriye göçerten adamları bilirim. Bunlara Dempsey mi dayanırdı? Bunun sebep ve hikmetini, dünyanın uzun bir sulh devresi geçirmiş olmasına veriyorum. Eski harbler mevziî olurdu. Olursa da böyle bütün dünya birden ayaklanmazdı.

Büyük Yusuflar, Filizler, Pangal Recepler, Kara Ahmetler, hep o devrin iyi beslenen, iyi yiyen dölleridir.

Emirgânlı Râkım Bey, Boyacıköyünde çakıştırdıktan sonra, yokuşun sonundaki evine gitmek için Emirgân çarşısından geçerken, odunculara bir azizlik olsun diye çeki taşına parmağını takar, fener gibi sallaya sallaya evinin önüne kadar bırakırdı, ertesi günü hamallar çeki taşına sırıklar takar.. yısa mola iskeleye indirirlerdi.

Çeki taşı kaybolunca bunu herkes bilir: «Yine Râkım Bey götürmüştür.» derlerdi ve işin garibi bu kuvvet gösterisini kimse hayretle telâkki etmezdi.

Bu itibarla Ârif Beyin bir tokatla hasmını hoşafa döndürmesini hayretle karşılamamalı. Hakikî kabadayı kendisinden bahsettirecek herhangi bir vak'a ile övünmeyi ayıp sayar, görenler söylerler. Şayet biri sorarsa :

— Evet. Öyle bir şey olmuştu. Der geçer.

Matlı Mustafa vak'ası da böyle oldu. Fakat hâdise bütün tafsilâtiyle Fehim Paşaya nakledildi. Galatasarayı merkezi de olayı bir rapor şeklinde paşaya bildirdi. Fehim Paşa, Beşiktaştan çatanasına binerek Ârif Beyin Anadoluhisarı'ndaki Küçüksu çayırı sonundaki köşküne gitti. Yanında sivil giyinmiş olduğu halde komiser Sâlih vardı. Paşa :

— Salih! Bak... Ârif Bey evde mi?

Salih önden koşarak köşkün kapısına yaklaştı. Bahçede gül fidanları ile meşgul olan Ârif Beyi gördü.

— Ârif Bey, Paşa geliyor.

Ârif Bey hiç telâş etmedi.

— Buyursunlar!

Diye köşke doğru yürüdü. Fehim Paşa adamına göre muamele eder, hürmete lâyık olanlarla nezaket dairesinde konuşmasını bilirdi.

— Ârif Bey! Merhaba...

— Merhaba paşam... Buyurunuz efendim, içeriye gidelim.

— Hacet yok. Ben sizi almağa geldim.

— Ne zahmet efendim, emir buyursanız ben gelirdim.

— Göreceğimiz geldi, haydi gidelim.

— İçeriye buyurun, bir dakika müsaade edin.

Köşkün zemin katında yemek odası vazifesini gören genişçe taşlığa girdiler, oradan misafir odasına geçtiler. Ârif Bey, kardeşine seslendi :

— Hakkı... Paşa efendiye kahve yapsınlar. Biraz tatlı emreder misiniz?

— Teşekkür ederim.

Ârif Bey, birinci kata çıktı, hemen giyindi, paşanın yanına indi.

Fehim Paşa, Hakkı ile konuşuyordu. Ârif Beyin girdiğini görünce, sigarasının külünü gümüş tablaya silkerek :

— Ârif Bey, dedi, mülâkat biraz fâsılalı oluyor.

— Bu sefer öyle oldu efendim.

— Fakat sizin bu kenara çekilişiniz başka türlü yorumlanabilir.

— Ne gibi?

— Birinden çekindiğiniz için bir müddet ortadan kaybolduğunuzu düşünürler.

— Olabilir.

Fehim Paşa, Matlı Mustafa vak'asını Âriften dinlemek istiyor, onun için hâdiseyi kurcalıyordu.

— Canım Ârif Bey... Şu hâdise nasıl oldu? Anlat. Rica ederim. Mabeynde Tâhir Paşa beni görünce pek ters bakıyor.

— Acaba neden?

— Onun baş silâhşörünü sen hamur gibi yoğurmuşsun ya...

— Bundan size ne?

— Siz Matlı Mustafayı bana küfrettiği için tedib etmediniz mi?

Âirf Bey :

— Hayır! Dedi, Mustafa size küfrediyordu, beni görünce bana da küfretti, o zaman... Arnavudun terbiyesini vermek lâzım geldi.

Fehim Paşa: «Seni benim adamım bildikleri için...» diyemedi. Çünkü Ârif Beyin bunu kabul etmiyeceğini biliyordu. Tekrar etti :

— Rica ederim, nasıl oldu?

Ârif Bey :

— Mustafa biraz fazla kaçırmıştı, sağa sola saldırıyordu, ben de kendisini polise teslim ettim.

— Ama biraz da tartaklanmış.

— Tabiî bu vaziyette biraz itişme kakışma oluyor.

— Ârif Bey... Ne kadar tevazû gösteriyorsun.

— Ne yapayım? Paşam, öyle alıştık.

— Haydi buyur gidelim.

Beraber çıktılar. Küçüksu çayırı bomboştu. Fehim Paşanın Ârif Beye geldiğini duyanlar, ne olur, ne olmaz diye ortadan çekilmeyi tercih etmişlerdi. Çeşmenin önündeki rıhtımdan muşa bindiler, Beşiktaşa doğru yollandılar.

Ârif Beyle Matlı Mustafa arasındaki hâdise, bütün İstanbulda mübalâğalı şekilde söyleniyordu. Ârif Beyin Matlıyı bir tokatla mat etmesi silâhşörler muhitinde de fena tesir bırakmıştı. Tâhir Paşa baş silâhşörünün yüzüne bakmıyordu, bu hacaleti temizlemek için Mustafanın mukabele etmesi yahut bırakıp memleketine gitmesi lâzımdı.

Ârif Bey, nargile meraklısı olduğu için Eminönünde Köprübaşında bulunan ve şimdi yerinde yeller esen Valide Hanının orta avlusundaki Valide Kıraathanesine gider, nargile içerdi. Mustafa da yine İstanbulun meşhur tulumbacılarından kundura boyacısı Mehmet'e her gün uğruyor,

kunduralarını boyatmak bahanesiyle Ârif Beyin muhitinde dolaşıyordu.

İkinci bir çarpışma olacaktı.

Arkadaşları Ârif Beyi uyardılar. Bu hâdiseleri pek iyi bilen, hattâ dolayısiyle vak'aya karışan Karamusallı Tâhir bir gün dayanamadı :

— Ârif ağabey! Matlı etrafında dolaşıyor.

Dedi. O tarihlerde Tâhir pek gençti. Ârif Beyden ziyade Ârif Beyin kardeşleri Hakkı ve ziya ile düşer kalkardı. Ârif Bey, Tâhir'in bu ihtarını kendisine olan muhabbetin bir tezahürü telâkki etti.

— Merak etme, Tâhir, dedi. Mustafa ağzının payını aldı, bir daha hırlayamaz.

Tâhir ısrar etti :

— Aman Ârif ağabey. Hasmın karınca da olsa kendini merdâne bil diye bir lâf vardır.

Ârif Bey güldü. Çok konuşmayı sevmediği için cevap vermedi. Fakat Ârif Beyi sevenler, onun lâkaydisini doğru bulmuyorlardı.

Bir eyyâm da böyle geçti.

Yine o tarihlerde Galata rıhtımı, baştanbaşa gazinolarla dolu idi. Kabadayılık muhitinde kendini tanıtamıyanlar da pek orada gazino, meyhane işletemezlerdi. Bu gazinoların bâzılarında incesaz takımı bulunur, zevk erbâbı akşam rakısını oralarda içerlerdi. Böyle sazlı sözlü gazinoların en meşhuru (Filip) in gazinosu idi. Kemanî Memduh'un takımı çalar, gazino her akşam hıncahınç dolardı.

Tâhir de bir akşam iki arkadaşıyla (Filip) in gazinosuna gider, çakıntıya başlarlar. Saz güzel, hânendelerin sesleri parlak... Tâhirin arkadaşlarından Ali Bey bir kartın üzerine Tatyos'un bir şarkısını yazar, garsonla saza gönderir, pek tabiî olarak kartın yanına da bir tane çil lira ilâve edilir. Memduh başıyla teşekkür eder, istenilen şarkı çalınacak... O sırada Tâhir ellerini yıkamak üzere tuvalete gi-

der, dönüp geldiği zaman bakar ki saz hiç münasebeti olmadığı halde :

At martini Matlı Mustafa dağlar inlesin

Türküsünü çalıyor. Ali Bey de kötü kötü düşünüyordu.

— Ne var yahu? Ne düşünüyorsunuz?

— Bir şey yok.

— İstediğiniz şarkı okundu mu?

— Yarıda kaldı.

— Neden?

— Sazın yanında masada oturan biri kestirdi.

Tâhir yerinden kalkar, bakar... Masada Matlı Mustafa... Arkadaşları Karamusallıyı tanıyorlar, mutlaka bir belâ çıkacak!

— Tâhirciğim... Bırak Allahaşkına...

— Durun canım, bakalım anlayalım... Ne olmuş?

Tâhir, saza doğru gider.

— Kesin!

Saz durur.

— Bizim istediğimiz şarkıyı neye yarıda bıraktınız?

Zavallı kanunî Şemsi, hanende Ahmet Bey :

— Bunu bitirelim beyim de onu çalarız.

— Ben onu sormuyorum. Hangi keratanın oğlu benim istediğim şarkıyı yarıda kestirdi?

— Mustafa bey emrettiler de... Matlı Mustafa ayağa kalkar, Tâhire doğru yürür :

— Mori! Ben emrettim.

— Ulan ciğerci! Sen kendini ne zannediyorsun da emrediyorsun?

Tâhir o zamanlarda çelik gibiydi. Mustafa, suratına inen bir yumrukla sendeler, hemen elini tabancaya atar, çekmeğe vakit kalmaz, Tâhir koltuğunun altından iki taraflı kamaya asılır, kama kullananların sağlama gittikleri zamanki darbe ile, yâni vurma ile değil de dürtme şeklinde kamayı sallar, Mustafanın yanındakiler Mustafayı yana iterler, kama boşa gelir. Mustafa ikinci darbeden kurtulamıyacağını anlayınca kamaya sarılır. Avucu, parmakları

kesilir. Gazino altüst olur, kol gelir. Mustafayı eczahaneye, Tâhiri de karakola götürürler. Arkadan Mustafa da gelir.

Komiser, tahkikat fezlekesini hazırladı. Tâhire :

— Tâhir Bey, dedi, siz Mustafa Beyi yaralamış oluyorsunuz.

Tâhir :

— Hayır, ben onu yaralamadım. Bana tabanca çekti, ben de kama çektim. Kamayı almak için sarıldı, eli kesildi. Onu vurmak isteseydim kamayı elbet bir yerine sokardım.

Arnavut :

— Evet, dedi, öyle oldu.

Komiser sordu :

— O halde dâvacı değilsiniz.

Mustafa :

— Hayır, dedi, dâvacı değilim.

Sonra Tâhire dönerek :

— Biz aramızda kozumuzu paylaşırız.

Tâhir :

— Ne zaman istersen... Nerede istersen... Ne ile istersen.

Mustafanın dâvacı olmaması vak'ayı örtbas etmeye kâfi değildi. Mustafa'yı bıraktılar, fakat Tâhiri Müddeiumumiliğe gönderdiler. Bu meseleden bir buçuk ay Mehterhânede kaldı.

Tâhir Paşanın silâhşörleri ile Fehim Paşanın adamları arasında harb ilân edilmişti. İki taraf da birbirini gafil avlamaya çalışıyordu. Hele Matlı Mustafa, işi gücü bırakmış, mütemadiyen Ârif'i tâkip ediyordu.

Karamusallı Tâhirin vak'asından sonra Arnavut Alaylarının Kumandanı Tâhir Paşa, Mâbeynde Fehim Paşayı gördü. Soğuk bir tavırla selâmlaştılar. Fehim Paşa yanından geçerken Tâhir Paşa :

— Paşa, dedi, yine senin adamlarından biri bizim Matlı Mustafayı yaralamış.

Fehim :

— Ne söylüyorsun? dedi, senin adamın, benim ada-

mım ne demek? Hepimiz, Şevketmeâb Efendimizin bendesiyiz.

Tâhir Paşa afalladı. Okuma yazma bilmeyecek kadar câhil olduğu için söylediği sözün bu türlü bir mâna ifade edeceğini hesap edememişti. Fakat hemen kendini toplad ı:

— Maiyeti demek istedim, yanlış anlama.

— Peki. Ne istiyorsun?

— Bre Paşa! Emret bu adamlara... Efendimizin bu sâdık kullarına sataşmasınlar.

Fehim Paşa:

— Tâhir Paşa, dedi, sen şimdiye kadar benim maiyetimde bulunanlardan birinin, sokaklarda nâra atarak sana küfrettiklerini duydun mu?

— Yok mori, duymadım.

— Senin silâhşörlerin bana küfrediyorlar.

— Kim küfretmiş?

— Kim olduğunu iyi bilirsin. Matlı Mustafa'yı Galatasarayının önünde döverek elinden tabancasını alan Ârif Bey benim maiyetimde değildir. Dostumdur. Mustafa'nın terbiyesini vermesi, benim kadar ona da küfrettiği içindir. Tâhire gelince, aralarındaki kavga yine senin Mustafa'nın yüzünden çıktı. Tâhir de benim sâde tanıdığım bir çocuktur, benimle hiçbir alâkası yoktur. Şimdi sana söylüyorum, bu herife yolumun üstünde rastlarsam leşini sererim. İşte bu kadar.

Birkaç ay daha geçer. Matlı Mustafa, hem Ârifi tâkip eder, hem de gezdiği yerde Fehime, Ârife atar tutar. Filibin gazinosundaki vak'adan sonra, Tâhirin aleyhinde de — kulağına gidecek gibi — söylenmeye başlar.

Nihayet bir gün Beyoğlunun arka sokaklarından birinde Mustafa ile Tâhir karşılaştılar.

Sokak tenha... Meseleyi bitirmek için hem zaman, hem mekân müsait... Mustafa durur, Tâhir ona doğru ilerler.

— Mustafa... Sen bana Ârif'in adamı diyorsun. Bak sana söylüyorum: Ben Ârif'in adamıyım. Burada kimse yok...

Gel seninle erkekçe, kabadayıca dövüşelim. Hem, evvelâ silâhını çekmeğe de müsaade ediyorum. Haydi...

Mustafa şaşırdı. Bu gencin cür'et ve cesareti karşısında duraklamıştı.

— Yok bre Tâhir Bey, dedi. Ben senin için bir şey söylemedim.

— Lâfını inkâr etme... Tükürdüğünü yalama... Eğer erkeksen erkek gibi davran. Karı isen, o zaman seninle lâf bile etmem.

— Mori, vallahi söylemedim. Bunu sana söyleyenler yalan demişler.

— Peki... Sana inanıyorum. Ama şunu iyi bil... Bundan sonra aleyhimde lâf ettiğini duyarsam, belindeki Karadağ tabancasını alır, kabzası ile başını patlatırım.

Mustafa :

— Bre Tâhir Bey, dedi. Ver elini besa edelim.

Tâhir :

— İstemem, dedi, sen Ârife düşmanlık besledikçe ben sana merhaba demem. Elinden geleni ardına koyma.

Tâhir önünden geçti, yürüdü, gitti ve arkasına bile dönmedi.

Matlı Mustafa, Arif Beyi muntazaman takip ediyordu. Bunu Ârif de biliyor, fakat ehemmiyet vermiyordu. Bora patlamadan saçak altına girmeye alışık değildi. Bir akşam yanında Lala Dimitri ile Galata'da (Karakuş) un gazinosuna gitti. Zevk sahipleri (İsponi) yi tercih ederler, nedense (Karakuş) un rakısını, mezesini pek beğenmezler. Ârif, Lala Dimitri'yi, kendisinin gitmek istediği yerlere gönderir, Arap Abdullah'ın Hurşid'e Boyacı Ahmet'le selâm göndermesi gibi o da Lala Dimitri ile selâm yollardı.

(Karakuş)un dükkânının arkasında merdivenle çıkılan ufak bir bahçesi vardı. Buraya da masalar konulmuştu. Lala Dimitri ile Ârif Bey masalardan birine oturdular. Hatırlı müşteriler olursa Karakuş kendisi hizmet ederdi. Bol kozmetikli saçları, maşalanmış kıranta bıyıkları ile tam

klâsik bir meyhaneci tipini temsil eden Karakuş, tatlı bir gerdan kırışla :

— Hoş geldin Bayimu.

Dedi. Ârif Bey :

— Hoş bulduk adamım... Nasılsın?

— Şukur Allaha.

— Rakı diyeceğim ama senin duziko da Umurcaya taş çıkartır. Ustura gibidir.

— Soyleme vre Ârif Bey... O İsponi bu lâf çıkarmış... İstersen Mastika vereyim. Ama haniya beni dinlersen... Bir kayık duzu aldim, safi cibra.

— Meze?

— Midye tava, tarator...

— Peki, peki, ne istersen yap.

Karakuş, çekildikten sonra etrafına bakındı. Kenardaki bir masada Matlı Mustafa oturuyordu. Arnavut ne zaman gelmiş, ne zaman oturmuştu? Lala Dimitri, bütün İstanbul gibi, Ârifle Mustafanın birbirlerinin kanına susadıklarını biliyordu, Mustafayı görünce hafiften bir istavroz çıkardı.

— Vre Ârif Bey, dedi, biz buraya ki geldik, çok yanlış bir iş yaptık.

— Neden?

— Bu karakuş rakısını ne zaman ki ben içiyorum, üç gün hasta yatıyorum. Bilmem ki ne yapıyor!

— Ne yapalım? İstersen sen rakı içme de mastika iç.

— Mastika da duziko gibi... Ârif Bey, bana dinliyorsun...

— Dinliyorum.

— Kalkalım İsponi'ye gidelim, orada hepsi güzel.

Ârif güldü :

— Lala! Dedi. Senin adın Lala Dimitri ama, benim lalam değilsin.

— Ağnamadim.

— Senin anlıyacağın ben buradan artık başka bir yere gidemem.

— Niçin vre gidemezsin?

— Sen buradan ne rakı için, ne de meze için gitmek istiyorsun.

— Başka ne sebep var?

— Mustafa burada da onun için gidelim diyorsun. Artık buna imkân var mı? Karakuş rakı yerine zehir verse içeceğiz, oturacağız.

Garson karafaları, mezeleri getirmiş, masayı donatıyordu.

Matlı Mustafa oturduğu masadan Ârifi tetkik ediyordu. Göz göze geldiler. Mustafa :

— Tinya tinyata... Ârif Bey.

Dedi. Ârif mukabele etti :

— Akşamlar hayrolsun Mustafa.

— Nasılşın?

— Demir gibiyim.

— Görüyorum mori... Eşşek gibisin.

Ârif, ayağa kalktı :

— Vay pezevenk... Sen kime eşek diyorsun?

Mustafa'nın masasına bir iskemle uçtu, müthiş bir şangırtı oldu. Ârif, bir tekme ile önündeki masayı devirdi. Diğer masadakiler fırladılar.

Bir kısmı Mustafa'yı bir kısmı Ârif Beyi önlediler.

— Aman beyim... Etmeyin.

— Mustafa Bey... Müsaade et.

— Rica ederim. Ortada ne var?

— Allah aşkına bırak Ârif Bey.

Gibi yatıştırıcı sözlerle iki tarafı teskine çalışıyorlardı.

Mustafa kendisini tutmak isteyenlerin ellerinden silkinerek :

— Mori bırakın beni!

Diye kurtulmak istiyor, Ârif :

— Bırakın yahu! Biz kozumuzu paylaşırız. Araya girmeyin...

Diye bağırıyordu.

Karakuş dükkânında bir cinâyetin başlan getireceği

sıkıntıyı, üzüntüyü bildiği için, gözlerinden ateşler saçarak birbirlerinin gafletini kollayan iki hasmın ortasında ne yapacağını bilmiyor, bir o tarafa, bir bu tarafa koşuyor, yarı buçuk bildiği Türkçeyi büsbütün unutarak :

— Aman Bayimu! Aman Paşamu!

Diye iki tarafa yalvarıyordu.

Mustafa, kendisini tutanların ellerinden kurtulmuştu. Ârif de önündekileri sol kolu ile süpürdü. İki hasım karşı karşıya kaldılar.

Eller tabancalara gidiyordu... Tam bu esnada gazinonun kapısından komiser Tufan Efendi ile polisler koştular.

Tufan Efendi, ne pahasına olursa olsun, kavganın önünü almak için kendini ortaya attı.

— Mustafa Bey, Ârif Bey, ne yapıyorsunuz? Günahtır beyler, din kardeşiyiz. Birbirinizi mi öldüreceksiniz?

Matlı, bağırdı :

— Çekil bre Tufan Efendi. Bu herifi yiyeceğim.

Tufan Efendi :

— Çekilmem! Diyordu. Sizin gibi iki kabadayının göz göre göre birbirlerini vurmalarına müsaade etmem. Beni öldürün... Sonra ne yaparsanız yapın.

Ârif Bey :

— Tufan çekil! Görmüyor musun? Teres ölümüne susamış, bırak pezevengi geberteyim.

Polisler, Mustafa'yı kucaklamışlar, merdivene doğru götürmeğe çalışıyorlardı. Tufan da Ârif Beye sarılmış yalvarıyordu :

— Ârif Bey, Allah lillâh aşkına yapma... Ufak bir hatırım varsa...

Ârif Beyin yanındaki Lala Dimitri :

— Ah Panayamu!

Diye siper arıyordu.

Mustafa, merdivenin başında bir daha silkindi, döndü. Beyaz menevişi pırıl pırıl parlayan Karadağ tabancası elinde idi. Ârif Bey de (Smit Vesson) u çıkmişti. Aradakilerin hepsi birden artık kavganın önüne geçemiyeceklerini anla-

dıkları için kenarlara çekilmişlerdi... Meydan bomboş kalmıştı. Mustafa bir adım attı, Karadağı kaldırdı. Ârif de bir adım attı ve Arnavudun kurşununa hedef teşkil etmemek için yan döndü. Mustafa tabancasını atmağa vakit kalmadı, bir tabanca patladı, Ârif bir el ateş etmişti.

Mustafa sallandı. Kurşun isabet etmişti. Mustafa da iki el ateş etti. Karadağ müthiş bir tarraka ile gümledi. Etraftakiler, tekrar araya girdiler.

Mustafa'yı, merdivenden indirerek gazinodan çıkardılar. Ârif Bey, yanına gelen Lala Dimitri'ye :

— Dimitri! Dedi, pezevengi tam kalbinden vurdum, çıkın, leşini kaldırın.

Lala Dimitri ile merdivene doğru yürüdüler. Merdiveni indiler. Ârif durdu, bir sâniye kendini dinledi, elini karnına doğru götürdü.

— Dimitri! dedi, ben vurulmuşum, farkında değilim.

— Ne söylüyorsun Ârif Bey?

— Kahpe puşt beni vurdu.

Lala Dimitri, koluna girdi. Fakat bu iri ve ağır vücudu tutmağa gücü kuvveti yetişmiyordu.

Ârif Bey ağırlaşıyordu. Lala Dimitri :

— Vre tutun, Ârif Bey vurulmuş...

Koştular, koluna girdiler. Ârif Bey artık yürüyecek halde değildi. Gazinonun kenar kanapesine oturttular. Yaranın biri karnında, diğeri bacağında idi. Karadağ kurşunu, barsakları parçalamış olacaktı... Hemen bir araba getirdiler, güçlükle kaldırarak paytona koydular. Taksimdeki Sürp Agop Hastahanesine götürdüler.

Ârif'in, Mustafa'yı kalbinden vurduğu söz doğruydu. Ârif'in kurşunu, Mustafa'yı kalbinden vurmuştu, fakat Arnavudun kalın gümüş tabakası tam kalbinin üzerindeki cebinde olduğu için kurşun tabakanın bir sathını delmiş ve diğerini delemiyerek tabakanın içinde kalmıştı. En kuvvetli silâh olan Amerikan Smit Vesson tabancası bir gümüş tabakayı delemez miydi?

Bunda kaderin bir rolü vardır. Ârif'in tabancasındaki

fişekler Ârif'le, Kandilli'de oturan Hâlid ve Ârif'in biraderi Ali Beyler tarafından nişan atmak üzere doldurdukları fişeklerdi. Smit Vesson'un hakikî fişekleri gibi müessir değildi.

Biz buna kader diyoruz, fakat bunda ihtiyatsızlığı da unutmamalı. Ârif Bey gibi çetin düşmanları olan bir adam nişan fişekli tabanca ile gezmez.

Bu vak'a olduktan sonra Direklerarası çayhanesinde Tonga Fuad'a rastgelmiştim. Gayet afili konuşan Fuad :

— A beyim, dedi, benim Matlı Mustafa gibi düşmanım olursa yeleğimin cebinde oyuncak tabanca değil, kıçımın üstünde balyemez topu taşırdım.

Ârif'in vurulması havadisi derhal yayıldı. Hısımı akrabası, kardeşleri, dostları koşuştular. Emirgânda oturan Miralay Doktor Deli Ârif Bey de hastahaneye geldi.

Avlu, koridor, bekleme odaları adam almıyordu. Fehim Paşa beraberinde Mâbeyn doktorlarından Rauf Paşa olduğu halde bizzat geldi. Yaralının yanına hiç kimseyi sokmuyorlardı.

Herkes kurtulacağını ümit ederek bekliyordu.

Fakat Deli Ârif Bey, hastanın yanından ağlayarak çıkınca vaziyet anlaşıldı.

Bu emsalsiz kabadayı, «Yırtıcı kuşun ömrü az olur» meselinin hükmünce genç denilecek bir yaşta hayata gözlerini kapamıştı.

Şimdi Ârif'in kanı yere düşmiyecekti. Pek tabiî olarak kardeşleri Matlı Mustafa'yı yaşatmıyacaklardı.

★

Matlı Mustafa, gazinodan çıkınca kendine geldi. Ârif vurulduğunu anlamamıştı ama, Mustafa onu vurduğunu biliyordu. Etrafındaki polislere cebinden tabakayı çıkararak gösterdi :

— Allah beni korudu, dedi. Gördünüz ya... Eğer şu tabaka olmasa Matlı Mustafa, çoktan ölmüştü... Bu da böyle geçsin bakalım.

Polisler Mustafa'ya :

— Mustafa Bey! Karakola gidelim.

Dediler.

— Mori karakolluk ne var? Ülen yok, üldüren yok.

Hemen bir araba çağırdı, doğru Tâhir Paşaya koştu, vak'ayı anlattı, ona da tabakayı gösterdi. Tâhir Paşa sordu:

— Vurdun mu?

— Vurdum.

— Öldü mü?

— Benim Karadağın kurşunu sağ bırakmaz.

— Bu gece burada kal. Yarın git teslim ol, tabakayı beraber al, kimseye verme.

Mustafa'nın mahkemede beraet edeceği muhakkaktı.

Fehim Paşa, Ârifin ölümünden çok müteessirdi. Herkes Ârif'i Fehim Paşanın adamı biliyordu. Onun öldürülmesi Fehim Paşanın nüfuzuna tecavüz demekti.

Vak'anın ertesi günü Fehim Paşa ile Tâhir Paşa Mâbeynde karşılaştılar. Tâhir Paşa, müstehzî bir bakışla Fehim'i selâmladı.

— Gördün mü be Paşam? dedi. Ne yaptı bu senin Ârif Bey?

Fehim Paşa :

— Ya senin Mustafa ne yaptı?

— Ne yaptı be Paşam?

— Ârif gibi bir adamı kahpelikle vurdu öldürdü. Daha ne yapsın?

— Mustafa kahpelikle mi vurdu? Nasıl olur be Paşam... Ârif, Mustafa'yı kalbinden vurdu. Ama kurşun, tabakayı delmedi. O da karşılık çekti altıpatları, vurdu öldürdü. Burada kahpelik nerede?

Tâhir paşa doğru söylüyordu.

Fehim Paşa :

— Bakalım, dedi, Cinayet Mahkemesi ne hüküm verecek?

Tâhir Paşa :

— Ne hüküm verecek Paşam, elbette beraet verecek.

— Göreceğiz.

— Bir insan kendi canını korursa ona ceza verilmez. Mustafa, onu pusuda martinle beklemedi, erkekçe dövüştüler. Birinden biri ölecekti. Mustafa kurtuldu, Ârif öldü.

Fehim Paşa söyleyecek bir şey bulamadığı için :

— İnşallah iyi olur, dedi.

Tâhir Paşa da :

— Allah Şevketmeâb Efendimize tükenmez ömürler ihsan eylesin... duâsından sonra Fehim Paşayı selâmladı, gitti.

★

Umumî efkâr Ârif'in intikamını kimin alacağını düşünüyor ve bu işin Ârif'in kardeşi Hakkı tarafından yapılacağına hükmediyordu. O esnada Matlı Mustafa serbest olsaydı bu tasavvur elbette gerçekleşecekti.

Fakat Mustafa, Tâhir Paşanin emri üzerine gitmiş, müddeiumumiliğe teslim olmuştu. Tevkif edildikten sonra da artık Mehterhânede onu temizlemek pek güç olacaktı.

Pek tabiî olarak hapishanede Arnavut mahkûmlar Mustafa'yı bir kahraman sayarak canla başla korudular. Ârifin hapishanede bulunan taraftarları için yapacak hiçbir şey yoktu.

Yalnız Mehterhânedeki Arnavutlar değil, hariçte bulunanlar da Mustafa'yı sık sık ziyaret ediyorlar, tepsi tepsi baklavalar, börekler, sefertasları ile yemekler, kutu kutu şekerlemeler, sigaralar getiriyorlar ve gönderiyorlardı.

Mustafa, tahkikat yapılırken gümüş tabakayı masanın üzerine koyarak :

— Beni tevkif etmeniz bile doğru değildir, demişti. Ârif'in attığı kurşunla delinen tabaka burada... Kurşunun tam kalbime doğru elbisemde açtığı delik de göğsümde duruyor. Bre müstantik efendi! Sen olsan tatlı canını nasıl kurtarırsın?

Arnavuda herkes hak veriyor, fakat işin başlangıcını kimse düşünmüyordu.

Mustafa'nın Ârif'i vurmak için peşinde dolaşması bir taammüd sayılabilirdi. Hâdisenin bu tarafını Cinayet Mahkemesi Reisi Hilmi Bey meydana çıkaracaktı.

İstanbul'da ve saraydaki Arnavutlar, Mustafa'nın gayri mevkuf olarak muhakemesini istiyorlar, fakat Mustafa emniyeti bakımından tutuklu kalmayı tercih ediyordu.

Ârif'in kardeşleri hiçbir şey söylemiyorlardı. Hattâ bâzı arkadaşları Hakkı'ya :

— Ne olacak? Bu işi sineye çekecek misiniz?

Gibi sualler sordukları zaman Hakkı :

— Orasını mahkeme takdir edecek. Bakalım mahkeme bize neler öğretecek?

Gibi baştan savma bir cevap vermişti.

Ârif'in ölümü ile neticelenen bu cinayet İstanbul efkârında unutulmayan hâdiselerdendir. Bâzıları Mustafa'ya hak veriyor :

— Ne var sanki? diyorlardı. Matlı Mustafa gibi bir adam, şamar oğlanı gibi dayak yiyecek değildi ya...

Ârif'in hâtırasına bağlı olanlar da :

— Evet, pekâlâ dayağı yedi. Hem de Galatasaray gibi kalabalık yerde... Ârif Beyin bir tokadını bile kaldıramadı.

Diyorlar ve :

— Mustafa sarhoştu... Yoksa Ârif onu, un çuvalı gibi sürükleyemezdi.

Kanaatine varanlar da bulunuyordu.

İstanbul'un kabadayı muhiti şu neticeye varıyordu :

— Ârif ihtiyatsızlık etti. Kuvvetli silâh taşıması lâzımdı.

Tahkikat, sür'atle ilerliyordu. Zâten dâva, mahkemeyi uzun müddet işgal edecek mahiyette değildi. Kısa bir sorgudan sonra şahitler dinlenecekti. Matlı Mustafa ve avukatı «müdafaa-i nefs» tezini ortaya atacaklar ve Mustafa mutlaka beraet edecekti.

Ya Ârifi'n kardeşi Hakkı ne yapacaktı? Soranlara ne kadar baştan savma cevap verse Hasan Kaptanın oğullarının bu yenilgiyi kabul edeceklerine kimse inanmıyordu.

Tâhir Paşa, bizzat Zabtiye Nezâretine gelerek Nâzırla görüştü.

— Matlı Mustafa'nın canını kurtarmak için Ârif Beyi vurduğunu biliyorsunuz, dedi, bu adamın eli silâh tutar

kardeşleri vardır. Olur ki Mustafa'ya bir kasıt yaparlar. Bunun hakkında tedbir alınmasını rica ederim.

Zabtiye Nâzırı :

— Paşam... dedi, Matlı Mustafa mevkuftur, hapishanede muhafaza altındadır, fakat bir adam bir adamı ne pahasına olursa olsun, öldürmek isterse buna mâni olunabileceğini pek zannetmiyorum. Mehterhânede...

— Mustafa'ya Mehterhânede kimse bir şey yapamaz. Onun orada hemşerileri var, onu muhafaza ederler.

— O halde neden çekiniyorsunuz?

— Tahkikat için getirilip götürüldüğü zaman...

— Mustafa adliyeye hapishane arabası ile götürülüyor, jandarma muhafazası altındadır.

— Siz daha sıkı koruma tedbirleri alsanız fena olmaz.

— Bunun için lâzım gelen emirleri vereceğim. Fakat siz şüphe uyandıran bir haber mi aldınız?

— Hayır, fakat Ârif'in kardeşi Hakkı için kardeşinin intikamını alacak vaziyette bir adam olduğu söyleniyor.

— O halde onu kefalete raptedelim.

— Siz bilirsiniz...

Tâhir Paşa ile görüştükten sonra Zabtiye Nâzırı, muavinini çağırttı :

— Muavin Bey, dedi, Galata'da öldürülen Ârif'in Hakkı isminde bir kardeşi varmış.

— Evet efendim, vardır.

— Nasıl adamdır?

— İriyarı, güçlü kuvvetli bir gençtir.

— O da ağabeysi gibi midir?

— Tabiî değil mi efendim? Ön tekerlek nereye giderse arka tekerlek de oraya gider.

— Bunun ağabeysinin intikamını almak için bir şey yapacağını zanneder misiniz?

— Vallahi Paşa Hazretleri, bunu evvelden kestirmeğe imkân yoktur, belki bir şey yaparlar.

Böyle bir hâdisenin önünü almak için takayyüdatı arttırınız.

— Emredersiniz efendim.

— Mehterhâne müdürünü çağırtıp, lâzım gelen talimatı verirsiniz.

— Başüstüne fendim.

Muavin Bey odadan çıkarken Nâzır tekrar çağırdı:

— Muavin bey, jandarma kumandanına da bizzat söyleyiniz.

Bir dakika durdu.

— Ârif'in biraderi Hakkı'yı da görmek istiyorum. Bir sivil gönderiniz, buraya getirilsin.

— Emredersiniz efendim.

Muavin Bey odadan çıktı.

Hakkı, o zamanlarda Mevlevihane kapısında oturuyordu. Oraları tanıyan ve Zabtiye Nezâretinin «Palabıyık» diye anılan sivil komiser muavini Mustafa Efendiyi Hakkı'yı Zabtiye Nezâretine dâvet etmek üzere gönderdiler.

Palabıyık Mustafa Efendi, Hakkı'yı evinde buldu.

— Hakkı Bey, dedi, Zabtiye Nâzırı Muavini sizi bir mesele hakkında görmek istiyor.

Hakkı, biraz pirelendi:

— Hemen şimdi mi gidelim?

— Hayır, yarın sabah daireye gelirsiniz.

— Ehemmiyetli bir şey mi?

— Ehemmiyetli olsa beraber gidelim derdim.

Hakkı, ağabeyi Ârif gibi çok konuşmayı sevmezdi. Zabtiye Nezâretine dâvet edildiğini de kimseye söylemedi.

Ertesi günü sabahleyin bir arabaya atladı, doğru Zabtiye Nezâretine gitti. Evvelâ Palabıyık Mustafa Efendiyi buldu.

— Mustafa Efendi ben geldim, dedi.

— Safa geldin. Buyurun beraber gidelim.

Merdivenleri çıktılar. Mustafa Efendi evvelâ yalnız olarak odaya girdi, muavine haber verdi. Biraz sonra dışarı çıkarak Hakkı ile beraber tekrar içeriye girdiler. Muavin Bey yazıhanesinin başındaki iskemleye oturdu. Muavin, Palabıyığa:

— Peki, Mustafa Efendi, dedi, siz gidebilirsiniz.

Sonra gümüş savatlı tabakasını uzatarak:

— Bir sigara?

Hakkı, teşekkür etti, sigarayı aldı, fakat içmedi, masanın üzerine bıraktı. Muavin Bey :

— Hakkı Bey, dedi, sizinle bir mesele hakkında görüşmek istiyoruz.

— Buyurun efendim.

— Ağabeyinizin böyle feci surette öldürülmesi üzerine tabiî çok müteessir oldunuz.

Hakkı içini çekti. Muavin devam etti :

— Biz de sizin kadar müteessir olduk. Fakat ölüm, şekli ne olursa olsun, bir kaza ve kader meselesidir. Ârif Beyin kaderi böyle imiş.

Hakkı cevap vermiyordu. Muavin sordu :

— Ağabeyinizi çok seversiniz değil mi?

Hakkı, gözünün pınarında habbelenen bir damla göz yaşını içirerek :

— Tabiî severim efendim. O benim için biraderden ziyade bir baba gibi idi.

— Kaç kardeşsiniz?

— Sekiz kardeşiz efendim. En büyüğümüz Sâdık Efendidir. Ondan sonra Mustafa, Ali Rıza ağabeylerim gelir. Ârif ağabeyimle benim aramda Kadri vardır. Sonra ben, İsmail ve hepimizin küçüğü Ziya...

— Maşallah! Kalabalık aile imişsiniz. Hepiniz de merhum gibi güçlü kuvvetli misiniz?

— Sâdık, Ârif, bir de bendeniz boy bosça birbirimize benzeriz.

— Şimdi sizi ne için dâvet ettiğimizi söyliyeyim: Siz kalabalık bir ailesiniz. Ağabeyinizin vurulması pek tabiî olarak sizde bir infial uyandırmıştır. Ağabeyinizin kaatiline karşı büyük bir kin besliyorsunuz, acaba sizde bir intikam hissi uyanmış mıdır?

Hakkı :

— Efendim, kaatil adliyededir, cezasını çekecektir.

— Adliye başka... Fakat belki size de intikam almak fikri gelebilir. O zaman ortaya bir kan dâvası çıkar. Bu ise İstanbul'un âsâyişine tesir eder.

Hakkı :

— Efendim, dedi, bunun için ne diye beni seçtiniz? Geri kalan yedi kardeşten yalnız benim böyle bir şey yapacağıma neden hükmettiniz?

— Siz, Arif Beye halef olacak vaziyettesiniz.

— O halde benden ne istiyorsunuz?

— Sizi kefalete raptetmek istiyoruz.

Hakkı :

— Muavin Beyefendi, dedi, ben nasıl olur da bir tanıdığıma gider: «Ağabeyimi öldüren Matlı Mustafa'yı benim öldürmeyeceğime kefil olun!» diyebilirim? Böyle bir şey söylersem ya bana gülerler, yahut yüzüme tükürürler. Benim bir kusurum kabahatim varsa cezama razıyım. Fakat sabıkalı gibi kefalete raptedilmek istemem... Sonra farzedelim ki ben bir kefil buldum. Böyle bir şey düşünmüyorum ya... Şayet, sizin düşündüğünüz gibi olursa kefilim olan adam size ne ödeyecek?

Hakkı, cahildi. Fakat konuşmasını bilirdi. Muavin bu kuvvetli müdafaaya karşı bir şey diyemedi.

— Hakkınızda böyle bir muamele yapmayalım... Fakat siz de hissiyatınıza tâbi olmıyacağınızı bana temin ediniz!.

Dedi. Hakkı :

— Buna da bir şey diyemem efendim, dedi, bugün ağabeyim öldürülmüş, kaatili de adliyenin elindedir. Biz intikamımızın alınmasını mahkemenin adaletinden bekliyoruz. Başka söyleyecek hiç bir şeyim yoktur.

— Hülâsa?

— Hülâsası beyefendi... Ben ne size mahallemden bir hüsnühâl ilmühaberi, ne de bir kefil getirebilirim. Mustafa bizden korkuyorsa yedimizi de tevkif eder, ayrı bir hapishaneye koyarsınız. Muhakeme sonuna kadar orada kalırız. Matlı Mustafa da rahat eder.

Mauvin Bey :

— O halde, dedi, sizden şahsen başka bir şey talep edeyim. Bana erkekçe söz veriniz. Sözünüzü bir kefalet senedi gibi kabul edeceğim :

Hakkı :

— Onu da yapamam, beyefendi... dedi, olmamış bir cinayetin vehmi ile nasıl bir taahhüt altına girerim?

Hakkı'nın bu cevabı, meseleyi tamamen çıkmaza sokmuştu. Bir hal çaresi bulmağa imkân yoktu. Muavin Bey :

— Öyle ise sizi nezaret altında bulunduracağız.

— Buna hiçbir şey diyemem... Hükûmetin eli uzundur.

Muavin Bey :

— Hakkı Bey! dedi, sizi Nâzım Paşa da görmek istiyorlar.

— Bir emirleri mi var?

— Bilmiyorum, beraber gidelim.

Zabtiye Nâzırı, masasında evrak havale ediyordu. Odaya girdikleri zaman gelenlere gözlüğünün üzerinden baktı. Muavine :

— Buyurun, oturun.

Dedi, Hakkı ayakta durdu. Muavin :

— Efendim, dedi, emriniz veçhile, Ârif Beyin biraderi Hakkı Bey geldi.

Zabtiye Nâzırı, Hakkı'yı yukarıdan aşağı süzdü, biraz müstehzî :

— Kabadayılar kolleksiyonundan birisi ile daha müşerref oluyoruz.

Dedi. Hakkı, cevap vermedi. Buna karşı zâten söylenecek bir şey yoktu. Nâzır :

— Bizim memlekette dedi, bir polis teşkilâtı var, o da vilâyetlerde, livalarda, kazalarda halkın huzur ve emniyette yaşamasını temine çalışır. Devlet bu teşkilâtı beslemek, teçhiz eylemek için büyük fedakârlıklar yapar. Bunların haricinde bir de kabadayılar, yâni sizler varsınız. Hem polise, hem de jandarmaya kafa tutarsınız, kendinize mahsus bir kanun yapmışsınız, aranızda dövüşürsünüz, vuruşursunuz, hükûmet içinde hükûmet kurarsınız. Galata gibi kalabalık bir yerde tabanca düellosu yaparsınız. Polis varmış, yokmuş, ehemmiyet vermezsiniz. Siz kimsiniz? Kimlersiniz? Kendinize bu imtiyazı nasıl veriyorsunuz?

Hakkı yine cevap vermedi. Nâzır :

— Sizin yüzünüzden polisin, jandarmanın haysiyet ve şerefi muhtel oluyor... Söyle bakalım.

Hakkı, Muavine baktı. Sonra :

— Paşa Hazretleri, dedi, bendeniz bir kusur mu ettim?

— Belki bugün etmedin, fakat ihtimal yarın edeceksin... Sizin için meşrû bir kazançla herkes gibi yaşamak diye bir şey yok. Belli başlı bir işe girmezsiniz, bütün meşguliyetiniz, kumarhânelerden haraç almak, birbirinizle boğuşmak... Kendinize zayıfları himaye eder gibi bir de pâye veriyorsunuz, zayıfları siz himaye edecek, şunun bunun hakkını siz alacak olduktan sonra bütün bu teşkilâta ne lüzum var? Şehrin âsâyişini muhafaza işini de size tevdi edelim... Olsun bitsin.

Hakkı, sağnağın geçmesini bekliyordu. Nâzır :

— Hükûmet, dedi, bu kabadayılık zihniyeti ile mücadele edecektir. Bu memlekette bu adamların kökünü kazıyacaktır. Buna karar vermiştir.

Hakkı :

— Efendim, dedi, buyurduğunuz meselelerle bendenizin ne alâkam var?

Nâzır Paşa :

— Dumanı üstünde yeni bir cinayet oldu, bana kadar gelen haberlere bakarsak bu cinayet bununla kalmıyacak, sizin tarafınızdan intikam alınacakmış, hem de bunu sen yapacakmışsın.

Hakkı :

— Bunun aslı yok efendim.

— Nasıl aslı yok? Ateş yanmasa duman çıkar mı?

— Paşa Hazretleri, bu gibi söylentilere ehemmiyet verip beni azarlamayınız. Ağabeyimi öldüren adamın yakında muhakemesi yapılacak, elbette adalet yerini bulacak. Biz başka bir şey düşünmüyoruz.

Nâzır Paşa, biraz yumuşar gibi oldu.

— İnanayım mı?

Der gibi muavine baktı :

— Ne dersin Muavin Bey?

Muavin, ellerini oğuşturarak :

— Biraz evvel bendeniz de aynı mevzua temas ettim, bendenize de teminat verdiler.

— Kefalete raptedilmesi lüzumunu söylediniz mi?

Buna Hakkı cevap verdi :

— Paşa Hazretleri, böyle bir mesele için ben kimi kefil gösterebilirim? Efendimiz, emir buyursunlar, bendenizi, hattâ bütün biraderlerimi hapsedersiniz. Bu suretle ortada düşünülecek mesele kalmaz.

Nâzır Paşa, muavine sordu :

— Efendim, kendilerini nezaret altında bulundurmayı daha doğru buldum.

Sonra tekrar Hakkı'ya hitap ederek :

— Oğlum, dedi, meşhur sözdür: «Su testisi su yolunda kırılır.» Bak, ağabeyin genç denebilecek bir yaşta iken vuruldu gitti. Hepinizin sonu ya Mehterhâne, yahut mezardır. Bir gün hepimiz öleceğiz... Fakat bir de rahat döşeğinde ölmek var, öldükten sonra rahmetle anılmak var. Sizin kabadayılık dediğiniz bu yolda ölenlere rahmet okuyan olduğu gibi «İpini sürüyordu», «Câmi duvarına siydi» diyenler de olur. Bak, sana oğlum diye hitabediyorum. Delâlet edeyim, sana sâkin bir dairede memuriyet bulayım. Okuman yazman vardır, değil mi? Hayatını tanzim et... Sizin âileniz hakkında bende kâfi derecede malûmat var. Kendi hâlinde yaşayan ağabeyleriniz de var. İstersen sen de onlar gibi muntazam bir ömür sürersin. Düşün, taşın...

Hakkı :

— Size emniyet vermek için ne yapabilirim efendim?

— Hiçbir şey yapma... Benim kuvvetli memurlarım var. Onlar senin haberin olmadan günlük hayatını öğrenirler ve bana haber verirler. Harekâtında salâh görürsem seni himaye ederim, görmezsem hakkında hayırlı olmaz, sana bir Zabtiye Nâzırı gibi değil, bir baba nasihati veriyorum.

Nâzırın bu sözü Hakkı'nın kalbinde müsbet bir tesir bıraktı. Küçüklüğünde uğradığı bir kaza dolayısiyle biraz

çarpık olan burnu sol gözünün pınarını tıkadığı için sulanan gözünü arada mendille silerdi. Cebinden mendilini çıkardı, gözünün nemini aldı.

Zaptiye Nâzırı bunu bir teessür nişânesi telâkki etti:

— Anlıyorum, dedi, ağabeyine elbette yanarsın. Müteessir olmakta haklısın. Fakat bu teessürü intikam sevdasına kadar götürme. Haydi göreyim seni...

Hakkı, Paşayı eteklemekle selâmlamak arasında bir temennahla odadan çıktı.

Hakkı, eve geldiği zaman kardeşleri İsmail'le Ziya, ağabeylerinin gelmiyeceğini zannederek öğle yemeğini yemişler, sigaralarını yakmışlardı, ağabeylerini karşılarında görünce ikisi de sigaralarını avuçları içinde sakladılar ve birer bahâne ile dışarı çıkarak söndürdüler.

Hakkı en küçüklerine:

— Ziya, dedi, söyle de bana biraz yemek hazırlasınlar.

Sedire oturdu, bir sigara yaktı. Ziya, odaya dönünce:

— Ben, dedi, Zaptiye Nezâretinden geliyorum.

İkisi de dinliyorlardı.

— Şurada burada galiba gevezelik ediyorsunuz.

İsmail:

— Ne gibi?

Dedi. Hakkı:

— Ne gibi olacak? Bizim rahmetlinin intikamını alacağımızı zannediyorlar, bizden şüphe ediyorlar.

Ziya, sükût ediyordu. İsmail:

— Onların böyle düşünmeleri için bizim gevezelik etmemize lüzum var mı? Ârif ağabeyim tanınmış adamdı. Belki aklımızdan böyle bir şey geçer.

Hakkı, kardeşinin yüzüne baktı:

— Böyle bir şey var mı? Kahvede filân bir şey söylediniz mi?

— Ben söylemedim, Ziya'yı bilmem.

Ziya:

— Ben de söylemedim, dedi, fakat Hakkı ağabey, biz söylesek bunun için seni neye çağırıyorlar?

Hakkı :

— Kimbilir? dedi, belki büyüğünüz ben olduğum içindir.

İsmail :

— Biz söylemedik, fakat rahmetliyi de hiç bir zaman unutamıyoruz, bize babalık ediyor, hepimize ayrı ayrı bakıyordu.

— Siz unutamıyorsunuz da ben unutabiliyor muyum? Geniş göğsünü dolduran bir teessür havası ile:

— Hastahanede bir dağ devrilmiş gibi yattığını, hele Miralay Doktor Ârif Beyin yüzünde gördüğüm ümitsizliği hiç unutamıyorum.

İsmail :

— O öldü, biz elimizi kolumuzu sallaya sallaya geziyoruz.

Hakkı :

— Tamam, dedi, benim de şurada burada bir şey söylediniz mi, dediğim buydu.

— Biz bir şey söylemedik, ilk defa olarak bunu şimdi konuşuyoruz, fakat madem ki açıldı, müsaade edersen biraz bahsedelim...

Bu sırada ahretlik kız elinde tepsi ile odaya girdi. Sustular. Hakkı :

— Getir kız, şu sedirin üstüne koy.

Dedi. Sahanın kapağını açtı. Ekmekten bir dilim kopardı, yağda pişmiş yumurtanın yağına banarak eliyle yemeğe başladı, Ziya, konsolun önünde duran sürahiden bardağa su doldurdu. Yine yalnız kaldılar. İsmail :

— Hakkı ağabey! dedi, sana açıktan açığa, Matlıyı vuracak mısın diye sordular mı?

— İsmail... Saçma lâf etme. Hiç böyle söylerler mi? Birtakım fiyangolu lâflar ettiler, benden teminat istediler, evvelâ ikametgâh senedine raptedeceklerini söylediler, sonra kefil istediler, nihayet nezâret altına alacaklarını söylediler.

— Sen ne dedin?

— Hiç birini kabul etmedim, ben ailenin büyüğü imişim...

— Senden büyükleri de var.

— Onlar uslu, kâmil adamlarmış, biz başka türlü imişiz.

— Netice ne oldu?

— Ne yaparsanız yapın... dedim, çıktım.

İsmail, birdenbire sordu :

— Şimdi ne yapacağız? Bunu sineye çekecek miyiz?

Hakkı :

— Orasını bilmem, dedi, bilsem de söylemem.

— Bize de mi söylemezsin?

— Size de söylemem.

— Bu iş bir aile meselesidir, hepimizin ne yapacağımızı bilmemiz lâzım, değil mi?

Hakkı'nın kaşları çatıldı. İsmail'e :

— Sen ne zamandan beri büyüklerinle böyle konuşabiliyorsun? Biz bir yaş büyüğümüzün karşısında ağzımızı açmayız.

— İsmail :

— Ben de büyüğe karşı yapılacak hürmeti bilmez değilim, fakat Ârif ağabeyimin ölümünü büyüklerimiz bizler kadar düşünmüyor.

— Ne biliyorsun?

— Bilmeğe ne hâcet? Görünen köy kılavuz istemez.

— Yâni senin fikrince biz ailemize inen bu tokadı sineye çekeceğiz... Öyle mi?

— Orasını bilmiyorum. Fakat Ârif ağabeyimin intikamını kim alacak?

Hakkı, tepsiyi önünden sürdü, elini geniş göğsüne vurdu :

— Ben! dedi, anladın mı? Ben..

İsmail, ağabeysine itimatsız bir nazarla baktı :

— Hakkı ağabey, dedi, bu işi sen yapamazsın.

Hakkı, sinirleniyordu :

— Neden?

— Arap Hüsam'la kavga ettiğin zaman ayak sürüdün. Nihayet Ârif ağabeyim: «Ne yapacaksa yapsın. Yoksa ben yapacağım» demedi mi? Sen de onun üzerine Arap Hüsam'ı vurmağa mecbur oldun.

Bu söz Hakkı'nın tahammül haddini taşırıyordu.

— İsmail, dedi, ben hürmetsizliğe tahammül edemem, sen ne söylediğini bilmiyorsun.

Sonra Ziya'ya döndü :

— Ziya, şunu al götür. Aramızda bir gürültü çıkmasını istemem.

Ziya :

— Haydi İsmail, dedi, çıkalım, biraz dolaşalım.

İsmail ısrar ediyordu :

— Ne çıkacağım? Bugün bu işin ne olacağını bilmeliyim, kimsenin yüzüne bakamaz hâle geldik, mahalle kahvesine çıkamıyorum, bir şey söylemiyorlar ama, adamın yüzüne öyle bir bakışları var ki...

Hakkı :

— Sen, dedi, böyle bir şey yapacaksan bunu ağabeyine karşı olan muhabbetinden değil de herkese karşı çalım olsun diye mi yapacaksın?

— İkisi de...

— Sende lâftan başka bir şey yoktur.

İsmail, son sözü fırlattı :

— Tevekkeli rahmetli senin için: «O kalp herifin biridir» demezdi.

Hakkı, yerinden fırladı. İsmail'in suratında öyle bir tokat patladı ki İsmail yan üstü yere yuvarlandı. Yerinden kalkmak istedi, ikinci bir tokatla bir daha yuvarlandı. Ziya, ikisinin arasına girdi :

— Aman ağabey! Ne yapıyorsun?

— Bırak Ziya...

— Nasıl bırakayım? Hâlini görmüyor musun?

İsmail, olduğu yere çökmüş, hem ağlıyor, hem de mendili ile ağzının burnunun kanını siliyordu.

Hakkı :

— Defol oradan! dedi, karşımda karı gibi ağlama.

İsmail kalktı, oda kapısına kadar gitti, oradan:

— Gidiyorum, dedi, hem öyle gidiyorum ki, bir daha ne siz beni göreceksiniz, ne de ben sizi...

— Cehenneme kadar yolun var.

İsmail oda kapısını çarptı, çıktı. Ziya:

— Yapmamalıydın... dedi, o da bizim kadar yanıyor. Ne yaptığını bilmiyor.

Hakkı, müteessir olmuştu :

— Ziya, dedi, arkasından git de, şunu al getir.

Ziya, merdivenleri indi, sokağa fırladı. İsmail'den nâmü nişan yoktu. Kahveye uğradı, sordu, kimse görmemişti.

İsmail, dediğini yapmıştı. Onu, bu vak'adan sonra da kimse görmedi.

Seneler, seneler geçti. İsmail'in bir İngiliz gemisine tayfa yazılarak İngiltere'ye gittiğine ve orada bir kavga neticesinde bıçakla vurularak öldürüldüğüne dair bir haber geldi.

★

Adliye tahkikatı uzadıkça «Karakuş Meyhânesi Cinayeti»nin de üzeri külleniyordu. Bir vak'anın muhakemesi vak'anın akabinde mi görülmeli, yoksa vak'a ile muhakemenin arası uzatılmalı mı? Bu, cezacılar arasında bir münazara mevzuu olmuştur. Fakat bir cinayetin vukuundan sonra husule gelen ânî infiallerin hisler üzerinde bir tesir bırakması ihtimali hâdise ile muhakeme beynindeki aranın uzun olmasını temenni edenlere hak verdirmiştir. Yalnız Hilmi Beyin cinayet mahkemesi reisi bulunduğu devirde bu gibi münazara mevzuları yoktu. Tahkikat, muhakeme tabiî seyrini takip ederdi. Cinayet mahkemesi reisi Hilmi Bey, mutlakıyet devrinin mühim şahsiyetlerindendir. Uzunca boylu, her mânâsiyle dosdoğru bir adamdı. Biraz Anadolu lehçesi ile konuşur, bir suçluyu karşısına aldığı zaman onu bülbül gibi söyletmesini bilirdi.

Sultan İkinci Abdülhamid, onun adalete karşı müdahale teşkil edecek hiçbir iradesini kabul etmiyeceğini bildiği halde son derece afif ve kuvvetli bir hâkim olduğuna vâkıf bulunduğu için Hilmi Beyi sever, fakat taltif etmezdi. Hilmi Bey ancak maaşı ile geçinir ve kimseye baş eğmediği için kimseden de bir şey beklemezdi. Mutlakıyet devrinin cinayet mahkemesi heybetli bir yerdi. Nice usta kaatiller, bu adamın gözlerinin tesiri altında dilleri dolaşmıştır. (Malûmat) gazetesi sahibi Baba Tahir, nişan satmak cürmü ile cinayet mahkemesinde muhakemesi icra edilirken merhametini celbetmek için son kozunu oynamak istemiş, Hilmi Bey isticvaba başlıyacağı sırada :

— Reis beyefendi! Muhakemeye başlamadan evvel ifâsı hepimizin boynuna borç olan bir vazifeyi makam-ı-âlilerine hatırlatmaklığıma müsaade buyurmanızı istirham ederim.

Demiş. Hilmi Bey biraz hayretle sormuş :

— Ne imiş o vazife?

Tahir :

— Bu vazife-i mübeccele zâtı hazreti padişahînin ömr-ü âfiyetleri ve dünyalar durdukça taht-ı-âli bahtlarında erîke pîrây-ı şevket ü şân buyurmaları duây-ı-vâcibüledâsıdır!

Hilmi Beyin kaşları çatılmış :

— Burası mahkemedir, adalet tevzi eder. Zât-ı hilâfetpenâhîye duâ, adaletin zâtında mündemiçtir. Mahkemeyi bu gibi sözlerle işgal etmeyin. Soracaklarıma cevap verin.

Diye kesip atmıştır.

O zamana göre böyle bir sözü mutlakıyet devri pek hazmedemezdi. Sarayın mahkemede bulunan memurları pek tabiî olarak bu muhavereyi aynen padişaha arzettiler. Hükümdar kısaca şu cevabı verdi :

— Hilmi Beyin hakkı var.

İşte Ârif Beyin kaatili Matlı Mustafa'yı muhakeme edecek olan mahkeme, böyle bir mahkeme idi.

Hakkı, ne yapacağını bilmiyordu, ağabeysinin intikamını alması lâzımdı, ailede bu işi ondan başka yapacak kim-

se yoktu. Fakat bunu nasıl yapacaktı? Matlı Mustafa mahkemeden beraet kararını alacak ve serbest kalacaktı, o zaman onu bir yerde sıkıştırıp temizlemekten başka çare yoktu.

Diğer taraftan tahkikat için Mustafa adliyeye getirilip götürülürken gayet sıkı tedbirler alınıyor, hapishane arabası süvari jandarmalarla sarılıyor, Mustafa müsellâh jandarmalardan bir duvar içinde bulunduruluyordu.

Zaptiye Nezâreti de uzaktan uzağa Hakkı'yı gözden ayırmıyordu. Bunu Hakkı da bildiği için bir gün Sandıkburnunda bir gazinoda otururken, yan taraftaki bir masada tek başına oturan ve halinden memur olduğu anlaşılan bir sivili masasına dâvet etmiş :

— Arkadaş! demiş, neden uzakta oturuyorsun? Şöyle yanımıza gelsene...

Memur şaşırmış :

— Teşekkür ederim. Burada pek iyiyim.

Gibi bir cevapla mukabele etmiş, Hakkı:

— Yok, yok... Şöyle buyur. Nasıl olsa beraber bulunuyoruz.

Diye ısrar etmiş ve memur da masalarına geldikten sonra:

— Azizim, demiş. Hiç yorulma, her akşam yahut her sabah bizim eve gel. Ben sana bütün bir gün nereye gittiğimi, ne yaptığımı, kimlerle konuştuğumu söyleyeyim, raporunu yaz.

— Aman Hakkı Bey.

— Amanı zamanı yok. Geçen gün sen miydin, bir arkadaşın mıydı... Bilmiyorum. Yağmurun altında ıslık sıçanına dönmüştünüz. Yüreğim parçalandı.

Memur, özür dilemiş :

— Ne yapalım beyim? Biz de emir kuluyuz. Ne derlerse onu yapacağız.

— Biliyorum. Ben de onun için söylüyorum ya... Fakat artık içim sıkılmağa başladı, kadere boyun eğdiğimizi âmirlerine söyle... Onlar da müsterih olsunlar, sen de zahmetten kurtul.

Hakkı cidden üzülüyordu. Nihayet Nâzır Muavinine gidip bu nezarete son vermesini rica etmeyi düşündü. Bir gün Zaptiye Nezâretine gitti. Muavine :

— Beyefendi, dedi, sizden bir ricada bulunacağım.

Muavin, mutad nezaketi ile :

— Buyurun Hakkı Bey, söyleyin.

— Nâzır Paşa Hazretlerine tarafımdan istirhamda bulununuz. Gece gündüz beni memurların takip eylemesine bir nihayet versin, zâten kendi derdimiz kendimize yetiyor, bir de bunlarla uğraşmıyayım, şimdiye kadar size verilen malûmet herhalde benim lehimde olsa gerektir, bütün ömrümce beni takip ettirecek değilsiniz ya?

Muavin Bey :

— Hakkı Bey, dedi, biz bu kadar umûr içinde bulunmuşuz. Devlet memuriyetinin en mühim şartlarından biri, idarei maslahattır. Sizi nezaret altında bulundurmak bizim için bir idarei maslahattır. Bunun bir faydası olmıyacağını biz de biliyoruz, fakat bu türlü hareket lâzımdı.

Hakkı sinirlenmişti :

— Beyefendi, dedi, siz idarei maslahat edeceksiniz diye ben zan ve şüphe altında mı kalayım?

Muavin :

— Size bu tafsilâtı vermekle mükellef değilim. Fakat ben tam İstanbulluyum, bu şehrin kabadayılık an'anelerini de bilirim. Bundan dolayı memuriyet hayatıma temas eden cihetleri sizinle konuşmakta mahzur görmüyorum. Bizim büyük bir mesuliyet altında bulunduğumuzu biliyorsunuz. Şâyet biz idarî ve kanunî tedbirlerimizi almazsak, vazifemizi yapmamış telâkki ediliriz. Biz lâzım gelen tedbirleri alalım... Şâyet bir hâdise olursa o zaman kimse bizi tenkid edemez.

— Muavin Bey, bir insan işlemediği bir suç için şüphe altında buludurulur mu?

— İdareten bulundurulur.

— O halde benim İstanbul'da kalmaklığım da doğru değil. Kalkayım. Sapanca'ya teyzelerime gideyim.

— Çok iyi olur. Bir müddet dinlenmiş olursunuz. Fa-

kat bunun daha kestirmesi var. Bana erkekçe söz verin. Bizi mesuliyet altında bulunduracak bir hâdiseye sebebiyet vermiyeceğinizi taahhüt edin.

— Ben şahsen böyle bir şey yapamıyacağımı size söyledim.

— O halde?..

— O halde kalkar, bir müddet için İstanbul'dan uzaklaşırım.

— İsabet edersiniz.

Hakkı, patlıyacak gibi idi. Hükûmetin, ağabeysinin kaatilini muhafaza için sarfettiği gayrete hayret ediyordu.

Hakkı, o zamanki devirde Zabtiye Nâzırının sarayı ve saraydaki nüfuzlu adamları idare edebilmek için ne büyük müşkülât çektiğini bilmiyordu. Bütün bu nüfuzları birbiriyle uzlaştıramıyan bir Zabtiye Nâzırının o koltukta ömrü pek kısa olurdu.

Bilhassa padişah, anâsır arasında devamlı bir husumeti hiç istemezdi. Bunlardan tahakküm ve tegallübe kalkanları kendi reyiyle ortadan kaldırırdı. Nitekim Arnavut Gani Bey vak'ası da böyle olmuştu. İsterse birini, evvelâ şımartır, onu rütbe, ihsân ile taltif eder, fakat halkın huzurunu kaçıracak hâle gelince bir suretle izalesi cihetine giderdi.

Gani Bey vak'ası ayrıca anlatılmaya değer.

Sultan İkinci Abdülhamid'in imparatorluk câmiasını bir arada tutabilmek için kendine has bir siyaseti vardı. Arnavutlukta, Kürdistanda, Arabistanda halk üzerinde nüfuzunu yürütebilecek durumda olan şahsiyetleri bir suretle İstanbul'a getirtir, onları huzuruna kabul eder, iltifatta bulunur, ihsan verir, cim karnında bir nokta olduğunu da bilse onu Devlet Şûrasına, Cemiyet-i Rüsûmiyeye âza tâyin eder, maaş verir, fakat İstanbul'dan bilhassa gözünün önünden ayırmazdı. O devirde de İstanbul bırakılır, gidilir gibi değildi. Buraya gelenler, şehrin merkezinde konakları, Boğaziçinde yalıları, Göztepede, Erenköyde köşkleri bulunca bir daha memleketlerine dönmeyi hatır ve hayallerine getirmezler, refah içinde yaşarlardı. Bunların çoğu memuriyetlerine de gitmezler, ay başı kâhyalarını gönderip maaşlarını almakla

iktifa ederlerdi. Bu sayede bu gibi vilâyetlerde istiklâl, iltihak gibi emellerin önü alınmış olurdu.

Sultan Abdülhamid, en ziyade Arnavutluğun istikbalinden çekinirdi. İtalyanın Arnavutluk hakkındaki emellerini bildiği için orada Müslüman Arnavutlarla Hıristiyan Arnavutlar arasındaki din ihtilâfını daima körüklemiş, Hıristiyanlık dolayısıyla İtalya'ya mütemayil olan Hıristiyan Arnavutlarına karşı, Müslüman olmaları hasebiyle hilâfete bağlı olan Müslüman Arnavutları dikmiş ve bu suretle taht-tan indirildiği güne kadar Arnavutlukta ne ayrılma ne de başka bir devlete iltihak arzusu hâsıl olmuştur.

Sultan Abdülhamid'in bir siyaseti de Avrupaya karşı Arnavutluğu zaptedilmez bir kale gibi göstermiş olmasıdır. «Arnavutluk sarp arazisi yüzünden nüfus tahririne bile müsait olmayan bir mıntakadır. İsyan ederlerse tenkil edilemezler, onları mülâyemetle idare etmek icabeder» derdi.

Fakat hakikat hiç de böyle değildi. Nitekim Sultan Abdülhamid tahttan indirildikten sonra evvelâ Cavit Paşa, ondan sonra da Malisya isyanı üzerine gönderilen kuvvetler Arnavutluğun bir başından girip öbür başından çıktılar ve Avrupa ile beraber bütün dünya öğrendi ki «Arnavutluğun zaptedilmez bir kale olması» şâhâne bir blöften başka bir şey değildir.

İstanbulun kanlı vak'alarında ismi geçen Gani Bey Arnavutluğun tanınmış ailelerinden olan Toptanilerden ve biraderi Esat Paşa ile birlikte en nüfuzlu şahsiyetlerindendi. Padişah pek tabiî olarak ikisini de İstanbula getirtti ve gözü önünde bulundurdu. Memleketlerine gitmek arzusunu izhar ederlerse hemen bir vazifeye tâyin ediyor, bir rütbe, bir nişan veriyor, iltifat-ı şâhânesine mazhar kılıyor, ne yapıp yapıp burada kalmalarını temin eyliyordu.

Toptanilerin ikisi de kan dökücü adamlardı. Padişahtan gördükleri iltifatı hazmedemiyorlar, İstanbulun başına belâ oluyorlardı. Fakat hükümdar, onları uzun müddet memleketlerinden uzak tutmakla Arnavutluktaki nüfuzlarını paslandırıyor ve artık yıprandıklarına kanaat getirince sür-

dükleri hayat icabı bir gün ortadan kaldırılmalarını da tabiî bir hâdise gibi kabul ediyordu.

Toptanilerden Gani Bey de böyle oldu. Şımarıklığı son dereceye gelmiş, yaptığı cinayetlerle İstanbula dehşet vermişti. Gani Beyin elinde tabanca, otuz üçlü bir tesbih gibi idi. Onunla görüşenler, tanışanlar her an bu tabancanın kendilerine karşı patlamak ihtimalini bir dakika unutamıyorlardı.

İstanbulun o devirdeki hayatı Gani Beyi hesapsız para sarfetmeğe mecbur ediyor, buna ise ne buradaki maaşı, ne de memleketindeki verimsiz çiftliklerinin zayıf vâridatı yetiyordu. Pek tabiî olarak o da öteden beriden haraç alıyor, vermeyen olursa onu mahvediyordu. Gani Bey, kumara da düşkündü. O zamanlar şimdiki gibi Sent Antuvan Kilisesinin bulunduğu yer Konkordiya tiyatrosu olmadan evvel Hanâki isminde bir Rumun meşhur kumarhanesi idi. Gani Bey, burada hem kumar oynar, hem de (Mano) dan hisse alırdı. Kumarhanenin tahsis eylediği para kifayet etmediği için ekseriya kaybını yine (ganyot) tan öderlerdi.

Beyoğlunda metresleri, dostları da vardı. Onlara da para yetiştirmek bir mesele idi. Zengin tüccardan — bir daha iade etmemek şartiyle — borç para almak gibi şeyler de oluyordu. Alacaklıların paralarını istemek ne hadlerine... Hem parayı alamamaları, hem de :

— Mori, ben batakçı mıyım? Patlamadın ya!..

Diye bir de mükemmel dayak yemeleri muhakkaktı. Gani Beyin samimiyeti ve iltifatı da acaipti. Meselâ avantacı Ali Beyi sever görünürdü. Ali Bey bir akşam Hanâkide iki yüz altın kaybetmiş, ondan sonra da vakit geç olduğu için kadife kaplı kanapelerden birinin üzerine uzanarak mışıl mışıl uyumuş.

Gani Bey bunu görünce Ali Beyi yakasından tutup kaldırmış, sille tokat dövmeğe başlamış.

Oradakiler araya girmişler :

— Yapma beyim, etme beyim.

Diye Ali Beyi güç kurtarmışlar. Bu dayağın sebebini Ali Bey de anlamamış.

— Ne oldu beyefendi? Size ne yaptım da bana böyle muamele ettiniz?

Deyince Gani Bey :

— Mori! Demiş, ben yirmi altın kaybettim. Aklım başımdan gitti... Sen iki yüz lira verirsin de nasıl böyle uyursun? Demek sen adam değil, bir odunsun.

Bu hâdiseyi Sarıyerde Hidayetin bağında Ali Beyden bizzat dinlemiştim. Bana anlattıktan sonra gülerek :

— Herif haklı idi! Demişti.

O devirde bâzı fâili meçhul kalmış cinâyetler de olurdu. Bunlarda gizli gizli isimler söylenir. Meselâ damatlardan birinin metresi olduğu söylenen bir kadının, bütün apartman halkıyla fino köpeğine varıncaya kadar öldürülmesi açıkça Gani Beye isnat olunurdu.

Abdülhak Hâmid, İstanbul için :

«Bu halk söylemez, söylenir!» der. Hakikaten öyledir de... Halk, söyleniyordu.

Gani Beyin ortadan kaldırılma zamanı gelmişti.

O sırada Sadrâzam bulunan Halil Rifat Paşanın oğlu Cavit Bey de kendi muhitinde günden güne artan bir nüfuz sâhibi olmuştu. Cavit Beyin Gani Beyle arası açıktı. Bu husumet gitgide öyle şiddetlendi ki İstanbul an be an bir vak'anın patlamasına intizar ediyordu. Cavit Bey, babasının padişah nezdindeki nüfuzuna dayanıyor, Gani Bey de doğrudan doğruya saraya güveniyordu. Bir gün İstanbul'da bir haber aksetti :

«Gani Bey vurulmuş.»

Beklenen vak'a, umumî efkârda heyecan uyandırmadı. Fakat herkes, Gani Beyi Cavit Beyin öldürttüğüne hükmetti.

Gani Beyi öldüren Hâfız Paşa, tutulmadı. Hâdise, bir kavga neticesi vuku bulmamıştı. İkisi de birbirleriyle dost görünüyorlar, sık sık buluşup görüşüyorlardı.

Hâfız Paşa, Gani Beyi öldürdükten sonra Yunanistan'a

kaçmış ve Meşrutiyetin ilânına kadar ortaya çıkmamıştır.

Senelerden sonra İstanbul'a geldiği zaman kendisi ile bir akşam Anadolu birahânesinde görüştüm. Göğsüne kadar inen kır sakalı ile, kendi hâlinde sâkin bir adamdı.

— Paşa, dedim. Size bir ricada bulunacağım.

— Buyurun efendim.

— Gani Beyle aranızda geçen vak'a hakkında birbirini tutmayan pek çok sözler işittik. İşin mâhiyetini bilmiyoruz. Bana bütün tafsilâtı ile anlatır mısınız?

Hâfız Paşa, tebessüm etti. Gazeteci olduğumu bildiği için :

— Anlatırım ama, gazeteye yazmıyacağına bana söz ver.

— Söz veriyorum, yazmam.

Aramızda bu mülâkat olalı aşağı yukarı yarım asır oluyor. Bugün bunu yazmakla sözümden dönmüş olmuyorum. Şimdi ne o devir kaldı, ne Gani Bey ne de Hâfız Paşa...

— Evvelâ, dedim, Gani Beyi bir yerden yâhut bir zâttan aldığınız emirle mi vurdunuz?

— Yok, dedi, söze böyle başlamıyalım.

— Neden?

— Çünkü o zaman hiçbir şey söylemem. İşin o tarafını karıştırma, ben, daha bir müstantik karşısına çıkmış adam değilim, ben sana vak'a nasıl oldu? Onu anlatacağım. Meselenin başka taraflarını, başkalarından öğren, benden değil.

— Peki, sizi dinliyorum.

Hâfız Paşa, sakalını sıvazladı.

— Biz, onunla ekseriya buluşurduk, fakat nedense ikimiz de birbirimizden kuşkulanırdık. O tarihte ben böyle sakal göbekte, akıllı uslu bir adam değildim, biraz haşarı idim. Birbirimizle ne zaman buluşsak vurmadan, vuruşmadan, filân marka silâhın sağlamlığından, falan tabancanın kullanışı kolay olduğundan bahsederdik. Zâten elinden tabancayı bırakmazdı ki... Böyle şaka niyetine birkaç kişiyi vurup öldürdüğü de vardı. Acâip bir adamdı... Vakit vakit onda bir adam öldürmek ihtiyacı hâsıl olurdu, bunu herkes gibi ben

de biliyordum. O gün birbirimize Taksimde rastladık, gurbetten gelmiş gibi boynuma sarıldı, yanağımı öptü, nefesi rakı kokuyordu... Konuşa konuşa caddeden ilerledik, Ağacamiinin yanında Rumeli Hanının altındaki mahallebicinin önüne geldik.

— Hâfız! dedi, gel bir mahallebi yiyelim. Mrtazâ usta güzel mahallebi yapar.

İstediğine «olmaz» denilmezdi. Hemen kızar, parlardı.

— Âlâ, dedim. Bakalim Murtazâ ustanın mahallebisi nasılmış?

Girdik. Mahallebiciye :

— Tinya tinyata.

Dedi. Mahallebici de selâm verdi, masalardan birine oturduk. Murtazâ ustaya Arnavutça bir şeyler söyledi. Biraz sonra mahallebiler geldi, o zaman Sadrâzamın oğlu Cavit Beyin lâfını açtı, attı tuttu. Ben de ister istemez hak vererek dinledim. Derken hop diye tabancayı çekti, «Onu bu tabancanın kurşunu ile vuracağım!» diyordu. «Bre Hâfız, dedi, sen tanırsın bu herifi!» «Tanırım.» dedim. «Onu tanıyanların hepsi de onun gibi namussuzdur.» İlâhi Yarabbi... Cevap versem bir türlü, vermesem bir türlü... «Yok! dedim, böyle söyleme... Ben de onu tanırım ama namussuz değilim.» Sustu. Çatır çatır dişlerini gıcırdatıyordu. Şu belâdan nasıl kurtulsam? diyordum. Tabanca, masanın üstünde duruyordu. Dükkân boşalmıştı... Lâfı değiştirmek için: «Murtazâ usta sahiden güzel mahallebi yapıyor. Bakalım aşûresi de güzel mi? Birer de aşûre yiyelim.» dedim. Aşûreler geldi. Ben bitirdim, o yarısına kadar yedi. Birden tabancayı aldı... «Bre Hâfız! dedi, aç ağzını...» — «Neden?» dedim. «Ağzına bir kurşun sıkayım. Bakalım birden ölecek misin?» «Ganiciğim, dedim, bana nasıl kıyarsın?» — «Kıyarım vallahi! dedi, doksan dokuzdu... Yüz olsun.» Yine işi şakaya vurdum. «Beni öldürürsen sonra kiminle arkadaşlık edeceksin? Bırak elinden şu silâhı!» Yine «Sen, dedi, o herifi yalnız tanımazsın, onun adamısın?» — «Ben kimsenin adamı değilim!» — «Bilirim, onun adamısın. Bakalım, seni vurayım, o bana ne ya-

pacak?» Ölüm, etrafımda dolaşıyordu. Tabancayı kâh kafama doğrultuyor, kâh kalbime dayıyordu, öldürecekti, pisi pisine ölecektim. Elinde silâh olmasa derhal ben de tabancayı çekecektim, fakat elimi belime atsam ateş edeceğini biliyordum. O sırada sol eli, içinde aşûrenin yarısı kalan kâseye dokundu, kâse devrildi, eli aşûreye bulaştı, tabancayı cebine koydu, elini yıkamak için kalktı, musluğa gitti. Bu fırsatı kaçırmamalıydım. Hemen tabancamı çektim, onu öldürmek lâzımdı; yoksa o beni öldürecekti. Mahallebicinin iki çırağı da ortadan kaybolmuşlardı, yalnız Murtazâ usta vardı. Vakit kaybetmeye gelmezdi. Silâhı kafası ile sırtına doğrulttum. Aynada gördü, döndü... «Mori Hâfız!» dedi. Tabanca patladı, iik kurşun gırtlağından girdi, ikinci kurşunu da tâ kalbine yerleştirdim. Olduğu yere yıkıldı. Mahallebiciye: «Kımıldama... Temizlerim ha!» dedim: Dükkânın geçide açılan kapısına atıldım... Kaçtım.

— Sonra?

— Sonrası o kadar.

— Paşa insaf et.

— Ne gibi?

— Nereye kaçtın? Nerede saklandın? Yunanistan'a nasıl gidebildin?

— Bir cinâyet olunca eğer yakalanmadan kaçabilirsen, biraz da aklın başında ise izini belli etmezsin. Ben Yunanistan'a bir Yunan gemisi ile kaçtım... Vapur değil, yelkenli gemi ile... Beni sintinede sakladılar.

— Ondan evvel nerede saklandın?

— Başımızı sokacak bir kovuk bulduk.

Hâfız Paşanın bana anlattığı vak'a doğru muydu? Orasında hâlâ şüphem var. Çünkü çok seneler sonra Gani Beyi Mâbeynci Râgıb Paşanın öldürttüğü hakkında bir rivâyet çıkmıştı.

Hâfız Paşa, Mâbeynci Râgıb Paşanın adamı idi. Cinâyetin vukubulduğu mahallebici dükkânı, Râgıb Paşanın malı olan Rumeli Hanının altında idi, Hâfız Paşa, pasaja çık-

tıktan sonra, evvelden hazırlanan bir yerde saklanabilirdi, acaba mahallebici de işi biliyor muydu?

Hâfız Paşanın Gani Beyi öldürdüğüne ve kaatilin Râgıb Paşanın adamı olduğuna göre, Sadrâzamın oğlu Cavit Beyin bu işde rolü ne olabilirdi?

Hâfız Paşaya Yunanistan'da kim baktı? Bu cihetler aydınlanmamıştır. Yalnız çok seneler sonra Gani Beyin biraderi Esat Paşa — ki onu da Paris'de öldürdüler — Draç Mebusu sıfatiyle Sultan İkinci Abdülhamid'e hal' kararını tebliğ edecek hey'et meyânında bulunmakta ısrar etmiş ve hal' kararı tebliğ edildikten sonra :

— O benim kardeşimi öldürttü, ben de onun hal' edildiğini söyledim, ödeştik. Demiştir.

Gani Bey, o mahallebiciye kendisi mi gitmek istedi, yoksa bu teklifi Hâfız Paşa mı yaptı? Burası da malûm değildir ve aradan seneler geçtiği halde Hâfız Paşa, buna dair hiçbir şey söylememiştir.

Gani Beyin vurulduğundan bir müddet sonra Sadrâzamın oğlu Cavit Beyi, Köprüde vurdular. Vuran Halil isminde bir Arnavuttu.

Cavit Beyin öldürülmesi, umumî efkârda bir teessür uyandırmadı. Halk, mevkiine dayanarak tahakküme gidenleri hoş görmezdi.

O zamanın kaleminden kan damlayan üstadlarından Lâstik Said Bey merhum, «İntihâb-ı Memurîn» Komisyonu hakkında yazdığı bir lâyihaya Sadrâzamın, oğlunun vaziyetinden müteessir olduğunu şu beyitlerle anlatmıştı :

Ey peder-i pür keder-i ıztırab
Böyle mi me'mûr idelim intihâb?

★

Nihayet muhakeme günü geldi.

Vaziyet Cinâyet Mahkemesi Reisi Hilmi Beye de anlatıldığı için, mahkeme salonuna girenler, Zabtiye Nezâretinin en kuvvetli sivil memurları tarafından kontrol ediliyordu. O gün İstanbul'un her tarafından Ârif Beyin hısımları, ya-

kınları, dostları, tanıdıkları, Matlı Mustafa'nın dostları, arkadaşları ile silâhşörler de gelmişlerdi.

Mustafa, çoktan getirilmiş, önünde süngülü jandarmalar, resmî ve sivil polisler bulunan parmaklığa konulmuştu. Hey'eti hâkime, mahkeme salonuna geldikten sonra o da içeriye alınacaktı. Arnavutlar, uzaktan :

— Tinya tinyata Mustafa Bey!

Diyorlar. O da içeriden mukabele ediyordu :

— Tinya tinyata bre Câfer!..

Elden ele kendisine gönderilen sigaraları, şeker kutularını jandarmalara, polislere dağıtıyor, onlarla şakalaşıyordu.

Koridorda ufak gruplar halinde toplananlar aralarında konuşuyorlardı :

— Matlı beraet edecek mi dersin?

— Öyle gibi görünüyor.

— Ben pek öyle zannetmiyorum.

— Neden? Müdafaa-i nefs değil mi?

— Müdafaa-i nefs ama, ondan evvel de günlerce Ârif'i tâkip etmişti. Bu taammüd değil midir?

— Bana kalırsa bu mesele ya tam beraetle, **yâhut da** Matlı'nın idamı ile biter.

— Matlıyı idam mı edecekler? Sen bizde katil cürmünden idam gördün mü hiç?

— İdam cezası verilir, onu müebbed kalebentliğe tahvil ederler. Fakat mesele idam cezasının verilmesindedir.

— Hele bir kere Hilmi Bey onu karşısına alsın. Bu vakada taammüd mü var, hiddet mi var? Hepsini meydana çıkarır.

Bu kalabalıklardan biraz kenar bir yerde Hasan Kaptanın en küçük oğlu Ziya yere çömelmiş, sırtını duvara dayamış, dirseklerini dizlerine istinad ettirmiş, başını avuçlarının içine almış, boynu bükük düşünüyor, kimsenin de dikkatini çekmiyordu.

Ziya, kardeşlerinden okkaca en hafifi idi. Kalın camlı gözlüklerinin arkasından süzük görünen gözlerinde derin bir hüzün vardı. Kimseye sokulmuyor, kimse ile konuşmu-

yordu. Zâten orada Ârif'i tanıyanlar da bu zayıf delikanlı ile meşgul bile olmuyorlardı.

Ziya, o kadar küçülmüş, silinmiş bir vaziyette idi ki, varlığı ile yokluğu arasında bir fark yok gibiydi.

Cinayet Mahkemesinin bulunduğu koridoru dolduran kalabalığın arasından geçenler polislere, jandarmalara soruyorlardı :

— Bugün ne var burada?

Memurlar kısaca :

— Mahkeme var!

Diyorlardı, bununla sual sâhiplerinin daha ziyade meraklarını tahrik ediyorlardı.

Birden Adliyenin aşınmış merdivenlerinde ayak sesleri aksetti.

Cinayet Mahkemesi Reisi Hilmi Bey, kaatil zanlısının salona getirilmesini emretmişti. Matlı Mustafa, jandarmaların arasında merdiveni çıkıyordu. Herkes, kaatili görmek için seğirtiyordu. Polisler :

— Açılın yâhu! Geçelim...

Diyorlar, fakat kimseye dinletemiyorlardı. Mustafanın ellerinde kelepçe yoktu. Mevkuflar arasındaki mevcut âdet üzere o da mahkeme günü için sinekkaydı perdah tıraş olmuş, beyaz bir gömlek giymişti, yeleğindeki kalın altın köstek dikkati celbediyordu.

Uzaktan kendisini selâmlayanlara mukabele ediyor, yüzünde ağır bir tebessüm dolaşıyordu.

Mahkemenin bulunduğu sahaya geldiler. O kısmı polisler mümkün mertebe kalabalığın istilâsından kurtarmışlardı. Mustafa, kapının yanındaki duvarın önünde durdu. Biraz sonra kapı açılacak, salona girecekti.

Etraftan onunla konuşanlar oluyor. Mustafa, kendine karşı gösterilen bu hürmetten bir gurur duyduğunu hissettiriyordu.

Birden çelik gibi bir ses işitildi :

— Mustafa!

Mustafa sesin geldiği tarafa baktı.

— Ağabeyime selâm.

Cümlenin son kelimesi olan «söyle» işitilmedi. İki el tabanca patladı. Arkadan kısa bir fâsıla ile bir el daha patladı. Ortalık karmakarışık oldu.

Jandarmalar, polisler, silâhı atanın üzerine çullandılar. Ziyanın başından fes düşmüş, uzun saçları karışmıştı. Polislerden biri namlusundan duman çıkan silâhı aldı.

Adliye İkinci Komiseri :

— Ziya! dedi, ne yaptın?

Ziyanın cevap vermesine imkân yoktu. Polisler, jandarmalar her tarafından kıskıvrak yakalamışlardı. Saçlarına bile yapışanlar vardı. Ziya :

— Bırakın beni, diyordu, kaçacak değilim.

Komiser :

— Sıkıştırın, açılmayın!

Diyor ve bu emri vermekte isabet ediyordu. Matlının adamları oradaydı. Ziyayı öldüreceklerine şüphe yoktu.

Komiser, polislerden birine :

— Halim, dedi, koş aşağıdaki polisleri de getir!

Ziyayı yakalamaktan ziyade Ziyanın canını kurtarmak lâzımdı. Komiserin gözüne, evrak doldurulan ufak bir aralık ilişti. Maiyetine orayı işaret etti. Ziyayı sürükleyerek götürdüler, içeri attılar, kapıyı çektiler. Polisler, kapının önüne dizildiler. Polis Halim de yedi sekiz polisle yetişti. Komiser :

— Boşaltın burayı!

Dedi. Jandarmalar dipçikle girişiler. Halkı uzaklaştırdılar.

Bir polis ve jandarma kalabalığı da Matlı Mustafanın başında idi. Arnavut olduğu gibi yere uzanmış, hırıldıyordu.

— Doktor yok mu? Bir doktor getirin.

Bu sırada mahkemenin kapısı açıldı. Kapıyı açan mübâşir yana çekildi Cinayet Mahkemesi Reisi Hilmi Bey, uzun boyu, sert çehresi ile göründü. Telâşsız bir seda ile sordu :

— Bu silâh sesleri nedir?

Komiser selâmladı.

— Kaatil Matlı Mustafayı vurdular efendim.

Hilmi Bey :

— Kaatil tutuldu mu?

— Evet efendim.

Hilmi Bey, Mustafanın olduğu tarafa bakmadı. Komisere :

— Muhafaza tertibatı noksanmış!

Dedi. Komiser :

— Reis Beyefendi, en sıkı tedbirleri aldık.

— Sıkı tedbirleri almış olsaydınız böyle olmazdı.

Ve aralık duran kapıdan girdi.

Cinayet Mahkemesi Reisi Hilmi Beyin buz gibi ihtarı komiser muavinine soğuk terler döktürmeğe kâfi idi.

Şimdi kazasız belâsız Ziyayı tevkifhaneye nakletmek lâzım geliyordu. Bunun için tatil zamanını, adliyenin boşalmasını beklediler.

Ziya, kısaca sorguya çekildi. Verdiği cevap şundan ibaretti :

— Merhum ağabeyimin ölümüyle neticelenen bir cinayetin muhakemesini ben de pek tabiî olarak dinlemek istedim. Bunun için mahkemeye gittim, fakat ağabeyimin kaatilini birdenbire karşımda görünce kendimi kaybettim, ne yaptığımı bilmedim.

Halbuki mesele hiç de böyle değildi. Herkes, hattâ hükûmet bile Ârif Beyin intikamını Hakkı'nın alacağını zannediyordu. Ziya, bütün dikkatlerin ağabeysinin üzerinde toplanmasını memnuniyetle görmüş ve sekiz kardeşin en küçüğü olduğu için kendisinden bir suikasd beklenmemesi de işine yaramıştı.

Bu tasavvurunu kimseye söylememiş, mahallelerinde Bizanstan kalma bir mahzene inerek tabanca tecrübeleri yapmış ve hedefini istediği yerden vurabilmek melekesine sahip olduktan sonra düşündüğünü kuvveden fiile çıkarmıştı. Ziya, bu fikrini Hakkı'ya da açmamıştı. Söylemiş olsaydı, ağabeysinin bunu bir izzeti nefis meselesi yaparak

— Ağabeyime selâm.

Cümlenin son kelimesi olan «söyle» işitilmedi. İki el tabanca patladı. Arkadan kısa bir fâsıla ile bir el daha patladı. Ortalık karmakarışık oldu.

Jandarmalar, polisler, silâhı atanın üzerine çullandılar. Ziyanın başından fes düşmüş, uzun saçları karışmıştı. Polislerden biri namlusundan duman çıkan silâhı aldı.

Adliye İkinci Komiseri :

— Ziya! dedi, ne yaptın?

Ziyanın cevap vermesine imkân yoktu. Polisler, jandarmalar her tarafından kıskıvrak yakalamışlardı. Saçlarına bile yapışanlar vardı. Ziya :

— Bırakın beni, diyordu, kaçacak değilim.

Komiser :

— Sıkıştırın, açılmayın!

Diyor ve bu emri vermekte isabet ediyordu. Matlının adamları oradaydı. Ziyayı öldüreceklerine şüphe yoktu.

Komiser, polislerden birine :

— Halim, dedi, koş aşağıdaki polisleri de getir!

Ziyayı yakalamaktan ziyade Ziyanın canını kurtarmak lâzımdı. Komiserin gözüne, evrak doldurulan ufak bir aralık ilişti. Maiyetine orayı işaret etti. Ziyayı sürükleyerek götürdüler, içeri attılar, kapıyı çektiler. Polisler, kapının önüne dizildiler. Polis Halim de yedi sekiz polisle yetişti. Komiser :

— Boşaltın burayı!

Dedi. Jandarmalar dipçikle giriştiler. Halkı uzaklaştırdılar.

Bir polis ve jandarma kalabalığı da Matlı Mustafanın başında idi. Arnavut olduğu gibi yere uzanmış, hırıldıyordu.

— Doktor yok mu? Bir doktor getirin.

Bu sırada mahkemenin kapısı açıldı. Kapıyı açan mübâşir yana çekildi Cinayet Mahkemesi Reisi Hilmi Bey, uzun boyu, sert çehresi ile göründü. Telâşsız bir seda ile sordu :

— Bu silâh sesleri nedir?

Komiser selâmladı.

— Kaatil Matlı Mustafayı vurdular efendim.

Hilmi Bey :

— Kaatil tutuldu mu?

— Evet efendim.

Hilmi Bey, Mustafanın olduğu tarafa bakmadı. Komisere :

— Muhafaza tertibatı noksanmış!

Dedi. Komiser :

— Reis Beyefendi, en sıkı tedbirleri aldık.

— Sıkı tedbirleri almış olsaydınız böyle olmazdı.

Ve aralık duran kapıdan girdi.

Cinayet Mahkemesi Reisi Hilmi Beyin buz gibi ihtarı komiser muavinine soğuk terler döktürmeğe kâfi idi.

Şimdi kazasız belâsız Ziyayı tevkifhaneyė nakletmek lâzım geliyordu. Bunun için tatil zamanını, adliyenin boşalmasını beklediler.

Ziya, kısaca sorguya çekildi. Verdiği cevap şundan ibaretti :

— Merhum ağabeyimin ölümüyle neticelenen bir cinayetin muhakemesini ben de pek tabiî olarak dinlemek istedim. Bunun için mahkemeye gittim, fakat ağabeyimin kaatilini birdenbire karşımda görünce kendimi kaybettim, ne yaptığımı bilmedim.

Halbuki mesele hiç de böyle değildi. Herkes, hattâ hükûmet bile Ârif Beyin intikamını Hakkı'nın alacağını zannediyordu. Ziya, bütün dikkatlerin ağabeysinin üzerinde toplanmasını memnuniyetle görmüş ve sekiz kardeşin en küçüğü olduğu için kendisinden bir suikasd beklenmemesi de işine yaramıştı.

Bu tasavvurunu kimseye söylememiş, mahallelerinde Bizanstan kalma bir mahzene inerek tabanca tecrübeleri yapmış ve hedefini istediği yerden vurabilmek melekesine sahip olduktan sonra düşündüğünü kuvveden fiile çıkarmıştı. Ziya, bu fikrini Hakkı'ya da açmamıştı. Söylemiş olsaydı, ağabeysinin bunu bir izzeti nefis meselesi yaparak

kendisini menetmesinden çekinmişti. Bunda da hakkı vardı. Çünkü öldürmeyi düşündüğü adam, Matlı Mustafa idi. Onun ölüsüne bile kurşun sıkmak, Ziya gibi, genç ve tecrübesiz bir çocuk için kolay değildi. Hakkı'nın haberi olsaydı, Ziyanın bunu başarabileceğinde elbette tereddüt edecekti.

Haber, telefonsuz İstanbul'da hayret edilecek bir süratle yayıldı. Bütün kabadayı muhiti, Ziyayı bulunduğu sönük mevkiden almış, hemen ön safa geçirmişti.

— Gördün mü kabadayıyı? Diyorlardı. Sessiz sedasız yapacağını yaptı.

— Ağabeysinin kanını yerde bırakmadı.

— Kıyak delikanlı imiş vesselâm.

— Hem de Ârif gibi nişan fişekli tabanca taşımıyormuş.

— Arnavudu zımba gibi delmiş...

Bu meyânda Hakkı'ya da atıp tutanlar oluyordu.

Mehterhânede Ziyayı muhafaza etmek de bir mesele idi. Pek tabiî olarak Matlı Mustafanın yakınları, arkadaşlarının intikamını almak isteyeceklerdi. Fakat Ziyanın kabadayılıkta bir kaç mertebe birden atlamış olması elbette onları da düşündürecekti.

Ziya, hakikaten İstanbul'un tanınmış kabadayılarından olmuştu. Bu arada Ârif'i çekemeyenler de hâdiseyi başka türlü muhakeme ediyorlardı.

— O kadar uçurmayın yahu! Eli bağlı adamı kim olsa vurur.

— Bak Matlı Mustafa öyle yapmadı ama... Kurşunu yedi, ondan sonra işini gördü.

Ziya, tevkifhaneye nakledildikten sonra hapishane müdürü ihtiyatî bir tedbir olarak ona kendi yanında, hatırlı mahpuslara mahsus odalardan birini verdi, kapısına da bir nöbetçi diktiler ve kimse ile görüştürmediler. Her gün evinden gelen yemek, müdür tarafından kontrol ediliyor, içeriye öyle gönderiliyordu.

Zabtiye Nâzırı, ateş püskürüyordu. Hâdise kendisine haber verilir verilmez, muavinini çağırtmış :

— Gördün mü Muavin Bey? demişti, biz nerelerde dolaşırken onlar neredeymiş? Size açık söyleyeyim. İnzibat bizde sıfırdır, belki sıfırdan da aşağıdır. Elimizde bulunan bir mevkufun hayatını dahi muhafaza edemiyoruz.

Muavin yutkundu.

— Efendim, dedi, her türlü tedbiri aldık. Fakat bu gencin böyle bir harekette bulunacağı nasıl hatıra gelirdi?

— Neden gelmesin?

— Yaşından ve hâlinden hiç umulmazdı.

— Meşhur meseldir: Ummadık taş baş yarar. Bu da yalnız baş yarmadı, Adliye hâdisatında görülmemiş bir vak'a yaptı, şimdiye kadar Adliyede cinayet mahkemesinin önünde jandarmaların, polislerin arasında bir mevkufun vurulduğu görülmüş ve işitilmiş midir?

— Buna benzer vak'alar vardır efendim. Meselâ Mehmet Pehlivanın Adliyeden hapishane arabası ile firarı da vukuuna kadar görülmüş, işitilmiş değildi.

— Bir mevkuf veya mahkûm için firar bir haktır, o, kaçmak ister, zâbıta mâni olur, zâbıta mâni olamamış. Fakat bu öyle değil... Bu vak'ayı ona kıyas edemeyiz. Günlerce düşündük. Hakkı'yı nezâret altına aldık, ne oldu?

— Hakk-ı devletiniz var efendim.

— Muhafazasına memur olanlara lâzım gelen tenbihatta bulunuldu mu?

— Bizzat komisere emir verdim.

— Görülüyor ki bu adamda «zâbıta-i mânia» olmak kudreti yok.

— Öyle efendim.

— Ya jandarma Kolağası ne yapıyor?

— İkisini de çağırtayım, tahkik edeyim.

— Hâcet yok. Komiseri biraz uzakça bir yere naklediniz, Kolağasını da öyle... Yerlerine daha açıkgöz adamlar tâyin etmeli.

— Emredersiniz efendim.

— Hapishane müdürüne de söyleyin. Vukuunu arzu etmediğimiz yeni bir cinayete meydan vermemek için ne lâzımsa yapsın. Bizden müsaade istemesine lüzum yok.

Muavin, odadan çıktı ve sapartayı ucuz atlattığına memnun oldu.

Kader, Matlı Mustafa'nın hükmünü, mahkemeye girmeden vermiş, «Su testisi su yolunda» kırılmıştı.

Şimdi sıra Ziyanın muhakemesine gelmişti. Tahkikat uzun sürmedi, çünkü kendisi de yaptığı cinayeti inkâr etmiyordu. İlk defa ne söylediyse onu tekrar ediyordu.

— Muhakemeyi dinlemek üzere gitmiştim. Bana babalık eden sevgili ağabeyimin kaatilini görünce aklım başımdan gitti. Ne yaptığımı bilmedim.

Fakat bu iddia, cinayet mahkemesinde hemen cinayetin tehevvürle yapıldığına dair kanaat verici bir delil sayılmadı. Cinayet Mahkemesi Reisi Hilmi Bey, adliyenin emniyet ve şerefine karşı bir tecavüz addettiği bu vak'anın fâilini hayli sıkıştırdı.

Ziya'ya hüviyetini sorduktan sonra baş parmağının bir darbesi ile fesini arkaya doğru iterek o hafif Anadolu lehçesi ile :

— Anlat bakalım, dedi, bu adamı adliyenin içinde neden vurup öldürdün?

Ziyâ, aynı cümleyi tekrar etti :

— Efendim, mahkemeyi dinlemek üzere gelmiştim. Çok sevdiğim ağabeyimi bizden ayıran adamı karşımda görünce aklım başımdan gitti.

Hilmi Bey, hemen sordu :

— Aklın başından gidince ne oldu? Bayıldın mı?

— Hayır, ne yaptığımı bilmedim.

— Tabancanı çıkardığını da bilmiyorsun öyle mi?

— Evet, bilmiyorum.

— Tabancayı cebine koyarken de ne yaptığını bilmiyor muydun?

Ziya afalladı. Hilmi Bey devam etti :

— Cevap ver. Yanına tabancanı alıp adliyeye neye geldin?

— Muhakemeyi dinlemeğe geldim.

— Onu anladık. Yanına neden silâh aldın?

— Efendim, biz zâten dâima silâh taşırız.

— Neden silâh taşırsın? Sen kolcu musun? Bekçi misin? Polis misin? Jandarma mısın? Hükûmet yalnız bu adamlara silâh taşımak hakkını vermiştir.

— Âdet olmuş. Hepimiz dâima silâhlı gezeriz.

— Kime karşı bu silâhı kullanacaksın?

— Şâyet bir taarruza uğrarsam kendimi müdafaa edeceğim.

— Sen bir taarruza uğrarsan seni hükûmet müdafaa eder. Senin kendini müdafaa için silâh taşımana neden lüzum gördün?

— Efendim, düşmanlarım var.

— Kimdir bu düşmanların? Bunları bilmemiz lâzım.

— Söyleyemem efendim.

— Neden söyleyemezsin? Demek senin bu memleketin adaletine itimadın yok. Mahkemenin muhafazasına, adaletin hükmüne tevdi edilmiş bir adamı adliyenin içinde öldürüyorsun.

— Efendim, kendimi kaybettim.

— Kendini kaybettin, ne yaptığını da bilmedin, bunu söylemiştin, fakat ondan evvelsi var. Sen, cebine tabancanı koydun, oraya ağabeyinin kaatilini öldürmek için geldin.

— Hayır efendim, hiç öyle değil. Ben yalnız muhakemeyi dinlemek üzere geldim.

Hilmi Bey:

— Muhakemeyi boşuna işgal etme... Hakikati söyle.... Doğruyu söylersen hakkında hayırlı olur.

Ziya, kan ter içindeydi. Buğulanan gözlüklerini mendili ile sildi, fakat ufak bir zaaf gösterse cinayetin taammüd suretiyle yapılmış olması omuzlarına yüklenecekti. O zaman idam cezasını yiyecekti, bu karar, müebbed kalebend-

liğe tahvil edilse dahi onu ömrünün sonuna kadar Sinop, Bodrum, Payas kalelerinde çürütecekti.

Yine eski ifâdesine döndü. Hilmi Bey bu sefer suali başka bir cepheden sordu.

— Ne zamandan beri silâh taşırsın?

— Çocukluğumdan beri...

— Ailen buna nasıl müsaade ediyor?

— Onlardan gizli taşırdım.

— Silâh kullanmasını sana kim öğretti?

— Merhum ağabeyim öğretti.

— Aileden gizli taşıdığın hâlde ağabeyin silâh atmayı sana nasıl öğretir.

— Yalnız o biliyordu.

Ziya, sorulan suallere verdiği cevaplarla yalnız taammüd fiilinden kendini kurtarmak istiyordu.

Hilmi Bey tekrar sordu :

— Ağabeyinin kaatilini evvelden tanır mıydın?

— Hayır tanımazdım.

— Burada nasıl tanıdın?

— Etrafında polisler, jandarmalar vardı. Ondan tanıdım.

Hilmi Bey doğruldu :

— Hani kendini kaybetmiştin!

— Gördükten sonra her taraf simsiyah oldu, ne yaptığımı bilmedim.

Cinayet Mahkemesi Reisi Hilmi Beyle Ziya arasında bu isticvab düellosu hayli uzadı. Fakat Ziya, birkaç defa söz açmazına düşmüş olmasına rağmen Mustafa'yı taammüden öldürdüğünü bütün kuvvetiyle reddediyordu. Vak'ayı gören şâhidlerin ifâdelerinde de bu ciheti aydınlatacak bir ipucu elde edilemedi. Mahkeme Ziyayı müebbed kalebendliğe mahkûm eyledi ve Sinop kalesine gönderdi.

Birkaç sene sonra da Meşrutiyet ilân edildi, aff-ı umumî oldu, Ziya İstanbula döndü. Fakat artık yüzüne bakıldığı zaman kızaran, âciz görünen bir çocuk değildi. Kabadayılığa oldukça çetin bir imtihanla geçmişti. Bundan sonra bir

yere haber gönderecek olursa sözü dinlenecek, herkes onu hiddete getirmekten çekinecekti.

Memleketin ceza tarihinde ayrı bir ehemmiyeti hâiz olan Sinop zindanı, kalebendlerin ilk merhalesi idi. Burada sükûnet bulmayanlar Bodrum kalesine, orada da azgınlığa devam edenler Payas'a sevkedilirdi. Yazın câmilerin kurşunlarını eriten sıcak, mükemmel bir terbiyeci rolünü oynuyor, buna mukavemet eden en sert karakterlileri balmumuna çeviriyordu.

1914 - 18 harbinde bu kanlı kaatillerden bir alay teşkil edildi. Bütün zindanlar boşaltıldı ve içeridekiler, meşhur Yâkub Cemile teslim edilmek üzere yola çıkarıldı.

Hayatımda gördüğüm pek çok şeylerin arasında bu zindanın boşalışını görmek, uzak bir mâziye rağmen hâfızamdan silinmeyen bir hâtıradır. O tarihte Sinopta bulunuyorduk. Mahkûmların sevkedileceği haberi üzerine zindanın cümle kapısına biz de yığıldık.

Kapılar açıldı. Mahkûmların demire vurulması içeride yapılıyordu. Zindan kapısının bir tarafında süvari jandarmaları bekliyordu.

Kapıdan dört kişi çıkarıldı. Dördünün de boyunlarında lâle denilen demir tasmalar vardı. Bu lâleler zincirlerle birbirlerine rabtedilmiş, ayaklarına pranga vurulmuş ve bütün bu zincirler ellerindeki kelepçelerde kümelenmişti. Sinoplular bunları tanıyorlardı.

Mahkûmlar, kapıdan göründükleri zaman, o havâlide sertlikleri ile meşhur olan ve bilhassa bu iş için celbedilen Kırşehir süvari jandarmalarından dördü, grupdan ayrılarak kapıya yaklaştılar.

İlk çıkanlar arasında beyaz sakallı biri de bulunuyordu. Yanımızdakiler bunlar hakkında malûmat verdiler:

— Şu sağ taraftaki orta boylu, tıknaz Arnavut Halil Beydir. Yüz onbeş seneye mahkûmdur. Buraya onbeş sene mahkûmiyetle geldi, üst tarafı içeride öldürdükleriyle doldurulmuştur.

Arnavut Halil Bey, kafesinden çıkarılmış bir kaplan gi-

bi, kanlı gözleriyle etrafına bakınıyor, zincirli kelepçeli elini yüzüne kadar kaldırarak bıyıklarını büküyordu.

Sorduk :

— Acaba kaç kişi öldürdü?

— Dışarıdakini bilmem. Fakat içeride sekiz kişi öldürmüştür. Onun yanında zayıf, İzmirli Nazif'dir. O da yüz otuz seneye mahkûmdur. Bunlar içerisini titretirlerdi.

— Ya şu beyaz sakallı?

— Buna Elbasanlı Ramazan derler. Söylesem güleceksiniz.

— Ne gibi?

— Bunun mahkûmiyeti iki yüz seneyi geçer.

Elbasanlı Ramazan dediği mahkûm, korkunç bir şeydi. Kır kaşlarının altındaki gözlerinden kan fışkırıyor gibiydi. İnsan oğlu canavarlaşırsa müthiş şey oluyor.

— Ya öbür uçtaki?

— Ona Kürt Haydar derler. Onun da mahkûmiyeti yüzelli seneyi geçer.

Dördü de zincirlerini şangırdatarak, bir sıraya dizilen dört süvari jandarmanın arkasına sıralandılar, hemen dört süvari daha geldi, arkalarına geçti.

Dört kişilik ikinci bir grup daha çıktı, bunların da boyunlarında lâle, ayaklarında pranga, bileklerinde kelepçe vardı.

Resm-i - takdim başladı.

— Bunların dördü de insan şeklinde birer canavardır. Her birisinin mahkûmiyeti yüz seneden fazladır.

— Şu ince bıyıklı, çelimsiz de mi?

— O hepsinden beterdir. Keyif için, bıçak sınamak için adam öldürür.

Bunlar da ilerlediler. Dört süvari daha arkalarını aldı.

İçeriden lâleli, prangalı, kelepçeli mahkûmlar çıkıyorlar ve kafilede yerlerini alıyorlardı.

Böylelikle Sinop zindanının kalbur üstü mahkûmları, besli hayvanlarının üzerinde eğer kaşlarına koydukları tüfekleri, gülmek bilmeyen esmer yüzleri ile mahkûmlar ka-

dar korkunç jandarmalarla çevrilmiş olarak ilerliyorlardı.

Boyunlarından ayaklarına kadar zincirbend olan mahkûmlardan sonra ikinci sınıf, yâni otuz kırk seneye mahkûm olanlar çıkarıldı. Bunlar da boyunlarında lâlelerle birbirlerine bağlı idiler. Yalnız ayaklarında pranga yoktu.

Hapishanenin içini dışını bilen adama sorduk:

— Bunların eşyaları yok mu? Bu kadar uzun yola böyle üstlerindekilerle mi gidecekler?

— Hepsinin eşyası vardır. Uşakları taşır.

— Uşakları da mı var?

— Var ya...

— Bunlar da mahkûm mu?

— Evet, ekserisi katilden mahkûmdurlar. Fakir oldukları için bu beylerin hizmetlerini görürler, çamaşırlarını yıkarlar, yemeklerini pişirirler, dışarıdan öteberi aldırırlar. Okuma yazmaları olanlar efendilerine kitap, gazete okurlar, hayvanlarına bakarlar.

— Ne hayvanları?

— Beylerin kedileri, köpekleri, kanaryaları, papağanları vardır.

Kafile hareket etmişti. Bâzılarının sırtlarında bavullar, ellerinde kafesler, sepetler, kucaklarında kediler, köpekler vardı. Doğdukları gündenberi zindan duvarlarından başka bir şey görmeyen bu hayvanlar etraflarına hayret ve dehşetle bakıyorlardı. Bir papağan, bütün tüylerini kabartmış mütemadiyen ıslık çalıyordu.

Mahkûmların naklini seyretmek için toplananlar arasında bulunanlardan bâzıları kafiledekilere sesleniyorlardı:

— Uğurlar olsun Ahmet!

Mahkûm demir lâle içindeki boynunu sesin geldiği tarafa çeviriyor, cevap veriyordu:

— Eyvallah...

— Nereye gidiyorsunuz?

— Bilmiyoruz. Şimdilik Boyabada... Oradan ötesini Allah bilir.

Bu korkunç kafile bir korkulu rüyâ gibi geçti. Son mah-

kûmların arkasında dört süvari jandarma, sırımını serçe parmaklarına taktıkları Çerkes kamçılarını hayvanların yanında sallandırarak ilerliyorlardı. Tüfeklerini sol bacaklarının altından geçirmişler, meşin heybelerini azıkla doldurmuşlardı.

Jandarmaların arkasından baş örtülü, çatal donlu kadınlar, ellerinde bakraçlar, su destileri ile koşuşuyorlar. Sesleri ile süvari jandarmalarının duvarını aşarak babalarına, kardeşlerine, kocalarına tavsiyelerde bulunuyorlardı.

Bu azılı mahkûmlar nereye kadar gittiler? Orasını bilmiyoruz. Fakat Kastamonu'da Yakup Cemil, başka hapishânelerden getirilen mahkûmlarla beraber bunları da teselüm etti. Teşkilâtını yaparak bu canavar sürüsünü yola çıkardı. Pek tabiî olarak muavinleri de kendisi gibi adamlardı. Bu kadar kanlıyı, kaatili, haydudu sımsıkı bir disipline bağlamak mesele idi. Onlar her istediklerini yapabilmek için bu zincirleri taşıyorlardı. Yakup Cemil, Meşrutiyet tarihinde kanlı bir sahifedir. Onun elinde tabanca, bir otuz üçlü tesbih gibiydi.

Kafile geçtiği yerde helecanlar, yürek çarpıntıları bırakarak gidiyordu. Fakat bunların bütün konaklama yerlerini kuzu sürüsü gibi geçmelerine imkân yoktu. Songurlu köylerinden birinde ilk vak'a oldu. Yüz senelik mahkûmlardan biri misafir olduğu bir köylünün yetişmiş kızını, kadınsız geçen uzun yılların mukavemet edilmez hırsı ile berbat etti ve kaçtı. Baba kız, Yakup Cemile gelerek tecavüzü anlattılar.

Yirmi kişilik bir müfreze kısa bir takipten sonra mütecavizi yakaladı. Mahkûmu Yakup Cemilin karşısına çıkardılar. Kızla babası da orada idiler. Yakup Cemil, artık zincirleri çözülen canavar sürüsünü köyün meydanında bir halka teşkil edecek surette topladı.

— Ulan! Dedi, sen benim kim olduğumu bilmiyor musun?

Herif, başına geleceğinden bîhaber, cevap verdi:

— Biliyorum beyim.

— Ben kimim?

— Yakup Cemil bey.

— Yakup Cemil bey, ama nasıl Yakup Cemil bey?

— .....

— Anlaşıldı. Bilmiyorsun. Ben sana anlatayım: Bende yürek taştır, damarlarımdaki kan da ateştir.

Ondan sonra mahkûma doğru yürüdü:

— Bre köpek! Dedi, seni evinde misafir eden bu adamın kızını nasıl bu hâle koyarsın?

— Ben bir şey yapmadım.

— Neye kaçtın öyleyse... Bana doğrusunu söylersen seni affedeceğim.

— Câhillik ettim beyim.

— Ha şöyle... Aferin sana. Böyle doğrusunu söylemeli.

— Allah ömür versin beyim.

— Dur. Ben seni öldürecektim. Doğru söylediğin için öldürmeyeceğim, ama seni sigortaya almak lâzım. Sen biraz uçkuruna zayıfsın... Bir de bakarsın başka bir yerde de yine bir câhillik edersin, iyisi mi? Ben seni bir daha kimseye zarar vermeyecek bir hâle koyacağım.

Herif anlamadı, sordu :

— Ne yapacaksın beyim?

— Onu şimdi görürsün.

Muhafızlara döndü :

— Ellerini arkasına bağlayın!

Hemen kollarını çevirdiler, sımsıkı bağladılar. İki muhafıza da :

— Sıkı tutun...

Emrini verdi. Üçüncüsüne :

— Çıkarın şu herifin poturunu, donunu...

Mahkûm, lâhzada soyuldu. Yakup Cemil belinden ustura gibi keskin, gümüş saplı bir söğüt yaprağı bıçak çıkardı.

Herif anlamış, kıvranıyor, bağırıyordu:

— Aman beyim... Ben ettim, sen etme... Merhamet et.

Yakup Cemil gülüyordu :

— Sana demin söyledim. Bende merhamet yok, dedim.

Ulan teres! Ben sizi zindanlardan elâlemin kızını kısrağını beceresiniz diye çıkarmadım.

Herif, dehşetten gözleri büyümüş, feryat ediyor, onu dehşetle seyredenlere haykırıyordu :

— Arkadaşlar! Bana bu zulmün yapılmasına razı mısınız? İmdat!

Yakup Cemil onlara döndü :

— Bak ne diyor? Sizden yardım istiyor. Haydi onu kurtarsanıza...

Kimse gık diyemiyordu.

Yakup Cemil acı bir gülümseme ile :

— Bak. Dedi, görüyorsun ya... Hiçbirisi ses çıkarmıyor. Neden biliyor musun? Çünkü onlar beni senden iyi tanırlar.

Mahkûm, ayakta duramıyacak hâlde olduğu için yere yığılmıştı. Korkudan utanma diye bir hissi kalmamıştı, her tarafı meydanda idi.

Kuruyan ağzından hırıltıya benzeyen sesler çıkıyordu. Yakup Cemil :

— Ulan! Dedi, amma da ütek adammışsın be... Sen sünnet olmadın mı? Bu da bir nevi sünnet işte.

Kan kokusu almış bir kaplan gibi döndü :

— Kaldırın şu herifi...

Mahkûmu ayağa kaldırdılar.

— Bunda sünnetçiliği ben yapacağım. Eksik artık olursa hakkını helâl et, bu işi ilk defa yapıyorum, acemiliğime ver.

Birden herifin uzvunu sol eliyle kavradı, söğüt yaprağı bıçak işini gördü.

İnsan sesine benzemeyen bir çığlık koptu. Kan, patlamış bir borudan fışkıran su gibi fışkırıyordu. Yakup Cemil, kıpkırmızı kesilen elinden bu et parçalarını fırlattı.

— Çekin şu teresi bir hendeğe... Geberecekse orada gebersin.

Sonra diğerlerine döndü :

— İnşallah! Dedi, beni bir daha böyle sünnetçiliğe mecbur etmezsiniz. Herkes yerine gitsin.

Kanlara bulanan adamın yanındakiler sordular.

— Yarasını bağlayalım mı? Çok kan akıyor.

— İstemez! Köpek gibi yalaya yalaya iyi etsin.

Mahkûm, pek tabiî olarak kan kaybından öldü ve ölüsü ile kimse meşgul olmadı, oradan göçtüler.

İkinci hâdise Çorum'da oldu. Bu seferki kasık mancasına ait değildi. Katmerli cezâlılardan bir Arnavut, yetiştirdiği meyva bahçesinin bir tarafındaki evinde oturan adı zengine çıkmış bir adamı öldürmüş, para bulamamış, parayı çıkarması için karısına, kızına işkence etmişti.

Vak'a jandarmaya aksetti, jandarma kumandanı da tahkikat için Yakup Cemil'e müracaat etti, Yakup Cemil, maiyetinde bulunanları saydı eksik yoktu. Jandarma kumandanına :

— Bizim canavarların sayısı tam dedi, böyle bir işi yapan nasıl olur da kaçmaz.

Yakup Cemil, canavarlar sürüsüne döndü ve şu suali sordu :

— İçinizden biri para için bir adam öldürmüş. Kimden şüphe ediyorsunuz?

Sual biraz acayipti. Hepsinden, hattâ bu suale mâruz kalanlardan dahi şüphe edilebilirdi. Hepsi :

— Kimseden şüphemiz yoktur.

Dediler. Yakup Cemil, jandarma kumandanına :

— Eğer bunu bizimkiler yaptılarsa ben onu çabuk bulurum, dedi. Siz bana kadınla kızı getirin.

Bir kaç saat sonra maktûlun karısı ile kızını getirdiler. Onlara vak'ayı hikâye ettirdi.

— Bu adam nasıldı? Ağzını yüzünü bana bir târif edin bakayım.

Kadın :

— Ufak tefekti.

— Esmer mi idi, sarışın mı idi?

— Sarışındı, ince bıyıkları vardı, gözleri çakırdı.

— Görseniz tanır mısınız?

— Tanırız.

— Peki..: Fakat kaatilin benim adamlarımdan olduğunu nereden anladınız?

— Kendi söyledi.

— Ne dedi?

— Biz dedi, ne istersek yaparız, bize kimse karışmaz; eğer beni haber verirseniz gelir sizi de öldürürüm.

Yakup Cemil, bir iskemle getirtti, oturdu. Kadınla kız yanında oturuyorlardı. Mahkûmlar birer birer önlerinden geçiyorlardı. Sıra zayıf bir Arnavuda geldi, ikisi birden:

— Nah işte bu!

Dediler. Yakup Cemil sordu :

— Bu mu?

İkisi tekrar ettiler :

— Evet, budur.

Arnavut hiçbir şey söylemiyor, dimdik duruyordu.

— Senin adın ne?

— Hıfzı.

— Nerelisin?

— Debreliyim.

— Bu kadının kocasını öldürmüşsün.

Hıfzı, soğukkanlılıkla cevap verdi :

— Hâşâ beyim, iftira ediyorlar.

— Sana neden iftira etsinler?

— Ne bilirim beyim?

— Hıfzı!.. Bana şu işin doğrusunu anlat.

Arnavut, hayret edilecek bir soğukkanlılıkla kendini müdafaa ediyordu.

— İşin doğrusu budur be paşam.

— Hıfzı... Ben seni söyletmesini bilirim.

— Ne söyliyeceğim beyim? Yapmadığım bir işi yaptım mı diyeyim?

— Sen bu işi yaptın, saklıyorsun.

— Beyim... Sen erkek bir adamsın. Böyle karıların lâfına nasıl inanırsın?

— Burada bu kadar adam var, bunların hiçbiri için söylemiyorlar da senin için neye söylüyorlar?

— Ne bilirim be beyim? Kadın aklı bu...

Yakup Cemil, muhafızlara :

— Bunu alın, dedi, demirlere vurun.

Muhafızlar, Arnavudu götürdüler. Yakup Cemil kadınlara :

— Haydi siz gidin... Ben yapacağımı bilirim.

Dedi. Kaatile itiraf ettirmek için en müessir çarenin ne olacağını düşünüyordu. Dayaktan bir şey çıkmıyacaktı. Arnavut için itiraf etmek ölümlerin en müthişi ile ölmek olduğu için günlerce dayak yese ağzını açmıyacağını Yakup Cemil de biliyordu.

Tırnakla et arasına kamış sokmak, donuna kedi koyup dışarıdan kediyi döğmek, zorla su içirmek, hafif ateşe tabanlarını koymak gibi işkencelerin envâını biliyordu. Fakat Arnavudun bunlara mukavemet etmesi ihtimali vardı. O, öyle bir işkence istiyordu ki, patırdısız, gürültüsüz, feryatsız figansız bülbül gibi söyletsin.

Birden gözleri parladı.

— Hiç de hatırıma gelmemişti, dedi. Sonra kaatil hâlâ karşısında imiş gibi :

— Ulan Arnavut! Yarın sabah görüşeceğiz. Bakalım, dayanabilecek misin?

O gün akşama kadar bununla meşgul oldu. Akşam yemeğini yedi ve erken yatağına uzandı, dünyanın en mes'ut adamı gibi sabaha kadar deliksiz bir uyku uyudu.

Bu adam bu kadar kanlı kaatil arasında kendisini nasıl emniyette hissediyordu? Onların üzerinde korku ile karışık nasıl bir tesir bırakmıştı ki hayatı hiç mesabesinde tutan bu adamlar ona karşı ufak bir itaatsizlikte bile bulunamıyorlardı?

Yakup Cemil, gün ışırken uyandı, giyindi, hizmetini gören mahkûma emretti :

— Git, söyle... Arnavut Hıfzı'yı getirsinler!

Biraz sonra bir zincir şangırtısı ile kaatil karşısında idi. Yakup Cemil ıslık gibi bir sesle :

— Arnavut! Dedi, sana son defa söylüyorum. Bana bu adamı nasıl öldürdüğünü söyle.

Hıfzı yine sükûnetle cevap verdi :

— Ben öldürmedim... Ne söyliyeyim beyim.

— Demek son sözün bu?

— Yalan mı söyleyeyim?

Muhafızlara döndü :

— Bana Berber Câfer'i çağırın.

Berber Câfer, geldi, bir pata çaktı. Yakup Cemil:

— Câfer! Dedi, sana iş çıktı.

— Traş mı olacaksın beyim, yoksa saç mı keseceğim?

— Saç keseceksin ama benim saçımı değil. Aha şu Arnavut Hıfzı'nın saçını keseceksin. Daha doğrusu traş edeceksin.

— Edelim beyim.

Kaatil, ne olduğunu anlamıyordu. Çehresinde bir hayret ve bilhassa bir endişe havası vardı. Yakup Cemil :

— Otur bakalım şu iskemleye...

Dedi. Hıfzı iskemleye oturdu. Yakup Cemil, valizinin üzerinde duran bir kangal ipi işaret etti.

— İpi alın. Şunu koltuk altlarından geçirerek kollarını, bacaklarını da sararak sımsıkı iskemleye bağlayın. Kıpırdayamasın.

Muhâfızlar, Arnavudu bağladılar. Yakup Cemil, el ayası kutrunda bir teneke kutu kapağını kaatilin tepesine koydu, berbere :

— Câfer! Dedi. İşte tam bu kapağın örteceği kadar yeri traş edeceksin, dışarısına dokunma... Hem sinekkaydı perdah isterim ha!

Câfer, cebinden bir ustura çıkardı. Beline sardığı kayışı çözdü.

— Müsaade ederseniz ibrikle leğeni getireyim!

Dedi. Yakup Cemil :

— Adam ne lüzumu var. Avuç içi kadar yer.

— Yürümez beyim. Bıçak yürümez.

— Git, getir.

Biraz sonra, Arnavudun tepesi sabunla ıslatıldı. Kapağa göre müdevver bir surette traş edildi. Yakup Cemil:

— Hıfzı! dedi. Seni söyleteceğim. Fakat şunu iyi bil, yapacağıma dayanamayıp söylersen sonra seni fena ölümle öldürürüm.

Arnavut:

— Ne istersen yap beyim. Çiğ yemedim ki karnım ağrısın.

— Peki öyle olsun.

Hıfzı iskemleye sımsıkı bağlı bekliyordu. Mahkûmun etrafındaki adamlar bile ne yapılacağını bilmiyorlardı. Yakup Cemil, bir sigara yaktı, bir insana kıyacağı zaman insiyakî bir hareketle bıyığını bükerdi, ince bıyıklarını okşadı. Emir bekleyenlerden birine:

— Git, dedi, bana beş on tane bit getir.

Adam anlamadı.

— Ne getireyim efendim?

— Bit... Bit... Hani «pire itte, bit yiğitte» dedikleri bitten... Bizim yiğitlerde de elbette vardır. Haydi çabuk ol.

Adam gitti, gaybubeti biraz uzun sürdü. Bu müddet zarfında kimse bir şey söylemiyordu. Hıfzı, Yakup Cemil'in görmiyeceği bir işaretle etrafındakilere ne yapılacağını soruyor, onlar da bir dudak büküşle bilmediklerini anlatıyorlardı.

Giden adam döndü.

— Getirdin mi?

— Getirdim beyim.

— Tamam.

Yerinden kalktı. Teneke kutu kapağını uzattı.

— Dök hepsini şunun içine...

İğrenç haşereler kapağa döküldü. Yakup Cemil, adamlardan birine:

— Çevreni ver.

Dedi, çevreyi aldı, uçlarını çapraz şekilde katladı. Hıfzı'nın yanına geldi, teneke kapağı içindeki bitlerle Arnavu-

dun kafasına traş olan tepesine kapattı. Üstüne çevreyi koyarak çenesinin altından sımsıkı düğümledi.

Oradakiler bu garip ameliyeyi hayretle seyrediyorlardı. Bu işde bu küçücük hayvanların rolü ne olabilecekti?

Yakup Cemil, Hıfzı'nın yüzünü tetkik ediyordu.

— Ey? Bir şeyler yok mu?

— Ne olsun beyim?

— Bilmem. Demek daha tavında değil.

Beş dakika geçti. Yakup Cemil alaya başladı.

— Seninkilerin biraz karınları tok galiba...

Sonra bitleri getirene döndü:

— Sen besililerini seçmişsin, tembellik ediyorlar.

Kaatilin yüzü buruştu.

— Ne var bre Hıfzı?.. Uyandılar mı?

Hıfzı'nın yüzü kızarıyordu.

— Söylesene... Ne oluyor? Yüzünü buruşturuyorsun.

Kaatil, iskemlenin arkasına bağlı olan kollarını tartıyor, ipi gevşetmek istiyormuş gibi hareketler yapıyordu. Yakup Cemil:

— Boşuna uğraşma... Dedi, kendini kurtaramazsın.

Hıfzının alnında ter habbeleri başlamıştı, dudaklarını ısırıyor, kıvranıyordu.

— Ne o?.. Küçükler faaliyete başladılar mı?

— Aman beyim.

— Ne var? Seni dövmüyorum, canını yakmıyorum. Neden şikâyet ediyorsun?

— Aman beyim... Beynim oyuluyor.

— Yok canım. İşi o kadar büyütme... Bu miniminicik hayvanlar hiç senin kafa tasının kemiğini deler de beynini oyabilir mi? Burgu mu bu...

Hıfzının rengi sapsarı idi. Birden:

— Allah!

Diye bağırdı. Yakup Cemil, alaylı bir tavırla:

— Sus be! dedi. İşiten de bir şey sanacak. Etinden et mi koparıyorlar?

— Elini, ayağını öpeyim.

— Ulan köpek... Şimdiye kadar bunca adam öldürmüşsün. Seni, geberinceye kadar yatacağın zindandan çıkardım. Ölün dirin bana âiddir.

Kaatilin bembeyaz kesilen dudaklarından :

— Beynime bir tabanca sık... Öldür beni.

Sözleri döküldü. Yâkup Cemil :

— Yook! dedi, böyle lâf istemem. Ben zalim değilim, suçsuz adama dokunmam. Benim bütün öldürdüklerim suçlu idi.

— Paşam. Ben suçlu değilim.

— Suçlusun. Bu adamı sen öldürdün.

Hıfzı'nın ağzından salyalar akıyor, gözleri fırıl fırıl dönüyordu.

— Dayanamıyorum...

— Dayanamazsın, ben de biliyorum... Doğrusunu söyle. Hemen çevrenin düğümünü çözeyim.

Kaatil, kafasını iki tarafa sallıyor:

— Allah için kafama bir tokmak vurun! Deli olacağım... Ah başım... Başım.

Diye bağırıyordu. Oradakiler de bu müthiş işkenceyi hayretle seyrediyorlar, bunun bu derece tahammül edilmez bir azâb olabileceğini anlamıyorlardı.

Yâkup Cemil, yavaşça sokuldu. Kutu kapağına parmağı ile bir iki darbe vurdu.

— Haydi bakalım... Küçükler! Biraz çalışın.

Hıfzı kendinden geçiyor, gözleri kapanıyordu.

— Şunun yüzüne biraz su serpin... Bayılmasın.

Adamlardan biri testiden avucuna su döktü, kaatilin yüzüne serpti. Bir ürperme ile kendine gelen Hıfzı yalvarıyordu :

— Bırakın! Allahaşkına bırakın! Öleyim.

Yâkup Cemil :

— Söyle... dedi, öldürdüğünü söyle, seni bu işkenceden kurtarayım.

Hıfzının yüzü korkunç bir hâl almıştı. Bıyıkları dimdik olmuş, çehresinin bütün sinirleri gerilmiş, gözleri hadekala-

rından dışarıya uğramıştı. Boğazından hırıltılar çıkıyor, ne dediği anlaşılmıyordu. Yâkup Cemil :

— Ulan Arnavut! İyi dayanıyorsun be... Ben bunu bir iki kişiye yaptım. Beş dakikada bülbül kesildiler.

Kaatil inliyor, ağzından köpükler geliyordu. Yâkup Cemil, yanına yaklaştı:

— Kutudakiler yoruldular galiba... dedi, yirmi tane daha ilâve etmeli. Ne dersin yapayım mı?

Hıfzı'nın kaşları yukarıya kalktı.

— Yapmayayım... Öyle mi? Peki... Demek söyleyeceksin.

Kutuyu tutan çevrenin düğümünü kendi eliyle çözdü, kapağı kaldırdı, traşlı yer mosmordu. Yanındakilere kapağı uzattı. Hıfzı'nın kafasını işaret ederek :

— Şunları topla da kutuya koy... Belki yine lâzım olur.

Kaatilin başı önüne eğikti. Körük gibi soluyordu.

— Ey! Söyle bakayım.

Hıfzı'nın ıstırap ve dehşet maskesi hâline gelen yüzünde bir teslimiyet havası dolaştı... Yutkundu:

— Söyliyeceğim!

— Ha şöyle... Bizi hayli üzdün. Kendini de berbat ettin. Biraz dinlen bakalım.

Kaatil :

— Su!

Dedi. Muhafızlar Yâkup Cemil'e baktılar.

— Ne bakıyorsunuz? Biraz su verin.

Birisi, matrayı Hıfzı'nın ağzına dayadı.

— Kollarımı çözün!

Muhafızlar Yakup Cemil'e baktılar.

— Çözün...

Hıfzı'nın kolları çözüldü. Kaatil geniş bir nefes aldı. Elini başından geçirdi, bitlerin dişledikleri yerleri kaşıdı.

— Bana bir sigara verin.

Dedi. Yakup Cemil, bir sigara uzattı.

— Yak bakalım.

Hıfzı, yorgunluğunu sigara ile geçirmek istiyormuş gibi sık sık çekiştiriyor, dumanı olduğu gibi yutuyordu.

Herkes bekliyordu. Yakup Cemil:

— Ey Hıfzı, dedi, şimdi söyle bakalım. Seni dinliyorum.

Kaatil:

— Ne söyliyeyim... Dedi, siz sorunuz. Ben cevap vereyim.

— Herifi sen öldürdün, değil mi?

Hıfzı biraz düşündü, başına geleceği biliyormuş gibi hüzünle başını salladı.

— Evet, dedi, ben öldürdüm.

— Neden öldürdün?

— Parası için öldürdüm.

— Parayı ne yapacaktın?

— Memlekete kaçacaktım.

— Sen bugün memleket müdafaası için buradasın. Nasıl kaçarsın?

— Memlekette kan dâvamız var.

— Anlat bakayım. Nasıl öldürdün?

— Bıçakla vurdum. İlk bıçağı yer yemez yıkıldı. Üstünü aradım, bir şey bulamadım.

Yakup Cemil, maiyetindekilere:

— Alın, götürün, dedi, ayağından demiri almayın.

Hıfzı'yı götürdüler. Yakup Cemil, muhafızlardan birine emretti:

— Şehre git, nalburlara uğra, bana bir kangal sağlam tel getir, kaç kuruşsa parasını ver.

Tel geldi. Öğleden sonra mahkûmların karargâh kurdukları yerden dışarıya çıktı. Yol boyundaki telgraf direklerini birer birer gözden geçirdi. En düzgününü seçti, tekrar karargâhına geldi, elebaşlarını çağırttı.

— Emriniz altındaki adamlarla yolu tâkip ediniz. Benim bulunduğum yere geliniz...

Dedi, muhafızlara:

— Şu Arnavudu da oraya getirin.

Emrini verdi. Yavaş yavaş beğendiği direğin yanına gitti.

Bütün mahkûmlar, takım takım geldiler. Muhâfızlar Hıfzıyı da getirdiler.

— Şu Arnavudu direğe bağlayın.

Hıfzı, sapsarı kesilmişti. Soruyordu :

— Ne yapacaksınız? Beni kurşuna mı dizeceksiniz?

Yakup Cemil'in korkusundan kimse cevap vermiyordu. Kaatil direğe bağlandıktan sonra:

— Yukardan aşağı sımsıkı telle sarın...

Boğazı boğulmıyacak kadar bir gevşeklik bıraktılar, bütün gövdesini sımsıkı sarmaya başladılar. Arnavut bağırıyordu :

— Bana ne yapacaksınız?

Yakup Cemil :

— Seni diri diri yakacağım, öyle geberteceğim.

Hıfzı anladı. Artık yalvarmanın, merhamet dilenmenin hiçbir faydası yoktu, küfre başladı.

— Bre alçak! Bre namussuz zebâni...

Yakup Cemil gülüyordu. Hıfzı, kendisini dehşetle seyredenlere de küfrederek :

— Bre herifler... Ne duruyorsunuz? Bu kerhaneci hepinizi birer birer öldürecek. İçinizde göbeğinden işeyen kimse yok mu? Hepiniz de orospu karılar mı oldunuz? Tepeleyin şu pezevengi!

Yakup Cemil de onunla bağırıyordu :

— Öyle ya... Ne duruyorsunuz? Ben yapayalnız bir adamım. Hanginiz bu teresin yaptığını yaparsa onu da daha kötü ölümle öldüreceğim... Bak hepinize söylüyorum. Duydum duymadım demeyin.

Hıfzı, korkudan deli gibi olmuştu. Boğuk bir sesle feryad ediyordu :

— Can kurtaran yok mu? Adam öldürüyorlar... Adam yakıyorlar.

Muhâfızlardan biri :

— Sus bre Hıfzı! dedi.

Arnavut :

— Ne susacakmışım? Ölüm ölüm bir ölüm...

Yakup Cemil:

— Bırak bağırsın... Biraz sonra daha üst perdeden bağıracak... Ulan Hıfzı! Biraz daha sesini çıkar. Belki bir duyan olur da gelir seni kurtarır.

— Mori bu memlekette mahkeme yok mu?

Yakup Cemil :

— Ne şikâyet ediyorsun? Mahkemeni yaptık ya...

Hıfzı, ana avrat bırakmıyordu.

— Söyle Hıfzı söyle... Biraz içini dök. Ferahlarsın.

Kaatil bütün kuvvetiyle bağırıyordu :

— İmdat... İmdat... Adam yakıyorlar. İmdat!

Hıfzı, telgraf direğine bir sucuk gibi sımsıkı sarılmıştı. Çektiği korkunun ıztırabı onu o hâle getirmişti ki, Yakup Cemil onu affetse dahi ya ölecek veyahut çıldıracaktı.

Birdenbire sustu. Yakup Cemil sordu:

— Ne o geberdi mi? Geberdi ise yazık olacak. Donanma yapamıyacağız.

Hıfzı ölmemiş, fakat artık ölümü kanıksamıştı. Yakup Cemil yanına yaklaştı :

— Ne oldu? Sesin çıkmıyor...

Hıfzı ağzını oynatıyor, fakat hiçbir ses çıkmıyordu. Ses sinirleri felce uğramıştı. Yakup Cemil :

— Ne oldu be? dedi. Nezle mi oldun?

Hıfzı bu alaya karşı gayzın son bir feverânı olarak Yakup Cemil'in yüzüne tükürmek istedi. Ağzı kuruduğu için yalnız :

— Tûûû!...

Diyebildi. Yakup Cemil muhâfızlardan birine:

— Dediğimi getirdin mi?

Bir ibrik uzattılar.

— Şunu başından aşağı yavaş yavaş dökün.

Hıfzı'yı benzinle karışık gazyağı ile suladılar.

Mâyi, yüzünden, göğsünden dizlerine doğru akıyor,

oradan ayaklarına doğru süzülüyordu. Keskin bir petrol kokusu ortalığı sarmıştı.

Yakup Cemil, sigara paketini çıkardı. Bir kibrit çıkararak sigarasını yaktı, kaatile yaklaştı.

Ondan sonra kibriti Hıfzı'nın paçasına doğru yaklaştırdı.

Yakıcı mayiin petrol kısmı benzin kadar çabuk yayılmamıştı. Fakat benzin Hıfzı'nın her tarafını kaplamıştı. Birden ateş aldı. Sarımtrak dumanlar arasında alev, kaatili bir canlı meş'ale hâline koydu.

Hıfzı'nın vücudu, son bir hamle ile kıvrandı, vücudunu şımsıkı saran telleri koparacak kadar insiyaki bir hareketle dikeliyor, bükülüyordu. Kül rengi dumanların arasında pırıldayan alevler bütün vücudunu sarıyordu. Yavaş yavaş esen rüzgâr dumanları dağıtarak kaatilin yüzündeki gerilmeleri gösteriyordu.

Yakup Cemil, sigarası ağzında, elleri arkasında seyrediyordu. Yüzünde en ufak bir merhamet mânâsı görülmüyordu.

Her birisinin üzerinde en aşağı bir kaç katlin yükü bulunan bu adamlar, cür'etin dehşeti altında ezilmiş gibiydiler. Hiç birisi ağzını açıp bir şey söylemiyor, hepsi teslimiyetin üstünde bir lâkaydî ile bu insan yangınını seyrediyorlardı.

İçlerinden biri silâhını Yakup Cemil'e çevirip ateş edebilirdi. Bu suretle Hıfzı'nın dediği gibi, belki kendilerini bekleyen ölümden kurtulabilirlerdi. Fakat yapamıyorlardı.

İnsan oğlu böyledir... Kuvvete tapar.

Yakup Cemil, yaptığı harekette kendisini o kadar haklı görüyordu ki, bu zulmün bir tepki yaratabileceğine ihtimal dahi veremiyordu.

Hıfzı, alev alev yanıyordu. Ses telleri felce uğradığı için sesi çıkmıyor, bağıramıyordu.

Ortalığa kızartılmış bir et ve yağ kokusu yayılıyordu. Kaatilin bağlandığı telgraf direği de yanmağa başlamıştı. Yakup Cemil, Hıfzı'ya tatbik ettiği cezanın herkes tarafın-

dan kâfi derecede görüldüğüne kanaat getirmişti. Onlara doğru döndü :

— Haydi, yerinize gidiniz.

Emrini verdi.

O zaman görülmemiş bir hâdise oldu :

Çorum Müddeiumumîsi atla bir keşiften geliyordu. Uzaktan bu kalabalığı ve ortasında yükselen dumanları gördü. Arkasındaki süvari jandarmaya :

— Onbaşı! Nedir bu kalabalık? Atını sür, sonra gel bana haber ver.

Dedi, jandarma, hayvanını sürdü. Siyasetgâha yaklaştı. Telgraf direğine bağlı adamın çatır çatır yanmakta olduğunu gördü. Mahkûmlardan birine sordu :

— Ne var? Ne oluyor?

Mahkûm, cevap vermekten bile korktu.

Yakup Cemil, jandarmayı görmüştü. Uzaktan :

— Ne istiyorsun?

Dedi.

— Bir şey istemiyorum beyim. Müddeiumumî Bey ne olduğunu anla... dedi de...

— O uzaktaki sarıklı mı sordu?

— Evet efendim.

— Ona söyle, Yakup Cemil Bey bir adam yakıyor de... Haydi, bas!

Jandarma, tekrar hayvanını dörtnala sürerek, atının eşkin adımlarıyla yaklaşan müddeiumumînin yanına geldi:

— Efendim, dedi, Yakup Cemil Bey, adam yakıyormuş.

Müddeiumumî :

— Yâ!...

Dedi, atının başını başka bir cihete çevirdi ve kendisi de o tarafa hiç bakmıyarak hayvanı sıkı bir rahvanla sürdü, gitti.

★

Bu vak'adan on beş gün sonra biz Çorum'a gelmiştik. Yakup Cemil yanındakilerle birlikte gitmişti, fakat bu hâ-

dise halk üzerindeki tesirini bir zaman kaybetmedi. Kimi ona hak veriyor :

— Böyle yapmasa bu kanlı kaatil canavarları nasıl zaptedebilirdi?

Diyor, kimi de :

— Ne de olsa böyle şey yapılmaz!

Diye söyleniyordu. Sonraları bu müddeiumumî ile ahbap olduk. Bir gün :

— Beyefendi, dedim. Hakikaten zâtıâliniz bu vak'ayı gördünüz mü?

Zarif ve kibar bir adamdı :

— Görmemeğe çalıştım, fakat yine de gördüm.

Dedi.

— Adlî tahkikat filân...

Güldü :

— Ne söylüyorsun beyim? dedi. Vak'anın olduğu yere uğramadım bile... Herifin şakası yok. Öbür direğe de müddeiumumîyi sarın dese ne haltedeceğim?

Yakup Cemil'in kumandası altındaki mahkûmlar, bir aç kurt sürüsü gibi geçtikleri yerlere dehşet salarak hududa doğru sevkedildiler. Haylisi yolda harcandı. Bunlar hudut-tan düşman toprağına girecekler, orada çete harbi yaparak düşmanı içeriden vuracaklardı. Fakat bu, bir hayâl-i muhâl idi, bu gibi fedakârlıklar için yalnız kan dökücü olmak kâfi gelmez, vatanperver olmak ve bilhassa idealist olmak lâzımdır.

İmparatorluk devrinde Makedonya'da devleti dâima meşgul eden Bulgar çetelerinin çoğu tahsil görmüş mektep hocaları idi. Onların gaye olarak kabul ettikleri siyasî bir umdeyi, adam öldürmekten başka bir şey bilmeyen ve düşünmeyen bu canavarlara telkin eylemeye imkân yoktu. Kurt sürüsü ilerledikçe azalıyordu. Nihayet, hududa geldikleri zaman, zorla ava götürülen bir köpeğin zağar gibi iş göremiyeceği anlaşıldı ve kalanlar da dağıldı gitti.

Kimdir bu Yakup Cemil?

Yaktup Cemil, İkinci Meşrutiyeti kuran ordunun siya-

setle uğraşan zâbitlerinden biridir. Fakat bu siyasetle uğraşma hürriyet kaidelerine göre muârızın kanaatine, kanaatle mukabele şeklinde değildi. Kanaate kuvvetle, cebirle, zorla tahakküm eylemekti.

Bunun ilk görüntüsü hemen Meşrutiyetin ilk demlerinde «Serbestî» gazetesinin Başmuharriri Hasan Fehmi'nin köprüde vurulması şeklinde oldu. Bir akşam, Hasan Fehmi, Ertuğrul Şakir'le Köprüden geçerken bir tabanca patlamış, Hasan Fehmi, ensesinden girip alnından çıkan bir kurşunla yere yıkılmış. Arkadan :

— Al sen de Mevlân!

Diye Ertuğrul Şakir de bacağından vurularak yere yuvarlanmak suretiyle, sakal ve gözlük yüzünden, Mevlânı Zâde Rifat'la olan benzerliğe kurban olmuştu.

Hasan Fehmi'yi öldüren ve Ertuğrul Şakir'i yaralayan bulunamadı.

Birkaç ay sonra Çemberlitaş'ta evinin civarında İsmail Mâhir Paşa da öldürüldü.

Siyasî cinayetlerden en az bahsolunan bu vak'adır, çabucak unutuldu gitti.

Pek tabiî olarak kaatil bulunmadı.

Bunun arkasından Sadây-ı Millet Başmuharriri Ahmet Samim öldürüldü.

Ben o zaman Ahmet Cevdet'in İkdam gazetesinde çalışıyordum. Yunus Nadi merhum sekreter, ben de muâvini idim. Karşılıklı gazeteyi hazırlarken muhabirlerden biri merdivenleri yıkar gibi gürültü ile çıkarak odaya girdi :

— Ahmet Samim'i vurdular!

Yunus Nadi kıpkırmızı oldu. Koşuşan mütercimler, muharrirler odaya doldular. Sual mitralyözü başladı :

— Nerede?

— Nasıl?

— Kim vurdu?

Muhabir cevap veriyordu :

— Bahçekapıda, tam fırının önünde... Kaatil yakalanmadı...

Yunus Nadi bana :

— Haydi bakalım, dedi, bu işi sen başarabilirsin.

Matbaadan çıktım, sür'atli adımlarla vak'a yerine geldim, o zamanlar Emniyet-i Umumiye Müdürü olan Miralay Galip Bey yeni gelmişti. Bir elektrik lâmbasının ziyasından faydalanarak yerde bir şey arıyordu.

— Ne arıyorsunuz Beyefendi?

Dedim. Beni görünce :

— Siz misiniz? dedi. Efendim, bâzan ufak bir emare, ufak bir iz zâbıtayı kaatile kadar götürebilir. Meselâ bir düğme veyahut başka bir şey...

Pek tabiî olarak aranılan emare, düğme veyahut o başka bir şey bulunamadı.

Galip Bey sordu :

— Nereye kaldırdınız?

— Gümrük câmiinin avlusunda...

Beraber, câmi avlusuna gittik. Ortaya bir teneşir konmuş, Samim çırçıplak bu teneşire uzatılmıştı, önüne ufak bir çuval parçası örtülmüştü. Başında, doktor olduğu anlaşılan orta yaşlı bir adam duruyordu.

Samim'in yüzünde kan yoktu, gözleri aralık, uyuyor gibiydi. Elimi vücuduna dokundurdum... Daha soğumamıştı.

Doktor, Emniyet-i Umumiye Müdürüne, kurşunun seyrini göstermek için Samim'in başını kaldırdı, elindeki teli maktulün ensesinin biraz üzerindeki bir delikten soktu ve burnunun sol tarafındaki bir delikten çıkardı.

Galip Bey, orada da bâzı tetkikatta bulundu. Birlikte Eminönü merkezine gittik. Karakolda, hâlâ kendine gelemiyen Fâzıl Ahmet Aykaç, büyük bir heyecan içinde vak'ayı anlatıyordu :

Fâzıl Ahmet, beni görünce ağlayan bir sedâ ile sordu :

— Öldü değil mi?

Tasdik makamında başımı salladım. Fâzıl'ın vak'a hakkında anlattığına bir isticvap şekli verilmiyordu, verile-

mezdi de. O, sâdece cinâyetin şâhidi, fakat hiçbir şey görmeyen bir şâhidi olmuştu.

Galip Bey :

— Fâzıl Ahmet Bey, nasıl oldu? dedi, ne kadar zahmetse bütün ayrıntıları ile anlatır mısınız?

— Arzedeyim efendim: Bu akşam, «Sadây-ı Millet»e uğradım. Samim gazete ile meşgul oluyordu, beni görünce gazetenin sekreteri, Şahâbeddin Süleyman için, «Çapkın, bırakmış gitmiş, dedi, bütün iş benim üzerime kaldı. Biraz bekle, beraber çıkalım. Gider onu buluruz.» Gazetenin işi bitti. Beraber kolkola Hamidiye Türbesi tarafından tramvay yoluna çıktık. İkimiz de Şahâbeddin Süleyman'dan bahsediyor, gülüşüyorduk. Bahçekapısına geldik, tam fırının önündeydik, fırının, kepenkleri kapanmış, yalnız ufak kapısı açık kalmıştı. Samim, «Onu bulacağız ve... Burnundan yakalıyacağım ve...» Sözün tam bu noktasında arkamdan ve pek yakınımdan bir tabanca patladı. Samim, olduğu yerde döndü, ben şuursuz bir halde kendimi fırının açık duran ufak kapısından içeriye attım. Fırındakiler, hemen kapıyı kapadılar. Ne olmuştu? Bilmiyorum. Fakat kepenklerin aralığından dışarıya baktım: Ahmet Samim, arka üstü uzanmış, inleyerek başını iki tarafa sallıyordu. Fırıncılar da ne olduğunun farkında değillerdi. Onlar, bir ok gibi içeriye atılanın taarruza uğradığını ve canını kurtarmak için buraya sığındığını zannediyorlardı. Dışarıda koşuşanlar oldu, polisler geldi. Samim'i gördükleri zaman daha ölmemişti.

Galip Bey, samimî olduğunda şüphe etmediğim bir eda ile :

— Yazık oldu, dedi, çok değerli bir muharrirdi.

Fâzıl Ahmet hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Deminden beri gerilen sinirleri, Emniyet-i Umumiye Müdürünün bu sözleri üzerine boşanıvermişti.

— Onun yere uzanmış olarak ıztıraptan başını iki tarafa sallaması gözümün önünden gitmiyor, iniltisi hâlâ kulağımda...

Diyordu. Galip Bey :

— Fâzıl Bey! dedi, tabanca patladıktan sonra arkanızda hiç kimseyi görmediniz mi?

— Görmedim, bakmadım Beyefendi. O derece korktum ki, kendimi o dar kapıdan içeriye nasıl attığımı bilmiyorum.

— Kaçarken bir şey görmediniz mi?

— Bakmadım efendim. Kurşun beynimde patladı zannettim.

— O esnada orada sizden başka kimse yok muydu?

— Belki vardı. Fakat biz Şahâbeddin Süleyman'dan bahsediyorduk ve gülüşüyorduk. Bahçekapısı gibi bir yer o esnada tenha idi.

— Sonra ne oldu?

— Fırıncılar «Ne oldu?» diye soruyorlardı. «Arkadaşımı vurdular.» dedim, kapıdan çıktım ve doğruca buraya geldim.

Galip Bey, o zamanlar pille işleyen ve yalnız resmî dâirelerde bulunan telefonun başına geçti, Müdüriyetin en tecrübeli memurlarını çağırttı, tahkikat başladı. Fakat kaatili ele geçirecek en ufak bir ipucu dahi yoktu.

Ben, yavaş yavaş matbaanın yolunu tuttum. Vak'a hakkında yazacağım yazının esaslarını kafamda çizmiştim.

Yunus Nadi, merakla bekliyordu :

— Kaatili tuttular mı? dedi.

— İzini bile bulamadılar.

— Çok fena oldu. Yarın bütün gazeteler bu cinayete türlü türlü mâna verecekler.

— Nadi Bey! Sen ne düşünüyorsun? Bunun siyasî bir cinayet olduğuna şüphe yok.

— Siyasî cinayet... Muhakkak. Fakat kaatilin tek başına hareket ettiği de muhakkak.

— Nasıl yazacağız?

— Olduğu gibi... Pek tabiî olarak kommanter yapmıyacağız.

O akşam mûtâdın hilâfı olarak evine erken giden Ah-

met Cevdet de hâdiseyi haber aldığı için bir arabaya atlayıp matbaaya gelmişti.

— Nadi Bey, dedi. Cinayeti nasıl yazacağız?

Yunus Nadi, sükûnetini muhafaza ederek bana verdiği cevabı tekrar etti :

— Cevad'ın anlattığı gibi... Yâni olduğu gibi... Hiçbir kommanter yapmıyacağım.

— İsabet edersiniz. Yalnız tafsilât bakımından öbür gazetelerden daha mükemmel olmalı.

Yunus Nadi, Ahmet Cevdet'e kısaca :

— Ben Cevad'ın yazısına lâzım gelen ilâveleri yaparım.

Dedi. Pos bıyıklarını bir el darbesiyle okşadı. Burnundan sıkıştırma gözlüğünü düzeltti. Bana :

— Haydi bakalım, çabuk bitir de gidelim.

Cinayet haberi ertesi günkü muvafık, muhalif bütün gazetelerde top gibi patladı. Bilhassa muhalif gazeteler kıyameti koparıyorlardı. Efkâr-ı umumiye dehşet içinde kalmıştı.

Köprüde vurulan Hasan Fehmi'nin cenaze alayında o zamanki iktidara karşı bir kıyam vukuuna ramak kalmıştı. İsmail Mâhir Paşanın sessiz geçen ölümü sayılmazsa bu ikinci cinayetin tesiri daha büyük olacaktı. Hükûmet, bunu bildiği için endişe ediyordu.

Ahmet Samim'in dayısı Âsım Bey, Bâbıâlide Nallı Mescidin tam karşısında, Büyük Haydar Mollanın torunu Müfit Râtip'le «Hilâl» matbaasını açmıştı. Samim'in cenazesi Hükûmet Tabipliği tarafından defne ruhsat verilerek dayısı Âsım Beye teslim olundu ve «Hilâl» matbaasının avlusuna nakledilerek techiz ve tekfin edildi. Oradan kaldırılacaktı.

Sabahleyin İstanbul'da ne kadar kalburüstü muhalif varsa «Hilâl» matbaasında toplandılar. Ağlama, feryat, figan ayyuka çıkıyordu.

Tabut, üzeri âyetler işlemeli örtülere sarılarak çıkarıla-

cak olursa bu seferki cenaze alayı Hasan Fehmi'ninkine de benzemiyecekti.

Hükûmet, cenazeyi Âsım Beye teslim etmekle yaptığı hatâyı anlamıştı, bunu nasıl düzelteceğini bilmiyordu.

Sabahın erken saatinde «Hilâl» matbaasına gittim. Her kafadan bir ses çıkıyordu. Âsım Bey, teessürden kendine mâlik değildi, kim ne derse ona hak veriyordu.

O sırada Samim'in pek yakın dostu olan Şeyhülislâm Zâde Muhtar Bey de geldi.

Allah rahmet etsin! Büyük vak'alarda mizanseni pek sevdiği için ağalarından birini sabah sabah Beyoğluna koşturarak kenarı siyah mâtem mendilleri aldırmış, kendisi de siyahlara garkolmuştu. Muhtar Bey, çifte mendille ağlıyordu :

— Ah Samim! Vah Samim!

Diye ağlamalar arasında :

— Bâbıâli Merkez Memuru geldi.

Dediler. Siyah sakallı redingotlu bir zat, arkasında iki polisle merdivenleri çıkarak Âsım Beyin yanına geldi.

— Başınız sağ olsun Beyefendi, dedi. Kederinize hep iştirak ederiz, memleket değerli bir şahsiyet kaybetti.

Âsım Bey, ağlıyarak :

— Teşekkür ederim.

Diyebildi. Merkez Memuru :

— Yalnız müsaadenizle bir ricada bulunacağım. Bu cinayet efkârı umumiyede büyük bir heyecan husule getirmiştir, zaman pek nâziktir, cenazeyi burada daha fazla bekletmek münasip olmaz, zâten Sultan Mahmut türbesine defni için irâde-i Seniyye şerefsâdır olduğunu şimdi bendenize tebliğ ettiler. Hemen cenazeyi alalım, götürüp defnedelim.

Âsım Bey, buna muvafakat edecekti. Fakat oradakiler:

— Nasıl olur efendim? dediler. Samim gibi bir adamın cenazesinde hazır bulunmak isteyenler gelmeden alelâcele gömüvermek olur mu? Daha tabutun örtüsü bile kon-

nadı. Bize biraz vakit verin, şehid-i muhteremin son hizmetini de ifâ edelim.

Merkez Memuru, idareli bir adamdı :

— Peki efendim, yarım saat zarfında bu işi bitirelim.

Dedi, ve oradakilerin :

— Bakalım, görürüz...

Gibi müphem cevaplarını işitmemiş gibi yaparak oradan ayrıldı.

Merkez Memuru gittikten sonra kimse cenaze ile meşgul bile olmadı. Âh-ü vâh devam ediyordu.

Yarım saat çabuk geçti. Merkez Memuru yine geldi. Âsım Beye :

— Beyefendi! Bilhassa rica ederim, dedi. merhumun defninin çabuklaştırılması için emir aldım.

Âsım Bey, yalnız süflörle dersini söyleyen mektep çocuğuna dönmüştü. Ona ne fısıldarlarsa onu söylüyordu. Samim'i öz evlâdı gibi sevdiği için :

— Efendim, dedi. Ben dağ gibi evlât kaybetmiş bir adamım. Oğlumun şahsına, mevkiine, şerefine göre bir cenaze alayı ile gömülmesini isterim.

Etraftan yükselen sesler de Âsım Beyi destekliyordu.

— Bu ne bu? Adamın iki ayağını bir pabuca sokuyorlar.

— Böyle rezalet olur mu?

Rıza Tevfik, Merkez Memuruna :

— Efendim, bir ölüden bu kadar korkulmaz.

Diyor, Muhtar Bey, siyah, bonjurunun arka cebinden yeni bir mâtem mendili daha çıkararak :

— Ah Samim! diye bağırıyordu, ölüne bile rahat yok.

Merkez Memuru :

— Efendiler, beyler, paşalar! İstirham ederim. Beni müşkül mevkide bırakmayınız.

Âsım Bey :

— Efendim, cenaze bizim... İstediğimiz zaman gömeriz.

Merkez Memuru :

— Ben size yarım saat daha müsaade ediyorum. Bu-

nu da büyük kederinize hürmet ettiğim için yapıyorum.

Dedi ve kapıya çıktı. İçeridekiler birbirlerine soruyorlardı :

— Şimdi ne yapacağız?

— Ne yapacağız? Vermiyeceğiz.

— Daha kimse gelmedi. Hâfızlar, dervişler, dedeler gelsin.

— Öyle ya... Tekbir ile, tehlil ile kaldıralım.

Bütün bu hây u hûy içinde sesleri çıkmıyan Refik Hâlid'le Kıbrıslı Şevket'ti. Onlar, cinayet hâdisesi münasebetiyle bomba gibi patlıyacak makaleler hazırlıyorlardı. Fakat o yazıları neşredecek gazete bulunamıyordu. Zira bunları yazanların ve dercedecek gazete sahibinin Örfî İdare Divanı Harbini boylıyacağı muhakkaktı.

Hilâl Matbaasında bu gürültü devam ederken binanın etrafında yavaş yavaş resmî, sivil polisler görünmeye başlamıştı. Bu tertibatı binanın orta katındaki cumbalı pencereden seyredenler yavaş yavaş işin sarpa sarmakta olduğunu anlıyorlardı.

Ne olur ne olmaz, ihtiyatla evvelâ İstanbul meb'usu Kozmidi Efendi yavaşça kapıdan çıktı, gitti. Arkadan Rıza Tevfik çıktı. Bu suretle birer ikişer çıkanlar oldu.

Merkez Memuru üçüncü defa olarak geldi. Yine Âsım Beye :

— Beyefendi, dedi, kederinizin derecesini anlıyorum. Size cenazeyi derhal kaldırmanız için son defa müracaat ediyoruz.

Süflörler Âsım Beye fısıldamaya başladılar :

— Bizim zâbıta ile hiçbir münasebetimiz yok. Oğlum ölümlerin en fecîi ile öldürülmüş. Onun cenazesini kaldıracağız.

— Gayri kanunî verilen emirlere itaatla mükellef değilsiniz.

— Memlekette Örfî İdare var.

— Örfî İdare bir cenazeye karışmaz.

— O halde ne yapacağız?

— Efendim. Cenazeyi ne zaman istersek o zaman kaldıracağız.

— Son sözünüz bu mudur?

— Evet budur.

Merkez Memuru :

— Peki!

Dedi, çıktı. O, çıkar çıkmaz :

— Kapıları kapatın. Kol demirini vurun.

Dediler. Matbaanın cümle kapısı kapandı. Arkasından kol demirleri vuruldu.

Şimdi herkes mâtemi unutmuştu.

— Dayan Âsım Bey!

Diyorlardı. Çok geçmedi. Merkez Memuru, yirmi otuz kişilik bir polis topluluğu ile geldi. Kapıların kapalı olduğunu görünce :

— Âsım Bey! Âsım Bey...

Diye seslendi. Âsım Bey cumbadan başını uzattı :

— Ne istiyorsunuz?

— Sizin yapmak istemediğiniz şeyi biz yapacağız. Cenazeyi defnedeceğiz. Kapıyı açın.

— Kapıyı açmam. Cenazeyi de vermem.

Merkez Memuru, kısa bir emir verdi :

— Yüklenin... Kapıyı kırın.

İçeriden kol demirleri dayanıyor, kapı çatırdıyordu.

— Haydi... Haydi...

Kapı, omuz darbelerine mukavemet edemedi. İki kanat birden söğelerinden çıktı, büyük bir gürültü ile arkaya devrildi. Polisler, hemen tabutun yanına gittiler, omuzladılar, matbaanın kapısından çıkardılar, tabutu omuzlarına aldılar, sür'atli adımlarla Bâbıâli caddesini çıkarak Sultan Mahmut türbesine doğru götürdüler. Âsım Bey, pencereden bağırıyordu :

— Ah! Üzerine bir örtü bile örtmediler...

Samim'in cenaze alayı böyle oldu.

O gün, Bâbıâlide Hüseyin Hilmi'nin (İştirâk) gazetesi Samim'in ölümü hakkında ateş püsküren makalelerle çık-

mış, dağılıyordu. Hilmi, Bekirağa Bölüğünü boylamak için zâten battaniyesini, yatağını, ibriğini hazırlamış bekliyordu. Hem Hilmi'yi, hem Kıbrıslı Şevket'i tevkif ettiler. Makaleleri yazan Refik Hâlid olduğu halde imzası bulunmadığı için onun yazdığını bilmiyorlardı. Kıbrıslı Şevket'i sorguya çektiler ve sıkıştırdılar :

— Bu makaleleri kim yazdı?

Şevket :

— Ben yazdım.. dedi.

İsticvap edenler :

— Siz bu yazıları yazamazsınız.

— Neden yazamazmışım? Ben âli tahsil gördüm.

— Olabilir. Fakat bu yazılar usta kalemden çıkmış.

— Ben yazdım.

— Biz sizin muharrir olmadığınızı biliyoruz. Şimdiye kadar hiçbir gazetede yazınız çıkmadı. Birdenbire bu kadar kuvvetli nasıl yazabiliyorsunuz?

— Yazımı «İştirâk» de okudunuz. İstersem yazıyormuşum.

Kıbrıslı Şevket İştirâk'de çıkan yazının Refik Hâlid tarafından yazıldığını söylemedi. Bunun mahkûmiyetini sineye çekti.

Gazetenin sahibi olan İştirâkçi Hilmi'ye gelince; isticvap edildiği zaman :

— Benim için, dedi, dışarıda yahut içeride olmanın hiç bir farkı yoktur. Nâfile ne kendinizi yorun, ne de beni... Kaç ay, yâhut kaç sene vereceksiniz verin... Bu iş bitsin. Ben de rahat edeyim.

Fâili meçhul kalmış hiçbir cinayet, Samim'in katli kadar devamlı ve geniş bir tesir bırakmamıştır.

Samim'in kaatili iki kişi arasında kaynamıştır :

Biri, Yakup Cemil, diğeri, İzmir suikasdında eli bulunduğu anlaşılarak gıyaben idama mahkûm edilen ve tam Bulgar hududunu geçeceği sırada yakalanıp Ankarada idam edilen sâbık Ankara Valisi Abdülkadir...

İkinci ihtimali merhum Şeyhülislâm Zâde Muhtar Bey

söylemişti. Fakat birincisini daha inanılır bir membadan öğrendim. Bu zat bana:

— Yakup Cemil'in vuruş tarzı değişmez. Sanki öldürdüğü kurbanının cesedine bir de imza atar.

Hayretle sordum:

— Ne gibi?

— Ne gibi olacak? Yakup Cemil, bir kuşun atar, iki değil. Attığı tek kurşunla da ölüm yerinden vurur. Onun tabancasını doğrulttuğu adamın sağ kalabilmesine imkân yoktur.

— Anlayamadım.

— Köprü üstünde öldürülen Hasan Fehmi tek kurşunla gitti.

— Yanındaki Ertuğrul Şâkir. O, bacağından yaralanmadı mı?

— Yakup Cemil onu «Mevlân Zâde» zannetmişti ve onu vurmak istemedi.

— Neden?

— Mevlân Zâde muharrir değildir, yazı yazamaz. Fakat Hasan Fehmi muktedir bir kalemdi. Bunun için onu ortadan kaldırmak istemişti. Yakup Cemil isteseydi, Mevlân Zâdenin yerine Ertuğrul Şâkir kurşunu bacağına değil, kafasına yerdi. Sonra Çemberlitaşta vurulan İsmail Mâhir Paşa... O da tek kurşunla gitmiştir.

— Ondan çok bahsedilmedi.

— Zâten değmezdi de... Onu, şahsî bir mesele için öldürdüğünü zannediyorum.

— Başka?

— Bâbıâli baskınında Harbiye Nâzırı Nâzım Paşa.

— O da mı?

— Evet.

— Halbuki onu Enver Paşanın vurduğunu söylerler.

— Yanlıştır. Ben yanlarında idim, Nâzım Paşayı Enver vurmadı, onu da Yakup Cemil vurdu, hem de diğerleri gibi tek kurşunla...

— Neden Enver'in vurduğunu iddia ederler?

— Yakup Cemil, Enver'in yanındaydı, Enver'in elinde de tabanca vardı. Nâzım Paşa Enver'e çıkıştığı zaman Yakup Cemil hiç bir şey söylemeden çekti vurdu. Enver: «Ne yaptın?» dedi. Cevap bile vermedi. Zâten birisini öldürmeyi kafasına koyarsa kimse ile konuşmaz, kendi bildiğini yapar: Nâzım Paşa vurulunca Enver: «Fena oldu. Fakat ihtilâl ihtilâldir.» dedi. Sonra Samim de öyle değil mi? O da tek kurşunla vurulmuştur.

— Hakikaten katı kalbli idi. Değil mi?

— Ne söylüyorsun! Dünyada emniyet edilmeyen tek adam Yakup Cemil'dir. Onunla ne zaman konuşsam tabancamı en kolay çekilecek bir yerimde bulundururdum. Zira şakası yok... Vuruyor. Niyetini gözünden anlıyacaksın. Ondan atik davranabilirsen canını kurtarırsın, yoksa ifade bile veremezsin.

★

Ben bu kitabı siyasî hâtıralar sâhasına dökmek istemem. Onları suikastları, idamları, Bekirağa Bölükleri, menfâları ile başka bir tefrikaya bırakıyorum. Benim bu eserde anlatmak istediklerim «İstanbul Şövalyeleri» dir. Söz sözü açar derler, bu eserde de vak'a vak'ayı açtı. Her vak'anın şahsiyeti, ister istemez belirtildi, tabiatiyle hâdiseler dalbudak salıverdi, bu menkıbeleri biraz budamak, esasa doğru dönmek lâzım geliyor.

Arap Abdullah ile Mirasyedi Necib'in Hayganoş'u paylaşamamak yüzünden çıkan cinayette Necib'in arkadaşlarından bir «Kazaskerin Haydar» Bey vardır. Molla Bey dedikleri Haydar, Şehzâde Yusuf İzzeddin Efendinin hocası Kazasker Muhiddin Efendinin oğludur. Mutlakıyet devrinde Muhiddin Efendiyi Saray sever ve tutardı. Okumayı pek sevmeyen Yusuf İzzeddin Efendiye tahsil zevkini bu zât vermiş. Ben Muhiddin Efendinin büyük oğlu İsmet Molla ile kardeşi Haydar'ı çok yakından tanırım.

İsmet Mollaya «Deli» derlerdi. Fakat bizde bu lâkab, sözünü esirgemez, muârızını sözle yola getiremeyince sopasını kullanan atak adamlara da verilir.

İsmet Molla da böyle idi. Kıyafeti de acâipti: Sarığını arkaya eğer, cübbesini arkasında toplar, elinde dâima iri ve kalın bir sopa taşır. Sokakta giderken etrafına bakarak yürür. Her şeyi başka türlü idi. Ayağındaki lâpçın kunduranın bile biçimi kendine mahsustu.

Birisinden bahsedilirse: «Muktedir midir? İlmi var mıdır? Lisan bilir mi?» gibi tarafları aramaz.

— Kabadayı mıdır? Bir yumrukta bir adamı yere serebilir mi? Saldırmayı çekince etrafındakileri çil yavrusu gibi dağıtabilir mi?

Diye sorar, bunları yapamazsa zamanın en bilgili adamı olsa ona bir kıymet vermezdi.

Çarşamba caddesinde konak yavrusu bir ev yaptırmıştı Evin tarzı inşâsı da acâipti: Kerestesini Bartından getirtmiş ve evin içinde — fâre olmasın diye — bakkal tavanı yaptırmıştı. Sokak kapısının üzerinde onluk simit büyüklüğünde bir halka vardı. Fakat İsmet Molla kapıyı çalmak için bu tokmağı asla kullanmazdı, tâ uzaktan:

— Ulâân! Açın kapıyı!

Diye bağırır ve o gelinceye kadar kapının açılmış olması lâzım gelirdi. İçeridekiler işitmezler de kapı açık bulunmazsa o zaman elindeki sopa ile kapıya vurur ve ev halkını haşlardı.

İsmet Molla Mahmutpaşa ve Tahtakale şer'î mahkemelerinde hâkimlik etmiştir. O zamanlar mahkemelerin civarında yalan şâhitliği ile geçinen adamlar vardı. Bir dâvacının şâhide ihtiyacı olursa bunların kahvesine gider, ücret mukabilinde şehâdetlerini temin ederdi. Molla, Mahmutpaşa Mahkemesi Nâibi iken huzûruna şâhitlik için gelenlerin ekseriya aynı adamlar olması dikkatini çeker. Birine sorar:

— Senin adın ne?

— Ahmet.

— Sen bununla kaç defadır şâhit olarak benim karşıma çıkıyorsun?

— Bildiğim işler için şâhitlik ediyorum.

İsmet Molla :

— Ulan köpoğlu! der, hüccet yazdırırım: Şâhit olursun. Nafaka dâvası olur: Yine sen şâhitlik edersin. Tevliyet dâvasında yine şâhit sensin. Tereke yazılır... Şâhit sen. İsbatı rüşd dâvasında yine sen şâhit. Ulan kerata! Bu memleketin bütün işlerini sen mi biliyorsun?

Yalan şâhidi biraz betelmek ister :

— Hocam, der, insan tanımak, iş bilmek kabahat mi?

İşmet Molla, yerinden fırlar, yalancı şâhide bir okkalı sille aşkeder, ondan sonra bir de tekme ile herifi teker meker merdivenden aşağı uçurur.

Ondan sonra yalan şâhitleri bir daha Mahmutpaşa Mahkemesine uğramaz olurlar.

Tahtakale Niyâbetindeki vak'ası daha başka türlüdür.

İsmet Molla, ilâmları dâima ikindi vakti okurdu. Onun bu itiyâdını haber alan aziz evlâtlardan biri mahkemenin etrafında, kullanılmış gaz tenekelerini satın alarak düzeltip tekrar satan esnafa para verir. Tenekeleri ikindi zamanı düzeltmelerini sağlar.

İsmet Molla, tam gözlüğü takıp ilâmları ele alınca teneke gürültüsü başlar. Molla Bey mübaşiri çağırır :

— Git şu heriflere söyle. Gürültüyü kessinler.

Mübaşir, iner, rica minnet o gün için tenekeciler işi bırakırlar.

Ertesi gün, aynı saatte tankırtı başlar. İsmet Molla, yine mübaşir'e :

— Git şunları sustur. Okuduğumu anlamıyorum.

Mübaşir iner, tenekecilere :

— Yâhu! der, yapmayın. Molla Bey fena halde kızıyor.

Tenekeciler :

— Kızıyor ne demek? Biz burada ekmek parası çıkaracağız. Senin Mollanı dinler miyiz? Kulağına pamuk tıkasın.

Mübaşir mahkemeye gelir :

— Efendim, der, söyledim, dinlemediler...

— Ne dediler?

— Biz ekmek parası için çalışıyoruz. Molla Bey bize vızgelir.

— Yâ!.. Öyle ise ben ineyim de konuşayım...

İsmet Molla, sopasını aldı, aşağıya indi. İlk dükkâna girdi, tenekeciler ansızın kafalarına, sırtlarına inen sopa darbelerinden ne olduklarını şaşırdılar, dükkândan fırladılar. Molla Bey öbür dükkânlarda da sopa ameliyesini yaptıktan sonra hepsini önlerine kattı, mahkemenin bulunduğu adanın etrafında dört, beş tur yaptılar. İsmet Molla yetişebildiklerine sopayı vuruyor, bu yarışı seyreden diğer esnaf gülmeden bayılıyorlardı. Nihayet takip bitti. Molla Bey nefes nefese mahkemeye geldi. Ondan sonra da ikindi zamanı en ufak bir gürültü işitilmedi.

İsmet Mollanın dama oyununa çok merakı vardı. İstanbul'lu damacı Ziya Bey, Karamanlı Vasil gibi bu oyunda pul asmış oyuncularla oynamıştır. Bana anlattığı zaman sordum :

— Bunları yenebildiniz mi?

— Ziya Beyi yenemedim. İlk hamlede bana bir «Göbek patlatma» yaptı.

— O da nedir?

— «Göbek patlatma» damada taşların orta birikintisine yüklenmek demektir. Bir kere orası çözülürse artık dayanılmaz.

— Demek Ziya Bey de sizin göbeğinizi patlattı?

— Öyle oldu. Çıkaramıyacağımı anladım. Bıraktım.

— Ya Karamanlı ile ne yaptınız?

— Karamanlı Vasil pastırmacı idi. O da çok iyi oynardı.

— Onu yendiniz mi?

— Yendim... Oyun iki hafta sürdü.

— Aman Molla Bey. Bir oyun iki hafta sürer mi?

— Sürer ya... Bizim Çarşambadaki kahvede oldu. Bir gece yatsı namazından sonra dama tahtasının başına oturduk, düşün babam düşün. Herif çetin oynuyor.

Kahvede gürültü filân olmuyor mu?

— Hadlerine mi düşmüş? Çıt yok. İstanbul'un bütün dama meraklıları da orada bizi seyrediyorlar. Gece yarısına kadar oynadık.

— Sonra?

— Sonra... Kalktık. Oyunu bir taşa dokunmadan olduğu gibi bıraktık. Kahvenin pencerelerini, kapısını kapadık, iple bağlayıp kırmızı mühür mumu ile mühürledik, gittik. Ertesi akşam geldik. Herkesin gözü önünde mühürleri söktük. Tekrar oyuna başladık. O akşam da bitmedi. Yine pencereleri, kapıları, mühürledik. Ertesi akşam geldik... Devam ettik. Bunu işiten meraklıların hepsi kapıda bekliyorlardı... Oyuna oturduğumuz zaman kimse nefes bile alamıyordu. Karamanlı, en az yarım saatte bir taş oynuyordu. İnanır mısın? Bâzı akşam ikimiz de karşılıklı hiç bir oyun oynamıyorduk.

— Böylece on beş gün geçti.

— Evet on beş gün geçti. Son gece baktım ki gâvuru yenemiyeceğim. Hangi tarafı yoklamayı düşünsem herif aklımdan geçeni anlıyor. Ne yapayım? diye düşündüm. Nihayet Karamanlıya durup dururken ana avrat küfrettim.

— Ey?

— Eysi, küfredince Karamanlı şaşırdı. Yanlış bir oyun oynadı. Ben de fırsattan istifâde ettim. Günlerce hazırladığım hamleyi yaptım. Partiyi kazandım.

— Ucunda bir şey var mıydı?

— Olmaz olur mu? Beş tane altın koymuştuk. Fakat almadım... Mesele parada değil, kazanmakta... Ondan sonra artık her yerde söylendi. Karamanlıya sonra, bir kere daha oynayalım, dedim... «Oynarım ama küfürsüz olacak» dedi Ben de «o halde sen de nargile içmeyeceksin» dedim. Kabul etmedi.

— Çok mu kuvvetli idi?

— Ne söylüyorsun? En meşhur damacılara taş çıkarırdı.

Dama merakı İsmet Mollanın başına hayli garip vak'a-

lar getirmiştir. Bunlardan birini kendi ağzından dinlediğim gibi yazıyorum.

«Biz Karamanlı pastırmacı ile oynarken oyunu seyredenler içinde kendi hâlinde bir adam dikkatimi çekti. İsmi Hüseyin Efendi imiş. Ahbap olduk, bir iki oyun da oynadık. O da iyi damacı idi. Bir gün bana :

— Molla Bey! dedi, bir gün tenezzülen Üsküdara buyursanız da doya doya bir dama oynasak.

— Gelirim, dedim, nerede oturuyorsunuz?

— Ben sizi arzu ettiğiniz saatte iskele başındaki kahvede beklerim, oradan beraber gideriz.

Buluşacağımız günü kararlaştırdık ve sözleştiğimiz günde öğleden sonra Üsküdara gittim. Hüseyin Efendi, beni iskele başındaki gazinoda bekliyordu. Biraz oturduk, birer kahve içtik... Hüseyin Efendi :

— Gidelim mi efendim? Dedi.

— Buyurun!

Dedim, yola çıktık. Sordum :

— Siz hangi semtte oturuyorsunuz?

— Toptaşında.

Dedi, midem bulandı. Toptaşında tımarhane vardı. Tekrar sordum :

— Toptaşının neresinde?

— Toptaşının tâ kendisinde.

Adım deliye çıkmış olduğu için fazla kurcalamaya dilim varmadı. Yavaş yavaş yürüdük, fakat beni bir düşüncedir aldı. Hüseyin Efendi sordu :

— Molla Bey... Neye konuşmuyorsunuz?

— Düşünüyorum.

— Anladım... Kimbilir ne hamleler hazırlıyorsunuzdur...

Yürüye yürüye nereye gelsek beğenirsiniz? Tımarhanenin karşısına... Büyük kapının önünde durduk. Hüseyin Efendi :

— Buyurun!

Dedi. Hayretle sordum :

— Nereye?

— İçeriye.

— Amma yaptın ha... Tımarhaneye mi?

— Evet... Ne var?

— Aman Hüseyin Efendi... Ben tımarhaneye nasıl girerim?

— Ne olur Molla Bey? Buraya girenin mutlaka deli mi olması lâzım?

— İyi ama senin burada işin ne?

— Ben Toptaşı Tımarhanesinde kâtibim.

— Neye bana evvelden söylemedin?

— Söyledim. Nerede oturuyorsunuz dediğiniz zaman...

— Toptaşında oturuyorum, dedin.

— İyi ya beyim... Toptaşı demek tımarhane demektir.

— Şimdi ne olacak?

— Ne olacak? Gireceğiz. Bizim odada dama tahtasının başına geçip sükûn içinde istediğimiz kadar oynayacağız.

— Nasıl olur Hüseyin Efendi?

— Neden olmasın Molla Bey?

«Başım gözüm Allaha emanet» dedim. Cümle kapısından girdik. Girdim ama beni bir vehim aldı.

— Hüseyin Efendi, dedim, burada deliler serbest gezerler mi?

— Serbest gezenleri de vardır.

— Bunlar saldırmazlar mı?

— Saldıranları pek bırakmazlar, zararsızdırlar, serbest gezerler. Fakat delilik bu... Bakarsın sâkin sâkın gezerken birdenbire zıvanadan çıkıverirler. O zaman deli gömleği giydirir, hücreye kaparlar.

Bir aralık döneyim, dedim, herif ütekliğime verecek... Uzatmıyalım, odasına girdik.

Binaya girdiğimiz zaman, orada dolaşan bâzı adamlar, bizi selâmlıyorlardı. Yavaşça Hüseyin Efendiye sordum:

— Bunlar, onlar mı?

Hüseyin Efendi :

— Yok canım, Molla Bey... Bunların kimisi anbar memuru, kimisi tımarcı, kimisi hademe... Sen de her gördüğünü deli mi zannediyorsun? Nerede ise beni de deli yapacaksın.

— Ne bileyim? dedim. Nihayet tımarhanedeyiz.

Hüseyin Efendinin odasına girdik. Bir kenarda masa şeklinde bir dama tahtası vardı. Bir iki oyun oynayıp hemen kaçmak niyetindeydim.

— Kahveyi nasıl emredersin? Sâde mi, şekerli mi?

— Adam kahveye filân ne lüzum var? dedim. Hemen masanın başına geçelim, ben erken kaçacağım.

— Yok, dedi, buraya gelmek sizin ihtiyarınızla... Gitmek bizim elimizde. Sizi kolay kolay bırakmayız, zâten çıkmak da isteseniz kapıcı bırakmaz.

— Amma yaptın ha!

— Vallahi öyle...

— Hüseyin Efendi. Ben böyle lâtifelerden hoşlanmam.

— Lâtife etmiyorum, doğru söylüyorum, bu yasağın tabiî size şümûlü yoktur, ben tımarhanenin nizamnamesinden bahsettim. Öyle herkes elini kolunu sallaya sallaya girip çıkarsa nasıl olur? O zaman İstanbul deli istilâsına uğrar.

Şeytan aklıma bin türlü vehim getiriyordu: Son günlerde bizim köroğlu ile kavga etmiştim. Kadın: «Bütün ömrüm boyunca deliye güllâbicilik etmekten hâl oldum.» diye bağırmıştı. Acaba bir pundunu düşürüp beni buraya atmış olmasınlar. Kardeşim olacak o Haydar katırı da benden elli lira istedi vermedim, o da böyle bir şey yapabilirdi. Adı deliye çıkmış bir adam bir kere tımarhaneye düşerse bir daha çıkar mı? Derdimi kime anlatabilirdim?

— Molla Beyefendi! Ne düşünüyorsun?

— Bir şey düşündüğüm yok.

Dedim ama, aklıma vesvesenin biri gidip biri geliyor. Hüseyin Efendi dışarı çıktı... «Hah tamam, dedim, şimdi zbandut gibi iki herif gelecek, bana bir deli gömleği giydi-

recekler, ondan sonra koğuşa...» Hemen kavuğu çıkardım, bir kenara koydum, latayı da çıkardım, kollarımı sıvadım. İçeriye girerlerse, evvelâ o Hüseyin Efendi olacak keratanın boğazına atılacağım... Nasıl olsa hepsini haklarım evelallah!

Kapı açıldı. Hüseyin Efendi elinde kahve tepsisi ile girdi, beni görünce :

— Ne o Molla Bey? dedi. Dama güreşine mi hazırlandın?

— Öyle lâzım.

— Size kendi elimle bir kahve pişirdim. Buyurun.

Şeytan yine aklıma bir vehim getirdi : «Bu kahvede bir iş var, galiba biraz afyon katmış olacaklar!» diyordum. Kahveyi içeceğim, olduğum yerde sızacağım, ondan sonra gözümü açacağım ki koğuşta, delilerin arasındayım, bu endişemi çaktırmaya gelmezdi.

— Eksik olma!

Dedim, kahveyi alırken elimi kazârâ imiş gibi tepsiye çarpınca fincan da, tepsi de tıngır mıngır yuvarlandı.

— Aman, dedim, ne yaptık?

Hüseyin Efendi :

— Beis yok efendim, dedi, bir daha pişireyim.

— Allahaşkına zahmet etme! Bak, and veriyorum, ben o kadar kahve tiryakisi değilim.

— Nasıl değilsin beyim, Çavuşun kahvesinde kallâvi fincanların biri gidip biri geliyordu.

— Ona bakma... İsteğim olursa söylerim, pişirirsin.

— Efendim, dün akşam kadınlar tarafında bir vak'a oldu.

— Ne gibi?

— Biri Arap biri beyaz iki kadın deli, bakıcılarını hâşâ huzûrdan helâda bastırmışlar, boğmaya teşebbüs etmişler. Bakıcı güçlü kuvvetli bir karıdır. Kendini iyi müdafaa etmiş ama, yüzü gözü, boynu gırtlağı tırnak yaraları içinde... Öbür bakıcılar haber alıp koşmuşlar, bakıcı kadın, delilerden beyaz olanının saçını eline dolamış, altına almış ama,

Arap delinin saçları yok ki zaptetsin... Neyse zavallıyı kurtarmışlar.

Hüseyin Efendi, hem bunu anlatıyor, hem de yerden yapma dama masasını her taraftan otlar sallanan koltuğun önüne koyuyor, bana yer hazırlıyordu. Kendisi de bir iskemle aldı, karşıma geçti, taşları dizdik.

— Buyurun Molla Bey.

Hamleyi yaptım. İki oyun üstüste yeneceğim ve hemen kalkıp gideceğim. Hüseyin Efendi, bir sigara yaktı. Yaptığım hamlenin neticesini kaşı ile gözü ile tartıyordu.

— Haydi bakalım, dedim, daha ilk hamlede hesaba başlarsan...

— Başlarım zâhir, dedi, ben kiminle oynuyorum? İstanbulun en usta damacısı ile... Kolay mı? Hem acelemiz ne? Rahat rahat, düşüne düşüne oynayalım.

— Ben pek çok kalamam, evden merak ederler.

— Molla Bey, senin kazak olduğunu hepimiz biliriz.

— Kaç oyun oynayacağız?

— Kaç oyun istersen...

— İki oyun oynarım. Hangimiz iki oyunu da kazanırsa bırakabilir.

— Öyle olsun.

Hüseyin Efendi, bu ilk hamle için belki yirmi dakika düşündükten sonra bir taş sürebildi, ben hemen cevabını verdim. Yine düşünmeye başladı. Dakikalar geçiyor, bir türlü taş süremiyor, kendi kendine konuşuyordu :

— Ben sürdüm. O sürdü... Ben taş verdim. Dama... Ben de :

— Hüseyin Efendi, dedim. Böyle devam ederse ben oyunu bırakacağım.

Ağlamalı bir sesle :

— Neden Beyefendi?

— Çok ağır oynuyorsun.

— Ya siz Karamanlı ile oynadığınız zaman kaç gün sürdü.

— Ona bakma... O iddiâlı bir oyundu.

— Bu da öyle değil mi?

— Oyunda iddîâ olmamış, olmaz ama... Seninki de biraz fazla gidiyor.

Hüseyin Efendi, nihayet bir taş sürdü, tekrar düşünmeye başladı, ben hafiften şekerlemeye başladım. Odanın içi sigara dumanından görünmüyordu. Bir aralık gözümü araladım, Hüseyin Efendinin arkasında, takkesi kulaklarına geçmiş, uzun entarisinin altından beyaz donunun paçaları görünen çember sakallı şişman bir adam duruyordu. Gözlerimi sildim... Dikkatle baktım. Bu, hayal değildi. Göz göze geldik, bana hafif gülümsedi, sonra kıllı elinin parmağını ağzına götürerek: «Sus!» işaretini verdi. Hüseyin Efendi, her halde bu adamın orada olduğunun farkında değildi. Fakat kapıyı bu kadar sessizce açmış, o ağır vücuduna rağmen hiç gürültü etmeden oraya nasıl sokulabilmişti?

Bir iki öksürdüm... Hüseyin Efendi oralarda değildi, hâlâ düşünüyordu.

— Hüseyin efendi.

Başını kaldırmadan:

— Buyur Molla Bey.

Dedi. Tekrar ettim:

— Hüseyin Efendi.

— Efendim...

— Bana bak bana...

Başını kaldırdı:

— Efendimiz.

— Bir dama meraklısı daha var.

— Nerede?

— Burada... Senin yanında.

Birdenbire döndü. Yanındaki adamı görünce:

— Hacı Bey sen misin? dedi, neye geldin?

Entarilinin cevap vermesine vakit bırakmadan bana:

— Hacı Fettah Bey... dedi, hastalarımızdan...

Bu «delilerden» demekti.

— Çok güzel dama oynar. Bana hocalık etmiştir.

Hacı Bey, deliye yakışmayacak bir muhakeme ile:

— Öyle ama sen hocanı utandırıyorsun.

— Neden? Yanlış bir oyun mu oynadım?.

Deli :

— Yanlış da lâf mı? dedi. İki hamle evvel, bir taş verseydin hem göbek patlatmış, hem de taşların yarısını toplamış olacaktın.

Baktım deli haklı... Sonra bana döndü :

— Siz de mühim bir fırsat kaçırdınız, dedi, şu taşı oynayacağınıza şunu sürmüş olsaydınız, Hüseyin Efendi açmaza girmişti.

Deli bunda da haklıydı. Fakat bu tenkid biraz kibrime dokunmuştu.

— Evet ama, dedim, ben oyuncusuna göre oynarım.

Entarisinin kuşağını düzeltti :

— Sizin oyununuzu seyrettim, dedi, ben size taş çıkartırım.

— Lüzumu yok. Başa baş oynarım.

— Başa baş oynarsak hiç dayanamazsın, tadsız olur.

— Görürüz. Haleb orada ise arşın burada...

Hacı Bey :

— Buyurun!

Dedi ve Hüseyin Efendiye bir hocanın öğrencisine hitâbı gibi :

— Hüseyin!.. dedi, kalk oradan...

Hüseyin Efendi, hemen kalktı. Hacı Fettah Bey iskemleye oturdu.

— Bu oyuna devam edelim mi? Yoksa yeniden mi başlıyalım?

— Nasıl isterseniz...

— Öyleyse devam edelim. Bizim Hüseyin, oyunu kâfi derecede berbat etti. Hem onu düzeltmek, hem de sizi çabucak yenmek lâzım.

Dayanamadım :

— Siz de bizi hiç yokmuş gibi görüyorsunuz, dedim. Buyurun, sürün taşınızı!

Hacı Bey gözlerini büzerek bir hesap yaptı, kenar taşlarından birini sürdü. Sonra bana :

— Sıra sizin.

Dedi. Dedi ama vaziyete baktım. İkinci hamlede bana bir taş verecek, üç taş alacak. Şöyle bir toplandım :

— Ne o beyefendi! dedi, derlendiniz, toplandınız.

Cevap vermedim. Hemen ona mukabil müdafaayı yaptım.

— Âferin Molla Bey, dedi, yapacağım kolponun ne olduğunu anladınız. Buna «Japon hamlesi» derler. Bir tarihte buraya bir Japon vapuru gelmişti. Japonlar iyi dama oynarlarmış, bizi gemilerine dâvet ettiler. Gittik... Bana bu hamleyi yaptılar, kendimi güç toparladım.

Ben, hamlenin bir ötesini hesap etmiştim. O, hamlenin bütün neticelerini bildiğimi zannetmişti.

Oyun ciddiyet kesbediyordu. Artık her hamle için biraz fazlaca düşünüyordum. Hacı Bey :

— Molla Bey, dedi, demin Hüseyin Efendiye çok düşünüyorsun, diyordun, şimdi sen de düşünüyorsun.

Cevap vermedim. Deli damacı iyi oyuncu idi ama hiç çenesi durmuyordu ve biraz da adamı sinirlendirecek lâflar söylüyordu.

Nihayet korktuğum başıma geldi :

Bir hamlesini hesap edemedim. Bana taş verdi, arkadan toplaya toplaya damaya çıktı.

Oyunu kaybetmiştim... Bıraktım.

Deminden beri bizi dikkatle tâkip eden Hüseyin Efendi sordu :

— Ne oldu Beyefendi?

Hacı Bey, yerle bir temennâ çakarak :

— Beyefendi hazretleri, müsaade buyurdular.

Dedi, sonra biraz alaylı bir edâ ile sordu :

— Bir oyun daha?

— Hayhay...

Taşları dizdik. Deli damacı :

— Yeni oyuna başlıyoruz. Karşınızda Hüseyin Efendi yok. Ben varım, dikkat edin.

— Hacı Bey, bu lâkırdıları bırakın da oynayalım.

— Maksadımı anlatamadım, isterseniz bir iki taş çıkartayım demek istiyorum.

— Rica ederim. Böyle tekliflerde bulunmayın.

— Bunda kızacak bir şey yok, ben sizden çok kuvvetliyim.

— Olabilir efendim, fakat mütemadiyen bunu tekrar ediyorsunuz.

— Müsavi olalım diye söylüyorum.

— İstemem efendim. Oynayacaksan başa baş oynayalım.

— Öyle olsun efendim... Öyle olsun. Fakat şunu bilin ki bu oyunda hiç müsamaha yok.

— Lâhavle velâkuvvete illâ billâh...

— Peki peki... Hiddet buyurmayın.

Bu sefer bütün dama bilgimi topladım. Artık bu deliye yenilmeyecektim, ikinci oyuna başladık.

Evvelâ ihtarda bulundum :

— Hacı Bey, dedim. Oyun oynarken ben konuşmayı sevmem. Siz de biraz lâfa yekûn tutunuz.

— Başüstüne! dedi, ağzımı bile açmam... Elhap!

İlk taşları sürdük. Eskiden beri bildiğim bir oyunu tatbik için zemin hazırlamak istedim. Deli, bir kahkaha attı. Hayretle sordum :

— Ne var, neye güldünüz?

— Bana Elhapı bozdurdunuz.

— Niçin?

— Siz beni Piç Osman'ın açmazına düşürmek istediniz de... Halbuki bakınız. Ben şu taşı sürmekle sizin bütün plânınızı karşılayıverdim.

— Canım, nenize lâzım? Oyununuza bakın...

— Hakkınız var... Öyleyse yeniden Elhap!

Deli, zannettiğimden çok daha kuvvetliydi. Bütün mahâretim kendimi müdafaadan ibaret kalıyordu. Deli damacı,

üstelik çabuk da oynuyordu. Uzatmıyalım, bir saatte beni mükemmel yendi ve işaretle sordu :

— Konuşabilir miyim?

— Size bidayette söyledim. Siz müsavi olarak benimle oynayamazsınız.

— Rica ederim, dedim. Yine bu bahse avdet etmeyin.

— Demek taş çıkartmayayım?

— Hele bu oyunu da oynayalım...

— Ha şöyle...

Diğer bir oyuna daha başladık. Bunda hiç söyletmedi, yarım saat içinde iş bitmişti. Deli :

— Siz üstüste üç oyun kaybettiniz, ben de üç oyun kazandım.

— Neden üç oyun? İki oyun.

— Hüseyin Efendi ile başladığınız oyun ne oldu? Onu da kaybettiniz.

— Ondan size ne?

— Nasıl bana ne? O oyunu da ben oynadım. Şimdi, size hâlisane tavsiyem: Benimle oynayacağınız oyunlardan müsaade edin size iki taş çıkartayım.

Düşündüm, bu benim damacılık şöhretime bir nakise idi. Fakat tımarhanede deli ile oynadığım oyunu kim bilecekti? Tatlı bir tebessümle :

— Ayıb olmaz mı?

Dedim, güldü :

— Olmaz, olmaz, ancak o vakit biraz dayanabilirsiniz.

Tekrar taşları dizdik. İstediğim yerden iki taş çıkardı, başladık... Oyun uzun sürdü, fakat bu sefer ben kazandım, geniş bir nefes aldım :

— Oh!

— Ne var?

— Kazandım işte...

Bununla bitmez ki... Hem ben bu oyunu size biraz neş'e vermek için böyle oynadım.

— Yok, Hacı Bey, dedim, bunu kabul etmem. Ben oyunumu kendim kazanırım, sadaka oyun istemem.

— Öyle olsun, Molla Bey.

Tekrar başladık. Deli bu sefer hasta kafasında akıl nâmına ne kaldı ise dama tahtasına koydu ve pek tabiî olarak beni yendi.

— Ödeştik! dedi, şimdi kim verdisine...

Yine başladık... Artık oyun adedini, karşılığını düşünmüyorduk. Al takke, ver külâh... Tamamen kendimizi unutmuştuk. Akşam olmuş, bir hademe odaya lâmba getirmiş... Bunların farkında bile değildik.

Ben yenilirsem :

— Rica ederim... Bir oyun daha!

Diyorum. O, yenilirse :

— Bir oyun daha oynarız değil mi?

Diyor ve bütün oyunları bir objektif gibi seyreden Hüseyin Efendi de :

— Öyle ya... Öyle ya... diyordu, devam buyurun, istifade ediyoruz.

Zaman mefhumu diye bir şey kalmamıştı. İkimiz, hattâ üçümüz de dama sarhoşu olmuştuk.

Birdenbire içimde bir baygınlık hissettim. Saate baktım: Gece yarısını çoktan geçmişti.

— Aman! dedim, Hüseyin Efendi... Ben fena halde acıktım. Biraz peynir ekmek filân yok mu? Sonra vakit de çok geç olmuş...

Hacı Fettah :

— Yoook! dedi, oyun bu kadar kızışmışken peynir ekmek filân olamaz.

Hüseyin Efendi :

— Hacı Bey, dedi, merak etmeyin, ben yanınıza koyarım, hem yersiniz, hem oynarsınız.

— Hayır, dedim, bu kadar kâfi... Bu oyun bitince bırakalım.

Hacı Fettah :

— Bırakalım mı? dedi.

— Evet, bırakalım... Ben artık kalamam.

O âna kadar gayet mâkul konuşan deli, bu «Bırakalım!» sözü ile zivanadan çıktı :

— Bırakalım ha?..

Diyor ve gözleri çeşmhânelerinde fırıl fırıl dönüyordu. Hüseyin Efendi, bana ısrar etmemekliğim için işaret ediyordu. Deliyi teskin için :

— Hacı Bey, dedim. Kaç saattenberi oynuyoruz, ben bu kadarına dayanamam, müsaade edin... Allahın günü bitmedi ya... Birkaç gün sonra yine devam ederiz.

Dişlerini gıcırdatarak :

— Ha... Senin maksadını anlıyorum, dedi. Buradan gideceksin, rastgeldiğin yerde övüneceksin.

— Ne diye övüneyim? Nihayet siz de yendiniz, ben de yendim. Bunda övünecek ne var?

— Övüneceksin. Hacı Fettah bana bir taş çıkardı ama, her oyunu da kazanamadı diyeceksin. Öyle değil mi?

— Böyle kaç saat daha oynayacağız?

Deli bağırdı :

— Ölünceye kadar.

Şaşırdım...

— Ne?

Demişim. Deli kafasının derisini yüzer gibi başını kaşıyarak :

— Öyle ya... dedi. İkimizden biri şu dama tahtasının başında ölünceye kadar oyuna devam edeceğiz.

Hüseyin Efendi, işaretler veriyordu. Hacı Fettah, nasılsa bu işareti gördü :

— Ulan Hüseyin! dedi, ne kukla oynatıyorsun?

Hüseyin Efendi :

— Sâkin ol Hacı Bey, dedi, unutma ki Molla Bey misafirimizdir.

— Ben misafir filân sallamam. İsmet Molla, Hacı Fettah'ı yendi dedirmem, anladın mı?

— Canım bu oyundur. Herkes yenilebilir. Fakat siz yenik değilsiniz ki...

— Benim ona bir oyun bile vermem yenilmektir. Anladın mı?

Sonra bana döndü :

— Haydi bakalım, dedi, başla...

Asilik bu ya... Benim de inadım tuttu :

— Yoruldum, dedim, artık oynamam.

Boğuk bir sesle sordu :

— Sahiden oynamıyacak mısın?

— Oynamıyacağım.

Sesi titriyordu. Yavaşça kalktı. Ben saldıracak zannı ile toplandım.

— Beyefendi, dedi, merhametinize ilticâ ediyorum. Ben beş senedir bu tımarhânede kapalıyım. İlk defa olarak böyle iddiâlı bir oyuncu buldum, benim bu zevkimi mahvettiniz, rica ederim, ayaklarınızı öpeyim, kuçukuçunuz olayım...

Ağlamaya başladı.

— Hacı Bey, dedim, hem yorgunum, hem de açım, oynamam.

Hüseyin Efendi ne yapacağını bilmiyordu.

— Molla Beyefendi, diyordu, ben de rica ederim.

Nasıl oldu bilmem, ağzımdan çıkıverdi :

— Hüseyin Efendi yâhu! Sen de mi deli oldun?

Deyiverdim. Hacı Fettah bunu işitince yerinden fırladı. Kapıyı açtı, olanca sesiyle feryâd etti :

— Can kurtaran yok mu? Irzıma geçiyorlar...

Hüseyin Efendi :

— Aman! dedi, susturun Beyefendi, rezil olduk!

Ben ne yapabilirdim? Deli bar bar bağırıyordu.

— Seni papaz seni... Sakalından da utanmıyorsun. Benim gibi bâkire bir kıza nasıl tasallût edermişsin ha? Yetişin... Ümmeti Muhammed!

Dışarıda koşuşmalar oldu. Ben olduğum yerde donmuş kalmıştım. Susacağını bilsem: «Buyur oynayalım» diyeceğim ama, deli artık kendini kaybetmişti, oyunla moyunla zaptedilir gibi değildi.

Don paça adamlar odaya doldular. Herkes soruyordu:

— Ne var? Ne oluyor?

Hacı Fettah, entarisinin eteğini başına örtmüş anlatıyordu :

— Beni kandırdılar, buraya getirdiler. Meğer şu sakallıya peşkeş çekeceklermiş... Güçbelâ kendimi kurtardım.

Gecelik kıyafetlilerden biri :

— Haydi, haydi... dedi. Herkesi telâşa verme.

Hüseyin Efendi, adama bir iki kelime fısıldadı.

— Anladım, anladım...

Dedi ve deliye biraz sert bir tavırla :

— Haydi koğuşa... dedi, gece vakti herkesi rahatsız ettin, haydi yürü :

Hacı Fettah, kırıtarak :

— Allah senden râzı olsun yiğitim... Evvelallah ırzım nâmusum sana emânet!

Diye odadan çıktı. Hüseyin Efendiye sordum:

— Nasıl sâkin oldu?

— İsterse olmasın... Ona lâf söyleyene Güllâbicibaşı Sıdkı derler, çok serttir, buradakilerin hepsinin ondan ödü kopar.

— Neyse atlattık... Fakat nereden bu deliyi başıma sardın?

Hüseyin Efendi :

— Aman efendim, dedi, ben mi dâvet ettim? Nasılsa koğuştan çıkmış, kendi kendine gelmiş... Zıddına gidilmezse pek yumuşaktır, gördüğünüz gibi gayet iyi dama oynar, hakikaten bana damada hocalık etti.

— Şimdi ne yapacaklar?

— Güzel bir soğuk su banyosu... Buhran geçer. Geçtikten sonra sorarsan zavallının hiçbir şeyden haberi yoktur.

Hüseyin Efendi, dolabından, biraz öteberi çıkardı, beraber kahvaltı ettik.

— Şimdi, sizin için yatak hazırlattım. Buyurun, istirahat ediniz.

— Nerede yatacağım.

— Bizim hastahanede...

— Aman Hüseyin Efendi!

— Hastahanede kimse yok, buyurun.

Beraber tımarhanenin hastahanesine gittik. Yorganlar, torba şeklinde dikilmiş çarşaflara geçirilmiş. İster istemez soyundum, yattım. Aksi olacak o gece de su iktiza etmesin mi? Ne hamama gidebilirim, ne de başka yerde yıkanabilirim.

Ertesi günü eve gidip gusülhâneyi yaktırınca kızılca kıyamet koptu. Yemin, and, şart, güçbelâ derdimi anlatabildim.

— Oh olsun!

Dediler. Bu mâcerayı böylece atlattık.

★

İsmet Mollanın garip merakları vardı. Meselâ bugün nâm ve nişânı kalmamış olan Yahudi hokkabazlarına bayılırdı. Bunları evine çağırtır, onların birer nükte ve cinâs timsâli olan muhaverelerini zaptettirirdi. Bütün hokkabazlık tâbirlerini de bilirdi.

— Molla Bey, dedim. Sizce en mükemmel hokkabaz kimlerdi?

— Hokkabazın hüneri beni alâkadar etmez. Ben onların oyuna girişlerini ve muhaverelerini severim. Bunda en ziyade muvaffak olan Çiçekçioğlu ile Yasefin oğlu idi. Muhaverede tereddüd, düşünme olmayacak. Nükteler şimşek gibi birbirini tâkib edecek, «Amma benim pehlivanım...» dedi mi? «Buyur ustâcim!» hazır olacak. Hele bir dalyan muhaveresi vardır. Bunu kadın seyirciler olan yerde yapmazlar.

— Neden?

— Tekmil yutturmadır, bende yazılısı vardır, hattâ bazı hünerleri de bilirim. Evvelâ sirkaf dedikleri el çabukluğunu öğrenmek lâzımdır.

— Molla Bey! dedim. Bir yardak olsa hokkabaz oynatabilir misiniz?

— Âlâsını oynatırım ama... oynatmam.

İsmet Molla'nın büyücek bir defterde topladığı bu hokkabaz muhavereleri acaba ne oldu?

Eski devrin yerine konulmayan bu noksanı bugün telâfi edilmese dahi nükte ve cinas bakımından birer şâheser olan muhavereler zevâle uğramış bir san'at hakkında bugünkü nesle bir fikir verecek mâhiyette vesika teşkil ederdi.

İsmet Molla'nın en büyük zaafı torunu Abdülhakim idi. Ne zaman ondan bahsetse sesi titrer, gözleri sulanır, teessüre biraz mukavemet etmek ister, fakat çocuğun hasreti bütün tahammülünü yıkar, onu hüngür hüngür ağlatırdı.

Mahmud Şevket Paşa hâdisesi üzerine İstanbul muhalifleri Sinob'a gönderilmişti. Haydar Molla'nın da suikasd fâilleri ile ahbab oluşu, onu da sürgünler kafilesine sokmuş, İsmet Mollanın oğlu amcasının tevkif edildiğini görünce :

— Ben amcamdan ayrılmam!

Demiş, onu da tevkif etmişler. İsmet Molla da :

— Ben oğlumdan ayrılmam! demiş.

— Öyle ise sen de gel!

Demişler. Bu suretle âilenin bütün erkekleri sürgün yolunu tutmuştu.

İstanbuldan ayrılmak bu bîgünah adamın bütün işlerini altüst etti. Türlü sıkıntılara mâruz kaldı. İstanbul'a döndüğü zaman kendini kolay kolay toplayamadı.

Nev'i şahsına münhasır orijinal, fakat iyi bir adamdı. Sultan İkinci Abdülhamid'e karşı sonsuz bir muhabbet ve merbutiyeti vardı. Haftada bir gün ezberlediği (mantık) dersini :

— El mantıku âletün kanuniyetün...

Diye başlayarak saatlerce okur ve bunun sebebini de şöyle izah ederdi :

— O kadar emek verdim. Öğrendim. Okumazsam unutacağım...

Allah ona gani gani rahmet etsin.

KADİRGALI KÖR EMİN BEY

Onun ismine bir «Bey» kelimesi ilâve etmezsem bu adamı bu lâkabla kabadayılar zümresine sokamam. Çünkü bâzı lâkabların, isimlerin şahsiyetlerde rolü vardır. Kör Emin, cesurdu, eli ayağı, tutardı. Bir iki vak'asına, hattâ ölümüne şâhid oldum.

Uzunca boylu, geniş omuzlu, pençesi kuvvetli bir adamdı. Kabadayılık âleminde şöhreti Balıkpazarında meyhane dönüşünde azılı Rumlarla olan kavgasıdır. Ekseriya yapayalnız gezerdi, son noktaya gelmeyince de elini bıçağa atmazdı.

Bir kumar meselesinden dolayı, meşhur kasa hırsızlarından Tekirdağlı Kıllanti ile dört arkadaşı Emin'i Galata Balıkpazarının tenha bir sokağında sıkıştırdılar. Mücadele ölüm dirim meselesiydi. Vaziyet gayet tehlikeli idi.

Emin, münakaşayı kısa kesti, arkasını duvara vererek :

— Ulan köpoğluları! dedi, siz beş kişisiniz, ben yapayalnızım, ne haltedecekseniz edin de iş bitsin...

Kıllanti'nin elindeki beyaz menevişli tabanca havagazı fenerinin sönük ziyası ile pırıl pırıl parlıyordu.

Kıllanti, tabancayı kaldırdı, Emin'in yüzü ile silâhın arasında mesafe pek kısa idi.

— Çeksene ulan!.. Ne bekletiyorsun?

Kıllanti, beş defa tetiği çekti. Dünyada emsâline ender tesâdüf edilir bir tâlih eseri olarak fişekler ateş almadı. Emin :

— Bitti mi? dedi, şimdi sıra benim...

Koltuk altından çıkan saldırma Kıllanti'nin yüzünü sol kulağından çenesine kadar doğradı. Ondan sonra hırsızın arkadaşlarından birinin bıçaklı eli yine bir saldırma darbesi ile yanına düştü. Üçüncüsü yüzünün yanından geçen bıçağın sünnetlemesinden kurtulmak için kendini geriye attı.

— Aman vire Emin Bey! Kıyma bana...

Ötekiler de kaçtılar.

Kıllanti, duvara dayanmış, sarkan yanak etini eliyle tutmuş, inliyor, Emin de arkalarından bağırıyordu:

— Ulan nereye gidiyorsunuz? Mastoriyi de götürün.

Sonra yaralıya döndü. Kıllanti, sağ eliyle yanına yaklaşmamasını işaret ediyor, anlaşılmaz kelimelerle canını kurtarmak istiyordu. Emin :

— Bu kalp fişekleri de nereden buldun? Benden sana nasihat... Bir daha dolma tabanca kullan. Haydi orakali...

Pardesüsünün cebinden çıkardığı mendille saldırmayı sildi, kınına koydu, hiçbir şey olmamış gibi yavaş yavaş caddeyi tuttu ve bir arabaya atlıyarak semtine gitti, ertesi gün de Galata Gümrüğündeki vazifesi başında bulundu.

Vak'a zabıtaya aksetmedi. Fakat İstanbul muhitinde dillere destan oldu. Kendisi ile görüştüğüm zaman :

— Emin Bey, dedim, böyle beş kurşunun da ateş almaması nasıl olur?

— Oldu işte...

— Yoksa herifin arkadaşlarından biri hıyanetlik olsun diye tabancaya kötü fişek mi koydu?

— Bilmem...

— Öyle ya... Bunların aralarında böyle rekabetler olabilir.

— Bunu neden yapsın?

— Kıllanti'yi öldürtmek için.

— İyi ama ben herifi öldürmedim ki... Öldürebilirdim, mahsus öldürmedim.

— Sebep?

— Böyle vak'alarda ölüm, pek çok hakikatleri örter. Adam, Allah etmesin hem kaatil olur, hem de kancıklıkla vurdu filân derler. Ama böyle dövüşün dışına çıkaracak şekilde yaralarsan ondan sonra artık onun kaptanlık defterinden ismi silinir, günden güne kötüler. Önüne gelen döver, söver, nihayet rezil olur. İnanır mısın? Kıllanti tabancayı suratıma doğrultup da şak diye tetiği çektiği zaman...

— Korkmadın mı?

— Sus... O ne biçim lâkırdı o? Allah inandırsın kalbime öleceğime dâir bir şüphe gelmedi. Onlar işi bitmiş addediyorlardı. Zannedersem tabancanın patlamaması da onları

şaşırttı. Kimbilir? Üstümde muska filân var sanmışlardır, fakat bu hayret, ne kadar kısa olursa olsun bana taarruza geçmek fırsatını verdi.

— Nasıl oldu da zâbıtaya aksetmedi?

Dedim. Emin :

— Zâbıtaya aksetmez olur mu? Belki gayri resmî surette aksetmiştir. Fakat Kıllanti gidip de şikâyet edemezdi.

— Neden?

— Neden olacak? Herif kasa hırsızı, belki mahkûmiyeti de var. Zorla kendini kodesletecek değil ya...

— Kolu kesilen?

— Kolu kesilenin de kolu kopup da yere düşmedi ya... Ben kasap mıyım? Koyundan döş mü çıkarıyorum a beyim? Sâdece kol bir daha işlemiyecek şekilde yanına sarktı. Zâten sonra da çolak kaldı. Meşhur Çolak Panani budur işte.

Bu vak'a, Kör Emin'i birdenbire İstanbul'un kabadayılık muhitinde ön safa geçiriverdi. Ondan sonra artık kendisinden başka türlü bahsediliyordu.

Emin'in Galata Gümrüğünde memur olduğunu yukarıda söylemiştim. Emin, bu memuriyetten Meşrutiyete kadar ayrılmadı. Tensikat yapıldığı zaman o da çokları gibi kadro hârici kaldı, fakat bundan hiç müteessir olmadı, tazminat aldı, çekildi.

Ondan sonra artık tam mânasıyla Beyoğlu âlemine daldı. Emin sayılı kumarhânelerden hisse almıyor, doğrudan doğruya kendi tuttuğu evde kumar oynatıyordu.

Ona rakip olan bitirim yerlerinden oyunu bozmak, yahut ufak bir haraç almak için gönderilen ücretli külhanbeylerden birkaçı Emin'in sapartasını yediler. Bunlardan biri biraz dayatmak istedi. Emin sükûnetle :

— Oğlum, dedi, ben sana haraç vermem.

— Ben haraç istemiyorum. Arada beni iyi et... diyorum.

— Onu da yapmam. Yalnız bana iyi oyuncu getirirsen senin zarına bakarım.

— Ben enayi tellâlı değilim.

— Sen bilirsin... Başka türlü benden metelik alamazsın.

Dişlerin İngiliz çeliğinden kerpeten olsa burnumdan bir kıl koparamaz... Katalavis? Haydi şimdi çöz palamarı.

Palamarı çözmek istemiyenler, haraç için Emin'e başvurduklarına vuracaklarına pişman oldular.

Bu suretle ufak bitirim yerleri de birer birer Emin'e katıldılar, Beyoğlunun en kuvvetli kumarhânesi onun işgal ettiği ev oldu.

Emin, saçmadan toplamanın mümkün olmıyacağını bildiği için icâb edenlere para verirdi. Sanki ayrı bir istihbarat servisi vardı. Meselâ, biri oyuna girmiş, serbest oynuyor, her ele de gidiyor, onun hakkında ufak bir tahkikat yapılır. Netice müsbet olursa oyun dağılacağı zaman :

— Yeriniz belki uzaktır, size oda hazırlandı, buyurun istirahat edin...

Denilir ve hakikaten istirahat esbabı da temin edilirdi. Bu suretle paralar suyu çekinceye kadar ona ikramda kusur edilmez. Kumarbazın dip sularda yüzmeye başladığı görülünce nasihatler edilir :

— Bu kumar bir belâdır. Bunda kim kazanmış? Masanın etrafına birbirinin eline giden on kişi ceplerinde onar bin lira ile otursunlar. Bir gecede hepsi temizlenir, bütün para ganyota gider. Oynamayın bu oyunu... Paranıza günah.

Fakat bu hakikatler dâima sona bırakılırdı.

Emin, kumar oynamaz, yalnız oynatırdı. Evvelce münasebette bulunduğu mümeyyizler, kalem müdürleri ve yüksek memurlarla temâsını muhafaza etmişti. Arada eski kalem arkadaşları kendisine ziyarete gelirler, onlara ziyafetler verir, rakı sofraları hazılatır, oyuna meraklı olanlara ev nâmına avans yaptırır, gönüllerini almasını bilirdi.

Bunlardan bâzılarının dostları olur, kadın yüzünden bir ihtilâf zuhur ederse Emin, eski hukuka dayanarak onları himâye eder, arkadaşının rahatını kaçıranları ürkütürdü.

Kumarhânesinde Emin'i görmek, onunla görüşmek bir mesele idi. Oyunculardan bu iltifata nâil olanlar bundan bir gurur hissederlerdi.

Hayatı gayet muntazamdı. Hava sokağında dört katlı

büyük bir ev tutmuş, en üst katını kendine tahsis eylemişti. Aşçısı ile, uşağı ile bir kalantor hayatı sürüyordu.

Birinci katta bakara salonu cayır cayır para kesiyordu. Arada salona iner, oyuna bir göz atar, ondan sonra oyunu idare edenlerden birini çağırır, sorar :

— Nasıl?

— Fena değil beyim, bir aralık tavsıyordu, Keresteci geldi... Yeniden parladı.

— Kazanıyor mu?

— Evvelâ biraz verdi. Şimdi zararını çıkardı.

O zaman müdahale lüzumunu anlar, yavaşça oyun salonuna girerek paralı oyuncuyu ne pahasına olursa olsun alıkoymak için gider :

— Safalar geldiniz beyim... Tâlih biraz güldü mü?

Bu iltifata nâil olan oyuncu :

— Fena değil, Emin Bey... Başlangıçta kötü gitti. Bir ele tutuldum... Şimdi zararı çıkarmış gibiyim. Ufak bir şey kaldı, onu da çıkarırsam bu akşam için bu kadar kâfi.

Emin hiç bozmaz :

— Doğrudur. Şu fişleri değiştirsinler.

Der ve parayı fişe tedbil edenleri çağırarak :

— Sotiri! Beyefendinin fişlerini al... Değiştir. Temiz ve büyük para ver.

Emrini verir, ondan sonra :

— Size bir nargile getirsinler, kahveyi nasıl emredersiniz?

Nezaketinde bulunur. Nargile, orada kalmaya bir sebep teşkil eder. Kumarbazın eğlence kabilinden tekrar ufak ufak oyuna başladığını görünce onu hıza getirmek için:

— Elinize elli lira koyayım. Bakalım ne olacak?

Gibi bir ortaklık teklif eder ve nihayet ne yapıp yapıp paralı oyuncuyu masadan kaldırmamak çaresini bulurdu.

Oyuncu temizlenirse, arkası geleceğini de ümit ederse :

— Belki yanınızda para yoktur. Buyurun şu yüz lirayı alın... Sonra hesaplaşırız.

Derdi. Böyle ellilik, yüzlük yemlemelerle binliklerin ganyot kutusuna girmesi sağlanmış olurdu.

İstanbulun, kumar dalaveresi ile geçinen profesyonel hilebazları vardı. Bunlar dışarıda enayileri boğarlar, paralarını alırlar, (Kılıç) yâhut (Harbi) denilen hilesiz oyunda heyecan duymak için bütün paralarını kaybederlerdi.

Böyle tanınmış hilebazlardan biri gelirse derhal Emin'e haber verilirdi. O zaman fendbazı çağırtır :

— Bana bak! der, paran var mı?

— Var.

— Âlâ... İstediğin gibi oyna... Ama ufak bir kolpo yapmaya kalkarsan ananı bellerim.

Bunlardan bir (Amerikalı Yani) vardı. Bütün hayatı İstanbul ile Amerika arasında işleyen büyük vapurlarda poker oynamakla geçtiği için kumar muhitinde ona (Amerikalı) lâkabı verilmiştir. Bir gün evinde adamlarından biri Emin'e:

— Amerikalı Yani temizlendi. Dikkat ediyorum: İki defadır dokuz çıkarıyor.

Emin :

— Kâğıt bitince çağırın bana!

Dedi. Biraz sonra fendbaz geldi.

— Yani! Ben sana ne dedim?

— Ne dedin beyim?

— Paran varsa... İstediğin kadar oyna. Fakat burada, benim yerimde sana adam boğdurmam demedim mi?

Amerikalı Yani, inkâr etmedi :

— Emin Bey, iki defa yaptım.

— Neden?

— Param bitmişti.

— Paran bittiyse oyundan çıkaydın.

— Nasıl çıkarım beyim. Tam iki bin lira verdim.

Emin güldü :

— Ulan taş mı attın ki kolun ağrıdı. Bir yerden aldın bir yere verdin. Şimdi gidersin, bir boğuntu daha yaparsın, iki bin lira daha getirirsin. Şimdi, çek arabanı...

— Emin Bey, gideceğim ama, sana bir lâfım var.

— Söyle...

— Bir gece müsaade et.

— Neye müsaade edeyim?

— Bir gececik işleyelim.

— Olmaz. Müşterilerimi sana kestirmem. Hem sen çok tanınmışsın. Buraya geldiğini bile istemiyorum.

— Ben gelecek değilim Emin bey...

— Kim gelecek?

— İstanbul'da hiç tanınmamış bir adam.

Emin güldü :

— Ulan! dedi, İstanbul fendbazların kaynak yeridir. Tanınmaz olur mu?

— Tanınmaz Emin Bey...

— Kim bu yadigâr?

— Buralı değil, Yunanlıdır...

— Şimdiye kadar bir yerde işledi mi?

— Ne gezer? Buraya geleli üç gün oldu, daha kız oğlan kız...

— İnanayım mı?

— İnan be Emin Bey... Hem efendi adam...

— Ha bakalım, herifi bir de Şûrâyı Devlet âzâsı yap...

— Değil ama mühendis...

— Ne mühendisi?

— Makine mühendisi.

— Yani... Sen de bana makine yapıyorsun galiba.

— Hiçbir makine yapmıyorum. Yarın sana getireyim gör.

— Göreyim... Aklım yatarsa...

— Yatar, kimse çakmaz.

— Ama burada yaptırmam ha...

— Nerede istersen orada yaptır, yeter ki para olsun.

— Daha bir şey vâdetmiyorum, gördükten sonra söylerim.

— Hay ağzını öpeyim.

Ertesi gün için sözleştiler. Amerikalı Yani, dediği saatte

geldi. Yanında uzun boylu, sarı bıyıklı, hafif topalladığı için yürürken bastonuna dayanan bir adam vardı.

— Mühendis Hristaki!

Dedi, selâmlaştılar.

Amerikalı Yani hemen maksada girdi :

— İşte Emin Bey, size bahsettiğim mühendis budur.

Emin, siyah kruvaze ceketli, siyah yelekli, çizgili pantalonlu adama baktı, pek bir şey anlamadı.

— Bunun mârifeti nedir?

Dedi. Amerikalı Yani :

— Krupye ne kâğıt verirse versin o, bir dokuz çıkarır.

— Palamut mu koyar?

— Ne münasebet? Bu zamanda artık palamutu yutacak kumarbaz kaldı mı ya?

— O halde ne yapıyor?

— Makine Emin Bey... Makine. İşin kolayı var, aşağıdan bir bakara kutusu getirt. Ben kâğıt vereyim, siz karşılıklı oynayınız, görürsün.

Kutuyu getirttiler, makineci fendbaz, dört ellik kâğıt aldı. Yani :

— Müsaade et de evvelâ gizli yapsın. Sonra sana her tarafını anlatır.

Yunanlı Mühendis, bir kelime Türkçe bilmediği için Yani tercümanlık yapıyordu. Fendbaz bir köşeye çekildi, kâğıtlar lâzım gelen yere yerleştirildi. Masanın başına geçtiler. Kâğıtlar verildi, mühendis, kâğıtları aldı, avucunda tuttu. Sonra açmadan Rumca :

— Dokuz!

Dedi, çevirdiler, hakikaten bir yedili ile bir ikili idi. İkinci, üçüncü eller de böyle oldu.

Emin hayretler içindeydi. Yani, gülerek soruyordu:

— Nasıl? Bunun piyastos olmak ihtimali var mı?

Emin, kurnaz geçindiği halde bunun sırrını anlayamamıştı.

— Söyle bakayım... Yani, bu nasıl oluyor?

— Emin Bey, sana makine dediğim zaman inanmadın... Bu iş bir makinedir.

Yani mühendise, Emin'in bu âleti görmek istediğini söyledi. Fendbaz başıyla muvafakat işareti vererek evvelâ ceketini çıkardı. Kolalı beyaz kolluklarının biraz geniş olması dikkati celbediyordu. Fakat, bu ancak ceketsizlikten farkedilebiliyordu. Kollukları çıkardı, gömleğin takma olan kollarını da çıkardı. Kolun iç tarafında maşa şeklinde bir cihaz bulunuyordu. Makine mühendisi yeleği de çıkardı. Yeleğin iç astarı, yaylar, teller, plâklarla teçhiz edilmişti.

Emin :

— Yapsın bakalım!

Dedi. Mühendis, kâğıtları avucuna aldı. Hemen koldaki maşa avucuna iki kâğıt getirdi, verilen kâğıtları aldı götürdü.

Emin, şaşmış kalmıştı.

— Yani! Bunu nasıl işliyor?

Yani :

— Kundurasının ökçesinde çelikten ufak bir kroşe var. Oraya ince bir ipek kordon takıyor. Kordonun öbür ucu, arkadan makineyi işleten yaya bağlıdır. Kâğıtları ele alınca ayağını bir kere oynatmakla maşa koldan giriyor, geniş kolluklara takılmadan hazırlanmış kâğıtları veriyor, ötekileri alıp götürüyor.

— Ses çıkmıyor mu?

— Ufak bir gıcırtı olur ama kimse anlamaz.

— Bu makineyi kendi mi icâd etmiş?

— Evet... Bu adam Yunanistanda iyi bir familyadandı. Babasından büyük miras kaldı, hepsini de kumarda yedi, bitirdi. Şimdi kumardan intikam alıyor. Düşüne düşüne bu makineyi yapmış... Sana makine dediğim zaman bana inanmıyordun. Nasıl? Yalan mı söyledim?

— Yani, bu herifin elinde böyle bir iş varken dünyanın neresine gitse önüne kimse duramaz. Buraya neye gelmiş?

— Emin Bey, parası yok parası... Evvelâ sermaye lâzım, sonra iyi bir gardrop ister. Ben Amerika seferi yaptığım için

bilirim. Günde üç kostüm değiştirmeli. Bunun akşamdan sabaha yiyeceği yok. Biraz yükünü tutarsa Monte Karlo'ya, (Sporting Klüb'e) gidecek. Gazinoda bakara yoktur ama, (Sporting Klüb) de bakaranın şekeri var.

— Desene... Evvelâ bizi temizliyecek.

— Ne yapsın? Borç harç buraya kadar gelebilmiş... İnan sözüme, otelinin parasını da ben veriyorum.

Emin düşünüyordu.

— Ey Emin Bey, söyle bakalım. Kabul mü?

Emin :

— Bu gece düşüneyim. Yarın cevap veririm, dedi.

Ertesi sabah erken erken Hava sokağına düştü. Emin, o gece hiç uyumadığı için yataktaydı. Uyandırdılar, Yani'nin geldiğini haber verdiler.

— Gelsin!

Dedi. Yani :

— Affedersin Emin Bey, dedi, seni rahatsız ettim, Dün akşam, düşüneyim, dedin de...

Emin, yatakta doğruldu.

— Düşündüm, Yani...

Amerikalının gözleri parladı.

— Evet mi, hayır mı?

— Evet.

— Hay yaşa Emin Bey.

— Yalnız benim bâzı tekliflerim var.

— Ne olursa olsun hepsini kabul ediyorum.

— Acele etme. Olur ki işine gelmez.

— Gelir beyim. Sen söyle...

— Evvelâ sana bir şey sorayım: Beyoğlunda kumar yapan yalnız ben değilim. Neden bana geldin de meselâ Evrepidi'ye gitmedin?

— Mortink Klübe mi? Aman Emin Bey... Oraya paralı oyuncu gitmez ki... Hem oralara emniyetim yoktur.

— Pekâlâ... Şimdi şartlarımı dinle... Ben boğuntudan size yüzde on veririm.

— Çok az Emin Bey.

— Bak. Gördün mü? Daha ilk lâfda hoşuna gitmedi.

— Hoşuma gitmedi değil ama çok az. Bu işi başka kim yapabilir?

— Eğer kabul ediyorsan ötekileri de söyliyeyim. Etmiyorsan burada keselim.

— Kabul ediyorum ama, bana ayrıca yüzde on vereceksin.

— Sen çocuk mu oldun? Size yer bulacağım, müşteri temin edeceğim. Bir de üstelik yüzde yirmi vereceğim... Böyle şey olur mu?

— Bana yüzde beş, ona da yüzde on ver.

— Vermem. İkiniz ne yaparsanız yapın.

— Öyle olsun.

— Sonra kit'iyen para çıkmıyacak. Hep fişle oynanacak.

— Ona da peki. Fakat fiş yerine para verirlerse ne olacak?

— Ben sarrafa tembih ederim, hemen değiştirir.

— Başka?

— Oyundan sonra fişleri sayıp bana verecek.

— Tamam.

— Ertesi gün de hesabı almak için buraya yalnız gelecek.

— O da iyi.

— Dahası var: Benimle iş gördüğü müddetçe kimse ile görüşmiyecek.

— Neye görüşsün?

— Sibyan Mustafa, Çurçur Sâdık gibi herifler haber alırlarsa öteye beriye götürürler. Başka iş biliyor mu?

— Gayet ustaca isfoli çekiyor.

— Tam ötekilerin işi...

— Merak etme. Hepsine mâni olurum.

— Pekâlâ... Bir kaç gün sabredin. Ben işi düzenine koyarım.

— Eksik olma beyim... Yalnız senden bir ricam daha var.

— Nedir?

— Bize biraz para ver. Ben temizim... O, benden beter.

— Yani! Elinde kâğıt dile geliyor da nasıl parasız kalıyorsun?

— Bilmez gibi söyleme Emin Bey... Harbide veriyoruz.

Emin, başucundaki komodinin gözünü çekti. Bir yüzlük aldı. Yani'ye uzattı.

— İlk oyunda bunu sayışırız.

Yani, kapıdan çıkarken:

— Ben size nereye geleceğinizi bildiririm. Ondan evvel kat'iyen buraya gelmiyeceksiniz.

— Mühendis yalnız gelirse ne yapacak? Dil bilmiyor.

— Ben ona tercüman bulurum.

— Haydi... Eyvallah Emin Bey.

— Güle güle.

Emin, o gün hazırlıyacağı oyunda kimlerin bulunacaklarını düşünmeğe başladı. Bu oyun için hem hatırlı, hem meraklı, hem zengin adamlar lâzımdı. Evvelâ hatırına Raif Bey geldi. Gümrükte mühim bir memuriyette bulunan bu adam, Emin'in dostlarındandı. Bakarada fazla kaybedecek bir serveti yoktu, fakat hatırlı bir zattı. Ondan sonra Keresteci Misak, Yâver Şahap, Terzi Fransuva, Mimar Mükerrem Bey, Şark İthalât Şirketi Müdürü Abeles, Giresunlu fındık tüccarı Râsim Bey, Armatör Kâmil Bey, Eczâcı Kovalakidi, Gümrük Komisyoncusu İhsan Bey, eski şube şeflerinden Kâni Bey, Avukat Kudsi Bey, akar sâhibi Selim Bey, icrâcı Kovalakidi, Karamanlı Andon, kömür tüccarı Hüsnü Bey, Kirkor Taşçıyan, manifaturacı Aseo...

Bunlar paralı kumarbazlardı.

Her biri, bir kere yakalanırlarsa bir kaç bin lira bırakabilirlerdi.

Oyun için muntazam bir apartman bulmak icap ediyordu. Bunun için Arabacı Sava'nın karısının Parmakkapı'daki apartmanı pek münasipti. Emin, kocası öldükten sonra, Madam Sava'nın kızı ile işgal ettikleri apartmana gitti.

Madam Sava, Emin'i görünce sevindi, çünkü Emin'in bo-

şuna gelmiyeceğini biliyordu, salona aldı... Kahve, tatlı ikram etti, hâl hatır sordular.

— Madam Sava! dedi, bir akşam bir oyun yapacağız...

Kadın :

— Şeytanınız bol olsun, dedi, acep size ne yardımım olabilir? Oyuncu dersen, benim pokercilerden para çıkmaz.

Emin :

— Senden oyuncu istemiyorum, bende kalantor oyuncu var, yalnız bu adamlar her yere götürülmez, bu da devamlı olacak bir şey değil. Bunun için senin apartmanı istiyorum.

Kadın düşündü :

— Olur, dedi, yer parasını ganyottan mı çıkaracaksın... yoksa kesim bir para mı vereceksin?

— Nasıl istersen...

Madam Sava :

— Ben ganyotla uğraşmak istemem. Bakarsın birinin parası biter, borç alır, yarın getiririm der, buradan çıkınca ayılır, vermez. Bizim para da gider. Aramızda teklif yok... Ne zaman olsa ben senden alırım, ama seni de üzmek istemem.

Emin :

— Peki, dedi, sana toptan bir şey vereyim. O gece için bana burayı bırak.

— Olur Emin Beyim.

— Çocuğun adını koyalım. Ne vereyim?

— İki yüz lira.

— Kabul ettim.

— Hangi akşam geleceksin? Bir gün evvelinden haberim olsun.

— Sana haber veririm.

— Hizmetçi, uşak, sen mi getireceksin? Yoksa bizimkileri bırakayım mı?

— Seninkileri bırak, daha iyi olur?

Emin, cebinden yüz lira çıkardı:

— Buyur, yarısını peşin vereyim.

— Hepsini birden sonra versen daha iyi olur.

— Neden?

— Bakarsın oyun yapmaktan vazgeçersin, parayı geri vermek lâzım gelir, ben de yemiş bulunurum.

— Vaz geçersem bu yüz lira sana ufak bir hediyem olsun.

Oyunculara haber gitti. O akşam için Madam Sava'nın apartmanında her şey hazırlandı. Yunanlı Mühendis, herkesten evvel gelmiş, bir kenarda yudum yudum konyağını içiyordu. Yanında Emin'in itimad ettiği kuyumcu Petri vardı. Onunla konuşuyorlardı.

Krupye olarak Şişman Nobar'ı angaje etmişlerdi. Geniş salonda yeşil çuha kaplı masa bekliyordu. Dâvetlilerin çoğu gelmişti, oyuncular, her zaman olduğu gibi masaya oturmak için biraz nazlandılar. Kimisi :

— Bu akşam fazla kalamam, diyordu, bir iki el banko diyeceğim, ondan sonra Abbas yolcu.

Emin, bu kolpoları gayet iyi bilirdi. Kalamam diyenlerin sabahladıklarını, akşamladıklarını çok görmüştü.

Evvelâ kendisi masaya oturdu. Krupyenin arkasında ayakta duran sarrafa işaret etti :

— Beş yüz liralık fiş ver!

Fişleri istif ederken :

— Elli lira var...

Dedi. Krupyenin parayı saymasına lüzum kalmadan, daha oyuna oturmayan oyunculardan Misak olduğu yerden:

— Banko!

Dedi. Krupye kutudan kâğıtları çıkardı. Misak :

— Çeviriniz! dedi.

Krupye puntonun kâğıtlarını açtı. Hakikaten bir sekizdi.

Emin, bir tarafı koyu renk gözlüğünün altından Misak'a doğru baktı :

— Keresteci! dedi, kâğıdı tersinden mi okuyorsun? Sekizle kazanılmaz. Senin elli liranı benim açacağım şu dokuz kazanacak.

Kâğıtları çevirdi. Bir suratla bir kupa dokuzlusu idi.

Görenler bir kahkaha kopardılar.

— Yaşa be Emin Bey... Şu kefereye haddini bildir.

Emin :

— Yüz lira oldu... Haydi bakalım.

Misak yine :

— Banko!

Dedi. Emin :

— Yapma be Misak, Acırım sana...

— Yakanı bırakmam Emin Ağabey.

— Yazık olur, kereste deposuna...

— Hiç korkma... Onu ben bile tüketemedim

Kâğıtlar verildi. Misak :

— Kâğıt veririm.

— Hah şöyle... O hup sadâyı işitelim.

Emin, kâğıdına baktı.

— Zahmet etme, dedi, abataj.

Misak, cebinden yüzlüğü çıkardı, gülerek masaya attı.

Oyuncular, yavaş yavaş iskemleleri işgal ediyorlardı.

Oyun, birden parladı. Emin, bir kaç el daha geçti. Bankoyu bıraktı, altında oturan satın aldı ve düştü.

Keresteci Misak :

— Dört yüz liramı aldın, alacağın olsun.

Diyordu. Yunanlı mühendis Emine bakıyor, işaret bekliyordu.

Emin, masanın donandığını ve artık oyunu yürütmek için kendisine lüzum kalmadığını anlayınca fendbazın yanında oturan Petri'ye, diğerlerine duyuracak bir sesle :

— Terzibaşı, dedi, ben kalkıyorum... Gel istersen yerimi al.

O da aynı yüksek sesle cevap verdi :

— Bu akşam ben oynamıyacağım. Bizim misafir oynasın.

Yunanlı, yerinden kalktı, bastonuna dayana dayana masaya yaklaştı, iskemleye oturdu. Petri de bir iskemle alarak yanına yerleşti. Mühendis, pantalonunun paçasını düzeltir gibi yaparak ince kordonu ökçesindeki minimini çengele iliştirdi ve bekledi. Hiç bir ele banko demeyerek sırasını

gözlüyordu, el kendisine gelince yüz liralık bir fiş sürdü. Krupye :

— Yüz lira var.

Hemen altında oturan Mimar Mükerrem Bey :

— Banko!

Dedi. Deminki kaybın hızı ile Keresteci :

— Ellisine beni al!

Dedi. Mimar Bey :

— İlk bankoma adam almam. Kendi şansıma gidiyorum.

Kâğıtlar verildi. Fendbaz, masanın üstünde duran sol eline sağ eliyle kâğıtları geçirdi. Puntonun kâğıdına bakmasını, hattâ file yapmasını bile bekledi. Mükerrem Bey :

— Kart!

Kendisi kâğıdı çevirdi.

Krupye elindeki paletle fişleri yayarak :

— İki yüz lira var.

— Süvivi...

Yine kâğıtlar verildi. Mimar, kâğıtlara ufak bir kaydırma ile baktı.

— Sekiz.

Yunanlı kâğıdı açtı :

— Dokuz.

Krupye, hemen ganyotu ayırdı, kutuya attı :

— Üç yüz ve küsur lira... Kim banko diyor?

Mimar :

— Yakalandık, dedi, ver bakalım. Misak Efendi! Yarısına alırım.

— Kabul. Zâten iki abatajdan sonra banko düşermiş.

Tekrar kâğıtlar dağıtıldı. Mimar :

— Kâğıt almam...

Fendbaz kâğıdı çevirdi. Bir yedili ile bir ikiliyi masanın üzerine yanyana koydu.

— Dokuz.

Misak :

— Yâhu! Trapolada dokuz kalmadı.

Petri, ayakta oyunu seyreden Emin'e bakıyordu. Emin, gözlüğünü düzeltti. Bu işaret «kâfi» demekti.

— Pas la men...

Şişman Prezenti, mal bulmuş Mağrıbî gibi atıldı :

— Arttıran yoksa ben alıyorum.

Mira :

— Banko! Banko!

Diyordu. Keresteci :

— Mükerrem Bey... Yine beraber miyiz?

— Öyle olsun.

— Öyle olsunu var mı ya? İnsan düştüğü yerden kalkar.

Kâğıtlar verildi. Prezenti :

— Ne yapıyorsun?

Mükerrem Bey, masanın üzerine bir dokuz atarak :

— Paraları alıyorum.

Dedi. Misak :

— Hay yaşayasın... Beyim. Bu el de almasan bizim bina yıkılmıştı. Bereket versin merametini iyi yaptın.

— Daha zarardayız.

— Aldırma. Kazığın ancak bir tutamını çıkardık.

Kutu şimendifer adına lâyık bir sür'atle oyuncuların önünde bâzan kısa, bâzan uzunca duraklamalarla yürüyordu.

Bir, iki saat sonra oyun bütün hızını almıştı. El dolaşıyor, Yunanlı fendbazın önüne geliyor, o da, oyunun aldığı şekle göre mütevâzi denilecek bir para ile meselâ yüz lira ile çıkıyor, beş yüz lira yaptıktan sonra eli bırakıyordu.

Bu suretle o gece dört bin lira net bir kazanç vardı, ganyot da bin lira yazmıştı.

Oyun sabaha kadar devam etti. Hattâ gün ışıdığı halde devam ediyordu. Hilekâr mühendis, yine Emin'in işareti ile oyunu bıraktı, masadan kalktı, elindeki fişleri değiştirmek bahanesiyle sarrafa verdi. Emin, Petri'yi çağırdı.

— Sen, bunu al, oteline götür. Ben bugün öğleden son-

ra gelir hesap görürüm, sen de orada bulun, Amerikalı Yani de bulunsun.

Dedi. Bir kâğıt tanziminde ikisi de yavaşça çekildiler.

Mühendisin masadan kalkması oyuncuların dikkatini celbetmedi. Emin, hemen onun yerine oturdu. Bir iki turdan sonra kaybedenler çekildi. Bâzısı oyuna devam için kasadan para istikraz etmek istedi. Emin atlattı :

— Oyun tavsadı, dedi, zararı çıkaramazsın. Akşam Hava sokağına gel, orada sana muayyen bir şey vereyim, burada veremem... Çünkü daha Madam Sava ile hesap görmedim.

Salon boşaldıktan sonra Madam Sava geldi.

— Sabahlar hayrolsun Emin Bey...

— Hayrolsun Madam.

— Oyun pek hızlı imiş...

— Yok canım, her vakitki gibi... Ganyot bin lira yazdı..

— Bin lira fena mı Emin Bey?

— İki yüz sana, yüz lira yenilen, içilen... Yüz lira da uşaklara verince ne kalır?

— Altı yüz lira kalır.

— Ya ufak tefek ikrazlar ne olacak? Hepsi çıktıktan sonra kazanç üç yüz liraya iner. Sen söyle... Üç yüz lira için bu kahır çekilir mi?

— Çekilir Emin Bey, dedi, burada pokerden yirmi lira çıkaracağız diye saatlerce uğraşıyoruz.

— Öyle ama, seninki akmasa da damlıyor.

— Bunu bir daha yapmıyacak mısın?

— Bilmem. Belli olmaz... İşi bilir.

Madam Sava :

— Emin Bey... dedi, evim her zaman emrinizdedir. Yalnız bundan sonra bana kesim para verme... Ganyottan hisse alayım.

— Ben sana teklif ettim, kabul etmedin. Bundan sonra oyun yaparsam, dediğin gibi olsun. Haydi Allahaısmarladık.

Beyoğlu yeni uyanıyordu. Bursa sokağındaki sabahçı

kahvesinin önünde Beyoğlunun daimî tipleri, «tatlı dil, güler yüz» diye baş söğüşü satan Yordanın tablasının etrafında toplanmışlar, gazete kâğıdının içine koyup uzattığı söğüşle ekmeği cümbüşlüyorlardı.

Evrepidi'nin bitirim yerinden çıkan kumarbazların ortasında Paskalya Sâmi, Yordan'a :

— Ulan! Diyordu. Tatlı dil güler yüz diye söğüş satıyorsun, lâfın biber gibi, suratın asık... Bunun neresi tatlı dil, neresi güler yüz?

Yordan :

— Boş lâf etme! Diyor, sen benim dilimi, suratımı yiyecek değilsin. Söğüş yiyeceksin... Al şunu da zıkkımlan.

Uzaktan Emin'i gördüler.

— Uğurlar olsun Emin ağabey. Buyur kahve içelim. Yeni havadis var: Sâmi yine karı ile kavga etmiş.

Emin güldü :

— Bohçası koltuğunda mı?

Sâmi :

— Hangi bohça? Bu sefer paketle fırladık. Gel, otur da sana anlatayım.

— Yorgunum. Gideceğim...

— Ama anlatacağımı bir bilsen.

— Nedir?

— Râmiz'in edebsizliğini anlatacağım. Az kalsın kaatil olacaktım... Mesele namusa dokunuyor.

— Büyük söz söyleme Sâmi. Çarpılırsın.

— Vallahi de öyle.

Emin, bir yer iskemlesi çekti, oturdu.

— Anlat bakalım.

Sâmi şöyle anlattı :

— Ben, Bomonti'de babadan kalma evde ihtiyar annemle oturuyorum. Bir gün Râmiz benim Adada kaldığım bir akşam yanında bir kadınla bizim eve gelir, kapıyı çalar, annem açar, Râmiz'i tanıdığı için :

— Hoş geldin Râmiz Bey. Buyurun...

Der. Râmiz :

— Sâmi yok mu? Biz refika ile misafir gelmiştik.

— Aman evlâdım. Sâmi yoksa ben varım ya... Burası sizin eviniz. Rica ederim, buyurun.

Diye ısrar eder, girerler. Anneciğim, yemek hazırlar, puf böreği yapar.

Mahallebiciden tavukgöğsü getirtir, izzet ikram eder, yerler içerler, yemekten sonra dereden tepeden sohbet ederler, nihayet misafir odasına yatak serilir, Râmiz'e benim gecelik entarilerimden birini verir, yatma saati gelir. Kadıncağız «Allah rahatlık versin» der, odasına çekilir. Sabah olur, karı koca kalkarlar, kızarmış ekmek, sütlü kahve, rafadan yumurta, beyaz peynir, vişne reçelinden mürekkep kahvaltılarını ederler. «Sâmi'ye selâm söyle, valdeciğim» derler, çıkar giderler. Ertesi akşam eve gittim. Annem :

— Yazık Sâmi! dedi. Dün akşam Râmiz Bey, haremini almış sana misafir gelmiş.

— Vah, vah, dedim, keşke evde bulunsaydım.

— Merak etme... İkramda kusur etmedim. Misafir odasına pufla gibi bir yatak yaptım. Zannedersem pek rahat ettiler.

— Gece de mi kaldılar?

— O kadar yerden gelmişler... Hiç bırakılır mı? Sabah kahvaltılarını da yedirdim, öyle gönderdim.

— İyi etmişsin anneciğim...

— Bir iki hafta geçti. Bir akşam sular kararırken kapı çalındı. İndim, kapıyı açtım... Tanımadığım bir kadınla bir erkek.

— Ne istiyorsunuz?

Dedim. Kadın :

— Burası Sâmi Beyin evi değil mi? Dedi.

— Evet... Dedim, Sâmi Bey de benim.

Kadın mânalı bir tebessümle :

— O halde lûtfen şöyle durunuz da girelim.

— Nereye giriyorsunuz?

— Eve canım eve...

— Ne münasebet! Eve neye giriyorsunuz?

— Ne var? Bir mâni filân mı? Hani mahalleden şüphelendiler mi?

Sinirlendim :

— Ne söylüyorsun hanım? Anlamıyorum.

Biraz sokuldu :

— Yanımdaki adam zengin bir tüccardır. Eli açık hovarda bir adamdır. Sizi memnun eder.

Aptallığıma bak... Hâlâ anlamıyordum. Kadın hem böyle söylüyor, hem de içeriye girmek istiyordu.

— Kapının önünde fazla durmayalım, içeriye girelim. Ücret meselesini içeride konuşuruz.

Patladım :

— Kadın. Bilmediğim lisanı konuşma... Açık söyle... Ne istiyorsun?

Karı :

— Allah Allah! dedi, sanki bilmez gibi yapıyorsun. Çekil ayol da içeri girelim.

Pürhiddet sordum :

— Sen bu eve hiç geldin mi?

Geldim ya... Bir kere Râmiz Beyle geldik.

— Ey?

— Sizin yaşlı anneniz var, bize yemek hazırladı, sonra gecelik kaldık.

O zaman kafama dank dedi.

— Râmizin bundan bir iki hafta evvel beraber geldiği kadın sen misin?

— Öyle ya... Ha şunu bileydin.

— Sen onun karısı değil misin?

— Yoook... Kadıköy vapurunda tanıştık, tanıdığım bir ev vardır, dedi, beni aldı buraya getirdi.

Karı :

— Allah için söylemeli... Sizin ev, hiç öbür evlere benzemiyor, yemekleriniz çok lezzetli... Yataklar da tertemiz, çarşaflar sakız gibi.

O söyledikçe ben çileden çıkıyordum. Nihayet karıda ne kabahat vardı? Bütün rezaleti yapan Râmiz katırı idi.

— Hanım, dedim, senin yanlışın var. Burası öyle yer değildir.

O, anlamıyor, ısrar ediyordu.

— A... Yanlış olur mu? Geldik işte...

Nihayet zamparası lâfa karıştı:

— Canım ev kıtlığına kıran girmedi ya... Dedi, burası olmasın da başka yer olsun. Parası ile değil mi?

Hiddetten boğulacağım... Karı ile zamparayı savdım, zavallı annemin bir şeyden haberi yok... Boyuna:

— Kiminle konuşuyorsun Sâmi?

Diye soruyor. Evvelâ: «Bir şey değil...» dedim, fakat:

— Nasıl bir şey değil... Boyuna konuştunuz... Söylesene kim bunlar? Diye ısrar edince:

— Kim olacak? dedim. Bir zampara ile orospu gelmiş... Şimdi anladın mı?

— A... A... Üstüme iyilik sağlık... Dedi.

— İyiliği sağlığı bu... Râmiz Beyin sâyesinde kârhane açmadık mı? Müşteriler geliyor.

Annem:

— Çıldırdın mı oğlum, dedi, neler söylüyorsun?

— Doğrusunu söylüyorum. Geçen gün Râmiz bir karı ile gelmiş, sen de onları karı koca sanmıştın. Halbuki karı sokak orospusu... Râmiz de zamparası. Mükemmel burada yediler, içtiler, yattılar kalktılar. Bâri elin değmişken sabahleyin yer kirası alaydın...

— Sus! Fena oluyorum. Elim ayağım sapır sapır titriyor.

— Benim de demin yalnız elim ayağım değil, her tarafım titriyordu. Bu yaştan sonra senin ev sâhipliği edeceğin aklıma gelir miydi?

Annem birkaç defa geyirdi:

— Sana sus! diyorum... Dedi, şimdi üzerime heyheyler geliyor, altmış senelik namusum mahvoldu.

— O kadar mübalâğa etme... Canım, böyle şeyler olur.

Zavallı kadını güç teskin ettim.

— Sâmi! diyordu. Bu rezaleti hazmedecek misin?

— Eder miyim?

— Dur sandıktan babanın tabancasını getireyim. O köpeği bulduğun yerde vurup öldürmezsen bir mememden emdiğin süt kan, öbüründen emdiğin irin olsun.

Odadan fırladı, babamın koca Karadağ tabancasını getirdi.

— Al! dedi, haydi, göreyim seni...

Tabancaya baktım :

— Anne bunun kurşunları yok.

— Kazâ çıkmasın diye onları da başka sandığa koymuştum.

Gitti, kurşunları da getirdi, tabancayı öyle bir tarttım. Taşınır şey değil... Bir de hamal tutmak lâzım.

Uzatmayalım... Silâhı belimize kuşandık, sokağa çıktık. İstanbul kazan, ben kepçe... Evvelâ doğru Râmizin evine gittim, yok... Bir haftadır uğramıyormuş. Çıktığı kahveleri, Beyoğlunun bütün kumar yerlerini gezdim... Yok vesselâm, benim böyle sıkı sıkı aramam üzerine bâzıları soruyor :

— Râmizi ne yapacaksın Sâmi Bey?

Söyleyemiyorum ki... Kalemine gittim, yine yok... Arkadaşlarından biri :

— Râmiz Bey, memuriyetle Samsun'a gitti. Dedi.

— Ne vakit gelecek?

— Orada bir ihtilâs oldu, tahkikat için gönderildi.

Bir şey değil... Şimdi öfkem geçti. Görsem de bir şey yapamıyacağım.

Emin, kıs kıs gülüyordu.

— Sâmi! Tabanca ne oldu?

— Ne olacak? O kadar ağır ki kalçamı çarpıttı, çıkardım.

— Şimdi görsen ne olacak?

— Evvelâ ana avrat bir küfür edeceğim. Ondan sonra ağzını burnunu kanatacağım, bıyığını yolacağım. Rezil edeceğim.

— Bana kalırsa hiç üsteleme... İntikam almak için İs-

tanbulun bütün zamparalarına senin evi sâlık verirse fena olur.

Emin, Sâmi ile biraz daha şakalaştı. Kalktı, Sâmi'ye bir onluk toka ettikten sonra evin yolunu tuttu. Soyundu, yatağa girdi. Öğleye kadar uyudu. Öğleyin kalktı. Hafif bir yemek yedi. Yani ile Petri'nin, mühendisin kaldığı otelde kendisini beklediklerini biliyordu.

Giyindi, Glâvani sokağına doğruldu. Yunanlı fendbaz, oda numarasına kadar adres verdiği için ikinci katta bir odanın kapısını vurdu. Kapıyı şişman, bir gözü sakat bir kadın açtı. Odada masanın başında mühendis, Amerikalı Yani, terzi Petri poker oynuyorlardı. Ayağa kalktılar :

— Buyurun Emin Bey! Dediler.

— Ne yapıyorsunuz?

— Vakit geçirmek için poker oynuyorduk.

Emin güldü :

— Ben kurnaz geçinirim ama... Doğrusunu söyleyeyim. Bu pokerde dördüncü olmak istemem.

Terzi Petri sordu :

— Neden?

— Neden olacak? Evvelâ sen pokerde altı kâğıtla oynarsın, icâb ederse paçadan kâğıt kaydırırsın. Amerikalı Yani, kâğıdı toplarken paket yapar, makine mühendisinin işi zâten makine... Aranıza düşmek bile bile boğulmaktır.

Yani :

— Yook beyim, dedi, biz oyuna başlamadan namus üzerine yemin ettik... Dalavere yok.

— Dayanamazsın.

— Hiç olmazsa kaybedinceye kadar namuskârane oynıyacağız.

— Sonra?

— Sonra tatlı canımızı kurtarmaya bakarız.

— Neyse benim çok vaktim yok, şu hesabı görelim.

Gözü sakat kadın, mermer tuvalet masasının üzerinde kamineto ile kahve pişiriyordu. Emin, iri çirkefli su dolu tuvalet leğenine baktı.

— Zahmet etmeyin Madam! dedi. Kahve bana dokunur.

Kadının getirdiği kahveyi Yani aldı :

— İşte Emin Bey! dedi, bu adam bu kadın için böyle oldu.

— Allah muhabbetini arttırsın... Petri... Söyle. O akşam dört bin iki yüz elli lira aldık. Yüzde ondan dört yüz yirmi beş lira eder... Size yüz lira alelhesap verdim. Üç yüz yirmi beş lira kalıyor. Buyurun paraları.

Cebinden üç tane yüzlükle bir yirmi beş liralık çıkardı, uzattı. Parayı Yani aldı.

Yunanlı, Yaniye Rumca bir şey söyledi.

— Ne diyor?

— Ganyottan bir hissemiz yok mu? diyor.

Eminin kaşları çatıldı.

— Ganyottan onlara ne? dedi, ganyot bizim kurduğumuz oyunun hâsılatı.

Yani :

— Emin Bey, dedi, şu kadıncağıza da ufak bir şey ver, sevaptır.

Emin, bir ellilik de ona uzattı. Kadın, koca gövdesi ile bir teşekkür reveransı yaptı. Emin kalktı, kapıya doğru giderken Amerikalı Yani :

— Emin Bey, dedi, bunun ikincisi olmıyacak mı?

— Bilmem. Aynı şartlara riâyet ederseniz belki olabilir.

— Ediyoruz, a beyim... Bir şey dediğimiz yok.

— Benim şart dediğim bu değil... Mühendisin fiyakası bozulmamalı. Kimse ile temas etmemeli.

Bu sırada oda kapısı vuruldu. Kadın kapıyı açtı... İçeriye iki kişi girdi. Mühendis, bastonuna dayanarak kalktı. Karyolanın baş ucundaki komodinin gözünü açtı, bir deste iskambil kâğıdını uzattı. Gelenler, kâğıdı aldılar ve kimse ile konuşmadan gittiler.

Emin, sordu :

— Nedir bu?

— Galatada bir kahvede peseta kesiyorlarmış... Bizim mühendis natürel kâğıt hazırlamış da...

Emin :

— Olmadı bu! dedi. Ben size başlangıçta söyledim. Bitirim yeri kumarbazlarını istemem, dedim. Bunlar külhanbeyleridir, yarın gelirler, asılırlar, başım belâya girer.

Yani :

— Buraya gelen delikanlıları sizden evvel tanımış... O da münasebetini kesecek ama birdenbire yapamıyor... Bunun için otel bile değiştirecek.

— Böyle olursa anlarım... Olmazsa benden paso! Zâten bu çeşit oyuna ben pek taraftar değilim. Benim hergünkü oyunuma ked vuruyor.

Yani, fendbazla uzun bir muhavereye girişti.

— Emin Bey, dedi, bu adam da burada kalmıyacak. San'atını geçirecek başka memleketlere gidecek. Hem yol parasını temin etmek, hem de biraz sermaye edinmek istiyor.

— Ben ona karışmam. Nereye giderse gitsin... Fakat benim yaptığım oyunda boğuntu olduğunun yayıldığını istemem.

— Şimdi mutabıkız değil mi?

— Dediğim gibi...

— Sen bize haber gönderirsin.

Emin cevap vermedi, çıktı.

Onbeş gün sonra yeni bir oyun daha tertip edildi. O da kimse çakmadan muvaffakıyetle geçti. Fakat üçüncü oyunun daha başında çok dikkatli bir oyuncu, tam oyun masasının karşısındaki büfeye oturmuş oyunu yüksekten seyrediyordu. Mühendisin kutudan iki kırmızı kâğıt çıkardığını ve «dokuz» diye masaya attığı zaman kâğıtların biri kırmızı, biri mavi olduğunu farkeder gibi oldu. Fendbazın oyununu dikkatle tâkip etti, mükemmel işlediğini gördü. Yavaşça büfeden inerek fendbazla Terzi Petri'nin yanlarına oturdu. Kutuda biten kâğıt yeniden hazırlanırken Petri'ye :

— Mösyö Petrak! dedi, seninle azıcık konuşacağım.

Terzi bozuldu :

— Bir emrin mi var beyim?

— Şöyle içeriki odaya geçelim.

Büyük salonun yanındaki ufak odaya geçtiler. Server Bey, altın tabakasını çıkardı, Petriye uzattı.

— Mersi beyim. Çok içtim.

— Al bir tane canım.

Petri sigarayı aldı, yaktı.

— Söyle pasam.

— Söylemeye hâcet var mı? Ne diyeceğimi anlamadın mı?

— Anlamadım.

— Terzi başı! Ukalâlık etme... Senin arkadaş işliyor... Gördüm.

Petri, düşündü, inkâr edebilir, şirretlenir, işi Emin'e anlatabilirdi, fakat rezâlet olurdu. Kumpanyaya onu da almaktan başka çare yoktu. Sanki bilmiyormuş gibi başını salladı.

— Olabilir! dedi, eloğlu bu... Neler yapmaz.

Server Bey:

— Demek senin arkadaş mükemmel işliyor, fakat senin bundan haberin yok, öyle mi?

— Ben öyle bir şey demedim ki...

— Ha şöyle yola gel... Birazdan yine konuşuruz.

— Biz zâten oyunu bırakacağız.

— Seni nerede göreceğim?

— Nerede emredersen...

— Buradan doğru (Kanunu Esasî) ye gidersiniz, beni orada beklersiniz.

— Olur.

Tekrar salona geldiler. Petri, hilebazı oturtmadı. Yavaşça masadan ayrıldılar.

Emin, bir şeyler sezmişti. Petri'ye baktı. Bir göz kırpması kendisine mühim bir şey olduğunu anlattı, bir köşeye çekildiler.

— Emin Bey... İş çakıldı.

— Kim çaktı?

— Server.

— Söyledi mi sana?

— Söyledi. Hattâ beni görmek istiyor. Kanunu Esasî'de buluşacağız.

Emin :

— Siz oraya gitmeyiniz. Ben gideceğim.

Petri, Yunanlı ile çıktılar. Arkadan Emin de çıktı. Kanunu Esasî kahvesine gitti, bir masaya oturdu. Ismarladığı nargile gelmeden Server Bey düştü, etrafına bakındı. Petri'yi arıyordu. Emin'i görünce ona doğru yürüdü.

— Buyur Server Bey, otur.

— Birisine bakıyorum.

— Biliyorum. Onları arama... Gelmiyecekler, benimle konuş.

Server durakladı. Bu, ilân-ı harb miydi, yoksa bir itilâf zemini mi hazırlanıyordu?

Emin'in yanına oturdu. Emin :

— Buyurun. Sizi dinliyorum.

— Emin Bey, Petri'nin yanındakinden bahsedecektim.

Emin, garsonun getirdiği nargilenin marpucunu ağzına götürdü, bir nefes çekti :

— Bahset bakalım.

Emin'in yüzündeki bu müstehzî mâna, Server'i bir ân düşündürdü.

— Emin Bey, dedi, bu sözümle bilmem canını sıkıyor muyum? Fakat o kadar ayan beyan gördüm ki...

Emin, nargilesini tokurdatıyordu :

— Devam et.

— Halbuki biz buraya temiz oyun diye geliyoruz, işin boğuntu olduğunu anlayınca...

Emin :

— Haklısın. Namus meselesi bu. Şakaya gelmez değil mi?

— Tabiî. O zaman...

Emin, nargilesinin marpucunu masanın üzerine bıraktı.

— O zaman, düşündün, boğuntuyu yapanlara yanpalayıp kendine bir hisse çıkarmak istedin. Çünkü sen namuslu adamsın, böyle şeye gelemezsin.

— Emin Bey, sen benimle zevkleniyorsun.

— Ya ne zannettin?..

— Fakat...

— Fakat ne? Benim tertip ettiğim oyunda kesinti olduğunu anlayınca onlara değil bana söyliyecektin. O zaman ben, böyle bir iş var da benim haberim yoksa uyanmış olacaktım. Böyle bir iş yoksa seni temin edecektim. İşin ragulası böyle değil mi? Ama sen, namuslu bir bey olduğun için düşündün. Emin'in bundan belki haberi yoktur, ona açarsam işçileri buradan kışlar, benim açıkgözlüğüm bir şeye yaramaz. İyisi mi? Petri'ye açayım, işin içine ben de sokulayım, aslan payını ben alayım... Çünkü sen namuslu bir beysin.

Server, yutkundu :

— Fikrimi anlatamadım.

— Anlattın, çok iyi anlattın. Şimdi senin namus meselesine gelelim. Adalı Angiliki'yi dost tuttuğun zaman seni karı besliyordu. O zaman Deli Despina'nın evinde bir odada oturuyordunuz. Karı hem senin dostundu, hem de Celep Süleyman'la düşüp kalkıyordu. Süleyman'dan haber gelince, karı geç kalacak diye korkuyordun... «Şu esvabını giyme, şu elbiseni giy!» diye onu elinle süsleyip gönderiyordun. Yalnız Celeb Süleyman değil bir de Basralı zengin bir Paşa vardı, İstanbul'a geldiği zaman Angiliki'ye haber göndermiyecek diye ödün kopuyordu. Karının ayrıca Destoni Vapur Kumpanyasının İkinci Müdürü Yunanlı zamparasını saymıyorum, arada esintileri de hesaba katmıyorum. Böylece bir kaç sene kendini karıya besleterek yaşadın. Yine karının Cemiyeti Rüsumiyedeki bir zamparasının tavsiyesi ile Gümrükte manifesto kalemine girdin. Bize erketecilik eden Teneke Server, Server Bey oldu, Hayriye tüccarlarından Hacı Ahmet Beyin torununu aldın; göğüste inci kravat iğnesi, parmakta yâkut yüzük, gözde altın gözlük, elde altın saplı

yılan ağacı baston... Server Beyefendi!... Şimdi bana namustan bahsediyorsun. Kör Emin bunların hepsini bilir.

Emin'in sesi, derece derece yükseliyordu. Server, işin başka bir şekil almasından endişe etti.

— Emin Bey, dedi, yine fikrimi anlatamadım.

— Anladık dedik a... Torkumla beraber Adanalı tüccarı bütün bir mevsim boğdunuz, herif nihayet iflâs etti. Hem de yaptığınız işi çocuk yutmazdı. Herifi aynanın önüne oturttunuz, yanına da senin karıyı çömelttin, sağında rakı tepsisi, solunda karı, arkasında ayna, karşısında Torkumla sen... Bu pokerden adam kurtulur mu? Biz o zaman senden hisse istedik mi?

— Ben öyle bir şey söylemedim.

— Açık açığa bana söylemiyorsun ama lâfın gelişinden belli. Mademki söylemiyorsun, Petri ile ne konuşacaktın?

— Yunanlının nasıl işlediğini anlamak istedim.

— Anlayıp da ne yapacaksın?

— Belki ondan bir istifade imkânı arayacaktım.

— Gördün mü? İstifade imkânı nasıl olur?

— Mutlaka boğuntuya iştirâkle olmaz ya... Meselâ...

— Anladım, sizin evde bir âile bakarası tertip edeceksin, bir kaç kalantoru boğduracaksın, öyle mi?

— Belki... Olabilir.

— Beyoğlu piyasasında işçi kıtlığına kıran girmedi ya... Amerikalı Yani var.

— Onu tanımayan yok.

— Şişman Nikoli var.

— O burada işlemez. Mısırda, Avrupada... Onların dalaveresi artık ucuzladı, yutmuyorlar.

— Ha şöyle... Şimdi karşılıklı böyle konuşalım. Demin dediğim gibi biz buraya temiz oyun diye geliyoruz gibi lâf etme, oyunun temizi olmaz. Dalaveresiz de olsa ortada ganyot kutusunun deliği dolduktan sonra yine boğuntu sayılır.

Emin, garsona seslendi:

— Oğlum, şu nargileye bir ufak ateş getir.

Sonra Server'e döndü :

— Server Beyefendi! Sen Beyoğluna devam ettin ama, tahsilini ikmâl edip diplomanı alamadın, işe kabadayılıktan değil, pezevenklikten başladın.

— Aman Emin Bey.

— Amanı zamanı var mı ya... Angiliki, Yunan Bankasındaki Rum oğlanını sevip Atinaya gitmese senin işin karının zampara defterini tutmak olacaktı. Bunun için ne de olsa toysun... İşi olduğu gibi göremiyorsun. Her memleketin kendine göre raconu var. Başka memleketlerde istediğin haltı ye, kimse ses çıkarmazmış. Ama kumarda hile yaparsan adama hırsız derlermiş, kimse yüzüne bakmazmış. Bizde öyle değil... Çalımını bulursak, enayinin canına okuruz, bir don bir gömlek bırakırız, ama birisi bir küfür ederse şişleriz. Bizce insanlar, iki cinstir: Kurnazlar, enayiler... Enayiler olmasa kurnazlar geçinemez. Sen de kurnazların arasına girebilirsin, yalnız fiyongalı lâfları bırak... Ben işi üst perdeden almıyorum. Senin tercüme-i hâlini okudum... Eksiği var, fazlası yok.

Emin'in söyledikleri doğru idi. Server, hiç cevap vermedi. Emin sordu :

— Sen bu akşam oynadın mı?

— Dışardan gittim.

— Verdin mi?

— Çok değil. İki yüz lira kadar.

Emin, cebinden bir tomar para çıkardı, içinden iki yüz lira ayırdı.

— Al! dedi, bir daha oynama.

Server'in iki yüz lira kaybettiği doğru değildi, bunu Emin de biliyordu. Fakat Server bu parayı bir sükût hakkı olarak isteyemezdi. Buna cesaret ederse alacağı cevap başka türlü olurdu. Emin de haraç vermezdi, para meselesini bu suretle tatlıya bağladılar.

Emin :

— Şimdi söyle bakalım. Oyunu senin evde mi yapacaksın?

— Yapacaksın deme... Yapacağız.

— Ben, belki bulunmam.

— Nasıl olur?

— Mutlaka bulunmamı istiyor musun?

— Lâzım değil mi?

Emin, tekrar garsona seslendi:

— Oğlum, gel, şu nargileyi tazele...

Sonra Server'e:

— Ben çok kazanıyorum, dedi, ev mükemmel işliyor. Eksik olmasın arılar, gündüz çiçeklere konup bal topluyorlar, akşam getirip kovanı dolduruyorlar. Ayrıca, gördüğün gibi oyun filân da oluyor, ben bir başıma bir adamım. Daha fazlasını ne yapayım? Beş on fukara olmasa çoktan bırakıp çekileceğim. Benim kurduğum bu düzen onları da geçindiriyor.

Server, bu lâfları veresiye dinliyordu. Emin'in her gün akan bu altın oluğu tıkayacağına inanmıyordu. Fakat inanmış gibi görünüyordu.

Emin devam etti:

— Zâten seninki de devamlı bir iş sayılmaz. Arada bir esinti olacak.

— Öyle...

— Sana yüzde kaç vereceğim?

— Emin Ağabey, oyunu ben tertip edeceğim, oyuncuları ben getireceğim, benim evimde oynanacak. Sonra yüzdelik mi alacağım?

— Öyle değil mi ya?

— Nasıl olur?

— İşde sağlama giden benim makinem. O olmasa senin oyunun beş dakikada söner.

Server, Emin'in tahakkümü altında ezilmiş gibiydi. Düşündü, kendi evinde tertip edeceği oyunun kaymağını Emin yiyecek, ona da kıyısından köşesinden ufak bir tadımlık çıkaracaktı.

— Emin Bey, dedi, ben başka bir şey düşündüm. Mademki benim istifadem mahdud bir yüzdeliğe münhasır ka-

lıyor. O halde ayrıca oyun tertip ederek uğraşmaya mahal yok.

— Vaz mı geçiyorsun?

— Evet, oyunu benim tertip etmemden vazgeçiyorum.

— Sen bilirsin.

— Fakat bana senin oyunundan bir yüzdelik ver.

— Ne mukabilinde?

Server şaşırdı :

— Nasıl ne mukabilinde?

— Öyle ya... Sana bu parayı ben hangi hizmetine mukabil vereyim?

— Aman Emin Bey... Oyuncuları topluyorsun. Bir de mükemmel işçi buluyorsun. Herifleri soyup soğana çeviriyorsun... Kimse bu işi çakmıyor, ben anlıyorum, susuyorum... İşini bozmuyorum. Kâfi değil mi?

— Değil. Sen benim işimi bozamazsın. Böyle bir şeye teşebbüs edersen sana çoğa mal olur.

— Beni tehdid mi ediyorsun?

— Bir adamı tehdid etmek için ona gücü yetmemek icâb eder. Ben seni tehdide lüzum görmem. Bana kötülük edeceğine kanaat getirirsem o zaman başka türlü hareket ederim.

Server :

— Ne yapabilirsin?

Diyemedi. Yutkundu... Bu sözü söyleyecek olursa Emin'in kızacağını, belki de ileri gideceğini anladı.

— Ben sizinle mutabık kalacak olursam tabiî müşterek menfaatimizi kollayacağım.

— Tabiî...

— O halde size nasıl faydalı olacağımı sen söyle.

Emin, artık kül haline gelen nargilenin marpucunu masanın üzerine bıraktı.

— Server Bey, dedi, sana masraf çıktıktan sonra yüzde beş veririm. Sen de buna mukabil bana paralı müşteri getirirsin.

— Azdır.

— Ne istersin?

— Yüzde on isterim.

— Vermem... Başka bir teklifde bulunayım: Getireceğin her müşteri için yüzde beş veririm. Ama çurçur istemem. Bir oturuşta birkaç bin lira vermeli.

— Teklifi kabul ediyorum.

— Sonra her akşam sen de oynayacaksın. Oyundan evvel sana avans vereceğim.

— Benim oynamamı neden istiyorsun?

— Kasabın Kadri'ye benzememen için... O da gelir, oyunu seyreder, ondan sonra ganyot kutusunun başına çökerdi. Bu işde armut piş ağzıma düş olmaz. O halde mutabıkız değil mi?

— Mutabıkız.

Server, hiç de mutabık değildi, bunu pek gönülsüzce söylemişti, Bunu Emin de anladı.

— Ne var? dedi, hoşuna gitmiyor mu?

— Yok. Bir şey demiyorum.

— O halde gelecek oyunda dâvet edeceğin adamları şimdiden hazırla. Terzi Petri'yi de görmeye hâcet yok. Onlara ne söylersen doğru gelir bana haber verirler. Haydi Allahaısmarladık.

★

İş tıkırında gidiyordu. Fakat bâzan hâtır ve hayâle gelmeyen bir hâdise herşeyi altüst eder.

Emin, kabadayı idi ama, bu yolda gezenler için büyük kusur telâkki edilecek bir hâli vardı. Kendisine düşman olabilecekleri ufak görürdü. Konuşma tarzı sertti, karşısındakini idâre etmez, ufak bir münakaşada hasmı ile yaka yakaya gelirdi.

Server'le mülâkattan bir hafta sonra tanıdıkları Eftalya'nın evinde bir dost gecesi tertib ettiler, eğlencede Beyoğlu'nun ileri gelen acarları dostları ile birlikte hazır bulunuyorlardı. Saz çalıyor, rakı su gibi akıyor. Mezeler silinip süprülüyor ve derhal tazeleniyordu. Mecliste Haddehâ-

nenin sayılı kabadayıları da vardı. Bu meyanda Haddehâneli Arab Hulûsi de dostu ile beraber dâvetliler arasındaydı.

Emin, Eftalya'nın sesini çok sever ve o bir şarkı okurken kulağını göğsüne koyarak sanki bu güzel sesi sâmiası ile içmek, benimsemek isterdi. Ayrıca askerî kaymakamlardan Nusret Bey de metresi Anni'yi getirmişti. Mat bir cilde mâlik olan bu kadın İstanbul'un sayılı güzellerinden olduğu kadar da netameli bir karı idi. Her bulunduğu yerde mutlaka bir kavga çıkartır, herkesin ağzının tadını kaçırırdı. Evvelâ Arab Hulûsi'nin dostu Roza ile bir ağız dalaşı yaptı. Yatıştırdılar, arkadan Eftalya'ya bulaştı. O da masaya bir tekme vurdu. Anni'nin elbisesi meze tabaklarından dökülen yağlarla berbat oldu. Kızılca kıyamet koptu.

Nusret Bey, tadsızlığın önünü almak için Anni'yi aldı götürdü. Hâdise yatıştı ama meclisin de tadı kaçtı.

Ondan sonra Arab Hulûsi ile Emin arasında bir kabadayılık münakaşası gittikçe azıştı. Emin :

— Ulan! dedi, sen ne zaman kabadayılar arasına karıştın da böyle üstten konuşuyorsun.

Haddehâneliler, münakaşaya karışmıyorlar, fakat kendilerinden addettikleri Hulûsi'nin lâf altında kalmasını istemiyorlardı.

Hulûsi :

— Kabadayılık lâfla olmaz. Belindeki tabancaya güvenip herkese posta okumak kabadayılık değildir.

Emin, hemen pantalonunun arka cebinden Amerikan tabancayı çıkardı, Eftalya'ya uzattı :

— Al! Bu, sende dursun.

Dedi, ondan sonra Hulûsi'ye :

— İşte... dedi, bende tabanca yok... Ama ben silâhsız da olsam senin ananı bellerim.

Anaya küfretmek, en büyük harb vesilesiydi.

Hulûsi :

— Vay! dedi, sen anama mı küfrediyorsun?

Oradakiler, araya girdiler. Sinirden zangır zangır titriyen iki hasmın kapışmasına mâni oldular.

Kavga biraz yatışır gibi oldu, fakat Emin duramıyordu. Olduğu yerden kalktı, Hulûsi'ye yaklaştı, soluna alarak müthiş bir tokat patlattı.

Ortalık yeniden karıştı. Arkadaşları Emin'i zorla denilecek bir ısrarla odadan ve evden çıkardılar.

Hulûsi, dünyanın en ağır hakaretine mâruz kalmıştı. Dostunun yanında haysiyeti, şerefi, şamar oğlanı menzilesine inmişti. Çocuk gibi ağlıyordu. Arkadaşlarından biri:

— Ne ağlıyorsun be? dedi.

— Nasıl ağlamayayım. Bana ettiği hakareti görmedin mi?

— Gördüm. Ne olacak? Karı gibi ağlayacağına erkek gibi namusunu temizle.

Diğerleri de :

— Arab Hulûsi, Arab Hulûsi... Bu mu imiş? Gebersen daha iyi idi...

Dediler. Hulûsi, olduğu yerden kalktı. Dostunun elinden tutarak :

— Kalk! dedi, gezmeye gidelim.

— Nereye gidezeyiz? Haydi eve gidelim.

— Eve gideceğiz ama... Evvelâ biraz gezelim.

— Olur... Belkim biraz açılırsın.

Evin kapısından çıktılar... Karşıdan Terzi Petri geliyordu.

— Merhaba Petri...

— Merhaba Hulûsi Bey.

— Emin Beyi gördün mü?

Petri'nin kavgalardan haberi yoktu.

— Şimdi gördüm. Parmakkapıdaki kulübe gitti. Orada ziyafet varmış.

Hulûsi, hemen bir arabaya atladı.

— Çek, dedi, Parmakkapıya...

Arabacı mesafenin kısalığına ehemmiyet vermedi. Hayvanları kamçıladı. Araba, kulübün önünde durduğu zaman

Hulûsi, arabacıya parasını verdi. Roza'nın elinden tutarak indi.

— Uf vire Hulûsi!.. Parmaklarım kırazaksın...

Kapıdan girdi, kapıcı Haydar :

— Buyurun Hulûsi Bey!

Dedi. Mermer taşlıktaki vestiyer salkım salkım palto ve pardesülerle doluydu. Beş altı ayak merdivenle çıkılan sahanlıkta elli mumluk kocaman bir şamdan bir alev buketi gibi yanıyordu. Hulûsi ile Roza daha sahanlıkta iken merdivenden şişman bir Rus karısı kaçar gibi süratle iniyordu. Bu ânî azimetin sebebini soran metrdotel David'e kadının yanındaki erkek yarım Türkçesi ile :

— Bizim madam, diyordu, korkmuş... Ne zamanki bir evde böyle Kandelabra yakıyor. Orada ölü oluyor.

Hulûsi, kapıcıya sordu :

— Emin Bey burada mı?

— Yemek salonunda arkadaşlariyle çakıyorlar.

Hulûsi, kadına :

— Haydi gel! dedi, Emin Ağabeye bir hatır soralım.

Roza, gitmemek istiyor, bir hissikablelvuku ile :

— Ah vire Hulûsi... Ne yapazaksın? Fenalıklar olazak...

Diyordu. Hulûsi :

— Gel! Ne yapacağımı göreceksin...

Sahanlığı geçtiler. Hulûsi yemek salonunun kapısını açtı. İçeriye iki adım attı :

— Merhaba beyler!

Dedi. Sonra Emin'e hitâben:

— Bana vurduğun tokat için sana teşekküre geldim.

Emin, hiç istifini bozmadı.

— O kadar hoşuna gittiyse tâzeleyeyim.

Hulûsi, sol eli ile Roza'yı sımsıkı tutuyordu. Sağ eli ile belinden (Parabellom) tabancayı çekti. Emin :

— Ulan külhanbeyi! dedi. Tabancayı çekmek kolaydır, tetiği çekmek...

Tabanca patladı, Emin, olduğu yerden bir ok gibi atıl-

dı. İkinci kurşun şakağını sıyırdı... Fakat bir anda Hulûsi'nin tabancalı elini kavradı, üçüncü kurşun da patladı.

Biz tam bu esnada yukarı salonda Refik Halit ve Yakup Kadri ile oturuyorduk. Refik sordu :

— Aşağıda bir gürültü oldu. Acaba nedir?

— Vazo devrilmiş olacak.

— Böyle arka arkaya üç vazo devrilmez. Bu, başka bir şey olsa gerek...

— Bakayım!

Dedim, merdivenleri indim. Sahanlıkta birbirlerine sarılmış iki kişi boğuşuyordu. Fakat kim olduklarını anlamağa imkân yoktu, ikisinin de yüzleri, hatları tefrik edilemiyecek derecede kanla mülemmâ ve kıpkırmızı idi. Biraz sokuldum, dikkat ettim. Arka üstü yerde yatan Hulûsi idi. Üzerine çullanan Emin'di... Hulûsi iki eliyle Emin'in ceketinin eteğine sarılmış, Emin'in başını çekmişti. Emin'in şakağından fışkıran kan, Hulûsi'nin yüzünden akıyordu, hangisinin yaralı olduğu anlaşılamıyordu.

Emin, tabancasını evvelce verdiği için, belinde söğüt yaprağı ufak bir bıçak vardı, mücadele esnasında bıçak bel kayışından kaymış, tamamen sol tarafa gitmişti. Emin kurşunun avucunu deldiği bu sakat el ile bıçağı arıyor, fakat bulamıyordu.

Hulûsi, faltaşı gibi açılmış gözleriyle üç kurşuna rağmen hâlâ yıkılmayan bu adamın altında ölümü bekliyordu. O esnada o küçücük bıçak Emin'in eline geçmiş olsa Hulûsi'nin kalbur gibi delik deşik olacağına şüphe yoktu.

Roza, kaçmıştı. Kapıcı, garsonlar şaşırmışlar, ne yapacaklarını bilmiyorlardı... Bağırdım :

— Ne duruyorsunuz yahu? Ayırsanıza...

Haydar, atıldı, Emin'i kucakladı, çekti, Emin devrildi, Hulûsi'yi de sımsıkı tutmuştu.

Herkes hâdisenin bir yaralanmadan ibaret olduğunu zannediyordu... Kapıcı Haydar afallamış bir hâlde duran Hulûsi için sordu :

— Bunu ben ne yapayım?

— Emin Beye bak...

Dedim. Hulûsi kendini topladı, fırladı gitti.

Emin olduğu yerde çökmüştü.

Herkes, Emin'in elindeki, şakağındaki yaralarla uğraşıyordu.

Emin bir dakika gözlerini açtı :

— Bırakın o yaraları! dedi, asıl göbeğime bakın!

Hemen yeleğini çözdüler, bel kayışını açtılar, gömleğini sıyırdılar. Tam göbeğinin üstünde bir gümüş mecidiye büyüklüğünde simsiyah bir leke vardı.

Beyoğlu Merkez Memuru polislerle gelmişti. Hemen bir payton celbedildi. Emin'i arabaya götürürlerken Merkez Memuru sordu :

— Emin Bey, sizi kim vurdu?

Emin, yavaş yavaş şu cevabı verdi :

— Farkında değilim... Galiba silâh kazarâ patladı.

— Kimin silâhı patladı?

— Yoruluyorum, bana fazla sual sormayın.

— Fakat. Emin Bey, söylemeniz lâzım, zâbıta tahkikat yapacak.

— Canım İhsan Bey, bu işde polislik bir şey yok ki... Ne tahkikat yapacaksınız. Kazâ olmaz mı?

— Rica ederim Emin Bey... Allah etmesin...

— İhsan Bey ölmez de sağ kalırsam o tahkikatı ben yaparım.

Emin'in ağzından «Beni Hulûsi vurdu!» cümlesi çıkmadı.

Tekrar, koltuklarından, ayaklarından tutup paytona koydular. İngiliz Hastahanesine götürdüler, ameliyat yapıldı... Kurşun barsakları birkaç yerden delmişti, kestiler, biçtiler, diktiler, fakat kurtaramadılar.

Sabaha karşı Emin hastahanede öldü. Bu testi de su yolunda böyle kırıldı.

İstanbul'un tanınmış kabadayıları semtleri ile anılırlardı. Bu semtlerin kahveleri de bir nevi kulübe benzerdi. Topkapı, Mevlâna Kapısı, bundan evvelki fasıllarda bahsettiğimiz Ârif, Hakkı, Ziya'ların semti olduğu için onların kabadayılık rüzgârları o mahallede tabiatiyle bir heves uyandırır; delikanlılar tosunluğa aş yirerlerdi.

Dikişçi Nazmiye diye anılan bir kadının kardeşi İzzet Efendi, Hakkı ile Odabaşı kahvesinde otururlarken, çarşaflı, peçeli bir kadın geçer. İzzet:

— Hakkı Bey! der, bu geçen benimki...

— Yüzü gözü kapalı... Nereden biliyorsun?

— Aman ağabeyciğim... Yürüyüşünden tanımaz mıyım? Hem üstündeki çarşafı da onbeş gün evvel ben yaptırdım.

— Seninki olursa ne olacak?

— Ne mi olacak? Ben ona evinden çıkmayacaksın, dedim. Burada ne geziyor?

— İzzet! Bir yanlışlık olacak... Sen çıkma dedikten sonra hiç cesaret edebilir mi?

— Eder. Sen o kaltağı bilmezsin... Mangal kadar yüreği vardır. Hiçbir şeyden korkmaz.

— Eve gittiğin zaman sor... O mu, değil mi? Anlaşılır.

— O zaman inkâr eder. Ben şimdi onun peçesini açar, anlarım...

İzzet, kadının arkasından koşar, önüne geçer, peçesini kaldırır, bakar... Kendininki değil.

— Affedersin hanım, yanlışlık oldu. Sâfinaz sandım.

Kadın kızar:

— İzzet Bey sana yakışır mı? der, acaba sokakta bir yabancı erkek senin kız kardeşin Nazmiye'nin yüzünü açıp baksa ne yapardın?

— Yanlışlık oldu dedik a... Artık sen de üsteleme...

— Üsteleme ne demek? Sen, nasıl Sâfinaz'ın dostu isen, Hüsam da benim dostum.

— Ne olacak?

— Bir şey olacağı yok Bana yaptığın bu muameleyi kendisine söyleyeceğim.

— Hanım, kanı kanla yıkamazlar, anlatışa göre fetvâ verirler. Sen bunu idâreli bir surette anlatırsan mesele kapanır gider.

— Orasını bilmem... Sırası gelince erkeklikten dem vurursunuz, ondan sonra da elâlemin sokak ortasında yüzünü açar, insanı herkese rezil edersiniz.

— Çok konuşuyorsun.

— Konuşurum zâhir...

— Git Hüsam'a istediğin gibi söyle... Onun da, senin de...

İzzet, kahveye döner. Hakkı Bey sorar :

— Ne oldu?

— Benim karı değilmiş.

— Ben sana söyledim.

— Şimdi durup dururken elin Arabı ile başımız derde girecek.

— Hakkın var... Oldu bir kere.

O gün böyle geçti. Fakat bu hâdisenin bir mâbadi olacağına şüphe yoktu. O zaman İstanbul kabadayıları ile düşüp kalkan kadınlar, dostlarının üstünlüğünü gösterecek bir vak'ayı yatıştırmak şöyle dursun, bilâkis körüklemek isterlerdi. Diğer taraftan vak'anın kahramanlığına namzet olanlar da bundan çekinmeyi alçaklık sayarlardı.

Kadın, İzzet'in sokakta peçesini açtığını Hüsam'a söylemeyebilirdi. İzzet, bir kaç gün görünmeyebilirdi, hâdise de bu suretle kapanır giderdi. Fakat imkânı mı var? Zâten kadın söylemese hâdiseye şahit olanlar Hüsam'a yetiştireceklerdi. Bundan başka, herkes Hüsam'ın bu tecâvüz karşısında ne yapacağını merak ediyordu. Ertesi günü, akşama doğru Hakkı ile İzzet kahvede otururken Arap Hüsam geldi, oturdu, kahveci sordu :

— Hüsam Bey... Şekerli mi yapayım?

— Şimdi dursun. Biraz sonra yorgunluk kahvesi içerim.

Bu girizgâhtan sonra ayağa kalktı. İzzet'e doğru yürüdü.

— İzzet Efendi. Seninle azıcık konuşalım.

— Konuşalım, Hüsam...

— Burada olmaz. Şu karşıki sokağa girelim.

Hakkı ile İzzet kalktılar. Odabaşı kahvesinin tam karşısında, «Gizlice Evliya Sokağı» diye bir sokak vardı, oraya doğru yürüdüler. Arab Hüsam :

— Sen ne maksatla sokakta Huriye'nin peçesini açtın?

İzzet :

— Bunda hiç bir maksadım yoktu, Sâfinaz'a benzettim, o mu değil mi diye şüphelendim, açtım.

Hakkı, sesini çıkarmıyordu. Hüsam :

— Yüzünü açmadan da sorabilirdin, sesinden de anlardın, tanımadığı bir karıyı önlemek, peçesini açmak... Bu hangi kitapta yazılıdır?

— Boyunu bosunu benzettim, çarşafı da benim karıya yaptığım kumaşın aynı idi.

— Demek kumaş fabrikası yalnız senin orospun için canfes dokuyor.

— Hüsam, öküzün altında buzağı arama, sana mahsus yapmadım diyorum.

— Mahsus yaptın.

— Neden mahsus yapayım? Sen nasıl Huriye'nin dostu iken ben de Sâfinaz'ın dostuyum. Karıyı elinden mi almak istedim?

— Karıyı elimden almak değil... Zâten bunu istesen de yapamazsın, bunun için yumruğuna tükürmek lâzım, o da senin işin değil.

— Başka ne maksadım olabilirdi?

— Beni madra etmek istiyordun. Herkese İzzet, Hüsam'ın dostunun sokakta yüzünü açmış dedirteceksin.

— Aklıma bile gelmedi.

— Geldi, gelmedi. Ya bunun için yaptın, yahut da ötekine, berikine peşkeş çekecek sermaye aradın.

Söz ağırdı... İzzet :

— Ulan Arap, dedi, lâfını tart da söyle...

— Ben lâfımı tarttım. Tam dört yüz dirhem konuşuyorum. Sen Sâfinaz'ın dostu değil, «ev âşikâresi» sin.

İkinci bombardıman daha müthişti. Hakkı, sinirlendi:

— Ey Hüsam! dedi, ileri gitme. Bir işdir olmuş...

— Sen karışma Hakkı Bey... Bugün bu pezevengin...

İzzet, Hüsam'a bir yumruk savurdu, kapıştılar. İzzet, sağlam olmakla beraber ufak tefekti. Arap Hüsam da acardı. Tam İstanbul tertibi döğüşüyorlardı. Hakkı, seyrediyordu. Kahveden bâzıları çıkmış, sokağın ağzında döğüşü tâkip ediyorlardı. İkisinin gözleri bulanmış, birbirlerini yıkmak için saldırıyorlardı. İzzet, topak gibi dönüyor, elindeki acı elma sopa ile hücum ediyordu. Arap Hüsam da İzzet'i bastırmak istiyordu. Ekmeğin büyüğü hamurun çoğundan olur. İzzet kötüleşti, kulak tozuna yediği bir darbe ile yere yuvarlandı, Arap çullanacak, İzzet'in pastırmasını çıkaracaktı.

Hakkı, artık müdahale lâzım geldiğini anladı, Hüsam'a bir tokat patlattı. Hüsam, bir sâniye durakladı, İzzet bundan istifade ederek fırladı, elindeki sopayı, Hüsam'a vuracağına var kuvvetiyle Hakkı'nın kafasına indirdi, Hakkı sallandı. Hüsam bıçağını çekmişti.

O zaman Hakkı ile Hüsam arasında karakucak bir döğüş başladı. İzzet'ten hayır yoktu, şimdi iki hasım, sonu birinden birinin ölümü ile bitecek bu amansız mücadele için var kuvveti bazuya veriyorlardı. Hakkı, hemen başından fesini çıkardı, onunla Hüsam'ın elindeki bıçağı yakalayıp alacak, belki Hüsam'ı onunla vuracaktı.

Hakkı, bıçağı büküyor, Hüsam vermemek için dayanıyordu. Bıçak, kıvrıldı, Hüsam'ın bacağına saplandı, fakat Arab böyle ufak yaralardan müteessir olacak gibi değildi. Hakkı, kuvvetli pençesi ile bıçağa öyle sarılmıştı ki, fes kesilmiş, avucunun içi doğranmıştı. İkisi de kan içindeydiler.

Kavgayı seyredenler, uzaktan kol geldiğini gördüler.

— Kaçın... Kol geliyor!

Diye bağırdılar. Üç kişi, birden çözüldü. Üçü de akşamın alaca karanlığına daldılar.

Fakat hâdise Arab Hüsam'ın lehine hükmedildi. Bacağına giren bıçak unutuldu. Hakkı'nın elinin kesilmesi, İzzet'in yere yıkılması: «Arab Hüsam, İzzet'i dövmüş, Hakkı'yı da vurmuş» oldu.

Ertesi günü, o muhitte:

— Vay gidi acar fellâh... İki kişiyi de hakladı!

Deniliyordu. Bu vak'a Hüsam'ı ikinci derece kabadayılıktan birinci dereceye çıkardı. Semt halkı Hüsam'ı sevmezdi, fakat Hakkı gibi bir adamı yaralamış olması onu netâmeli bir adam yapmıştı. Herkes ona dolanmaktansa çalıyı dolanmayı tercih ediyordu.

O devrin zâbıtasında halkı rahat ettireceğine ona huzursuzluk veren adamlar da vardı. Mevlâna Kapısı semtinde bir Komiser Hüsnü vardı ki, kimbilir hangi nüfuzlu adamın tavsiyesi ile mesleğe girmiş ve hâmisine güvenerek semt ahâlisinin başına belâ kesilmişti.

Komiser Hüsnü, zâbıta memurluğundan ziyade kabadayılığa meraklıydı. Pek tabiî olarak Arab Hüsamın bu şöhretini çekemedi. Onu bozmak, amana getirmek için fırsat kolluyordu. Bir gün karakola dâvet etti. Hüsam gitmedi.

Hüsnü ertesi günü, Arabın çıktığı kahveye gitti, Hüsam'a :

— Ben seni karakola çağırttım, neye gelmedin?

Dedi. Hüsam, bir avurt keserek :

— Karakolda ne işim varmış?

Dedi. Hüsnü :

— Orası sana âid değildir, mademki seni çağırttım, elbet bir işin olacak.

— Vukuatım yok... Bir şeyim yok... Benden ne soracaksın? Bir şey soracaksan burada sor.

— Onu burada sormaya mecbur değilim, zâbıta tahkikatını resmî makamında yapar.

Hüsam kızdı :

— Canım o kadarını biz de biliriz.

— Biliyorsan biraz sonra karakola gel...

Komiser gittikten sonra oradakiler, Hüsam'ın başına bir iş gelmesini temenni ettikleri için :

— Git bakalım, dediler, belki bâzı malûmat alacaklardır.

Hüsam, yarım saat sonra karakola gitti. Komiserin odasına girdi. Hüsnü, Arabı görür görmez, «Otur!» bile demeden :

— Bana bak Arab oğlu! dedi, beni başka komiserlerle ölçme. Senin konuştuğun dilden ben de çakarım.

— O dil hangi dildir?

— Onu sen iyi bilirsin.

Hüsam :

— Bırak şimdi bu lâfları, dedi, ne soracaksan sor bakalım.

Komiser :

— Hiç bir şey sormıyacağım. Yalnız sana bir tilki divanı vereceğim. Burada benim mıntakamda kabadayılık sökmez. Ayağını denk al. Öyle cart curt istemem. Anladın mı? İşte bu kadar.

Hüsam, sâkin :

— Beni bunun için mi çağırdın?

— Evet... Bunun için çağırdım.

— Ben bildiğimden şaşmam. Sen de bildiğinden şaşma.

— Dikkat et Arab! Ben Hakkı değilim, adamın anasını bellerim.

Hüsam kızdı :

— Ulan komiser! dedi, ateş olsan cürmün kadar yer yakarsın. Bir daha beni rahatsız etme... Çağırırsan gelmem.

— Eşşek gibi gelirsin, hem sana söyleyeyim, lâfını tartarak konuş.

Hüsam, ana avrat bir küfür salladı. Komiser Hüsnü masanın başından fırladı. Hüsam'a bir tokat vurdu, Hüsam

mukabele etti, polisler yetiştiler. Müthiş bir dövüş başladı, masalar devrildi, camlar kırıldı, Hüsam, adamakıllı bir dayak yedi. Komiser Hüsnü :

— Bak! dedi, hakkında zabıt tutmuyorum. Ben işimi böyle hallederim. Git, bundan sonra yine kabadayıyım diye çalım et.

Karakoldaki gürültü kahveye aksetmişti. Hâdise mahalleye yayıldı. Herkes birbirine :

— Arab Hüsam'ı komiser benzetmiş!

Diyor, kimisi :

— Allah köpeği domuza musallat eder!

Kimisi de :

— Oh olsun fellâha! Eceli gelen kelb câmi duvarına siyer!

Diyordu. Hüsam, karakolda kemâli âfiyetle dayağı yedikten sonra ağzını sildi, fakat hazmedemedi. Kahveye çıktığı zaman :

— Geçmiş olsun Hüsam ağabey...

Diyenlere de kızmadı. Sükûnetle :

— Eksik olmayın!

Cevabını verdi. Hattâ bâzılarının :

— Vay zâlim herif vay... Seni ne hâle koymuş? Suratın yamrı yumru olmuş!

Gibi merhamet şeklindeki târizlerine, istihza kokan sözlerine :

— Öyle oldu birader... Ne yapalım? Hükûmet bu... Başa çıkılır mı? Elbette bizim de bir taksirimiz varmış ki cezamızı çektik.

Yolunda baştan savma cevaplar verdi. Fakat unutmuyor, Komiser Hüsnü'yü bir punduna düşürmeyi istiyordu. Aradan onbeş gün geçti, Hüsam, Komiserin sivil olarak Yenikapıya doğru yollandığını gördü. Komiser Hüsnü, bâzı akşamlar Sandıkburnuna gider, deniz üzerindeki salaş meyhanede çakıştırırdı.

Hüsam, Komiserden evvel Yenikapıya indi, onu karşılamak üzere Komiserin tâkip edeceği yolun aksi istikame-

tinden yavaş yavaş çıkmaya başladı. Oralarda pek sık olan yangın yerlerinden birinin önünde karşılaştılar.

Komiser durdu... Selâm vermek mi, vermemek mi lâzım geleceğini bir an düşündü, vermemeyi tercih etti. Arab Hüsam, ona doğru yürüdü. Karşı karşıya geldiler. Hüsnü :

— Arab! Çekil yolumdan...

— Aramızdaki hesabı görelim de...

— Ne hesabı?

— Sen alacaklı değil misin?

Komiser, ceketinin düğmesini çözdü. Hüsam :

— Ceketinin düğmesini, tabancayı kolay çekmek için çözüyorsun ama, boşuna zahmet ediyorsun, daha elini beline atarken seni burada mıhlarım.

Hüsnü, sesini yükseltti :

— Git işine be adam... Başıma belâ mı kesileceksin?

— Ulan kerata... Beni karakola düşürdün, bir alay polisle suratımı Çarşamba pazarına çevirdin, mahallede fiyakamı bozdun, beni herkese rezil ettin teres! Sana ben ne yaptım? Şimdi yüksekten konuşuyorsun ki gelen geçen sesini işitsin de sana yardım etsin diye değil mi?

Hüsam'ın, siyah bir balyoz tokmağını andıran eli Komiser Hüsnü'nün ağız burun kısmına bir külünk gibi indi.

Darbe o kadar âni, o kadar kuvvetliydi ki Hüsnü sendeledi, fakat düşmedi, hemen belinden tabancayı çekti. Hüsam için hasmının bileğini bükerek silâhı almak güç olmadı. Tabancayı Hüsnü'ye doğru çevirdi :

— İstersem kendi tabancanla seni köpek gibi gebertirim...

Hüsnü afallamıştı. Kendini nasıl müdafaa edeceğini bilmiyordu. Hüsam'ın kasıklarına doğru bir tekme savurdu. Arab bu uzanan bacağı hemen kaptı, kendine doğru çekince Hüsnü sırtüstü yere yuvarlandı. Hüsam, hemen çullandı, Komiserin tabancasının kabzası ile kafasına gözüne vurmaya başladı. Hsünü'nün iki yerden kafası patlamış, iki ön dişi kırılmış, her tarafından kanlar akıyordu. Artık ken-

dini müdafaa edecek hâli kalmamıştı. Yere uzandı ve kımıldanmadı.

Hüsam, kalktı... Suratına iki tekme daha vurduktan sonra :

— Şimdi ödeştik... dedi. Yalnız ben senin gibi yapmadım. İşimi yalnız başardım. Haydi... Allahaısmarladık. Polisler, mahalleli «Yüzüne ne oldu?» diye sorarlarsa, «Arab Hüsam, imzaladı,» dersin.

Birkaç adım yürüdü, tekrar döndü :

— Tabancanı kahveci Feyzi'ye bırakacağım, ondan alırsın... Komiser Hüsnü Bey! Biraz kendine gelirsen ben Sandıkburnunda Çalkat Mustafa ile rakı içmeğe gidiyorum, siz de arzu buyurursanız teşrif edin... Rakı paraları benden!

Dedi, yürüdü.

Komiser, olduğu yerden doğruldu. Geçicilerden başına birkaç kişi toplanmıştı, yardım ettiler, kalktı, sallana sallana yürümeğe başladı. Yirmi otuz adım sonra önüne çıkan bir çeşmeye yanaştı, kafasını, yüzünü, yaralarını, berelerini yıkadı, avucunu doldurarak birkaç yudum su içti. Karakolun bulunduğu semte doğru yürüdü.

Karakola geldiği zaman, suratı o kadar değişmişti ki, nöbetçi polis, birdenbire Hüsnü'yü tanıyamadı. Artık işin saklanacak tarafı da kalmamıştı. Hüsnü, polisin hayretle kendisine bakmasından sinirlendi :

— Ne bakıyorsun Âkif? Benim işte...

— Hüsnü Efendi, sen misin?

— Benim dedik a...

— Affedersin tanıyamadım. Geçmiş olsun, ne oldu sana?

— Arapla dövüştük.

— Vay hınzır fellâh! Seni ne hâle koymuş yâhu!

Komiser Hüsnü'nün «dövüştük» sözü lâftı... Bunun doğrusunun «Arabdan dayak yedim» demek olduğunu yaşlı polis anlamıştı.

— Hüsnü Efendi, eczahaneye kadar gitsek fena olmaz.

Hüsnü :

— İstemez, dedi, kendi kendine geçer.

Hüsam, Hüsnü'nün göze görünecek yerlerine vurmuştu. Komiser, darbelerin hızı geçtikten sonra acılarını hissetmeye başlamıştı. Başı zonkluyor, şakakları yavaş yavaş moraryor ve bu morluk göz kapaklarına doğru ilerliyordu. Polis Âkif, tecrübeli bir zâbıta memuru olduğu için Komisere sordu :

— Hüsnü Efendi, Hüsam da senin gibi yaralı mı? Onun da yüzü gözü bereli mi?

Komiser, doğrusunu söylemeyi kibrine yediremedi.

— Benim kadar değil ama, onda da yara bere olsa gerek.

— Öyle ise bu meseleyi bir kavga şeklinde yapmayalım.

— Ne diyelim?

— Sana beş altı sarhoş hücum etmiş olsun.

Komiser Hüsnü :

— Âkif, iyi söylüyorsun ama teres benim tabancamı da aldı.

— Amma yaptın ha... Nasıl verdin?

— Ben vermedim, elimden kaptı.

— Ben ondan ister, alırım.

— Kahveci Feyzi'ye bırakacakmış.

— Mahsus yapıyor. Tabanca Feyzi'de olunca herkes senin dövüldüğüne hükmedecek. İstersen Feyzi'yi çağırtalım, tembih edelim, kimseye söylemesin.

— Olmaz Âkif olmaz... Varsın söylesinler.

— Öyle ama iş Zabtiye Nezâretine aksederse seni buradan kaldırırlar.

— Neye kaldırsınlar? Şikâyet yok, bir şey yok.

— Olsun! Zâbıtanın haysiyeti derler, âciz derler, derler oğlu derler.

Komiser Hüsnü dişlerini gıcırdatarak :

— Göreceksin Âkif, dedi, ben bunu Arabın yanına koyacak mıyım?

Polis, kırçıl saçlarını sıvazladı :

— Bana kalırsa bu işi tatlıya bağlamalı, dedi, sen beni dinle, ben bu sakalı değirmende ağartmadım.

Hüsnü :

— Ne söylüyorsun Âkif? dedi, bu kahpeliği sineye çekecek miyiz?

Âkif :

— Ne olacak? dedi. İşi gücü bırakacağız, bu herifle mi uğraşacağız?

— Ben onu bunu bilmem, son lâf bende kalmalı.

— Sen bilirsin.

★

Hüsam, Sandıkburnu dönüşü Odabaşı kahvesine uğradı. Hemen hemen bütün mahalleli orada idi. Hüsam, pek neş'eli idi, kahveci ile şakalaştı, tavla oynayan iki ihtiyar mahalleliyi sarakaya aldı, birini, oturduğu yer iskemlesi ile kaldırdı, kahvenin içinde dolaştırdı. Ondan sonra :

— Millete birer kahve yap!

Dedi ve oturmadan pantalonunun arka cebinden Komiser Hüsnü'nün tabancasını çıkardı.

Kahvedekiler Hüsam'ı tabanca atacak sandılar.

— Oynama be Hüsam... Kazâ çıkarırsın.

Dediler, Hüsam :

— Yok be imanım. Kazâsı rızâsı yok... Bende bir emânet var da Feyzi'ye vereceğim.

Feyzi sordu :

— Hüsam ağabey, ne emâneti bu?

— Komiser Hüsnü'nün tabancası. Nasılsa benim elime geçti, kendisine söyledim, gelip senden alacak, ben de sana bırakıyorum. Çok çok selâm söyle.

Dedi. Kahvedekiler işi anladılar.

— Benzettin mi Hüsam?

— Hem de nasıl! Ne şahniş kaldı, ne cumba... Görseniz tanıyamazsınız.

Mahalleli, Hüsam karakol dayağını yediği zaman ne dedilerse hemen aynen tekrar ettiler.

— Oh! Eli var olsun... Şu edepsiz herifi benzetmiş.

Kimisi de Hüsam'a duyurmadan :

— Ha gayret! diyorlardı. Böylelikle birinden birinin vücudu kalkacak, biz de rahat edeceğiz.

Hüsam, o günden sonra ayağını denk alıyordu. Komiserin bu dayağın intikamını alacağını biliyordu. Bir akşam evinin kapısı çalındı, Hüsam, cumbanın kafesini kaldırdı. Kapıda polis Âkif Efendi duruyordu.

— Azıcık aşağı iner misin?

— İnerim, ama karakola dâvet ise gitmem ha...

— Hayır, şahsî bir işim var. Azıcık seninle konuşacaktım...

— Kahveye git, ben de şimdi geliyorum.

Biraz sonra karşılıklı oturdular. Sigaralar sarıldı, kahveler geldi.

— Buyur Âkif Efendi, seni dinliyorum.

— Komiserle bu işin sonu ne olacak? Bunu soracaktım.

Hüsam :

— Ne mi olacak? Şimdi, nöbet onun, elinden gelirse beni bir yerde sıkıştıracak, bir şey yaparsa yapacak, ondan sonra ben onu bastıracağım, ikimizden biri mayna deyinceye kadar uğraşacağız.

Polis Âkif :

— Bana kalırsa işi tadında bırakalım.

— Bırakalım. Nöbetinden vazgeçsin, ben de üstelemem, ama Âkif Efendi... Bak sana Yaradan Kibriyâ hakkı için söylüyorum. Üzerime gelirse kötüye boğulmam ha... Ya karnı ya sırtı!

— Böyle yapmayalım da sizi ben barıştırayım... Artık bu işi bitirelim, kanı kanla yıkamazlar, kanı su ile yıkarlar.

Hüsam :

— Beybaba, dedi, sen bunca senelik polissin, bu işde benim kabahatim var mı?

— Neyse bu lâfları bırak... Geçmişi unutalım.

— Unutalım.

— Sizi öpüştüreyim.

— Öpüşelim.

— Öyleyse haydi kalk beraber gidelim.

— Nereye?

— Komiserin yanına.

— Aah! Ben karakola, yâhut Hüsnü'nün evine gitmem. Kahveye gelsin, Maksud'da buluşalım, birbirimize sokakta rastlayalım, ama, Arab Hüsam bir daha tongaya düşmez.

— Peki, istediğin gibi olsun.

— Ama tekrar ediyorum Âkif Baba, sonra söylemedi deme, bir haltederse bu sefer, iş dövüşte kalmaz. İkimizden biri cinayet reisinin karşısına çıkar.

— Olmaz, dedim a... Bana inanmıyor musun?

— İnanıyorum ama, karakol dayağında o gün sen de bana çullanıyordun.

— Ben ayırmak için aranıza girdim... Neyse Yalnız Hüsnü'nün tabancasını ver de götüreyim.

Hüsam, kahvedekilerin işiteceği bir sesle bağırdı:

— Feyzi! Hani sana kumsarın tabancasını bırakmıştım, kendisi biraz rahatsızmış, gelememiş. Âkif Babayı göndermiş, ver tabancayı da götürsün.

Polis Âkif Efendi:

— Canım Hüsam. Bu lâflara ne lüzum var?

— Yok, Beybaba... Bu kadarı da olacak.

Feyzi, tabancayı getirdi, Polis Âkif'e uzattı. Hüsam:

— Al, götür, selâm söyle... Yüzündeki yaralar kabuk tuttuysa sakın el vurmasın ha... Koparırsa iz bırakır. Kendi kendine düşsün.

— Hüsam... Hüsam!..

— Ne var Beybaba?. Ben öyle yaptım. Hekim kimdir? Başına gelen derler...

★

Arap Hüsam'ın, Hakkı ve İzzet'le olan mâcerası Hakkı'nın elinin kesilmesi yüzünden yaralanmış addedilmesi ile Hakkı, o zamanın zihniyetine göre, bu mağlûbiyetin yükü altında kalamazdı. Kalmaması lâzımdı. Ötede beride:

— Bırak, şu kalp herifi! İki kişi bir Arap Hüsam'ın hakkından gelemediler.

Gibi sözler Hakkı'nın kulağına kadar geliyordu. Hattâ ağabeysi Ârif bile bir gün :

— Ne o somun pehlivanı! demişti. Bugünlerde kimseden dayak yediğin yok mu?

Bu söz, Hakkı'nın kafasına bir tokmak gibi inmişti. İzzet'e :

— Allah belânı versin! Başımı derde soktun, kimsenin yüzüne bakamıyorum, ağabeyim bile Hüsam'la olan kavgada dayak yediğime hükmediyor.

Diye dert yanmıştı. İzzet'in :

— Sırasını düşürürsek böyle olmadığını isbat ederiz.

Cevabı Hakkı'yı bütün bütün sinirlendirdi :

— Ne isbat edeceksin? Hüsnü o gün seni bastırdı, şaşkınlıktan sopayı bile onun kafasına vuracağına bana vurdun, işin esasını ararsak kabahat bizde, yâni sende. Elin orospusunun peçesini açacak ne vardı?

İzzet, sesini çıkarmadı. Hakkı, Hüsam'la ikinci bir defa kapışmak istemiyordu. Fakat o sırada Mevlâna Kapılı Hilmi ile, Mehmet Amcanın, Yenikapıda «Paşam Hüsnü» adında bir Ermeni kabadayısı ile altı arkadaşının dövüşleri oldu.

Hilmi, ufak tefek bir adamdı... Fakat engerek yılanına benzerdi, hasmını nasıl ve ne zaman soktuğu belli olmazdı.

O akşam Mehmet Amca ile, meyhanede çakıştırırlarken ayrı bir masada oturan Ermenilerden biri bir mâni söyledi. Hilmi, bundan alındı, küfretti, iki taraf da ayaklandılar.

Bir tarafta Mehmet Amca ile Hilmi, diğer tarafta Paşam Hüsnü ile altı Ermeni kabadayısı vardı.

Mehmet Amca, kuşağından kundura çekeceğini çekti, «Paşam Hüsnü»nün ağız burun mıntakasına müthiş bir darbe indirdi. Ermeniler, iskemle yağdırıyorlar, fakat «Paşam Hüsnü» dövüş hârici edildiği için yürekleri söylemiyordu.

Mehmet Amca, yapayalnız kalmış gibiydi. Hilmi ortalarda yoktu. Bir aralık kötüye boğulacağını zannederken, Er-

menilerin kafaları ile camı çerçeveyi kırıp kaçıştıklarını gördü, aralarında Hilmi yuvarlanıyor, her tesadüf ettiğini :

— Amanın yandım!

Diye bağırtıyordu, kol yetişti. İki tarafı da yakalayıp karakola götürdüler. Yolda Mehmet Amca yavaşça sordu :

— Ulan Hilmi neredeydin? Beni bu heriflerle yapayalnız bıraktın.

— Öyle şey olur mu Amca... Sen dövüşe başladığın zaman ben, kapanmasın diye çakının sapına mendil sarıyordum, ondan sonra yetiştim, hepsini kaçarlarken butlarından, kaba etlerinden şişledim.

Mahkemeye çıktıkları zaman Hilmi :

— Reis Beyefendi. Görüyorsunuz ya, bendeniz ufak tefek, çelimsiz bir adamım, ızbandut gibi yedi kişiyi nasıl vururum?

Demiş ve Reisin :

— Peki... Bunları oturak yerlerinden kim vurdu?

Sualine :

— Efendim, o gürültüde birbirlerini vurmuşlardır.

Diyerek hafif bir ceza ile yakayı kurtarmıştı.

Bu vak'a da Hakkı'ya târiz için bir vesile olmuştu.

— Bacak kadar Hilmi, yedi kişiye yandım Allah diye bağırtıyor da dağ gibi Hakkı, Hüsam'dan çocuk gibi dayak yiyor.

Diyorlardı. Nihayet, Ârif Beyden bir haber geldi :

— Bu rezaleti temizleyecek mi? Yoksa ben temizliyeyim mi?

Hakkı ister istemez, Hüsam'la yeniden karşılaşmak lâzım geldiğini anlamıştı. Tasavvurunu kimseye açmadı, Hüsam'ı uzaktan tâkibe başladı.

Arab Hüsam, Hakkı'yı yaraladıktan, Komiseri amana düşürdükten sonra bütün bütüne değişmişti. Hakkı'nın kendisine bir taarruzda bulunacağını hiç zannetmiyordu. Bir akşam, mahalledeki turşucudan bir kavanoz turşu almış, evine giderken ilk defa kavga ettikleri sokağın köşesinden Hakkı'nın çıktığını gördü.

— Ulan Fellâh! Çek bıçağını...

Hüsam şaşırdı, insiyakî bir hareketle elinden turşu kavanozunu bırakmadı, bir adım geriledi, koltuğundan bıçağını çıkardı. Fakat Hakkı, Hüsam'ı yana alarak bıçağını salladı, Hüsam'ın gözleri hizasından burnunu yanağına kadar kesti. Yüzün sol tarafı şakşak gibi sallanıyordu. Hüsam, nihayet turşu kavanozunu fırlattı, sallanan yüzünün etini sol eliyle tutarak, saldırmak istiyor, fakat akan kandan göz açamıyordu.

Hakkı'nın Hüsam'a vurduğu bıçak darbesi çok ağırdı. O zaman yarayı görenler Hüsam'ın buna nasıl mukavemet edebildiğine şaştılar. Hakkı, biraz daha büyük bir saldırma kullanmış olsa, Hüsam'ın kafasını ortadan uçuracağına şüphe yoktu.

Yaralıyı hemen bir eczahaneye kaldırdılar, oradan da hastahaneye götürdüler.

Hüsam ölmedi. Fakat Hakkı'nın bıçağı ile yüzüne attığı imza ölünceye kadar kaybolmadı.

Hakkı, Arabı vurduktan sonra kaçmıştı. Hüsam taraftarları :

— Madem ki vurdu... Neden kaçtı? Hüsam'ın bu ağır yaraya rağmen ona mukabele edeceğinden korktu.

Diyorlar, Hakkı'yı iltizam edenler de :

— Elbette kaçacak. Yakalansın da hakaret mi görsün?

Diye mukabele ediyorlardı.

Bu suretle Hakkı, mağlûbiyet addedilen dövüşün intikamını almış oluyordu. Şimdi sıra Arab Hüsam'da idi. Fakat üçüncü çarpışma olmadı.

Kabadayılık sevdasında olanlarda ekseriya bu gibi ağır yara almalar ölüme sürünmüş olmanın tesiriyle olacak, bir durgunluk husule getirir. Hüsam, bu vak'adan sonra sâkinleşti, hastahaneden çıktıktan sonra herkes artık birinden birinin ölümü ile neticelenecek üçüncü bir kapışma bekliyordu.

Bunu Hakkı da bildiği için tetik üstündeydi.

Eş dost araya girdiler. İki hasmı barıştırdılar. İki tarafı

da tanıyan ahbaptan yaşlıca birinin bahçesinde bir ziyafet verildi. Hakkı, Hüsam ve iki tarafın yakınları dâvet edildi.

Sofranın başına oturulduğu zaman ziyafeti tertip eden zât :

— «Kavga neden çıkar? Elinin köründen...» diye bir lâf vardır. Sizin gibi tanınmış iki kabadayının arasındaki mesele de böyledir. Vurdunuz vuruldunuz, artık yeter. Bugün sizi barıştıracağız, öpüştüreceğiz, geçmişi unutturacağız, canciğer olmasanız da aranızdaki ölüme giden bu düşmanlığı kaldıracaksınız.

Diye bir girizgâh yaptı. Hakkı :

— Bu işde benim bir suçum olmadığını hepiniz bilirsiniz, dedi. Hüsam Efendi, İzzet'le kavga etti, ayırmak istedim, bana hücum etti.

Hüsam :

— Hakkı Bey, dedi, böyle söyleme. Ben İzzet'le kozumu pay ederken sen neye karıştın?

— Sen olsan karışmaz mısın? İzzet bir kusur etmiş, sana özür dilemiş. Sen de biraz tartakladın. Fakat fazla hırpaladın.

Ziyafet sâhibi :

— Canım, dedi, şimdi bırakın bu lâfı... Ne olduysa oldu.

Hakkı'ya döndü :

— Hakkı Bey, kalk bakalım.

Sonra Hüsam'a hitâb ederek :

— Hüsam sen de kalk. Elele verin.

İkisi de birbirlerinin ellerini tuttular. Hakkı :

— İşin böyle olmasına teessüf ettim.

Dedi. Hüsam da :

— Ben de öyle... Unutalım.

— Lâfla olmaz! dediler. Öpüşün...

İkisi de birbirlerini öptüler. Arab Hüsam :

— Yalnız şu ciheti söyliyeyim. O İzzet olacak hergeleyi dünyada affetmem. Bir punduna getirirsem...

Hakkı :

— Yok! dedi, madem ki bütün aramızda geçen şeyler

unutulacak. İzzet'i karıştırma. O, seninle boy ölçüşemez. Benim arkadaşım olduğu için ben de onu sana ezdirmem.

Hüsam :

— Ama, Hakkı Bey, düşün bir kere... Karıyı sokakta çevirip bir nâmahremin nasıl yüzünü açar?

— Olmamalıydı... Fakat kazâ işte... İzzet gelsin, senin elini öpsün. Onu da affet. Hepimiz bir semtliyiz.

Hüsam, sesini çıkarmadı. Ziyafet sâhibinin bir işareti üzerine hemen İzzet'e de haber gönderdiler, o da geldi. Hakkı :

— Hüsam Efendinin elini öp! dedi. Aramızdan ve aranızdan bu husûmet kalksın.

İzzet, Hüsam'ın elini aldı, Arap elini öptürmedi, birbirlerinin yüzünden öptüler. Bir başka akşam için de hem İzzet'in, hem Hüsam'ın dostları ile bir meclis tertip edildi. Kadınlar, oradakilere birer kadeh içki verdiler ve o zamanın raconuna göre artık kadınlar her iki tarafın da yakını oldular.

MEHTERHÂNE VAK'ALARI

Takvimlerde nasıl, kırlangıç fırtınası, ayandon fırtınası, çaylak fırtınası gibi sayılı fırtınalar varsa, İstanbul'da da o devirde üç sınıf sayılı fırtına vardı :

1 — Külhanbeyler,

2 — Tulumbacı kabadayıları,

3 — Efendi kabadayılar.

Külhanbeyler makbul sayılmazdı. Hattâ kabadayılar birini küçültmek isterlerse : «Külhanbey» derlerdi. Bunlar, başlarına sıfır kalıp siyah fes giyerler, sırtlarına altından sakız kuşağı görünen camadanvari yelek, yardan ayrıldım biçiminde yakası büzmeli siyah gömlek, bacaklarına bol paçalı pantalon, ayaklarına da arkası basık yumurta ökçeli kundura giyerlerdi.

Tulumbacı kabadayılarının bütün kabadayılık tezâhü-

ratı, tulumbacılık sâhasına münhasırdı, onlar kendi âlemlerinde yaşarlardı.

Bunlardan başka bir de Rum kabadayıları vardı. Bunlar kabadayıdan ziyade vurucu, kırıcı kasa hırsızları idi. Her şeyden evvel namuslu adam olmak iddiasında olan şehir kabadayılarına bu güruhu karıştırmak doğru değildir.

Hapishane vak'alarına bir girizgâh olmak için Karamursallı Tahir'le Aksaraylı meşhur Kadayıfçı Ali vak'asını anlatalım.

Tahir, o zaman şimdiki gibi kırçıl, göbekli, olgun ve durgun bir adam değildi. Geniş omuzlu, geniş göğüslü, adaleleri kuvvetli, gözü pek bir gençti. Tıbbiye Mektebine girmiş, pek tabiî olarak yarıda bırakmış, çıkmıştı. Hâli vakti kadar gücü kuvveti de yerinde olduğu için yavaş yavaş kabadayılık muhiti onu çekti, içine aldı.

Tahir'in söylenen vak'alarından biri Kadayıfçı Ali'nin oğlu Hamdi ile dövüşüdür.

O zaman Yorgi'nin kahvesine çıkarlarmış. Bir akşam kahvede Karlo ile Fresko isminde iki Rum, Tahir'e o akşam bir iki kadeh çakmak için kendilerini meyhaneye götürmesini rica ederler. Tahir kabul eder... Meyhaneye giderlerken (Musalla) ya geldikleri zaman Kadayıfçı Ali'nin oğlu, hiç yoktan yanlarına sokulur, Tahir'e taarruz eder.

Tahir mukabele etmek ister, Hamdi, hemen elini kaldırır, içinde ustura olan bu el bir tokat gibi Tahir'in yüzüne iner. Tahir, tehlikeyi anlayıncaya kadar ustura onun sol yanağını ağız hizası ile doğrar, Tahir kendini geri atar, belinden ufak bıçağını çeker, karşılıklı vuruşmaya başlarlar.

Neticede Hamdi on sekiz yerinden yaralı olduğu halde yere yatar, ikisini de hastahaneye kaldırırlar. Hamdi'nin ölümden kurtulması bütün doktorları hayrete düşürmüş. Babası Kadayıfçı Ali :

— Oğlumun ciğerleri görünüyor!

Diye dövünürmüş.

Kavgadan sonra Tahir tevkif edilerek Mehterhâneyi boylar. Yaralı olduğu için hastahaneye yatırılır.

O esnada meşhur kasa hırsızlarından Kefalonyalı İspiro da, Acemlerle dövüşerek yaralandığı için onu da Mehterhâne hastahanesine getirirler. Bu tarihte hapishane müdürü Rıza Beymiş... Bu adamın sopaya istinat eden idaresi hâlâ söylenir.

Tahir'in bulunduğu yerde Kambur Cemal'i öldüren ve yine yaralı olduğu için hastahanede tedavi edilen Yenibahçeli Lütfi de varmış. Kadayıfçı Ali'nin hapishanede elleri var, Lütfi'nin de düşmanları var.

İkisi derhal ittifak ederler, fakat ellerinde silâh bulunmaması, bunları düşündürür.

Tahir :

— Lütfi! der, eğer ufak bir bıçak olsun edinemezsek seni de, beni de harcarlar.

Lütfi :

— İmkânı yok, Tahir Bey, bıçağı nereden bulacağız?

Tahir :

— Senin aklın ermez. Altın anahtar her kapıyı açar.

Ertesi gün Mehterhânenin hastalar ağası Mustafa Efendiyi çağırır :

— Mustafa Efendi, benim sana bir ricam var.

— Nedir Tahir Bey?.. Bir şikâyetin mi var? Elimizden geleni yapıyoruz.

— Hiçbir şikâyetim yok. Fakat biliyorsun, Kadayıfçının burada çok adamı var.

— Onlardan mı çekiniyorsun?

— Haksız mıyım? Ali'nin oğlu hâlâ ölümle pençeleşiyor. Babası intikam almak istemez mi?

— Burada size ne yapabilir?

— Her şeyi yapar? Mustafa Efendi, Mehterhânenin içyüzünü hepimizden iyi bilirsin.

— Bilirim ama hapishane müdürü Rıza Beyin idaresinde düşündüklerin olmaz.

— Ne söylüyorsun Mustafa Efendi? Hapishanede silâhsız adam var mı? Eğer Rıza Bey adamakıllı bir yoklama yapsa çuval dolusu bıçak, tabanca çıkar.

— Mahpusların silâhlı olmalarının ehemmiyeti yoktur, hepsi Rıza Beyden çekinirler.

— Kabul ediyorum ama, insanın Kadayıfçı Ali gibi düşmanı olursa yalnız Rıza Beyin idaresine güvenmemeli, biraz da kendine güvenmeli.

— Haklısın Tahir Bey... Ben sana ne yapabilirim?

— Açıkça söyliyeyim: Mustafa Efendi, bana bir silâh tedarik edeceksin.

Mustafa Efendi :

— Aman Tahir Bey... dedi, bunu, benden nasıl istiyorsun?

— Vallâ amanı, zamanı yok.

— Bunu nasıl yapabilirim?

— Orasını da bilmem. Ben sana beş tane çil altın vereceğim. Nasıl? İşine gelir mi?

O zaman ayda sekiz lira geliri olan evine iç güveyisi damat alırdı. Beş lira ufak görülmiyecek para idi. Mustafa Efendi, yutkundu.

— Tahir Bey, ben seni severim. Fakat başımdan da korkarım.

— Neden korkuyorsun? Bunu seninle benden başka kimse bilemez.

— Ya çakılırsa...

— Çakılırsa, ben bu silâhı bana hastalar ağası Mustafa Efendi verdi der miyim? Bunu diyecek yaradılışta bir adam mıyım? Sen benim babamı da tanırsın, büyük babam Tahir Paşayı da tanırsın.

— Tabiî tanırım.

— Farzedelim ki çakıldı, seni de buradan kovdular.

— Çoluk çocuğum var, mahvolurum.

— Bir şey olmazsın. Seni evvel Allah büyük babamın çiftliğine müdür yaparım. Fakat, kimsenin anlamasına imkân yoktur, müsterih ol. Biz mezara, bu sır mezada.

— Ben de öyle zannediyorum.

— O halde kabul mü?

— Ne yapalım? Seni göz göre göre öldürtecek değiliz ya...

— Değil mi ya?

Tahir, bir nefes aldı, hemen elini cebine attı, altınları çıkardı.

— Al Mustafa Efendi, işte sana beş lira.

Mustafa Efendi paraları aldı, yeleğinin cebine koydu.

Mustafa Efendi o akşam hastahaneye geldi. Tahir'e bir göz işareti yaptı. Tahir de Lütfi'yi yanından uzaklaştırdı...

— Tahir Bey, istediğini getirdim.

— Ver bakayım.

Mustafa Efendi, ceketinin cebinden bir karış boyunda kâğıda sarılı bir paket çıkardı, açtı, bu, geyik boynuzu saplı çifte anahtar (Şefiyeld) marka bir sustalı çakı idi. Sapındaki yaya dokununca saptan çakının ağzı çıkıyor, yaya ikinci bir dokunuşla bıçağın hepsi uzanıyordu. Tahir, elindeki bu pırıl pırıl silâha bakıyor, bakarken sargılar içinde olan yüzünde müsterih bir hava dolaşıyordu. Hemen sustalıyı iç cebine attı.

— Teşekkür ederim, Mustafa Efendi, dedi. Şimdi buyursunlar bakalım.

Ondan sonra yeleğinin cebinden bir lira daha çıkardı. Mustafa Efendiye uzatarak :

— Mustafa Efendi. Şunu da al. Çocuklara şeker alırsın. Dedi. Mustafa Efendi :

— Fazla veriyorsun Tahir Bey! dedi.

— Al efendim al... Sana ağırlığınca para versem yine bu iyiliğini unutmam.

— Eksik olma beyim.

Mustafa Efendi gittikten sonra hemen Lütfi geldi :

— Ne haber Tahir Bey?

— Oldu... Şimdi bütün Mehterhâne üzerime saldırsa ehemmiyeti yok.

Mehterhânenin hastahane koğuşu, şâir (Dante) nin cehennemi târif ederken, «buraya girenler bütün ümitlerinden tecerrüd ederler» meâlindeki yazısına benziyordu. Ölümle

pençeleşen yaralıların iniltileri, ölmek için (mürthane) denilen yere götürülüp ölmeyince dehşetten haykıranların feryatları, kara sevdâ getiren delilerin sabahlara kadar attıkları nâralar, Tahir'e gece uykularını haram etmişti. Bir yandan da yüzüne yediği ustura darbelerinin ıztırabı âsâbını bozuyordu.

Bütün bunlara ilâve olarak bir de kasa hırsızı İspiro vardı.

Mehterhâne hastahanesinin pencereleri tersane kısmına olduğu için İspiro pencereden tersanedeki Rumlarla bağıra bağıra konuşuyordu. Bu karşılıklı sohbet saatlerce devam ediyor, hastaları perişan eyliyordu. Fakat İspiro'ya ihtar etmek kimin haddine düşmüştü? İspiro hem Mehterhâne, hem de tersane kısmında herkesi yıldırmıştı, onun hakkından yalnız hapishane müdürü Rıza Bey geliyordu. Evvelce İspiro uzun bir mahkûmiyetle hapishaneye düştüğü zaman, tünel kazmak suretiyle kaçmak istemiş. Firarı haber alan müdür Rıza Bey, gardiyanlardan hiç birinin tünele girmeğe cesaret edemediğini görünce, İspiro'yu tâkip eylemek üzere soyunmuş, tünele girmiş, sürüne sürüne İspiro'ya yetişmiş.

— Ulan İspiro! Yakalandın, geriye gel!

İhtarına İspiro :

— Ne geleceğim? Git işine vire...

Diyerek çıkılacak yerin zayıf toprağına bir an evvel erişmeğe çalışmış. Rıza Bey :

— İspiro! Ben senin yakanı bırakmam, geri gel.

Dedikçe İspiro :

— Çok uğraşma. Şimdi toprak çökecek... İkimiz de altında kalacağız.

Biri önde, öteki arkada yer altında cereyan eden muhaverenin böyle devamından sıkılan hapishane müdürü, belinden bıçağını çıkartarak :

— İspiro, geri gelmezsen seni şişlerim.

İhtarına da kasa hırsızının aldırmadığını görünce uzandığı yerden İspiro'nun kaba etine bıçağı dürtmüş...

— Ah vire mudur bey... Ne yaptın?

— Ne yapacağımı söyledim. Hafif bir hacamat yaptım.

İkinci bir dürtme İspiro'yu olduğu yerde kıvrandırmış.

— Ah, aman... Mudur bey...

— Eğer yavaş yavaş geri gelmezsen, kıçını kevgire çevireceğim...

İspiro, üçüncü bıçak üvendiresini yeyince tepinmeğe başlamış. Rıza Bey :

— Tepinme ulan! Kokulu ayakların suratıma geliyor.

— Ama bacaklarımdan kan akıyor...

— Sürüne sürüne geri dönmezsen her tarafını delik deşik edeceğim.

Rıza Bey uzanmış, bu sefer bıçağı biraz daha fazlaca dürtmüş...

— Ah! Yandim...

— Bağırma ulan! Benim dürttüğüm yerler zararlı değildir, nihayet biraz kuyruk yağını eritir.

— Yapma be mudur bey...

— Ulan deli gâvur... Yapma olur mu?

— Ama ben mapus... Beni işi kaçmak...

— Ben de müdür... Benim işim de yakalamak... Bir hacamat daha edeyim mi?

İspiro, içini çekmiş...

— Bıçaklama... Geleceğim.

— Ha şöyle... Yola gel. Ben geri geri gidiyorum. Burada manevra olmuyor. Tornistanla çıkacağız.

Rıza Bey gerilemiş. Bu suretle açılan deliğe kadar gelmişler. Deliğin başında gardiyanlar, müdürü ayaklarından çekerek çıkarmışlar, Rıza Beyi kantere batmış, yüzü gözü toprak içinde, bilhassa İspiro'nun kaba etinden akan kanlara bulaşmış görünce hepsi merakla sormuşlar :

— Ne oldu beyim? Yaralandınız mı?

Rıza Bey :

— Yaralanmadım, İspiroyu biraz dürtükledim.

Arkadan İspiro'yu da çıkarmışlar, hastahanede yaralarını sarmışlar, ondan sonra da ayağına demir vurarak zin-

dana atmışlar. Mehterhâne zindanını hapishanenin devamlı müşterilerinden Deli Fâik şöyle anlatırdı:

— Burası öyle cenabet bir yerdir ki, ekmek yerken kediden büyük fareler, ekmeğin bir tarafından yapışırlar, çeke çeke güç kurtarırız.

Ispiro, bundan dolayı Rıza Beyden çok korkardı. Hapishane müdürünün dövdüğü zaman Allah yarattı demediğini kaç defa nefsinde tecrübe etmişti.

İspiro, Mehterhânede Müdür Rıza Beyden başka hiç kimseye ehemmiyet vermezdi.

Tahir, saatlerce devam eden bu müsahabeden sinirleniyordu, bir gün Mustafa Efendiyi çağırttı :

— Mustafa Efendi, ben burada çok rahatsızım. Müdür Beye söyle, beni içeriye versin.

Mustafa Efendi :

— Olamaz beyim, dedi. Doktor, taburcu etmedikten sonra hastahaneden çıkamazsınız, sonra yaranızı kim pansıman yapacak?

— Ben yaramdan şikâyet etmiyorum, sinirlerim bozuluyor.

— Neden?

— Neden olacak? Üstümüzdeki katta kasa hırsızı İspiro var. Gece demez, gündüz demez, Tersanedeki Rumlarla pencereden konuşur. Bir dakika rahat huzur yok... Ne kafa kalıyor ne beyin.

— İstersen bir kere kendisine söyleyelim.

— Ne yaparsan yap. Bu gâvura söyle... Lâfa yekûn tutsun.

Mustafa Efendi, hemen kalktı, üst kata çıktı. İspiro yatağın üstünde oturuyordu.

— Vakitler hayrolsun İspiro.

— Öyle olsun...

— Sana bir şey rica edeceğim.

— Söyle.

— Hastalar senden şikâyet ediyorlar.

— Ne şikâyeti?

— Sen bütün gün, pencereden Tersanedeki Rumlarla konuşuyormuşsun.

— Ne olur? Konuşmak yasak mı?

— Böyle pencereden pencereye konuşmak yasak... Ama biz aldırmıyoruz, ona bakma... Fakat buradakiler hasta... İstirahat etmek istiyorlar.

İspiro, oturduğu yerden doğruldu. Mustafa Efendiye:

— Bre Mustafa... dedi. Bana bunu için geldin?

— Evet, bunu ricaya geldim.

— O ki benden şikâyet yapıyor. Gelsin, yüzüme söylesin, onun ağzını burnunu kırayım.

Ondan sonra Mustafa Efendiye:

— Bre leblebici, sen ne zaman adam oldun da bana, İspiro'ya sus diyorsun.

Mustafa Efendi, cevap vermedi. Rumun her cinayeti, her alçaklığı yapacak yaradılışta bir şerir olduğunu biliyordu. Üzerine saldırsa, onu tokatlasa bile mukbele edemiyecekti. İspiro:

— Haydi vre... Defol buradan, dedi, yoksam seni paçavûra yaparım.

Yapardı da... Mustafa Efendi, «ite dalanmaktansa çalıyı dolanmak yekdir» sözünü düşündü, hiçbir şey söylemeden kalktı, merdiveni inerken İspiro arkasından Rumca söylemediği küfür bırakmıyordu, onları da duymamazlıktan geldi.

Aşağı, Tahir'in yanına geldiği zaman rengi sapsarı idi.

— Hayrola Mustafa Efendi rahatsız mısın?

— Değilim ama şimdi oldum.

— Neden?

— Gâvur beni kovdu, söylemediği küfür de bırakmadı.

Tahir, düşündü, daha Kadayıfçı Ali'nin oğlunun meselesi kapanmadan yeni bir vak'a çıkarmak istemiyordu. Mustafa Efendiye sordu:

— Ne dedi?

— Söylemem. Yalnız şunu bil Tahir Bey... Eğer çoluk çocuk sahibi olmasam Allah ya bana verirdi, ya ona...

— Sen söylediğin zaman ne cevap verdi?

— Benden şikâyeti olanlar gelsinler yüzüme söylesinler, onların ağızlarını burunlarını kırayım, dedi.

— Ya!.. Öyleyse ben Lütfi ile de bir haber yollayacağım. Lütfi Rumca bilir, belki gâvuru yumuşatırız.

Mustafa Efendi gittikten sonra Lütfi'yi çağırdı :

— Sen Rumca bilirsin. Şu herife git, tatlılıkla anlat.

Lütfi :

— Tahir Bey! İspiro tatlı dilden anlamaz, inadına aksini yapar, hem istediğiniz olmaz, hem de üstelik gâvurla dövüşürüz.

— Korkuyor musun Lütfi?

— Ne korkacağım. Ver bana sustalıyı... Herifi temizliyeyim.

— Öyle bir şey düşünsem onu ben de yaparım. İş çıkartmamak istiyorum. Şana ne diyorsam öyle hareket et.

— Peki Tahir Bey, gideyim söyliyeyim. Fakat bana kalırsa Müdüre söyleyelim, İspiro, Rıza Beyden korkar.

— Mektep çocuğu gibi şikâyet edemem. Sen, dediğimi yap... Bakalım ne diyecek? Ters bir şey söylerse o zaman düşünürüz.

Lütfi ikinci kata çıktı. İspiro, kumral palabıyıklarını bükerek dolaşıyordu. Lütfi, mülâyim bir tavırla :

— Kalimera be İspiro. (Sabahlar hayır olsun be İspiro.)

Dedi. Kefalonyalı homurdandı :

— Kalimera...

— Ti ekhi, ti denekhi? (Ne var, ne yok?)

— Tipota denekhi... (Bir şey yok.)

Lütfi, İspiro'yu biraz yumuşatmak için bir hulûs çakmak lüzumunu hissetti :

— Esi kabadayis antroposise.. (Sen, kabadayı adamsın.)

Bu hulûskârlık beklenen tesiri yapmadı, kasa hırsızı :

— Katalava, katalava... Ti telis na pis? (Anladık... Anladık.. Ne demek istiyorsun?)

— San esena enas antopos plikomenos kato playazi... (Aşağıda senin gibi yaralı hasta var...)

— Ti telis na pise (Ne demek istiyorsun?)

— Esi poli dinata milis... Piyosiğa mila... (Çok yüksek sesle konuşuyorsun... Biraz yavaş konuş.)

— Hayda vire gaydare, pezevengi esi ta mepis na milo ega siga. To keyfimu etsi teli... Hayda trava ton arabasu... İde alos ke sena tase diyotose... (Haydi oradan eşek pezevenk. Sen kim oluyorsun da bana yavaş konuş diyorsun, keyfim böyle istiyor, haydi çek arabanı... Yoksa seni de ötekilere benzetirim.)

Buna karşı söylenecek hiçbir şey yoktu. Lütfi sesini çıkarmadı, merdivenleri indi. Onun da Mustafa Efendi gibi rengi atmıştı. Ağır ağır Tahir'in yanına geldi.

— Ne oldu?

— Ne olacak? Bağırtısını işitmedin mi?

— Kulağıma bir ses geldi ama Rumca bilmediğim için anlamadım.

— İsabet olmuş. Gâvur bana öyle küfür etti ki... Üzerimde bir şey olsa üstüne atılacaktım. Ne eşekliğim, ne pezevenkliğim kaldı. Tahir Bey, durup dururken bana hakaret ettirdin.

Lütfi'nin sesi titriyordu. Kendini tutmasa hüngür hüngür ağlayacaktı.

— Sana söyledim de... Bu herif lâf anlamaz, dedim. Teres yerden alıp gökte savuruyor, kabadayısın dedik, arslansın dedik... Biz dedikçe o kabardı.

Lütfi burada ufacık bir diplomatlık yaptı :

— Sana da, seni gönderene de... diye yukardan aşağı kalayladı.

— Ya?.. Demek öyle dedi?

— Eksik bile söyledim.

— Öyleyse bir de biz söyleyelim bakalım.

Tahir, İspiro'nun bulunduğu kata çıktı, İspiro yine bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Vaziyetin nezaketle, insafa dâvetle halledilecek tarafı kalmamıştı. Doğrudan doğruya belânın ortasına dalmak lâzım geliyordu, Tahir de öyle yaptı:

— Ulan gâvur oğlu, dedi, seni buraya başımıza hediyelik mi gönderdiler.

İspiro durdu. Karşısındaki genç adama husûmetten ziyade hayretle baktı.

— Bana söylüyorsun?

— Sana söylüyorum.

İspiro, sanki ona acıyormuş gibi bir edâ ile :

— Hayde vire... Git işine. Sabah sabah başımı belâya sokma... dedi.

Tahir :

— İşte ben o belâyı aramaya geldim.

İspiro :

— Senin dinini, imanını...

Diye küfre başladı, fakat tamamlayamadı. Karyolanın yanındaki dolabın üzerinde büyükce bir bakır maşraba vardı. Tahir şimşek gibi bir sür'atle atıldı. Maşrabayı aldı, ağız tarafını eliyle kavradı, dip tarafını İspiro'nun ağız burun nâhiyesine doğru öyle bir vurdu ki, darbenin şiddetinden İspiro'nun kafası arkaya doğru yaylandı.

Rum kabadayısının kendine gelmesine vakit kalmadı. Tahir, bir yumruk da gözünün üzerine indirdi. İkinci yumruk çelmeli geldi, İspiro sırtüstü yuvarlandı. Tahir hemen üstüne çöktü, bir eliyle boğazından tutmuş, öbür eli makine ile hareket eden bir balyoz gibi işliyordu. İspiro mezbûhane gayretler sarfederek kendini toparlamaya çalışıyordu. İkisi de insan şeklinden çıkmışlardı. Tahir, İspiro'yu iki eliyle gırtlağından yakalamış, kaldırıyor, kafasını döşemeye vuruyordu. Artık kanlı bir et yığını hâline gelen kafanın insan başı denecek hâli kalmamıştı. Tahir çelik parmakları ile o cakalı kumral bıyıklara yapıştı, yoldu kopardı, kozmetikli saçlar öbek öbek koptu.

Gürültüyü işitenler koşuştular. Deliler, koğuşlarının kapısına yığılmışlar, yirmi dört saat durmadan konuştuğu için İspiro'dan dayak yiyen Deli Aziz bağırıyordu:

— Vur deyyusu öldür! Bakma gözünün yaşına...

Öbür deliler de sünnet düğünlerindeki hokkabaz Yahudileri taklid ederek bir ağızdan haykırıyorlardı :

— Oldu da bitti maşallah... İyi olur inşallah!

İspiro'nun ağzından köpüklü kanlar geliyordu.

Yukarıya en evvel Lütfi, arkasından hastalar ağası Mustafa Efendi koşmuştu. Tahir korkunç bir hâle gelmişti, yüzündeki ustura yarasının bağı çıkmış, gözleri çeşmhânelerinden fırlamıştı, bu hâlde kimse üzerine varamıyordu.

Mustafa Efendi, dostlar alışverişte görsün kabilinden:

— Yapmayın yahu! Ayıptır. Ayrılın!

Diyor, fakat ne kendisi ayırıyor, ne de gardiyanlara ayırtıyordu. Bir iki gardiyan Tahir'i çekmek istediler.

— Dokunmayın... Canınıza okurum.

Diye bağırınca sokulmadılar. Mustafa Efendi :

— Bırakın yahu! Görmüyor musunuz? Tahir Bey hiddetten deli olmuş. Bırakın hırsını alsın.

Diyordu. İspiro'nun artık iler tutar yeri kalmamış, ölü gibi yere uzanmıştı. Tahir kalktı, onda hasmını, dövülecek yeri kalmadığı için bırakan bir Hind horozu hâli vardı. Tımarcılara :

— Şu yüzümü sarın... dedi.

Mustafa Efendi :

— Pansıman yapın, gazlı bez getirin...

İspiro uzandığı yerden doğruldu, fakat başında Tahir'i görünce tekrar uzandı. Yattığı yerde elini başında, yüzünde dolaştırıyordu.

Tımarcılar :

— Buyur, Tahir Bey, aşağı gidelim de pansıman yapalım.

Dediler, birinci kata indiler. Lütfi'nin etekleri zil çalıyordu, Tahir'e :

— Tahir Bey! dedi, gâvurun işi tamam.

— Öldü mü?

— Ölmedik neresi kalmış?

Hakikaten de öyleydi. Gardiyanlar, İspiro'yu koltukla-

rına girerek kaldırdılar, yatağına oturttular, yüzünü gözünü yıkadılar. İspiro, başını dik tutamıyordu.

Lütfi, hemen yukarıya fırladı, İspiro'nun suratına baktı, içinden kahkahalar fıkırdıyordu, hemen cebinden ufak bir ayna çıkardı, yüzüne tuttu :

— İspiro! dedi. Na ki taksis to pro soposu, ki takse ston karfeti... (Yüzünü görmek ister misin? Aynaya bak.)

İspiro'nun aynaya bakacak, kendini görecek hâli yoktu.

— Gamo ti Manasu...

Diye Rumca en galîz bir küfür savurdu.

Şimdi asıl mesele burada başlıyordu. Kavga, Hapishâne Müdürü Rıza Beye aksedecekti. Müdürün böyle vak'alara tahammülü yoktu. Kavga edenleri mutlaka döver, ondan sonra da ayağına demir vurarak zindana atardı.

Tahir, bundan endişe ediyordu. Ne kişizâdeliği, ne kabadayılığı bunu hazmedebilecekti. Lütfi'ye :

— Tabiî Müdürün karşısına çıkacağız, fakat bana tokat vurmaya yâhut mektep çocuğu gibi falakaya yatırmaya kalkarsa mukabele ederim, dedi.

Lütfi :

— Sana bir şey yapacağını zannetmem, zâten İspiro'yu sevmez, belki onu dövdüğüne memnun bile olacaktır.

— Orasını bilmem. Ben karar verdim, dayak atmaya kalktılar mı? İlk işim Müdürün boğazına atlamaktır, ondan sonra isterlerse beni öldürsünler.

Lütfi, vaziyeti Mustafa Efendiye açtı :

— Mustafa Efendi, Allah vere de Müdür Bey, Tahir Beye fena muamele etmese...

— Onu ben de düşünüyorum.

— Şöyle hafif bir çıtlatsan nasıl olur?

— Ne söylüyorsun Lütfi? Rıza Beye böyle şey açılır mı? «Sen benim idareme ne karışıyorsun?» diye beni bile döver.

— Ne yapacağız?

— Hiç... Olmaz inşallah der, bekleriz.

Bir iki saat sonra sergardiyan geldi :

— Müdür Bey istiyor.

Diye İspiro ile Tahir'i aldı, Müdürün dâiresine götürdü. Odaya girdikleri zaman Rıza Bey masanın başında oturuyordu. Evvelâ İspiro girdi. Rıza Bey, Sergardiyana sordu:

— Kim bu?

— İspiro...

Rıza Bey hayretle baktı:

— Alay mı ediyorsun? dedi, bunun neresi İspiro?

— İspiro, Beyim.

Rıza Bey:

— Ulan, dedi, buna ne olmuş? Bu ne surat bu!

İspiro'ya sordu:

— Ne oldu sana?

İspiro, Tahir'i gösterdi:

— Kavga yaptık.

— Ulan, buna kavga demezler, dayak yedim derler. Kafanda saç kalmamış... Nerede o palabıyıklar? Hamamotu mu tutundun? Hepsi yolunmuş... Kel tavuğa dönmüşsün. Ağzın burnun birbirine girmiş... Gözlerin görüyor mu bâri?

İspiro cevap vermiyordu. Rıza Bey, Tahir'e döndü:

— Bunu sen mi bu hâle koydun?

Tahir:

— Ne yapayım efendim, dedi. Kendimi müdafaa ettim.

— Anlat bakalım... Mesele nedir?

Tahir:

— Efendim, dedi, sizce malûm bir vak'adan dolayı yaralı olarak hastahanedeyim, istirahate ihtiyacım var. Bulunduğumuz yerde delilerin koğuşu var, bağırırlar, çağırırlar. Sonra mortohâne var, orada can çekişenlerin iniltileri eksik değil. Gece gündüz sinir içindeyim... Bunlar yetişmiyormuş gibi bu herif de geldi... Sabahtan akşama kadar hastahâne penceresinden Tersanedeki Rumlarla bağıra bağıra konuşur. Gündüz bu, gece de deliler... İllâllah dedik. Evvelâ hastalar ağası Mustafa Efendiye rica ettim: «İspiro'ya selâm söyle, hastayım. O kadar yüksek sesle konuşmasın!» dedim. Mustafa Efendiye küfür etmiş, kovmuş. Adamcağız yanıma geldiği zaman eli ayağı titriyordu. Arkadan benim-

le yatan Lütfi'yi gönderdim: «Sen Rumca bilirsin. Bu herifle kendi dili ile konuş, belki meram anlatırsın.» dedim. Ona da küfür etti, kovdu. Arkadan ben gittim. Yumuşak yumuşak lâf ederek hâlimize merhamet etmesini söyler söylemez dinime imanıma küfür ederek üzerime saldırdı. Ben de kendimi müdafaa ettim, böyle oldu.

İspiro :

— Suratımda masrapa vurmuş.

Tahir :

— Ne yapayım? Başka türlü canımı kurtaramazdım ki...

Rıza Bey, İspiro'ya :

— Böyle mi oldu? dedi. Sana Mustafa Efendi söyledi mi?

İspiro cevap vermedi.

— Söylesene ulan hergele...

— Evet... Söyledi.

— Sonra Lütfi de söyledi mi?

— Söyledi.

— Ne haltettin de dinlemedin?

— Tersânede beni kardaş çocukları var. Onlarla konuştum.

— Onlarla konuşmak için kimden izin aldın?

İspiro, cevap vermedi. Rıza Bey yerinden kalktı:

— Ulan teres! dedi, sen dine imana nasıl küfredersin? Benim hapishane müdürü olduğumu unuttun mu? Donunu çözüp domalsan kazdığın tünelde kıçına soktuğum bıçakların izi görünür.

Rıza Bey geriledi. Tokat vuracağı zaman bu vaziyeti alırdı. İspiro, tokatı hazmetmek için son bir gayretle başını omuzlarının arasına gömdü. Rıza Bey bir saniye durdu, sonra :

— Nerene vurayım ulan pezevenk? dedi, bana vuracak yer kalmamış ki... Suratın yangın yerine dönmüş.

İspiro, sesini çıkartmıyordu. Rıza Bey, Sergardiyana sordu :

— Bunun pencereden konuştuğu kimlerdir?

— Üç tane Rum var: Niko, Sotiri, Petro...

— Şu hırsızlıktan mahkûmlar değil mi? Getirin onları bana..

Biraz sonra üçü de müdürün karşısına dizildiler. Rıza Bey, İspiro'yu göstererek :

— Bunu tanıdınız mı? Tanımadınızsa kim olduğunu söyleyeyim : Bu sizin kabadayınız Kefalonyalı İspiro'dur, siz her gün bununla ne konuşurdunuz?

Üçü de bu sualin arkasından ne geleceğini anlamışlardı. İçlerinden biraz lâf etmesini bilen Petro'yu: «Sen söyle» der gibi dürttüler. Petro fesini düzeltti:

— Mudur Bey! dedi. Beni kız kardaş, İspiro halası oğlu ile evlenmis... İspiro ondan alazak var, bunu için bize konuşmuş...

— Bunu sergardiyana söyledin mi?

— Yok solemedim...

— Kimseden izin aldın mı?

— Matofeo... Efendimu... Bilmiyorum.

— Ulan, İspiro sizden parasını isteyecekse bu bir defa söylenir, her gün ne konuşuyordunuz? Yine tünel mi kazacaktınız?

— Vallayi, billayi, baska bir şey konuşmadı.

Rıza Bey, sergardiyana :

— Bunları al... Üçünü beraber aşağıya koy. Bir hafta sonra aklıma getir, dedi.

Sonra İspiro'ya baktı :

— Bunu da yanlarındaki hatırlıların tarafına koy, ayağına demir vur.

İspiro :

— Mudur Bey! dedi, ben yaralı, ben hasta.

— Önüne gelenin dinine imanına küfrettiğin zaman hasta değilsin. Yaralarını sıçanlar yalar, iyi ederler seni. Haydi!

Gardiyanlar hepsini aldılar, götürdüler.

Rıza Bey, Tahir'e baktı :

— Tahir Bey, dedi, ben pederini tanırım. Sana fena muamele yapmak istemem. Benim burada kendime göre bir tutumum var. Ben kavga, döğüş, kabadayılık filân tanımam.

Tahir, biraz ferahladı :

— Beyefendi, dedi, vallahi kabahat bende değil.

— Bende, sende, onda... Orasını bilmem, mademki bu adam seni rahatsız ediyordu, bana neye haber vermedin?

— Erkekliğime yediremedim.

— Böyle şey olur mu? Dışarda ne isterseniz yapın, fakat ben burada öyle şey tanımam.

— Nasıl olsa bu herifle aramızda bir vak'a olacaktı.

— O vak'anın burada olmasına tahammül edemem.

— Bundan sonra...

— Bundan sonra istersen bir daha yap. Şimdi sana başkalarına ettiğim muameleyi yapmıyorum, fakat bir ikinci defa böyle bir iş için karşıma gelirsen hakkında hayırlı olmaz.

Tahir, sesini çıkarmadı. Rıza Bey :

— Haydi git.

Dedi, bu iş de böyle kapandı, döğüş için zabıt dahi tutulmadı.

İspiro, dört gün sonra zindandan çıktı, yine hastahaneye geldi. Tamamen süngüsü düşmüştü. Sesi sadası çıkmıyordu.

Bir kaç gün sonra Lütfi, Tahir'e :

— Tahir Bey, dedi. Bu sabah seninki ile konuştum.

— Kim o benimki?

— İspiro ile...

— Yine küfür mü etti yoksa?

— Yok canım. Ne küfürü? Lâf edecek hâli yok. «Kabahat bende oldu» diyor.

— Kabahatin kendinde olduğunu anlaması için demek onun anlıyacağı lisanla konuşmak icap ediyormuş.

— Ne ise Tahir Bey... Artık üsteleme de tatlıya bağlayalım.

— Yâni ne yapalım? Benim kasa hırsızı İspiro ile ne işim olabilir?

Bir iki gün daha geçti, bu sefer de Mustafa Efendi araya girdi:

— Tahir Bey! dedi, ben sizi İspiro ile barıştıracağım.

Tahir güldü :

— Mustafa Efendi. İspiro ile barışsam ne olacak? Barışmasam ne olacak?

Mustafa Efendi :

— Bana söyleme, dedi, ama işin doğrusunu söyleyeceğim.

— Yoksa aramızda çıkacak yeni bir vak'adan mı korkuyorsunuz?

— Hayır... Bunu kendisi istiyor.

— Sen bu teresle yine lâf ediyor musun? Bana o gün geldiğin zaman rengin kireç gibi olmuştu, çoluk çocuğum olmasa kapışacaktım diyordun... Bunu nasıl unuttun?

— Bana tarziye verdi. Yaramın acısından ne yaptığımı, ne söylediğimi bilmiyordum, dedi.

— Şimdi ne yapalım?

— Barışıver, olsun bitsin.

— Peki Mustafa Efendi, dediğin gibi yapalım.

Bir saat sonra önde Lütfi ile Mustafa Efendi, arkada İspiro geldiler. Tahir, oturduğu yerde biraz kımıldandı. Mustafa Efendi :

— Tahir Bey! dedi, İspiro sana özür dilemeğe geldi.

İspiro hâlâ kavganın izini yüzünde taşıyordu, elini uzattı, Tahir de reddetmedi.

— Buyur, İspiro otur.

— Dur! Bre Tahir Bey, evvelâ yüzünde öpezeyim.

— Yok canım, ne lüzum var?

— Var, sen adamakilli kabadayı adam...

Tahir'in boynuna sarıldı. Yüzünden öptü.

— Bu is ki benim basimda geldi... Nasin oldu? Agnamadim.

— Bırak şimdi o lâfları canım...

İspiro ellerinin iki parmağını bir salip şekline sokarak öptü.

— Ama Tahir Bey... Ben sana yürekten düsman olmamisim.

— Anladım. Anladım... Sen din iman küfredince... Benim de aklım başımdan gitti.

— Ama şimdi... Artık arada bir şey yok. Sana birisi yan baksa.. İspiro onu...

Tahir :

— İspiro, dedi, sana bu lâfları bırak diyorum, bana yan bakacak olana ben meram anlatmasını bilirim.

— Doğru... Dobra dobra lâf...

Mustafa Efendi :

— İspiro bir kaç gün sonra taburcu olacak.

— Güle güle gitsin.

İspiro :

— Nerde gidezek... Hastahane sikazak, kovusda gidezek...

Mustafa Efendi :

— İspiro çok güzel güveç yapar. Yarın öğle için bir güveç yapacakmış. Yemeği beraber yiyelim diyor.

Tahir, muvafakat etti. İspiro'nun etekleri ıslık çalıyordu.

— Ama oyle bir guveç yapazayim... Parmakları da beraber yiyezek... Burada furno yok. Gönderezeyiz dısarda...

Cebinden bir mecidiye çıkardı. Mustafa Efendiye uzattı :

— Mustafendi... Ne ki lâzımsa alazaksin.

İspiro, ertesi günü kolları sıvadı, büyük bir güveç hazırladı, fırına gönderdiler. Hastalar ağası Mustafa Efendinin odasında toplandılar. Yenildi, içildi, iki hasmın barışması bu suretle bir ziyafetle tes'id edilmiş oldu.

Bu menkıbeleri okuyanlar o zamanki hapishâne rejimine hayret etmişlerdir. Fakat bu, böyle idi. Cezaları az kalanların, dış kapıda iskemle atıp otururak Sultanahmet kahvelerinden nargile getirtip içtikleri de olurdu.

Kadayıfçı Ali'nin oğlu Hamdi aldığı yaralara rağmen ölmedi, mahkemede karşılaştılar. Bütün şahitler, Tahir'in lehinde idi. Bilhassa Karlo ile Fresko'nun şehadetleri ağır bastı. Mahkeme Reisi, Tahir'e soruyordu :

— Aranızda bir husumet var mı idi?

Tahir :

— Hiçbir husumet yoktu. Kendisini tanımam bile... Sorun, siz de anlayacaksınız.

Diyor, o zaman Hamdi'ye :

— Durup dururken ne diye bu adama taarruz ettin?

Sualine Hamdi :

— Reis Bey, ben yoluma giderken bana küfretti.

Diyor, fakat bu cevap mahkemeyi tatmin etmiyordu. Şahitleri tekrar isticvap ettiler. Hepsi de evvelki ifadelerini tekrar ettiler, Reis, raporlara baktı :

— İlk olarak kim kimi yaraladı? dedi.

İlk yarayı yiyen Tahir'di.

— Efendim, ceketinin iç cebine elini soktu. Fenerin ziyasında avucunda usturanın parladığını gördüm, fakat birden kendimi koruyamadım. Yüzüme vurdu... Ben, ona karşı bir kasdım olsaydı, silâhlı bulunurdum. Yanımda ufacık bir bıçaktan başka bir şey yoktu. Onunla canımı güç kurtarabildim.

Dedi. Mahkeme ikisini de mahkûm etti, fakat Hamdi'ye daha fazla ceza vermişti.

Şimdi Kadayıfçı Ali'nin içerideki dostlarına karşı kendini korumak lâzım geliyordu. Tahir, bunu da temin etti. Nihayet cezasını bitirerek çıktı.

Bundan sonra sahneye Hamdi'nin babası Kadayıfçı Ali çıkıyordu. Tahir, Kadırga'da Yorgi'nin kahvesine gidiyordu. Yorgi kahveyi getirdiği zaman :

— Tahir Bey! diyordu. Bir iki saat evvel Kadayıfçı Ali, kardeşi Süleyman, bir de tanımadığım bir adam geldiler.

— Gelirler ya... Bana ne?

— Ama seni sordular.

— Ne dediler?

— Karamusallı gelmiyor mu? dediler.

— Sen ne dedin?

— Geliyor, dedim. Sabah da uğruyor, akşam da...

— Başka bir şey söylemediler mi?

— Yok... Kahvelerini içtiler, gittiler.

Tahir, bâzı akşam Sandıkburnu'na uğruyordu. Ona hizmet eden garson:

— Tahir Bey, diyordu, dün akşam seni sordular.

— Kim sordu?

— Kadayıfçı Ali ile arkadaşları.

— Ne dediler?

— Tahir Bey uğramıyor mu? dediler. Ben de arada uğrar, dedim.

Tahir, sinirlenmeğe başlıyordu. Çünkü onun devam ettiği bütün gazinolar, birahaneler, kahveler, Kadayıfçı Ali ile arkadaşları tarafından muntazaman ziyaret ediliyordu.

Bir gün bu meseleyi halletmek istedi. Belindeki tabancasının kılıf kapağını açtı, saldırmayı koltuğunun altına yerleştirdi, söğüt yaprağı bıçağı da el atar atmaz avucuna gelecek şekilde düzeltti. Kadayıfçı Ali'nin Aksaray'da çıktıkları kahveye gitti. Kadayıfçı, bütün arkadaşları ile orada idi.

Tahir, kapıyı açtı, girdi. Onu görenler birden sustular. Yavaş yavaş yürüdü, kahvenin ortasına geldi. Kadayıfçı Aliye ve yanındakilere:

— Arkadaşlar! dedi. Günlerden beri beni arıyormuşsunuz. Nereye gitsem Kadayıfçı Ali ile arkadaşları seni sordu diyorlar. Düşündüm, belki söyleyecek mühim bir sözünüz vardır. Onu sormağa geldim. Buyurun, bekliyorum. İsterseniz burada konuşalım, isterseniz dışarıya buyurun, orada görüşelim... İsterseniz, bana bir yer söyleyin... Ben oraya geleyim.

Kabadayılık âleminde böyle posta okunmamıştı.

Kadayıfçı Ali, kardeşi Süleymanlar, onların pangasına dâhil olanlar tehlikeli adamlardı. Onlara karşı böyle meydan okumak yapılır şey değildi. Bunu yapan genç bir adam-

dı, fakat Tahir, istim üstünde bir motör gibiydi. Birisi kımıldansa olduğu yere mıhlayacaktı.

Bunu onlar da anlamışlardı.

İstanbul kabadayıları biraz da diplomat adamlardır. Vaziyeti idare etmesini gayet iyi bilirler. Kadayıfçı vaziyetin vahametini derhal kavradı. Bu esnada :

— Aradıksa aradık... Ne demek istiyorsun?

Demiş olsa Tahir'in evvelâ onun üstüne atılacağını anladı. Aralarında bir arbede kopacak olursa, Tahir'in gözünü daldan budaktan esirgemiyeceğini derhal takdir etti. Ortalık karışacak olursa ve netice itibariyle Tahir çokluğa karşı mağlûp olsa dahi asıl kabağın onun başında patlayacağı muhakkaktı.

Bütün bu mülâhaza bir anda hatırından geçti. Tahir'in posta okumasını tatlı tarafından aldı.

— Buyurun Tahir Bey, dedi, bir kahvemizi için...

Tahir :

— Yok, dedi, teşekkür ederim. İşim var. Pek sıkı fıkı aradığınızı söylediler de bilhassa onun için gelmiştim.

Ali ısrar etti :

— Buyur... Bir kahvemizi reddetme...

Tahir müşkül vaziyette idi. Otursa, hasımları tarafından bir kahpeliğe mâruz kalmaktan çekiniyor, oturmasa bu kadar nâzikâne bir dâveti reddetmeyi kabadayılığına yakıştıramıyordu.

Saatine baktı, vakti varmış gibi yaptı, masalarına yaklaştı. Hepsi ayağa kalktılar.

— Buyurun! Şöyle buyurun.

Tahir, Kadayıfçı Ali'yi soluna alacak şekilde peykeye oturdu.

— Merhaba Tahir Bey...

— Merhaba.

— Merhaba.

Ali kahveciye seslendi :

— Gel oğlum... Bak, Tahir Bey ne emrediyor?

— Ufak fincanla bir orta şekerli yap.

Kahveci tâbii, maşasını şıkırdatarak ocağa seslendi :

— Orta şekerli bir. Nazik gel.

Ali, hemen tabakayı çıkardı, bir sigara sardı, ağıza gelecek yerini yapıştırmayarak Tahir'e uzattı. Tahir, sigarayı aldı, hemen ötekiler kibritleri çaktılar.

Ali bir daha keyif sordu :

— Daha iyisin inşallah Tahir Bey?

— Çok şükür... Sen de iyisin inşallah.

— Hamdolsun.

Herkes sustu. Tahir bekliyordu. Kadayıfçı Ali :

— Şimdi benim seni niçin aradığımı söyleyeyim.

— Dinliyorum.

— Bizim Hamdi ile aranızda geçen vak'adan çok üzüldüm. Malûm a... Ne de olsa babalık...

Tahir :

— Anlıyorum, dedi. Fakat bu işde benim suçum taksirim yok ki... Ben senin oğlunu tanımam bile.

— Biliyorum. Fakat oğlanı öyle vurdun ki ha öldü, ha ölecek diye bekledik.

— Ben onu vurmasam, o beni doğrayacaktı. Bak yüzüme...

— Biliyorum. O akşam biraz içkili imiş...

— İçkili ise bana ne? Bu zıkkımı içmesini bilmeyen içmez.

— Bu işde kabahatin Hamdi'de olduğunu bildiğim için ortadan bu husumeti kaldırmak istedim.

Tahir :

— Ben öyle zannetmedim, dedi, beni ısrarla aramanızdan doğrusu aklıma başka şeyler geldi.

Kadayıfçı :

— Nasıl olur Tahir Bey, dedi, böyle bir fikrimiz olsa seni aradığımızı söyler miydik?

Tahir :

— Ne bileyim, dedi, belki göz dağı vermek için arıyorlar diye düşündüm. Mademki bugün görüştük, konuştuk. Artık bir daha bundan bahsetmiyelim.

Kadayıfçı Ali :

— Edelim, dedi, sizin Hamdi ile barışmanız lâzım. Çünkü o, sana karşı haksızlık etti. Gelsin, öpüşünüz ve her şey ortadan kalksın...

Tahir saatine baktı :

— Bana müsaade ediniz... dedi, yine görüşürüz.

— Hay hay. Fakat bugünlerde Hamdi gelip senden özür dileyecektir.

— Ali Efendi, özür dilemeğe lüzum yok. Haksız olduğunu anlasın... Kâfidir.

Birbirlerinin ellerini sıktılar ve dostça ayrıldılar.

Bu hâdise Tahir'e bir kaç puvan daha kazandırdı. Kahveye girip yedi sekiz kişiye meydan okuduğu derhal o muhitlere yayıldı. Kadayıfçı Ali'ye karşı hıncı olanlar, Tahir'i gökyüzüne çıkarıyorlardı :

— Bundan sonra artık kabadayılıkta idman yapmak isteyenler Kadayıfçıya çatsınlar. Herif, bükemediği eli öpüp başına koyuyor. Nerede o yerden alıp gökte savuran babayiğitler?. Karşılarına Tahir Bey dikilince hepsi şapa oturmuş. Çünkü Tahir Beyin şakası yok.

Diyorlardı. Ali'ye taraftar olanlar da :

— Kanı kanla yıkamazlar, kanı su ile yıkarlar. Kadayıfçı bu işde insan gibi hareket etti. Haksızlığın oğlunda olduğunu anlayınca hakkı teslim eyledi. Kadayıfçı Ali tam kabadayıdır. Haksızlığın Tahir Beyde olduğunu anlasaydı iş başka türlü olurdu.

Cevabını veriyorlardı. Bir akşam Tahir yine Karlo ve Fresko ile Sandıkburnu'nda çakıştırırken Kadayıfçının oğlu Hamdi'nin masalarına doğru geldiğini gördüler.

İki Rumda bet beniz attı. Karlo, elindeki curayı bir tarafa bıraktı.

— Tahir Bey vre... Geliyor.

Tahir aldırmadı, hattâ başını çevirmedi. Karlo'ya sordu :

— Karlo! Neye bıraktın curayı?..

Karlo, cevap vermeğe kalmadı, Hamdi yanlarına geldi.

— Merhaba Tahir Bey.

— Merhaba.

— Müsaade eder misin?

— Buyurun.

Hamdi, iskemleyi çekti, oturdu. Tahir, Miço'ya seslendi :

— Apostol! Gel buraya... Bak, Hamdi Efendi ne emrediyor?

Hamdi :

— Bir tek düz getir.

Tahir :

— Ulan ustana söyle. Dişe dokunacak bir şeyler göndersin. Yumruk mezesi ile mi rakı içeceğiz?

Lâhzada masa donandı. Hamdi, kadehine biraz su koydu.

— Şerefinize...

Dedi. Karlo ile Fresko da kadehleri toka ettiler.

— Âfiyet olsun.

Kadehler tekrar doldu, Hamdi bir iki öksürdü :

— Tahir Bey, dedi, babamla görüşmüşsünüz. Aramızda geçen vak'ada ben haksızlık ettim.

Tahir :

— Kâfi... dedi, artık bu bahsi unutalım. Geçmişe mâzi, yenmişe kuzu derler. Ne oldu ise oldu. Şimdi, içelim. Keyfimize bakalım.

Hamdi :

— Peki, dedi, fakat müsaade et de öpüşelim.

Ayağa kalktılar. Birbirlerini öptüler. Rumların memnuniyetten ağızları kulaklarına varıyordu. Karlo :

— İşte buna kabadayılık demişler... Yâso vre Hamdi Efendi.

Diyordu. Tahir, Hamdi'nin bir nevi tarziye demek olan bu hareketinden memnun olmakla beraber, yine de ihtiyatı elden bırakmıyordu. Ellerini yıkamak bahanesiyle tuvalete gitti. Tabancasını el atar atmaz çekecek bir yere koydu. Fakat Hamdi, artık Tahir'e saldıracak vaziyette değildi. On

sekiz yerinden aldığı yara, günlerce ölümle pençeleşmek onun mâneviyatını kırmıştı. Tahir'in kolay kolay kırılacak yumuşak kabuklu bir ceviz olmadığını anlamıştı.

Sonra da yumruğuna tükürüp dünyaya meydan okuyan en azılı kabadayıları yaralanmak, yahut hapishâneye düşmek bâzan yıldırır. Acem İsmail gibi karnı kesilip barsakları çıktıktan sonra onları tekrar karnına doldurup, elleriyle tutarak evine kadar gelen gözü ve canı pek adamlar yok denilecek kadar enderdir.

Hamdi de böyle olmuştu. Babasının şöhretine güvenerek önüne gelene saldırmış, hepsini, yine o şöhret dolayısiyle sindirmiş, fakat Tahir gibi çetin cevize rastlâyınca ve küçücük bir bıçakla on sekiz yerinden yaralanarak ölüme sürtünerek geçince biraz apışıp kalmıştı. Müteaddit zaferlerle kendilerine kabadayılık âleminde mevki yapanlar bir kere mağlûp olurlarsa bütün şöhretlerini kaybederler. Bundan sonra artık o bozulmuş sayılırdı. Tahir'le olan kavgasında onun hasmını yaralaması Tahir'in lehine tefsir ediliyordu.

— Usturayı yüzüne yediği hâlde Hamdi'yi delik deşik etti.

Diyorlardı. Bu suretle Hamdi, yavaş yavaş söndü, ismi cismi de unutuldu gitti.

★

Tahir'in ikinci vak'ası Çırpıcı hâdisesidir. Bundan evvel kabadayıları üç kısım üzere tasnif etmiştik. Külhanbeyleri, tulumbacı kabadayıları, efendi kabadayılar. Çırpıcı vak'ası Tahir'le, tulumbacı kabadayılar arasında vuku buldu.

İstanbul halkı, baharın kısalığından istifade etmek fırsatını kaçırmamak için mesirelere koşarlar. Şehrin bütün etrafındaki menbalar, korular, çayırlar insanla dolar. O zamanlarda Çırpıcı, Veliefendi çayırlarına rağbet fazla idi. Evde yemekler hazırlanır, arabalarla gidilir, akşama kadar kalınırdı. Bu çayırlarda çadır kurup, sazı ile, sözü ile bir hafta eğlenenler de olurdu.

Bir gün Tahir'le Suyolcu Mehmet Pehlivan Çırpıcı'ya

gitmeğe karar verirler. Temiz bir araba getirtirler, yola çıkarlar. Çayıra yaklaştıkları esnada yanlarından her birinde dörder tulumbacı bulunan iki araba geçer.

Tahir'le Suyolcu Mehmed'in bindikleri arabanın arabacısı ile bu sekiz tulumbacı arasında bir vak'a geçmiş olacak ki sekiz kabadayı, arabacıyı görünce küfrederler. Arabacı :

— Babandır!

Cevabını yapıştırır.

— Vay kerata! Bir de cevap veriyorsun. İn ulan aşağı.

— Neye inecekmişim? Size bir lâf ettim mi ben?

— Edemezsin ki... Senin kırdığın ceviz bini aştı.

— Ne yapmışım?

— Rasim'in dostunu sokakta çeviren sen değil misin?

— Zorla çevirmedim ya... Karı kendiliğinden geldi.

— Senin dinini imanını...

— Senin dinini imanını...

— Ağzınızı toplayın... Müşterim olmasa ben size dine imana küfretmeyi gösterirdim.

Tulumbacılar, arabacılarına :

— Dur!

Derler, arabadan atlarlar, arabacıya hücum ederler. Herifi oturduğu yerden yaka paça aşağı alırlar, sille tokat girişirler.

Tahir'le Suyolcu Mehmet :

— Yahu! Ne yapıyorsunuz? Ayıptır... Bırakın şu adamı... Aranızda bir geçmiş varsa sonra halledin.

Diye müdahale etmek isterlerse de dinleyen olmaz.

Arabacı sekiz kişinin dayağına tahammül edemez.

— Can kurtaran yok mu? Adam öldürüyorlar...

Diye bağırmağa başlar. Suyolcu Mehmet :

— Etmeyin ağalar... Adamcağızı öldüreceksiniz.

Tahir :

— Arkadaşlar! Yeter artık!

Diye müdahale ederler, fakat tulumbacılar dayağa fâsıla vermezler, nihayet arabacı :

— Beyler! Allah rızası için kurtarın beni... Sizde erkek-

lik yok mu? Bu kadar adam bir kişiyi dövüyorlar da karı gibi seyre mi bakıyorsunuz?

Deyince, Tahir, arabacının üstüne çöküp suratına rastgele yumruk vuran birini omuzundan yakalayıp ayırmak ister. Bunu gören arkadaşlarından biri Tahir'e bir yumruk savurur. Yumruk boşa gider, fakat Tahir'inki boşa gitmez. Demir ağırlığındaki ufacık ellerinin ağırlığı bir çekiç sertliği ile taarruz edenin ağız burun nâhiyesine inince adam olduğu yerde sabun köpüğü gibi söner.

Sekiz saldırma birden fora edilir. Tahir'in bir parmağı avucuna düşer. Ondan sonra dövüş başlar. Tahir, etrafını saran sekiz kişinin ortasında bir gülle gibi kâh birine atılarak, kâh ötekini saldırma tersi ile devirerek, kâh bir başkasının budundan şişleyerek amansız bir çarpışmaya girişir. Bütün çayır halkı koşuşurlar... Bir tarafta sekiz kişi... Diğer tarafta tek bir adam!

Saldırmaların indiği zaman çıkan hınk sadasından başka bir şey işitilmez. Dövüşenlerin arasına girmeğe cesaret edemeyenler «Polis! Zabtiye!» diye bağırmağa başlarlar. Fakat her zaman olduğu gibi bir türlü zabıta zamanında yetişmez.

Suyolcu Mehmet, kavgaya girişmeğe lüzum bile görmez. Çünkü Tahir, kavgacılardan beşini çarpışma dışı yapmıştır.

Daire şeklinde toplanarak bu kanlı dövüşü seyredenler, artık feryadı keserler, gözleri hâlâ çöplükte kalan ihtiyar horozlar gibi bâzı yaşlı kabadayılar :

— Yaşa be tosunum!..

Diye takdir cümleleri ile Tahir'i alkışlarlar.

Bir kenarda bu inanılmaz manzarayı alık alık seyreden arabacı, kendisini dövenlerin sapır sapır döküldüklerini gördükçe :

— Vur beyim vur! Bakma gözlerinin yaşına... Saldırmalarınız ne oldu?

Diye bağırmağa başlar.

Sekiz kişiden arta kalan üç kişi, Tahir'in bıçağını yememek için kaçmaktan başka çare kalmadığını görünce :

— Savulun!

Nâraları ile çemberi yararlar. Dövüşü seyredenlerin :

— Yuha!

Sadaları içinde her biri bir tarafa dağılır.

Yine her zaman olduğu gibi dövüş mayna olduktan sonra kol gelir. Polis :

— Ne oldu? Nedir?

Beş yaralı bir ağızdan Tahir'i göstererek :

— Bu adam bizi vurdu. Dâvacıyız...

Derler. Polis :

— Neden vurdu? Durun bakayım, anlayalım.

Deyince Tahir sol avucunu açar. Ancak sinirlerinden tutan kan içinde orta parmağını göstererek :

— Parmağımı saldırma ile kestiler.

Cevabını verir. Oradakiler :

— Polis Efendi. Sekiz kişi saldırmalarla bu delikanlının üzerine hücum ettiler, o da kendini müdafaa etti.

Polis şaşırır :

— Ne söylüyorsunuz yahu! Bir adam sekiz kişiye karşı kendimi müdafaa edeceğim diye hepsini yaralayabilir mi? Baksana beşi de kan revan içinde kalmış. Sekiz kişinin üçü nerede?

Tahir :

— Galiba kaçtılar.

Der. Sonra :

— Allah rızası için şahitlik etmek isteyen var mı?

Sualine kavgayı seyredenlerden yirmi kişi şahit yazılır.

Polis :

— Karakola kadar gidelim.

Der, dayak yiyen arabacı :

— Ben beyimi yürütür müyüm? Buyur Polis efendi. Araba ile gidelim.

Suyolcu Mehmet, Tahir, polis arabaya binerler. Polis maiyetindekilere :

— Siz de şu beş kişiyi bir arabaya doldurun. Bizi takip edin.

Emrini verir. Suyolcu Mehmet :

— Polis efendi. Evvelâ bir eczahaneye uğrayalım. Tahir Beyin parmağı fena...

Araba, süratle en yakın eczahaneye uğrar. Tahir'in eli sarılır. Beş mecrûhun da yaraları yıkanır, sarılır.

Şahit yazılanlar da arabalarına atlayarak cumhur cemaat karakola dayanırlr.

Komiser, bu araba dolusu yaralıları görünce hayret eder:

— Ne oluyor yahu?.. Patlıcan muharebesinde şehit mi düştünüz? Bu hal ne?!

Polise sorar :

— Ömer Efendi, nedir bu?

— Çayırda çarpışma oldu efendim.

Komiser, bu kısa malûmat üzerine parlar :

— Yahu! Nedir bu rezâlet... Sizin şerrinizden ümmet-i Muhammed bir gün gezmeğe gidip eğlenemesin mi?

Suyolcu Mehmet :

— Komiser Bey. Meseleyi evvelâ tahkik edin. Sonra hiddetlenin...

— Ne tahkiki canım? İşte meydanda... İçmişler, içmişler, sonra da bıçak bıçağa gelmişler.

— Değil beyim, öyle değil...

— Öyleyse sen söyle bakalım... Nasıl oldu?

Bu sefer arabacı atılır :

— Ben anlatayım beyefendi. Kavga benim yüzümden çıktı. Efendim, bunlar bana bir meseleden ötürü içerlemişler. Ben de beyleri Çırpıcı'ya götürürken yolda bana rastladılar, küfüre başladılar, ne rahmetli anam kaldı, ne babam... Bununla da kanmadılar, beni (Napolyon) dan al aşağı ettiler. Sekizi birden üstüme çöktü. Öldüresiye vuruyorlar... Ne yapayım? «Can kurtaran yok mu?» diye bağırdım. Allah tuttuğunu kolay getirsin, beyefendi hemen arabadan atladı, üstüme çullananlardan birini çekeyim dedi. Vay efendim... Sen misin bunu yapan? Sekizi birden beni bıraktılar, ona sal-

dırdılar. Ellerinde koca saldırmalar... O da Seyid Battal Gazi gibi bunları bu hâle koydu.

Komiser :

— Ona yardım eden kimse yok muydu?

Dedi. Arabacı :

— Yaradan Kibriyâ hakkı için bir başına hepsini hakladı. Kumsar bey, vurdu mu, yaralıyor.

Şâhitlerin ifadesi alındı, zabıtlar tutuldu, fezleke yapıldı, iş mahkemeye düştü. O zaman Cezâ Hâkimi Hamid Beydi, kabadayıları severdi, tulumbacılara sordu :

— Dâvacı mısınız? Yoksa dâva edilen misiniz?

Sualine hepsi birden :

— Dâvacıyız Reis Bey!

Dediler. Hamid Bey, hayretini saklamadı :

— Sekiziniz de mi dâvacısınız?

Tulumbacılar :

— Evet, dediler, hepimiz de dâvacıyız, bu adam bizi dövdü, yaraladı.

Hamid Bey :

— Utanmaz mısınız? dedi. Sekiz babayiğit bir adamdan nasıl dayak yediniz? Bir de sıkılmadan buraya gelip «dayak yedik» diyorsunuz.

Sonra Tahir'e döndü :

— Bey oğlum, dedi, bunları sen mi bu hâle koydun?

— Ben bir şey yapmadım efendim.

— Nasıl bir şey yapmamışsın. Baksana tabip raporlarına... Hepsi mecruh. Hem de kaba etlerinden.

Tahir gülmemek için dudaklarını ısırdı.

— Reis Beyefendi, dedi. Ben yapayalnız, âciz bir adamım, onlar sekiz kişi... Ben bu sekiz kişiyi nasıl vurabilirim?

Hamid Bey :

— Evet... Biraz acayip ama... Vak'a meydanda.

— Efendim. Bunlar bîgünah bir adamı öldüresiye dövüyorlardı, ben de kurtarmak istedim, bana hücum ettiler, parmağımı kestiler.

— Sonra?

— Sonra hepsi birbirlerine girdiler. O gürültü arasında ellerindeki saldırmalarla birbirlerini yaraladılar.

Hamid Bey, tekrar tulumbacılara döndü :

— Bak, ne diyor? Birbirinizi yaralamışsınız.

— Hayır efendim. Bizi hem dövdü, hem yaraladı.

Sıra şâhitlere geldi. Başta Suyolcu Mehmet olduğu halde hepsi Tahir'in lehinde şahadet ediyorlardı, hattâ bâzıları mahkeme huzurunda olduklarını unutarak vak'ayı öyle ballandıra ballandıra anlatıyorlardı ki, neredeyse Hamid Beyin bile kalkıp Tahir'in elinden öpeceği geliyordu. Şâhitlerden biri :

— Reis Beyefendi, Allah bu delikanlıyı anasına, babasına bağışlasın.. Siz onu burada değil, bu sekiz kişinin ortasında görmeliydiniz. Bir oraya sekiyor, bir ötekine saldırıyor. Hepsini alimallah çil yavrusu gibi dağıtıyordu, eğer o olmasaydı zavallı arabacının ölüsünü sereceklerdi, diyordu.

Bir iki celse sonra mahkeme bitti. Tulumbacılar altışar aya, Tahir de bir haftaya mahkûm edildi.

Mahkemeden çıktıkları zaman Tahir tulumbacılara :

— Parmağımı hanginizin kestiğini bilmiyorum, bunu öğreneceğim. Onun bir parmağa bedel bileğinden bir elini keseceğim.

Dedi. Hiç birisi cevap vermedi. Birkaç gün sonra Mengene tulumbasını himaye eden Kazaskerin Haydar geldi :

— Tahir Bey, dedi, Çırpıcı işi için ara bulmağa geldim.

Tahir :

— Dur bakalım, yatalım, çıkalım da sonra düşünürüz.

Haydar :

— O iş başka, bu iş başka... Bunlar bir cahillik etmişler, sen de mahkemeden çıkarken söylenmişsin.

— Söylenmedim, söyledim. Parmağımı keseni çolak yapacağım, dedim. Hem de yapacağım.

— Vazgeç Tahirciğim. Benim hatırım için onları affet.

— Affedecek bir şey yok ki... Ona bakarsan onların beni affetmesi lâzım. Zira ortada hırpalanan onlar oldu.

— Her ne hal ise... Ben hepsini getireyim, elini öpsünler.

— Öyle olsun.

— Yarın akşam Sandıkburnuna beraber gideriz, onlar da oraya gelirler.

— Bana kalırsa bunu dört beş ay sonraya bırakalım. Daha gireceğiz, çıkacağız... Ne olacağı belli olmaz.

— O başka mesele, hele aradan şu husûmet kalksın.

Tahir, Haydar'ı sever ve ona hürmet ederdi, muvafakat etti. Direklerarasında buluştular. Kumkapıya doğru yollandılar. «Vakt-i kerâhet» gelmişti. Sandıkburnunun salaş binasından girdiler. Bir köşede üç masa birleştirilmiş, biri balık, biri meyva, diğeri de çeşitli mezelerle donanmıştı.

Çırpıcı çayırı kahramanları hep oradalardı. Hepsi yabanlık elbiselerini giymişler, fakat yine de o muhitin modasına sâdık kalmışlardı. Siyaha yakın vişne çürüğü, sıfır kalıp fesler, büzmeli mintan, yenleri kıvrık kısa siyah ceketler, yardan ayrıldım biçimi camadanvarî yelek, sakız kuşağı, bol paçalı pantalon, yumurta ökçeli pabuçlar...

Haydar'la Tahir'i görünce hep birden ayağa kalktılar. Tahir :

— Merhaba arkadaşlar! dedi.

— Merhaba beyim, hoş geldiniz...

Tahir'le Haydar baş köşeye geçirildi. Resmi takdimi Haydar yaptı :

— Burada gördüklerin (Mengeneli) dirler. Şu gördüğün iriyarı delikanlı Fil Ahmet'tir. Muşlide ön takım alır... Yanındaki Ayvansaraylı Talât'tır. Şu iki esmer çocuk da Hasanla Hüseyin... Kıyak arkadaştırlar. Yüklendikleri zaman Ahmet'le Talâttan başkası dayanamaz, kapaklanır... Şu yan yana oturanlar da borucu Vâsıf'la Çakır Ramiz'dir.

Tahir hafif bir tebessümle :

— Teşerrüf ettik...

Dedi. Tulumbacılardan biri :

— Beyim, dedi, fiyangolu lâf etmesini bilmeyiz ama sizinle fena bir işle tanıştık.

Haydar :

— Geç Sami! dedi. O bahsi açma artık...

Sami :

— Demem o deme değil Haydar ağabey... Haniya diyecektim ki...

— Demesen daha iyi edersin. Aranızda bir şey geldi geçti.

— Haklısın... Ama Tahir Beyi bir akşam bir koğuşa dâvet edelim.

Tahir :

— Hay hay, dedi, ne vakit isterseniz gelirim.

Sami'nin arkadaşı :

— O akşam bir de yangın olursa yok mu haniya?

Tahir :

— Yangın olursa hepiniz uçarsınız. Ben orada yalnız mı kalacağım?

— Olur mu be imanım? Bizim ağanın iki tane rahvanı var. Haydar ağabeyle beraber tulumbanın arkasından gelirsiniz. Allah inandırsın. Bir gün Hocapaşalılarla tutuştuk.. Tepeliği görmelisin... Mübarek yağ gibi kayıyor. Reis de iyi kolluyor ha... Elli adımda takım değiştiriyoruz. O gün de aksi gibi Çingene Hüsnünün ayağını cam kesmişti. Takım eksik kaldı...

Sami coştu. Olduğu yerden ayağa kalktı :

— Tahir Beyciğim! dedi, şu Fil Ahmed'i görüyor musun? Hem kendi takımını koşuyor, hem de Hüsnü'nün takımını tamamlıyor. Bana mısın demiyor alimallah... Hocapaşalıları geçtik. Borucu onlara bir hampir çekti. Aksarayda kahvelerde adam kalmamış. Hepsi fırlamışlar... Reis «Ulan borucu salla nârayı!» dedi. Beriki de bir fiyakalı nâra koyuverdi. Nâra biter bitmez ben dayanamadım, sandığa bir kütlettim... Bütün halk «Yaşa!» diye bağırdılar.

İSTANBUL TULUMBACILIĞI

İstanbul tulumbacılığı nedir? İstanbul tulumbacılığı şimdiki futbol ne ise odur. Yâni bir spordur, hem de cakalı

bir spordur. Kim olursa olsun, İstanbul muhitine girdi mi, kendini bu hevese, bu zevke kaptırmadan olamaz. Bu zevkten anlamayanlar tulumbacılığı, yangın olduğu zaman tulumba sandığını yüklenip yangına koşmak zannederler. İşin başlangıcı aranırsa böyledir de... Fakat gitgide sandığı kapıp yangın yerine koşmak meselesi incelmiş, usule nizama girmiş, tulumbacılık sandık hamallığından çıkmış, yavaş yavaş bir sürat müsabakası hâlini almıştır.

Bu heves o hâle gelmişti ki, Mevlânakapı sandığına bir kaç mahkeme reisi ile mahkeme kâtipleri bile iştirak ederlerdi. İşin daha garibi Odabaşı sandığında mahalle imamı bile vardı. Köşklü «Yangın» nârasını atınca, imam, içinde dizlik adlı tulumbacı külotu bulunan çakşırı atar, yüzü ağrıyormuş gibi sakalını mendille sarar, başına bir çevre bağlar, bir ten fanilâsı ile tulumbaya girerdi.

Bu, öyle bir meraktı ki çoğu dairelerde köşklünün nârasını işiten tulumba meraklısı kâtipler titremeğe başlarlar, ellerinden kalemi bırakınca merdivenleri dörder dörder atlayarak sandıklarının başına koşarlardı.

Bunu kalemin müdürü, mümeyyizi, hattâ Nezâretin müsteşarı bile bilirlerdi. Acele bir evrak aranıyor. Müdür, odacıya sorar :

— Mukayyid nerede?

— Efendim, şimdi burada idi.

— Şimdi burada idi diyorsun... Yok işte.

— Efendim, galiba evden bir haber gelmiş olacak, acele gitti.

Müdür :

— Demin köşklü gelmişti değil mi? Anlaşıldı.

Der ve bu mâzereti gayet yerinde bulur, belki de gençliğinde kendisinin de kapıldığı bu hevesin hâtırasını yaşardı.

Kocamustafapaşada İsmail Bey adında birinin, dairedekilerin tulumbaya gitmelerine müsaade etmemeleri yüzünden memuriyetten istifa eylediğini herkes bilir. Paris Sefiri Vezir Münir Paşa, meraklılardan idi. Vezâret rütbesi ve yaşı

sandığa girmeğe müsait olmadığı için tulumbayı araba ile takip ederdi.

İstanbul'da en iyi sandıklar :

Silivrikapılılar, Odabaşı, Kocamustafapaşa, Alipaşalılar, Aksaray, Lânga, İbrahimpaşalılar, Kadırgalılar, Mengene, Ahırkapılılar, Kumkapılılar, Edirnekapılılar, Karagümrük, Fatih...

Bir yerde yangın oldu mu, herkes bu sandıklardan birinin geçişini seyretmek için sokaklara çıkarlardı.

Tulumba, açık renge boyanmış, iki tarafına Rumelihisarının, yahut Kızkulesinin yağlıboya ile resmi yapılmış. Madenî kısımlar, pırıl pırıl parlatılmış. Ortada tepelik denilen arma yahut ayyıldız, ortasında maviye çalar bir yeni dünya...

Tulumbacılar, başlarında keçe külâh yahut bir mendil sarılı sırtta fildekos fanilâ, belde kuşak, bacakta diz kapağına kadar gelen tulumbacı dizliği, ayaklar bâzan yemenili, bâzan çıplak.

Takım koğma, yâni başka bir sandıkla yarış edilmezse kalabalık caddelerden, büyük kahvelerin önünden «koyun ayağı» denilen kısa adımlarla gayet fiyakalı geçilecek.

Sandığın kusursuz götürüldüğünü anlatan mi'yar tepeliktir. Tam ortadaki bu arma sağa sola, öne arkaya yalpalamıyacaktır. Sandık, düz bir sathı mâil üzerinde kayıyormuş hissi verecek şekilde yağ gibi gidecektir.

Bir sandık dört kişi sırıkta, yâni tulumbayı omuzda taşımakla mükellef olanlara (takım) derler. Kadro ekseriya üç takımla bir de reisten mürekkep olmak suretiyle on üç kişiden ibarettir. Bâzan da beş takım yâni yirmi kişi olur. Bunlara bir reis, fenerci, borucu, baskı kolcu, hortumcu, ekseriya atlı bulunan tulumba ağası da refakat eder. Son zamanlarda bir de (hırcı) lar vardı. Hırcıların adedi takım kovalamada on kişiye kadar çıkardı. Bunlarda cob, ustura, sustalılar da bulunur, iki sandık arasında dövüş olursa hırcılar faaliyete geçerlerdi.

Böyle hırcılarıyla şöhret bulan tulumbacılar Beyoğlu

Zabtiyeliler, Beyoğlu Topçular, Gümrüklüler (Kürtler), Dördüncü Daireliler (şimdiki Cerrahpaşa), Altıncı Daireliler (Beyoğlu), Birinci Daireliler (Fatih) idi.

İstanbulda sık sık vukubulan yangınların da — yardıma koşma bakımından — tulumbacılığa karşı bir rağbet uyandırdığına şüphe yoktur...

İstanbulun en büyük yangını «Keresteciler yangını»dır. Marmara ile Halici birleştirmiş, dört beş kol salmıştır. Bundan sonra sayılı yangınlardan biri 1908 Meşrutiyetinin akabinde çıkan «Çırçır» yangınıdır, daha sonra da Şehzadebaşı yangını oldu. Bu yangında bir mahallenin birden tutuştuğunu görmüştüm.

Mevlânakapılı Baş Reis Fuad Göktepe şöyle anlatmıştı :

— Biz o gün bir resmigeçit için Hürriyet-i Ebediye Tepesine gidiyorduk. Sandığı öyle süslemiştik ki gelin alayı gibiydi. Ben yirmi yaşında sırık almaya (tulumbaya girmek) başladım, o günkü gibi hevesli olduğumu hatırlamıyorum. Unkapanı köprüsünü geçerken Çırçırda yangın var dediler, ister istemez geri döndük. Fakat yangında ne biz, ne itfaiye bir iş görebiliyordu. Zehir gibi bir rüzgâr esiyor, ateş önünde ne var ne yok silip süpürüyordu.

O devirde tulumbacılar, tulumba ile iş göremiyeceklerini anlayınca göç kaldırırlardı, yâni bir evin eşyasını — ücret mukabilinde — kaldırırlar, emin bir yere taşırlardı. Ev yanarsa eşya kurtulur, yanmazsa yine o eşyayı eve naklederlerdi.

Böyle göçler o zamanda ev başına yirmi, otuz liraya taşınır, akşama yâhut sabaha kadar beş ev eşyası kurtarılmak suretiyle toplanan para Reis veyahut ağaya teslim edilir, onlar da kendilerine iki pay ayırdıktan sonra geriye kalan parayı herkese birer pay olarak dağıtırlardı.

Tulumbacılar arasında çapulcu bulunmazdı. Fakat sonraları bu da kokuşmuş, kendilerine tulumbacı süsü veren çapulcular çıkmıştır. O kadar ki son zamanlarda tulumbacıların kollarına toka takmaya mecbur olunmuştur.

İstanbulun tulumbalarını iyi idâre etmek suretiyle nam

kazanan reisler, Yeni Câmi Tulumba Reisi Hilmi Reisle Hendek Tulumba Reisi Hamdi Reistir. Hamdi Reis sonraları Çeşme Meydanı Reisi idi.

Bu sandıklardan başka kilise sandıkları da vardı. Bunlara kilise yardım eder ve tulumbacılarına senede iki kat elbise verirdi.

Tatavla tulumbasının ağaları «Karakaçan», Baş Reisleri Ali Reis, İkinci Reis Kıllanti idi.

Tepebaşılıların Ağası Aleko Kaptan, Reisi Yordan'dı.

Beyoğlu Bülbülderelilerin Baş Reisi Papaz Vangelis idi.

Bunlardan başka Cihangirliler, Firuzağalılar, Fındıklılar, Feriköy Rum kiliseliler de vardı. Böyle namlı sandıklar arasında Beşiktaşlıları, Kasımpaşa Câmi-i Kebîrlileri, Muradiye, Tuzbabalıları da zikredebiliriz. Tuzbabalıların Reisi Köprü'de hamallık eden Ali Reis'di.

Son zamanda en önde gelen sandık, Bahriye Çiftekule sandığıdır. Taksimde yapılan bir müsabakada sekiz turda birinci gelmiştir.

Şimdi nasıl futbol kulüpleri arasındaki rekabet sâhada dövüşe müncer oluyorsa, tulumbalar arasında da rekabet, dövüşe, hattâ yaralamaya kadar giderdi. İki sandık birbirini tâkip eder de öndeki fırlar giderse yolda bir kahveye arkadan gelenlere selâm bırakır. Bunun mânası «Yetişemedin •muzdaş! Tâlihine küs.» demektir. Ertesi günü «Filân sandık filân sandığa selâm bırakmış!» haberi hemen bu muhitte yayılır.

Tulumbacı kavgası nasıl olur?

Bunu anlatmak için yine Fuad Reisi söyletelim :

— Hasköyde yangın olmuş, yola çıktık. Yangın yerine varırken Lângalılarla Fâtihliler çifte kardeş (yarış etmeden demektir.) dönüyorlardı. Karşılaştık. Onlar nâralarını attılar. Biz de bir fiyakalı nâra koyuverdik. Yangın yerine gider gitmez sandığı çevirdim, hemen dördüncü takımı çağırdım, arkadan (Muşli) yi çağırdım, tekrar (Fenerci) yi çağırdım, sonra (Zeybek) i çağırdım. Üçüncü takım sandığı Lângalılara kavuşturdu.

Lângalılar, sandığı indirdiler, arkadan Fâtihliler de yetişti, onlar da sandığı indirdiler... Kapıştık. Tabanca, kama, cob, usturpa, taş. Şahnişi patlayan patlayana... Pekmezler akıyor. Bizden üç kişi yaralandı, onlardan kaç kişi yaralandığını sayamadık, fakat galebe bizde idi. Çünkü onların baskı kollarını almıştık. Ertesi günü paytonlara bindik. Lângalıların kahvelerine giderek baskı kollarını verdik, onlar da bize ziyafet verdiler.

Bu rekabetleri, bu kovalamaları, tâbirleriyle, onlara hâs edâları ile dinleyip zevk almak için sözü yine onlara bırakmalı.

Çiftekulilerden biri bana şöyle anlatmıştı :

— Biz Kızıltoprakta Çeşmemeydanlıları kovaladık. Kuşdili köprüsünde yol vermediler, yangın yerinde kapıştık... Halk aramıza girdi, dönüyoruz, Çeşmemeydanlılar peşimize düştüler. Köprüden bir koyuverdik, Çürüklük Bayırına kadar alimalllah ayaklarımızın altında kaldırımlar sökülüyor... Tutamadılar. Şehzadebaşındaki büyük yangında Kasımpaşa Câmi-i Kebîrliler önümüze düştüler. Karaköyde selâm bıraktık. Selâm bırakınca kızıyorlar, Yeni Câmi kemerinin altında yanladılar (yâni sandığı geçtiler), yangın yerine girerken bu sefer de Etmeydanlılar önümüze düşüyor, onları da biz yanlıyoruz. Yangın yerine geldik. Bize «Kaldırın!» dediler, sandığı kaldırdık. Başka taraftan misafir takım aldık... Uçtu sandık... Tutamadılar. Nârayı bastık... Mayna oldu. Bir kere de Galata Voyvodalılarla tutuştuk. Reisleri (Kâfir Mehmet) idi. Beşiktaşta önümüze düştüler. Tam Târimhane binaları yapılmazdan evvelki eski Taksim Stadyomunun önünde boru boruya giriştik.

Böyle müsabakalarda en çok bahsi geçen Tatavlalılarla Çiftekulelilerin vak'asıdır.

Kemeraltında yangın oluyor. Tatavlalılar da, Çiftekulelilerle iddiâlı... Sandıkları kaldırıyorlar, Kemeraltına gidiyorlar. Sandıklar tekrar kalkıyor.

Evvelâ Tatavla kaldırıyor, arkadan Çiftekuleliler de kaldırıyorlar. Tatavlalılar Çiftekulelilerden çekindikleri için

bütün gayretlerini sarfederek Yüksekkaldırımdan yukarıya son süratle tırmanıyorlar. Çiftekuleliler de ne bahasına olursa olsun, Tatavlayı yakalamak için saldırıyorlar ve sandığa yetişiyorlar. Tatavlalılar yakalanacaklarını anlayınca sandığı indiriyorlar, bırakıp kaçıyorlar. Çiftekuleliler sandığı alıyorlar, koğuşlarına götürüyorlar. Bu sportif haber, bütün meraklılara yayılıyor.

— Tatavla Yüksekkaldırımda sandığı bırakıp kaçmış!

Burada tatlı bir hile meydana çıkıyor.

Yüksekkaldırımda tutulan sandık Tatavlanın sandığı değilmiş.

Tatavlalılar, Çiftekulelilere geliyorlar, sandığa bakıyorlar.

— Bu, bizim sandık değil, diyorlar. Bu, Bülbülderelilerin...

Çiftekuleliler :

— Nasıl olur? Bunlar «Yaman gider, Karadağ Tatavlalı!» diye nâra attılar.

— Atarlar ya... Elin ağzı torba değil ki büzesin...

— Biz Bülbüldere olduğunu ne bilelim?

— Öyle ama biz İstanbul'a rezil olduk, üstümüze mâni bile yaptılar :

Tepeliğimiz gümüşdü
İkizler peşime düşdü
Hepsi sandığa üşüşdü
Neredesin Tatavlalı?

Diye sokaklarda bağırıyorlar. Bu yüzden kaç kişiyle dövüştük...

Bir kaç gün sonra Bülbülderelilerin Reisi «Gido Mehmet» koğuşa geliyor. Çiftekuleliler :

— Mehmet Reis ne yaptın be?

— Ne yaptım be imanım?

— Tatavlayı iki paralık ettin.

— Ne yapayım? Bülbülderenin sandığını kaptırdık, bâri namını kurtaralım, dedik, fena mı ettik?

— Şimdi ne olacak?

— Ne olacak? Sandığımızı almağa geldim.

— Sandık sizin değil Tatavlanın... Onlar gelsin alsın.

Gido Mehmet tatlı bir adamdı :

— Onlar bizim sandığı nasıl alırlar? Haydi... Beni üzmeyin. Sandığı verin gideyim.

— Gido... Bu dediğin olamaz...

— Bizim sandık ne olacak?

— Yedek sandık yapacağız... Bir yerde sıkıştık mı? Biz de onu bırakır kaçarız.

— Desene... Bülbüldere sandığı orospu bohçası gibi orta malı oldu.

— Ne yapalım? Karar böyle...

Gido Mehmet, işi anladı. Reise :

— Siz, dedi, sandığın içine baktınız mı?

— Yok, bakmadık.

— Bizim sandığın içinde rakısı ile, mezesi ile, tatlısı ile, tuzlusu ile bir ziyafet saklıdır.

— Etme be Gido...

— Valahana öyle...

— Böyle ama sandık tılsımlı olacak, bu ziyafeti nasıl çıkaracağız?

— Yarın akşam bizim koğuşa gelirsiniz. Ben bir afsun okurum, tılsımı bozarım.

— Haydi öyle olsun.

Sandık bir paytona yüklendi. Giderken Çiftekuleliler sordular :

— Tatavlaya ne cevap vereceksin?

Gido güldü :

— Nârayı yanlış işitmişler derim.

İstanbul'da bâzan hâlî bir arsadaki öteberinin tutuşması gibi aldatıcı yangınlar da olurdu. Fakat bunlar için dahi tulumbacıların, itfaiyenin harekete geçtiği görülmüştür. Zira, Beyazıt, Galata yangın kulelerinde, Boğazda İcâdiye tepesindeki gözetleme yerinde, nöbetçiler tetikte bekliyorlar, bir yerde biraz yüksekçe bir duman görüldü mü? Kule derhal işareti veriyor. Kırmızı ceketli, eli harbili, ayağı

yemenili köşklüler, semt semt İstanbul'a dağılıyorlar. Her mahallede :

— Nîîîîyâââvû... Bekçi!

Diye bir nâradan sonra, meselâ :

— Galata Fermeneciler...

Diyor, geçiyor. O devirde mahalle bekçileri, ekseriya Kürdistandan gelmiş ve Türkçeyi Kürt lehçesi ile konuşan babacan adamlardı. Yangın gece olursa bekçi. Köşklünün kıvrak İstanbul şivesi ile söylediği mahalle adını ya anlamaz, yâhut telâffuzu güç bir kelime olursa diline uyduramazdı. O zaman, elini kulağına koyar, evvelâ sıtma görmemiş sesiyle bir :

— Yangın vâââr!

Çeker, arkadan :

— Galatada... Feracelide...

Der ve sokağın ismini, dinleyenin iz'ânına havâle eder. Bir taraftan da sokak köpekleri havhava başlarlar, herkes haberi bu canlı telefonlardan öğrenirlerdi.

İstanbul yangınlarının böyle feryatla ilân edilmesinde sebep vardı, yangın çıkan yerde eşi dostu olanlar hemen yardıma koşarlardı. Eşya taşınacak, ahşap evlerin ateşe mâruz tarafı ıslak kilimle, büyük halılarla örtülecek, bir yandan da kilime, halıya su sıkılacak... Bir kova su ile damlara çıkılıp düşen yanık tahta parçalarına, kıvılcımlara maşraba ile su atılacak.

Bir tarihte Halıcıoğlunda yük arabalarının kâhyasının evine yakın yangın olmuş, İstanbul'un bütün yük arabaları koşmuşlar, kâhyanın evinden bütün eşyayı taşıdıktan başka evin kiremitlerini, kapılarını, pencerelerini de söküp götürmüşler, evi tam mânasıyla «Hakkuran» kafesine çevirmişlerdi.

Bu suretle hangi semtte olursa olsun, bir yangın oldu mu onunla bütün İstanbul alâkalanırdı.

Bir yandan, yangın haberi en iptidaî şekilde yayılırken bir yandan da itfaiye hazırlanırdı. Yangın arabalarını hayvanlar çeker, itfaiye askerleri de arabaları iterler, boru-

lar çalınır, yangına böyle gidilirdi. Meşhur nüktedanlardan Borazan Tevfik, Bahriye itfaiyesinde boru çaldığı için bu lâkabı almıştı.

Eski tanıdıklardan Nisim Efendinin oğlu Moiz (1914-18) harbinde bir kolayını bulur, itfaiyeye girer. Yangın oldukça o da kafasına tas giyip arabanın arkasından koşuyor. Bir gün Balat'da yangın olur, itfaiye yangın yerine varır. Binbaşı, Moiz'le bir nefere :

— Çıkın yukarı! der, yıkılacak yer varsa yıkın.

Emir, emirdir. Moiz'le Mehmet hemen binanın üst katına fırlarlar, o aralık bina alt kattan tutuşur. Binbaşı, aşağıdan bağırır :

— Ev tutuştu. Atın kenidinizi aşağı...

Moiz, pencereden bakar. Atlanır gibi değil... Binbaşı bağırıyor :

— Ulan atsanıza kendinizi aşağı...

O zaman çarşaf filân yok... Moiz, pencereye yaklaşır... Binbaşı tepiniyor :

— Ulan atsanıza kendinizi aşağı!

Moiz, bütün cesaretini toplar, pencereden işaretle çok yüksek olduğunu anlatmaya çalışır, fakat Binbaşı dinliyor mu?

— Ulan atacak mısınız kendinizi?

Moiz, pencereden yalvarmaya başlar :

— Aman Binbaşı Bey... Atlarsak ölürüz...

— Hâlâ lâf ediyor. Atla ulan!.. Her tarafı alev sarıyor.

— Binbaşım... Ayaklarınızı öpeyim.

— Atla diyorum.

— Babam Nisim Efendiye acıyın...

— Şimdi babandan başlarım. Atla...

— Nereye atlayayım?..

— Sokağa ulan sokağa...

— Kaldırıma mı?

— Atla...

Binbaşının hiddetten ağzı köpürüyordu.

— Ulan atın kendinizi, yanacaksınız...

Moiz, emrin şiddeti karşısında ne yapacağını bilmiyordu. Aşağıya bakıyor, yamrı yumru Arnavut kaldırımının taşlarının üzerine serilmeyi bir türlü gözüne alamıyordu. Mehmet de şaşırmıştı.

— Moiz be! dedi, atalım kendimizi bâri...

Moiz, Binbaşının göremiyeceği bir tarafa çekildi.

— Nasıl atalım be, dedi, ölürüz.

— Ne yapalım? Görmüyor musun? Binbaşı atın! diyor.

Moiz son bir ümitle pencereye geldi, ağlar gibi bir sesle:

— Binbaşı! Yanalım, ben razıyım. Atlatma bizi aşağı...

Binbaşı, tabancasını çıkardı:

— Ulan Yahudi! dedi, sana emrediyorum... Atın kendinizi aşağı... Yoksa ikinizin de leşinizi sererim. Çabuk!

Moiz, tabancayı görünce büsbütün şaşırdı:

— Aman Allah... Şimdi ölüm üç oldu. Ateş mi, atlamak mı, tabanca mı?

Aşağıdakiler de bağırıyorlardı:

— Ateş sarıyor... Atlayın yanacaksınız.

Moiz, Binbaşıya söyleyemediğini atla diyenlere söylemek fırsatını bulmuştu.

— Nereye atlıyacağız be? Komşudan iki üç döşek alın da atlayalım. Taş üstüne atlanır mı?

Binbaşı tabancayı çevirerek:

— Ulan Yahudi! Ateş ediyorum, atlayacak mısın, atlamıyacak mısın?

Mehmet:

— Haydi Moiz... Atla.

— Sen önden yit...

Mehmet önde, Moiz arkada kendilerini boşluğa bıraktılar, ikisi de kaldırımın üstüne serildiler.

Seneler sonra Paris'te kuyumculuk yapan Moiz, bana bu vak'ayı anlattığı zaman sordum:

— Sana ne oldu?

— Ne olacak? Mehmed'in bacakları kırıldı, benim de hayalarım davul gibi şişti.

Bunu o zamanki itfaiyenin yanan bir evden atlamak

mecburiyetinde kalanları kurtarmak için en basit vâsıtadan mahrum olduğunu anlatmak için yazdım.

Takım kovma sporunun bâzı garip cilveleri de olurdu. Bir gün Bebek'te yangın olur. Odabaşılıların koğuşuna köşklü gelir, yangını haber verir. O gün azlık olmalarına rağmen sandığı kaldırırlar. Fâsılalı surette takım değiştirerek Köprüyü geçerler, Beşiktaş'a yaklaşırken bakarlar ki arkadan Fethiyeliler geliyor. Reis :

— Aman! der, tutulmayalım.

Fethiyenin takımları tam kadro olduğu için sık sık değiştiriyorlar. Odabaşılılar da canlarını dişlerine almışlar, son gayreti sarfediyorlar. Takımlarının çokluğuna rağmen Fethiyeliler aradaki mesafeyi kısaltamazlar.

Beşiktaşı, nârası ile, cakası ile geçerler. Ortaköye gelirler. Fethiyeliler, hâlâ kovalıyorlar. Yangın yerine yaklaştıkları zaman bir elektrik direğinin tutuşmasından ibâret olan yangının söndüğünü söylerler, bakarlar ki Komiser, Mevlânakapı sandığını indirmiş, başında bekliyor. Bunları görünce emreder :

— İndirin sandığı!

İndirirler. Reis sorar :

— Kumsar Bey! Vukuat filân mı var?

— Orası sana âit değildir.

— Biliyorum ama... Merak ettik de...

— Sandığı neye indirttiğimi şimdi anlarsın. Siz nerelisiniz?

— Odabaşılı... Kumsar Bey, çok bekleyecek miyiz?

— Keyfimin istediği kadar.

Reis cevap vermez, fakat içinden :

— Çattık!

Der, Komiser, Mevlânakapılılara :

— Kaldırın sandığı, Odabaşılılarla bir takım kovun da keyifle bir seyredeyim.

O zaman anlaşılır ki Komiser de tulumba meraklısıymış. Bütün tulumbacılar :

— Hay yaşa be! Bunu evvel söylesene...

Bir anda merak ve endişe dağılır, o neşve ile öyle bir takım kovarlar ki arkalarından beygirliler bile yetişemez.

Ondan sonra Mevlânakapılılarla sandıkları çifte kardeş kaldırıp semtlerine dönerler.

Tahir, tulumbacılarla çakıştırırken bu menkıbeleri de dinliyordu. Tulumbacıların barışma ziyafeti geç vakte kadar devam etti. Şimdi, hepsi Tahir'e karşı ölçüye gelmez bir hayranlık hissediyorlar ve bunu da artık her münasebetle tekrar ediyorlardı. Hattâ içlerinden biri bu muhabbeti daha ilerisine götürmek istiyor:

— Tahir Bey, diyordu, seninle kardeş olalım.

Tahir de yükünü tuttuğu için aynı istekle cevap veriyordu:

— Olalım, ama ne kardeşi olacağız?

— Kan kardeşi olalım.

— Pekâlâ, kan kardeşi olalım.

— İyi ama beyim... Kan kardeşliği lâfla olmaz.

— Lâfla olmaz elbette... Fakat neyle olur?

— Birbirimizin kanını içeceğiz.

Tahir anlamadı:

— Yine mi dövüşeceğiz?

— Yok be beyim. Ben damarımı keseceğim, sen kanımı içeceksin, sen damarını keseceksin, ben senin kanını içeceğim.

Tahir düşündü, rakı, şişede durduğu gibi durmuyordu. Kendisine karşı gösterilen bu yakınlığı kabul etmiyerek adamı bozmak da istemiyordu:

— Çok teşekkür ederim. Fakat ben Marmara'ya karşı bu güzel mezelerle rakı içerken buna kan karıştırmayı doğru bulmuyorum. Kan kardeşi, can kardeşi olalım ama, bunu birbirimize söz vererek yapalım.

— Söz unutulur Tahir Bey. Ama ikimizin kanı birbirine karışırsa unutulmaz...

— İyi ama iki gözüm, ben kan içemem, midem bulanır.

— Benim kanım şerbet gibidir, alimallah iştahını açar.

— Bırak bu lâfları...

— Böyle zorladığıma kızma... Ben bir tarihte Arnavut Murtazâ ile kan kardeşi oldum. Bir akşam kahvede otururken yüreğim çarpmağa başladı. İçimden bir şey beni dürtüyor: «Kalk! diyor, Murtazâ'ya git!» Kalktım, mahallesine gittim. Ne göreyim? Oğlanı dört kişi sarmışlar... Köteğe boğacaklar... Beni görünce : «Yetiş bre kardaş!» dedi. İçlerine bir daldım, hepsi çil yavrusu gibi dağıldılar. Göreceksin... Seninle kan kardeşi olalım. Bir yerde sıkışsan benim yüreğime doğar, ben sıkışırsam senin yüreğin çarpar...

Nihayet arkadaşları müdahale ettiler. Kan kardeşi olmak merasimini bir başka güne bıraktılar.

SARRAF NİYAZİ BEY

Boy 1.90, boyun sâde adale. Omuzlar ve göğüs geniş. Bel, ince ve mütenasip. Karın yok. Bilekler kalın. Baldırlar, bacaklar mevzun. Saç açık kumral. Bıyıklar ince ve daima tebessüm eden bir ağzı örtüyor. İşte Sarraf Niyazi bu adamdır. Çok şakacı olduğu için güldüğü zaman kahkahası devamlıdır.

Fakat... Kaşlar çatılır, açık elâ gözlerde bir hiddet şimşeği çakar, o ipek gibi yumuşak bıyıklar dikleşirse o zaman fırtınadan korkmalı, çünkü bu tatlı adam gök gibi gürler, bir tokat şimşeği çakar ve yıldırımın indiği adam, olduğu yere yıkılır.

Niyazi'ye neye Sarraf demişler? Bunu kendisinden sordum.

— Rahmetli babama sarraflık edeceğimi söyledim, bana sermaye verdi.

— Sonra?

— Sonrası, sermayeyi kediye yüklettik.

— İflâs mı ettin?

— Yok canım... Bende müflis suratı var mı?

— O halde?

— O haldesi, kime senetle borç verdimse iade etmedi, para olduğu gibi senet oldu, mahallede kasap ekmekçi bizim senetleri para diye almıyorlar, pek tabiî olarak hepsini bir torbaya doldurdum, duruyor. Bâzı canım sıkıldığı zaman torbayı açar, senetleri birer birer gözden geçiririm, kimisine küfrederim, kimisine acırım, ondan sonra yine hepsini torbaya doldururum, dolabın alt gözüne koyarım.

— Niyazi Bey, istemedin mi?

— İstemez olur muyum? İstedim ama, vermediler.

— Mahkemeye gitmedin mi?

— Gittim, hüküm de aldım, icrâya da koydum.

— Sonra?

— Sonrası, borçlulardan birinin eşyasını satmak üzere icrâ memuru ile evine gittim. Adam memur... Karısı verem, yatakta yatıyor. «Ver amca elini öpeyim» diye karşıma iki cırbağı çocuk çıktı, sümüklerini süre süre elimi öptüler. Borçlu da karşımda boynunu bükmüş duruyor. Haydi, sat bakalım eşyaları... «A iki gözüm, dedim, veremiyeceğin borcun altına ne girersin?» Adam, bir pufladı. Bilmem nerede bir tarla varmış, satılacakmış da o da borcunu ödeyecekmiş. Yanımdakilere «Bırakın! dedim. Ben vazgeçtim.» Kapıyı çıkarken borçluya iki mecidiye daha tosladım. Çocuklara da «Şeker alın!» diyerek birer kuruş verdim. Hülâsa, senin anlayacağın, benim sarraflık böyle oldu. Sermayenin danasından vazgeçtik, anasından bile hayır görmedim.

Sarraf Niyazi, tarih okumağa çok meraklı idi. Evinde hayli tarih kitabı vardı. Bundan başka gayet güzel bağlama çalar, hattâ sazlarını kendisi yapardı. Hattatlığa da merakı vardı, oldukça güzel levhalar yazardı.

Evinde bulunduğu zaman boş durmaz, mutlaka bir işle meşgul olurdu.

Sarraf Niyazi'nin kılığında, kıyafetinde hiçbir fevkalâdelik yoktur. Herkes gibi giyinir, hattâ kendisini tanımıyanlar bir kalemde kâtip zannederler. Sohbetleri de öyle-

dir. Yaptığı mühim vak'alar hakkında söz açılacak olursa, hemen kapatır, mâlâyâni şeylerden bahseder. Niyazi'ye âit vak'aları daima başkalarından dinlemişizdir. Her zaman düşüp kalktığı arkadaşı Acem Şevki idi. Acem Şevki denilince, bu adam iriyarı, çatık kaşlı, bastığı yeri titreten bir adam zannetmeyiniz. Acem Şevki orta boylu, sakallı, kulaklar fesinin içinde, kolalı gömleğinin yakasında hazır siyah bir boyunbağı, siyah redingotlu, kaloş kuduralı, yaz kış eli şemsiyeli bir efendi idi. Zaten herkes «Şevki Efendi» derdi. Vapurda, tramvayda oturduğu zaman bacaklarının arasındaki şemsiyenin sapına dayanarak düşünür gibi duran bu adamın İstanbul'un en azılı bir kabadayısı olduğuna kimse ihtimal veremezdi. Allah bu adama öyle bir bilek, öyle bir el vermişti ki, indiği yeri kırar, göçertirdi.

Acem Şevki, Vefa İdadisinde «Başmubassır» dı, kendisine tevdi edilen çocukların üstüne titrerdi. O zaman bâzı adamlar talebenin mektepten çıktıkları saatte, kapının yanında, yahut civarında dururlar, çıkanları seyrederlerdi. Şevki Efendi, buna sinirlenirdi. Bir akşam talebenin çıkmasına yarım saat kala dışarıya çıktı, bekleyenlerden birinin yanına gitti, nâzikâne sordu :

— Birisini mi bekliyorsunuz?

Bu söze muhatap olan adam Şevki Efendiyi süzdü :

— Neye sordun?

Şevki Efendi :

— Sormak lâzım geldi de onun için...

— Kimi bekliyorsam bekliyorum... Sana ne babacığım.

— Öyleyse ben de sana bir baba nasihati vereyim. Buradan kirişi kır oğlum.

— Sen kim oluyorsun da bana böyle emrediyorsun?

— Ben bu mektebin Sermubassırıyım.

— Senin sermubassırlığın mektebin içinde... Buraya karışamazsın.

Şevki Efendi :

— Usûlen karışamam. Fakat ben biraz usûlden dışarı çıkacağım, bu işe karışacağım.

Bu muhavere diğer bekleyenlerin dikkatini çekti, yavaş yavaş sokuldular. Şevki Efendi :

— Yalnız sen değil, ötekiler de buradan gidecekler. Bunun için beni şiddet kullanmağa mecbur etmeyin de edebinizle defolun gidin.

Bu söze muhatap olan :

— Haydi, haydi... dedi, işine git.

Ve bunu söyleyerek Şevki Efendiyi göğsünden itti, fakat itmesiyle beraber yere yuvarlanması bir oldu. Şevki Efendi, o anda Acem Şevki olmuş ve bir balyozdan farkı olmayan yumruğu herifin suratına inmişti. Bunu görenler açıldılar... Fakat Şevki Efendi ne yaşından, ne başından umulmayan bir çeviklikle atıldı, en iriyarılarından birini boynundan yakaladı, balyozun ikinci darbesi de onun suratında patladı. Yumruğu yiyenin, çenesi tamamen bir tarafa kaymıştı. İki eli ile mafsalından çıkan çene kemiğini tutarak kaçtı.

Ne kapıda, ne civarda kimse kalmamıştı, yalnız ilk yumruğu yiyen, yattığı yerden doğrulmuş, alık alık bakınıyordu. Şevki onun yanına döndüğü zaman, ikinci bir yumruk geliyor zannederek :

— Aman beybabacığım! dedi, ocağına düştüm. Vurma!

Şevki Efendi güldü :

— Korkma! dedi, vurmam. Haydi kalk git. İstersen yarın akşam yine buyur, sana bir acı kahve daha ikram ederim.

Bu hâdise, derhal yayıldı. Dayağı yiyen Aksarayın Yeşiltulumba kahvesi müdavimlerindendi. Bir tarafı şişmiş yüzü morarmış gözü ile kahveye çıktığı zaman, arkadaşları sordular :

— Kiminle dövüştün?

Adam, vak'ayı saklamadı, olduğu gibi doğrusunu anlattı. Kendisini bir yumrukta yere serenin kılığını, kıyafetini anlattığı zaman oradakiler :

— Geçmiş olsun! dediler. Sen Acem Şevki'nin hışmına

uğramışsın. Bu kadarla atlattığına şükret. Fakat nasıl oldu da onu tanımadın?

— İsmini işitirdim ama, kendisini hiç görmemiştim. Hâlinden de belli değil... Bit kadar bir adam... Üstelik sakallı da...

Dinleyenler gülüyorlar :

— Ya, öyledir. Elinde şemsiyesi de vardır. Onun yumruğunu kaldıracak adam yoktur. Sen nasıl oldu da yalnız bere ile kurtuldun? O, vurduğu yerde kemiği de kırar.

Söyledikleri doğruydu. Hakikaten Aksaray'da Haddehâneli biri ile dövüşmeye mecbur olmuş ve vurduğu yumrukla hasmının elmacık kemiğini çökertmişti. Vefa İdadisinin önündeki vak'ayı Şevki Efendi kimseye anlatmamıştı. Sarraf Niyazi başkalarından duydu. Arkadaşına :

— Yâren! dedi, bir kaç gün evvel birini terbiye etmişsin.

Şevki Efendi, vakfon tabakasından bir sigara sararak :

— Ehemmiyetsiz bir vak'a.. Akşamları birtakım hergele mektebin önünde toplanıyorlar da...

— Sonra?

— Sonrası... Şimdi artık toplanmıyorlar.

Vak'a hakkında bundan fazla bir şey konuşulmadı.

Sarraf Niyazi'nin bir merakı vardı: Horoz dövüşünü severdi. Cuma günleri ya Unkapanında Çavuşun kahvesinin bahçesinde, yahut Üsküdarda yine bir kahvenin arka bahçesinde İstanbul'un bu spor meraklıları toplanırlar, horoz dövüştürürlerdi.

İstanbul horoz dövüşleri başlıbaşına bir âlemdir.

Meraklılar içinde, paşa, bey, efendi, ağa... Ne isterseniz vardı.

Dövüş sahasının etrafındaki yer iskemlelerine oturduktan sonra artık ne rütbe, ne mevki, ne ilim, ne cehil kalırdı. Hepsinin bütün varlığı ortada dövüşen horozların kazanmak ümidi, yahut kaybetmek endişesinden ibaret bulunurdu.

O zamanın meşhur horoz meraklıları Beşiktaş Muhafızı

Hasan Paşa'nın oğlu Sait Paşa, eski bir general olan Rüştü Paşa, Mektebi Mülkiye tarih hocası Azmi Bey, Şeyhülislâm Kapısı kassam mümeyyizi Hakkı Bey, etek dolusu para yiyen Aksaray'lı Rıfkı Bey, Buharalı Hacı Pehlivan, Tahtakaleli Acem İmam, Galatasaray Tulumba Reisi Mustafa Reis, Hocapaşalı Kemal Bey, Tanzifat Çavuşu Emin Ağa, Marangoz Koço, Üsküdarlı Memduh Bey, Ziver Efendi, keman üstâdı Ağa Efendi, müsahiplerden Bilâl Ağa, Adliye Nâzırı Necmeddin Molla'nın biraderi Esat Bey, Perşembe Pazarında mağazası olan Arman Efendi, Avukat Ömer Faik Bey, Muhafızlık yâveri Salâhaddin Bey... Daha bunlar gibi neler.

Horoz dövüşünde incelik vardır. Koç dövüşü gibi kafa vurmaktan ibaret değildir. Evvelâ horoz gaga ile dövüşmez, ayakla dövüşür. Gaga tutup vurmak içindir, her horoz dövüşür, fakat bir iki darbeden sonra kaçar. Yalnız Hint horozu inatçı ve devamlıdır. Dört saat süren horoz dövüşlerini bilirim.

Bu spor, dünyanın her tarafında yapılır. Fakat İstanbul'da tekâmül etmiştir. Evvelâ horozlarda şecere aranır. Kimin yetiştirdiği döldür? Hangi horozun yumurtasıdır? Anası hangi tavuktur? Bütün bunlar horoz meraklılarınca malûmdur.

Meselâ Aksaraylı Rıfkı Bey üç yavru yetiştirdi, bunlara cüsselerine göre Çavuş, Onbaşı, Nefer adlarını verdi. Aksi gibi en iyisi Nefer çıktı ve en kalpı Çavuş oldu. Çavuşu yok ettiler. Nefer de yaşamadı. Onbaşı kaldı. Bu hayvan üç sene İstanbul'da başı tutmuştur. Bu horozu o zamanki para ile 300 liraya satın aldım. O gün Saffet Beyin Baratalı horozu ile dövüştürdük. Hattâ Rıfkı Bey, kendi yetiştirmiş olmasına rağmen, cüssece Onbaşıdan çok ağır olan Baratalı'dan para koymuştu. Hayvanlar kapıştılar... On dakika sonra Onbaşının bir darbesiyle Baratalı'nın ibiği dibinden ustura darbesi yemiş gibi kesildi. Yaralı hayvanı yerden kaldırdıkları zaman, oluk gibi kan akıyordu, bıçağı güç yetiştirdiler.

Buna mukabil Onbaşıda en ufak bir çizik bile yoktu. Hayvan Baratalı'nın sahibinden 300 lirayı kazandıktan sonra dışarıdan gidenlerden de 200 lira kadar para getirdi.

Horoz iki türlü dövüşür. Ya hasmının karşısına dikilir, yahut da allak dövüşür. Allak dövüşme, başını hasmının kanadının altına sokup yandan dönerek arkadan ibiğini yakalayıp ensesine, kulak tozuna vurmaktır.

Bâzı horozlar hasımlarına göre bir dövüş tarzı kullanırlar. Karşısındaki dik dövüşüyorsa o da dik dövüşür.

İlk kapışmanın tokatlarına ehemmiyet verilmez. Hayvanlar hızlarını alırlar. Ondan sonra tokatlar ağırlaşır. Tokatın şiddetine göre iki taraf para koyarlar. Meselâ Avukat Ömer Beyin (Mekik) adlı horozu, Hacı Pehlivanın (Afganlı) sına bir tokat vurmuş. Hemen her taraftan bahisçilerin sesleri yükselir :

— Mekik'ten bire beş var.

— Bire on var.

— Bire yirmi var.

Bunun mânası, Mekik aleyhinde bir lira koyana beş lira vereceğim, demektir.

Ben bir kart, yâni mahmuzlu horozla bir yavrunun dövüşüne bire yüz konulduğunu ve kaybedince bir lira verene yüz lira ödendiğini gördüm. Dövüş uzun sürerse horoz sahipleri hayvanları bir kova suya daldırırlar ve tekrar koyverirler.

Horoz kaçmıyacak, sonuna kadar dayanacaktır. İkisinin de vücudu ateş gibi yanar. Suya vurulmak suretiyle biraz serinlerler ve yine dövüşe devam ederler. Bu suretle sahada uzanıp ölen, fakat yine de kaçmayan horozlar bilirim.

Rahmetli arkadaşım Kadri Beyin (Çakal) ı böyledir. Buna mukabil Cin Ali'nin horozları da hasmını evire çevire dövdükten sonra bırakıp kaçmaları ile tanınmıştı. Bundan dolayı Cin Ali'nin lâfı olunca hiç kimse o horoza para koymazdı.

Buna mukabil Hasan Paşazade Sait Paşanın düz beyazları horozculuk âleminde mukavemetleri ile büyük bir şöh-

ret kazanmışlardı. Yalnız bu dövüşün temadisinde iki tarafın da yaralarından akan kanlarla kırmızıya boyanıyorlar, bu da seyircileri üzerinde olumsuz bir tesir yaratıyordu.

Sait Paşa buna aldırmazdı :

— Dövüş horozlarının renkleri kar yağdılı, yahut çil olsa onlar da kıpkırmızı olacaklar. Ben, renge bakmam, tokada bakarım.

Derdi.

İlk kapışmalara ehemmiyet verilmez. Horozlar ağırlaşmalı... Bahis kıymetini arttıracak, eksiltecek âmil tokatların kıymeti ile ölçülür.

Dövüş, yarım saat, bir saat geçince iki horoz kâh boyun dolayarak birbirlerine yüklenirler, kâh birisi hasmının ya çene altındaki sakalından veyahut tepesindeki ibiğinden tutar, vurur.

Bir gün Sait Paşanın beyazlarından birine hasmı böyle müthiş bir tokat vurmuştu. Bu tokadın tesiriyle hayvan geriledi.

— Aman!

Dedim. Sait Paşa :

— Aldırma! dedi. Benim pamuk böyle tokatla yıkılmaz, sen şimdi gelene bak.

Hakikaten bir iki dakika sonra pamuk hasmına açıktan öyle bir tokatla mukabele etti ki, hayvanın boynu çarpıldı. O zaman düşmanını zayıflattığını anlayınca, horozcu tâbirince bir «ikili» yaptı. Yâni arka arkaya iki darbe ile hasmını paçavraya çevirdi. Hayvan acı bir :

— Grak!

La fırladı gitti.

Sait Paşanın artık kıpkırmızı bir kan kitlesi haline gelen beyaz horozu hasımsız kalan meydanda dolaştı, boynunu yükselterek bir galibiyet nârası attı.

Kaçan horozun bir daha dövüş yerine dönmesine bir ihtimal yoktur. Üzerine el vurulsa cıyak cıyak bağırır. Hayvanı sokulduğu iskemle altından çıkardılar, etraftan alaylar başladı :

— Keskin bıçak verelim mi?

— Eti budu yerinde mi?

— Bir Çerkes tavuğu yap da bizi de dâvet et.

Sâhibi sinir içindeydi :

— Ne diyorsunuz be? Hanginizin horozu beyaza üç saat dayanır? Yine benimki vazifesini yaptı.

Sait Paşa memnundu :

— Keyfine bak! diyordu. Zavallı hayvan ne yapsın? Zora dağ dayanmaz.

Bâzıları da sarakaya devam ediyorlardı :

— Horozun adını söyle... Belki ileride döl alırsın.

Aksaraylı Rıfkı Bey, dayak yiyen horoz tarafından koyduğu için oldukça para kaybetmişti. Horozun adını öğrenmek isteyince :

— Horozun adı Grak olsun...

Bir kenarda horozun yaralarına zeytinyağı süren sahibi :

— Siz alay edin, diyordu, ben yine bu horozla sizin en namlı horozlarınızı tepeliyeceğim.

Rıfkı Bey :

— Uzun etme, dedi. Zâten tepeledin, çil çil on iki liram gitti.

Horoz dövüşünde bahse girenler çok sinirlenirler, bâzan dövüşe kadar gittikleri olur. Fakat dövüş bittikten sonra meraklılar, horozları koltuklarının altına alıp yola çıktıkları zaman hepsi canciğer kuzu sarmasıdırlar.

Ondan sonra semtleri bir olanlar ayrılıncaya kadar birbirlerine horoz hikâyesi anlatırlar.

Bir gün böyle meraklılardan Rüştü Paşaya sordum:

— Paşam, siz bir döl yetiştiriyor musunuz?

— Allah esirgesin, dedi, ben eve diri hayvan sokmam.

— Neden?

— Bu merak bizim çocukları sararsa, ben ne yaparım?

— Sarsın... Ne zararı var? Nihayet bu da bir spordur.

— Spor istiyorlarsa envaı var, horoza merak etmesinler.

— Yoksa siz de uğursuzluğuna mı kailsiniz? Madem ki aleyhindesiniz, bu meraktan vazgeçin.

Rüştü Paşa içini çekti :

— Ah! dedi, vazgeçebilsem...

Horoz dövüşü meraklıları Sait Paşanın beyazlarına diş biliyorlar ve bir punduna getirip Paşanın güvendiği bir horozu mutlaka dövdürmek istiyorlardı.

Bu fırsat nihayet bir gün kendi kendine zuhur etti: Sait Paşa Avrupa'dan gelen horoz, tavuk kataloğlarını karıştırırken, yüksek bacaklı, çıplak denecek derecede tüysüz, ibiksiz, sakalsız bir horoz resmi gördü. Fransızca bilen oğluna bu resme ait malûmatı okuttu. Çocuk :

— Paşa baba, dedi, bunların adı Kombatan'mış, Malezya ırkı ile karıştırılmış bir cinsmiş.

— Kombatan ne demek?

— Dövüşken demektir.

— Demek bunlar dövüş horozu, öyle mi?

— Evet.

— Zâten ben anlamıştım. Kafaya bak... Yılan gibi. Bunun tutulacak yeri yok ki tokat yesin.

Paşa, resmi uzun uzun inceledi :

— Oğlum, dedi, bugünden tezi yok, bu müesseseye benim ağzımdan bir mektup yaz, fiatını ve yol masrafını sor.

Hemen müesseseye Fransızca bir mektup yazıldı, postaya verildi; bir ay sonra cevap geldi, bir Kombatan horozla iki tavuk bütün masarifi ile beş altına getirtilebiliyordu. Derhal para gönderildi ve Kombatan'ın teşrifi helecanla beklendi. Paşanın Avrupa'dan horoz getirttiği şâyi olmuştu. Horozcular her hafta soruyorlardı :

— Paşam, Kombatan'dan ne haber?

— Geliyor.

Halı yıkayıcı Kürt Mehmet Efendi:

— Heves etmişsin... Âlâ. Fakat şu bizim döllerden ne kötülük gördün de elin kâfiristanından horoz getirtiyorsun?

Sait Paşa :

— Avrupalılar her şeyi tekemmül ettirirler. Elbette bu dövüşken cinsi de başka cinslere vura vura ıslah etmişlerdir.

Kürt Mehmet ısrar ediyordu :

— Ben Kombatan'ın resmini gördüm. Hayvan biraz sallı... Hattâ ince dalan.

— Onlar şimşek gibidir.

— Öyle ama, bizim horozların tokadını bilmem çeker mi?

Paşa gülüyor :

— Hele gelsin de görürsün... On dakikada önünden horozların ölüsünü alacaksınız.

Günler, haftalar geçiyor, Kombatan bir türlü gelmiyordu. Bir iki mektup daha yazıldı. Artık dövüş yerinde de Kombatan'dan başka bahis yoktu. Yarı ciddî, yarı alay soruyorlardı :

— Paşam, Kombatan'ın yumurtalarından bize verecek misin?

— Ben evvelâ kaymağını yiyeyim, ondan sonra düşünürüz.

Bir gün Kombatan'ın (Mesajeri Maritim) Kumpanyasının filân vapuru ile gönderildiği haberi geldi.

Marsilya'dan buraya kadar olan zaman Sait Paşaya asırlar kadar uzun geldi. Her gün acenteye adam gönderiliyor, sorduruluyordu. Nihayet vapur geldi, limanda demir attı. Sait Paşa, bizzat sandala binerek vapura gitti. Gümrük muamelesi tamamlanarak gayet sıhhî şekilde yapılmış kafes kendisine teslim edildi.

Paşa, helecanlarla kafesin aralığından baktı, memnuniyetine pâyan yoktu. Horoz, iri ve yüksek bir hayvandı.

Beşiktaştaki konakta yer çoktan hazırlanmıştı. Kafes rıhtımdan bir arabaya konuldu, konağa götürüldü. Uşaklar, kafesi açtılar, tel ile çevrilmiş gezinti yerine hayvanları koydular.

Horoz ve iki tavuk tamamen resimdekilerin aynı idi. Yalnız Kürt Mehmed'in dediği gibi, biraz ince idi. Sait Paşa :

— O, benim elimde dev gibi olur. Ben onu bir idman edeyim. Butlar taş olur!

Diyordu. Horozlara bakan uşak, hemen tele bir nazar takımı astı. Kümesin tahta zeminine ince talaş döküldü. Kombatan, karıları ile mes'ut bir hayata girdi.

Kombatan bu horoz cennetinde karılarının yanında mes'ut ve bahtiyar bir hayat geçiriyordu. Yemliğinde ayrı ayrı bölmelerde mısır, kenevir ve pirinç vardı. İstediği kadar yiyor, fakat nedense bir türlü okka almıyordu. Horozların bakıcısının her gün üç tane hazırlop yumurta yutturmasına rağmen, Kombatan inceliğini muhafaza ediyordu. Paşa hayvanın boyu kadar bosu da olmasını istediği için, yemek şeklini değiştirtti. Mısır ununu yumurta ile yoğurtarak cebrî iaşe ile yedirmeğe başladı. Bunun tesiri görüldü. Kombatan her gün okka almağa başladı. Bir hafta içinde gelişti.

Kombatan'ın idmana sâlih bir hale geldiği görülünce, Çarşamba pazarından ufak tefek bir Hint horozu aldılar. İdmanlık olarak Kombatan'a koyverdiler. İlk dövüş saat tutmaca beş dakika sürdü. Kombatan'ın üstünlüğü âşikârdı. Sait Paşa :

— Fazla yormıyalım.

Dedi, iki horozu ayırdılar. Paşa, horozcusuna sordu :

— Hakkı... Nasıl buldun?

— Pek anlayamadım Paşam. İlk kapışmalardan belli olmaz ki...

— Amma yaptın ha... Kombatan'ın bir iki tokadına dikkat etmedin mi?

— Ettim. Hayvanın maşallahı var ama... Dövüş, biraz ağırlaşmalı ki tokadın şiddetini anlayalım.

İdman horozunun Kombatan'ın kafasında yaptığı bir iki çizinti dikkatle tedavi edildi. Üç gün sonra bir idman daha yapıldı. Bu sefer on dakika sürdürüldü. İdman horozu, mütekait bir pehlivan gibiydi, fırsatını bulup Avrupalı hasmına bir iki tane okkalı darbe indirdi.

Paşa :

— Aman dikkat! Göğsüne filân vurmasın.

Diyor, bakıcı da :

— Allah saklasın.

Diyordu. Paşa bir daha sordu :

— Hakkı... Nasıl?

— Valla Paşam, ben hâlâ bir şey anlayamadım.

— Bir hafta sonra sonuna kadar bırakacağım. O zaman tokatlar ağırlaşır. Anlarız. Fakat sen biraz acaip duruyorsun. Yoksa Kombatan'a güvenemiyor musun?

— Güveniyorum. Fakat bizim bu bakımımıza göre idman veren horozu on dakikada yırtıp parçalayıp graklatmalı idi.

— Acele etme. Yavrum... Bu daha ikinci idman... Bir hafta sonra görürsün.

Sait Paşa dövüş yerine gittiği zaman, herkes soruyordu :

— Kombatan nasıl Paşa?

— İyi gidiyor, idmanlarını yapıyoruz.

— Bir hafta getir buraya da seyrine bakalım.

— Olmaz.

— O halde müsaade et, biz konağa gelelim.

— Kim isterse buyursun. Horozu göstermem.

— Neden? Nasıl olsa görecek değil miyiz?

— Evvelden görürseniz horozu bırakmazsınız.

Kürt Mehmet :

— Paşam, dedi, senin Kombatan'a İspenç horozu gibi yumruk kadar bir horoz koyuvereceğim.

— Fena olmaz. Bir idman daha yapmış olur.

— Yalnız koyuvermiyeceğim... Dövüştüreceğim de...

— Parana acırım Mehmet...

— Feda olsun. Biz horoz için peynir ekmeğe verir gibi para veririz.

Üçüncü idmanda iki horozu sonuna kadar bıraktılar. Kombatan, idman horozunu dövdü. Fakat tatlı bir dövüşü yoktu. Paşa, yine sordu :

— Ey Hakkı! Söyle bakalım...

— Paşam, horoz iyi... Fakat ikilemesi, üçlemesi yok. Sonra sıkı tokada pek gelmiyor.

Paşa kızıyordu:

— Senin bir şeyden haberin yok. Bir de horozcuyum dersin. Hayvan acemi... Bundan sonraki dövüşte göreceksin.

Hakkı, Paşanın suyuna gitmek lâzım geldiğini anladı:

— Orası öyle efendim...

Dedi, fakat Kombatan'ı gözü tutmamıştı.

Nihayet, Kombatan'ın Çavuşun kahvesinde dövüşeceği gün geldi çattı.

O gün horoz dövüşü tarihinde sayılı günlerden biriydi. Hem meraklılar, hem de yalnız seyrini sevenler de gelmişlerdi. Üzümleri külleme olmuş hastalıklı bir asmanın çardak altında hatırlı zevât oturuyorlardı. Ortada boş bir sâha bırakılmıştı. Kahve sâhibi Çavuş ve tâbii, nargilelere ateş koşturuyorlar, o gün için ekstra bir ocakçı «Sâde bir! Şekerli bir!» kumandasına kahve yetiştiriyordu. Her kafadan bir ses çıkıyordu:

— Sen Kombatan'a mı koyacaksın?

— Daha yüzünü görmediğim horoza ne koyabilirim ki?.. Ya sen?

— Ben Kürt Mehmed'in «Zorlu» suna koyacağım. Nihayet bildiğim hayvandır, kaç defa dövüşünü gördüm.

Sait Paşa geldi. Arkada elinde kapalı bir sepetle horozcusu Hakkı geliyordu. Herkes, birbirlerine müjdelediler:

— Kombatan geldi, Kombatan geldi...

Rüştü Paşa, böyle heyecanlı zamanlarda olduğu gibi, elindeki keten mendilini buruşturuyor, Azmi Bey mütebessim bekliyordu. Sait Paşa, selâm verdi, bir yer iskemlesine oturdu. Merhabalardan sonra Kadri Bey:

— Paşam, çıkar bakalım şampiyonu... Hep merak içindeyiz.

— Durun yahu! Bir nefes alalım...

— Hayvan sepetin içinde bunaldı, çıkarın ortada bir kanat çırpsın.

Sait Paşa nihayet:

— Hakkı! dedi. Çıkar horozu.

Sepetin kapağı açıldı. Kombatan çıkarıldı. Rengi beyaza yakın kirli külrengi idi, bacakları yüksek, kafatasında ufacık bir ibik vardı. Hayvan, zâten uzun olan boynunu biraz daha yükselterek tam ortada durdu. Sanki boyunu bosunu, okkasını, dirhemini göstermek istiyordu.

Kürt Mehmet:

— Müsaadenizle Paşam.

Kombatan'a doğru gitti. Horozu aldı, elinde tartıladı, butlarını, göğsünü, boynunu yokladı.

— Maşallah! dedi, iyi beslemişsiniz, iyi idman etmişsiniz. Hayvanda bir dirhem yağ yok. Safi sinir.

Paşa:

— Maşallah, de, Mehmet Efendi.

— Dedik a Paşam. Maşallah Tebârekâllah.

— Bir de senin «Zorlu» yu görelim.

— Ne göreceksiniz? Yumruk kadar horoz.

— Ama öyle söylemiyordun.

— Ben şaka ettim, şimdi işin ciddîsine gelelim. Paşam, ben «Zorlu» yu Kombatan'a koyuvermem.

— Amma yaptın ha...

— Evet. Benim Zorlu, Kombatan'ın iki tokadını çekemez.

— Yâhu! Horozdur bu, belli olur mu?

— Olur Paşam olur. Ben sizin horozun karşısına benim Zorlu'yu çıkarmaya utanırım, hayvanın dayak yiyeceği muhakkak, fakat dediğiniz gibi nihayet horozdur. Belli olmaz. Eğer dövüştürürsem hiç olmazsa rizikosuna değmeli.

— Yâni ne demek istiyorsun?

Kürt Mehmet:

— Açıkçası Paşam. Ben horozu müsavi şartlarla dövüştürmem, bire iki koyarsanız kabul.

— Öyle olsun... Ne koyuyorsun?

— İki yüz lira...

— Ben de dört yüz koyuyorum.

Fakat ne hikmetse Rıfkı Bey, Hacı Pehlivan, Kadrî Bey, marangoz Vasil, Hakkı Bey gibi iyi horozcular «Zorlu» yu tutuyorlar, dışarıdan bahis tutuşuyorlardı.

Herkeş bekliyordu... Kombatan'ı aldılar. Kürt Mehmet, koltuğunda «Zorlu» ile geldi. Koyu kırmızı renkte olan bu hayvan hakikaten Kombatan'ın yarısı kadardı. Fakat öyle bakılmış, öyle idman edilmişti ki çıplak boynu, butları adalelerinin yamrı yumruluğu ile âdeta tenâsübünü kaybetmiş, hattâ çirkinleşmişti.

Sait Paşa, Zorlu'yu muayeneye lüzum görmedi. Kürt Mehmet sordu :

— Bırakıyor muyuz Paşam?

— Bırakalım.

İki horozu da koyverdiler. Etraftan :

— Kombatan'dan bire iki var.

— Bire beş var.

— Bire altı var.

Rıfkı Bey, Buharalı Hacı Pehlivan, Acem İmam bunu söyleyenlere birer, ikişer, dörder lira dağıtıyorlardı.

Horozlar kapıştılar. Zorlu, makine gibi işliyordu. Boynunu kısmış, ensesinin tüylerini kabartmış, tokadı vurabilmek için zıplıyordu. Kombatan taraftarları alaya başladılar:

— Mehmet Efendi! Zorlu'ya bir merdiven getir. Yetişemiyor...

Kombatan, şaşırmış gibiydi. Yarı cüssesindeki hasmının bu ardı arası kesilmeyen hücumunda kendisi de taarruza geçmek için bir fâsıla arıyor gibiydi, nihayet, bütün kuvveti ile tokat denebilecek bir darbe indirdi. Tokat kulak tozu idi, Zorlu biraz sarsıldı, yine sesler yükseldi.

— Kombatan'dan bire beş var.

— Bire on var.

Kadri Bey, Hacı Pehlivana sordu :

— Nasılız Hacı?

Bu suali işiten Kürt Mehmet cevap verdi :

— Zorlu tokat çeker. Merak etmeyin.

Hakikaten hayvan kendini toplamak lüzumunu hisset-

Sait Paşa nihayet :

— Hakkı! dedi. Çıkar horozu.

Sepetin kapağı açıldı. Kombatan çıkarıldı. Rengi beyaza yakın kirli külrengi idi, bacakları yüksek, kafatasında ufacık bir ibik vardı. Hayvan, zâten uzun olan boynunu biraz daha yükselterek tam ortada durdu. Sanki boyunu bosunu, okkasını, dirhemini göstermek istiyordu.

Kürt Mehmet :

— Müsaadenizle Paşam.

Kombatan'a doğru gitti. Horozu aldı, elinde tartıladı, butlarını, göğsünü, boynunu yokladı.

— Maşallah! dedi, iyi beslemişsiniz, iyi idman etmişsiniz. Hayvanda bir dirhem yağ yok. Safi sinir.

Paşa :

— Maşallah, de, Mehmet Efendi.

— Dedik a Paşam. Maşallah Tebârekâllah.

— Bir de senin «Zorlu» yu görelim.

— Ne göreceksiniz? Yumruk kadar horoz.

— Ama öyle söylemiyordun.

— Ben şaka ettim, şimdi işin ciddîsine gelelim. Paşam, ben «Zorlu» yu Kombatan'a koyuvermem.

— Amma yaptın ha...

— Evet. Benim Zorlu, Kombatan'ın iki tokadını çekemez.

— Yâhu! Horozdur bu, belli olur mu?

— Olur Paşam olur. Ben sizin horozun karşısına benim Zorlu'yu çıkarmaya utanırım, hayvanın dayak yiyeceği muhakkak, fakat dediğiniz gibi nihayet horozdur. Belli olmaz. Eğer dövüştürürsem hiç olmazsa rizikoşuna değmeli.

— Yâni ne demek istiyorsun?

Kürt Mehmet :

— Açıkçası Paşam. Ben horozu müsavi şartlarla dövüştürmem, bire iki koyarsanız kabul.

— Öyle olsun... Ne koyuyorsun?

— İki yüz lira...

— Ben de dört yüz koyuyorum.

Fakat ne hikmetse Rıfkı Bey, Hacı Pehlivan, Kadri Bey, marangoz Vasil, Hakkı Bey gibi iyi horozcular «Zorlu» yu tutuyorlar, dışarıdan bahis tutuşuyorlardı.

Herkeş bekliyordu... Kombatan'ı aldılar. Kürt Mehmet, koltuğunda «Zorlu» ile geldi. Koyu kırmızı renkte olan bu hayvan hakikaten Kombatan'ın yarısı kadardı. Fakat öyle bakılmış, öyle idman edilmişti ki çıplak boynu, butları adalelerinin yamrı yumruluğu ile âdeta tenâsübünü kaybetmiş, hattâ çirkinleşmişti.

Sait Paşa, Zorlu'yu muayeneye lüzum görmedi. Kürt Mehmet sordu :

— Bırakıyor muyuz Paşam?

— Bırakalım.

İki horozu da koyverdiler. Etraftan :

— Kombatan'dan bire iki var.

— Bire beş var.

— Bire altı var.

Rıfkı Bey, Buharalı Hacı Pehlivan, Acem İmam bunu söyleyenlere birer, ikişer, dörder lira dağıtıyorlardı.

Horozlar kapıştılar. Zorlu, makine gibi işliyordu. Boynunu kısmış, ensesinin tüylerini kabartmış, tokadı vurabilmek için zıplıyordu. Kombatan taraftarları alaya başladılar:

— Mehmet Efendi! Zorlu'ya bir merdiven getir. Yetişemiyor...

Kombatan, şaşırmış gibiydi. Yarı cüssesindeki hasmının bu ardı arası kesilmeyen hücumunda kendisi de taarruza geçmek için bir fâsıla arıyor gibiydi, nihayet, bütün kuvveti ile tokat denebilecek bir darbe indirdi. Tokat kulak tozu îdi, Zorlu biraz sarsıldı, yine sesler yükseldi.

— Kombatan'dan bire beş var.

— Bire on var.

Kadri Bey, Hacı Pehlivana sordu :

— Nasılız Hacı?

Bu suali işiten Kürt Mehmet cevap verdi :

— Zorlu tokat çeker. Merak etmeyin.

Hakikaten hayvan kendini toplamak lüzumunu hisset-

ti. Başını Kombatan'ın iki bacağı arasına soktu. Kombatan, ayağını atıp bu vaziyetten çıkaramıyordu. Zorlu kâfi derece soluk aldığını anlamış gibi çekildi. Bu sefer, açıktan kuvvetli bir tokat savurdu. O da hasmı gibi bir kulak tozu vurmuştu. Kombatan bu darbenin tesiriyle dikliğini kaybetmişti. Şimdi Zorlu ile ikisi aynı yükseklikte bulunuyorlardı. Kürt Mehmet :

— Zorlu merdivensiz işini gördü.

Dedikten sonra bağırdı :

— Zorlu'dan bire iki var.

Hiç ses çıkmadı. Küçük hayvan, hasmının boynunu eğdirdikten sonra gırtlaktan tutarak bir ikileme yaptı. Kombatan'ın ayakları birbirine dolaştı.

Sait Paşanın kaşları çatılmıştı. Rüştü Paşa, keten mendilini ısırıyordu. Birden herkes Zorlu'yu tutmaya başladı :

— Zorlu'dan bire beş var.

Sait Paşa bir şey söylemiyor. Fakat bire beş var diyenlerden para alıyordu.

Zorlu, artık serbestlemişti. Kombatan'da «Şu işi tatlıya bağlıyalım. Böyle dövüşe ne lüzum var?» der gibi bir hâl vardı. Zorlu'nun dört tokatına ancak bir tokatla mukabele edebiliyordu.

Su kovaları ortaya çıktı. Sait Paşa :

— Hakkı, dedi, Kombatan'ı suya vur.

Hakkı, yüzü gözü şişen horozu yerden aldı, suya bastırdı, tekrar koyvermek üzere getirirken Zorlu, bakıcısının kucağındaki hasmına bile saldırıyordu.

Dövüş başlayalı ancak yarım saat olmuş, fakat Kombatan bir çeyrek sonra kötülemeye başlamıştı. Onbeş dakikadan beri yalnız dayak yiyordu.

Bâzıları bağırdılar :

— Mehmet Efendi! Sen de Zorlu'yu suya vursana...

Kürt Mehmet :

— İstemez, dedi, daha soluğu yerinde...

Kombatan'daki isteksizlik bir mağlûbiyetin başlangıcı gibiydi.

Zorlu'nun taraftarları bağırıyorlardı :

— Haydi yavrum! Kombatan'ın sırtında bir tepiniver de iş bitsin.

Zorlu şimdi ortada büzülmüş gibi duran Kombatan'ın etrafında dolaşıyor, ufak gaga darbeleri ile sanki ona: «Ya bırak git, yâhut kalk, dövüşelim.» diyordu.

Bir aralık Kombatan doğrulur gibi oldu. O zaman küçük horoz, yeni dövüşe başlamış kadar zinde bir hamle ile üstüne atıldı, gagası ile gırtlağına yapıştı, öyle zehir gibi bir tokat attı ki, Kombatan artık fazla mukavemetin dayak yemekten başka bir şeye yaramıyacağını anlamış gibi iri ve uzun vücudunda kalan son gayretle bir feryat ederek uçtu gitti.

Böyle bir hezimet görülmemişti. Ortalık karmakarışık oldu. Bire ikiler, bire dörtler, bire beşler para vermeye başladılar. Sait Paşa, uşağına :

— Hakkı! dedi. Hayvan nereye gitti?

— Uçtuğunu gördüm ama nereye gittiğini görmedim.

Kazananlar yine alaya başlamışlardı :

— Uçtu da gitti gelmiyor hâlâ!

Birisi :

— Duvarı aştığını gördüm. Bitişik arsaya bakın.

Diyordu. Hakkı ile beraber bir kaç kişi daha çıktılar. Biraz sonra yıkık duvarın üstünden :

— Bulduk! Bulduk!..

Sesleri geldi. Hakkı, Paşaya :

— Yapı yerindeki kuma batmış, dedi.

Kürt Mehmet :

— Elbette öyle olacak. Bunun adı Kumabatan değil mi? Başka nereye batsın?

Sait Paşa :

— Mehmet! dedi, gün gelir, senden bunun öcünü alırım.

Kürt Mehmet :

— Dokunma Paşam. Şu kazancın keyfini çıkarayım.

Biraz sonra Kombatan'ı getirdiler. Hâlâ meydanda dolaşan hasmını görünce korkudan bağırmaya başladı.

Kombatan, Hakkı'nın elinde âdeta ufalmış gibiydi. Hakkı, bir ufak kıvılcımla patlamaya hazır bir barut hâlinde olan Paşadan ters bir lâf işitmemek için bir şey söylemiyor, fakat lisân-ı hâl ile horoz hakkında verilecek hükmü bekliyordu. Sait Paşa :

— Ne var? dedi.

Hakkı :

— Bir şey yok, bunu ne yapacağız?

— Ne yapacaksın? Koy sepete, eve götür, gözüm görmesin.

Dövüş hakkındaki mülâhazalar, münakaşalar, uğultu hâlinde aksediyordu. Kürt Mehmet, Zorlu'yu tutmuş, ayaklarını dizlerine sıkıştırmış, yaralarına zeytinyağı sürüyor, fakat yine de sarakadan vazgeçmiyor, Paşaya işittirecek surette Aksaraylı Rıfkı Beye :

— Rıfkı Bey, diyordu, sen nasıl oldu da Kombatan'a koymadın?

Rıfkı Bey, beyaz palabıyıklarını sıvazlayarak cevap veriyordu :

— Eh, biz de adam kıtlığında âcizane biraz horozdan anlarız.

Sait Paşa, dayanamadı :

— Demek siz horozdan anlıyorsunuz, biz hiç bir şey anlamıyoruz, yâni ben bu meselede enayi mevkiinde kalıyorum, öyle mi?

Oradakiler «Estağfurullah» dediler. Kadri Bey :

— Paşam, her memleketin kendine göre bir çalımı vardır. Meksika'da çingene horozlarının ibiklerini, sakallarını kesiyorlar, mahmuzlarına ufak çelik bıçak takıyorlar, öyle dövüştürüyorlar, bir iki dakikada birinden biri bıçağı yiyip kaçıyor. Onlar horozun inatla dayanmasına ehemmiyet vermiyorlar. Biz ise bu işi tekâmül ettirdik, bizim horozlarla hiçbir memleket başa çıkamaz, o kadar ki Hindistan'a gitsek yine biz kazanırız. Fransa'dan horoz gelecek de seneler-

den beri dövüşe dövüşe bir dövüş makinesi hâline gelen Lizimkileri dövecek, böyle şey olur mu?

Sait Paşa :

— Ben acele ettim, diyordu, daha bir iki ay idman edecektim.

Rıfkı Bey :

— Ne yapsan nâfile Paşam... Bu iş koç dövüşü değil ki metazori olsun, incelik lâzım. Evvelâ hayvan çok sallı... Sonra, darılmayın, ahmak... Horoz sâde tokat vurmakla kazanmaz, hem vurmasını, hem de yemesini bilmeli.

Kürt Mehmet :

— Öyle ya, diyordu, dövüş başladığı zaman Kumbatan ağır geldi...

Paşa :

— Canım şuna Kumbatan deme yâhu...

Kürt Mehmet :

— Kuma batmadı mı Paşam? Kahvenin bitişiğindeki arsada kumun içinden çıkardınız... Evet, ne diyordum. Zorlu, düşmanının ağır geldiğini anlayınca, başını bacaklarının arasına sokuyor, bir zaman dinlendikten sonra yine hücuma geçiyordu, mübarek hayvan horoz değil, erkân-ı harb.

Paşa :

— Öyledir. Aşk adamı söyletir... Sen de söyle bakalım. Fakat Mehmet, ben bunun öcünü alacağım.

— Kumbatan'la alacaksan, yandın.

— Göreceksin.

İkinci dövüş olarak meydana Mustafa Reisin Tavuktüylü'sü ile Marangozun «Çil» ini koyverdiler. Kürt Mehmet :

— Geçen geçti, dedi, şimdi Tavuktüylü ile Çil'e bakalım.

Etraftan sesler yükseliyordu :

— Bire iki var.

— Tavuktüylü'den bire dört var.

★

İşte Sarraf Niyazi'nin ekseriya uğradığı horoz dövüşleri böyle bir hengâme idi. Bu dövüşlerde bulunduğu zaman asla öfkelenmez, sanki örf ve âdetleri tetkik eden bir filozof deryâdilliği ile kavgaları, münakaşaları dinler ve arada o uzun kahkahalarını atardı. Niyazi yalnız kahkaha atmaz, aynı zamanda İstanbul'un en güzel tabanca atanlarından da biriydi. Bir gün Yeniköy'de Ârif ile tabanca atmak hususunda münakaşa etmiş ve bu sırada Ârif, cebinden sigara paketini çıkarıp içindeki son sigarayı aldıktan sonra, boş paketi fırlatmış, paketin fırlaması ile Niyazi yanında duran tabancayı kaparak tek kurşunla paketi vurmuştu. Ârif :

— Bu körün attığı taş gibi rastgele oldu.

Niyazi :

— Ârifciğim, bir daha at yine vururum.

Bir daha tecrübe ettiler, yine vurdu.

Bir gün Veliefendi çayırında çakarlarken yine bir tabanca bahsi açılmıştı. Niyazi, uzakta, başında camekânı ile giden bir Arnavut kâğıthelvacısını göstererek :

— Bak şimdi helvacıya ne yapacağım?

Dedi. Uzaktan camekân camlarını iki kurşunla parçaladı. Arnavut evvelâ ne olduğunu anlamadı, fakat ayağı suya erince tablayı bırakıp kaçmak istedi. Koştular, yakaladılar, getirdiler, zorla cemakânın parasını kabul ettirdiler. Helvacı :

— İstemem para... Canımı kurtardım.. diyordu.

Sarraf Niyazi, Acem Şevki, ekseriya İstinye'de Cevat Beyin yalısına giderlerdi. Vakti, hâli yerinde olan Cevat Bey, Dâhiliye Mektubî Kalemi Hulefâsından olmasına rağmen, kabadayılarla düşüp kalkmasını sevdiği ve çok da misafirperver olduğu için, İstanbul'un bütün kabadayılık havadisi o yalıda söylenir, dinlenir, vak'a hakkında mülâhazalar yürütülürdü.

Yalıya dâvetli oldukları bir gün, Acem Şevki ile buluştular ve Cevat Beyi de kalemden alarak hep birlikte yalıya gitmek üzere yola çıktılar.

O zamanki Şirket-i Hayriye vapurlarında samimî bir

lâübalilik vardı. Vapur Köprüden kalktığı zaman Sarraf Niyazi arkadaşına :

— Haydi, dedi, bizim tavla partisini tamamlayalım.

Acem Şevki :

— Haydi, benim üç, senin dört... Ben bir mars, sen bir oyun istersin.

İkinci mevkiin merdivene yakın bir yerinde oturuyorlardı. Niyazi yukarıdan büfeciye seslendi :

— Hristo, şu tavlayı getirsene...

Büfeci, tavlayı getirdi. Biri mindersiz kanapeye, öteki de bir açılır kapanır iskemleye oturdu. Bir başka iskemleye de tavlayı koydular. Cevat Bey, hakem vazifesini görüyormuş gibi oyunu seyrediyordu.

— Düşeş!

— Neye yarar? Çıkamazsın ki...

— At bir gele...

— Gele...

— Olmaz ama zar tutuyorsun.

— Alay etme...

Pulların şakırtısı, Niyazi'nin kahkahası ortalığı sarıyordu.

Bu sırada merdivenden siyah fötr şapkalı, esmer, palabıyıklı bir Rum çıkıyordu. Cevat Bey, Niyazi'yi dürttü :

— Ne var?

Cevat Bey yavaşça :

— Kara Yani.

— Ne yapayım?

Demeye kalmadı. Kara Yani, geçecekmiş gibi yaptı, diz kapağı ile tavlaya vurdu, iskemle, tavla paldır küldür yuvarlandı. Niyazi :

— Çüş!

Dedi. Yani :

— Ne çüş?. Vire burası gazino?..

Bu tecavüz, eski bir husumetin tazelenmesi idi. Niyazi:

— Ulan! Bir haltettin. Bâri bir pardonaki, mardonaki de de çüş demeyelim.

— Çüş sana...

Niyazi ayağa kalktı, gözleri ateş saçıyordu. Merdivenin yanında duran iri adama yaklaştı. Cevat Bey de, Acem Şevki de yerlerinden kalkmamışlardı. O zaman tarihte nam veren «Hâfız Paşa tokadı» gibi bir tokat patladı. Kara Yani iri vücudu ile bir balya gibi merdivenden aşağıya uçtu, hiç biri aşağıya bakmadılar bile... Niyazi:

— Şevki Efendi, dedi, şu yere düşen pulları topla... Oyun benim hatırımda. Eskisi gibi dizelim, devam edelim.

Acem Şevki:

— Öyle yapalım ama zarlar nerede?

— Zarlar avucumda...

Tavlayı düzelttiler, pulları dizdiler.

— Penç hânesinde dört değil, üç pulum vardı.

— Bir de vurgunun vardı. Unutma...

— Unutmadım. Sen mi atacaksın, ben mi?

— Allah Allah... Madem ki zarlar benim avucumda... Tabiî ben atacağım.

Tekrar oyuna devam ettiler. Halk bu adamları hayretle seyrediyordu. Sanki bunlar biraz evvel belki bir vuruşma ile bitecek bir vak'adan haberleri yokmuş gibi yine: «Dört çihar, seba dü!» diye oyuna devam ediyorlardı.

Kara Yani, merdivenin altında boylu boyuna uzanmış, bayılmış, büfeci yüzüne su serpiyordu. Gözünü açtı, biraz doğruldu, yerinden kalktı. Herkes, tekrar merdiveni çıkacak, kapışacaklar sandılar. Fakat öyle yapmadı, büfenin yanında bir iskemleye oturdu. Büfeciden bir konyak istedi. Biraz kendini dinledi, bir yerinde kırık çıkık olmadığını anlayınca bu bâdireden ucuz kurtulduğuna içinden memnun oldu ve gideceği yere kadar artık kımıldanmadı.

Vapur, istinye'ye yaklaşırken Niyazi ile arkadaşları kalktılar. Konuşa konuşa merdiveni indiler. Büfenin önünden ve pek tabiî olarak Kara Yani'ye sürünerek geçtiler. Niyazi:

— Hristo! Tavlanın işi bitti, dedi. Çık al.

Ondan sonra yeleğinin cebinden bir çeyrek uzattı:

— Güle güle pasam!

— Haydi eyvallah. Biz, yarın akşam yine bu vapurdayız ve yine tavla oynıyacağız, kimse isterse verme.

— Vermem pasam.

Bu kısa müddet zarfında Kara Yani, başını çevirmiş denizi seyrediyordu. İskeleye çıktıkları zaman Cevat Bey:

— Niyazi Bey, dedi, herife ne fena vurdun.

— Haksız mıyım? Haksızsam kaptana bağırayım. Tornistan etsin. Vapura girip tarziye vereyim.

— Haksızsın, demedim. Tokadın dozunu fazla kaçırdın, dedim.

— Tam tertip değildi. Tam tertip olsa denize uçardı.

Acem Şevki:

— Orası öyle beyim, dedi, baktım, Niyazi Bey herifi soluna almadı. Soluna alsaydı tokadın tesiri bir o kadar daha olurdu. Anlaşılan herif tüy kabası imiş. Çekemedi...

Gülüşe gülüşe yalıya gittiler.

1909'da Sarraf Niyazi'yi Büyükada Serkomiserliğine tâyin ettiler. O zaman Büyükada'da çoğunluk Rumlarda idi. Hürriyet ilân edilmiş, her yerde taşkınlıklar oluyordu. Polis Müdürü Giritli Kemal Bey:

— Niyazi Bey, sizi gayet nazik bir yere gönderiyorum. Şimdiye kadar hiç kimse burada âsâyişi temin edemedi.

Niyazi:

— Teveccühünüze teşekkür ederim. Fakat müsaade ederseniz şu ciheti arzedeyim: Ben Adada âsâyişi evvel Allah temin ederim. Fakat aleyhimde şikâyet olursa kulak asmıyacaksınız. Beni davranışlarımda serbest bırakacaksınız. Âcizane ileri sürdüğüm bu şartları kabul buyurursanız gideyim. Olmazsa bendenizi şimdiden müstâfi sayınız.

Dedi. Kemal Bey cevaben:

— İstediğin gibi hareket etmekte tamamiyle serbestsiniz. Adada âsâyişin teminini istiyoruz. Ne mümkünse yapınız, kimseye hesap vermiyeceksiniz.

Deyince Niyazi Bey:

— Teveccühünüze teşekkür ederim.

Dedi, çıktı, evine bile uğramadan doğru memuriyetine gitti, masasının başına geçti, polislere:

— Arkadaşlar! dedi, Allah bize işimizin kolay görüleceği bir yer nasip etti.

Polisler bir şey anlamadılar. Niyazi:

— Evet! Biz bir adadayız. Etrafımız su ile çevrili. Burada suç işleyen bir yere kaçamaz. Hanginiz bir vak'anın fâilini yakalyamazsanız vazifenizde ihmal ve tekâsül etmiş olursunuz. Sonra elimden kurtulamazsınız. Bunu bilin, ona göre çalışın.

Dedi ve o akşam yapayalnız devriyeye çıktı. Bir iki ufak vukuata rastladı, onları resme bile koymıyarak kendi usulü ile halletti.

Niyazi, adayı dolaştıktan ve bekçilere bir tilki divanı verdikten sonra burada polise kafa tutan palikaryaların kim olduklarını tahkik etti. Onları farkına varmıyacakları şekilde göz altına aldı. Bir gün içlerinden birinin bir gazinoda rezalet yaptığını haber verdiler. Hemen bir polise emretti:

— Git. Bu adamı karakola getir.

Polis yutkundu, fakat olduğu yerden kımıldamadı.

— Ne var? Neye gitmiyorsun?

— Komiser Bey, bu herif gelmez.

— Nasıl olur? Ona komiser seni istiyor dersen gelmez mi?

— Gelmez beyefendi.

— Sen git söyle, o yine gelmesin.

— Belâya gireceğiz, komiser bey.

— Oğlum, belâdan kazadan korkuyorsan bu meslekte işin ne?

Polis, ayağını sürüyerek gitti. Niyazi, masanın başında bekliyordu, yarım saat sonra polis geldi.

— Ey, ne oldu?

— Dediğim gibi oldu. Gelmedi. Beni de kovdu.

Niyazi yerinden kalktı. Polisler sordular:

— Biz de gelelim mi efendim?

— İstemez. Ben yalnız giderim.

Niyazi, sık adımlarla gazinoya gitti. İçeride, çifte lâtarnalar çalınıyor, kıyamet kopuyordu. Niyazi gazinodan girdi. Gazinocu koştu :

— Buyurun komiser bey.

Niyazi etrafında bir sürü adamla köşede geniş bir masanın başında oturmuş bir adamı göstererek :

— Demin bir polis gönderdim. Burada halkı rahatsız eden biri varmış, onu karakola dâvet ettim, gelmemiş. Gelmeyen bu adam mı?

Gazinocu :

— Pandeli olacak beyimo...

Dedi. Niyazi sordu :

— Köşede oturan kara yağız delikanlı mı?

— Evet...

Niyazi, masaya doğru ilerledi. Palikaryaya :

— Pandeli sen misin?

Dedi. Delikanlı başını kaldırdı, küçümseyen bir nazarla baktı.

— Benim... dedi, ne olacak?

— Demin ben seni karakola dâvet ettim. Neye gelmedin?

— Ben karakol ne yapazayım?

— O, benim bileceğim iş... Sen benim emrime itaate mecbursun.

— Ne zaman ki ben istemiyorum, ne karakol gidiyorum, ne marakol...

Niyazi, hiç bir şey söylemedi. Masaya bir tekme vurdu... Üstünde ne var, ne yok hepsini devirdi. Bir kaplan bu kadar çevik olamazdı. Atıldı, Pandelinin göğsünden kavradı, çekti. Delikanlı şaşırmıştı. Bu adamın çelik bazuları mukavemet edilecek gibi değildi. İki eli ile dayanmak istedi. Niyazi onu bir tüy gibi kaldırdı. Gazinonun camekânından öyle bir fırlattı ki camlar, çerçeveler şangır şungur kırıldı, kabadayı denize gitti. Niyazi döndü... Palikaryanın arkadaşlarına :

— Deniz banyosu kim istiyor?

Hepsi geri çekilmişlerdi.

— Haydi, dedi, ne duruyorsunuz? Sizin kaptanı kurtarsanıza...

Pandeli, rıhtıma yapışmış bağırıyordu. Niyazi, gazinocuya :

— Ne duruyorsun? dedi. Çıkarsana şu herifi denizden... Anlaşıldı. O işi de biz yapalım.

Dışarıdan rıhtıma geldi. Elini uzattı. Tek eli ile Pandelinin ceketinin ensesinden kavradı, çekti, aldı. Kabadayı zangır zangır titriyordu. Niyazi, ıslık sıçanı gibi her tarafından sular akan Pandeliye :

— Şimdi eğer seni sürükleye sürükleye götürmemi istemezsen yürü!

Pandeli, emre uymaktan başka yapacak bir şey kalmadığını görünce kös kös Niyazi'nin önüne düştü, gazinodan çıktı.

— Kumsar bey! dedi, bırakmazsın ki evimde gideyim, kurulanayım.

— Karakola gidelim. Orada ben seni kuruturum.

Rum kabadayısı bundan ürktü :

— Ama ben bir şey yapmadi...

— Merak etme. Ben karakolda adam dövmem. Oraya giren kanunun himayesindedir. Ben dövecek olursam dışarıda sokakta döverim. Yalnız sen emre itaat etmediğin için seni bu halde bir kere karakola götüreceğim.

Önde Pandeli, arkada Niyazi karakola girdikleri zaman polisler şaşırdılar. Niyazi :

— Bu delikanlı bu akşam biraz fazla kaçırmış, şimdi sükûnet buldu.

Pandeli'nin kovduğu polis kapının yanında duruyordu. Niyazi :

— Başri! dedi, seni gazinodan kovan bu mu idi?

— Bu idi komiser bey.

Pandeli :

— Yok vre! Ben kovmadi... Sonra gelezek dedi.

— Ne ise sarhoşlukla bir halt etmiş. Oğlum Pandeli...

Kalk, şu polisin elini öp.

Pandeli, ister istemez polisin yanına gitti, bir toka yaptılar.

Niyazi, keyifli idi :

— Sen güçlü kuvvetli bir delikanlıya benziyorsun. Bileğin kuvvetli mi?

Pandelide üşüme alâmetleri gördü.

— Ne o?.. Titriyorsun.. Amma yaptın ha... Böyle dağ gibi adam bir deniz banyosundan üşür mü? Ben yaşça senden büyüğüm. Şimdi Adadan denize girer, Maltepe'ye kadar yüzerim. Hem elbisemle... Nasıl? Sen de beraber gelir misin? Yapalım mı bu işi?

Pandeli :

— Yapamam efendim...

Niyazi :

— Dur, sana başka bir şey daha göstereyim de arkadaşlarına anlat.

Masanın üzerinde duran ince bir ayva çubuğunu aldı, kalemtraşla ucunu sivriltti, odanın genişliğince açıldı, çubuğu bir ucundan tutarak oda kapısının ayna tahtasına doğru attı. Çubuk yaydan çıkmış gibi kapıya saplandı.

— Git, bak. Yarısı iki parmak dışarı çıkmıştır.

Hakikaten öyle idi.

— Şimdi anladın mı ki benim bileklerim demiri bile mum gibi büker.

Bundan sonra :

— Oğlum Pandeli! dedi, istersen gazinoyu kapat, sabaha kadar iç, istediğin gibi eğlen, ama edeb dairesinde... Başkalarını rahatsız etmiyeceksin. Kaldırım kabadayılığı istemem. Adada halk bir kuvvet tanımalı: Polis. Pandeli, Yorgo, Koço Moço istemem, halkı rahatsız ettiğinizi görürsem sizi halkın içinde döver, fiyakanızı bozarım, isterseniz aranızda konuşun... Beni bir yerde öldürmek isterseniz ben her akşam Nizamda, Madende, Yorgoluda, Dilde yapayalnız dolaşıyorum. Bir yerde sıkıştırabilirsiniz, çokluk tabanca kullanmam. Attıktan sonra temizlemeğe üşeniyorum, katalavis?

Pandeli, sükûnetle dinliyordu.

— Haydi, şimdi evine git, elbiseni değiştir.

Pandeli, Niyazi'nin elini sıktı, karakoldan çıktı, gitti.

Ada, geniş bir nefes aldı. Tenhada bir yerde tabanca atılsa Niyazi yerden bitmiş gibi orada bulunuyor, tabanca atanı kovalıyor ve mutlaka yakalıyordu.

Polis Müdürüne rica etti, İstanbul polisinin, hırsızları, yankesicileri iyi tanıyan sivil memurlarından birini yanına getirtti. Adaya gelen yabancı simalar tetkik ediliyor, bunların arasında bir sabıkalı olursa hemen karakola getirtiliyor :

— Yarım saat sonra İstanbula bir vapur var, diyordu, binersin geldiğin yere gidersin. Sana burada ekmek yok.

Kısa bir zamanda âsâyiş o hâle gelmişti ki Büyükada'da herkes kapısı açık yatıyordu. Bâzı Rumlar, çocuklarının himayesini de Niyazi'den istiyorlardı. Niyazi baştan çıkmak üzere olan gençleri geç vakit sokaklarda görürse :

— Niko... Sen hâlâ sokakta mısın? Baban evde seni bekliyor. Çekerim kulaklarını ha...

Dedi mi? Onu kızdırmamak için derhal emrine itaat ediliyordu.

Niyazi, bu vazifede pek tabiî olarak uzun müddet kalamadı. Çünkü Polis Müdürü Giritli Kemal Bey, bir mutasarrıflığa tâyin edilmişti. Bir gün adaya ukalâ bir polis müfettişi geldi. Merhaba demeden Niyazi'ye :

— Burada siz gayri kanunî muamelede bulunuyormuşsunuz.

Gibi ihtarımsı bir lâf söyledi. Niyazi, sükûnetle şu cevabı verdi :

— Kemal Bey beni bu vazifeye tâyin eylediği zaman burada ne şekilde olursa olsun, âsâyişi temin etmemi söyledi. Ben de kendisine bâzı şartlar ileri sürdüm. Hepsini kabul etti. Adaya geldim, icraata başladım, vukuat cetvellerine bakınız, ben geldikten sonra Adada zâbıta vak'aları sıfır denecek bir adede inmiştir, belki gayri kanunî muamele de yapılmıştır, fakat bu da halkın rahatı için olmuştur.

Müfettiş :

— Evet ama, Kemal Bey artık polis müdürü değil. Onun uygun gördüğü kanuna aykırı düşen işlere yeni polis müdürü itiraz ediyor. Ben de bilhassa buraya bunun için geldim.

Dedi. Niyazi :

— Bey birader! dedi. Ben ada komiserliğini istediğim gibi hareket etmek şartiyle yaparım.

Bu «bey birader» hitabını biraz lâübali bulan müfettiş:

— Niyazi Bey, dedi, size tekrar ediyorum, kanuna aykırı muamele olmıyacak, umum müdürün emri böyledir, meseleyi aramızda halledelim. Buna dair vereceğim raporda ben bu gibi muameleleri hafif geçerim, siz de bundan sonra harekâtınızı ona göre idare edersiniz.

Niyazi güldü :

— Müfettiş Bey, dedi, anlıyorum ki siz beni tanımıyorsunuz.

— Ne gibi?

— Ne gibi olacak?.. Siz zannediyorsunuz ki ben bu vazifeyi çoluk çocuğumun maişeti için kabul eyledim.

— Herkes aşağı yukarı böyle değil midir?

— Herkesi bilmem ama ben böyle değilim, ben bu işi memleketime hizmet emeliyle deruhte ettim. Çok şükür o hizmeti de yaptım, bugüne kadar adada çıt yok. Erbabı namus, geziyor, eğleniyor. Halk sabaha kadar sokak kapıları açık uyuyorlar. Çünkü biliyorlar ki onların huzurunu kaçıracak hiç bir vak'a olamaz. Çünkü Sarraf Niyazi onların bekçisidir.

Müfettiş biraz daha ciddî bir edâ ile :

— Olabilir, dedi, fakat Sarraf Niyazi, Emniyet-i Umumiyenin bir komiseridir.

Niyazi :

— Evet, dedi. Sarraf Niyazi, Emniyet-i Umumiyenin bir komiseridir. Polis müdürlerinin dalkavuğu değil.

— Ne demek istiyorsunuz?

— Şunu demek istiyorum ki, Sarraf Niyazi siz ve sizin

gibilerle kıyas kabul etmiyecek kıratta bir adamdır. Siz gelenin kıçını yalarsınız, gidene küfredersiniz. Sarraf Niyazi bunu yapmaz. Ben bir defa daha yeni müdürü gidip görmedim, görmeğe de ihtiyacım yok, onunla münasebetim ancak iş içindir anladınız mı?

Müfettiş, ayağa kalktı :

— Bana hakaret ediyorsunuz. Bütün bu sözlerinizi raporuma yazacağım.

Niyazi de kalktı.

— Bana bak arkadaş! dedi. Rapor için âlâ «Eser-i Cedid» kâğıdı istersen vereyim, istediğini yaz.

— Görürüz.

Bu tehdit, Niyazi'nin bütün cinlerini başına topladı.

— Vay! dedi, kerata... Beni tehdit mi ediyorsun?

Müfettiş, ileri gittiğini anladı, fakat artık geri dönecek yer kalmamıştı, söyleyecek söz bulamadığı için bir :

— Fakat...

Diyebildi. Niyazi :

— Fakat ne? Eğer hükûmetin şeref ve haysiyetini düşünmesem seni ayağımın altına alır, pastırmanı çıkarırım.

Ondan sonra oda kapısını ardına kadar açtı.

— Yıkıl buradan teres... dedi, şimdi seni doğduğuna pişman ederim.

— Bunları müdür beye söyleyeceğim... ve...

Müfettişin son sözü ağzında kaldı. Niyazi'nin elinin tersi bir şimşek gibi suratına indi. Müfettiş, hiç beklemediği bu tokatla bir adım geriledi. Niyazi, onu bir topaç gibi çevirdi, bir tekme ile merdivenden yuvarladı ve müfettişin ne olduğunu anlamağa bile lüzum görmeden odasına girerek masasının başına geçti.

Polislerden biri kapıyı vurdu.

— Gel.

Polis, Niyazi'ye baktı, âdeta korktu.

— Ne var?

— Efendim, bir emriniz var mı?

— Var. Buradan selâmetlediğim herif gitti mi?

— Gitti efendim.

— Hademe bana bir kahve söylesin, yarım saat sonra hepiniz buraya gelin.

Polis, çıktı, aşağıda arkadaşlarına :

— Fırtına müthiş. dedi, bu hâlini hiç görmemiştim, korktum.

Polisler, Niyazi'nin odasına girdikleri zaman komiserlerinin masasının üzerine eğilmiş, yazı yazmakta olduğunu gördüler. Niyazi başını kaldırdı :

— Arkadaşlar. dedi, artık eksik helâl ediniz.

İçlerinden biri sordu :

— Hayrola beyefendi.

— Ben artık size ve mesleğe vedâ ediyorum.

Hepsinin yüzüne bir hüzün çöktü.

— Ne diyorsunuz beyim?

— Hakikati söylüyorum. Ben artık ayrılacağım.

— Neden efendim?

— Her ne kadar bunun sebebini size anlatmak doğru değilse de şimdi artık bir komiserle maiyeti yok. Arkadaş arasındayız. İstediğimiz gibi konuşabiliriz. Bugün buraya gelen polis müfettişi bilmem ne bey, benim idare tarzımı beğenmedi, hakkımda rapor vereceğini söyledi. Benim de tabiatımı bilirsiniz. Lâfımı esirgemem, biraz ileri geri konuştuk. Nihayet müfettişi buradan kovdum. Tabiî aleyhimde her şey yapacak.

Muavin :

— Ne yapabilir efendim? dedi, icap ederse bütün Ada halkı size arka çıkarlar.

— Biliyorum. Fakat ben onların istedikleri şartlarla komiserlik edemem.

— Efendim, müdür beye gidin. Bir kere görüşün...

— Onu da yapamam. Bunun en kestirmesi buradan çekip gitmektir. İstifamı yazdım.

Polisler Niyazi'ye hayrandılar. Biri :

— Komiser bey, dedi, istifanamenizin altına benim de imzamı atınız.

— Benim de...

— Benim de...

— Benim de...

Niyazi'nin gözleri nemlendi.

— Hepinize teşekkür ederim, dedi, fakat, dediğinizi yapmam, size de yaptırmam. Kiminiz bu mesleğe bağlanmışsınız. Benim gibi değilsiniz, benim polisliğim biraz zoraki oldu. Kemal Beyin ısrarı üzerine kabul ettim. Zâten uzun zaman kalacak değildim. Artık sıkılıyorum. Çok şükür burada herkes rahat etti. Ben gittikten sonra daha bir müddet bu korku devam eder... Ondan sonra ne olursa olur.

Polislerden bir genç söz söylemek istedi. Lâkırdısı boğazına tıkıldı. Niyazinin elini aldı öptü:

— Sen bizim âmirimiz değil, babamızsın...

Niyazi de müteessir oldu, gözünün pınarındaki bir damla yaşı serçe parmağı ile yedirdi.

— Haydi, haydi, dedi, beni de müteessir ediyorsunuz...

— Vazgeçin Niyazi Bey.

— O olmaz yavrum... Ben bir şeye karar verirsem artık dönmem.

— Biz sensiz ne yapacağız?

— Bırakın böyle lâfları. Benden evvel ne yapıyordunuz? Şimdi beni dinleyin: Ben vazife uğrunda sizi haşladığım oldu, hattâ içinizde şaplağımı bile yiyen olmuştur. Hepinize ayrı ayrı tarziye veriyorum, ben hakkımı helâl ettim, siz de helâl edin.

Bâzıları dayanamadılar, odadan çıktılar. Niyazi:

— İstifayı yazdım. Temize çekip zarfa koyacağım ve masamın üzerinde bırakacağım.

Muavine hitap ederek:

— Cevdet! Dedi, sen bu istifayı yarın sabah birisi ile müdüriyete gönder, müdürün eline versin.

Ondan sonra ayağa kalktı:

— Ben bu akşam gidiyorum çocuklar!

— Hemen gidecek misiniz?

— Evet. Demir tavında dövülür. İstifa da tam tavındadır. Soğutmamalı.

Niyazi, dolabını açtı, sivil elbiselerini giydi, ufak valizinin içine çamaşırlarını, tıraş takımını koydu. Aşağıda bekleyen arkadaşlarına son bir «Allahaısmarladık.» çekti, vapura yetişmek için geniş adımlarla vapur iskelesine doğru yürüdü gitti.

İki gün sonra Yeniköy Merkezinden eve bir polis geldi. Evin bahçesinde horozuna bir kümes yapmakla meşgul olan Niyazi Beyin yanına girdi :

— Komiser Bey, kolay gelsin.

— Eyvallah, yavrum, hayrola.

— Merkez Memuru selâm söyledi. Umum Müdür telefon etmiş. Sizi bugün görmek istiyormuş.

— Olur, giderim.

— Kaçta gideceksiniz? Malûmat verecekmiş.

— Öğleden sonra...

Niyazi, Müdüre geldiğini haber verdi, bekletmediler. Odaya girdiği zaman Müdür :

— Niyazi Bey.

— Bendenizim efendim.

— Siz Büyükada Komiserisiniz değil mi, neden bana resmî kıyafetinizle gelmediniz?

Niyazi :

— Efendim, evvelki güne kadar öyleydi. İki günden beri değilim.

Polis Müdürü, önünde duran bir kâğıdı gösterdi :

— Evet. Dün, bana bu istifanâmeyi verdiler. İstifa sebebi beni tatmin etmediği için sizden izahat almak istedim. Niçin istifa ediyorsunuz?

— Yoruldum Beyefendi. Aylardan beri gecesi yok, gündüzü yok uğraşıyorum. Muvaffak oldum veya olmadım, orasını zâtıâliniz takdir buyurursunuz. Bu itibarla ayrılmayı muvafık gördüm.

Müdür, çenesini kaşıdı.

— Hakikî sebebi söylemediniz, ben bu makama yeni

geldim, sizin gibi tecrübeli, faal ve idâreye vâkıf bir yardımcıdan mahrum olmak istemem.

— İltifatınıza teşekkür ederim, fakat mâzeretimi kabul buyurunuz.

— Neden ısrar ediyorsunuz?

— Arzedeyim. Buyurduğunuz gibi bendenizin istifama sebep yorgunluk değildir.

— O halde...

— Müsaade buyurunuz, bundan sonra muvaffak olamıyacağımı zannediyorum, bunun için çekiliyorum.

— Muvaffakiyetinize ne mâni olabilir?

Niyazi :

— O halde vaziyeti bütün açıklığı ile anlatayım. Sizden evvelki Umum Müdür Kemal Bey Büyükada'da bir takım şımarıkların halkın huzurunu ihlâl ettiklerini söyleyerek orada âsâyişi temin etmek üzere bendenize Ada Serkomiserliğini teklif etti. Özür diledim. Israr buyurdu. O zaman bendeniz de bâzı şartlar ileri sürdüm. Bu şartları tamamen kabul etti.

— Bunlar ne gibi şartlardı?

— Tamamen müstakil olmak, icraâtımdan dolayı yalnız kendisi ile temas etmek, âsâyişi temin için başvuracağım idâre tarzından dolayı mes'ul ve muâtab olmamak. O zaman bendeniz de işe başladım. Üç gün evvel karakola bir müfettiş geldi. Benim kanuna aykırı icraât yaptığımı ileri sürerek rapor vereceğini söyledi. Biraz da fazla azamet gösterdi. Bendeniz de kovdum, bunun üzerine artık orada kalmama imkân olmadığını takdir ederek istifamı verdim.

— Bu müfettiş hakkında pek ağır muâmelede bulunmuşsunuz.

— Kovdum dedikten sonra bunun şekli hakkında tafsilât vermiyorum.

— Hattâ kendisini tokatlamışsınız.

— Galiba öyle bir şey de oldu.

Müdür :

— Niyazi Bey, dedi, biraz şiddetinizi tâdil edemez misiniz?

— Bendeniz şedid adam değilim efendim, kuzu gibiyimdir. Fakat muhatabım öyle değildi.

— Fakat bu adam nihayet bir müfettiştir, salâhiyet sâhibidir.

— Bendeniz bunu anlamayacak bir adam değilim. Bir müfettiş bir dâireye gelirse evvelâ nâzik olması şarttır, sonra bir meseleyi tahkik veya tebliğe memur ise, bunu da münasip bir lisanla anlatır. Böyle olmazsa bendenizden hoş görmeyeceğiniz bir hareketin sâdır olması pek tabiîdir.

— Niyazi Bey, sizi barıştıralım, kendisine bir tarziye veriniz.

— Bunu yapamam efendim. Zâten Beyefendi Hazretleri... Bendenizin bu şartlar içinde vazifemi ifaya imkân yoktur. Ben davranışlarımdan hesap vermem. Benim için gaye, neticedir. Neticeye varmak için her vâsıtaya müracaat ederim. Adada âsâyiş temin edilmiş midir? Bunu vukuat raporlarından anlarsınız. Bana müsaade buyurun, evime çekileyim.

— Bir hafta kadar düşününüz.

— Düşündükçe istifada haklı olduğumu anlıyorum efendim.

— Ben bu kâğıdı çekmecemde saklıyacağım, resme koymıyacağım. Size de onbeş gün izin veriyorum.

Niyazi, cevap vermeyerek boynunu büktü, selâmladı, çıktı. Onbeş gün geçti, bir ay oldu, birkaç ay oldu, Müdüriyete gitmedi.

★

Mütareke seneleri idi. İstanbul işgal edilmiş, yalancı medeniyet orduları şehri istilâ etmişler, halkı kasıp kavuruyorlar, yapmadıkları kalmıyordu. O kadar ki başlarını belâya sokmak istemeyenler evlerinden çıkmıyorlardı. Niyazi de böyleydi. Çokluk çıkmıyor, İstanbula inmiyor, arada Şevki Efendi ile buluşarak Cevat Beyin yalısına gidiyorlar ve nisbeten münzevî bir hayat sürüyorlardı. Bir gün hava pek güzeldi. Niyazi evde oturmaktan sıkıldı. Yeniköy'le İstinye

arasında deniz üzerinde kazıklara oturtulmuş salaş bir meyhaneye gidip bir iki kadehle «gam dağıtmak» istedi.

— Apostola gideyim. Kendi kendime çakayım!

Dedi, evinden çıktı, ağır ağır meyhaneye doğru yollandı.

— Vakitler hayır olsun Apostol.

— Vakitler hayır olsun Beyimu, buyurun.

— İçeride oturmayacağım, bana dışarıya bir duble Zarakosta gönder.

— Alesta beyim.

Döşemelerin aralıklarından Boğazın yosma bir kadın gibi kaynayan denizi görünüyordu. Taraçada kimse yoktu. Niyazi Bey salaşın denize yakın bir camekânının önündeki masaya oturdu.

Apostol, mezeleri, rakıyı getirdi, masayı sildi, hepsini dizdi.

— Niyazi Bey, sizak meze vereyim?

— İstemez Apostol. Bir iki tane içip gideceğim.

— Taze istavrit var tava yapayım?

— Yap bakalım.

Niyazi Bey, rakıyı sulandırdı, kadehi yarısına kadar içti, biraz meze yedi. Apostol istavrit tavasını getirirken meyhanenin kapısında bir gürültü oldu. Niyazi, «Didon! Didon» seslerinden gelenlerin Yeniköyde Fransız işgal kuvvetlerinden bâzı neferler olduklarını anladı. Kendi kendine :

— Hay Allah kahretsin, Allah vere de bir edebsizlik etmeseler..

Dedi. Fransızlar taraçaya çıktılar. İçlerinden biri Niyazi için :

— Qu'est-ce qui fout ce vieux macaque?

(Bu ihtiyar maymun burada ne haltediyor?)

Dedi. Gülüştüler. Hepsi karşısındaki masalara oturdular. Bağırıyorlar, şarap istiyorlardı. Garson şarap getirdi, içtiler, birbirlerine küfrettiler, itiştiler, kakıştılar. Nihayet içlerinden biri arkadaşının başından serpuşunu aldı, Niyazi'nin suratına fırlattı. Niyazi serpuşu aldı, yanına koydu.

Biraz sonra ikinci bir serpuş daha atıldı, hattâ rakı kadehine çarparak onu da devirdi. Niyazi, yine serpuşu yanına koydu ve meyhaneciyi çağırdı :

— Apostol!

Meyhaneci koştu.

— Apostol, ben gidiyorum, başım belâya girecek.

— Ne yapayim? Ben de sasirdim kaldim. Allah belâlarını versin?

Konuşurlarken bir şapka daha uçtu, Niyazi'nin tam suratına isabet etti. Niyazi, kalktı, yanına koyduğu bütün şapkaları topladı, taraçanın açık penceresinden denize fırlattı. Ondan sonra gözler büyümüş, kırçıl bıyıklar dikelmiş bir halde kendisine ilk defa şapka atana doğru yürüdü. O da ayağa kalkmıştı. Fransızı soluna aldı, öyle bir tokat patladı ki, Fransız kâğıt gibi uçtu, düşerken masaya çarptı, masa üstündekilerle yere devrildi, mermeri de tuzla buz oldu.

Ötekiler, hep birden hücum ettiler. Niyazi içlerinden biraz dayanıklı olduğuna hükmettiği birini «tokatlı çelme» ile yuvarladı ve onun arkasındakini bel kayışından yakalayarak ayağını yerden kesti, taraçanın denize açık kapısından fırlatıverdi. Fransızlar bunu görünce biraz afalladılar, içlerinden biri, bir iskemle kaptı, bütün kuvvetiyle Niyazi'ye fırlattı. Niyazi iskemleyi havada elma gibi tuttu, atanın kafa şakına vurunca iskemle parça parça oldu, ve onu, darbenin tesiriyle sersemlemesinden istifade ederek yakalayınca denize fırlattı. Ondan sonra artık insan şekiinden çıktı, yakaladığını :

— Haydi sen de... Haydi sen de... Haydi sen de...

Diye denize atıyordu. En sonuncusu kapıdan kaçmak istedi. Fakat ihtiyar kaplan o tarafa doğru saldırınca kendiliğinden o da denize atladı. On Fransız neferi salaşın direklerine yapışmışlar, bekliyorlardı.

Bu müddet zarfında kavgayı seyreden Rumlar, Fransız karargâhına koşmuşlar :

— Yetişin! Türkler Fransızları öldürüyorlar...

Haberini uçurmuşlardı. Bir mülâzimin kumandasında bir manga Fransız askeri koşarak geldi, meyhaneye daldılar. Niyazi, işin arkasının ne olacağını bilmediği için eline demir bir sandalye almış, köşede bekliyordu.

Zâbit, silâhlı neferleri kapıda bıraktı, taraçaya girdi, etrafına bakındı, taraçada kimse yoktu, yalnız bir köşede Niyazi elinde iskemle ile ayakta duruyordu. Bu, saçları dikelmiş, gözleri fıldır fıldır dönen adam zâbitin dikkatini çekmedi. Kendi kendine :

— Bunlar nereye gittiler?

Dedi, sonra bağırdı :

— Hey! Neredesiniz?

Fransızlar, denizden cevap verdiler :

— Buradayız mülâzimim.

Zâbit, kenara geldi, hayretle baktı.

— Ne var? Kurbağalığa mı heves ettiniz? Bu hâl ne?

Neferlerden biri çenelerini takırdatarak :

— Bizi denize attı.

— Kim?

— Bir Türk.

— Onunuzu da mı?

— Evet... Onumuzu da...

— Türkler mi attı?

— Evet bir Türk attı.

— İçinizde ölen yok mu?

— Hayır.

Zâbit, elini uzattı, denizden birini çekti, aldı. Nefer, her tarafından zırıl zırıl su akarak zâbitine «hazırol» vaziyeti aldı, bir de pata çaktı.

— Çıkart... Ötekileri de çıkart denizden.

On nefer de mülâzimin karşısına sırsıklam dizildiler.

— Anlatın bakalım, nasıl oldu? Sizi denize kim attı?

Neferlerden biri eliyle Niyazi'yi göstererek :

— İşte şu adam attı. Hararetimiz vardı, şarap içmek için geldik, şarap ısmarladık. Ondan sonra bu adam kalktı, bizi yakaladı, birer birer denize attı.

— Bu adam durup dururken sizi denize atmadı ya... Elbette bir şey oldu.

— Matyö ile Jan şakalaşıyorlardı. Birbirlerine şapkalarını atarken, şapka onun suratına geldi, buna kızdı.

Niyazi, müdahale etmek lâzım geldiğini anladı, birkaç kelime Fransızcasını el işaretleri ile cümle hâline koyarak:

— Müsü, dedi, muva buvar... Bu pezevenk şapka suratıma bum! Ena, diyo, truva defa... bum. Muva şapkalar cum denize... Şu oğlan boks, muva onu da cum, onu da cum, onu da cum!

Zâbit şaşırdı, neferlere :

— On kişi bu adamla kavga ediyorsunuz, bu adam onunuzu da denize atıyor, siz de karşımda ıslak tavuk gibi titriyorsunuz. Haydi, hepiniz defolun karşımdan.

Ondan sonra Niyazi'ye gitti.

— Eh bien... Mon vieux, tu es fort comme un Turk. (Öyleyse... Arkadaş. Sen Türk gibi kuvvetlişin.) dedi. Niyazi'ye elini uzattı.

— Je vous fais mes excuses. (Size özür dilerim, affedersiniz.)

— Buyurun, beraber bir şey içelim.

Geç vakte kadar birbirleriyle işaretle konuşarak içtiler ve dost oldular.

SEMÂÎ KAHVELERİ

İstanbul zekâsının kudret ve inkişaf sâhalarından biri de semâî kahveleridir. Bu semâî, Türk musikisi bestekârlarının ağır ve yörük olarak besteledikleri eserler değildir, bunlar büsbütün ayrı şeylerdir. Ramazanlarda Aksaray, Çeşmemeydanı, Tophane, Eyüp gibi semtlerde semâî kahveleri açılır, bunların adı kahvedir, fakat bir nevi halk edebiyatının müsabaka meydanlarıdır.

Semâî kahvelerini, Tavukpazarının Âşıklar Kahveleri ile mukayese etmemeli, o da başka bir âlemdir.

Semâî kahveleri ya kahvenin bahçesi yâhut bilhassa

bunun için hazırlanmış geniş bir taraçadır. Burası zincir şeklinde birbirine eklenmiş allı yeşilli kâğıtlar, taflan yaprakları, irili ufaklı, renk renk fenerlerle süslenir, büyük lüksler yakılır, ortalık gündüz gibidir.

Yüksekçe bir yerde kırnata, çiftenâra, darbukadan mürekkep kaba saz takımı için bir yer hazırlanmıştır. İstanbul'un uzak semtlerinden bile gelen meraklılar yavaş yavaş sâhayı doldururlar.

Kahveci tâbileri, önlerinde futa, koşuşurlar, müşterilerin istediklerini kendilerine mahsus lâf tekerlemesi ile ocağa bağırırlar.

Meselâ: «İki nargile!» denilmez. Mutlaka:

— Nargile. Bir, kii...

Dedikten sonra tönbekinin cinsi de şöyle haykırılacaktır:

— İsfahan! Nısf-ı cihân!

Aynı zamanda dışarıya da seslenilir:

— Ağam buyurun dedik!..

Kahveci tâbiliği deyip geçmeyin, bu da bir zenâattır. Edâlı, fiyakalı cümleler, sokaktan gelen geçeni cezbeder. Müşteri:

— Büyük fincanla bir şekerli.

Derse bu, diğer tâbilere de müşterinin olduğu yeri anlatmak için şu şekli alır:

— Şekerli bir! Okkalı gel... Çardak altı!

Bu repertuvar, yalnız semâî kahvelerine mahsus değildir. Yazın bâzı câmi avlularında, boş arsalarda biraz esintili yerlerde de tam mânası ile alaturka kahveler kurulur, tâbiler orada aynı inşâdı tekrar ederler.

Ressam Galib anlattı:

— Sıcak bir günde Mahmutpaşa Mahkemesinde işim vardı, bunaldım. Mahkemeden çıktıktan sonra avludaki kahvede oturayım, hem bir kahve içeyim, hem de serinleyeyim, dedim. Her yer dolu idi, bir boş iskemle buldum, oturdum, çırak koştu:

— Emret beyim.

— Bana ufak fincanla bir şekerli kahve...

Olduğu yerden ocağa bağırdı :

— Kenef ağzındaki şişmana nâzik gel!

Evvelâ anlamadım. Bir de yanıma baktım ki, dikkat etmeden, câmi helâlarının yanına oturmuşum.

Semâî kahvelerine gelenlerin ellerinde — sokak köpeklerine karşı — kalın bastonlar ve mutlaka ya muşamba, yahut cam fener bulunur. Dışarıda feneri söndürürler, kahveye girip bir yer iskemlesine çökerler.

Buralarda semâî, mâni, koşma, divân, destan okunur. Ortaya atılan ayağa göre mânisini yetiştiremeyen mağlûp sayılır, vakit de yoktur ha... Ancak bir ara nağmesinde ayağa uygun mâni okunacaktır. Bu mağlûbiyet dâima âsâbın gergin bulunduğu o muhitte bâzan sandalye muhabbetine kadar gider.

Okunan koşmalar ekseriya saz şairlerinden Ceyhun Baba ile Bursalı Bektaşi Dikran Babanın (Serverî) eserleridir.

Dikran Babanın şu koşması pek sevilirdi :

Hüsne mağrur olma, ey yüzü mâhım
Niceler bu tavr u revişden geçdi.
Sana kâr itmedi te'sîr-i-âhım
Tîr-i-aşkım nûh-u-keşişden geçdi.

★

Seni ey bî mürüvvet! Seni ey bî vefâ
Kim kime eyledi itdiğin bana?
Şimdicik yâr olmak istersin amma
Ne çâre, civanım, iş işden geçdi.

★

Benden sana izin ey çeşmi âfet
Kiminle istersen eyle muhabbet
Şimdengeru sen sağ, ben de selâmet
(Serverî) bu alış verişden geçdi.

Müşteriler, ekseriya feneri söndürüp bir yere oturmadan etrafı — çapkın tâbiri ile — bir kere gözden geçirir-

ler, namlı semâîcilerden kim var kim yok anlamak ister· ler. Müsabaka daha başlamamıştır. Çalgı mahallinin yüksek bir yerine muamma asılmıştır. Bu muamma şöyledir :

Muhammed dünyâya gelmezden evvel
Bir ezan okundu. Sadâsı nerde?
Dört kitab dünyâya inmezden evvel
Bir elif çekildi, noktası nerde?

Bu muamma halledilecektir. Fakat bunu kimse halletmemiştir, çünkü semâî kahvelerinde bu tasavvufî rumûza vâkıf olan yoktur. Bu muamma merasimi âşıklar âdâbının semâî kahvelerine intikal eden bir şekli olsa gerektir, onunla kimse meşgul olmaz.

Etrafta dönen muhavereler o muhitte yaşamayanların anlayacağı kelimeler değildir. Bir uğultu halinde devam eden muhavereler, çifte nârânın bir iki tımtımı ile birden kesilir. Kahveci tâbileri bile artık maşaları fazla şıkırdatmazlar, siparişler de pes perdeden olur.

Evvelâ kırnata (nevâ) dan bir taksime başlar. Asma karalarda çiftenârâ bir iki tımtım daha kıvırır. Taksim biter bitmez semâî için ara nağmesine başlar. Ara nağmesi bir, iki, üç, dört kere tekrarlanır ve çalgıcılar Ayvansaray konservatuvarından mezun oldukları için öyle kıvrak nağmeler yaparlar ki ister istemez okuyucuları dâvet ederler. Fakat mutlaka başlangıçta biraz nazlanmak mûtaddır, o zaman oranın «çığırtkan» ı başlar. «Çığırtkan» hem müsabakayı açar, hem de oranın bir nevi mubassırıdır. Münakaşaları o idare eder, çıngar çıkarsa ortalığı bastıracak, saza kavgayı unutturacak bir yön verecektir. Hâdise yatışır, karşılıklı hal kesenleri öpüştürür ve okuma devam eder.

Çığırtkan, girizgâhı yaptıktan sonra okuyacak olan şöyle hafifçe çarpılır, öksürür, bu öksürük «Sahaya giriyorum» demektir. Arkadaşları :

— Haydi yahu! Başlasana..

Derler. Fakat o daha hal kesmekle meşguldür. Bir iki defa daha öksürür.

— Üşüttüm, der, bizim zurnanın dili ötmüyor.

Arkadaşları ısrar ederler :

— Sen koyuver... Arkası gelir.

— Şimdi Tophaneli çıkarsa...

— Çıksın be yahu...

Okuyucu iki ön dişinin arasından en mükemmel vaporizatörleri geride bırakacak bir maharetle bir tükürük vızlatır, yazma mendili ile ağzını siler, sol koltuğunu rahatsız eden teke bıçağı sözde kimseye çaktırmadan yerleştirir.

Çalgı, hâlâ ara nağmesine devam etmektedir.

— Hadisene... Yahu... Çığırtkan Ali bize bakıyor.

— Benim okuyacağımı ne biliyor?

— Ben ışmar geçtim.

— İyi haltettin.

Nihayet semâi başlar :

Efendim şu, nasibim bû
Tecelli taksirat yâhû!

★

Felek kurnaz, yedir doymaz
İçir kanmaz, nedir yâhû!

Bu yine bir girizgâhtır, asıl semâi bundan sonra başlar:

Gönül iklim-i-sevdâya cefâkârile sürgündür.
Cefâkâr yâri terk itmek benimçin sanma mümkündür.

Semâi, mâni, dîvan, koşmanın iyi okunması şarttır. Ayrıca kariha meselesinin de büyük rolü vardır. Askerî Tıbbıyeliler, Harbiyeliler, Haddehâneliler arasında İstanbul'un o zamanlar nam vermiş semâicileri bulunurdu. Bunlardan isim yapanlar Haddehâneli Yusuf, Tophâneli Zil İzzet, bir de Askerî Tıbbıyeden «Bengî» diye anılan biri vardı ki, bugün memleketin tanınmış doktorlarındandır.

Asıl çarpışmalar mânilerdedir.

— Adam aman... Dertliyim aman.

Diye başlar, ortaya bir ayak atar, meselâ (tararar) der. Bu (tararar) ı mânalı bir şekle sokmak için başına bir bi-

çimli hece ilâve etmek lâzımdır. Saz, ara nağmeyi yaparken o ilâveyi yapmış, mısraı şu şekle sokmuştur :

Adam aman tararar
Yârin kıra çıkmış mantar arar
Lâfı ağırsa tartmaya kantar arar

Mısraın başı ne olursa olsun sondaki kafiye mukayyet olacaktır.

Mânilerde sözü ayağa uydurmak hayli güç olduğu için meselâ mantara kantarı bulamayıp ona yakın olsun diye santur derse, saz ara nağmesini yapmaz. Bu, mağlûbiyet sayılır. Mağlûp olan da ya oradan silinir, gider veyahut kavga çıkarır.

Semâi kahvelerinin eski saz âşıklarından ilham aldığı kuvvetle zannolunabilir. Bizde saz şâirleri hâlâ Anadolu'da «Halk edebiyatı» nın geniş karihalı san'atkârlarıdır. Hattâ, bu halk şâirliğinin, Ehl-i Salib Muharebelerinde garptan alındığı hakkında kuvvetli bir ihtimal vardır.

Garplılar, köy köy, kasaba kasaba gezerek âşıkâne ve namâsî şiirlerle terennüm eden şâirlere (Trubadur) derler. Bizde de bunlara vaktiyle: (Derbeder) denilirdi. (Derbeder) in, telâffuz hatâsı ile (Trubadur) olması akla yakındır.

Anadolu hâlâ şâire «âşık» der. Son zamana kadar dört, beş kişilik âşık kafileleri, sonu gelmeyen bir turne hâlinde gezerler. Bir kasabaya geldikleri zaman hangi kahvede çalıp söyleyeceklerse halk orayı doldurur. Bu adamlar yalnız çalmazlar, aynı zamanda bir mâcera anlatırlar. Aşkı ile, hicranı ile, vuslatı ile, ayrılığı ile ve nihayet ölümü ile her şeyi cem etmiş olan bu mâcerada hasımların çarpışması yine musiki iledir. Vak'ayı anlatan böyle heyecanlı fasıllarda olduğu yerde duramaz. Elindeki çuğurla ortaya atılır ve o heyecanı dinleyenlere de aşılar. Anlattıkları masallarda halk edebiyatının başlıca eserleri olan (Tahir ile Zühre), (Leylâ ile Mecnun), (Ferhat ile Şirin), (Aslı ile Kerem) veyahut buna benzer hikâyelerdir.

İstanbul, her şeyin merkezi olduğu için saz şâirleri de

kendilerine bir lonca, bir toplantı yeri olarak «Tavukpazarı»nı seçmişlerdi.

Ressam Galip, bunların sazla birbirlerine târiz etmelerini sevdiği için ekseriya kahvelerine gider, onların lâf yetiştirmelerini kahkahalarla dinlerdi.

Bir gün beni de Tavukpazarı'na kadar sürükledi. Yüksek peykeli kahveye girdiğimiz zaman âşıklardan biri sazının gamını alıyordu. Sazının gamını almak telin bükünüsünü gidermek için mandala dolayarak ileri geri hareket ettirmektir.

Biz de bir peykeye çıktık. Ressam Galip, kahveciye sordu :

— Âşık Poyrazî nerede?

— Şimdi gelir beyim.

— Şu sazı ile oynayan kim?

— Efendim buna Âşık Senaî derler.

— Biraz bize koşma dîvan okusun.

Kahveci :

— Âşık! dedi. Bak beyler seni dinlemek için gelmişler.

Âşık Senaî :

— Onlar benim için gelmediler. Âşık Poyrazî'yi sordular. Onu dinlesinler.

Ressam Galip :

— Gücenme âşık! dedi. Biz seni tanımıyorduk da onun için ötekini sorduk.

Tam bu sırada kapıdan kır sakallı, kanbur bir adam girdi.

— Hoş geldin Âşık Poyrazî...

— Hoş bulduk beyler.

— Seni sorduk diye arkadaşın bize öfkelendi.

— Ha... Bizim Âşık Enaî mi?

Âşık Senaî :

— Ulan, dedi, ağzını topla...

— Toplamazsam ne olur?

— Al eline sazını da geç karşıma.

Ressam Galip'in de istediği buydu.

Âşık Poyrazî peykenin üzerinde bacak bacak üstüne attı, on iki tellinin kulağını büktü. Tazeneyi aşağılı yukarılı çarptı.

Âşıklar ma'şukun zülfün tararlar
Leylâ'nın incecik belin sararlar
Beyler paşalar beni ararlar
Seni kim sorar Âşık Senaî?

Dedi. Sıra hasmına geldi, bir ara nağmesinden sonra Âşık Senaî:

Sen poyraz değilsin, bâd-ı-debursun.
Meymenet yok yüzünde, çarpık kanbursun
Câmi kenefine lâyık kubursun
Beni habt edemezsin Âşık Poyrazî!

Dedi. Hücum şiddetliydi. Poyrazî, bize «Oldu mu bu ya?» der gibi bir baktı.

— Kusura bakmayın beyler, dedi, şu herifin terbiyesini vereyim.

Hemen ara nağmesini yaptı:

Usta bahçivanım sebze ekerim
Senaî! Şimdi senin ananı .....

Der demez, Âşık Senaî sazı elinden attı, iskemleyi kaptı.

— Ulan, ölmüş anamdan ne istiyorsun?

Diye kanbura hücum etti. Kahvedekiler gülmeden kavgacıları ayıramıyorlardı. Nihayet âşikları barıştırdılar. Âşık Senaî tekrar sazını düzenledi.

— İkimizin kavgasını, dedi. Âşık Havâî'nin şu dîvanı ile anlatayım, burada kanbur Poyrazî, bodur da benim.

Etdi kanburla döğüş, zorlu gelib yıkdı bodur
Kanburun üstüne çullanarak çıkdı bodur.
Kanbur, arkam yere gelmez demiş idi bodura
Kanburun çekmesini böyle neden sıkdı bodur?

Arkasında bodurun vaz'ına patlar kanbur
Kanburu der top edip bir çukura yıkdı bodur
Ey Havâî uzadı şimdi bodur kanburdan
Kanburun sohbetin etmezse nola bıkdı bodur.

★

Semâi kahvelerindeki mâni çatışmaları hakkında bir fikir vermek üzere bâzı ayaklar hakkında misâller arzedelim:

Meselâ ortaya dağıdır ayağı sürülmüş. Okuyan evvelâ ayağı söyler :

— Adam aman dağıdır.

Der ve devam eder :

Rüzgâr duman dağıdır
Çıkdım dağlar başına
Sordum. «Bu ne...
Dağıdır?»
Felek bana ses verdi.
Dedi : «Sevda...
Dağıdır?»
Çirkinler otağ kurmuş.
Gelir güzel...
Dağıdır?»
İllerle güler, oynar
Bana çene...
Dağıdır?»

Bunların ifadesine göre kimi dağ, kimi dağıtmaktan, kimi dağlamaktandır.

Bir misâl daha :

— Adam aman gülerler.

Gümüş kollar gül eller
Yiğit aşka düşünce
Söyledirler gülerler
Bahçıvanca bahtım yok
Sümbül okşar, gül eller.

Burada da yine sözüne göre el, gülmek ve ellemekdir.

Semâî kahveleri faslını Çamlıca'da oturan Şevket Kırgül adlı bir okuycumdan aldığım bir mektupla bitiriyorum.

«Semâi kahveleri» münasebetiyle Üsküdar'daki semâî kahvelerinden de bahsetmekliğime müsaadenizi rica ederim :

İstanbul'un muhtelif semtlerinde olduğu gibi Üsküdar'da da Ramazan ayında semâî kahveleri açılır ve her gece buraya karşılılar, yâni Beşiktaş, Tophane, Kasımpaşa, Aksaray, Çeşmemeydanı semtlerinden söyleyenler ve dinleyenler gelirlerdi.

Üsküdar'da semâî kahvesini eski Haddehânelilerden Vasıf Hoca adında bir zat açardı. Vasıf Hoca, bu müsabaka meydanını her sene Ramazanda ya çarşı boyunda Dutlu kahvede, ya Dairelilerin tulumba koğuşunda, yahut eski horoz dövüşü meraklılarından Çavuş'un kahvesinde veyahut da araba vapuru iskelesinde Kıvırcık'ın yalı kahvesinde açardı. Kahveye İstanbul'un her tarafından meraklılar gelir, bunların arasında Harbiyeliler, Mühendishâneliler, Tıbbiyeliler, Haddehâneliler, Adalılar da bulunurdu.

Beşiktaşlı Zil İzzet de buranın müdavimlerindendi. Yine tanınmış ve isim yapmışlardan Erenköylü Zâkir, Hüsmen'in Mustafa Pehlivan, döşemeci Rıfat Hoca, horoz meraklısı Köpekçi Tahsin Ağa, Osman Pehlivan, Divitçilerli Hasan Efendi, Taharrî Servet Efendi, «Mızıka-i-hümâyun»dan Süreyya Bey, Eskihamamlı Hâfız Ziya, Körbakkallı Komiser Necati Bey, muntazaman gelirler, sahura kadar kalırlardı.

Semâî kahvelerinde, kabadayılık âleminde nam vermiş de bir suretle kazâya uğramış olanların menâkibi destan şeklinde okunurdu. Meselâ Yorgancı Sadık'ın destanı çok meşhurdu. Ayrıca Ertuğrul vapuru ile Japonya'da boğulan mekteplilerin destanı da dinleyenleri ağlatırdı.

Semâî olsun, destan olsun, dîvan, mâni, yıldız gibi halk edebiyatına ait parçalar kendilerine hâs üslûp ile iyi çığırtkanlar tarafından okunduğu zaman dinleyenler sonsuz bir zevk alırlardı.

Bâzan güzel sesli hânendeler de gelirler, bir destan okuyarak dinleyenleri mestederlerdi. 1920 senesi Ramazanının bir gecesi Mızıkalı Hâfız Mehmet Bey Beşiktaş'da mukabelesini okuduktan sonra sandalla Üsküdar'a geçmiş ve Kıvırcık'ın kahvesine uğramıştı. Sesine hayran olanlar kendisinden bir şey okumasını rica ettiler, o da Yorgancı Sadık'ın destanını okudu. Semâî kahvesinde ağlamayan kimse kalmadı.

Mâni söylemek ve buluşlarındaki incelikle insanı hayretler içinde bırakan Zil İzzet'le kimse hemâyar olamazdı.

Bir akşam Üsküdarlılarla, Aksaray'daki Semâî kahvesine gidildi. Sahura yakın bir zamanda Zil İzzet :

Adam aman çalıver

Dedi ve arkadan :

Ben sana diken verdim sen de bana
çalı ver
Rakibler görmesin, yarden bir busecik
çalıver
Filân mâni söyleyecek, havasını
çalıver

Diye başlayan atışma fâsılasız bir buçuk saat sürdü. Nihayet vedâ zamanı gelince yine Zil İzzet :

Adam aman küdara

Dedi ve bu ayağı şöyle tamamladı :

Çıkdım çarşı başına aldım top top
küdara
Varın beyler, hoşça gidin bu şeb siz Üs...
küdara

Hey gidi günler hey!

★

MEHTERHÂNEYE AVDET

Arap Abdullah, Çerkes Mehmed'i vurduktan ve teslim olarak Mehterhâneye girdikten sonra, sayılı fırtınaların bir resmigeçidini yaptık. Bunların içinde şahsen tanıdıklarımı, tanımadıklarımı, yaptıkları vukuat ile anlattım. İstanbul kabadayılarının bahse değeri olanlarından anlatmadığım bilmem kaldı mı?

Abdullah, hapishanede kendisine yapılacak bir taarruza karşı canını koruyacak tedbirleri aldı.

Tabiatiyle hapishanede kendisine hürmet ediliyordu. Fakat Abdullah hasımlarını yalnız mirasyedi Necib'in mahbubesi Hayganoş'tan değil, aynı zamanda Çerkes Mehmed'in ölümü dolayısiyle de kendisine diş biledikleri bilmiyordu.

Mirasyedi Necip, adı üstünde zengin, çok zengin bir adamdı. Hayganoş'un inci dişleri bu serveti kemirip bitiremişti. Bu kadar paralı bir adam Abdullah'a ne istese yapamazdı... Abdullah, bunu düşündükçe tetik üstünde duruyordu.

Hatırlı mahpusların Mehterhânede yine mahpuslardan, mahkûmlardan uşakları vardır. Bunlar fakir adamlar oldukları için paralı bir mevkufa, mahkûma hizmet etmek suretiyle karınlarını doyururlar, biraz da dünyalık edinirler. Abdullah'a da hizmet etmek isteyenler oldu, fakat Abdullah, insan oğlunun ne demek olduğunu biliyordu. Çerkes Mehmet, Mirasyedi Necib'in «ala ala hey» li hayatına iştirâk pahasına canını vermemiş miydi? Yoksa Çerkes Mehmetle Arap Abdullah'ın arasında ölümle neticelenecek bir mesele yoktu.

Mirasyedi Necip, Abdullah'ın hizmetine bakacak adamı para ile kandıramaz mıydı? Abdullah'ın yemeğine biraz sıçanotu koysa ne lâzım gelirdi?

Bu düşünce, Abdullah'ın vehmini tahrik ediyor, kendi kendine :

— Öldüğüme gam yemem... Bu heriflerin ekmeğine yağ süreceğim, ona yanarım.

Diyordu. Ondan sonra yemek hususunda gayet perhizkâr davranmaya başladı. Ekseriya, rafadan yumurta yiyor, başka koğuşlardan dâvet edildiği zaman da hususî bir kabdan ayrı yemiyor, yanındakine :

— Senin önüne yemeğin yağlı tarafı gelmiş...

Gibi bir şaka ile onun tarafından yiyordu. Bu suretle gıdasını tamam almadığı için sinirlerinin mukavemeti azalıyordu. Nihayet bir gün emniyet ettiği boyacı Ahmedi de içeri almayı düşündü. Kendisine uğradığı bir gün :

— Ahmet dedi, ben günden güne zayıflıyorum.

Ahmet, endişe ile sordu :

— Ben de farkındayım. Neden zayıflıyorsun, hasta mısın?

— Hasta değilim... Fakat burada bana karşı bir şey yaparlar diye düşünüyorum.

Boyacı Ahmet :

— Adam sen de... dedi, sana karşı bir şey yapmak kimin haddine düşmüş? Gönlünü ferah tut.

— Ulan Tatar oğlu! Altın anahtar her kapıyı açar.

— Öyle ama sen o altın anahtarlardan birini kırdın, attın.

— Anlamadın be Ahmet... Bana burada bıçak çekecek adam daha anasından doğmamıştır, elini büker, bıçağını alır, onu kendi silâhı ile temizlerim.

— Öyleyse ne çekiniyorsun?

— Ahmet, benim düşmanım yumuşak dikendir, farkına varmadan adamın eline ayağına saplanır.

— Necib'in dikeni sana nasıl batar? Onların en sert dikenini kırmadın mı?

Abdullah, pufladı :

— Ulan Tatar oğlan! dedi. Adamı burada zehirlerler be...

Ahmet afalladı:

— Hakkın var, dedi, bu hiç aklıma gelmemişti.

— Şimdi kafana dank dedi mi?

— Öyle ya... Sana hizmet edeni kandırırlar...

— Böylesine kabadayılık, babayiğitlik kaç para eder?

— Ne yapalım?

Abdullah :

— Bunun bir tek çaresi var.

Ahmet, merakla Abdullah'a baktı. Abdullah :

— Ahmet! Sen de buraya gelmelisin.

— Nereye?

— Mehterhâneye...

— Geleyim ama almazlar ki... Burası Pasko'nun oteli değil...

Abdullah güldü :

— Ulan Ahmet, dedi, ben içeriye düştükten sonra senin zihnin adamakıllı kapanmış.

— Neden?

— Neden olacak... Buraya benim yanıma nasıl gelineceğini bilmiyor musun?

Ahmet, sâfiyetle :

— Vallahi bilmiyorum, dedi. Söyle de anlıyayım.

Arap Abdullah parmaklığa sokuldu :

— Sen de bir vukuat yaparsın, seni de buraya gönderirler.

Ahmet büsbütün alıklaştı :

— Bak, dedi, bu da aklıma gelmemişti.

— İşte ben aklına getiriyorum.

Tatar Ahmet :

— Peki ama, dedi, ben nasıl bir vukuat yapayım da buraya düşeyim?

Arap Abdullah :

— Sana vukuatı da mı ben öğreteceğim? Hiç eskiden vazgeçtin olan kimse yok mu? Git onunla dövüş, zararsız yerine bir bıçak sok. Yakalarlar, getirirler. Yahut sarhoşmuşsun gibi yap, cam çerçeve indir. Bir eve asıl, git karakolda komisere küfret.

Boyacı Ahmet düşündü.

— İyi söylüyorsun ama, dedi, bu dediklerini yaparsam araba ile dayak yerim.

— Başka çâresi var mı?

Ahmet, zihni birden açılıvermiş gibi:

— Var. Dedi.

— Ne var?

— Benim iki ay bir mahkûmiyetim var.

— Deminden beri niye söylemiyorsun? Yatmadın mı?

— Yatmadım. Emin pederin ahbabı Agâh Bey var, mahkeme kâtibi... O evrakı hasır altı etmişti.

— Öyleyse bugünden tezi yok, git o Agâh Beyi gör, evrakı çıkartsın, sen de gider teslim olursun.

— Emin pederi kızdırırım. Evvelâ ona söyliyeyim, çünkü Agâh Beye rica etmişti, ondan habersiz yapmak doğru olmaz.

— Hakkın var. Tatar Emin'e benden selâm söyle. Senin yanıma gelmeni benim istediğimi de ilâve et.

Mülâkat uzamıştı. Ayrılacakları sırada Ahmet:

— Abu! Dedi. Ben de içeriye gelirsem dışarıdaki işlerini kim görecek?

— Orasına karışma. Evi kapa, anahtarı mahalle bekçisi Ramazan'a ver. İsterse evde yatsın.

Ahmet Mehterhâneden çıkar çıkmaz doğru Direklerarasında Tatar Emin'in dükkânına gitti. Emin peder yine karşısına bir enayi almış, tavlada cıvalı zarla boğuyordu. Ahmed'i görünce kazandığı ile iktifa ederek oyunu bırakmak için bir bahane bulduğuna memnun oldu. Ahmed'e sordu:

— Ne var Ahmet?

— Sana bir şey söyliyecektim.

— Bekle. Şu oyunu bitireyim, zâten bırakacağız.

Oyuncu sordu:

— Emin Peder. Karşılık oynamıyacak mısın?

Tatar Emin, insaflı bir adam edâsı ile:

— Mâcit! Yavrum... Dedi, bugün zarın uymuyor, şimdiye kadar dört lira kaybettin, zâten çıkmışın da kalmadı. Bırakalım artık.

— Dur bakalım... Daha partinin son oyunu bitmedi.

— Perşembenin geleceği çarşambadan bellidir. Üstüste iki düşeş atsan yine faydası yok.

— Neden?

— Atamazsın da ondan.

Oyun bitti. Tatar Emin tavlayı kapattı. Tavlanın altındaki paraları aldı, şal yeleğinin cebine koydu.

— Yarın yine buyur.

Dedi, müşterisi gittikten sonra Ahmet'e döndü:

— Ey? Söyle bakalım, yine ne var?

Ahmet :

— Abu selâm söyledi.

— Aleykümselâm. Ne istiyor?

— Beni istiyor.

— Anlamadım.

— Benim de yanında olmamı istiyor.

Tatar Emin, çok zeki idi. Derhal anladı:

— Senin ödenmemiş bir mahpusluk borcun var.

— Evet.

— İşte onu ödemek için içeriye girersin.

— Ben de öyle düşündüm.

— Agâh Beyi git gör, benden bir selâm sarkıt... Evrakını çıkartsın.

Boyacı Ahmet, Tatar Emin'in dükkânından doğru Adliyeye koştu. Agâh Beyin bulunduğu kaleme gitti. Evvelâ kapı aralığından baktı. Agâh Bey, defterler, dosyalar arasında kaybolmuş gibiydi. Fesini bastırdı, ceketinin önünü iliklediği, kalem odasına girdi. Agâh Beyin masasının önünde durdu.

— Ne istiyorsun?

— Beni tanımadınız mı?

— Tanıyamadım.

— Efendim, ben Direklerarasında kundura boyacısı Tatar Ahmed'im.

— Ey, sonra?

— Sonrası Emin pederden selâm getirdim.

— Aleykümselâm. Ne istiyorsun?

— Efendim, benim bir mahkûmluğum vardı da... Hani Emin peder size rica etmişti.

Agâh Bey:

— Şimdi hatırladım, dedi, ne yapalım. Her gün elimizden bu kadar evrak geçiyor. Sonra aradan hayli zaman da geçti değil mi?

Ahmet susuyordu. Agâh Bey, kamış kalemi kulağının arkasına soktu.

— Şimdi ne istiyorsun?

— Beyim, benim o mahkûmluk kâğıdımı çıkarmanızı rica edeceğim.

— Neden?

— Öyle lâzım beyim.

— Yâni yatmak mı istiyorsun?

— Evet beyim. Her gün helecan çekiyorum. İyisi mi, şu hapis borcumu ödeyeyim de üzüntüsünden kurtulayım dedim.

Âgâh Bey, tam İstanbullu idi, Ahmed'in hapishaneye girmekten bir maksadı olduğunu anlamıştı, fakat bunu açığa vurmağa lüzum görmedi.

— Kolay, dedi, bir iki güne kadar seni ararlar, istediğin olur.

Ahmet :

— Hemen bugün olsa :

Agâh Bey :

— Yok, dedi, benim iki ayağımı bir pabuca sokma... İşim başımdan aşkın. Senin kâğıdını bir yığın evrak içinde arayıp bulacağım.

— Peki Beyim... Eksik olmayın.

— Sen git. Ben meşgul olurum.

Ahmet kalemden çıktı. Biraz öteberi aldı, Mehterhâneye gitti. Gardiyanlar Ahmed'i o kadar sık görüyorlardı ki elinde çıkınla tekrar karşılarına çıkınca kapıda duran :

— Ne o Tatar oğlu, yine sen misin?... dedi, bâri seni de içeri atalım da buradan hiç eksik olma.

Ahmet :

— Kimbilir? Belki o da olur.

— Abu'yu mu istiyorsun?

— Başka kimi istiyeceğim?

Abdullah parmaklığa geldi.

— Hay babam Tatar ağası... Ne var, ne yok?

Ahmet evvelâ çıkını uzattı, Abdullah sordu:

— Ne oldu, geliyor musun?

— Yarın yahut öbür gün geliyorum.

— Haydi bakalım, hayırlısı...

— Bana başka bir diyeceğin var mı?

Abdullah, cebinden bir anahtar çıkardı.

— Benim yattığım odadaki konsolun üst gözünü aç. Ceviz bir kutu vardır... Aç, içinde beyaz bir kesede yirmi lira var. Onları kesesi ile al bana getir.

Ahmet düşündü:

— Bana bu işi buyurma...

— Neden?

— Ben o kadar çok paraya el sürmem.

Abdullah durakladı.

— Ne şöylüyorsun Ahmet? dedi, sen yirmi liraya büyük bir para mı diyorsun?

— Ben daha şimdiye kadar beş altını bir arada görmedim. Yirmi tane sarı liraya ufak para mı diyeceğim?

Abdullah:

— Haydi, haydi, dedi, budalalık etme. Seni Hurşid'e gönderdiğim zaman belki elli lira verecekti. O zaman ne yapacaktın? Sanki bu paraya elini neden sürmek istemiyorsun? Dayanamaz da alır gider misin?

— Böyle bir şey yapmıyacağımı sen de bilirsin... Düşürürüm, çaldırırım diye korkarım.

— Böyle kazâya uğrarsa helâl olsun. Gelirken mutlaka parayı getir, avukata biraz para vereceğim.

Ahmet gitti. Abdullah koğuşa döndüğü zaman avukat meselesini düşünüyordu.

O devirde cezâ ve cinayet dâvalarında en çok kendile-

rinden bahsedilen avukatlar, Acem İzzet Bey, Tıngır Simon Efendi, Viram Şabuh'du. Bunlar için :

— İpten adam alır!

Diyorlardı. Bilhassa Tıngır Simon'un şöhreti dillere destan olmuştu.

İstanbul'un en eski Ermeni ailelerinden birine mensup olan Tıngır Simon, gayet rind bir adamdı. İyi yaşamasını sever, hattâ redingotunun iç cebinde yassı bir şişede konyağını hiç eksik etmezdi. Son derece natuk, muhakeme esnasında en ufak bir delili ele geçirecek olursa onu büyültmeyi, ehemmiyetli bir şekle sokmayı bilir. Muhatabını iknâ etmek kudretine alabildiğine sahip olduğu için Tıngır Simon'un avukatlığını deruhte eylediği bir dâvayı dinlemek için hayli meraklılar bulunurdu.

Hâkimler Hey'eti de bu adamın zekâsını, buluşlarını takdir ederdi.

Acem İzzet Bey, en ziyade hissiyat ile söz söylerdi. Onun kanlı kaatil bir adamı mâsum göstermek için sözleri, tavır ve hareketleri, hattâ sesinin ihtizazını bile kullanması dinleyenler üzerinde büyük bir tesir husûle getirirdi.

Abdullah, bu iki avukat üzerinde duruyordu. Meseleyi hapishane müdürüne açtığı zaman müdür :

— Bana kalırsa... dedi, Tıngır Simon'u tut.

— Çok para ister, diyorlar.

— Tıngır Simon, çıkmıyacak dâvalar için çok para ister.

— O hâlde benimkini bedava almalı.

— Neden?

— Tamâmen müdafaa-i-nefs de onun için.

— Olsun. Onu da mahkemede isbat etmek, Hâkimler Hey'etine anlatmak lâzım.

Abdullah, kendinden emin bir surette :

— Müdür Bey, dedi, beş kişi bir adama hücum eder, o adam da canını kurtarmak için içlerinden birini öldürürse bu müdafaa-i-nefs değil midir?

— Orası öyle.

— Bu memlekette bir adalet varsa beni mevkuf olarak bile muhakeme etmemelidir.

— Bizim kanunda böyle şey yok.

— Olmalı.

— Senin dediğinle olmaz.

— Her ne hâl ise... Demek, Tıngır Simon'a bir haber yollayalım.

— Evet. Yarın ben gardiyan gönderirim, gelir. Bizim odada konuşursunuz.

Ertesi gün içeriye müdürün tezkeresi gitti :

«Abdullah müdüriyete gelsin.»

Abdullah, yanında bir gardiyanla müdürün odasına girdiği zaman bir koltukta tıknaz, büyücek burunlu, geniş alınlı bir adam oturuyordu.

Müdür, Abdullah'a :

— Vükelâ-i-deâviden Tıngır Simon Efendi geldi.

Tıngır Simon :

— Arap Abdullah olacak.

Abdullah :

— Evet efendim. Arap Abdullah benim! dedi.

Tıngır Simon, biraz yerinden kımıldandı.

— Buyurun, oturun da biraz konuşalım.

Dedi. Abdullah, bir iskemle aldı, Tıngır Simon'a yakın bir yere oturdu. Avukat, pek az Ermeni lehçesi hissedilen düzgün ifadesi ise :

— Müdür Bey, benimle görüşmek istediğinizi söyledi. Ben de ancak bugünü müsait buldum, geldim.

Dedi. Abdullah, mukabele etti :

— Eksik olmayın, sizi zahmete koyduk.

Tıngır :

— Şunu da söyliyeyim, vaktim dardır, biran evvel görüşelim, bitirelim, yazıhanede de bekleyenler var.

— Hayhay... Efendim.

— Yakında muhakemeniz olacak değil mi?

— Evet efendim... Bu muhakeme de...

— Vak'ayı dolayısiyle Evrak-ı Havadiste takip etmiştim.

— İyi ettiniz... Öyle ise...

— Zannedersem Şehzadebaşında Direklerarasında bir cinayet olacak...

— Evet... Ben...

— Bu vak'ada sizin vaziyetinizi hakkiyle anlamak lâzımdır.

— Ben de biliyorum... Yalnız...

— Ben hâdiseyi adliye muhitinden de öğrenebilirim.

— Ona şüphe yok ama...

— Sizden tafsilâtı ile öğrenmek icap eder, bunun büyük ehemmiyeti vardır.

— Tabiî...

— Çünkü o zaman sizin ehemmiyet vermediğiniz bâzı teferruat olabilir ki ben o teferruattan istifade ederim.

— Orası sizin bileceğiniz...

— Öyle söylemeyin. Bir vak'anın girdisi çıktısı ancak o vak'ada hazır bulunan, hattâ fiilen vak'ayı yapan tarafından anlatılırsa daha vâzıh olur. Bu sizin iyice, etraflıca anlatabilmenizle mümkün olacaktır.

— Hakkınız var efendim... O halde...

— Hiçbir noktayı ihmal etmiyerek bütün tafsilâtiyle anlatınız.

— Efendim...

— Benden hiç çekinmeyiniz, aleyhinizde zannettiğiniz safhalardan da lehimize bir cereyan temin edebiliriz.

— Orası size âit...

— Tabiî bu ciheti ben düşüneceğim...

Abdullah sustu. Sinir içindeydi. Kendi kendine :

«Vay canına yandığım herifi be! Adama lâf ettirmiyor. Şimdi patlıyacağım» diyordu. Tıngır Simon :

— Haydi... Bekliyorum.

Dedi. Abdullah yutkundu, fesini düzeltti.

— Efendim, dedi, söyliyeceğim ama lâfımı kesme...

— Ancak lüzumlu olan noktalara temas ettim. Zira...

— Dur be arkadaş! İki çift lâf da ben edeyim.

— Söyle, söyle. Seni dinliyorum.

— Ama lâfımı kesersen hiç başlamıyayım...

— Mühim olan bir şey olursa oraya işaret lâzım.

— İşareti sonra yaparsın, şimdi beni dinle.

— Dinliyeyim. Fakat sen evvelâ benim suallerime cevap ver.

— Hoppala... Yine sen söyliyeceksin.

Hapishane müdürü kendini tutamıyor, kıs kıs gülüyordu. Tıngır Simon:

— Aranızda bir husumet var mıydı?

Abdullah:

— Efendi, dedi, bırak hepsini anlatayım. Ondan sonra yine soracağını sor.

— O da mümkün... O halde buyur, anlat.

— Ama lâfımı kesersen, susarım anlatmam.

— .....

— Tıngır Simon Efendi, evvelâ benim bu işim için ne ücret istiyorsunuz? Bana onu söyleyin.

Tıngır Simon:

— Canım, dedi, o sonra konuşulacak bir iştir.

— Yok. Evvelâ konuşmak daha doğrudur.

— İşin ne olduğunu bilmiyorum ki... Bilsem ona göre bir ücret isterim.

— Ben demin de size bunu söyliyecektim. Fakat meydan vermediniz.

— Vak'a nedir?

— Kısaca anlatayım: Hayganoş isminde bir kadın vardı...

— Yanlış söylüyorsun. Hayganoş değil, Hayk Anuş...

Abdullah:

— Lâhavlenin boncuğu... A benim efendim Orospunun adı yanlış olmuş ne olur?

— Anuş güzel demektir de onun için söylüyorum. Kız hakikaten güzel miydi?

— Güzeldi. Ben bunu eskiden tanırdım. Sonra miras-

yedi Necip isminde biri tutuldu. Ben de karıdan vazgeçmedim.

— Geçmezsin ya...

— Evet. Mirasyedi Necip bir gece arkadaşlariyle beraber beni bastırdılar.

— Kaç kişi idiler?

— Beş.

— Seni öldürmek mi istediler?

— Beş kişi bir adama hücum ederse onu öpüp koklamak için olacak değil ya...

— Öyle... Sen ne yaptın?

— Ben silâh çekmeğe vakit bulamadım. İçlerinde en kuvvetlisi beni altına aldı. Ötekiler de sille, tokat, tekme... Girişiler.

— Sen hâlâ alttasın.

— Alttayım. Baktım ki dayakla öldürecekler. Ne pahasına olursa olsun kendimi kurtarmak istedim.

— Ne yaptın?

— Anlatacağım vekil efendi... Koltuğumun altındaki büyük kamayı çektim, sol kolumun altından dehledim.

— Ne oldu?

— Ne olacak? Üstümden devrildi. Ben de fırladım, kaçtım.

— Öldü mü?

— Sonra öldü.

— Anlaşıldı. Bu işde müdafaa-i-nefs var.

— Elbette.

— İyi bir dâvavekili olursa kurtulursun, yâni beraet edersin.

— İşte ben de bunun için size müracaat ettim.

Tıngır Simon, biraz düşündü :

— Abdullah Efendi, dedi, ben sizin dâvanızı deruhte ederim.

— Eksik olmayın.

— Hem de sizi beraet ettiririm.

— Varol. Allah tuttuğunu kolay getirsin.

— Bu iş için iki yüz alırım.

— İki yüz ne?

— Çeyrek, mecidiye değil ya... Lira, sarı lira.

Abdullah durdu. Tıngır Simon:

— Yüz altınını peşin alırım. Yüz altınını da mahkemeden sonra alırım.

— Çok...

— Hem de mahkemeden sonra alacağım yüz lirayı da bir yere koyarsın. Mahkemeden beraet kararını alınca paraları alırım.

— Simon Efendi. Çok istedin. Ben o kadar para veremem.

Abdullah, müdüre döndü :

— Müdür Bey, ne dersin?

Müdür :

— Ben de biraz ücreti fazla gördüm, dedi, Simon Efendi, senin fakirliğini bilmiyor da onun için böyle söylüyor.

Tıngır Simon:

— İstediğim ücret, büyük bir para değildir, dedi. Tasavvur ediniz. Ortada bir cinayet var. Bu cinayetin fâili de karşımda duruyor. Mahkemenin bir kararı, seni dört duvar arasına on beş sene için gömebilir. Ben seni diri diri gömülmekten kurtaracağım. Bunun için iki yüz lira çok mudur?

Abdullah :

— Belki çok değildir. Fakat verebilene... Benim şahsî bir servetim yok. Sonra unutmayın ki bu vak'ada ben kendimi müdafaa ettim.

Tıngır Simon :

— Abdullah efendi, dedi, sana kısaca bir lâf eyleyeyim. Bizde bir söz vardır: «Anlatışa göre fetva verirler» demişler. Sen iddianda haklı olabilirsin. Öbür tarafta tamamen haksız biri, derdini anlatır, haklı çıkar. Sorgun yapılırken ağzından bir lâf kaçırırsın. Aleyhine olur... İşte biz dâvavekilleri dâvamızı kaybettirecek lâfları etmeyiz. Sizin ettiklerinize de bir yol erkân veririz. Sana benim Tıngır Simon olmaklığımın hikâyesini söyleyeyim :

Havyar hanında ufak bir yazıhanede pinekleyip müşteri bekliyordum. Bir gün bana bir baba geldi. Oğlu bir cahillik etmiş, bir kızın bikrini izâle etmiş. Şahit, şuhut, rapor, itiraf hepsi tamam. Çıkar dâva değil... Zâten kimse de almamış, bana düşmüşler. Kendimden eminim: «Elbette, diyorum, tutacak bir yer bulacağım.» Uzatmıyalım, mahkemeye girmeden evvel delikanlıyı gördüm. Dosyayı okudum, oğlanı kurtarmak ancak kızın muvafakat ettiğini isbat ile olacak. Bunu nasıl temin etmeli?

Delikanlıya :

— Mahkemede isticvap edildiğin zaman vak'ayı anlatacaksın. Ne diyeceğini biliyor musun? dedim.

— Olduğu gibi söyliyeceğim. Dedi.

— Yok, dedim, olduğu gibi söyliyeceksin ama sana bâzı ilâveler öğreteceğim, onları da söyliyeceksin.

Delikanlıya :

— Kızı, kırda tenha bir yerde yalnız bulduğun zaman üzerine saldırdın, kız «Can kurtaran yok mu?» diye var kuvvetiyle bağırdı.

Delikanlı :

— Böyle bir şey olmadı, dedi, bilâkis üzerime yürüdü.

— Tamam, fakat sen yine böyle söyliyeceksin. Sonra kızın saçlarını yakaladın, o da bir yandan bağırıyor, bir yandan da yerden aldığı taşla kafana vuruyordu.

Delikanlı yine anlamıyordu. Mütemadiyen:

— Efendim .. Böyle şeyler olmadı.

Diyor, ben de :

— Senin nene lâzım, böyle söyliyeceksin, hattâ bir aralık gözüne vurdu, boğazına sarıldı değil mi?

Diyordum. Nihayet :

— Aklım ermiyor ama dediğin gibi söylerim.

Dedi. Uzatmıyalım, mahkemeye çıktık, delikanlı öğrettiklerimi bülbül gibi söyledi, hâkim kıza sordu:

— Bak, sen bağırmışsın, yüzünü tırmalamışsın, boğazını sıkmışsın, taşla kafasına vurmuşsun.

Kız :

— Hayır efendim, dedi, ne bağırdım, ne yüzünü tırmaladım, ne boğazını sıktım, ne de taşla kafasına vurdum.

O zaman Hâkimler Hey'etine sordum :

— Bu delikanlı ona hücum ettiği zaman hiçbir şey yapmamış mı?

Hâkim tekrar sordu :

— Hiçbir şey yapmadın mı?

Kız, bu hareketlerinin bir cürüm teşkil edeceğini zannetmiş olacak ki :

— Hiçbir şey yapmadım efendim, dedi.

— Bu sözünün zapta geçmesini rica ederim.

Dedim ve :

— Efendim, dedim. Burada cebren izâlei bikir yok, muvafakat vardır. Tecavüze uğrayan tabiî olarak mukavemet ve müdafaada bulunmazsa cebir bunun neresinde?

Ben müdafaamı böyle yapınca pek tabiî olarak cebren izâle-i-bikir meselesi kalmadı, delikanlı beraet etti. Bu dâva da benim meşhur olmama sebep oldu.

Tıngır Simon ilâve etti :

— Ben kendimi methetmesini sevmem. Bunu da kendimi methetmek için söylemedim. Acaba diğer dâva vekilleri bu inceliği düşünmediler mi? Ne bileyim... Demek düşünmemiş olacaklar.

Müdüre döndü :

— Müdür Bey, dedi, Abdullah Ağanın muhakemesinde de buna göre istifade edilecek noktalar bulunabilir. Benim bu bilgim, bu tecrübem iki yüz altın etmez mi? Siz söyleyin.

— Elbette bundan fazla eder.

Abdullah, Tıngır Simon'un kendisini efendilikten ağalığa indirmesinden istifade etmek istedi :

— A benim Tıngır Simon Efendim, dedi. Ben sizin değerinizi inkâr etmiyorum ki... Vermeyince Ma'bud, ne yapsın Hacı Mahmud? Allah vermezse Arap Abdullah Ağa ne yapar?

Müdür :

— Simon Efendi, siz de biraz ihsan buyurunuz.

Tıngır Simon :

— Başka bir şey yapalım. Siz bana peşin para vermeyiniz. Dâvayı kazanayım, öyle alayım, yalnız bana erkekçe söz veriniz, sizden senet de istemem, sözünüz kâfi.

Abdullah düşündü :

— Yapamam efendim, dedi. Bence söz bir, Allah bir... Söz verirsem bu parayı ödemem lâzım. Halbuki ödeyemem. Bütün mâmelekim Ağayokuşunda kötü bir evimden ibaret, onu da satarsam han köşelerinde mi sürüneceğim?

Tıngır Simon, hovarda bir adamdı. Abdullah'ın bu sözü ona dokundu. Lâübali bir hitapla :

— Abdullah! dedi. Ne verebilirsin?

Abdullah :

— Söylemeye utanıyorum.

— Söyle, söyle. Hiç sıkılma.

Müdür :

— Abdullah söyle, dedi, Simon Efendi para adamı değildir.

Abdullah :

— Yallah, yallah... Ancak elli lira verebilirim. Onun da yirmi lirası peşin. Otuz lirası hapisten çıktıktan sonra...

Tıngır Simon güldü :

— Peki, dedi, kabul ettim.

Buna Abdullah da şaşırdı :

— Hay Allah razı olsun, dedi, tevekkeli senin için ipten adam alır dememişler. Senin kabadayılığın benimkini geçti.

Tıngır Simon koltuktan hoşlanırdı :

— Abdullah, senden peşin para da istemem. Dâva bitsin, o zaman hesaplaşırız.

Abdullah :

— Efendim, dedi, deve bir akçe, alamam... Deve bin akçe, alırım. Şimdi de deve bir akçe olduğu hâlde alamıyacağım zaman.

Tıngır Simon :

— Mahkeme-i Şer'iyede bir vekâlet yaparsın. Sen oraya gidemiyeceğin için bir hususî getirtiriz.

Müdür :

— Bir gardiyanla oraya kadar da gönderebilirdik.

Dedi. Tıngır Simon :

— Büyük bir masrafı yoktur. Nihayet yirmi otuz kuruş içindedir.

Sonra Abdullah'a sordu :

— Müstantikte verdiğin ifade bana söylediğin gibi mi?

— Tamamı tamamına... Yalnız Hayganoş meselesi yok.

— İsabet etmişsin. Bundan sonraki istintaklara beraber gideriz.

Tıngır Simon, saatine baktı.

— Aman, dedi. Bir saattir beni bekliyorlar. Haydi Allahaısmarladık.

Tıngır Simon gittikten sonra Abdullah :

— Aman müdür bey! dedi. Bu adam belki çok iyi bir avukat ama öylesine lâfazan ki insana bir şey söyletmiyor.

— Öyledir. Onun sermayesi bu...

— Canım bunları mahkemede söylesin. Burada ne söylüyor? Sonra biraz da terelelli galiba. Evvelâ sımsıkı pazarlığa kalktı. Arkadan âdeta para almamağa kadar gitti.

Müdür :

— Senin dâvanı alması bir meseledir, dedi, şimdi gönlün rahat olsun.

Abdullah, bir iki kere daha sorguya gitti. Tıngır Simon'un talimatı veçhile evvelâ ona haber gönderdi. Mahir avukat ona :

— Ben her sorguda yanında bulunacağım. Çetin bir sual karşısında kalırsan, yan gözle bana bak, başımı sağa çevirirsem, tasdik edersin. Hiçbir harekette bulunmazsam bilmiyorum dersin.

Demişti. Hakikaten her seferinde Tıngır Simon müstantiğin yanında hazır bulunuyordu.

Müstantik, sorgularından birinde Abdullah'a sordu :

— Siz asıl Arap mısınız?

Abdullah :

— Hayır, dedi. ben Arap değilim. Süleymaniyeliyim.

— Size ne için Arap Abdullah derler?

— Efendim, bizde lisanı biraz çetrefil, rengi de esmer olursa ona bir lâkap uydururlar. Benim de dilim biraz çalar, rengim de koyudur. Bundan dolayı Arap demişler.

— Asıl mesleğin nedir?

Abdullah durdu. Anlamamış gibi yaptı.

— Efendim?...

— Asıl mesleğin nedir? Ne ile geçinirsin?

Bunun cevabı gayet basitti :

— Kabadayılıkla...

Demiş olsa tamamdı, fakat cemiyet bunu bir meslek olarak kabul etmiyordu. Abdullah da bitirim yerlerinden haraç aldığını söyliyemezdi. Fakat gayet zeki olduğu için hemen bir cevap buldu :

— Efendim, dedi, ben Süleymaniye eşrafındanım, memleketimizde varlıklı adamız, iradım, çiftliklerim var. Kimseye muhtaç olmadan geçinirim.

Müstantik :

— Size memleketinizden muntazaman posta ile mi para gönderirler?

Abdullah burada Tıngır Simon'a bir göz attı. Avukat başını sola çevirdi.

— Hayır efendim. Posta ile göndermezler.

— Ne ile gönderirler?

— Elden gönderirler. Bazan oradan gelenler olur, onlar getirirler.

— Bunun miktarı belli midir?

Bu suale yakıştırıp cevap vermek lâzımdı. Abdullah:

— Toprak işi, mahsul işi belli olmaz. Bâzı sene iyidir, çok gelir. Bâzı sene kötüdür, az gelir.

— Öyle ama sizin burada sürdüğünüz hayat, pek çiftlik hâsılatı ile idare edilir gibi değil.

— Ne gibi efendim?

— Metresler, kapatmalar, mantinotalar...

— Aman efendim, benim öyle kapatmam filân yok. Belki münasebette bulunduğum bir iki kadın vardır.

— Hayganoş adında bir kadınla münasebetiniz var mı?

Abdullah, yine Tıngır Simon'a bir göz kaydırdı. Avukat başını sağa çevirdi.

— Var efendim.

— Bu kadın kimdir?

— Günahkâr bir kadındır. Soyunu sopunu ne bileyim?

— Bu kadın Mirasyedi Necip isminde bir adamın metresi imiş.

— Olabilir.

— Siz. bu kadın yüzünden bu adama düşman olmuşsunuz.

— Ben kimseye düşman olmadım. Bu kadın vaktiyle benimle münasebette bulunurdu. Sonra Mirasyedi Necip'le dost olmuşlar. Buna rağmen kadın yine bana gelir giderdi.

— Kendi arzusu ile mi gelirdi?

Abdullah :

— Aman beyefendi, dedi, öyle olmasa zorla güzellik olur mu?

— Siz kadını zorla alıp götürmediniz mi?

Artık Tıngır Simon'a bakmağa lüzum yoktu. Abdullah:

— Koskoca İstanbul'da zorla kadın götürülür mü? dedi.

Müstantikin sözlerinden Abdullah, düşmanlarının kendi aleyhinde her şeyi söylediklerini anlamıştı. Geçimini ne ile temin eylediğinden Hayganoş'un kaçırılmasına kadar bütün malûmat müstantıka anlatılmış olacaktı.

Sözün burasında Tıngır Simon :

— Müstantık Beyefendi, dedi, müsaade buyurulursa vazifenizi kolaylaştırmak arzusuyla yalnız bir nokta hakkında bir sual soracağım.

— İstintakın ruhuna taallûk etmemek şartıyla buyurun, sorun.

Tıngır Simon, kocaman kafasına, tıknaz vücuduna rağmen, müdafaalarında kullandığı yılan ıslığını andıran ince sesiyle :

— Müvekkilimi hangi mevzu üzerinde isticvap ediyorsunuz?

Dedi. Müstantık :

— Şehzadebaşı cinayeti hakkında...

— Evet ama, daha bundan hiç bahsedilmedi.

— Sıra oraya da gelecek.

Tıngır Simon :

— Bendenizin fikr-i kasîrâneme göre pergelle bir daire resmedilmek istenilirse pergelin sâbit ayağı merkez dahilinde bir noktaya konulur, ondan sonra diğer ayağı tahrik edilerek daire resmedilir. Sâbit nokta esastır. Bu meselede de esas Şehzadebaşı cinayetidir. Onun haricinde olanlar teferruat sayılır. Evvelâ esasa temas buyurunuz, bu teferruatı sonra tahkik edersiniz.

Müstantık, kendisini önünde perende atılmaz bir adliyeci olarak tanıyordu. Tıngır Simon'un bu ihtarımsı müdahalesine tutuldu :

— Vekil efendi, dedi, öyle zannederim ki bana vazifemi öğretmek gibi bir iddianız olmasa gerek.

Tıngır Simon, yine ıslık gibi bir sesle :

— Bendeniz hakikatin ortaya çıkarılması için konuşuyorum. Yoksa vazifenize karışmak ne haddim!

— Öyle diyorsunuz ama yine de bana istintak dersi veriyorsunuz.

— Estağfurullah... Hiç bir zaman böyle bir hadnâşinaslıkta bulunmam.

— O halde lûtfen susunuz. Müdahalenizi icap ettiren sual hâricinde söze karışırsanız, istintak evrakına vaziyeti yazar ve bundan sonra da sizin huzurunuza mâni olurum.

Tıngır Simon'un kaşları çatıldı.

— Beyefendi, dedi, bendeniz burada vazifeten bulunuyorum. Böyle bir usulsüzlük yapacağınızı zannetmiyorum.

— Yaparım.

— Yapamazsınız. Yaparsanız cinayet reisine müdahale ettiririm. Hattâ daha ilerisine gider, evrakı bir başka müstantikliğe havale ettiririm.

— Ne demek istiyorsunuz?

— Müstantik bey! Son zamanlarda hâkimlerde, zabıtada bilhassa kriminoloji ile meşgul olanlarda bir maraz keşfedildi. Bu her maznunu mücrim görmek hastalığıdır. Halbuki Mecelle'de «Beraât-ı zimmet asıldır» kaidesi maznunu her şeyden evvel Berî addediyor. Görüyorum ki bu illetle mâlûl olanlar arasında müstantikler de bulunuyor.

— Vekil efendi, sizi akıl ve mantığa davet ediyorum.

— Bendeniz zât-ı-âlinize aynı edâ ile cevap vermiyeceğim.

Abdullah, müstantikle Tıngır Simon'un arasında geçen sözlerden hiçbir şey anlamıyordu. Kendi kendine:

— Bizim gâvur acaba neye kızdı? Pergel mergel dedi.

Diyor ve anlamak için bütün dikkatini topluyordu. Müstantik o kadar sinirlendi ki, yazdığı satırları rıhladı.

— Bugünlük bu kadar kâfi.

Dedi. Tıngır Simon hiçbir şey olmamış gibi sordu:

— Bundan sonraki istintak hangi gün olacak?

Müstantik homurdanır gibi:

— Onu müvekkilinizden öğrenirsiniz.

Tıngır Simon, çıkarken:

— Müstantik bey, sözlerim yanlış tefsir edilmesin. Mâruzatım müvekkilimin hukukunu müdafaa içindir.

Müstantik:

— O parlak sözlerinizi muhakemedeki müdafaanıza saklayın.

Dedi ve arkasını döndü.

Abdullah, Tıngır Simon'un bu aksiliğinden hiçbir şey anlamamıştı. Müstantiğin onu sinirlendirecek bir söz sarfettiğini de fark edememişti. Ertesi gün gardiyan, kendisine:

— Abdullah... Senin avukatın gelmiş, müdür beyin odasına gideceğiz.

Dediği zaman âdeta sevindi, nihayet merakını giderecekti. Büyük kapıdan çıktı, müdürün dairesine gittiler. Tıngır Simon yine bir koltuğa oturmuş, müdürle görüşüyordu. Abdullah'ı görünce:

— Gel bakalım Abdullah ağa... dedi, istintak dairesinden bir haber var mı?

Abdullah :

— Efendim, daha dün bir, bugün iki... Bu kadar çabuk olur mu?

— Olması lâzım. Dün ben, müstantiği sıkıştırdım.

— Evet, ben de farkındayım. Fakat sebebini anlamadım.

— Müstantik öbür tarafı tutuyordu.

— Anlamadım.

— Ben anladım. Her sualinde cinayeti senin tahrik ettiğine dair bir mâna var, müdahale etmeseydim, ifadene o havayı verebilirdi.

Abdullah cevap vermedi. Tınğır Simon :

— Halbuki bizim dâvamız açık... Mesele basit. Seni öldürmek üzere, üzerine beş kişi hücum etmiş.

— Evet.

— Sen de tatlı canını kurtarmak çin bunlardan birini öldürmüşsün. Buna ne derler?

— Bilmem.

— Buna doğrudan doğruya «müdafaa-i-nefs» derler. Müstantiğin evvelâ müdafaa-i-nefs meselesini ele alması, ondan sonra aradaki husumetin sebeplerini sorması icap etmez miydi?

— Usulü böyle ise...

— Burada usul diye bir şey yoktur. İstidlâl tariki ile söylüyorum.

— İyi ediyorsunuz. Şimdi ne yapacağız?

— İcabederse evrakı başka bir istintak dairesine havale ettireceğim.

— Siz bilirsiniz.

— Ben «Hülâsa-i mebâd-i Kanûn-u Cezâiye» adlı eserimde bu mevzua temas ettim, her şeyden evvel adaletin bîtaraf olması lâzımdır. Müstantik, bîtaraf değildi.

Abdullah, bir kelimesini anlamadığı bu sözlere verilecek cevabı bilmiyor, arada sırada :

— Tamam, dediğiniz doğrudur.

Demekle iktifa ediyordu. Yalnız :

— Efendim, benim aklım ermez ama, bu adam kızar da büsbütün bizim «müdafaa-i-nefs» i içine oynatırsa ne yaparım? Hani.. Pek o kadar üstelemesek diyorum...

Tıngır Simon güldü :

— Merak etme... dedi, hak haktır. Hiç kimse onunla mücadele edemez.

Ondan sonra Abdullah'a sokuldu, müdürün işitemiyeceği bir sesle :

— Bundan sonraki istintakta yine yüzüme bakacaksın. Ben hiçbir harekette bulunmazsam cevap vermiyeceksin.

— Ya bana «Neye cevap vermiyorsun?» derse...

— O zaman ben yine müdahale ederim.

Abdullah :

— Aman benim iki gözüm. Durup dururken iş çıkartmayalım. Zorla herifi kendimize düşman edeceğiz.

— Sen o kadarını bilemezsin.

Abdullah'a biraz daha eğildi :

— Biliyor musun? dedi, ben şüphe ediyorum.

Abdullah da aynı mahrem edâ ile sordu :

— Neden şüphe ediyorsunuz?

— Bu Necip zengin adam... Altın anahtar her kapıyı açar. Ne malûm!

Abdullah, şaşaladı :

— Öyle mi dersiniz?

— Kimbilir?.. Çünkü sorulan sualleri biraz acayip gördüm.

Tıngır Simon'un bu sözü Abdullah'ı düşündürdü. Meşhur avukatın dediği acaba doğru muydu? Fakat doğru olmaması için bir sebep de yoktu. Necip, mutlaka her fedakârlığı yapacaktı.

Abdullah, içerideki endişesini Tatar Ahmed'in eski mahkûmiyetini ödemek üzere yanına gelmesiyle temin etmişti. Fakat şimdi de hasımlarının dâvasında el altından yapacakları entrikalarla rahatı, huzuru kaçmıştı.

Üçüncü defa istintaka götürüldüğü zaman Tıngır Simon

yine hazır bulundu. Müstantik, bu sefer doğrudan doğruya vak'aya girdi ve şöyle bir sual açtı :

— Şehzadebaşında Osman Baba Türbesinin yanında size olan taarruzdan evvelce haberiniz var mıydı?

Abdullah :

— Nereden haberim olacak? dedi, haberim olsa böyle gafil avlanır mıydım?

— Ama üzerinizde silâhınız vardı. Bundan anlaşılıyor ki bir taarruz bekliyormuşsunuz.

Burada Tıngır Simon yine söze karıştı :

— Müstantik Beyefendi Hazretleri, dedi, Abdullah ve emsali eşhas daima yanlarında silâh bulundururlar. Sürdükleri hayat bunu icap ettirir.

Müstantik :

— Vekil efendi, dedi, sualime evvelâ maznunun cevap vermesi lâzımdır. Şâyet bu cevapta bir eksik nokta görürseniz o zaman müdahale buyurunuz.

Abdullah kendi kendine: «Haydi bakalım. Çene yarışı yine başlıyacak» dedi. Müstantik :

— Size hücum edenler de silâhlı mı idiler, onların da silâhları var mıydı?

Abdullah :

— Bilmem efendim, dedi, beni, vurulan adam altına almış, ötekiler de suratıma tekme ile vuruyorlardı. Bu patırdının içinde silâhları var mı, yok mu bilemem ki...

— Onların silâhları olmadığı, varsa dahi kullanmadıkları anlaşılıyor.

Tıngır Simon yine dayanamadı :

— Müsaade buyurulur mu efendim?

Dedi. Müstantik :

— Buyurun.

— Efendim, bu adamların silâh kullanmamaları adetçe üstünlüklerindendir. Eğer maktul Çerkes Mehmet, Abdullah'a yalnız taarruz etmiş olsa elbette silâhını çekmiş bulunacaktı. Buna lüzum görmediler. Beşi birden bir tek adama hücum ettikleri için, onu silâhsız da öldürebileceklerine ka-

naat getirmiş olacaklar. Bu noktanın maznunun ifadesine ilâvesini rica ederim.

Abdullah'ın ağzı kulaklarına vardı. Tıngır Simon'a:

— Hay babanın canına rahmet! dedi ve müstantiğe:

— Beyim... O akşam üzerimde silâhım olmasa benim hâlim ne olacaktı? Tatlı canımı bu beş kişiden nasıl kurtaracaktım?

Tıngır Simon da hemen yetiştirdi:

— Meşele bütün vuzuhu ile «müdafaa-i-nefs» dir. Bilhassa bu cihetin tenvirini rica ederim.

Müstantik:

— Bizim vazifemiz maznunun verdiği cevapları eksik veya fazla olmıyarak yazmaktır. Buyurduğunuz «müdafaa-i-nefs» meselesini cinayet mahkemesi takdir edecektir.

Dedi. Tıngır Simon'un bundan evvel müstantikle ettiği münakaşa tesirini göstermiş gibiydi. Avukatı ile sık sık temas eden Abdullah da bunu kendisine tekrar etti:

— Sen olmasan derdimi anlatamıyacaktım. Beni Marmara çırası gibi yakacaklardı.

★

Ahmed'in, efendisinin yanına gelmesi ile Abdullah'ın mevkufluk hayatı biraz daha normal hâle gelmişti. Ahmet dışarıdan yiyecek aldırıyor, ufak bir maltızın üzerinde pişiriyor, sonra karşılıklı geçip yiyorlardı. Abdullah, zehirlenmek, kendine karşı uykusunda yapılabilecek suikast endişelerinden kurtulmuştu. Ahmet, yatağını yanına serdiği, uykusu da hafif olduğu için Abdullah artık rahat uyku uyuyabiliyordu.

İstintak evrakının tanzimi bir kaç ay sürdü. Müddeiumumîliğin rey ve mütalâası alındı. Muhakeme günü yaklaştı.

Abdullah'ın koğuşunda okur yazar takımından bir Sermet Bey vardı. Bütün hapishanenin «Beybaba» dedikleri bu adam karısını taammüden öldürmek cürmünden dolayı idama mahkûm edilmiş ve idam hükmü müebbed küreğe çevrilmişti.

Sermet Bey, cinayet mahkemesinde kendini, değme avukatlara parmak ısırtacak bir talâkatle müdafaa etmiş ve mücrim olduğunu kabul ederek cinayetini mâzur göstermek gayesini gütmüştü. Mahkeme, hafifletici sebepleri kabul etmedi, suçlu hakkında en ağır cezayı verdi. Beybaba, şimdi müebbed kürek cezasından başka daha ağır bir ceza çekiyordu. Bütün benliğini yiyen müthiş bir kıskançlığın tesiri altında öldürdüğü karısının hayalinden ve bilhassa muhabbetinden kendini kurtaramıyordu.

Müfekkiresini ölünün hayalinden kurtarmak için kendini esrara vermişti. Dışarıdan bin müşkülât ile tedarik edebildiği beş on parayı gıdasından ziyade muhayyilesini uyuşturan esrara veriyor, bu sâyede sevdiği kadını bir an için unutabiliyordu.

Sermet Bey, mahkemesi dolayısiyle kanunları o kadar tetkik etmişti ki maznunlar kendisine müracaat ediyorlar ve yaptıkları cürümden dolayı mahkûm olup olmıyacaklarını, olurlarsa ne kadar ceza yiyeceklerini ona soruyorlardı.

Beybaba, evvelâ hâdiseyi dinliyor, sonra :

— Kâfi delil olmadığı için sen beraet edersin.

Yahut :

— Bu işde sen üç seneyi sineye çekersin.

Diyor, ekseriya da dediği çıkıyordu. Beraet edenler Beybabaya ufak bir şey veriyorlardı.

Abdullah, ekseriya Sermet Beyle görüşüyordu. Ona, Çerkes Mehmet'le olan hâdiseyi anlatmış, Sermet Bey :

— Bu cinayetten dolayı seni mahkûm edecek hâkim bulunabileceğini zannetmiyorum.

Demişti. Abdullah :

— Beybaba, yalnız bir şeyden korkuyorum, bizim Tıngır Simon beni biraz pirelendirdi.

— Ne gibi?

— Mirasyedi Necib'in beni mahkûm ettirmek için biraz parmak oynatabileceğini söyledi.

Sermet Bey :

— Ben işin o tarafını anlamam, benim söylediğim ka-

nunîdir. Öyle de olsa Tıngır Simon kıyak adamdır, elbet bunu da düşünür.

— Bu Tıngır Simon hakikaten dedikleri kadar kuvvetli avukat mıdır?

— Ne söylüyorsun. Bu herif, mağazasına kundak koyup kasden yangın yapan Zare isminde birini kurtardı, bu işe herkes şaştı. Bak sana anlatayım: Zare'nin Muratyan isminde bir ortağıyla işlettiği bir boyacı mağazası var. Zare, evvelâ ortağından ayrılıyor, mağazayı tutuşturuyor, mağaza tutuştuğu zaman acele çıkıp kaçıyor, kaçarken yakalanıyor. Yakalayan kolun polisine, kendisini bırakmaları için para, yâni rüşvet teklif ediyor. Tahkikatta, dükkândan iki gün evvel bâzı eşya çıkardığı, mağazanın 2000 liraya son günlerde sigortaya konulduğu ve yangından sonra sigorta bedelini almak üzere müracaatta bulunduğu anlaşılıyor. Artık bunun lâmı cimi var mı? Tıngır Simon bu adamı beraet ettirdi.

Sermet Bey:

— Ben, o zaman Tıngır Simon'un gazetelerde neşredilen müdafaasını kestim, sakladım, sana da okuyayım:

Dedi ve yatağının yanındaki kitapların birinin arasından bir gazete kupürü alarak okumağa başladı:

«Ey Hükkâm-ı-Zevil ihtirâm!

«Esbab-ı ma'ruzanın birer birer tetkikatına girişmezden evvel delil olarak ileri sürülen noktalar hakkında izahat vereyim. Fâhiş fiatla 2000 liraya mağazanın sigortasını Zare yapmamış, mülk sâhipleri yapmıştır. Harîkin ertesi günü sigortadan para talep edenler de yine mağaza sâhipleridir. Zare yangın esnasında elbette mağazadan koşarak çıkacak ve yardım arayacaktır, yolda kendisini tevkif eden kol hey'etine akçe teklif etmesi tahakkuk etmemiş olmakla beraber, etse dahi bir cürüm teşkil etmez. Zare'nin yanan ticarethanesinin işlerini tanzim için serbest bulunması lâzımdı. Bir mağazaya eşya girer de çıkar da. Bunda bir maksad-ı mahsus olamaz.

Tetkikat-ı evveliyeyi icra eden me'mûrun Müstantik olsun, Bidâyet Mahkemesi nezdinde Müddeiumumî bulunsun,

kanûnen maznunun ithamını mı taleb ediyorlar, yoksa iddialarına takviyet vermek için âharın fi'lini maznuna mı isnad ediyorlar? Lûtfedin, inâyet edin, merhamet edin! Bu cürüm bir idam cezasının ta'yinini intaç ediyor. Çünkü kimin tarafından yapıldığını nazar-ı dikkate almayanlar üzerlerine çöken mâ'nevî mes'uliyetin ağırlığını takdir ediyorlar mı? Bu kadar dikkatsizlik, bu kadar lâkaydlık olur mu? Acaba bu zevât dikkatsizlikle parmaklarının birinin tırnağını derince kesmişler midir? Zâhir-i hâl müttehimin beraetini müeyyid bir akl-ı selîm edillenin kuvvetsizliği tarafındadır.»

Sermet Bey, burada durdu :

— Nasıl? dedi, şu ifâdedeki kolaylığa bak. Mantık kuvvetine bak. Buna hey'et-i hâkime ne diyebilir?

Abdullah :

— İyi söylüyorsun ama ben bu Elenika lâflardan hiç bir şey anlamadım.

— Sen anlamadın ama, anlayanlar, anlamaları lâzım gelenler pek güzel anladı... Biraz daha okuyayım.

Abdullah :

— Nefesini yorma, dedi, sen bana bunları Tıngır Simon'un iyi avukat olduğunu anlatmak için okumadın mı?

— Evet.

— Ben zaten ilk gördüğüm günü bunu anlamıştım. Herifçi oğlu bana ağız açtırmadı. O söyledi, ben dinledim.

— Öyledir. Sen onu mahkemede görmelisin. Kelime değil, harf kaçırmaz.

Sermet Bey içini çekti, kır sakalını karıştırdı.

— Ah! dedi, ben de mahkemede kendimi iyi müdafaa etmiştim ama dinletemedim. Başka bir müdafaa tarzı ihtiyar eyleseydim, belki kendimi kurtarırdım.

Abdullah :

— Neden iyi bir dâva vekili tutmadın?

— Kendime güvendim ve fena ettim. Ne kadar okumuş yazmış olsak bir avukat gibi işin püf tarafını bilmiyoruz. Ölen kadının âilesi karşıma Acem İzzet'i çıkardılar. Herif be-

nimle kedi sıçanla oynar gibi oynadı.

— Madem ki bir şey yapamıyacağını anladın. Sonradan olsun bir vekil tutamaz mıydın?

— Ona da gururum mâni oldu. Hülâsa, kader böyle imiş.

Sermet Bey, içinden taşan hicranını dinletmek ihtiyacını hissediyordu. Tabakasını çıkardı, geniş yapraklı bir Job sigara kâğıdı kopardı, tütünü kâğıda yaydı, iç cebinden ufacık bir paket çıkardı, açtı.

— Abu! dedi, beni mâzur gör, şurada biraz esrar olacak...

Tütünün üzerine toz hâlindeki esrarı yaydı, sigarayı büktü, ağızlığına taktı.

— Hey canım, dedi, şâirin dediği gibi bizim de bir vakit:

Ben âdemim dimeğe iktidarımız var idi

Merhume ile biz sevişerek evlenmiştik. Bizim valde bu izdivacı hiç istemedi. Günahları üstünde kalsın, bizimki kızlık hayatında biraz dillenmiş. Bilenler de valdeye öyle söylemişler. Fakat ben dinler miyim? Kalpakçılarbaşı'nda ilk gördüğüm gün can ü gönülden vuruldum. Kumru göğsü yanardöner bir ferace giymişti, puf yaşmağın altından menekşe rengi gözler, kıvır kıvır kirpikler, samur kaşlar beni yıldırım çarpmışa döndürdü. Yanında dadısı olacak, masallarda olduğu gibi bir dudağı yerde, bir dudağı gökte zebellâ gibi bir Arap karısı vardı. Uzaktan, çaktırmadan takip ettim, evini öğrendim. Valdeyi, görücü gönderdik, pek beğenmiş, sıra tahkikata geldi. Maalesef tahkikatın neticesi lehte değildi, mahallede iyi bir şöhreti yokmuş. Valde: «Oğlum, dedi, ben bize lâyık bir gelin isterim. Bu kadar dillenmiş bir kızı evime sokmam.» Ne diyeyim? «Nasıl münasip görürseniz» dedim ama o menekşe rengi gözleri bir türlü unutamıyorum ki... Evlere girip çıkan bohçacı karıları vardır, birisini para ile elde ettim, evine bir mektup gönderdim, cevap verdi... Nihayet bir gün Sarıyer'de buluştuk.

Sermet Bey ateş yutmuş gibi idi. Nefesi Abdullah'ın âdeta yüzünü yakıyordu.

— Buluşmalar birbirini tâkip etti. Nihayet evlenmeye

karar verdik. Ondan sonra ben valdeyi razı etmek için, eğer bu kızı almazsam intihar edeceğimi söyledim. Zavallı kadın ne yapsın? Razı oldu. Nikâh, düğün oldu. İki gün sonra dairede otururken odacı ufak bir paket getirdi. «Bunu bir küçük Yahudi çocuğu getirdi, size vermemi söyledi, gitti» dedi. Paketi aldım, açtım, mücevherlerin konulduğu gibi bir mahfaza... Mahfazayı açtım, içinde miniminicik bir çift geyik boynuzu! Hemen kimse görmesin diye mahfazayı kapattım, cebime indirdim. Ama ne hâle gelmişim... Tepemden aşağı bir kazan kaynar su dökülmüş gibi oldum. Âni bir rahatsızlık bahanesiyle kalemden çıktım.

Artık şuuruma halel gelmiş gibiydi. Ne yaptığımı, ne yapacağımı bilmiyordum. Rıhtıma gittim, bir gazinoya girdim. Vakit erken olduğu için bir kahve ısmarladım, düşünüyordum. Bu bir şakaya benzemiyordu. Cebimdeki mahfazayı çıkardım, fakat açıp muayene etmeye imkân yoktu. Düşün be birader... Bir çift geyik boynuzu. Bu küçücük boynuzların ağırlığını sanki başımda hissediyormuşum gibi beni bir baş ağrısı yakaladı. Kafam çatlıyor.

Ne yapacağımı bilmiyordum. Evvelâ şu menhus mahfazayı denize atayım dedim. Fakat yeni zevcemle bir görüşmek lâzımdı, kendisine bu boynuzları gösterecek ve hayatından benim bilmediğim tarafları öğrenecektim.

Eve gittim, beni karşıladı.

— Böyle vakitsiz neye geldiniz? dedi, rahatsız mısınız?.

— Biraz başım ağrıyor.

Dedim, odamıza çıktık.

— Ben size bir kahve pişireyim.

Dedi, çıktı. Kendi kendime düşünüyorum : «Söyleyeyim mi, söylemeyeyim mi?»

Sermet Bey, bir «Ah!» çekti.

— Söylemek lâzımmış. Ne ise, gençlik de, izzetinefis de... Ne dersen de. Kahvemi getirdi.

— Gecelik entarinizin bohçasını getireyim.

Dedi.

— Şimdi bırakın, dedim. Biraz sonra ben değişirim.

Hayretle yüzüme baktı.

— Neyiniz var? Bugün biraz acaipsiniz.

Cevap vermedim. Cebimden mahfazayı çıkardım, sevindi, çocuk gibi ellerini çırparak:

— Bana bir hediye mi? dedi, ne kadar memnun oldum.

— Açın, bakın.

Dedim. Heyecanından kapağın yayını açamıyordu. Nihayet açtı.

— A... Bu ne?..

Dedi. Acı bir tebessümle:

— Ne olduğunu görmediniz mi? dedim. İki tane minimini geyik boynuzu.

— Bunu almak nereden hatırınıza geldi? Böyle hediye olur mu?

— Bunu ben almadım. Bugün kaleme bana hediye, izdivaç hediyesi olarak göndermişler.

— Ne münasebet!

Kıpkırmızı olmuştu.

— Vallahi! dedim. Ne münasebet olduğunu bilmem. İstersen sen küpe olarak takarsın. İstemezsen ben kol düğmesi yaptırırım.

— Bunun ne mânâ ifâde ettiğini bilmiyor musunuz?

— Bilmez olur muyum?

Elleriyle yüzünü kapadı. Ellerini yüzünden indirdim.

— Beni tatmin edecek bir şey söyle! dedim, içimde bir şüphe kurdu beni kemiriyor.

O, hiçbir şey söylemiyor. Gözlerinden yaşlar akıyordu.

— Bütün cevabınız bundan mı ibâret?

— Ne söyleyeyim? O kadar iğrenç bir şey ki kendimi müdafaa etmek bile istemiyorum.

Burada yapılacak şey, derhal ayrı seçi olmaktı. Fakat bunu yapamadım.

— Neden yapmadın?

Bu suale Sermet Bey başka bir sual ile cevap verdi:

— Sen hiç sevdin mi?

— Sevdim... İnsan sevmez olur mu?

— Yok canım... Belki bir kadın hoşuna gitti. Onunla buluşmak istedin, çok kuvvetli bir arzu besledin, fakat bu aşk değildir. Aşk, şekil şekil olur. Daha doğrusu muhtelif şekillere girer. O ânda bendeki şekli merhametti. Kendi kendime: «Alçağın biri bir edebsizlik etmişse kadıncağızın ne kabahati var?» diyordum. O da karşımda hükmünü bekleyen mâsum bir müttehem gibi ne yapacağımı bekliyordu. Menekşe gözlerinden iki damla yaş aktı...

— Beyim, dedi, bir kızı pek çok isteyenler olur bir kişi alır. Bunların içinde reddolunmaktan müteessir bulunanların böyle bir harekette bulunmaları mümkündür. Fakat buna rağmen siz beni terketmek isterseniz eş dost içinde beni rezil etmemek için bir ay sabrediniz, bir ay sonra ayrılalım, bu suretle zevâhiri olsun kurtarmış olurum.

Muvafakat ettim. Bir ay iki ay, iki ay beş ay oldu. Fakat kalbime bir kıskançlık kurdu girmişti. Bu kurt beni günden güne kemiriyor, yiyor, bitiriyordu.

Abdullah:

— O zaman ayrılaydın...

Dedi. Sermet Bey:

— Ayrılamadım, dedi, seviyordum. Uzatmıyalım, bir de çocuk oldu. Ben esmer, kadın kumral, çocuk mısır püskülü gibi sapsarı. Kendi kendime: «Acaba benden mi?» diyordum. Bir de boynuzlu tarafından bir (Maşallah) gelirse mesele tamamdı. Ben artık bitmiştim, kendimi içkiye verdim. Bu kadınla olan cinsî ilişkimize kadar her şeyinden bir mâna çıkarıyordum.

— Başını boş bırakmıyaydın.

— Onu da yapmak kibrime dokunuyordu.

Abdullah dayanamadı:

— A benim kuzum, senin hâlin babasına hırsız tuttuğunu söyleyen çocuğun hikâyesine benziyor, «Bırak!» Bırakamam. «Peşini kolla.» Kollayamam... Sonra ne oldu?

— İnanır mısın? Çocuk öldü, öldüğü zaman da sevin-

dim. Âlemin piçini evlât diye büyütmeden kurtuldum, dedim.

— Nasıl yaptın bu işi?

— Sorma... Koyun boğazlar gibi kestim.

Dağ gibi Çerkez Mehmed'i öldüren Abdullah bilâ ihtiyar irkildi. Sermet Bey, ikinci bir sigara sararak devam etti:

— Sonrasını da idare edemedim. Kendi kendimi müdafaa edeyim derken yüzüme gözüme bulaştırdım, en ağır cezayı yedim... Bütün mücrimlere benden nasihat: Kat'iyen itiraf etmemeli ve mutlaka bir avukat tutmalı.

— Yüz bir seneye mahkûm olduğun hâlde nasıl oldu da seni burada bıraktılar? Sinop'a, Bodrum'a, Payas'a gönderirlerdi.

— Bir tarafını bulduk, buraya diri diri gömüldük.

İkisi de biraz sustular. Abdullah :

— Ne diyeyim? Kader... Allah kurtarsın, dedi. Sen itiraf etmemeli diyorsun. Ben itiraf ettim, başka türlü yapabilir miydim?

Sermet Bey :

— Seninki başka! dedi, sen canını kurtarmak için öldürdün. Fakat emin ol ki Tırngır Simon gibi bir avukatın olmasa yine kendini kurtaramazsın, okkanın altına gidersin.

Boyacı Ahmet geldi.

— Abu, yemek hazır...

Abdullah :

— Haydi Sermet Bey... Beraber yiyelim.

Sermet Bey :

— Siz buyurun, âfiyet olsun, benim yemek yiyecek hâlim kalmadı.

★

İstintak, isticvap, tahkikat bitti. Arap Abdullah'ın muhakeme günü belli oldu. Müttehemler mahkemede traş olmuş, yabanlık elbiselerini giymiş olarak isbât-ı vücud ederler. Bu, eski bir teâmüldür. Arap Abdullah da mahkeme günü sinekkaydı perdah oldu, siyah elbisesini giydi, çekme po-

tinlerini boyattı. Mehterhaneden hapishane arabasına bindirilerek Adliyeye götürüldü. O gün İstanbulun bütün kabadayı muhiti orada idi. Müddeiumumî muhafız teşkilâtını takviye etmişti. Abdullah, kendi gelip teslim olduğu için yapılan hazırlık bir firarı önlemek için değil, düşmanları tarafından ona bir suikast yapılmasına mâni olmak içindi.

Zaptiye Nezaretinin en açıkgöz, eli ayağı tutar taharri memurları koridorlara, merdivenlere, sâmiin arasına karışmışlar, hepsi tetik üstünde tepeden tırnağa dikkat kesilmişlerdi.

Cinayet Mahkemesi hıncahınç dolu idi. Abdullah salona alındı, bulunduğu parmaklığın etrafını jandarma ve sivil polisler sardılar. Parmaklığın yanında Tınğır Simon oturuyordu. Hey'et-i Hâkimenin bulunduğu odanın hâkimlerin kürsüsüne açılan kapısında önde Cinayet Mahkemesi Reisi Hilmi Bey olduğu hâlde hey'et göründü. Müddeiumumî makamına geçti, salondakiler ayağa kalktılar.

Hilmi Bey uzun boylu, uzunca fesi arkaya eğik heybetli bir adamdı. Yerine geçti, zabıt kâtibinin olduğu yere uzandı, baktı, diğer âzaya doğru eğildi. Bir kaç söz konuştular. Ondan sonra Abdullah'a hitap etti :

— Adın ne?

— Abdullah.

— Babanın adı?

— Mustafa.

— Nerelisin?

— Süleymaniye eşrafındanım.

— Eşrafını bırak. Süleymaniyelisin, kaç yaşındasın?

— Kırk yaşındayım.

— Ne iş yaparsın?

— İradımla geçinirim.

— Nerede otursun?

— Ağayokuşunda otururum.

— Hakkındaki ittihamnâme okunacak, dinle

Zabıt kâtibine :

— Oku...

Dedi. Zabıt kâtibi, iliklenmiş siyah redingotu, öne doğru bastırılmış kalıplı fesi ile gayet resmî ayağa kalktı, öksürdü, masasından evrakı aldı. Ancak ön sıradakilerin işiteceği bir sada ile mırıldanır gibi okumağa başladı.

Bâzıları kulak kabartıyorlar, fakat kimse bir şey anlamıyordu. Abdullah da hiçbir şey anlamadığı için dinler gibi görünüyordu.

Heyet, istiğraka dalmış gibi duruyorlar, onların bile dinleyip dinlemedikleri pek farkedilmiyordu. Sahifeler, sahifeleri takip ediyor, zabıt kâtibinin mırıltısı devam ediyordu. Heyet-i hâkimeden sarıklı bir âzanın hafiften gözleri kapanıyor gibi oluyordu.

İttihamnâmenin okunması aşağı yukarı bir saat sürdü. Tıngır Simon bir sigara paketinin arkasına bâzı notlar alıyordu.

İttihamnâme bittikten sonra Hilmi Bey, içine gömüldüğü koltuktan doğruldu. Heyet de vaziyetini değiştirdi, gözleri kapanan sarıklı âza bile yakazadan kendini kurtardı.

Hilmi Bey, yine Abdullah'a :

— İttihamnâmeyi dinledin, dedi, buna dair bir söyliyeceğin var mı?

Abdullah :

— Bilmem efendim, dedi, ne söyliyeyim?

Tıngır Simon :

— İleride itirazlarımızı mahkeme-i aliyelerine arzederiz efendim.

Dedi, Abdullah da onun gibi :

— Ederiz efendim.

— Seni, Şehzadebaşında Direklerarasında Osman Baba türbesi yanında Çerkes Mehmet isminde bir adamı kama ile vurup öldürmekle itham ediyorlar, buna ne dersin?

Abdullah ne diyeceğini bilmiyordu.

— Hâşâ efendim, kabul etmem.

— Neyi kabul etmezsin? Vurup öldürdüğünü mü?

— Hayır efendim...

— O halde ne diyorsun?

Tıngır Simon derhal imdada yetişti :

— Efendim, mahkeme-i aliyyenizin ve adaletin mehabetinin müvekkilim üzerinde husule getirdiği teessür ve heyecandan dolayı mâzur görülmesini istirham ederim.

Abdullah, Tıngır Simon'un müdahalesinden biraz ferahlar gibi oldu...

Hilmi Bey, maznun üzerinde yaptığı tesirden emin bir edâ ile :

— Avukat Efendi, dedi, isticvap esnasında müdahale etmeyiniz. Mahkeme bu heyecanı nazarı dikkate alır.

Tıngır Simon :

— Fakat Reis Beyefendi Hazretleri. Hukukunu müdafaa ile mükellef olduğum maznunun bu heyecan dolayısıyla ifadesinde kendi aleyhine bir mâna bulunmasının önlenmesini bendeniz müdafaa bakımından ehemmiyetli gördüğüm için müdahale ettim.

Hilmi Bey, âdeti olduğu üzere, elini yüzünde dolaştırdı.

— Kısa kesiniz.

Dedi. Tıngır Simon bir temennah ile yerine oturdu. O lâfazan adamın cevap vermemesi Abdullah'ın dikkatini celbetti, fakat cinayet reisi Hilmi Beyin şakaya gelmez adamlardan olduğunu bilseydi buna hiç hayret etmezdi. Çünkü Tıngır Simon, biraz ileriye gidecek olsa Hilmi Beyin ona söz söyletmiyeceğini hattâ mahkemeden bile çıkartacağını biliyordu.

Hilmi Bey tekrar Abdullah'a hitap etti :

— Söyle bakalım, Çerkes Mehmed'i niçin ve nasıl öldürdün?

Abdullah :

— Efendim, dedi, ben kimseyi öldürmek istemedim.

— İstemedin ama öldürdün. Bugün sen Allahın bir binasını yıkmış bir adam olarak karşımızda bulunuyorsun.

— Efendim, ben kendi hâlimde bir adamım. Böyle şeylerden daima çekinirim.

— Öyle söylüyorsun, fakat üzerinde kocaman bir kama taşıyorsun.

— Nefsimi müdafaa için taşıyordum.

— Nefsin tehlikede miydi?

— Evet efendim.

— Bu memlekette zâbıta var, kanun var. Neden onlardan yardım istemedin?

— Etmeğe vakit kalmadı ki... Ansızın üstüme çullandılar.

— Nasıl çullandılar?

— Efendim, kahveden çıktım, evime gidiyordum, Direklerarasında Osman Baba Türbesinin yanına geldiğim zaman bu Çerkes Mehmet birdenbire beni arkamdan kucakladı ve çok güçlü kuvvetli olduğu için beni çökertti, yüzükoyun bastırdı.

— Seni arkadan kucakladığına göre onun Çerkes Mehmet olduğunu nereden bildin?

— Kim olduğunu bilmiyordum. Fakat vurduktan sonra anladım. O beni bastırdığı zaman diğerleri de hücum ettiler, yüzüme gözüme tekme, yumruk, sille indirmeğe başladılar.

— Kaç kişiydiler?

— Ölenle beraber beş kişi...

— Kim olduklarını tanıdın mı, gördün mü?

— Gördüm, tanıdım efendim. Mirasyedi Necip, Kazaskerin Haydar, Tatar Ömer, Suyolcu Mehmet, bir de ölen Çerkes Mehmet. Bunlardan Mirasyedi Necip: «Vur Mehmet! Öldür şu fellâhı!» diyordu.

— Sonra ne oldu?

— Kendimi kurtaramazsam öldürüleceğimi anladım. Kurtulmak için bir kaç defa silkindim, kurtulamadım. O zaman koltuğumun altında bulunduğunu hatırladığım kamayı çektim. Sol kolumun altından üstümdekine doğru dayandım.

— Öldürmek için...

Burada Tıngır Simon:

— Adaletinize iltica ediyorum Reis Beyefendi, dedi. Müsaade buyurulur mu? Bir nokta, yalnız bir nokta hakkında...

Hilmi Bey :

— Söyleyiniz.

— Maznun, öldürmek için değil, korkutmak için bu hareketle bulunmuştur.

Hilmi Bey :

— Bunu bıraksanız da kendisi söylese daha iyi olmaz

Tınğır Simon, hemen bir temennahla :

— Efendim, dedi, abd-i âciziniz, Hâkimler Hey'etinin adalet dağıtması hususundaki çalışmalarını kolaylaştırmak için yapıyor.

Hilmi Bey, biraz müstehzi :

— Teşekkür olunur, fakat Hâkimler hey'eti bundan şikâyetçi değildir.

Dedi ve yine Abdullah'a :

— Mirasyedi Necip ve arkadaşlarıyla aranızdaki düşmanlığın sebebi nedir?

Abdullah :

— Gayet ehemmiyetsiz bir şeydir efendim.

— Bu ehemmiyetsiz şey, koca bir cinayete sebep olmuştur. Bunun sebebini bize söyleyiniz.

Dinleyiciler, bu sual üzerine dikkat kesildi. Çünkü ortaya Hayganoş meselesi çıkacaktı. Hattâ mahkemeyi dinleyenler arasında bir mırıltı oldu.

Hilmi Bey, bu ufak gürültüye ehemmiyet vermedi, Abdullah'a :

— Söyle, dedi, birbirinize neden düşman oldunuz?

Abdullah, Tınğır Simon'a baktı. Avukatı, bu sefer müstantikte olduğu gibi gizli işarete lüzum görmedi. Başı ile düşmanlığın sebebini anlatmasını işaret etti.

Abdullah :

— Efendim, dedi, aramızdaki düşmanlığa sebep bir kadın meselesidir.

Tınğır Simon, yerinden kalktı :

Reis Beyefendi, müsaade buyurulur mu?

— Simon Efendi, daha esasa gelmedik.

— Bendeniz de bu mesele hakkında adaletperver mahkemenin nazarı dikkatini celbetmek isterim.

— Buyurunuz.

— Efendim, mahkemenin bu meseleye temas eden celsesinin gizli olarak cereyanını mahkeme-i aliyyelerinden istirham ediyorum.

Tıngır Simon'un bu talebi mahkeme salonunu dolduran halkın hiç hoşuna gitmedi. Reis Hilmi Bey :

— Buna neden lüzum gördünüz?

Dedi. Tıngır Simon :

— Reis Beyefendi Hazretleri. Hakikatlerin adalet huzurunda bütün açıklığı ile arz u izahı için bir kadının hayatı teşrih edilecektir. Bu teşrih aynı zamanda teşhir olacaktır. Bu ise adalet-i vicdaniyeye uygun düşmez. Bu itibarla mahkeme-i aliyyelerinin bu babda bir karar itâ buyurmalarını istirham ederim.

Hilmi Bey :

— Müzakere edelim.

Dedi. Hâkimler hey'eti kalktılar. Polisler, jandarmalar, mübaşirler salonu boşalttılar. Abdullah'la avukatı yine yerinde oturuyorlardı.

Abdullah, Tıngır Simon'a :

— Anlamadım, dedi, siz ne söylediniz?

— Anlamadın mı, gizli celse istedim.

— O ne demek o?..

— Hayganoş'a ait olan kısmın gizli olarak muhakeme edilmesini talep ettim.

Abdullah :

— Adam bırakaydın herkes işiteydi... Hayganoş'un namusuna mı dokunacak?

Tıngır Simon, Abdullah'a doğru eğildi :

— Benim gizli celse istemekliğim Hayganoş'un namusunu korumak için değil.

— Ya ne için? Necib'in namusunu mu koruyacaksın?

— O da değil... Bak sana anlatayım... Cinayet Reisi Hilmi Bey gayet vekarlı bir adamdır. Halk hazır olunca benim

itirazlarımdan sinirleniyor. Gizli celse olursa istediğim gibi itiraz ederim. Bir münakaşa da olsa yine aramızda kalır.

Abdullah düşündü.

— Bunu da pek anlamadım ama... Madem ki siz böyle söylüyorsunuz.

Müzakere yarım saat sürdü. Bu müddet zarfında Tıngır Simon ufak kâğıtlara not almakla meşgul oluyordu.

Hâkimler Hey'eti tekrar salona geldi, kapılar açıldı. Dinleyiciler, eski yerlerini işgal ettiler.

Hâkimler hey'eti yerlerine oturduktan sonra Hilmi Bey :

— Gereği görüşülüp düşünüldü. Maznun Abdullah ile maktul ve arkadaşları arasında başlayan düşmanlığın nedeni olarak gösterilen Hayganoş nâm kadın hakkındaki isticvabın gizli celsede yapılmasına karar verildi.

Dedi. Karar dinleyicileri büyük bir hayal kırıklığına uğrattı. Salon yine boşaltıldı. Abdullah, Hayganoşla olan bütün münasebetlerini anlattı. Mirasyedi Necip ile racon kestiklerini dahi söyledi.

Ondan sonraki celselerde şâhit sıfatıyla dinlenen Mirasyedi Necib'e gerek Abdullah, gerek Tıngır Simon öyle taan ettiler ki mahkemede olmasa mutlaka ikinci bir cinayet olabilirdi. Tıngır Simon :

— Bu cemiyette bir insan için türlü türlü sıfatlar olabilir. Fakat bu sıfatların müktesep olması lâzımdır. Bir insan asker olur, kâtip olur, sanatkâr olur, esnaf olur. Fakat bir insan mirasyedi olamaz. Bu kelime şâhidin tezkiyesine kâfidir. Baba kazanmış, oğul yiyor. Bu adam para yemekten bir şey yapmıyor. Ne hazin hal. Onun mirasyediliği cinayete sebep oluyor ve hayatını korumak zorunda kabir adamın kaatil olmasını intaç ediyor. Mirasyedi bey, olarak, hattâ maznun olarak da değil, müttehem olahuzurunuzda bulunmalı idi.

Dedi, Kazaskerin Haydar için :

— Muhterem bir babanın sulbünden gelen bu adam, bütün âilesini bizâr etmiş, asaleti ile mütenasip olmayan bir sürmekte bulunmuştur. Bu da hazin bir hikâyedir.

dâvavekili bütün şahitlerin ifadelerini birer birer çürüttü. Aleyhlerine söylediği sözlerden hepsi Tıngır Simon'a diş biliyorlardı. Hayganoş'un sorgusu da gizli yapıldı.

Nihayet müdafaa sırası geldi. Tıngır Simon'un asıl talâkat ve maharetini göstereceği yer burası idi. Müdafaa saat sürdü. Bilbedahe söylenen bu uzun müdafaa Abdullahı şeytanlar tarafından hücuma uğramış bir melek olarak gösteriyordu.

Mahkeme, Abdullah'ın Çerkes Mehmed'i öldürmesini bir müdafaa-i-nefs olarak kabul etti ve beraet kararını verdi.

Abdullah'ın kabadayılık âleminde parlamasında bu hâdiselerin büyük tesiri olmuştur. Ondan sonra Hariciye Nezâretinde Başkavaslık memuriyeti verildi ve Kilercibaşı Osman Beyin aracılığı ile Abdullah'a (Mir-ül-Ümerâ) rütbesi bile verilerek «İzzetlû Paşa» oldu.

Abdullah bana bunu anlatırken:

— Kavastan paşa olan iki adam vardır: Birisi Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa, birisi de ben.

Der ve bununla övünürdü.

— S O N —

FİATI 20 LİRA

REFİ' CEVAD ULUNAY

DAĞLAR KRALI

Balçıklı Edhem



Eski devrin hakikî eşkiya menkibelerinden birini son asrın tarihine cesaret ve erkeklikleriyle yazan Balçıklı Ethem, Mehmet Pehlivan ve arkadaşlarının maceraları, Mehmet Pehlivan'ın akibetine ait kısımla birlikte Dördüncü defa basıldı.

Kitapçınızdan isteyiniz.

BOLAYIR YAYINEVİ - İstanbul